

Race
de chlorinis
3
452

Sancti Marini R. 112

112

BIBLIOTHECA
CLASSICA LATINA
SIVE
COLLECTIO
AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM
CUM NOTIS ET INDICIBUS

On souscrit, à Paris,

CHEZ N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16, au Marais.

BARROIS l'aîné, libraire, rue de Seine, n° 10, Faub. St-Germ.

DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.

TREUTTEL et WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.

F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.

ANT. AUG. RENOUEAU, libraire, rue de Tournon, n° 6.

BOSSANGE père, libraire, rue de Richelieu, n° 60.

BRUNOT-LABBE, libraire de l'Université, quai des Augustins, n° 33.

MONGIE aîné, libraire, boulevard Italien, n° 10.

H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 25.

ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Hautefeuille, n° 23.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

POETÆ LATINI
MINORES

EX RECENSIONE WERNSDORFIANA

EXCUDEBAT FIRMINUS DIDOT,
REGIS ET GALLICARUM ACADEMIARUM TYPOGRAPHUS.

POETÆ LATINI MINORES

RUFII FESTI AVIENI
DESCRIPTIO ORBIS TERRÆ,
ORA MARITIMA,
ET CARMINA MINORA:
EJUSDEM ARATEA PHAENOMENA
ET PROGNOSTICA,

QUÆ NOTIS VETERIBUS AC NOVIS ILLUSTRAVIT

N. E. LEMAIRE

VOLUMEN QUINTUM

PARISIIS
COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POETARUM LATINARUM PROFESSOR

MDCCCXXV

POEMATA

QUÆ IN QUINTO HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

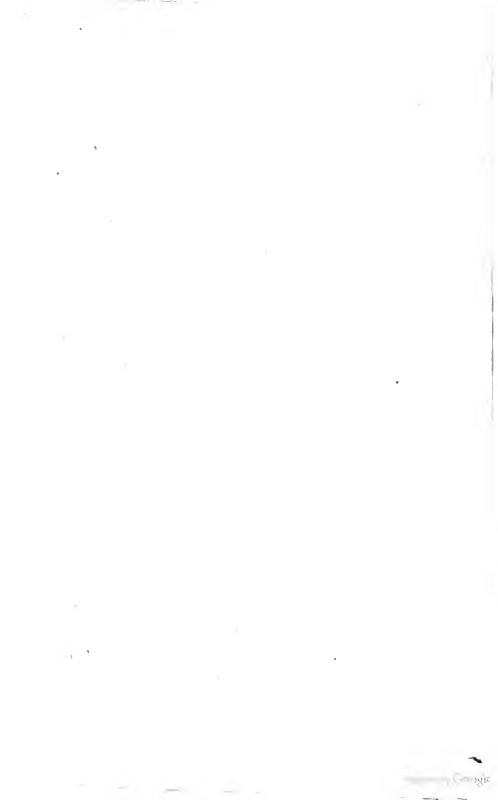
GEOGRAPHICA.

Rufi Festi Avieni Descriptio Orbis Terræ.
Ora Maritima.
Et Carmina minora.

ASTRONOMICA*.

Arati Phænomena et Prognostica, interprete Avieno.
Ciceronis, et aliorum Epigrammata astronomica.

* Quia eodem hoc volumine R. F. Avieni omnia quæ exstant opera complecti curavimus, non potuit fieri, ut carmina de Re hortensi et villatica huic tomo adjiceremus, quod quidem nota ad pag. 1 tomi IV pollicebamur. Immo Astronomicorum poematum seriem a Wernsdorfio intactam restituentes, his Aratea Avieni præire jussimus, ut tomo sequente cætera Astronomica et Manilii poema absolveremus. Carmina igitur de Re hortensi et villatica septimum (quod et ultimum erit) volumen ordiuntur. En.

DE
RUFO FESTO AVIENO
ET DE EJUS CARMINIBUS
FORUMQUE EDITORIBUS.

ETSI dudum de Festo Avieno non pauca diximus in præfatione ad Iliados Homeri Epitomen, neque nunc alia de eo et diversa ab istis sentimus, videmur tamen, quum ad ejus carmina recensenda accedimus, ad auctoris eorum memoriam plenius atque accuratius exponendam invitari. Et quoniam monumentum illud, quod memoriæ Rufi Festi a filio ejus Placido olim positum, et a pluribus inscriptionum et epigrammatum veterum collectoribus servatum est (1), ad hunc ipsum Avienum, consentientibus viris eruditis, pertinere arbitramur, ob eamque causam reliquis Avieni carminibus ultimo loco adjungemus, placet nunc illud nostræ commentationi accommodare, et e versibus ejus ordine explicatis res Avieni memorabiles repetere. Quod ut recte fiat, id primum operam dabimus, ut monumentum illud recte ad Avienum, carminum auctorem, referri, ductis ex ipso epigrammate rationibus confirmemus.

Et primum, ubi Rufus Festus primo in versu diverso respectu se *Musoni sobolem* et *prolem Avieni* nominat, et duas voces, quæ origine et significatione nihil differunt, peculiari ratione, ab aliis scriptoribus non usurpata, con-

(1) Partem ejus jam proposuimus nos tomo III, p. 460, seqq. Ea.

jungit, videtur hæc singularis locutio eundem epigrammatis hujus, ac Phænomenon Arateorum auctorem prodere, qui eas voces *soboles prolesque* similiter conjunctas exhibet versu 370:

..... ipsius autem
Subjectos capiti Geminos tibi cernere fas est,
Spartanam Geminos sobolem, prolemque Tonantis.

Quando idem versu 4 *geminio Proconsulis honore* se auctum proficitur, et Rufius Festus, Proconsul Græciæ, quem inscriptio Athenis reperta laudat apud Gruterum, pag. 464, n. 7, non alienus a Festo Avieno viris doctis, Sponio, Fabricio videtur, ad hunc suum Proconsulatum Græciæ adludere videtur auctor Descriptionis Orb. terræ, quando Phocidem, Parnassum, et Cephissum amnem memorans, addit se præsentem in templo Delphico sæpe Apollinem conspexisse, v. 603:

Illic sæpe Deum conspeximus adridentem,
Inter turicremas hic Phœbum vidimus aras.

Et quasi Periegesin in ipsa Phocide scripsisset, fingit sub initio carminis, Apollinem, ubi penetralia Cirrhæ quatit, sua ipsius pectora intrare, v. 6:

..... Deus, en Deus intrat Apollo
Pectora, fatidicæ quatiens penetralia Cirrhæ.

Carmina multa se scribere gloriatur versu 5. Atque hoc confirmat epigramma, quod sub Avieni nomine exstat, atque ipsum a nobis proponetur, *Ad amicos de agro suo*:

Inde lego, Phœbumque cio, Musamque lacesso.

Confirmat etiam scriptor Arateorum, versu 71:

O mihi nota adyti jam numina Parnassei,
O, per multa operum mea semper cura, Camenæ!
Jam placet in superum visus sustollere calum.

Quibus verbis non solum ipsum hoc, quod modo adtigimus, testari videtur, se aliquando templum Delphicum vidisse, sed etiam perpetuam sibi curam carminum scribendorum esse prædicat. Etsi enim Cannegieterus in Diss. de Aviano, cap. 6, pag. 253, hanc rationem elevans, per *multa opera* non libros, sed quascumque occupationes vult intelligere, hac ipsa tamen interpretatione admissa adparet, Avienum adfirmare, se inter alia multa, quibus distringatur, negotia assiduo Musarum studio delectari. Non exigui momenti illud est, quod in versu 7 monumenti pronomen *ollis* antiqua forma legitur pro *illis*. Etenim in suis carminibus Avienus quum frequens antiquorum verborum captator adparet, tum inprimis formam illam pronominis, quam diximus, libenter adhibet, et fortasse plurimis locis usurpatam legeremus hodie, nisi librarii subinde mutasse viderentur. Denique filius Placidus in adposita patris ἀποκρίσει, ubi adclamat: *Jupiter æthram Pandit, Feste, tibi*, manifeste patris in principio Arateorum verbis respondet:

..... auspice terras
Linquo Jove; excelsam reserat dux Jupiter æthram;

adeoque interpretem Arateorum esse eundem Rufum Festum, qui in epigrammate celebretur, declarat.

Post tot indicia et rationes, quæ Rufum Festum Avienum, poetam, eo carmine loqui significant, errasse omnino Sponium, censendum est, quum Avienum, qui hic pater Rufi Festi nominatur, carminum, quæ habemus, auctorem esse existimat. Facilius in aliam ejusdem sententiam concedimus, quando hunc Festum, cujus est lapis, ex inscriptione Atheniensi, qua Rufius Festus Proconsul Græciæ laudatur, Rufum Festum, non Rufum, adpellandum esse putat. Et adsentitur ei Fabrettus, ac minime novum esse ait, siglam R, quæ hoc lapide Festi nomini præponitur, Rufii nomen significare, ut ipse ad plures inscriptiones se ostendisse profitetur. Propterea equidem non

dubitarem Rufium Festum vocare Avienum, idemque nomen in carminum ejus titulis ponere, nisi crederem, Rufi et Rufii nomina sæpe promiscue ab antiquis librariis usurpata, nec magno in discrimine habita. *Avienium*, non *Avienum*, editio prima, Veneta, in carminum ejus inscriptione, et Victor Pisanus in præfatione iis præmissa nominavit; item Pithæus, qui primam editionem expressit; sed errorem, typographi fortasse negligentia admissum, agnoverunt posteriores et retractarunt.

Gentem suam et majores indicare Rufus Festus videtur hoc versu :

Festus Musoni soboles, prolesque Avieni.

Etenim adsentire Cannegietero non possum, qui in Diss. Aviani fabulis subjecta, cap. 2, unum hominem, patrem Festi, Musonium Avienum nominari putat; unde consequeretur, auctorem duas voces cumulas *soboles prolesque* una eademque significatione, pro filio, inaniter et absurde usurpasse, quod contra factum ab eo, versus e Phænomenis adductus demonstrat, ubi Gemini diversa significatione *soboles Spartana* et *proles Tonantis* dicuntur. Itaque Sponii sententiam, quam ille reprehendit, sequi malo, qui voces illas geminatas ita explicat, ut Rufus Festus se *sobolem Musoni* esse, sive ab ejus posteris descendere, et *prolem Avieni*, i. e. filium significet (1); sive, quod idem fere est, maternum genus a Musonio, paternum ab Avieno se ducere jactet. Quum præcipuum inter majores Musonium nominat, virum magnæ celebritatis vult intelligi, cujus genere gloriari possit. Itaque haud alius videtur intelligendus, quam C. Musonius Rufus, Capitonis filius, celeberrimus

(1) Ætate Avieni vocabulum *proles* usitate pro filio filiarve positum fuisse, exemplo est inscriptio Aniciæ Falconiæ Probæ posita apud Grut. pag. 352, n. 6, ubi ea Consulum *proles*, i. e. filia, Consulum mater dicitur. Contra *soboles* ipsi Avieno est *gens* vel *propago*. Vid. Descript. Orb. terræ, v. 524.

sectæ Stoicæ philosophus, Apollonii Tyanæi familiaris, a Nerone in exilium actus, sed sub Vitellio redux, et a Vespasiano in honore habitus, cujus sæpe Tacitus, Plinius, Gellius, Philostratus, Dio, Macrobius, Suidas meminerunt, res memorabiles luculentius exposuerunt Jo. Jonsius (1), Jac. Bruckerus (2), I. M. Catanaeus (3), Gottfr. Olearius (4), et Dan. Wyttenbachius V. C. (5). Quum eum Musonium Tyrrenum dicat Philostratus (6), Tuscum Tacitus (7), Vulsiniensi adeo civitate oriundum Suidas (8), quæ eadem patria Rufi Festi est, accedatque Rufi cognomen, quod in gente ea propagatum ad Avienum transiit, satis manifestum adesse ratio videtur, ut hunc Musonium inter proavos ab Avieno nominatum putemus (9). Et videtur hic aliam Musonii nominati causam sequente versu prodere:

Unde tui latices traxerunt, Cæsia, nomen.

Sive enim Festus noster fontem aliquem celebratum, aut aquam salubrem invenit primus, sive coluit maxime et carmine laudavit, ut inde nomen et famam traheret Cæsia; hujus rei videtur præ cæteris mentionem injecisse, ut Musonium philosophum imitatus, similisque suo proavo factus videretur, qui ipse fonti ab se invento nomen atque famam

(1) De Script. Hist. Philos. lib. III, cap. 7.

(2) Hist. crit. Philos. t. II, p. 540.

(3) Ad Plin. Epist. III, 11, 5.

(4) Ad Philostr. de vita Apoll. Tyan. lib. IV, cap. 35.

(5) In Dissert. de Musonio Rufo, philosopho Stoico, ad publicam disceptationem proposita Amstel. 1783.

(6) Vita Apollonii, lib. VII, cap. 16.

(7) Anual. XIV, 60.

(8) In Μουσώνιος.

(9) Cujus memoria etiam apud posteros ita conservata videtur, ut quidam ejus gentis Musoniani dicerentur. Musonianum quemdam, amicum et familiarem suum, nominat Symmachus, Epist. III, 53.

dedit. Nam ut de eo memorat Philostratus (1), quum relegatus a Nerone esset in insulam, cui nomen Gyara, quæ aquis ante destituta credebatur, Musonius in ea fontem invenit, qui tantam ejus gratia celebritatem nactus est, ut non modo Græcorum plurimi ejus lustrandi caussa adnavigarent, sed nonnulli etiam carmine celebrarent perinde, ac Hippocrenen Heliconis. Cæterum quem fontem, et quos latices hic intelligat Festus, quodque ei nomen conciliatum dicat, id in magna obscuritate versatur; et, qui hanc inscriptionem protulerunt, ejusque cætera explicarunt, hunc versum prudenter omnes præterierunt. Dubium est, utrum Cæsia sit aquæ nomen, quod a Festi majoribus accepit, an vero oppidi, vel regionis, cui vicini sunt isti latices. Neque hoc liquet, utrum nomen ipsum inde accepisse Cæsia dicatur, an vero famam tantum et celebritatem. Si Cæsia nomen fontis est, a Festo Avieno, vel a quodam e majoribus ejus tractum, necesse est, Festus ille fuerit e Cæsia gente. At in gente Cæsiorum, quorum omnium memorias eruit, et magno volumine explicavit Jo. Bapt. Fonteius (2), et Julius Jacobonius in Append. ad Fonteium, non ea adparent cognomina, quæ majores Festi Avieni doceant inter Cæsios fuisse. Una est CÆSIA FESTA apud Fonteium, pag. 186, et apud Gruter. pag. 674, n. 1, 675, n. 5, quæ huc referri possit, neque tamen ad rem confirmandam sufficit, quum præsertim ætas ejus ignoretur. Et versus monumenti hoc significare videtur, Aquam Cæsiam aliud et singulare nomen a Festo, vel Avieno accepisse. Enimvero fontis alicujus vel Aquæ Cæsiae, antiquitus celebratæ, indicium facit Martialis, lib. IX, epigr. 59, qui Cæsium Sabinum memorat fonti, seu Nymphæ fontis, templum consecrasse in municipio Umbriæ Sarsina :

Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
Et mansura pio munere templa dedit ;

(1) Vita Apoll. lib. VII, cap. 16.

(2) De prisca Cæsiorum gente. Bonon. 1583, fol.

Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
 Nec tua Baianas Sarsina malit aquas;
 Excipe sollicitos placide, mea dona, libellos;
 Tu fueris Musis Pegasis unda meis, etc.

Cæsium Sabinum hunc esse, plenius indicat idem, lib.VII, epigr. 97, quo pariter, ut hic, libellum epigrammatum Sabino mittit et commendat:

Nosti si bene Cæsium, libelle,
 Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
 Auli municipem mei Padentis;
 Illi tu dabis hæc, vel occupato, etc.

Ut hujus fontis magnam gratiam et celebritatem apud Umbros fuisse, ex ipso epigrammate adparet, ita et Cæsium Sabinum, qui ejus fornicem extruxit, multis meritis in municipes suos, et insigni fama existimationeque hominum floruisse, idem Martialis docet, qui *decus Umbriæ* vocat, tum monumenta plura G. Cæsio Sabino inscripta et Sarsinæ reperta, quæ a Fonteio describuntur, et nonnulli Plinii junioris loci, qui plures ad eum epistolas dedit. Pro ea igitur celebritate, qua et fons publice dedicatus a Cæsio, et ipse ejus conditor in Umbria florebat, dubitari vix potest, quin etiam auctoris nomine dictus et celebratus sit, ut Aqua Cæsia vocaretur, siquidem plures loci in Etruria, ut Aquæ Passeris, Balneum Regis, a conditoribus suis, scilicet Petronio Passere, et Martio Rege, nomen accepisse videntur. Et *Ruffina Aqua*, domini nomine dicta, singulari epigrammate laudatur, quod Petr. Burmannus in *Addendis* ad tom. I, Anthol. Lat. pag. 740, edidit:

Rupe sub hac vaga lympba fui sine nomine, sed nunc
 Ruffina e domini nomine lympba vocor.
 Ille etenim sparsos lateces collegit, et undas
 Auxit, et exstructo fornice clausit aquas.

Quod Martialis adfirmat, aquam Cæsii Sabini, propter auctoris et præsidis eruditionem, suis Musis loco undæ Pegasi-

dis futuram, idem fere hoc est, ac quod de Musonii fonte in Gyara insula narratur, eum docti inventoris causa instar fontis caballini habitum, et multorum carminibus celebratum esse. Quando igitur in monumento Rufi Festi lego, Aquam Cæsiam a prole Musonii et Avieni nomen traxisse, in eam sententiam adducor, ut credam, eandem celebritatem Cæsiae significari, quæ fuerit Musonianæ, nempe vel celebratam esse carminibus Avieni, vel, quod ab eo recens deducta, munita et exornata esset, novum nomen, h. e. novam famam et celebritatem accepisse. Fontibus olim consuevisse carmina dicari, et parietibus ædis adfigi, notavimus supra ad Rutilii Itinerar. I, 270, et Rutilius eo loco testatur, Aquas Taurianas carmine Messalæ cum Pieriis comparatas esse, perinde ut cum Musoniana et Cæsia factum est. Neque de Avieno dubitari potest, eum subinde Cæsium fontem carmine laudasse, quum alia ejus carmina minora, ruris delicias spectantia, ut de agro suo, et de malis Punicis, etiamnum *existent*, et loca, in quibus Avienus, aut ejus majores, prædia habuisse videntur, in ipsa Umbria, ubi Aqua Cæsia, aut ei vicina fuerint. Nam Ameria, hodie Amella, ubi plurimi lapides, Avienorum mentionem facientes, reperti sunt (ut Gruteriani pag. 1144, n. 4, et Fabretti pag. 57, n. 323, et 744, n. 522); urbs est Umbriæ, nec Vulsinii, ubi natus Avienus, multum distant. Alia vero versus illius, de quo agimus, interpretatio restat, alteri fere præferenda, qua statuamus, Cæsiam aquam hic dici recentius aliquod nomen traxisse ab iis, qui ante nominantur, Musonio vel Festo Avieno, ut fortasse Musonia vel Festa Aviena diceretur, propterea quod ab his vel instaurata antiqua Cæsia, vel aquæductus quidam Cæsiae noviter instructus et munitus ad usum publicum esset. Nam fontes, balnea, thermas ab iis, qui extruxissent, aut renovassent, nomina accepisse, multis veterum scriptorum testimoniis, ut et monumentorum inscriptionibus probatur. Etsi vero locus aliquis scriptorum veterum difficile reperitur, quo Aquæ Avie-

næ vel Musonianæ nomen diserte memoretur, reperio tamen locum, in quo ejus nominis occulta quidem, sed non prorsus vana significatio inesse videtur. Intelligo epigramma vetus, quod Petrus Burman. Anthol. Lat. lib. III, ep. 43, pag. 486 protulit :

FAVsta novum domini condens Fortuna lavacrum
 Invitat fessos huc properare viros.
 Laude operis fundi capiet sua gaudia præsul,
 Hospes dulcisflua dum recreatur aqua.
 Condentis moustrant versus primordia uomen,
 Auctoremque facit litera prima legi.
 Lustrent pontivagi Cumani litoris antra,
 Indigenæ placeant plus mihi deliciæ.

Inscriptio hæc est fontis, vel balnei publici, ad significandum nomen conditoris proposita. Quoniam versu quinto dicitur, *versus primordia nomen condentis monstrare*, et initium epigrammatis est *Fausta novum*, hinc Burmannus conjicit, forte FAUSTUM vocatum esse conditorem. Ego non integrum verbum initii, sed tantummodo literas ejus primas respiciendas arbitror, quia versus sextus pronuntiat, *litteram primam* significare *auctorem*. Hic vero literis tribus prioribus FAV expressum video nomen Festi Avieni, ita quidem, ut mihi facile persuadeam, epigrammate hoc celebrari Aquam Cæsiam, quæ ab Avieno reparata et denuo publicis usibus dedicata, atque Festa Aviena vocata sit. Juvat hanc conjecturam, quod versu primo *Fausta domini Fortuna* prædicatur, quæ eadem est Nortia, cui se devotum fatetur Festus Avienus in monumento. Nec fortasse hoc prætereundum, lavacrum Festi Avieni hic æque cum Baianis vel Cumanis aquis comparari, ac Cæsii Sabini fontem in Martialis epigr. cit. Sed desino plura de Aqua Cæsia, et versu secundo monimenti, dicere, cujus interpretationem fateor nonnihil negotii mihi objecisse. Pergo ad versum tertium monimenti :

Nortia, te veneror, lare cretus Vulsinijensi.

Nortiae se religiosum cultorem profitetur, quod ea Dea Etruscorum fere communis erat, et Vulsiniis, ubi ipse ortus erat, peculiare templum habebat, testantibus Livio (1) et Tertulliano (2). Eam pro Fortuna, ΤΥΧΗ, seu Nemesei habitam, monet Gorius ad Inscr. Don. (3) et propterea veneratur Festus, quod munificam erga se plurimis vitae suae rebus prosperis, quas deinceps commemorat, expertus sit. Hac professione religionis et patriae Avienus abunde refutat opinionem eorum, qui eum Christianis addictum sacris, et Hispanum natione, credere, et persuadere aliis voluerunt. In quibus maxime sunt Nic. Antonius (4), Petrus Melian (5), et Ramiresius de Prado (6), sed his antiquiores etiam pro Hispano eum habuisse, testantur Crinitus et Gyraldus. (Vid. Test.) Atque ut primum de religione Avieni Christiana dicam, Nic. Antonius l. c. profitetur *avidissime se credere Avienum poetam Christianum fuisse, aut Christianorum dogmatum gnarum et amantem*. Sed hoc argumentis admodum levibus, ut Fabricius judicat (7), probare conatur. Primo profert locum ex Arat. Phaenom. v. 17 seqq.

Inseruit rite hunc primum, medium, atque secundum.
 Vox secreta canit sibi: nam permixtus utrimque,
 Et fultus sese geminum latus, unus et idem est
 Auctor agendorum, propriique patralor amoris, etc.

Hæc non alio respicere ait, nisi ad Trinum Deum. Profert alterum locum Arateorum, v. 32 seq. quem nos alio tem-

(1) Lib. VII, cap. 3.

(2) Apolog. cap. 24.

(3) Class. I, n. 149. Inter Veteres probat Martianus Capella, lib. I, pag. 21, Grot. «Quam alii Sortem adserunt, Nemesimque nonnulli, Tychenque quam plures, aut Nortiam».

(4) Biblioth. vet. Hispaniæ, lib. II, cap. 9, p. 158.

(5) In Epist. prosphonetica ad Festi Rufi Avieni opera, edit. Madrit.

(6) Ad Luitprandi Advers. pag. 492.

(7) Bibl. Lat. III, 2, 1.

pore pari in caussa adduximus (1), quo Solis et Lunæ munus describitur verbis fere ad orationem Mosis expressis. Et Antonius adfirmat, nihil se unquam sermonis legisse, quod propius ad Christianum accederet. Denique vero provocat ad locum eum Descriptionis Orb. terræ, v. 781 seqq. ubi de immanitate balænarum circa Taprobanen insulam natantium loquitur, atque subjicit :

Ah! ne quis rapidi subvectus gurgitis unda

Hæc in terga salis lembum contorqueat unquam :

Ah! ne monstrogenis, hostem licet, inferat æstus

Fluctibus, etc.

Nam eo loco Dionysium ethnico more hostibus imprecari, ut tam immanibus belluis occurrant; Avienum contra, quod in auctore suo ethnicum erat, Christiane et evangelice expressisse, et deprecari vererique, ne quis hostis periculum ab iis incurrentibus adeat. Citat deinde plura scriptorum veterum loca, quibus doceant, solennem hunc ethnicorum morem fuisse, et in proverbium adeo abiisse, ut quæ quisque sibi adversa et calamitosa extimesceret, ea hostibus suis imprecaretur; Christianorum vero singulare hoc et veluti characteristicum esse, ut mala inimicis optare nolint. Sed qui Avieni verba recte expendat, atque cum aliis ejus moribus et sentiis conferat, is profecto abhorrentem ab animo ethnicorum clementiam Avieno tribuere non audebit. Qui sane hac ipsa ethnicorum sententia ad augendam periculi, a balænarum incursu metuendi, magnitudinem abutitur, poetico more, et dicit, tantam esse harum belluarum immanitatem, ut tam horrendum spectaculum, hominis a balæna devorati, ne in hostibus quidem sibi evenire velit, quamvis his dira quæque et atrocia imprecari mos sit. Et quis lenem erga inimicos animum tam proprium solis Christianis dicat, ut, si quam levem ejus significationem

(1) Huj. op. tom. III, pag. 467. Ed.

legat, statim hominem Christianum loqui opinetur? Quis tot præclaras sententias philosophorum veterum de humanitate et fide etiam hostibus exhibenda nescit? quis exempla virorum illustrium, qui se placabiles et beneficos adeo suis inimicis præbuerunt? Fusc hoc nuper docuit J. C. Chr. Fischerus, Diss. *Quid de offic. et amore erga inim. Græcis et Rom. placuerit*. Halæ Sax. 1789. Quod ad reliqua Avieni loca, ad quæ Antonius provocat, adtinet, etiamsi hæc sententiam doctrinæ Christianæ similem habere videantur, ad summum tamen aliquam librorum sacrorum notitiam, qualem multi alii scriptores ethnici habuerunt, produnt, non Christianismum Avieni. Neque vero Antonius plane adserere audet, Avienum professione Christianum fuisse, sed saltem, quod optat, credit, fuisse Christianorum dogmatum gnarum et amantem. Alii arrogantiores sunt, atque ut Avienum Christo addictum probent, utuntur testimoniis Luitprandi in *Adversariis*, et Marci Maximi in *Chronico*, quos libros confictos in gratiam Hispanorum et suppositos esse, dudum cordatiores viri, in iisque ipse Nic. Antonius, agnoverunt. Fundum ejus opinionis esse errorem in nomine, et fortasse Christianum hominem eundemque Hispanum, qui simili nomine uteretur, confusum esse cum Avieno poeta, subinde judicavi, sed parum refert, in rationibus absurdæ sententiæ indagandis laborare. Qui, quæ scripta ab Avieno sunt, atque vel supersunt hodie, vel perierunt, consideret, næ is plane ineptus et Christianæ antiquitatis ignarus sit, oportet, qui auctorem eorum Christi religione imbutum putet. Non solebant scriptores, præsertim poetæ, qui se Christo addixerant, in ejusmodi argumentis Musam exercere, in quibus totus assiduusque laboravit Avienus. Qui se jactabat assidue carmina scribere, Christianus factus haud dubie se ad sanctius argumentum, ex historia vel doctrina sacra petatum, ut tot alii poetæ fecerunt, adplicuisset, non transferendis poetarum gentilium carminibus, eorumque fabulis et superstitionibus explicandis inhæsisset.

Carmina ejus majora, quæ hodie exstant, cultum Deorum ubique spirant. Qui in Arateis carminis auspiciam a Jove petit, et per astrorum enarrationem nil nisi mythos gentiliū poetarum et superstitiones Deorum exponit; qui in Periegesi Apollinis et Musarum auxilium toties invocatur, et in terrarum urbiumque descriptione sacra et templa Deorum diversosque ritus inprimis sectatur et laudat; hunc auctorem pro Christiano habere ineptum est. In aliis quidem scriptorum ejus reliquiis quædam Christianismi vestigia docti viri observare sibi visi sunt, et Cannegieterus l. c. id colligere, quum ex verbis epigrammatis *de agro suo ad amicos*, voluit: *Mane Deum exoro*; tum ex loco a Servio citato, quo de cometa Augusti tempore adparente verba Lucæ II, 10, usurpasse videtur. Sed quod ad epigrammationem adinet, dudum monui (1), bonos codices ibi rectius legere *Luce Deos oro*, et quæ subinde verba in priscis scriptoribus reperiuntur, dictis sacrorum librorum similia, non ea vis eorum esse debet, ut suspicionem adeo Christianismi moveant. Persequutus sum alio loco hanc materiam uberius (2), et e conditione temporum eorum, quibus Christi religio vulgata per gentes est, illustribus quibusdam exemplis ostendi, sacros Christianorum libros ita notos lectosque scriptoribus, cætera ethnicis, fuisse, ut subinde res, et dicta, et historias inde repetitas usurparent. Nominavi Chalcidium, qui ejusdem stellæ, de qua Avienus Servii loquutus videtur, exortum, et Avienum Macrobiani, qui pueros ab Herode rege intra bimatum occisos, ex historia evangelica refert. Ipsi denique Avienum, Arati interpretem, quem Cannegieterus non negat ethnicum fuisse, ostendi, quod etiam Nic. Antonius volebat, verba quædam ex Mosis Genesi desumpsisse. Nunc his exemplis placet alium et memorabilem locum illustris poetæ addere. Clau-

(1) In præmio ad Epit. Hom., huj. op. t. III, pag. 460. Ed.

(2) Tomo III, pag. 466 et seqq. Ed.

dianus aliquando Barbaros, inopinato Stilichonis adventu percussos, comparat cum servis domus, quos, domino peregre absente, falsus de morte ejus rumor in luxuriam et licentiam effrenem resolverat, sed herus improvise rediens in horrorem et metum conjiciebat. Operæ pretium est, ipsos Claudiani versus adducere (1):

Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falso rumore resolvit,
Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque
Persultat vacuis effrena licentia tectis,
Si reducem dominum fors improvisa revehit,
Hærent attoniti, libertatemque perosus
Conscia servilis præcordia concutit horror:
Sic ducis adspectu cuncti stupere rebelles.

Quis hæc legens et cum Servatoris apologo conferens, quo servum nequam, herilis absentiae fiducia insolescentem, et subito ejus adventu percussum describit (2), non suspicetur, Claudianum aliquando hoc ex sacris Christianorum libris repetitum audivisse? neque tamen hoc sufficere videbitur, ut propterea ipse pro Christiano habeatur. Itaque Cannegietero, qui Avienum Servii putat similia dicto sacri scriptoris verba usurpasse, non concedimus, ut propterea Christianum, et diversum ab Arati et Dionysii interprete, pronuntiet. Morem etiam mane fungendi precibus, quem Avienus in epigrammate profitetur, a Christianis, quibus maxime proprius et perpetuus fuit, accipere ille et imitari potuit, nec tamen idem alienus a consuetudine paganorum fuit, qui ipsi matutinum tempus sacris et precibus peragendis aptissimum putabant. Sic Ovidius fatetur (3):

His ego do toties cum tunc precautia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.

(1) De Bell. Get. v. 366 seqq.

(2) Math. XXIV, 48 seqq. Luc. XII, 45 seqq.

(3) Ex Pont. IV, 9, 111.

Et de Imp. Alexandro Severo Lampridius (1) memorat, eum *matutinis horis in larario suo rem divinam fecisse*. Aliâ loca rem confirmantia dabit Brouerius de *Niedeck* (2).

Non meliore nituntur fundamento, quæ de patria Avieni Hispania prodiderunt viri, maxime ex Hispanis, eruditi, qui, nescio quo errore, quave ambitione inducti, civem sibi Avienum vindicare omni studio conati sunt, et præter Nic. Antonium a Francisco Bivario in Commentariis ad M. Maximum, item a Ramiresio de Prado ad Luitprandi Adversaria, p. 492, nominantur. Argumenta opinionis suæ præcipue petunt ex Avieni libello de Ora maritima, in quo quia Hispaniam et Hispanorum gentem maxime ornat laudibus (3), in eamque rem Punicos Himilconis annales citat, hoc eum patriæ suæ honori dedisse existimant. Sed illi non vident, aut satis expendere noluerunt, si quis honos Hispaniæ ab auctore habeatur, non illum adfectu ejus in patriam expressum, sed a loco et occasione materiæ oblatum esse (4). Etenim non opus integrum est, quod habemus, sed fragmentum descriptionis oræ maritimæ, a Gadibus ad Massiliam usque procedens, quod solam fere oram Hispaniæ continet, atque huic adeo pro subjecta materia plurimum laudis impertit. At non sola hujus causa susceptum ab auctore opus, sed propositum ei fuisse, ut totum maris

(1) In Alex. Sev. cap. 29.

(2) De Vet. Adorat. cap. 9, pag. 99.

(3) Nic. Antonius, Bibl. Hisp. II, 9, pag. 157, præcipue huc refert, quod Avienus *magnanimos Iberos*, contra autem *truces Gallos* vocet in Descr. Orb. terræ, v. 415 et 422.

(4) Pari ratione quidam docti Hispani Claudianum poetam Hispaniæ patriæ vindicare ausi sunt, atque hoc inde comprobare, quod Hispaniæ laudes sæpius recurrentes legantur. Id vero Hispanis Imperatoribus, Theodosio et Honorio, Augustæque familiæ, urbane et obnoxie, immo adulatorie datum esse, verius judicat Nic. Antonius, Bibl. vet. Hisp. lib. III, cap. 5; cujus verba citat Fabricius, Bibl. Lat. lib. III, cap. 15.

mediterranei ambitum a freto Gaditano ad usque Pontum Euxinum et mare Scythicum edissereret, ipse in principio libelli clare profitetur, v. 68 :

Laboris autem terminus nostri hic erit,
Scythicum ut profundum, et æquor Euxini sali,
Et si quæ in illo marmore insulæ tument,
Edisserantur.

Quod subinde Pænum Himilconem citat, et ex Punicis annalibus nonnulla, mare Atlanticum et oram Hispaniæ spectantia, refert vs. 117, 412, 414, id non video, quomodo valere ad probandam patriam Avieni possit. Neque enim Hispanis magis, quam Romanis aliis noti et usurpati Pænorum libri erant. Himilconis pariter ac Hannonis Carthaginiensis libros citant Geographi Romani (1), et Columella memorat (2), Magonis Carthaginiensis octo et viginti volumina de rusticatione ex Senatus consulto in latinum sermonem conversa esse. Immo vero, quod Himilconem non solum Pænum, sed et Græcos antiquos, aliosque externos scriptores in subsidium describendæ oræ Hispanæ vocat, id satis arguit, non patriam Avieni Hispaniam fuisse. Nam indigena et civis Hispaniæ notiora omnia et suis temporibus aptiora tradere potuisset, nec exterorum scriptorum subsidio usus obsoleta multa et ætate sua plane immutata memorasset. Aliud indicium patriæ Avieni Ramiresius, cum Petro Melian (3), esse putat, quod ille soleat *suum mare* adpellare, quo Hispana ora adluitur, ut versu 83 :

..... ut gurges hic nostri maris
Longe explicetur, est Atlanticus sinus, etc.

Et v. 180 :

..... si quis ad nostrum mare
Malacæque portum semitam telenderit.

(1) Plinius, lib. II, cap. 67; Mela, lib. III, 9, 31.

(2) De Re rustica, lib. I, cap. 1, 13.

(3) In Epist. dedic. operum Avieni ad Ramiresium.

Sed indigna profecto hæc opinatio docto viro est, qui ignoret, ab omnibus Romanis scriptoribus mediterraneum mare, et quodcumque provinciis Romani imperii ambitur, *nostrum mare* dici, atque adeo, quod oram Hispanam adluit, mare sic nuncupari ab homine, qui in Italia scripsit, potuisse. Nolo ejus rei firmandæ causa historicorum veterum, qui perpetuo sic nominant, loca cumulare, sed uno Pomponii Melæ, qui diserte docet, contentus ero. Qui postquam terram ambiri Oceano, quatuorque ex eo maria recipere dixit, quartumque ex his, ab occasu receptum, id est, mediterraneum, descripsit, mox subjicit: *Id omne qua venit, quaque dispergitur, uno vocabulo nostrum mare dispergitur* (1). Et sic Avienus in Descriptione Orbis nominat, v. 169:

Issicus immodico donec sinus ore patescit,
Æquoris et nostri sit terminus.

Nic. Antonius hac de re candidius judicat (2), et arenæ ædificare eos dicit, qui tali ratione probare patriam Avieni Hispaniam velint. Fuisse eum quidem aliquando in Hispania, et nonnulla ejus terræ loca obiisse, ipse innuere videtur Oræ marit. v. 273, ubi de Gadibus:

Nos hoc locorum, præter Herculaneam
Solennitatem, vidimus miri nihil.

Sed hæc videre et observare potuit in itinere, forte in Hispaniam per occasionem facto ex Africa, ubi videtur Proconsulatum gessisse. Natum esse in Hispania et habitasse, inde minime conjicias. Cæterum his omnibus nugis et ineptiis opinionum de patria et religione Avieni, vix credo quemquam futurum fuisse, qui indulgeret, si quidem cognitum et usurpatum fuisset monumentum, quod nunc

(1) Lib. I, cap. 1, 30.

(2) Bibl. Hisp. lib. II, cap. 9, pag. 157.

pertractamus, Avieno poetæ a filio positum, e quo certiora omnia doceri possunt.

Proconsulatuum gestorum meminit versu sequente :

Romam habitans, gemino Proconsulis auctus honore.

Quarum autem provinciarum Proconsul fuerit Festus Avienus, non nisi incerta conjectura potest erui. Multi enim Festi, multi Avieni inter magistratus eorum temporum, quibus vixisse nostrum probabile est, memorantur, e quibus difficile est suos nostro honores et magistratus adsignare. Festum quemdam sub Valentis imperio circa annum 370 e Consulari Syriae Proconsulem Asiae factum, Ammianus Marcell., Zosimus, alique memorant (1); sed eundem perhibent multis immanitatis et sævitiae exemplis editis infamem fuisse, Ammianus præterea *Tridentinum ultimi sanguinis et ignoti* adpellat. Unde pro Festo Avieno nostro haberi non potest, qui et splendido genere natus fuit, et virtutis suæ sibi conscius in monumento de se prædicat: *vitam insons, integer ævum* (2). Valesius tamen opinatur (3) eum esse Rufum Festum V. Cl. qui Breviarium scripsit ad Valentem Aug. quem respicere existimat clausulam præfationis: *Ut ad hanc ingentem de Gothis etiam Babylonice tibi palma pacis accedat*, licet vulgatæ editiones Valentianum præscribant. Supra jam mentionem fecimus monumenti Græci, quod Rufio Festo, Proconsuli Græciæ et Areopagitæ, populus Atheniensis ob benevolentiam erga se et bene merita posuit, exhibetque Gruterus (4), et Jo. Meur-

(1) Amm. Marcell. lib. XXIX, cap. 2, pag. 612; Zosimus, lib. IV, cap. 15; Eunapius in vita Maximi; Libanius in vita sua; Suidas in *Φῆστις*. Et conf. Gothofr. in Prosopogr. Cod. Th.

(2) Igitor desero sententiam, quam (hujus op. t. III, pag. 465. Fb.) dixi, Festum Avienum eundem videri cum Proconsule Asiae.

(3) In not. ad Ammiani l. c.

(4) Pag. 464, n. 7.

sius (1). Hunc Proconsulem Græciæ esse Festum Avienum poetam, opinantur Sponius, Fabrettus, et Fabricius in Bibl. Lat. et verisimile reddit studium Græcarum literarum, quod Avienus quum poetis Græcis carmine latino reddendis, tum multis Græcis scriptoribus usurpatis et in Ora maritima adlegatis, abunde prodidit. Nempe hoc ipsum Græcorum studium in caussa fuisse videtur, ut et Proconsulatum Græciæ adiret, et inter Græcos diu commorari vellet, singularique erga populum Atheniensem, qui hanc ipsam in monumento prædicat, benevolentia uteretur. Quin hujus Proconsulatus indicia nos supra ex ipsa Avieni Periegesi produximus, nonnullis versibus adlatis, e quibus, Avienum aliquamdiu vixisse in Græcia, ibidemque Periegesin scripsisse, haud temere colligatur. Hunc igitur unum e duobus ab Avieno gestis Proconsulatum esse existimamus: alterum suspicamur, quod historia non alium suppeditat, in Africa gestum. Nempe Jac. Gothofredus in Prosopogr. Cod. Theod. Festum aliquem Proconsulem Africæ in annis 366 et 367 sub Valente fuisse, e duabus legibus Codicis Justin. adnotat. Certum quidem de eo magistratu Avieni proferre non licet, videtur tamen ætas ejus, quatenus eam definire possumus, in annos, quibus Festus ille provinciam Africæ administrasse dicitur, sic satis convenire. Et quod supra e versu aliquo Oræ maritimæ coniecimus, Avienum aliquando Gades in extrema Hispania lustrasse, id probabile est fecisse eum propinquitate loci invitatum, quum Proconsul Africæ vicinam provinciam regeret.

Ut de ætate, qua Festus Avienus vixit, nonnihil subjiciamus, certa non quidem testimonia, sed indicia tamen nonnulla adsunt, e quibus eam colligere et definire liceat. Justo antiquiorem Petrus Crinitus facit, qui temporibus Diocletiani adsignat (2). Nam Hieronymus, ad cujus testi-

(1) In Arcopago, cap. 5, p. 30.

(2) Vossius adeo memorat de Hist. Lat. p. 203, Genebrardum in

monium ille provocat, quum ejus ut nuperi scriptoris meminuit, remotiorem Diocletiani ætatem significare non potest, sed suis annis propiorem. Decessit autem Hieronymus A. C. 420. Longius ejus ætatem protrahit, et certis adeo finibus describit auctor libri *Adversariorum* Luitprando suppositi, qui tenere adfirmat, eodem anno et die, quo sanctus Augustinus ascendit in cælos, obiisse; et hic obiit A. C. 430. Sed ut hoc graviore Hieronymi testimonio refutatur, ita aliis rebus Avieni suadentibus statuimus, quod dudum Vossio, Reinesio (1), aliisque visum est, Avienum temporibus Valentiniani, Valentis, Gratiani, fortasse et maturius sub Constantio et Juliano, floruisse, neque videri initia quinti sæculi vivendo attingisse. Hoc ut sentiam, inprimis me movet, quod Symmachus, qui epistolas plerasque sub Theodosio majore et ejus filiis scripsit, atque ipse, ut Gothofredo in vita Symmachi videtur, circa annum quartum sæculi V obiisse videtur, nullam tamen aut mentionem fecisse Avieni nostri, aut epistolam ad eum dedisse reperitur, etsi huic, ut credere par est, bene cognitus et cognatione junctus fuit (2), et ad alios, quos Avieni cognatos fuisse novimus, ut Flavianum et Probum, scripsit. Avienus quidem videri potest plane æqualis Symmachi fuisse, si is ipse est, ut vulgo existimatur, quem Macrobius in *Saturnalibus* una loquentem cum Symmacho inducit. Sed quia Macrobius Avienum suum tum

Chron. in Aniceto, et Thevetum, lib. II, de Vir. illustr. cap. 41, Avieni ætatem ad secundum a nato Christo sæculum retulisse; et in indice bibliothecæ Vaticanæ referri ad sæculum X. Utrumque Vossius pronuntiat esse ejusmodi, ut nec unius assis censeri mereatur. Vossio adsentitur Nic. Anton. l. c. pag. 158.

(1) In *Epist. ad Rup.* p. 625.

(2) Cognationem aliquam Symmachi et Avieni indicare videtur nomen patris ejus L. Aurelius Avianus Symmachus, cui dictatum elogium existat apud Gruter. pag. 370, n. 3. Et Flavianum Probumque, ad quos scribit Symmachus, pariter Avieno conjunctos sanguine fuisse, alibi docebimus.

adinodum adolescentem fuisse. prodit (1), et, quod unum alterumque ex his, quos in cœtum cogit, ætate minorem cæteris interposuerit, ipse sub initium libri excusat (2), hinc ratio satis idonea adesse videtur, ut Avienum Macrobiū pro filio nostri, certe pro juniore et diverso habeamus. Cannegieterus (3) ex eadem adolescentia Macrobiani Avieni probare contendit, hunc etiam diversum fuisse ab Avieno, quem Servius in commentariis ad Virgil. citat, nititurque maxime iis locis Macrobiū, quibus Avieno, quasi discipuli, Servio doctoris ac præceptoris partes tribuit, Serviumque ab aliis confabulantibus, ut Eustathio et Symmacho, *doctorum maximum, et priscos præceptores doctrina præstantem* adpellari facit (4). Unde ille quum hoc adparere putat, Avienum ut doctrina, ita ætate longe minorem fuisse Servio, tum illud etiam, alium esse a Servio in commentariis laudatum, qui eum non tamquam æqualem, sed se priorem et antiquiorem citet. Sed quamquam hoc ultro adsentimur Cannegietero, Avienum, quem Servius citet, ipso priorem et antiquiorem esse, illud tamen minus recte facit, quod Avienum Macrobiū, ob reverentiam Servio, ut doctori magno, exhibitam, putat eo minorem junioremque a Macrobio declarari. Eadem doctrinæ elogia, eandemque auctoritatem, quam Avienus adolescens, seniores amici, Symmachus, Flavianus, ipseque rex convivii Vettius Prætextatus, vir admodum illustris et Symmachi æqualis, Servio tribuunt, et quod ætatem adinet, eadem, quæ Avieno, adolescentia et modestia tribuitur Servio (5), ut certe pro

(1) Saturn. lib. VI, cap. 7, et VII, cap. 3.

(2) Saturn. lib. I, cap. 1.

(3) Diss. de ætate et stylo Aviani, cap. 2.

(4) Lib. VI, cap. 7; lib. I, cap. 24.

(5) Expendantur verba hæc Macrobiū, lib. VII, cap. 11, initio: « Illa dictis, quum ad interrogandum ordo Servium jam vocaret, naturali pressus ille verecundia usque ad proditionem coloris erubuit. Et Disa-

æquali Avieni habendus sit. Quoniam igitur e sententia Cannegieteri Avienus ille, quem Servius in commentariis citat, non est ille, quocum apud Macrobiū colloquitur, sed antiquior, et nos paullo ante docuimus, Festum Avienum, carminum auctorem, antiquiorem esse Macrobianō, hinc nos, ipsa Cannegieteri ratione ducti, recte existimare videmur, pro nostro Avieno habendum esse, quem Servius citat, quamquam nec hoc Cannegieterus concedere vult, propterea quod Festum Avienum religione gentilem, Servianum Christo addictum fuisse suspicatur. Quam suspicionem quoniam ipsi jam supra diluimus, satis firmatam, quoad fieri in tali materia potest, sententiam nostram de ætate Avieni putamus, qua statuimus, antiquiorem Avieno cæterisque convivis Macrobianis esse, eundemque in Servii commentariis citatum, et circa medium quarti post Christum sæculi floruisse (1). Plures ad hanc ætatem Avieni confirmandam rationes suppeditabunt tempora amicorum Avieni, Probi et Flaviani, de quibus deinceps agendum erit.

Versus quintus monimenti Avieno positi de carminibus ejus loquitur, sed quoniam de his extremo loco aptius agitur, nunc de ejus conjugio et familia ad versum sextum dicemus :

Conjugio lætus Placidæ, numeroque frequenti
Natorum exultans.

Placidam nominat uxorem suam, quæ qua gente et dono proguata fuerit, liquido declarare nequeo. In veteribus

rius : Age, Servi, non solum adolescentium, qui tibi æquævi sunt, sed ænū omniū doctissime, etc. » Et lib. I, cap. 2 : « Hos Servius, inter Grammaticos doctorem recens professus, juxta doctrinam mirabilis, et amabilis verecundiæ, terram intuens, et velut latenti similis, sequebatur ».

(1) Quo pacto seriora justo tempora ei adtribuere videtur Fabricius in Eibl. Lat. qui eum Theodosii junioris, Marciani et Leonis Thracis temporibus claruisse scribit.

inscriptionibus Placidi cognomine insigniti reperiuntur Annæi, Acilii, Aurelii, Valerii, Furii; e quibus si qua optio mihi concedatur, Placidam e gente Furia dicam fuisse. Plures enim ex ea gente Placidi circa tempora Avieni leguntur vixisse, his etiam familiis innexi, quibuscum aliqua cognatio Avieno videtur intercessisse. T. Annæus Placidus temporibus Constantini Magni fuit (1). Furius Placidus Consul imperante Aureliano memoratur a Vopisco (2): tum M. Mæcius Memmius Furius Placidus, istius forte nepos, Consul cum Pisidio Romulo A. C. 343, qui pro patre Placidæ haberi potest, siquidem et ætas convenit, et Furiorum nomen inter alios Avieni æquales et cognatos haud rarum. Furius Albinus inter collocutores Saturnaliorum est apud Macrobius (3). Furia, Gaudentii Comitis filia, et uni ex Aniciis Probis nupta, ut viri docti colligunt ex epistola Hieronymi ad Furiam scripta. Probus, cognatus Avieni, cui Ora maritima dedicatur, haud dubie ad Anicios pertinet, sicut Flavianus, ejusdem familiaris, ad Clodios, quos etiam adfines Avienis fuisse, hic lapis apud Fabretum (4) testari potest, Ameriæ inventus:

CLODIAE. L. F

AVIENI

MATRONAE MUNICIPES.

A matre Placida filius Avieni, qui patri monumentum posuit, Placidi nomen accepit. Præter hunc frequenti liberorum numero gavisum esse, ipsum monumentum prodit. Quorum edere nomina in tanta multitudine Avienorum, Festorum, Rufiorum, qui passim in monumientis memorantur,

(1) Grut. p. 282, n. 3.

(2) In Aurel. c. 15.

(3) Saturn. lib. 1, 2.

(4) Inscript. ant. cap. 10, n. 521, pag. 744.

et subinde corruptius enuntiari nomine Abieni, Anieni, Aviani et Aniani videntur, admodum difficile est. Et plerumque Avienorum genus tam numerosum fuit, ut plures familias et cognationes complecteretur, siquidem de Gennadio Avieno, qui A. C. 450, cum Imp. Placidio Valentiniano Consul fuit, Sidonius Apollinaris scribit (1): *Avienus si quid poterat, in filiis, generis, fratribus provehendis moliebatur*. Macrobiani Avienum pro filio vel nepote nostri habere par est. Fabricius in Bibl. Lat. seti potius Ernestus in altera editione hujus libri, Nicomachum Avienum a Macrobio adpellari dicit; ego vero in Macrobio ipso nondum inveni, neque Fabricium ipsum in prima editione sic scripsisse video. Quod si probari posset, hoc nomen Avieno fuisse, Clodiae genti cognatum ostenderet, e qua Virius Nicomachus Flavianus fuit, ut docet Reinesius (2). Notior e cognatis Avieni Probus est, quem ipse sanguine sibi junctum, et filii instar a se diligere ait in principio libelli de Ora maritima. E tot numero Probis, quos vetera monumenta indicant, vix licet eligere et designare, quem pro Avieni cognato habeas. Fabricio videtur esse Sextus Petronius Probus, qui multis altissimisque honoribus illustris inde ab A. C. 351, per viginti annos continuos in diversis Praefecturis Praet. Italiae, Illyrici, Africae, Galliarum, vixit, ut in veteribus inscriptionibus videre est (3), atque adeo, ut Reinesio videtur (4), decennio ante has Praefecturas Vicaria et Proconsulatu Africae functus est, quemque Ausonius, scripta ad eum epistola XVI egregio elogio con-

(1) Lib. I, epist. 9.

(2) Epist. ad Rup. 69, p. 614.

(3) Grut. pag. 450, n. 1, 2, 3.

(4) Epist. LXIX ad Rup. pag. 637, et in Syntagm. Inscript. Class. I, 39, p. 68, ubi totam Aniciorum genealogiam describit. Similiter Lipe-nius in Stren. civ. hist. cap. 2, pag. 71.

decorat (1). Quod si Petronius Probus tam mature, et quidem circa annum 340 publicos honores exorsus est, Avienus sane, qui libellum de Ora maritima doctrinæ institutionisque caussa Probo adolescenti mittit, necesse est, cum circa idem tempus scripserit, et quia Ora maritima extremum Avieni opus, certe Periegesi posterius est, hinc ille ante jam florere cœperit sub Constantini et filiorum imperio. Et quæ de moribus Probi Avienus pariter ac Ausonius scribunt, fere conveniunt in unam personam. Quo pertinet, quod uterque, laudare ejus virtutem cupiens, ad nomen Probi adludit. Avienus, v. 2 : « Probe, animo atque sensu ». Ausonius latius, v. 44 : « Utrumne mores hoc tui Nomen dedere; an nomen hoc Sequuta morum regula? An ille venturi sciens, Mundi supremus arbiter, Qualem creavit moribus, Jussit vocari nomine? » Uterque etiam singularem in Probo studiorum et literarum amorem prædicat: Avienus quidem rogatus ab eo, ut situm maris Mæotici et omnem oram maritimam describeret; Ausonius autem, ut Titiani apologos et Nepotis Chronica descripta ad juvandam filiorum institutionem mitteret. Gyraldus et ex eo Vossius (2) Probum esse illum virum Consularem existimat, ad quem Claudianus scripsit. Iis vero verbis non alium videtur intelligere, quam ipsum illum, de quo hactenus, Petronium Probum. Etsi enim carmen Claudiani re ipsa scriptum est in Consulatum Probini (non Probi) et Olybrii, fratrum, qui erant filii Petronii Probi; quædam tamen exemplaria Claudiani, quæ fortasse respexit Gyraldus, in carminis inscriptione Probi, Probini et Olybrii nomina jungunt, adeoque Probi patris, Consularis viri, honorem in filiorum Consulatu quasi continuatum indicant. Et in ipso carmine tam crebra Probi patris laus occurrit, ut ad

(1) Ejusdem opes, dignitates, et mores, sed minus indulgenter, describit Ammianus Marcell. lib. XXVII, 11.

(2) De Histor. Lat. cap. 9, p. 202.

ipsum patrem scriptum videri possit. Quando vero Funcius scribit (1), Probum virum consularem versu primo Oræ marinæ, et sæpius sequentibus indicari, in eo plane falsus est. Neque enim Probus ibi aliter, quam adolescens et cognatus Avieni compellatur. Nulla honorum ejus mentio. Itaque alter Petronii Probi filius, Anicius Probus, qui A. C. 406 cum Arcadio Imp. Consul fuit, vel alius ejus familiæ posset existimari hoc literarium munus ab Avieno accepisse, si quidem argumenta in promptu essent, quæ pro hoc potius, quam Petronio Probo, quem diximus, militare viderentur. Cognatis Avieni porro accensendus videtur *Flavianus Myrmecius*, ad quem poemation de malis Punicis scripsit. Reinesius certum putat (2), eum ad Clodios, quorum gentem descripsit, pertinere, quibus usitatum Flaviani cognomen fuit; sed ad quenam ex istis referendus sit, et unde nomen Myrmecii sit indeptus, non ita expeditum esse. Adfert tamen duos interpretandi modos, et cognomen Myrmecii derivandum censet vel a Myrmece, regionis Pentapolitanæ in mari Libyco insula, vel a Μυρμαξία, oppido Tauricæ peninsulae, circa Bosporum Gimmerium, seu ostium paludis Mæotidis. Memorant Scylax in Periplo, Strabo (3), Pomp. Mela (4), et Stephanus, qui gentile nomen ejus diserte perhibet esse Μυρμαξίας. Utraque cognominis ratio videtur in ipso poematio ad Myrmecium scripto significari. A Myrmece Africæ insula potuit Avienus nomen Myrmecii Flaviano addere, quod in carmine mala sibi mitti petit ex agello ejus *Libya rate* advecta :

Si jam forte tuus Libya rate misit agellus
Punica mala tibi, Tyrrenum vecta per æquor;

(1) De veg. l al. Ling. senect. cap. 3, pag. 223.

(2) Epist. ad Rup. pag. 625, et ad Inscrip. vet. Class. I, p. 79 et 80.

(3) Lib. VII, p. 310.

(4) Lib. II, cap. 1.

ubi agellum, vel prædium, Flaviano in Africa esse innuit. Sed quum idem paullo post dicat, aliam navem Flaviano venire de Corintho per Adriacum mare, *quam suis opibus cumularit Iberia dives*, atque hic non alia, quam Orientalis Iberia intelligi possit, quæ iisdem regionibus orbis, quibus Taurica peninsula et Myrmecium oppidum, continetur, potuit cognomen Myrmecii ad utramque terram respicere, et Flaviano inditum esse, quod aut ipse, vel unus majorum ejus, in alterutra natus esset, aut in utraque possessiones, agros et prædia haberet. Et posterior ratio mihi videtur probabilior altera. Nempe Clodiorum et Aniciorum, qui amplissima prædia per totum orbem Romanum dispersa habuisse dicuntur (1), hic mos fuit, ut a regnis et possessionibus suis cognomina adsciscerent. Sic e Clodiis nonnulli Pontici sunt adpellati et Olybrii, quod illi in Ponti tractibus, hi ad Olybriam, quæ et Selybria et Selymbria, post Eudoxiopolis Imp. Honorio et Theodos. II, dicta est (ut patet ex lege 61 Cod. Theod. de hæret.), oppidum Thraciæ, prædia et clientelas amplissimas tenebant (2). At regionem Murmecii in Taurica peninsula, quam Geographi tradunt ubere gleba et maxime frumenti feracem fuisse, ita ut, qui eam inco-

(1) Anim. Marcell. de Anicio Petronio Probo, lib. XXVII, cap. 11 : « Ad regendam Præfecturam Prætorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis et potentia, et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem universum pæne patrimonium sparsa possedit ». Et de Anicio Juliano, Præsidi Hispaniæ Tarraconensis A. C. 316, qui fuit avus Probi, Symmachus in epigrammate ejus imagini adposito, Epist. I, 2 : « Cujus opes, aut nobilitas, aut tanta potestas, Cedenti cui non præluxit Anicius unus? »

(2) In iis prædiis maxime equorum generosorum greges, Imperatorum usibus bellicis, circi voluptatibus, cursui publico inservituros alebant. Qui equi Thraces Hermogeniani dicti sunt ab Hermogene Pontico Præf. Pr. Orientis A. C. 358, ejusque filio vel nepote, Clodio Hermogeniano Olybrio, et landati in Cod. Theod. leg. 1 de equis curul. et l. un. de grege dominico.

lebant, proprie *γεμετοι* dicerentur (1), valde credibile est proceres Romanos, et inprimis Clodios vel Flavianos, insedissee, villis, colonis, armentis et pecudibus instruxisse, ut nonnulli etiam, majores ibi copias habentes, inde Myrmecii nomen adsumerent. Sed quia nomen hoc aliis in monumentis vix occurrit, quinam ex Flavianis sit ille hoc nomine ab Avieno insignitus, amplius quærendum est. Certo illum familiarem Avieni designare audet auctor *Adversariorum* Luitprandi: « Vir doctissimus, inquit, Flavianus, ad quem scripsit Symmachus, et cui inscripsit Festus Rufus Avienus librum de Stellis, floret sub Theodosio ». Quem librum Avieni hic intelligat, Flaviano dedicatum, et unde hoc hauserit, aut confinxerit, alio loco disquiremus. Flaviani ipsius personam et ætatem satis definivit Reinesius (2), qui eum dicit Q. Clodii Flaviani, Procons. Africæ A. C. 357, filium, epistolis Symmachi, quæ nonaginta ad eum scriptæ sunt, et librum secundum complent, valde celebratum, fuisse Vicarium Africæ, et sub Theodosio I Præfectum Præt. Illyrici et Italiæ per annos fere XII, Eugenio Anti-Cæsari addictum, et Symmacho, quod idolorum propugnator esset, extispiciis auguriisque deditus et vaticiniorum aliis generibus, maxime admirabilem, fratrem, sodalem, a Macrobio, Saturn. I, c. 1, inter Romanæ nobilitatis summates numeratum. Integro nomine Virium Nicomachum Flavianum nuncupat e monumento, a Symmacho juniore, qui proso-cerum suum adpellat, posito, quoque ei præter alia honorum et munerum elogia etiam *Historici disertissimi* tribui-

(1) Strabo, lib. VII, p. 311. Et de iis Amm. Marcell. XXII, 8, p. 341: « Mæotidos lateri lævo Cherronesus est propinqua, coloniarum plena Græcarum. Unde quieti sunt homines et sedati, adhibentes pomeri curam, et proventibus fructuariis victitantes ». Conf. quæ de coloniis et populis Chersonesi Tauricæ nuper disputavit Heynius V. C. Opusc. Acad. t. III, p. 392 seq.

(2) Epist. 69 ad Rup. p. 623.

tur (1). Quod Avienus Flaviano librum de Stellis dedicasse dicitur, id Ramiresius de Prado (2) aptum putat ejus palato fuisse, qui siderum observator futura prædicere sit solitus, testemque adfert Sozomenum, e quo hæc refert (3). Putabat Eugenius, se id quod conabatur absque impedimento consequuturum, inductus quorundam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur ex victimarum immolatione, ex viscerum inspectione, ex observatione siderum. Harum rerum studiosi tunc erant, quum alii multi apud Romanos in dignitate constituti viri, tum etiam Flavianus, tunc temporis Præfectus Præt. vir eximius, et in rebus politicis prudens habitus, quique insuper ex omnis generis divinationis scientia exacte præscire futura credebatur. Convenit cum his, quod apud Macrobius (4), in disputatione de Virgilii virtutibus, Flavianus partes suscipit ostendendi in Virgilio scientiam juris auguralis. Ex his quidem satis accurate cognoscimus personam et indolem illius Flaviani, quem annicum Avieni titulus carminis de malis Punicis indicat, et cur eidem Murmecii nomen sit additum, ex ipso carmine, ut supra ostendimus, potest colligi. Apud Symmachum quum lego (5), Hyperecium quemdam fratrem ab eo adpellari, venio in suspicionem, vitio scripturæ forte id nominis positum pro Myrmecio, et Flavianum Myrmecium intelligendum esse, quem toties fratrem adpellat.

Deveniendum nunc est ad scripta Avieni recensenda, quorum nos admonent verba inscriptionis antiquæ:

Carnina multa serens.

(1) Integram inscriptionem proposuit Reinesius in *Synlagm. Class. VI*, n. 92.

(2) Ad Luitprandi *Advers.* p. 491.

(3) *Hist. eccles. lib. VII*, cap. 22.

(4) *Saturn. I*, 24.

(5) *Epist. lib. III*, 51.

Quæ quum facile persuadent nobis, ut præter exstantia hodie carmina Avieni satis longa, etiam illa deperdita, a Servio memorata, Virgilii fabulas et Livii historias iambis expressas, merito ei tribui censeamus, tum vero vetant alios libellos, prosa oratione sub Sexti Rufi, vel Rufi Festi nomine scriptos, huic nostro, ut nonnulli fecerunt, adscribere.

I. Primo loco eorum, quæ hodie supersunt, operum Avieni merito ponimus *Metaphrasin Phænomenon Arati*, quæ præcipuam apud Veteres gratiam et celebritatem habuisse videtur, quippe jam Hieronymo memorata, et, nisi fallimur, a Prisciano vel tacite Avieno Periegeseos auctori tributa, quod, qui Dionysium Periegetam latino carmine verterat, idem Epitomen Phænomenon, ex Arato haustam, quasi Avienum imitaturus conscripsit. Quamquam hoc opus pro dignitate argumenti merito haberi pro primario Avieni potest, pro ætate tamen et tempore scriptionis fortasse extremum, aut cæteris, quæ habemus, posterius judicandum est. Nempe haud ægre sententiæ Nic. Antonii accedo, qui putat (1), Avienum duo Geographica opera prins, quam ad Aratum accederet, a se edita, his versibus indicare (2):

O mihi nota adyti jam numina Parnassei,
O, per multa operum mea semper cura, Camenæ!
Jam placet in superum visus sustollere cælum.

Et Avienum Phænomena pariter, ac carmina Geographica scripsisse, quum styli plures adfinitates, tum maxime phrasium utrimque adhibitarum manifesta similitudo declarat, cujus hic unum tantum exemplum e multis aliis ponimus. Avienus in Phænom. Arati, v. 76, canit :

Major agit mentem solito Dens, ampla patescit
Cirrha mihi, et totis se Helicon inspirat ab antris.

(1) Bibl. vet. Hisp. II, 9, p. 160.

(2) In Phænom. v. 71 seq.

Idem in Descr. Orb. v. 818:

..... incute doctam,
Phœbe, chelyn ! totis Helicon adspiret ab antris.

Conferri etiam potest initio Descript. terræ, vs. 6, seq. Neque igitur dubitandum est, esse opus Phænomenon ejusdem auctoris, cujus est Orbis terræ et Oræ maritimæ descriptio, licet de hoc subdubitet Henr. Cannegieter. (1). Qui quo magis vincat, fabulas 42, quæ hodie habentur, non esse Avieni, cui Gyraldus et Vossius tribuant, hoc præstruere et confirmare laborat, plures Avienos fuisse scriptis claros, et frustra unius omnia censer, quæ hodie ejus nomine circumferantur, seque adeo carminum Geographicorum quidem unum auctorem Avienum admittere, de reliquis operibus ambigere. Sed si Cannegieterus paullo post agnoscit, in carmine ad Deam Nortiam Festum Φαινεμένην auctorem loqui, atque hic ibidem profitetur *multa se carmina sevisse*, iniquius sane judicat ille, quando auctori ei unum saltem hoc carmen tribuit, cætera eidem tributa abjudicat. Alio vetustioris ætatis testimonio Avienus auctor confirmaretur, si quidem fides habenda esset Pseudo-Luitprando in Advers. qui Rufum Festum Avicnum scribit librum de Stellis Flaviano inscripsisse. Ramiresius in notis pro certo adfirmat librum de Stellis esse Phænomena Arati, ab Avieno in latinum sermonem traducta, cæterum an huic libro conveniat, quod ait ille, Flaviano dedicatum esse, id quærere negligit. Enimvero hodie habemus Aratea Phænomena Avieni; dedicationis Flaviano factæ, neque in titulo, neque alio libri loco vestigium reperimus. Sed nimirum hinc insignis fallacia pariter atque inscita temeritas falsarii scriptoris adparet. Fraudem esse interpretor, quod Avieni librum de Stellis potius, quam Arati Phænomena adpellare voluit, eoque præ se ferre, quasi aliud et diversum a vulgatis Avieni opus, aliis incognitum, nunc primus proferat. Cujus commenti

(1) Diss. de ætate et stylo Fl. Aviani, cap. 2.

aliquod præsidium videtur e verbis Servii Grammatici petiisse, qui ad Virg. *Æn.* X, 272 adnotat, Avienum nomina et adfectus quarundam stellarum memorasse. Quod autem idem opus Flaviano dedicatum esse dicitur, id per summam imprudentiam fit, qua scriptor ipse ut recens et spurius arguitur, et tamquam sorex indicio suo perit. Nam manifestum est, eam dedicationem ex male intellecta inscriptione operum Avieni, quæ in vetustis exemplaribus est, confictam esse. In prima Avieni editione Ven. an. 1488, post præfationem Victoris Pisani textus operum Avieni in summa pagina hac cum epigraphe incipit: *Rufus Festus Avienus V. C. Flaviano Myrmecio V. C. suo salutem*, et subjicitur notum epistolium ad Flav. Myrm. de malis Punicis, versibus 31 constans. In ima pagina sequitur: *Rufi Festi Avienii V. C. Arati Phænomenon liber incipit*. Hinc ultro adparet, carmen Flaviano inscriptum, præmissumque Avieni Phænomenis Arati, ab inepto lectore pro dedicatione metaphrasis Arati ad Flavianum esse habitum. Similiter Phil. Labbeus (1) tradit, in quibusdam editionibus antiquis metaphrasin Arateorum inscribi *Rufi Festi Avieni carmen de Astris*, parum apte. Sed hinc intelligitur, Pseudo-Luitprandum, qui Avieno librum de Stellis adscribit, hunc titulum ex ejusmodi exemplis Avieni sumpsisse, neque iis antiquiorem esse. Cæterum quia propositum est nobis, Aratum Avieni a cæterorum ejus carminum editione nunc excludere, atque alio tempore classi astronomicorum carminum inserere, quandoquidem idem a prioribus editori- bus factum est, qui fere semper separatim a reliquis operibus auctoris vulgarunt, hinc etiam, quæ de ejus poematis consilio, virtutibus, usu forte dici possunt, in illud tempus differimus, ubi ipsum contextum ejus lectori proponemus (2).

(1) In Nova Biblioth. Mæptorum lib. Paris. 1653, p. 355.

(2) Hoc carmen nunquam a Wernsd. editum, quia moriens opus suum imperfectum reliquit, nos prodire jubebimus ad calc. operum Avieni. Ed.

II. *Metaphrasis Periegeseos Dionysii*, quæ in antiquioribus quibusdam libris *Situs Orbis*, vel *Ambitus Orbis*, in recentioribus plerumque inscribitur *Descriptio Orbis terræ*. Dodwellus putat (1), quum Avienus græcam vocem Περὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης non repetere in fronte libri, sed interpretari propria inscriptione, et suum nomen, non Dionysii, adponere voluerit, hoc eo fine fecisse, ut se auctorem magis poematis, quam interpretem exhiberet. Et fere consentiunt in eo eruditi alii, ut Barthius, Vossius, Ramiresius, non esse carmen illud meram interpretationem Dionysii, sed proprium Avieni opus, quod ille, materia maximam partem a Dionysio sumpta, suo impendio atque instrumento extruxerit, quamvis non defuerint alii, qui versionem Dionysii esse imprudenter dicerent. Etenim non pauca Dionysii suo lubitu abjicit atque omittit, alia multa adjicit ex aliis forte scriptoribus hausta, omnia vero stylo liberrimo, et oratione tam luculenta ornatæque exponit, ut legentes poetam, suo ingenio excitatum, eminenti quodam spiritu ferri videamus. In quo sane plurimum differt a Prisciano, qui ubique strictior et religiosior in interpretando est, non poetam, sed Grammaticum professus; quamquam et hic multa libertate usus est, ut ad ejus Periegesin (in præcedenti vol. En.) inonuimus. Descriptionem Orbis terræ ante Oram maritimam esse compositam, ipse Avienus memorat, atque istam citat in Or. mar. v. 71 seq. Sed qui hanc Descriptionem primum omnium Avieni operum fuisse, eoque tirocinii rudimentum ab eo positum existimat, Canegieterus (2), haud dubie fallitur, et verba, e quibus hoc colligit, initio Descriptionis orbis posita, falso interpretatur:

..... Oceanumque
Carminis auspiciū, primum memorate, Camenæ.

(1) In Diss. de ætate Dionysii.

(2) Dissert. cit. cap. 7.

Quippe *auspiciū* Avienus non omnium carminum, quæ unquam scripturus est, sed illius, quod nunc ingreditur, initium dicit Oceanum futurum, hoc est, primo loco et prima parte Descriptionis suæ se acturum esse pronuntiat de Oceano, qui totam terram ambit; quæ ipsa sententia Dionysii est, ab Avieno expressa. Sed hoc nimirum arripit Cannegieter. ut sententiæ suæ velificetur, quæ quum omnium carminum, quæ uni Avieno tribui solent, auctores dirimere conatur, tum hoc inprimis contendit, ut fabularum auctorem, qui hoc primum opus suum profitetur, ab auctore Descriptionis orbis distinguat, sicut ab eodem paullo ante Arateorum auctorem discerni voluit. Sed qui Phænomenon et geographicorum carminum non unum auctorem velit agnoscere, nescio qua ratione eum et quibus argumentis duci oporteat, quum non solum omnium codicum tituli, in uno auctoris nomine consentientes, sed et interiora utriusque libelli, unus idemque genius auctoris, par et simile institutum, idem stylus ornatus, figuris, verbis antiquis, et constructione græca insignis, unicuique, qui gustum et scientiam earum rerum habet, persuadere debeant, unum Avienum eorum auctorem esse. Neque ineptum est credere, fuisse hoc institutum Avieni, ut cæli pariter atque orbis terræ descriptione facta, morem atque munus Geographorum plane exsequeretur, qui ubi partes terræ referre et definire ad cæli regiones solent, utriusque descriptionem amant conjungere. Qua in re prævisse sibi poetam Varronem Atacinum haud dubie noverat, cujus e fragmentis Chorographiæ hodie exstantibus adparet, eum de cæli pariter ac terrarum regionibus loquentum esse. Itaque hac ratione ductum Avienum, credimus, post Dionysii Periegesin latino carmine expressam, voluisse cæli et astrorum descriptionem ex Arato reddere. Cætera, quæ de Avieni Descriptione Orbis terræ forte moneri possent, quia pleraque jampridem ad Prisciani Periegesin dicta sunt, nunc taciti præterimus.

III. Quod *Ora maritima* inscribitur carmen, versibus

iambicis scriptum, non integrum, sed fragmentum operis est, quo omnem oram maris mediterranei, cum Ponto Euxino et Mæotide, ad mare usque Scythicum describere voluit. Hoc ipse auctor declarat a versu 53 ad 71, et videtur innuere inscriptio libelli, quam prima editio Ven. præfert, ac Pithæus, P. *Melian* in ed. Madrit. et Hudsonus reddiderunt, *Oræ maritimæ liber primus*. Nam si hæc inscriptio e vetusto codice est, omnino significat vastum opus fuisse, quod totam marium interiorum oram describeret pluribus libris, quorum primus forte a Gadibus ad Ligusticum mare pertinuit. Nunc parte majore ejus operis perdita, initium tantum restat, longum id quidem, sed tamen et nonnullis lacunis hians, quod a freto Herculeo ad Massiliam usque procedit. Hoc opus, nescio, qui intactum Latinis ingeniis dicere Crinitus potuerit, quum Varronis *Oræ maritimæ* et *Litoralia* laudentur a Veteribus. Et Jo. Baleum illud magno errore non Avieno, sed Rufino cuidam, poetæ Britanno, tribuisse, sup. in Proœmio ad Rutil. (t. IV, init. Ed.) memoravimus. Ad Probum, virum Consularem, scriptum esse, idque versu primo indicari, Vossius et ex eo Funcius notant. Quod quidem hactenus verum esse non abnuo, ut Probus intelligatur, qui aliquando honoribus Consularibus floruit, sed id ab Avieno hoc loco significari nego. Probum enim nudo nomine adloquitur, neque alium, quam amoris et benevolentiae honorem habet, sanguine sibi junctum, et liberorum loco esse significans, cæterum tum, quum scriberet, adolescentem admodum, cujus docilitati et discendi cupidini gratificari ea descriptione *Oræ maritimæ* cupit. Nempe, ut ex versu carminis 1 et 32 patet, interrogaverat Probus, nobilis juvenis, Avienum, quis Ponti Euxini et maris Mæotici situs esset; cui desiderato quo benignius accuratiusque respondeat, omnem maris mediterranei ambitum edocendum suscipit, ut inde Mæotici situm maris, quod pars extrema et terminus illius est, hoc melius intelligeret. Hoc loco non intempestivum, nec ad

declarandum operis de Ora maritima scopum inutile sit, quærere, quæ caussa fuerit, cur et Probus juvenis de situ maris Mæotici tam curiose quæreret, et Avienus, qui parentis in hoc officium se præstare ait, tam operose et diligenter, quippe longo carmine elaborato, respondendum putaret. Et, nisi plane fallor, hæc caussa fuit. Erat Probus juvenis, qui quibus honoribus et divitiis eluxerit postea, superiore loco docuimus, ex ea gente, quæ Aniciis, Claudiis, Flavianis, Hermogenianis, Olybriis ipsisque Avienis innexa, ingentes divitias et amplissima patrimonialia per omnes fere Romani imperii provincias, mari mediterraneo circumjacentes, possidebat, et sine dubio tot Præfecturis Pr. Orientis, Italiæ, Illyrici continuo gestis adquisiverat. In Ponti tractibus ampla habuisse prædia, Pontici nomen declarat, Hermogeni, Præfecto Pr. Orientis, a quo Hermogeniani nominati, tributum; in Thracia, Olybrii (1). Anicios fere solos maximas opes possidere scribit Zosimus (2), et *Casas*, villam Aniciorum in Africæ regione Syrtica memorat Itinerarium Anton. Flavianum Myrmecium agros et prædia in Taurica habuisse, cognomen ostendit; in Africa et Iberia, Avienus noster in carmine testatur. Musoniano, quem ipsum Avieni nostri cognatum puto, agros in Asia fuisse, innuit Symmachus (3). Denique de ipso, qui hæc juvenis quæsit, Petronio Probo, Præf. Pr., Amm. Marcellinus tradit (4), sparsa per universum orbem Romanum patrimonialia habuisse. Jam puer nobilis, qui tot regnorum et villarum dominus futurus erat, qui prædiorum multorum, quæ gentiles sui per diversas et longinquas orbis Romani terras tenebant, vix nomina tenere, nedum regiones et situs poterat, hic, mirum non est, si de regionibus

(1) Vid. Reinesius, Epist. ad Rup. pag. 641.

(2) Lib. VI, cap. 7.

(3) Epist. lib. III, 53.

(4) Lib. XXVII, cap. 11.

prædiorum, præsertim longinquis, curiosius quæsit, atque hinc situm maris extremi, Mæotici, præcipue cognoscere voluit (1), cujus in terris adjacentibus plurimas ejus gentis possessiones fuisse diximus. Avienum vero negotio eo suscipiendo, credibile est, inservire, non modo studiis, sed et gloriæ gentis illius, cui scribebat, voluisse, operamque dedisse, ut Probo per occasionem eam plurima, si non omnia, gentis suæ prædia per insulas et ambitum maris mediterranei ostenderet, neque dubium est, quin ille per totum opus regna nobilium Romanorum diligenter adnotaverit, modo illud integrum, nec parte maxima truncatum, ad nos pervenisset. In ipso mari Mæotico describendo præcipuum sibi auctorem fuisse Sallustium profitetur, *ad cujus inclytam descriptionem multa se dicit junxisse*, quæ ex Græcorum commentariis sumpsisset. Unde totius Oræ maritimæ descriptio enata videtur. Atque ex hoc loco Avieni colligo, Sallustium descriptionem Ponti Euxini singulari libro dedisse, quem miror a viris doctis, qui de Romanis scriptoribus egerunt, inter deperdita Sallustii scripta non memorari. Etsi videri potest Sallustius, ut quidam existimant, hanc descriptionem libro IV Historiarum, ubi de bello Mithridatico egit, inseruisse, idemque fecit Amm. Marcellinus, lib. XXII, cap. 8, qui, per occasionem profectionis Juliani in Orientem, situm Pontici sinus et regiones populosque per eum tractum monstrare suscipit; tamen, quum ea descriptio toties sub peculiari titulo citari a Grammaticis soleat, id satis causæ esse videtur, ut pro libro Sallustii singulari habeamus. Nonius Marcellus (2) *Sallu-*

(1) Non est mirum, inquam, Probum juvenem præditem hæc quæsisse, siquidem Ammian. Marcellinus, lib. XIV, cap. 6, pag. 26, scribit, eam suo tempore adrogantiam et vanitatem nobilium et Senatorum Romanorum esse, ut patrimonia sua in immensum extollant, cultorum ntpote feracium multiplicantes annuos fructus, quæ a primo ad ultimum solem se abnude jactitant possidere.

(2) Pag. 524 edit. Paris. in v. *Proximum*.

stium in Situ Ponti adlegat: commentator Horatii (1) *de situ Pontico*: Servius (2) *Sallustium de Ponto*. Alia fragmenta, in quibus de Ponto et ejus populis agitur, si nudum auctoris nomen, nec ejus libri titulum adpositum habent (3), propterea ad alium Sallustii librum referri non debent. Si omnia fragmenta libri IV Historiarum, ad quem pertinuisse descriptionem Ponti putant, relegimus, nullum in iis reperimus, quod ad Pontum ejusque gentes spectet. Quæ igitur ad hunc spectant, et nunquam ad Historiarum aliquem, sed aliquando ad proprii tituli librum referuntur, hæc probabiliter indicant, librum Sallustii de Situ Ponti sejunctum ab ejus Historiis fuisse. Cæterum mirum videri potest, quum olim M. Terentii Varronis liber *de Ora maritima* existerit, a Servio aliquoties citatus, hunc ab Avieno non usurpatum, nec juxta Sallustium inter fontes materiæ suæ memoratum esse. Sed fortasse Varronis liber non similis Avieni proposito fuit, nec inaris mediterranei ambitum complexus est, siquidem e Servii loco ad *Æn.* I, 112, potest colligi, eum solummodo, vel præcipue, de ora maritima Italiæ egisse. Illud magis mirari licet, Avienum in exponenda Ora maritima commentariis vetustissimorum Græcorum, quos ipse versu 42 seqq. nominat, plurimum usum esse, atque notitiam locorum et gentium antiquis temporibus magis, quam suis, accommodasse. Unde de ea parte Descriptionis, quæ hodie superest, et Hispaniæ maxime oram continet, Petrus *de Marca* observavit (4), Avienum antiquata gentium nomina usurpare solere, eaque omittere, quæ tum in usu erant, quum ipse scriberet. Sed videtur eum anior et copia lectionis antiquæ et literarum

(1) Ad Carm. lib. I, od. 17, 18.

(2) Ad *Æn.* III, 533.

(3) Ut in Servio ad *Æn.* II, 311, XII, 143; Macrobi. Saturn. VII, 2; Scholiast. Juvenal. XV, 115.

(4) Locum vide inter testimonia.

Græcarum permovisse, ut hoc consilio uteretur, et fortasse ad dignitatem nobilis et prædivitis juvenis putabat pertinere, ut per occasionem hanc uberiore doctrina imbueretur, atque e præsentī gentium locorumque statu in memoriam vetustiorum temporum adduceretur. Neque tamen in recensendis locis omisit plane, quæ nova et suis temporibus nota essent, ut e pluribus locis fragmenti, quod superest, adparet.

IV. *Fabulæ Æsopi XLII*, elegis scriptæ, et Theodosio cœdā dedicatæ, licet a plerisque eruditīs, atque olim a Joanne Sarisberiensi (1), similitudine nominis inductis, Avieno nostro adtributæ sint, mihi tamen nunquam huic auctori deberi visæ sunt, sed juniore, ejusdem forte familiæ et nominis. Quamquam enim de diversa scriptura nominis, quod in nonnullis codicibus Anianus, Avianus, Abienus, Abidnus scribi dicitur, non multum laboro, quippe eadem in antiquis monumentis sæpe variata vel confusa arbitror, in nullis tamen, quantum mihi rescire licuit, integrum nomen Rufi Festi Avieni inventum est. Et stylus Aviani fabulatoris plane diversus, simplex, incomptus, languidus, molestus sæpe et impeditus, nonnunquam barbarus, rudis ingenii et inexercitati scriptoris experimentum præbet, quod ad vim et elegantiam Avieni nostri minime accedat. Addo etiam, quod hunc auctorem Christianorum sacris addictum fuisse e fabula XXIII et fabula ultima haud obscure adparet, ubi idolorum cultum explosisse, et martyrium probasse videtur, a quibus tamen Avienum nostrum alienum fuisse docuimus (2). Quo magis igitur Cannegie-

(1) Polycrat. lib. VII, 24, pag. 438.

(2) Cæsp. Barthius, Adv. XLVI, cap. 16, in fine, censet, nihil minus. quam Avieno fabulas adjudicari debere, - quum ad hujus spiritum et nervosissimam dictionem collatæ eæ fabulæ sint vix trætina figuræ -. Idem, lib. XIX, cap. 24, XXVII, 3, et lib. I, cap. 7, alias rationes.

teri rationes probamus, quibus, fabulas non esse Avieni, demonstravit, hoc minus adsentire ejus sententiæ possumus, qua Flavium Avianum, fabularum auctorem, ad ævum usque Antoninorum evehere, ejusque stylum a labe serioris latinitatis vindicare conatur. Quod licet multa industria et magno doctrinæ adparatu agat, nunquam tamen mihi persuadere potui, ut eam sententiam solidis argumentis confirmatam, quæque ei obstare videntur tam multa et gravia, feliciter ab eo refutata arbitrarer. Non est hujus vel loci, vel otii mei, singulas ejus vel plures rationes excutere; primarium tamen ejus argumentum, quo tamquam fundamento tota hæc disputatio innititur, facere non possum, quin paullo accuratius explorem. Avianus in præfatione ad Theodosium materiæ, quam sumpsit sibi, ducem Æsopum laudat, ejusque fabulas dicit Babrium Græcis iambis repetiisse, et Phædrum inter Latinos partem earum aliquam quinque in libellos resolvisse. Cannegieterus vero alium auctorem, qui fabulas Æsopias post Phædrum scripserit, producit, Julium Titianum, ab Ausonio, Epistola XVI, ad Probum, laudatum, quem probat Principibus Caracalla, Macrino atque Elagabalo vixisse (1). Quum igitur inter Phædrum et suum sæculum Avianus nullum auctorem fabularum ponat, Titianus autem proximus ætate Phædro sit, isque ab Aviano non memoretur, hinc colligit Cannegieterus, Avianum ut Phædro minorem ætate, ita majorem prioremque Titiano fuisse, atque adeo sub Antonino Pio et M. Aurelio floruisse. Enimvero hæc disputatio fundamento admodum infirmo nititur, idque duobus ma-

pro sua sententia adducit, præsertim, quod fabularum auctor Christianum se prodatur. Quæ quidem Nic. Antonius, Bibl. Hisp. vet. II, 9, pag. 160, non per omnia probat, subjicit tamen: « Nec ideo tamen Barthii judicium nos audacter improbamus, aut fabularum scriptorem nostrum omnino volumus Avienum ».

(1) Hoc agit in dissertatione de ætate Aviani, cap. 10, 11 et 12.

xime vitiis laborat : primo quidem, quod Cannegieterus Avianum existimat in præfatione seriem omnium fabularum auctorum ad sua usque tempora recensere voluisse; deinde quod præteritum ab Aviano Titianum falsæ adsignat causæ. Avianus ut materiam fabularum a se susceptam commendet, ducis et auctoris ejus Æsopi famam et auctoritatem prædicat, quem ait et Apollinis Delphici monitu ad fabulas scribendas excitatum, et a sapientibus viris maximi factum esse, quorum alii fabulas illius pro exemplo adduxerint in sermonibus suis, alii adeo versibus expresserint. In istis nominat Socratem et Flaccum, in his Babrium et Phædrum. Vides, non seriem et ordinem antiquiorum auctorum, qui apologos Æsopios scripserint, recenseri, qui profecto aliter et plenius fuisset constituendus, si id quidem voluisset Avianus; neque Socratem et Horatium pro fabularum Æsopiarum scriptoribus aut collectoribus ab Aviano haberi, sed pro iis, qui fabulas doctrinæ causa subinde adhibuerint pro exemplo. Proinde ab his distinguit, quos deinceps laudat, Babrium et Phædrum, quos dicit fabulas Æsopias non tantum laudasse et usurpasse, sed repetitas, et quidem versibus iambicis, in aliquot volumina collegisse. Laudat autem eos solum fabularum collectores, qui versibus scripserunt, quod eorum exemplo suum ipsius consilium, qui elegis scribat, vult commendatum; sed hinc adparet etiam, cur Titianum, quamvis se priorem, his auctoribus accensere noluerit. Hunc enim Ausonius l. c. testatur Æsopi apologos, versibus iambicis trimetris a quopiam veterum poetarum græce conscriptos, oratione pedestri et soluta Latinos fecisse:

Apologos, en, misit tibi,
 Æsopiam trimetrium:
 Quam vertit exili stylo,
 Pedestre concinnans opus,
 Fandi Titiaus artifex.

Apologi Æsopii trimetri, quos Titianum vertisse Ausonius

scribit, haud dubie sunt ipsius Babrii, quem Avianus nominat; idque agnoscit Cannegieterus (1). Quippe hodiernum tetrasticha trimetra de fabellis Æsopiis sub Gabriæ vel Fabrii nomine exstant. Quod igitur Titianus nihil aliud, quam Babrium Græcum vertit latine, et quidem prosa, neque adeo novas confecit fabulas (2), plane nulla caussa fuit, cur Avianus Babrio jam nominato Titianum subjiceret, quem eundem ac Babrium esse sciebat, atque inter diversos apologorum auctores referre nec poterat, nec debebat (3). Hoc pacto vera omissi ab Aviano Titiani caussa

(1) Dissert. cit. cap. 11, pag. 275.

(2) Quum Th. Tyrwhittius, in Diss. de Babrio, p. 37, edit. ab Harlesio curatæ, adseveret, « sequioribus sæculis, quum non modo numerorum metricorum suavitas, sed etiam omnis orationis elegantia neglecta jaceret, cœpisse homines male feriatos Babrii fabulas in prosam reducere », miror eum ex loco Ausonii non observasse, Titianum inter Latinos forte primum fuisse, qui hoc auderet.

(3) Quoniam Julius Titianus, de quo hætenus egimus, idem est ac ille, quem Jul. Capitolinus *provinciarum libros pulcherrimos*, et Servius *Chorographiam* scripsisse testatur, et nos supra in Proœmio ad Rut. (t. IV, init. Ed.), inter veteres Geographos retulimus, licet jam de libro geographico Titiani nonnihil observare, quod ipsa Cannegieteri disputatio subjicit. Hic scilicet, Dissert. cit. cap. 11, opinatur, Julium Titianum esse Cosmographum illum, quem Cassiodorus, de Divin. lect. cap. 25, Julium oratorem, omisso Titiani nomine, nuncupavit. Sic enim hic: « Libellum Julii oratoris, quem vobis reliqui, studiose legere festinetis: qui maria, insulas, montes famosos, provincias, civitates, flumina, gentes, ita quadrifaria distinctione complexus est, ut pæne nihil libro illi desit, quod ad Cosmographi notitiam cognoscitur pertinere ». Sed si hic Julius orator esset Titianus, opusculum geographicum, vel Cosmographiam, quæ hodie exstat, et a plerisque sub Æthici, a Gronovio sub Julii Honorii nomine edita est, necesse esset Julii Titiani nomine inscribi. Nam plane idem est opus, quod describit Cassiodorus. *Quadrifariam distinctionem* habet, quum omnem terræ orbem in quatuor partes describit, Oceani orientalis, occidentalis, septentrionalis et meridiani, et in singulis eodem ordine, quo Cassiodorus perhibet, *maria, insulas, montes famosos, provincias, civitates sive oppida, flumina et gentes* recenset. Contra in Cosmographia non leguntur, quæ Servius

aperta et manifesta est, ex ipsaque Aviani oratione et mente declarata; atque adeo fundamentum illud, cui superstruere Cannegieterus antiquam ætatem Aviani voluit, plane corrui. Taceo alia, quæ sententiæ illius obstant,

ad Æn. IV, 42, et XI, 651, e Titiani Chorographia memorat, et omnino luculentius et copiosius fuisse videtur illud Titiani, quam hoc Julii oratoris, quod hodie exstat, monogrammon opus. Unde nec Vëssius, qui de Julio Titiano luculenter egit, de Histor. Lat. lib. II, p. 172, illud inter scripta ejus referre ausus est. Igitur Julius orator Cassiodori diversus a Titiano, qui Chorographiam scripsit, eoque multo recentior est, recte autem ab eruditis antor Cosmographiæ, quam habemus, existimatur, quia in vetusto ejus codice *Julii oratoris utriusque artis*, in alio *Julii Honorii, magistri periti*, nomen exaratum fuit, ut refert Vossius, de Philolog. cap. 11, nrm. 16, p. 59. Interim non plane abnuerim, esse forsitan Cosmographiæ, quæ exstat, adfinitatem aliquam cum antiqua illa Titiani, et Julium Honorium libellum suum ex antiqua et copiosiore Titiani excerptum, et in brevius contractum dedisse, pro more senioris ætatis, qua Honorius vixit, quæ copiosas disciplinarum institutiones refugiebat, et difficiles ad intellectum reputabat, ut de ipsius Titiani rhetorica innuit Isidorus, Orig. lib. II, cap. 2. Suspicionis meæ ratio hæc est, quod teste Vossio l. c. in codice Thuaneo hæc ad calcem operis sunt adjecta: « Hæc omnia in descriptione recta Orthographiæ transtulit, publicæ rei consulens, Julius Honorius, magister peritus, etc. » et in alio codice, quem Gronovius edidit, hæc subjiciuntur: « Excerptorum excerpta explicita orthographiæ a Julio oratore ntriusque artis feliciter ». Nescio quid sibi vox orthographiæ in his verbis velit, nisi vitiose pro Chorographia posita est, quæ erat Titiani, adeo verbosa, ut Julio Honorio pro capto sæculi sui. excerptenda videretur. Honorius, qui excerptit, fortasse ille Scholasticus sæculi VI est, cujus carinen ad Jordaem Episcopum Ravenensem edidit Jo. Mabillonius, tomo I Analect. vett. p. 364 (et nos inter testimonia de Lucilio Juniore huj. op. t. III, p. 67, retulimus. Ed.) Alius Honorius, Augustodunensis Presbyter, sæculo XII Cosmographiæ opus reliquit, quod *de Imagine mundi*, sive *dispositione orbis* inscriptum, non solum descriptionem orbis terræ, sed et temporum rerumque gestarum persequitur, et in Biblioth. Patrum Maximæ, Lugdunensis, tomo XX, inter opera Honorii Augustodunensis legitur. Liber primus ejus operis agit de mundo superno et infero, sive Sphæra; secuudus, de temporum differentiis; tertius, de temporum volubilitate, seu Chronologia.

impedimenta sat gravia, quæ ille multis molitionibus ægre amovere potuit. Flavii nomen, Aviano additum, quod ipse Cannegieterus fatetur non nisi sero e gentili prænomen factum, neque ante Constantini tempora inter privatos frequentatum; item Theodosii, cui inscripta præfatio Aviani est, nomen Græcum, neque facile inter Romanos ante tempora Theodosii Magni reperiundum; hæc, inquam, nomina, quæ quodammodo signum et characterem efficiunt ætatis ejus, qua Avianum vixisse merito putamus, quis non videat summopere repugnare, quo minus in tempora Antoninorum transferatur? Et qui ad vindicandam illi ævo latinitatem Aviani, nævosque styli varios et multiplices eluendos, insumptus est labor, licet ille egregias observationes et magnas eruditionis opes ubique conferat, tamen ita comparatus est, ut plerisque in locis collocatus in vanum, et suo effectui destitui videatur, relectoque post tot vindicias textu Aviani, nihilo minus infantia et balbuties auctoris, meliore ævo indigna, lectori vel invito adpareat. Ego quidem veritatem ultro se offerentem amplectens, et, quid alii operose quærant, incuriosus, omni adsensu dignam reperio sententiam, a plerisque receptam, quæ Flavium Avianum Theodosiani ævi scriptorem, nec eundem cum Festo Avieno, sed huic ætate supparem, existimat (1), Theodosium autem, cui dedicatæ sunt fabulæ, non alium, quam Macrobius Theodosius, Grammaticus, Saturnaliorum auctorem, arbitratur (2). Quod auctor Ma-

(1) Etiam hoc fortasse junior est Lælius Avianus, cujus epigramma in opus Martiani Capellæ ex veteri codice produxit Barthius, *Advers.* XVIII, cap. ult. et ex eo Burm. in *Add.* ad *10m.* I *Anthol. Lat.* p. 738. Alium Avianum viri docti in antiquo cod. Mæpto fabularum Hygini invenerunt, qui testatur, se epitomen fabularum earum fecisse, quæ hodie sub Hygini nomine exstant. Vid. Barth. *Adv.* VI, 22; Th. Galeus in *Diss. de scriptoribus mythologicis*, p. 40, et Th. Munckerus in *Diss. de auctore Mythol. Hygini*.

(2) Quod inprimis probavit Paul. Colomesius, *Opusc.* cap. 38, p. 90.

crobiū, quem dignitate Præfecturæ sacri cubiculi evectum dicunt, familiarius adloqui videtur, *Theodosi optime*, id mirum videri nemini debet, siquidem Avianus ipse, cujus statum et munera ignoramus, forte non inferior dignitate fuerit, atque etiamsi fuerit, hoc loco tamen Theodosium, seposita ejus dignitate, ut virum doctum et sibi familiarem spectat. Nam in præfatione satis aperte proficitur, velle se oblato fabularum libello gratum facere homini erudito; et plane in Macrobiū Grammaticū convenit, quod ille judicium de suo Theodosio inserit: « Quis tecum de oratione, quis de poemate loquatur? Quum in utroque literarum genere et Atticos Græca eruditione superes, et latinitate Romanos ». Non aliter se Ausonius gerit, quando ad Probum Præfectum Præt. de re aliqua literaria scribit. Quasi immemor summæ ejus dignitatis, æque familiariter eum adloquitur: *Probe, vir optime*. Cæterum si auctorem fabularum recogito familiarem Macrobiū fuisse, subit animi suspicio, fortasse eum vero nomine Flavianum esse vocandum, quia sic adpellatur unus e confabulatoribus Saturnaliis Macrobiū, atque id in codicibus antiquis fabularum repertum perperam in duo nomina Flavii Aviani distractum est.

V. Ad carmina Rufi Festi Avieni hodie exstantia porro referenda sunt tria poemata minora, quæ pro instituto meo, quo poetam unumquemque, quoad licet, integrum et plenum suo loco proponere studeo, carminibus geographicis, quamvis diversi argumenti, subjunxi. 1° *Breve carmen ad Flavianum Murmecium V. C.* quo malogranata sibi mitti rogat, fellito oris sapore adfectus. Hoc Rufi Festi Avieni nomen diserte præfixum in codicibus gerit. In antiqua

ostendens, plurium nominum Macrobiū præcipuum, quo plerumque ab antiquis Grammaticis adpellatur, esse Theodosium. Accedit hæc sententiæ cum pluribus Nic. Anton. Bibl. Hisp. II, 9, p. 160.

editione Veneta, per Victorem Pisanum curata a. 1488, qua Phænomena Arati, Descriptio Orbis terræ, et Ora maritima, cum Germanici Arato et aliis nonnullis continentur, hoc poemation initio præfigitur, eaque auctoritate certius vindicari Avieno, quam reliqua duo epigrammata, potest. Exstat præterea in editione operum Avieni Madritensi, in Pithœi epigramm. vet. lib. IV, p. 186, edit. Paris. et p. 157, edit. Lugd., in Andr. Rivini collect. carm. de Re hortensi, post Palladium de Insitione, et Sept. Sereni fragmenta; denique in Petri Burmanni Anthol. Lat. lib. III, epigr. 58, unde tractatum editor Collectionis Pisaur. una cum altero *Ad amicos de Agro*, repetiit tomo IV, et adjunctæ Anth. Lat. classe VIII, pag. 484. Casp. Barthius, Advers. lib. L, cap. 7, post hunc J. A. Fabricius et J. N. Funccius adserunt, falsum esse Petrum Crinitum, qui hoc carmine Oram maritimam Murmecio nuncupari adfirmaverit. Sed ipsi hi docti viri falsi sunt, et perperam intellexerunt verba Criniti, qui quidem Probo dedicatum volumen de Maritimis diserte adfirmat, sed illi nomen Probi pro adjectivo habentes perperam traxerunt ad Murmecium, qui ante Probum nominatur. Verba ipsa Criniti legi possunt inter testimonia. Barthius præterea loco cit. falso adfirmat, epigramma, quo mala Punica poscuntur ab amico, in vetustissima editione ab se inspecta præfigi iambis, quibus oram maritimam describit Avienus. Nam ut ego, ipsa hac editione inspecta, certo adfirmare possum, hoc epigramma ibi primo loco positum, et cæteris omnibus Avieni poematibus, quorum ultimum est Ora maritima, præmissum legitur. Hinc ab aliis pro dedicatione Arateorum, quæ proxime sequuntur, habitum esse, alio loco monuimus. 2° Carmen *Sirenium Allegoria* inscriptum, quod Avieno haud indignum poemation vocat Fabricius. Præter memoratam Avieni editionem Madritensem, sub titulo *Festi Avieni* illud edidit Pithœus, epigr. vett. lib. IV, p. 152, edit. Paris. et p. 127, Lugd. et Andr. Rivinus libro superius nominato; sed Jos. Scaliger in Catal. Virg.

pag. 173, sub nomine Juliani, quod etiam margini Pithœi adscriptum est, et, monente Burmanno, qui idem Anthol. Lat. lib. I, ep. 69, edidit, in codice Petaviano exstat. In Thuaneo legebatur DE SIRENIS EVF. id est, Euforbii, sub cuius nomine alia in Catalectis epigrammata exstant. In veteri MS Vossiano simpliciter inscribitur DE SIRENIS, ut et in codice antiquo chartaceo Biblioth. Ambrosianæ, quem contulit Heinsius. DE CANTU SIRENUM Aldus et ed. Ven. 1480; item Jod. Willichius inter Virgilii Maronis epigrammata ethica, pag. 49. Et mihi sane aptius videtur *de cantu Sirenum* hoc carmen inscribi, quam *Sirenum allegoria*, quoniam non allegorica interpretatio est fabulæ de Sirenibus, uti quidem Palladii Allegoria Orphei, quam supra (huj. op. tom. III, p. 451. Ed.) dedimus, sed mera narratio fabulæ. Et si certa est inscriptio, quæ Festo Avieno tribuit hoc carmen, putaverim equidem partem esse *Virgilii fabularum*, quas ab Avieno scriptas esse Servius memorat, ad explicandum locum Æn. V, 864, compositam. Etsi enim iambis eas scriptas fuisse Servius dicit, id de plurimis intelligendum videtur, non de omnibus; et variatione aliqua metrorum delectare in iis Avienum voluisse, credibile est. 3° Carmen *ad Amicos de agro* iisdem libris et locis editum est, quibus superius poematum ad Flavianum, excepta tantum edit. Veneta. Cætera de eo referam verbis Petri Burmanni in adnotatione ad hoc carmen, tom. I Anthol. Lat. pag. 496: - Christianismum sapere hoc epigrammationem notavit cl. Caneg. in Diss. ad Avian. cap. 2, in fine: et ex codice Leidensis bibliothecæ, in quo Catoni inter alia tribuebatur, adfert in Rescript. Boxhorn. de Distich. Caton. c. 24. Male in nonnullis Martialis editionibus refertur inter ejus epigrammata ad lib. IV, epigr. 90; sed recte Scriverius, ut poeta suo indignissimum, rejecit in Appendicem, pag. 309, sive inter spuria, et quæ falso Martiali adtribuuntur, cum titulo DE RUSTICATIONE. Vide illic ejus præfationem, ubi nec in optimo Palatino, aut aliis melioribus libris conspici, sed in

veteri scheda inscribi AVIENO V. C. testatur. Apud Pithæum duo extremi versus desiderantur, qui tamen in Scriverii et aliis Martialis editionibus subjunguntur, et a Burmanno in codice Vossiano ab Heinsio collato, Wittiano, et duobus aliis Vossianis reperti sunt. 4° His brevibus carminibus quarto loco monumentum Festo Avieno a filio Placido positum, et versibus scriptum, subjungendum putavi. Quum enim priore illius parte ipse loquatur Avienus, ut possit pro ipsius carmine haberi, atque nobis jam plures ejus versus hac in præfatione excitandi explicandique fuerint, referri sane ad carmina Avieni merebatur, atque exstare alicubi integrum in nostra collectione debebat.

VI. Ex libris Avieni deperditis memorandæ sunt *Virgilio fabulæ*, et *Livii historiarum iambis expressæ* ab Avieno, ut prodit Servius ad Virg. *Æn.* X, vs. 272 et 388. Fabricius in Biblioth. Lat. solum Livium iambis scriptum agnoscit, non æque Virgilium, et in loco Servii *Æn.* X, 388, verba *Virgilium et spuria* esse putat. Sed alterum locum Servii non consideraverat vir summus, ubi Virgilii fabulæ iambis scriptæ diserte memorantur. Metaphrases fuisse Livii et Virgilii, ut sunt Arati et Dionysii, plerique judicare eruditi videntur, sed falli eos facile concedet, qui cogitet, quam inconditus et vastus, quam vero etiam inutilis et vanus labor hic futurus fuisset, si quidem Virgilium et Livium totum, at quantos libros! non aliter, quam iambis conversos reddere et describere voluisset. Igitur fecisse mihi Avienus in iis libris videtur, quod multi Grammatici vel poetæ scholastici solebant, qui themata Virgiliana ex certis locis poetæ seligebant, atque ex iis majore versuum numero expositis singularia carmina efficiebant. Hinc Avienus non continuum opus poeticum e perpetuo Virgilii et Livii textu in iambos converso confecit, sed summa rerum capita, exstantia facta, historias et fabulas selectas seorsum exposuit, et de suo ornavit, ordine tamen librorum servato. Hoc nisi tenea-

mus, difficile ad intellectum est, quomodo, quod Servius utroque loco ait, Avienus potuerit in Virgilianis fabulis nomina et adfectus cometarum memorare, aut fabulam, quam Virgilius ipse non tradidit, suis iambis exponere (1).

VII. Septimo loco scripta nonnulla hodie exstantia memorabimus, quæ ob similia auctorum nomina, paremque ætatem, aut ob simile institutum ingeniumque auctoris, ad Avienum nostrum subinde relata sunt. 1° Crinitus Avienum quemdam, poetam Græcum, nominat, cujus epigrammata legantur. Eum autem videtur intelligere, qui in Anthologia Græca Ἀβειένος dicitur, quinque circiter epigrammatum auctor, quæ primo et secundo libro exstant. Abbianum quidem græce dictum esse pro Aviano vel Avieno, nemo abnuerit, qui et Abienum, Abeienum, Abianum meminerit in Latinis inscriptionibus corrupte positum; neque Græca epigrammata male conveniunt Avieno nostro, quem novimus græce doctissimum fuisse, ut Proconsulem Græciæ diu inter Græcos versatum, et in carminibus suis dictionis et constructionis Græcæ summopere studiosum esse; sed tamen alia desunt argumenta, quibus Avienum epigrammatum Græcorum auctorem certius cognoscamus. 2° Fuerunt etiam qui *Breviarium de victoriis ac provinciis populi Romani ad Valentinianum Aug.* prosa scriptum, et jam sub Sexti Rufi, jam sub Rufi Festi nomine vulgatum, ad Avienum nostrum pertinere suspicati sint. Fabricius cum Nic. Anto-

(1) Quamvis mirum nonnullis videri possit consilium illud Avieni, quo integrum Virgilii poema alio versuum genere, nimirum iambico, exprimere studuit, notari tamen meretur, eundem morem a Græcis hominibus, in Græcisque poetis, subinde usurpatum esse. *Marianum* quemdam, Patricii honore sub Anastasio Imp. functum, Suidas memorat, plurimum Græcorum poetarum, ut Theocriti, Apollonii, Callimachi, Arati, Nicandri metaphrasin iambis scripsisse. Quo sane exercitationum genere talem se Marianus scriptorem inter Græcos, qualem Avienus inter Latinos, præbuit.

nio (1), ætatem non convenire putat, quod, qui sub Valentiniani I imperio senem se ævoque graviorem profiteatur, idem sub Theodosio, quum Macrobius scriberet Saturnalia, juvenis esse non potuerit. Nos qui supra Festum Avienum antiquiorem, quam hactenus existimatum est, pronuntiavimus, et Avienum Macrobiū alium ab eo et juniorem putamus, per ætatem quidem Rufum Festum, Breviarii auctorem, concedimus non sejunctum ab Festo Avieno esse, sed tamen eundem esse hanc maxime ob causam negamus, quod Festus Avienus ubique ut versificator et plurimorum auctor carminum, nullo autem scripto prosaico clarus, perhibetur. Et Festum historicum rectius pro eo Festo habemus, quem post Syriam administratam et Magisterium memoriæ gestum a Valente Imp. ad regendam Proconsulari potestate Asiam promotum, sed multis prave factis insignem fuisse, Amm. Marcellinus (2) cum aliis memorat, et cujus supra jam mentionem fecimus. Vidit hoc et probavit H. Valesius, in adnot. ad dictum locum Marcellini, eumque Christ. Cellarius in secunda Sexti Rufi editione, Hal. 1698, sequutus est. Præter ætatem plane congruentem juvat inprimis Valesii sententiam, quod in Msptis antiquissimis *Festi Dictatoris Breviarium* exaratum est, ut in notis ad Victoris Epitomen testatus est Andr. Schottus. Quod enim Marcellinus dicit Festum Magisterium memoriæ ante Proconsulatum gessisse, id non aliud officium est, quam Dictatoris, qui alias *dictare ad memoriam* et græce ἀντιγραφὴς dicitur (3).

(1) In Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9, pag. 161.

(2) Lib. XXIX, cap. 2, pag. 612.

(3) Qui editionem *Breviarii rerum gestarum populi Rom.* a Fabricio memoratam, curavit, quæ sub titulo *Sexti*, sive *Festi Rufi*, V. C. *Dictatoris Magistri militum* prodidit Brugis, ex offic. Hub. Goltzii, 1565, in-8, is haud dubie Dictatoris titulum e Mspto, quod diximus, petiit, simulque ad Marcellini locum, qui Magisterium Festo tribuit, respexit; sed quum, quale hoc esset, non intelligeret, mirum inde officium Dictatoris Magistri militum excudit, quod certe a Festi ætate alienissimum fuit.

Et Rufum Festum non ad Valentinianum, ut vulgo editur, sed ad Valentem, qui Orientem regebat, scripsisse, idem Valesius monet. 3° Post Breviarium Rufi Festi Fabricius eodem capite *Sexti Rufi* opusculum *de regionibus Urbis Romæ* nominat, quod cum P. Victoris libello ejusdem argumenti Onuphrius et alii ediderunt. Is scriptor, etiamsi forte idem sit, ac Breviarii auctor, sicut et *libellum provinciarum Romanarum*, quem post Schonhovium Cellarius ad Festi Breviarium edidit, ei haud gravate adscribere velim, multo minus tamen, quam ille, cum Festo Avieno miscendus est. 4° Ob alias rationes, et maxime ob ingenium consiliumque simile, quod in *Epitome Iliados Homeri* adparet, hunc libellum olim ad Rufum Festum Avienum retuli, neque me hucdum sententiæ illius pœnituit; quoniam tamen tota hæc disputatio, quam (huj. op. t. III, p. 457 seqq. Ed.) de auctore ejus carminis institui, ab epigrammate ibi prolato, tamquam a principio, pendet, quo auctor perhibet, se Iliadem in villa sua maritima scripsisse, equidem, si alius certior ejus epigrammatis auctor, quam Avienus, proferri posset, non repugnarem, quominus huic Epitome Homerica tribueretur. Sunt certe nonnulli alii ejus ætatis præstantes viri, qui, et honoribus et fama poetæ florentes, istius poematis probabiles auctores haberi possint; ut Fl. Valerius Messala, cujus carmen Rutilius Numat. (1) laudat, et Afranius Syagrius, Consul et Præfectus Pr. Italiæ A. C. 381, qui poeta insignis est habitus, amicus Ausonii et Symmachi; denique ipse Symmachus P. U: qui villam maritimam habebat Baulis, ubi se jucundum agere otium, ubi *alte turbis quiesci, et fruendis feriis nullum esse modum* ait, atque etiam versibus subinde scribendis se vacare testatur (2). Sed nimirum alia deficiunt indicia, e quibus auctores esse ejus operis colligamus.

(1) Itin. I, vs. 268.

(2) Epist. lib. I, 1 et 8.

VIII. Plane spurium et recentius in Hispania confictum, suppositumque Avieno, opus *de urbibus Hispaniæ mediterraneis* Nic. Antonius memorat (1), et tria ejus fragmenta recitat, ab Hieronymo *de Higuera*, et Petro *de Roxas*, Mauræ Comite, in *Historia Toletana*, tum ab Alphonso Tellio Menesio in *Historia Orbis* producta, quæ partim hexametris versibus, partim iambis, de Carpetanorum nomine a carpentis et equis curulibus ducendo, tum de urbis Toleti origine ab Hercule repetenda, agunt; sed a Nic. Antonio pessimæ fraudis et ineptissimæ iuscitiae variis ex rationibus arguuntur, et Hieronymi Romani ab Higuera, Jesuitæ Toletani et famosi falsarii, suspectis mercibus accensentur. Nos ex his pariter, atque aliis Hispanorum commentis supra memoratis, oppido intelligimus, quanto molimine illi suum facere Avienum, atque ex nomine ejus aliquam gloriam suæ patriæ adstruere laboraverint, quæ Nic. Antonius multo facilius refutare, atque uno veluti ictu profligare potuisset, si quidem falsissimam, cui ista superstructa sunt, opinionem de patria Avieni Hispania ipse non temere admisisset, aut melius de ea ex antiquo monumento Avieni, quod ipsi excussimus, edoctus fuisset.

Revertor nunc ad carmina Avieni, quæ hoc volumine proponuntur, geographica, ut quid hactenus, a quibusque viris, in iis castigandis edendisq; elaboratum sit, et quid ipse, quibusque subsidiis instructus, præstiterim, ostendam. Editiones eorum non admodum frequentes esse, e catalogo, quem subjungimus, adparet. Qui selecta eorum loca, aut casu oblata separatis in libris correxerint et explicuerint, haud multi inveniuntur: qui totum textum recensere admissus sit, et castigationes in eum collegerit, fortassè unus Hudsonus est; sed qui perpetua adnotatione emendandum pariter ac illustrandum sumpserit, hactenus inveni neminem.

(1) Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9, p. 162 seq.

Primus omnium Avieni opera per orbem eruditum typis vulganda prodidit Georgius Valla, curaute Victore Pisano, Venetiis, an. 1488. Quam editionem quum sollicitissime quæsissem, in tribus Saxoniae bibliothecis exstare cognovi, et diligentissime excutiens suo loco destinavi accurate descriptam dare, unaque errores et dubias super ea opiuationes, quæ adhuc inter eruditos obtinuerunt, discutere aut componere. Textum primæ editionis admodum mendosum emaculare et corrigere adgressi sunt Triumviri ætatis suæ eruditissimi, atque una viventes Viennæ, Jo. Cuspinianus, Jo. Camers, et Joach. Vadianus, qui uti de universa Geographia (1), ita de poeta geographo Avieno, quasi certatim et communicata inter se opera, bene mereri studuerunt. Cuspinianus *Dionysii Situm orbis interprete Avieno* edidit Viennæ, an. 1508, et in dedicatione ad Stanislaum, Episcopum Olomucensem, indicat, se hoc opus *non lacerum modo ac singulis pæne carminibus depravatum, sed integris quoque chartis inversum (quod nemo animadverterat), emunctum ac castigatum, prodire in lucem jussisse*, adjutum etiam esse humanitate Aldi Manutii, qui eum *græco Dionysii venerandæ vetustatis exemplari* donaverit. Meminit præterea adnotationum suarum, descriptarum in commentariolum, quas propediem se missurum promittit. Sed an istæ in Avieni Periegesin adnotationes umquam lucem viderint, mihi non compertum est. Non multo post Cuspinianum

(1) De universa Geographia hi Triumviri bene mereri studuerunt: Cuspinianus non solum Avieno primum emaculando, sed etiam Prisciani interpretatione Dionysii emendatius edenda, quæ Viennæ in-4 prodit, nullo anno notato: Camers, præter commentarium in Periegesin Prisciani, eoque correctum Avienum, etiam commentario in Solinnum, qui prodit Viennæ an. 1520, in-fol. et valde laudatur a Salsasio: Vadianus præter emendatum Avienum, edidit Pomp. Melam cum adnotationibus, Viennæ 1518, Basil. 1522, Paris. 1530, fol. denique singulare opus, *Epitomen trium terræ partium, Asiæ, Africae et Europæ, compendiarium locorum descriptionem continentem*. Tiguri, 1534 et 1548, in-8.

tempore, nempe an. 1512, Joannes Camers Viennæ edidit *Dionysium de situ Orbis Prisciano interprete*, cum amplo commentario, in quo simul operam commodat Avieno, eumque permultis locis emendat, exemplari eodem usus, quod paullo ante Cuspinianus dederat. Hunc non modo in commentario ad vs. 887 memorat, sæpe secum de quibusdam Avieni locis disseruisse, sed et in epilogo commentarii gratus prædicat, quod sibi græci Dionysii venerandæ vetustatis copiam fecerit. Eodem loco testatur, *Magistrum Joachimum Vadianum, et Magistrum Adrianum Wolfshardum Transylvanum, ob eorum ingenuos mores ac non vulgarem eruditionem charitate sibi junctissimos*, in scribendo edendoque commentario adfuisse. Præterea memorat, *in manibus sibi esse Solinianas adnotationes, quibus latius proseguatur, hic in Prisciano omissa*. Et commentarium Camertis in Solinum prodiisse scimus Viennæ an. 1520, fol. Sequutus est Vadianus, qui itidem Viennæ Periegesin Avieni an. 1515 emendatiorem edidit. Quæ editio sane mihi cum aliqua vel æmulatione, vel reprehensione Cuspiniani facta videtur, siquidem vix probabile est, scriptorem aliquem tam brevi tempore post alteram editionem in eadem urbe recudi, nisi desiderata sint in priore, quæ cito alia editione corrigenda videantur. Et verba, quibus Vadianus in titulo utitur, hanc suspicionem movent. Dicit se *pleraque loca, quæ antehac vitiosissime impressa erant, restituisse, observata clausularum carminumque exacta distinctione*. Hæc ipsa maxime neglecta est in Cuspiniani editione, quæ nulla fere interpunctione utitur: literas majores nullas, neque ad initia sententiarum, neque ad nomina propria discernenda usurpat. Et sicut Cuspinianus ad calcem libri subjecit: *Cuspinianus nevos et verrucas sustulit*, sic Vadianus, quasi hoc negans, subscribit: *Vadianus tandem nevos et verrucas pro virili sustulit*. Et posthæc ortæ sunt inter hos tres viros, quos nominavi, ob similia, quæ æmulabantur, studia, graves offensiones et similitates, quas si quis

propius cognoscere velit, legat epistolam Cuspiuiani ad Vadianum, a Goldasto in Centuria Philologicarum epistolarum. XXXI; p. 125, editam, qua in Camertem et Vadianum acerbe invehitur; tum Joach. Vadiani *locorum aliquot ex suis in Melam commentariis explanationem*, ad Joannem Fabrum missam, et Vadiani in Pomp. Melam commentariis adjectam, qua Joannem Camertem, in suis ad Julium Solinum enarrationibus, multas in iis commentariis sententias maligne carpsisse queritur, seque contra eum, ut præceptorem suum, modeste et reverenter defendit. Multum præstitisse Cuspiuianum editione sua, et plurimas mendas sustulisse, collata cum eo exemplari prima Veneta facile docet, cæterum et hoc adparet, mendosum adhuc multis locis esse, tum nulla distinctione verborum, sententiarum, et versuum elucidatum. Sed Vadiani magni studium in castigando Avieno fuisse, facile intellexi, quum primum ejus exempli perlustrandi, et cum Pithæano conferendi, facultas fuit. Adeo correctum esse deprehendi, ut mirifice gauderem, ejus mihi copiam ab Heynio V. C. e thesauris bibliothecæ Goettingensis factam esse, vehementerque mirarer, tam parum cognitum tractatumque viris eruditis fuisse, ut præter Is. Vossium vix alius occurreret, qui ejus notitiam habuisse videretur. Quamvis enim viderim a C. Barthio, N. Heinsio, Jo. Schradero emendationes Avieni elegantes haud paucas esse repertas, quæ exacte cum textu Vadiani conveniunt, nolim tamen adfirmare, eas a Vadiano, nomine ejus suppresso, acceptas esse. Illud tantum dolendum est, quum nullas texto poetæ notulas addiderit Vadianus, dubium relinqui lectoribus, quænam emendationes solo ejus ingenio, quæque codicibus et auctoritatibus nitantur. Nam in frontispicio libelli scribit, *pleraque se loca partim aliorum judicio, partim suo studio et diligentia, restituisse*; addit vero, *perlegisse simul et contulisse proba exemplaria*. Parte tamen aliqua hujus sollicitudinis liberavit me superior Cuspiniani editio, quam ad manus habebam, et conferre

poteram; in qua, quæ cum Vadiani lectione videbam convenire, credere poteram e veteribus libris esse; quæ discrepabant, a Vadiano emendata. Duobus tantum illustrioribus locis Avieni hic ostendam, quantum adjumenti utraque editio Viennensis conferre ad textum Avieni recte constituendum possit. Versus 140-143 Descriptionis orbis sic leguntur in vulgatis :

In Boream Zephyrumque dehinc deflexa parumper.
Hinc sinus Ionius curvatur litoris acta,
Alta petunt rauco penitus repentina fluctu,
Cespitis et gemini tellus irrumptur alto.
Nam qua cæruleis, etc.

Viderunt interpretes, imprimisque Schraderus, vitiose turbatum esse ordinem horum versuum, nec facilem sensum fundere, nec cum Dionysio convenire. Vidit, inquam, Schraderus loco eo multum versato, transponendos esse versus 141 et 142. Sed quod ille ingenio et meditatione vix reperit, hoc dudum præstantissima exemplaria Cuspiniani et Vadiani obtulerunt, qui versus illos ordinant, uti nos edidimus: "..... Zephyrumque dehinc deflexa parumper Alta petunt... Hic sinus Ionius... Cespitis et gemini... Nam quæ cæruleis". Versus 1015 in vulgariis exemplis corruptissimus exstat, neque criticorum cura satis adhuc restitui potuit:

* Priscas idæ fomes calidis adoletur in aris
Sæpe Dionææ Veneri.

Salmasius quidem (1) commodam emendationem reperisse videtur, quam et Hudsonus recepit:

Prisca Side: sus hic calidis adoletur in aris.

Sed Græca Dionysii demonstrant, hic Aspendum urbem nominandam fuisse, et utraque Viennensis editio duos ver-

(1) Ad Solin. pag. 549.

sus hoc loco exhibet, Græcis Dionysii perfecte respondentes, ex iisque errore librarii unum conflatum esse docet :

Piscosi Aspendum flumen secus Eurymedoniis,
 Sus ubi deformis calidis adoletur in aris
 Sæpe Dionææ Veneri.

Manifesta adparent corruptarum vocum *Priscas idæ fomes* vestigia in duorum versuum initiis, prioris quidem verbis *Piscosi Aspendum*, et alterius *Sus ubi deformis*, ita ut integer versus, quem vulgares editiones ignorant, per duas Viennenses redditus Avieno reperiatur. Talia plura in Vadiani exemplo inveni, hic non enarranda, quæ desperatissimis locis Avieni medelam, a criticis et interpretibus ægre quæsitam, expeditissime adferunt. Nec tantum in emendandis corruptis lectionibus felix Vadiani opera adparet, sed maxime in distinctione versuum et sententiarum accurata, quæ prioribus in editionibus aut vitiosa, aut nulla erat, unde sensus poetæ sæpe mirifice adjutus et illustratus est. Valde omnino Avieno fraudi fuit, quod Vadiani editio præ Pithœana, quæ jam insequuta est, negligi plane cœpit et oblivioni data est. Nam quum Pithœus, Vadiani editionem ignorans, Avieni Descriptionem orbis inter Epigrammata et Poematia vetera ederet, hic liber, ob collectionem tot aliorum carminum rariorem gratus inprimis et utilis, et diversis annis ac locis, Parisiis, Lugduni, Genevæ, ter repetitus et recusatus, eruditorum manus et musea occupavit, et Vadiani adeo exemplaria expulit, quamvis ille nihil omnino præstitit Avieno, textumque mendosissimum edidit. Adfirmat quidem Christ. Daunius (1), editionem Pithœanani e prima Veneta anni 1488 maxima ex parte expressam esse, nec diffiteor, in lectionis vitiis, et mendis et lacunis plurimum utramque convenire; sed inveni tamen Venetaui

(1) Ad Paulin. Petroc. pag. 348, et de caussis amissarum Ling. Lat. rad. pag. 129.

nonnunquam lectiones satis bonas et integras repræsentare, ubi Pithœus deteriores, immo lacunas habet. Conferantur, si placet, versus 5, 78, 97, 253, 607, 1193, 1342. Unde haud inique colligo, Pithœum ad describenda Avieni poemata libro scripto, vel excuso, ab edit. Veneta diverso, eodemque multis locis vitiosiore usum esse. Quoniam præterea Veneta editio inter alia magna vitia duas paginas 84 et 85 transpositas et inversas habet, quod vitium Cuspinianus se in antiquis exemplaribus animadvertisse dicit, neque tamen in Pithœi exemplo similis tractio commissa reperitur, hanc etiam ob rationem non videtur illud e Veneto expressum esse. Editores Pithœum sequuti, Trogæsius in duplici editione, Antverpiæ 1608, et Duaci 1632, Petrus Melian in Madritensi, 1634, Hudsonus denique tomo IV Script. Geogr. Græc. min. omnes Pithœi textum amplexi sunt, antiquas Cuspiniani et Vadiani recensiones ignorarunt, quamvis Hudsonus nonnulla ex observationibus eruditorum castigavit, subinde etiam editionem Madritensem citavit, nullo tamen ejus merito. Nam quæ ista a texto Pithœano diversa habet, præter paucissimas levissimasque correctiones, subinde in margine notatas, non alia sunt, nisi errata typographi, vel ipsius editoris. Qui in Corpore poetarum Lat. omnium Avieni poemata repetierunt, Maittairius et editor Pisaurensis, non aliam, quam Pithœi recensionem sequuti sunt. Ipse Jo. Schraderus, qui recentissime Avieno recensendo curam criticam, eamque singularem, adhibere aggressus est, quantum ex notis ejus manuscriptis intelligere potui, Venetam quidem editionem primam habuit et consuluit, non Viennenses antiquas. Quapropter summo opere lætatus sum, quod mihi tam præclaræ editiones, perperam adhuc neglectæ, ad recensendum feliciter Avienum, contigerint, quas multo emendatiores esse, et melioribus e fontibus fluxisse, quam Pithœanam ejusque sequaces, manifestum est. Ex utraque editione usum percipere singularem licebit. Ut multa Va-

dianus in texto Avieni egregie constituit, quibus intellectus ejus et recensio emendatio juvetur, ita videtur subinde, nimio omnia mendosa loca resarciendi et emendandi studio abreptus, suo indulsisse ingenio, phrasesque et constructiones nonnullas, quas Avienus amat et peculiare habet, Græcas et insolentiores, ad usitatam loquendi formulam accommodare, quod et Camers subinde facit in commentario ad Priscianum. Has observare et adserere licebit e Cuspiniani exemplo, qui multo pauciora mutavit, et veterum lectionum, quas in codice suo inveniebat, retinentior fuisse videtur.

Eorum scriptorum, qui seorsum diversisque in libris castigando et illustrando Avieno operam dederunt, primus sine dubio est, quem supra nominavimus, Jo. Camers in commentario ad Prisciani Periegesin, quem propterea (huj. op. t. præc. Ed.) reddendum curavimus, ut conferri a nostris lectoribus posset. Proximus huic est Cælius Calcagninus, qui Avieni, quem perpetuo Ruffum vocat, plura loca obiter emendavit in Adnotatiunculis, seu glossematis ad Dionysium, quæ e libro Cæli excerpta Dionysio, ejusque interpreti Rhemnio, subjunxit Valentinus Curio in editione Basileensi, anni 1522, in-8. Guil. Morellius in notis ad Dionysium, edit. Paris. 1559, subinde ad interpretationem Avieni provocavit; isque exemplo Vadiani usus videtur, quod, quum librum Morellii ipse non viderim, e quadam adnotatione Schraderi ad Descr. Orbis, v. 267, collegi. Bernardus Aldrete, Hispanus, in Antiquitatibus Hispanicis et Africanis, quæ Antverpiæ an. 1614 prodierunt, plura Avieni loca pro testimonio, vel illustrationis causa, adduxit. Casp. Barthius in Adversariis Descriptionem Orbis illustravit lib. XXIV, cap. 9. XXVIII, cap. 16, XLVI, 16, XLIX, 13; Oram maritimam, lib. XXVIII, cap. 12 et 14. In Comment. ad Statium aliquoties, ut tom. II, p. 443, 909; III, 986, 1326. In Ablegmin. lib. IV, cap. 6, 7, 9, 11, 13, 14, Oram maritimam; cap. 16 et 19 Descriptionem orbis. Utrumque opus Sal-

masius in Exercitt. Plin. ad Solin. multis locis; item Is. Vossius in Observ. ad Pomp. Melam, et ad Scylacis Caryand. Periplum; Nic. Heinsius in Advers.; Auctor non nominatus, sed quem Jos. Wassium esse, Christoph. Saxius in Onomast. liter. part. I, p. 479, prodit, in Miscell. Observ. vol. I, tom. II, p. 273 seqq. et Fr. Oudendorpius, ibid. vol. V, t. I, p. 64 seqq. et tom. II, p. 165 seqq.; seorsum Oram maritimam emendarunt Mart. Opitius, Var. Lect. cap. 7 et 11; Lud. Nonius in Hispania aliquoties, Petrus *de Marca*, Marcæ Hispanicæ pluribus locis, denique Jo. Schraderus in libro Observationum. Taceo, quæ alii poetarum nobiliores interpretes, ut Nic. Heinsius ad Ovidium, Brouckhusius ad Tibullum, Petr. Burmannus ad Anthol. Lat. de nonnullis Avieni locis subinde monuerunt. Sed nescio, quod iniquum fatum hunc poetam, quamvis nobilem, et jucundum lectu, et a multis egregie laudatum, pressit, ut multi quidem consilium illius perpetua commentatione illustrandi edendique ceperint, nemo tamen ad hoc usque tempus perfecrit. Jac. Bongarsius in Epist. CLII ad I. Camerarium, scripta Argentinæ an. 1597, huic Camerario et Rittershusio edenda Avieni Opuscula Aratea et Geographica commendat, et, si quis ea in re elaborare velit, collaturum se promittit tum Varias Lectiones ad Avieni Oram maritimam, quam habeat ad manuscriptum exemplar emendatum, tum Germanici Cæsaris Aratum aliquot centenis versibus auctiorem, atque alias emendatiorem. Neque vero a Camerario aut Rittershusio quidquam tentatum esse constat. Josepho Scaligero constitutum fuisse, Avienum recensere, et una cum suis commentariis edere, Casp. Barthius in Advers. et in Ablegm. et Fabricius in Bibl. Lat. memorant. Casp. Barthius, Advers. lib. XLIX, 13, novam Avieni editionem promisit. Jo. Priæus, ut ipse ad Apul. Metam. p. 95, prodit, notis satis copiosis illustratum editionique paratum in scriniis habuit, sed non emisit. Alii multi hic illic observationes in Avienum delibarent, ad plenam poetæ exornationem non de-

scenderunt. Nam quod Jo. Hudsonus, tomo IV Geograph. minorum, plurimas eruditorum emendationes ad textum Avieni collegit, tantum abest, ut ipse plena perpetuaque castigatione ejus defungi voluerit, ut multa intacta et ab aliis accuratius excutienda reliquerit. Nostra denique ætate Jo. Schraderus, humaniorum literarum in Academia Franequerana professor eximius, quum alios poetas minores, fere hodie neglectos et parum tractatos, critico lustrare ingenio et expurgare consuevit, tum maxime Avienum sibi expoliendum sumpsit, plurimasque animadversiones in hunc poetam, doctas sane et laboriosas, conscripsit, sed easdem fato suo præventus, aut aliis impeditus occupationibus, reliquit imperfectas. Notarum quidem Schraderi delibatos quosdam flores doctiss. Friesemannus in novissima editione Descriptionis Orbis terræ dedit, in quibus tamen sunt, quæ Heinsio potius, quam Schradero, debentur; sed locupletiores multo in utrumque Avieni opus geographicum ab eo relictas esse, quum ab auctoribus Bibliothecæ Criticæ, quæ Amstelodami prodit, obitum Schraderi parte VIII, p. 143, nuntiantibus, didicissem, adnitentibus viris clarissimis mihi amicissimis, Laurentio Santenio, et Ev. Wassenberghio, ut ornando abs me Avieno concederentur, impetravi. Quibus quidem traditis et inspectis compertum est, liberalius de eo opere famam esse loquutam; nam nec in totam Periegesin Avieni integræ et plane elaboratæ animadversiones, nec in Oram maritimam, nisi paucae admodum et tenues conjecturæ repertæ sunt; sed erudita humanissimi Wassenberghii cura accessit, qui commentarios Schraderi nondum exasciatos, et pericula adnotationum relegit, atque accuratius digesta et concinnata meis usibus aptavit. Hujus igitur diligentiae et favori debetur, quod commentationes Schraderi, alias forte oblivioni et tenebris mandandæ, jam in lucem vindicantur, et mihi facultas data est, adnotationibus tam doctis Avienum feliciter illustrandi. Ego vero referendis iis operam dedi, ut mentem senten-

tiamque Schraderi ubique, quanta possem fide et accurate, redderem, et quum illé adnotationes suas per singulos carminis versus continuerit, accurateque et copiose omnia persequutus sit, ita ut priorum etiam interpretum sententias recenseret, hinc sæpe aliorum notis diserte repetendis supersedere potui, raro etiam meas ipsius addere necesse habui, nisi ubi aut dissentiendum modeste, aut aliud uberius declarandum videretur. Textum geographico-
rum opusculorum ad exemplum Jo. Hudsoni t. IV Geograph. Græc. min. recensui, et cum antiquioribus editionibus contuli, variantesque lectiones cum conjecturis eruditorum ab eodem collectas non repeti solum, sed et locupletavi et ponderavi, quamque ipse amplecterer, vel probavi subjecta adnotatione, vel sola ejus usurpatione in contextu auctoris indicavi. Quamquam haud gravate fateor, non ita felicem ubique meam in emendando vel illustrando operam fuisse, ut quibusvis lectorum desideriis satisfactum videri possit, id tamen spero abs me præstitum, quod subjecta operis materies, quod labor haud perfunctorius, et præsentia rei gerendæ subsidia permittebant.

Quum vero mihi ad Avienum commentanti variæ adfuerint animadversiones et conjecturæ doctorum virorum, quas vel editas et vulgatas variórum auctorum libri typis impressi suppeditarunt, vel ineditas, et manu viri docti aliqui notatas, benevolentia amicorum submitit, jam reliquum esse videtur, ut quænam fuerint singulæ, quibusque notis literarum eas in adnotationibus insigniverim, lectoribus meis aperiam :

1. *Schraderi* in Avienum notas plurium generum habui.

1° Quas oculis *Schrad. in sched.* notavi, sunt subitaræ et brevissimæ adnotationes ad varios poetas, et in his ad *Descript. Orb. et Oram mar. Avieni*, in schedis singularibus scriptæ a Schradero, forte adhuc juvene. 2° *Ad marg. Trogn.* sunt breves animadversiones ad marginem

editionis Antverp. apud Trognæsium, 1608, notatæ, quas J. H. *Hæufft*, vir eruditus, descripsit, atque una cum superioribus ad me misit Laur. Santenius. Dubitavi subinde, an omnes essent Schraderi; immo procedente opera intelligere mihi visus sum, esse eas; certe plerasque, Withofii, a Schradero enotatas; quippe non solum ipse plures ei tribuit in notis, sed etiam in præfatione ad Emend. p. 56, proficitur, habuisse se Withofii correctiones in ora libri, qui cum plurimis aliis ad se pervenerit. 3° *Apud Fries.* quas H. Friesemannus texto Avieni ab se edito subjecit, et partim in præfatione ad eum librum protulit. 4° *In not.* his oculis intelliguntur notæ uberioribus, quas Wassenberghius e commentariis Schraderi descripsit, ego singulis Avieni versibus adposui, ad usque v. 1162, in quo deficiunt.

2. *Gronovii*, quæ repertæ sunt in margine Avieni ex edit. Paris. Pithœi, an. 1590, in-8, quæ fuit in bibliotheca Gronovii; cujus? non compertum est mihi. Pleræque sunt ductæ et notatæ ex aliis scriptoribus, Barthii Ablegm. et Advers. Salmasio ad Sol. Opitii Lect. Var.
3. *Font.* Petri Fonteinii aliquot adnotationes, quas Friesemannus privatim secum communicatas in præf. ad Avienum protulit, passim etiam Schraderus memoravit in notis suis.
4. *Cam. Jo.* Camertis in comment. ad Prisciani Periegesin.
5. *Cœl.* adnotatiunculæ excerptæ ex libris Cœlii Calcagnini, subjunctæ editioni Dionysii, Basil. 522, in-8.
6. *Barth.* Casp. Barthii in Adversariis et in Ablegm.
7. *Salm.* Cl. Salmasii in Exercitt. Plin. ad Solin.
8. *Heins.* Nic. Heinsii in Adversariis, aut in notis ad Ovidium.
9. *Obs. misc.* Auctor anonym. vel Fr. Oudendorpius in Ob-

64 DE EDITORIBUS ET INTERPR. AVIENI.

ervationibus Miscellaneis, vol. I, t. II, pag. 273 seq. et t. III, p. 373, et in *Oram maritimam*, pag. 385, et vol. V, t. I, pag. 64.

10. *Huds.* Jo. Hudsoni, cujus notæ textui subjectæ sunt (1).
11. *Odd.* Oddii, Angli, cujus conjecturas Hudsonus dedit in *Addendis*.

Codicum manuscriptorum Avieni tres fere in adnotationibus doctorum virorum memorari vidi : unum, qui olim Ortelii fuisse dicitur; cujus collatio manu Abr. Ortelii scripta, cum adscriptis quibusdam Andr. Schotti et Petr. Scriverii adnotatiunculis vel conjecturis, inter schedas Schraderianas reperta est : alterum Ambrosianum, vel Mediolanensem, quem Nic. Heinsius et alii adlegarunt, et Schraderus sibi visum ait : tertium Vossianum, quem item Schraderus in notis citat, fortasse in bibliotheca Leidensi repertiundum.

(1) Nos item Schraderi et aliorum notas, a Wernsdorfio ad calcem *Descript. Orb.* coacervatim rejectas, meliori, ut videtur, consilio, singulis textus versibus, quoad fieri poterit, subjiciemus; longiores vero *Excursuum* nomine distinctas ad calcem, ut consuevimus, edendas reservabimus. Eñ.

EDITIONES OPERUM
RUFII FESTI AVIENI

PRÆSERTIM GEOGRAPHICORUM.

(Quæ sola Aratea Avieni exhibent, hæc in serie omittuntur. — Et ad ipsa Aratea nos hæc enumerabimus et describemus. Ed.)

- I. Prima omnium editio quodam consensu literatorum perhibetur Veneta, anni 1488, quæ omnia Avieni opuscula, astronomica et geographica, præmisso carmine ad Flavianum Myrmecium de malis Punicis, continet, adjunctis Arati Phænomenis, per Germanicum, et per Ciceronem latine conversis, et Q. Sereni Samonicæ libello de Medicina.

Christ. Daumius, de caussis amissarum Linguæ Lat. rad. p. 129, et ad Paul. Petroc. p. 348, hanc editionem esse Georgii Vallæ, per Victorem Pisanum anno 1488 procuratam, dicit: Fabricius et alii aliam ejusdem anni Venetiis factam memorant per Antonium *de Strata* Cremonensem; editor Collectionis Pisaur. poen. et carm. Lat. tomo IV, proleg. p. 31, has quasi duas editiones distinguit ita, ut metaphrasin Arati, cum Geographicis Avieni, apud Antonium *de Strata*, metaphrasin Dionysii per Victorem Pisanum prodiisse dicat; et Nic. Antonius in Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9, pag. 161, adfirmat se vidisse editam eodem anno Venetiis a *Thoma de Blavis de Alexandria*. Ad conciliandam hanc sententiarum diversitatem David Clement (*Bibliothèque curieuse, historique et critique, tome I, p. 286*) suspicatur, duas partes Veneti

exempli, plura poemata complexi, diversos habuisse impressores, et unam apud Thomam *de Blavis*, alteram apud Antonium *de Strata* excusam esse. Nos hanc controversiam dirimere studuimus, inspectis atque collatis tribus ejus editionis exemplaribus, quæ publicæ nobis bibliothecæ obtulerunt (1). Ex his cognovimus, Georgium Vallam esse auctorem editionis, eumque manuscriptos eorum carminum libellos, quos apud se habebat, concessisse typographo imprimendos; Victorem Pisanum, ejus discipulum, qui præfatus est (2), impressionis atque editionis curam gessisse; typographum et redemptorem libri fuisse Antonium *de Strata* (3). Hoc amplius docebimus ordine et serie rerum, quæ eo volumine continentur, memoranda. Post primum folium nullo titulo notatum sequitur præfatio hac epigraphe: *Victor Pisanus magni-*

(1) Unum ejus exemplum, indulgentia amplissimi Senatus civitatis Lipsiensis, ex ejus bibliotheca accepi, præbente C. A. Thiemio A. M. scholæ Thomaniæ correctore bene merito, quod tamen altera parte destitutum sola Avieni carmina repræsentabat. Alterum integrum, bibliothecæ Zwickaviensis, benevole suppeditavit mihi Jo. Gottlob Clausius, V. C. regendo Lyceo ejus urbis præfectus, idque ipsum exemplum est, quo olim usus fuit Christ. Daumius. Tertium in bibliotheca ecclesiæ Capitularis Magdeburgensis exstat, ejus inclementem accuratamque descriptionem mecum officiosissime communicavit Rev. J. F. A. Kinderlingius, pastor ecclesiæ Calbensis meritiss. quam per omnia convenire cum altero exemplo vidi. Codex ille forma ea, quam quartam dicimus, impressus est foliis octuplicatis, quæ in infima pagina notantur; et paginae, quamvis ipsæ nullis numeris notatæ, numerantur 244, quarum 238 impressæ sunt, quia nonnullæ in principio et in medio codicis vacuæ literis sunt.

(2) Hunc Victorem Pisanum, Patricium Venetum, lego etiam commentarium in Ciceronis Oratorem edidisse Paris. ex officina Rob. Stephani, 1533, in-4. Ubi in præfatione ad Antonium Picianum, Venetum Patricium, scribit, se hunc commentarium ex ore Georgii Vallæ, præceptoris sui, excepiisse. *Maittaire*, Ann. typogr. t. II, p. 789.

(3) Qui etiam opera Georgii Vallæ eodem anno Venetiis edidisse dicitur in Fabricii Bibl. Lat. med. et inf. æt.

fico ac singularis prudentiæ viro, Paulo Pisano, Senatori Veneto S. P. D. Hujus præfationis partem eam hic describimus, quæ narrationem de occasione et auctoribus ejus editionis habet.

• Quum proximis diebus apud eximium, et qui de omnibus artibus bene meritus est liberalibus, Georgium Vallam discendi causâ essem, tum impressor quidam eo se forte fortuna contulerat, poposceratque, ut opus aliquod multis commodum, nec minus sibi lucrosam ad imprimendum exhiberet: cui respondit se Arati Phænomena traditurum, quæ Avienus in latinum olim convertisset, quoniam quæ Cicero, deinde Germanicus latina fecissent, magna ex parte concisa sint ac mutila. Verumtamen eadem quoque ei imprimenda, quum se pariter traditurum polliceretur, et Avieni utpote integra se publice interpretaturum; traditurumque Sereni opusculum de curandis morbis variis, versu luculento compositum; idque quum audivissem, singularem horum operum utilitatem mecum colligens, nedum oblectationem, ipsum impressorem, ut ea curaret omnibus palam facere, jam pridem abstrusa multis, impendio cohortatus sum, præceptorem porro nostrum exoravi, ut Aratum ac Serenum ei traderet. Quumque voti compos jam factus essem, is impressor demum a me postulavit efflagitavitque, ut his opusculis præfationem aliquam adponerem, unde unusquisque, quantum commodum adferat inspiciens, emat libentius. Ego autem facturum promisi, etc. »

Porro agit Victor hac in præfatione de antiquissimo auctore Arato, et de illis, qui hoc opus in latinum converterunt, denique summam operis Arati indicat. Præfationi subjiciuntur hæc verba : « Hic codex Avieni continet epigramma ejusdem, Arati phænomena, geographiam carmine heroico, et oras maritimas trimetro iambico: Germanici quoque et Marci Tullii Arati fragmenta; et Sereni versus de variis curandis morbis ».

Opus ipsum incipit pag. seq. 7 sive fol. a IIII cum epigrammate Avieni, quod inscribitur : « Rufus Festus Avienus V. C. Flaviano Myrmeico V. C. suo salutem ». Subjicitur statim eadem pagina : « Rufi Festi Avieni V. C. Arati phænomenon liber incipit ». Atque hoc in libro Phænomenon Arati Prognostica nulla inscriptione distinguuntur. Pag. 58 fere media legitur : « Rufi Festi Aratus explicit. Incipit ejusdem orbis terræ fœlix ». Et pag. 95 : « Rufi Festi Descriptio Orbis terræ explicit. Incipit Oræ maritimæ liber primus felix ». Hoc finito pag. 113 et ultima subjicitur : « Rufi Festi Avieni opera finiunt ». Hinc paginis tribus charta pura relicta est, et continuatis literarum notis, chartarum ordinem indicantibus, cum litera *h* incipit pars altera voluminis, pag. 117, hac inscriptione : « Fragmentum arati phænomenon per germanicum in latinum conversi cum commento nuper in Sicilia repertum ». Pag. 196, incipit « M. Tullii Ciceronis fragmentum Arati Phænomenon » ad 208. Pag. 209 : « incipit Q. Sereni Medicinæ liber », et finit p. 239, in qua subscriptum legitur : « Hoc opus impressum Venetiis arte et ingenio Antonii *de Strata* Cremonensis. Anno salutis MCCCCLXXXVIII, octavo Cal. Novembres ». In aversa ejus folii ultimi pagina adhuc legitur : « Victoris Pisani (pro quo vitiose positum est *Victor Pisanus ad*) ad Paulum Pisanum in postremo opere communitio », qua breviter rationem exponit, cur impressorem artificem hortatus sit, ut Serenum Arato, medicum astronomo conjungeret.

In hac igitur partium omnium voluminis ordinatione, quam memoravi, conveniunt inter se tria exemplaria, quorum notitiam habui. Unus idemque impressor in fine totius voluminis nominatur Antonius *de Strata*, neque in prioris partis fine, ut Clementius conjiciebat, notatus reperitur Thomas *de Blavis*. Quando vero Nic. Antonius aliam ejusdem anni eo impressore evulgatam editionem,

a seque visam in Vaticana bibliotheca adfirmat, equidem libens concesserim, fieri potuisse, ut Thomas *de Blavis* factam ab Antonio *de Strata* editionem Venetiis eodem anno repeteret, quod exemplaria prius edita scriptorum adhuc incognitorum, et valde desideratorum, non sufficere multitudini emptorum viderentur. Sed tamen et facile suspicari potui, quum Avienum a Thoma *de Blavis* impressum nemo adhuc cognoverit, forte errore quodam deceptum esse Antonium, qui scriptorem alium, a Thoma *de Blavis* anno 1488 Venetiis impressum, forte uno in codice cum Avieno conjunctum reppererat, ejusque impressorem, in subscripto indice nominatum, ad priora Avieni, eique adjuncta opuscula pertinere reputabat. Suspicionem meam juvabat, quod Nic. Antonius memorat, in editione Thomæ *de Blavis* præcedere quidem epistolam Victoris Pisani, quæ in altera Antonii *de Strata* est, sed cum Arateis Germanici et Ciceronis, et Sereni Samonici opere medico, una adjunctum Avieno esse Hygini Astronomicon, quod in exemplaribus Antonii *de Strata* non est. Enimvero sciebam Hygini Astronomicon eodem anno 1488 Venetiis prodiisse, idque exemplum cognoveram virum clariss. mihiq. peramicum, J. N. Niclasium, Lycei Luneburgensis Rectorem, possidere. Qui quum illud rogatus mecum communicasset, intellexi plane ita esse, uti pridem conjeceram. Vidi eum librum Hygini eadem forma et ratione, qua Avieni et adjuncta opera, excusum esse, simile chartarum genus, octonis foliis, similes literas et notas paginarum habere; folium primum literis vacuum et nullo signatum titulo esse, ut in Avieni opusculis pariter, et in Germanici Arateis ei adjunctis factum est. Denique post finem libri addito carmini elegiaco Jacobi Sentini Ricinensis, quo astrorum cognitio, ut necessaria ad poetas intelligendos, commendatur, videbam hæc verba subjici: « Anno salutiferæ Incarnationis Millesimo quâdringentesimo octogesimo octa-

vo mensis Junii die septima Impressum est præsens opusculum per Thomam *de Blavis* de Alexandria, Venetiis .

Sic etiam notatum reperi exemplar, quod est in Bibl. Ducali Guelferb. Videntur omnino duo editores, hic Jacobus Sentinus Hygini, et Victor Pisanus Avieni, alter alterius æmulatione incensi, pro excitando astrorum scientiæ studio, duo illius auctores ex antiquis Latinos una edere, et pari ratione et forma adornare voluisse, ut commodè conjungi atque compingi, tamquam unius argumenti scriptores, pariterque adhiberi alter alterius ad usum et interpretationem possent. Quod et sæpius factum esse, ambobus libris unum in codicem compactis, dubitari non potest: et sic compactos non solum ipse reperi in eodice, qui est in bibliotheca Magdeburgensi, sed exstare etiam Lugduni Bat. legi in catalogo bibliothecæ Lugd. Bat. p. 174. Talem igitur codicem Nic. Antonius in bibliotheca Vaticana vidit. Qui quod nomen Antonii *de Strata* ad finem Sereni Samonici subscriptum non observat, videbatque eadem ratione, nempe uno folio puro interjecto, Hyginum Germanico et Sereno adhærere, ut Germanicus Avieno, putabat Thomam *de Blavis*, sub finem Hygini nominatum, eundem impressorem esse præcedentium Avieni et Germanici libellorum. Et fortasse utrumque libellum fugitivo perlustrans oculo, Germanici Phænomena et Hygini Astronomicum pro uno eodemque libello habuit, quod in utroque similes asterismorum et cælestium imaginum figuræ, ligneis formis impressæ, conspiciuntur, et facile permutari possunt. His observatis pro certo habendum puto, unam Avieni et adjunctorum librorum editionem Venetam Antonio *de Strata* impressori deberi, nullam Thomæ *de Blavis*, qui solum Hyginum impressit.

Postquam hæc ex inspectis collatisque tribus exemplis editionis Venetæ constitueram, et in chartas retuleram meas, contigit mihi quarti adeo exempli ejusdem, quod

in bibliotheca Florentina est, descriptionem ex Italia missam videre. Nam dum amicis extraneis consilium meum edendi Avieni, et desiderium primæ editionis, aut manuscripti exempli videndi, aperio, inter alios rogatus a me vir cl. Adamus Barichevichius, humaniorum literarum in Academia Regia Zagrabienſi Professor præclare meritus, a summo viro, Angelo Fabronio, Præsule ornatissimo, et Academiæ Pisanæ Curatore, meo nomine inpetravit, ut exempli Veneti, in bibliotheca Florentina reperiundi, collationem sua manu accurate factam, humanissime ad me perferendam curaret. Hoc insigni viri eximii officio, ejus causa maximas ei gratias publice agendas debeo, id demum adeptus sum, ut rebus singulis, quas ille in Italico exemplari, atque ego in Germanicis pluribus observassem, egregie convenientibus, ipse in sententiâ, quam de prima ista editione Avieni tuleram, plane confirmarer.

Memorant editionem Venetam Antonii *de Strata*, præter Fabricium, Mich. Maittair. *Annal. typogr.* tom. I, p. 495; *Catalog. Biblioth. Menarsianæ*, pag. 348; *Bibliothecæ Lugduno Batavæ*, p. 174; *David Clement, Bibliothèque curieuse*, t. I, p. 286.

Vitiosum admodum et multis nævis obsitum hoc exemplum esse, unusquisque per se intelliget. Sed in vitiis ejus hoc maxime eminet, quod in Descriptione Orbis terræ duæ paginæ, nempe aversa folii *f.* et adversa folii *f. II* transpositæ et permutatæ reperiuntur, ita ut post versum 1047, omissis versibus 38 intermediis, pergatur cum versu 1086, atque isti omisi ponantur pagina sequente. Hoc vitium respexit Cuspinianus, quum in epistola editioni suæ præmissa ait, Avieni « opus de situ orbis jam pluribus annis non lacerum modo ac depravatum, sed integris quoque chartis inversum haberi ».

II. *De Orbis terræ partibus* liber Avieni olim prodiit Vene-

tus anno 1502, fol. Sic refert Nic. Antonius, Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9, pag. 161, eamque editionem cum aliis in bibliotheca Barberina Romæ esse ait. Ego a nemine alio memoratam vidi. Sic tamen perscribi in Indice Bibliothecæ Franc. Barberini, Cardinalis, vol. I, p. 92, nuntiavit mihi vir cl. mihiq̃ amicissimus Harlesius.

III. *Situs orbis Dionysii Ruffo Avieno interprete.* In fine legitur: VIENNE. *Cuspinianus nevos et verrucas sustulit: Winterburger impressit anno MDVIII.* Constat foliis 24, in-4. In altera tituli pagina legitur epistola Cuspiniani, qua libellum dedicat *Reverendissimo in Christo Patri ac domino D. Stanislao Olomucensi Episcopo.* In hac quia nonnulla notatu digna de Avieno, atque hac illius editione, memorat, placuit eam integram adponere:

«Rufus Festus Avienus, qui temporibus Diocletiani Cæs. claruit, post Arati Phænomena Periegesin quoque Dionysii, Punici poetæ, ex Ityca Tyrriorum colonia, vel, ut alii, ex Byzante orti, sive Corinthii, Suida teste, tamquam Paraphrastes latinitate donavit, ut cæli terræque superficiem depingeret studiosis, quod felicissime præstitisse fatebitur, quisquis Aratum ac Dionysium Rufo interprete, sed emaculato castigatoque ac perpurgato, lectitabit. Adhibui operam, reverendissime antistes, ut hoc de situ orbis opus, jam pluribus annis non lacerum modo, ac singulis pæne carminibus depravatum, sed integris quoque chartis inversum (quod nemo hactenus animadvertibat) emunctum ac castigatum tuo auspicio prodiret in lucem, ut et auctor Dionysius et Rufus metaphrastes opem nostram, quantulacumque sit hæc, sentiret. Adtulit mihi ad hanc exsequendam suppetias Aldus Manutius, vir de utraque lingua bene meritus, qui me græco Dionysii venerandæ vetustatis exemplari donavit, ex quo errata plurima deteresi. Quod facile intelliges, quum severioribus studiis semotis, succisivis horis terras ac maria co-

gnoscere ex hoc Dionysio tua R. P. voluerit. Vertit et hunc in latinum Priscianus Caesariensis, insignis grammaticus, vel, ut alii volunt, Rhemnius Fannius. Nostra autem ætate Antonius Becharia Veronensis, lege carminis non observata. Contulimus hos omnes, et nostras quoque adnotationes descripsimus in commentariolum; quamquam Eustathium inter Græcos in Dionysium hoc fecisse non ignoremus; tamen plurima sæculo nostro sunt et inventa loca prius ignota, et a scriptoribus vetustissimis neglecta: quem propediem tuæ R. P. mittam. Interim tuum agnosce clientem deditissimum, et hoc amoris pignus a me suscipe fronte, qua soles, serena. Vale et me commendatum habeto ».

Pagina sequente inscriptio carminis hæc ponitur: **DIONISII PERIEGESIS. I. SITVS ORBIS RVFFO AVIENO INTERPRETE.** Memoravit hanc editionem Mich. Denisius; in *Historia Typographiæ Viennensis* ad annum usque 1560 perducta, pag. 19. Sed Fabricius et cæteri omnes, qui de scriptoribus Latinis egerunt, ignorant; neque eorum eruditorum, qui Avienum tractarunt aliquando, inveni quemquam, qui adduxerit vel laudarit. Ipse habeo inter meos, et magni facio.

IV. « Dionisii Afri ambitus orbis: Rufo Festo Avieno paraphraste: castigatissime impressus. Perlegente et conferente proba exemplaria Ioachimo Vadiano Helvetio: qui partim aliorum iudicio, partim suo studio et diligentia, pleraque loca, quæ antehac viciosissime impressa erant, in communem studiosorum utilitatem restituit: observata clausularum carminumque exacta distinctione: ut jam vel mediocriter eruditi ex Avieno, studio etiam privato, proficere abunde possint ». Hæc commonitio, instar præfationis, in fronte libri posita, ipsique titulo subjecta est. Textus statim pagina aversa incipit. In fine legitur: «Vadianus tandem nevos et verrucas pro virili sustulit:

Joannes Singrenius diligenter impressit. Vienne mense Februario Anno, etc. Decimo quinto, 1515. • Constat foliis XXVI, in-4.

Præstantissima hæc est omnium, quæ adhuc visæ sunt, recentiorum etiam, Avieni editionum, sed indigne neglecta ab eruditis, vel ignorata potius. Quippe neminem eruditorum laudare eam memini, præter unum Is. Vossium, qui in Observ. ad Pomp. Melam, lib. I, cap. 14, p. 72, corruptissimum locum Descript. orb. vs. 1015, de quo in præfatione nostra diximus, *ex veteri libro* sic emendatum et suppletum citat, uti in Cuspiniani et Vadiani exemplis legitur.

Memoratur ea editio pariter, ac Cuspiniani, a Denisio, libro cit. p. 118. Præterea notata invenitur in Catalogo Bibliothecæ Lugduno-Batavæ, p. 198. Ipse habui e bibliotheca Academiæ Georgiæ Augustæ.

Georg. Draudius in Bibl. Class. pag. 1562, perhibet, Dionysii Afri *de Situ orbis* poema a Sexto Rufo Avieno conversum editumque Parisiis, 1560. Sed erroneum hoc indicium videtur.

- V. Inter Pithœi Epigrammata et Poematia vetera legitur *Rufi Festi Avienii descriptio Orbis terræ*, pag. 244, edit. Paris. 1590, et pag. 389, ed. Lugd. 1596. *Rufi Festi Avieni Oræ maritimæ liber primus*, pag. 288, Paris. et p. 429, Lugd. Denique in tertia ejus libri editione, Genevæ 1619.

Expressa hæc est maximam partem e prima Veneta, sed nonnullis in locis vitiosior ipsa Veneta est: Vadianæ elegantiam nulla parte adsequitur.

- VI. Inter *Poematia vetera*, quæ adjuncta sunt *Daretis Phrygii de bello Trojano libris VI a Corn. Nepote latino carmine donatis*, edita est *Rufi Festi Avieni Descriptio Orbis terræ cum Lucani panegyrico ad Calp. Pisonem, Gratii*

et Nemesiani Cynegeticis, et Calpurnii Bucolicis, per Alex. Carolum Trognæsium, Antwerpiae apud Joach. Trognæsium, 1608, in-8; iterumque Duaci, 1632, in-8.

Expressa hæc est e Pithœana, paucis exceptis. Exstat in biblioth. Academiæ Goettingensis.

- VII. Nic. Antonius l. c. refert, *Descriptionem Orbis terræ, una cum Ora maritima et fabulis Avieni* prodiisse Antwerpiae, 1632, in-4. Atque eadem editio memoratur in Catalogo Bibliothecæ Barberinæ, vol. I, p. 92.

- VIII. *Ruffi Festi Avieni V. C. Hispani Opera quæ exstant*, nimirum Descriptio orbis terræ, Oræ maritimæ, Arati Phænomena, Fabularum liber, Epigrammata varia. *Don Petrus Melian, in Conventu Guatimalensi Novæ Hispaniæ Regius auditor, collegit, ex bibliotheca D. Laurentii Ramirez de Prado.* In ultima pagina libri: *Madridi ex offic. Franc. Martinez, 1634, in-4.*

Editio hæc una ex omnibus est, quæ Avieni opuscula, quotquot ei tribuuntur, conjuncta exhibet, eo quidem ordine, quem in titulo indicavi. Epigrammata, quæ ultimo loco exhibentur, tria sunt, *Sirenium allegoria, de malis Punicis* ad Flavianum, et *ad amicos de agro*, repetita e Pithœi collectione. Præter eam prærogativam, quam dixi, et præter summam ejus in Germania raritatem, nulla fere dos, nullus usus criticus ipsius libri est. Nihil enim editor ad Avienum emendandum vel illustrandum contulit, præter præfationem, qua de vita et scriptis Avieni copiose quidem, sed leviter et inepte agit, et vano conatu frivolisque argumentis, quæ e spuris scriptoribus, præsertim Luitprando, petuntur, Hispanum et Christianum fuisse contendit. Textus omnium carminum, præter Aratea, de Pithœi exemplo valde mendoso sumptus atque descriptus est, nullis nisi apertissimis vitiis correctis, et ne una

quidem animadversione addita, subinde mendosior ipso Pithœano, ubi novi errores typographici admissi.

Exemplum ejus editionis, quod olim J. A. Fabricii fuit, hodie exstat in bibliotheca Electorali Dresdensi, unde ipse benigne concessum habui.

IX. *Descriptionem Orbis terræ et Oram maritimam* cum Prisciani Periegesi Latina Dionysio Græco adjunctas edidit Jo. Hudsonus, vol. IV *Geographiæ veteris scriptorum Græc. min.* Oxoniæ 1712, in-8. Textum Pithœano paullo emendatiorem dedit, eique varias lectiones et conjecturas eruditorum subjecit.

X. Inter *Opera et fragmenta veterum poetarum*, profanorum et ecclesiasticorum, a Mich. Maittairio collecta et edita Lond. 1713, fol. Avieni *Descriptio Orbis terræ* legitur vol. II, p. 1325, seqq. *Ora maritima*, p. 1334; *Arati Phænomena*, pag. 1551. Textus adparet ex Hudsoni exemplo exscriptus.

In *Corpore omnium veterum poetarum Lat.* secundum seriem temporum digesto, et quinque libris distincto, quod proditum est Genève, 1611, et Aureliæ-Allobr. 1640, in-4, duobus voluminibus, *Fabulæ* quidem *XLII Rufi Festi Avieni* leguntur vol. II; sed desiderantur ejus *Geographica*.

XI. In *collectione Pisaurensi omnium poematum, carminum, fragmentorum Latinorum* legitur Avieni *Descriptio Orbis terræ* tomo IV, qui ethnicos poetas, minores et minimos, continet, et Pisauri an. 1766, in-4, prodit, pag. 166; *Ora maritima* ibid. pag. 177, seq.

XII. *Rufi Festi Avieni Descriptio Orbis terræ, cum conjecturis nonnullis clar. Schraderi nunc primum editis, ac textui subjectis. Accedunt Nic. Heinsii, Casp. Barthii, cl. Salmasii aliorumque adnotationes in Avienum: impensis et curis*

H. Friesemanni, qui hic illic sua addidit. Amstelodami, apud Petrum den Hengst. 1786, in-8. Bene mereri doctus juvenis de Avieno, tam diu neglecto, atque excitare ejus memoriam, quasi sepultam, et lectionem adjuvare pro virili conatus est, excerpendis et in unum conferendis observationibus doctorum virorum, quæ partim in aliis libris prostant, partim latent etiamnum ineditæ. Sed, ut quædam ephemerides et relationes literariæ apud nos judicarunt, optandum fuit, ut doctissimus editor diligentem curam editioni adornandæ, et exscribendis digerendisque adnotationibus adhibuisset. Textum ex Hudsoniana editione non admodum accurate exscripsit, eique varias lect. et conjecturas ab Hudsono collectas subjeit, immixtis subinde Schraderi ineditis, quarum plures tamen non Schraderi, sed Heinsii aliorumve, a Schradero alicubi adnotatæ, sunt. Uberiores meliorisque notæ animadversiones Schraderi, quæque eum nostris, ex auctoris autographo repetitis, bene conveniunt, una cum aliis peregrinæ Petri Fonteinii, præfationi suæ inseruit. Ad calcem poematis Avieni adponuntur capita nonnulla ex Heinsii et Barthii Adversariis, e Salmasii Exercit. Plin. et ex libro Observat. Miscell. descripta, quibus Avieni aliquot loca corriguntur, aut explicantur.

Novam editionem carminum geographicorum, Avieni juxta atque aliorum, nuper promisit L. Baro de Sainte-Croix in Ephemeridibus eruditorum Paris. (*Journal des Savants*) mens. April. p. 217, ubi singulari programme edendam ab se collectionem *Geographorum minorum antiq.* adiunctat, quæ locupletior Hudsoniana futura est, et secundum ordinem temporum Græcos primum minores Geographos, mox Latinos *Melam, Solinum, Avienum, Rutilium*, alios exhibebit. Vid. Ephem. liter. Goetting. an. 1789, sch. 128.

Atque hæc est editionum *Descriptionis Orbis terræ* ad

nostra usque tempora factarum series, si aliorum poetarum editiones compares, admodum exigua, et cujus vix dimidia pars *Oram maritimam* una vulgavit. Fieri tamen potuit, ut una alteraque editio nostram scientiam fugeret. Quod si aliquando contigerit animadvertere, id alio tempore et loco indicare, non gravabimur.

DE

RUFO FESTO AVIENO

TESTIMONIA AUCTORUM AC JUDICIA.

I. AVIENUS ipse in *Ora maritima*, v. 71.

..... Reliqua porro scripta sunt
Nobis in illo plenius volumine,
Quod de orbis oris partibusque fecimus.

II. HIERONYMUS in *Comment. ad Epist. Paul. ad Titum*, vs. 12.

Hemistichium *Ipsius enim et genus sumus*, Act. XVII, in *Phænomenis Arati* legitur, quem Cicero in latinum sermonem transtulit, et Germanicus Cæsar, et nuper Avienus, et multi, quos enumerare perlongum est.

III. SERVIUS Grammaticus, ad *Virg. Æn. X*, v. 272.

Cometæ autem latine Crinitæ adpellantur: et Stoici dicunt has stellas esse ultra XXXII; quarum nomina et adfectus Avienus, qui iambis scripsit Virgilii fabulas, memorat.

IDEM ad *Æn. X*, vs. 388.

Hæc fabula in Latinis nusquam invenitur auctoribus. Avienus tamen, qui totum Virgilium et Livium iambis scripsit, hanc commemorat, dicens Græcam esse.

IV. LUITPRANDUS in *Adversariis*, num. 204.

Vir doctissimus Flavianus, ad quem scripsit Symmachus, et cui inscripsit Festus Rufus Avienus librum de Stellis, floret sub Theodosio, etc.

IBIDEM, num. 205.

Obiit Rufus Festus Avienus, vir catholicus et Hispanus, civis Eborensis, in Hispaniæ Carpetania, eodem anno et die, quo sanctus Augustinus adscendit ad cælos in sua civitate. Sepultus est præsentē Majoriano, Toletano Archiepiscopo, in æde S. Leucadiæ.

Hæc loca Luitprandi conficta, una cum alio simili Pseudo-Maximi (in *Chronico* ad ann. 460, num. 4), exagitat et refutat Nic. Antonius, *Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9, p. 162 seq.* Nobis visum est ea, quamvis e spurio et supposito libro petita, hoc loco reponere, quia supra in præfatione nostra subinde ad ea respeximus.

V. PETR. CRINITUS, de *Poetis Lat.* cap. 78.

Rufus Festus Avienus, poeta eruditus et elegans per eadem tempora floruit, quibus Cæs. Diocletianus Imperator est adpellatus: quæ res quum multis aliis argumentis colligitur, tum ex commentariis divi Hieronymi, qui, quum loquitur de Arati Phænomenis, Avienum refert paullo ante in latinum ea convertisse, post M. Tullium atque Germanicum. Quidam putant illum fuisse genere Hispanum: sed hoc mihi non satis compertum est in tanta rerum obscuritate. Illud minime dubium est, eum magna doctrina ac multiplici rerum scientia præstitisse. Nam præter opus Arati, quo maximam laudem adeptus est, composuit etiam librum de orbe terrarum his versibus, quos vocant hexametros,

imitatus Dionysium Græcum poetam. De maritimis quoque scripsit iambicis versibus, intactum opus Latinis ingeniis, tantæque difficultatis, ut diu multumque sibi elaborandum fuerit in eo absolvendo. De hoc poemate sic idem Avienus refert :

Laboris autem terminus nostri hic erit, etc.

Plura in hoc opere inseruit ex variis atque reconditis auctoribus. Præcipue sequutus est, ut ipse testatur, Hecateium Milesium, Hellanicum Lesbium, Philonem Atheniensem, Pausimachum, Euctemum, Cleonem Siculum, aliosque permultos; ut prætermittamus Annales Punicos, a quibus complura accepit. Neque desunt, qui existiment, fuisse alia composita ab eodem Avieno. Servius quidem Grammaticus, quum de cometis disserit, Avienum scribit fecisse Virgilianas fabulas iambicis versibus, et historica quædam ex libris Livianis: qua in re non satis habeo exploratum, an hæc ad eundem sint referenda, etsi ratio temporum maxime congruit. Inter amicos præcipue cohuit Myrmecium Flavianum, virum clarissimum, et Probum, cujus virtutem atque probitatem magnopere commendat, dicato illi volumine de Maritimis. Hæc sunt, quæ legimus de hoc Avieno apud veteres auctores. De Avieno poeta Græco, cujus leguntur epigrammata, nihil dicendum est hoc loco.

VI. JOACH. VADIANUS, in rudimentaria in Geographiam catechesi, quæ præmittitur ejus commentario in Melam, cap. 3.

De limitibus a terra sumptis Dionysius satis explicat in Periegesi, sive Rufum, seu Palæmonem quis legit.

VII. LIL. GREG. GYRALDUS, de Poetar. Hist. Dial. IV,
tomo II oper. edit. J. Jensi, p. 257.

Ruffus Festus Avienus in antiquis codicibus *Abidnus* dicitur, et in Servii etiam commentariis. Hic ab aliquibus Hispanus est existimatus; ego certe nihil habeo, quo vobis id adfirmare possim. Hic Dionysii Punici *de situ Orbis* versus ex Græcis Latinos fecit, item Aratea *Phænomena*, quod utrumque opus exstat carmine hexametro expressum. Et præter hæc *de Oris maritimis* librum edidit carmine trimetro iambico, ad Probum, virum consularem, ad quem etiam Cl. Claudianus scripsit. Quo argumento ducor, ut Avienum Claudiani, hoc est, Theodosii Imperatoris et filiorum temporibus floruisse credam, id quod et facile Hieronymi verbis adstruere possumus, qui quodam suarum epistolarum loco nuper illum scripsisse dicit. Alii Diocletiani Cæsaris, non satis firmo, ut mihi quidem videtur, argumento; alii utrumque inconfessum, parumve compertum esse volunt. Servius Grammaticus Avienum ait Virgilianas fabulas, et Livium iambicis versibus descripsisse. Sunt, qui hunc ipsum Avienum esse putent, quem Aurelius Macrobius in Saturnal. cœnis loquentem induxit. Utrumque, tolerabilis est poeta, et dignus, saltem ob rerum cognitionem, ut aliquando legatur. Sed ne quid a me desideretis, exstat et libellus ad Theodosium Imperatorem, hujus, ut putatur, Avieni, nisi nos fallit inscriptio, in quo plerosque Æsopi apologos elego carmine complexus est, qui an legitimus sit, non multum esse pretium operæ, ut disquiramus, existimo, etc.

VIII. PETRUS PITHOEUS, in Emendat. in Poemata vet.
pag. 597, edit. Lugd.

Videtur Avienus idem operam posuisse in omnis generis fabulis explanandis, quarum aliæ ad corpora cælestia perti-

nent, ut Arati, cuius Phænomena carmine heroico latine expressit: aliæ ad heroas, ut Virgilii et Livii Andronici, quos iambicis versibus reddidit: tertium genus ad bruta animantia, ut Æsopi, cuius generis sunt illæ paullo post ad Theodosium, forte ad Macrobiū, qui et Avienū ut coætaneū atque amicū in suis Saturnalibus loquentem inducit, quamquam eæ fabulæ in quibusdam exemplaribus Aviani, in aliis Aniani nomen præferunt, quo et citantur ab auctore libelli Proverbiorum, qui Bedæ adscriptus est, etc.

IX. MARTINUS OPITIUS, Var. Lect. cap. 7, p. 27.

Cepit me inprimis Rufi Festi Avieni de Ora maritima insignis liber, in quo rara sermonis et ad Græcam elegantiam accedens venustas, multaque ex deperditis auctoribus alibi non legenda. Aliud equidem fatum, quam ut tam mancis et mutilus circumferretur, plane meritus est.... Recte vero editur hoc carmen post Orbis Periegesin, ex Dionysii Græco in Latinum sermonem ab Avieno versam: nam et post illam confectum fuit. Indicat Avienus, etc.

X. RAMIRESIUS de Prado, in notis ad Luitprandi Adversaria, pag. 493.

Librum de situ Orbis, imitatus Dionysium, Græcū poetam, ut Crinitus docet, hexametro versu composuit; non vero, ut Gyraldus, alienæ laudis aliquando parcissimus, Dionysii versus ex Græcis Latinos fecit.... Quod profecto ntriūque opus inspicienti erit palam, . . . et discrimen inter utrumque poetam et poema, minimus est labor agnoscere.

XI. CASP. BARTHIUS, Adv. lib. XXVIII, cap. 12.

Præstantissimus et magni omnino oris vates in iis est Rufus Avienus, quæ spiritum capiunt. In iambis vero et
G.

venustus et eruditus : vulgo minus utilis habitus, certe vel a doctis ipsis rarissime nominatus, ob mendorum, credo, copiam.

XII. IDEM eodem libro, cap. 16.

Luculentum et grande carmen est Avieni Periegesis, ex Dionysio descripta potius, quam conversa.

Isdem verbis de Periegesi Avieni judicat, Ablegm. lib. IV, c. 16.

XIII. IDEM, Advers. lib. XLVI, cap. 16.

Multa non tam bona, quam optima, vel et optimis meliora nobis suppeditant poemata Rufi Avieni, scriptoris luculentissimi, poetæ vero adeo excellenti spiritu, ut nunquam se ipsum vix videatur capere. . . . In translatione Dionysii se ipsum tantus auctor sapius, quam auctorem suum sequitur.

XIV. IDEM, Advers. lib. XLIX, cap. 13.

Quo magis lego veteres poetas, eo minus eos intelligi vulgo condoleo, tam illi boni sunt condi bonarum rerum. Avienum his merito suo accenseo, adeo uber est doctrinæ, nec ego fere quidquam in eo lego, quin eruditior abscedam.

In fine ejusdem capitis: Talia infinita sunt apud luculentum scriptorem, et minime vulgaris ingenii, Avienum notanda. Eo persequenda a nobis et hic et alibi diligentius, quo intactior is auctor vulgo. Pauci enim sunt, etiam has literas docti, qui eum vel legerunt, vel etiam ubi sit editus norunt; quod sane mihi talibus conversanti, experiri contigit; qui antiquitatis quosdam, sua ipsorum tamen opinione solummodo, consultissimos incidi, quibus etiam de nomine non erat satis cognitus, et ideo inter quisquilias nescio

cujus ipsorum latinitatis habitus. At secus viri insignes et nihil non scire cupidi, eaque laude posteris commendabiles: quorum etiam princeps Joseph. Scaliger enarrandum sibi, et junctim suis sibi cum commentariis edendum hunc poetam destinavit aliquando. In cuius nōs aliquando vacuum locum, imparissimū licet, veniemus, cui dolet certe tantum scriptorem non peculiari aliqua editione integrum exstare; sed adhærere aliis instar interpretis, aut Collectanea explentis. Certe aliud meretur tanta poesis.

XV. GER. JO. VOSSIUS, de Histor. Latin. lib. II,
cap. 9, p. 202.

Avienus totum Livium iambis expressit, ut ait Servius in Maronis illud, lib. X, *Hinc Helenum petit*, etc. Credo eundem esse Rufum Festum Avienum, Arateorum interpretem, cuius præterea insignes atque eruditi libelli duo hodie versibus exarati exstant: nempe *Περὶ ἡγῆσις*, sive Orbis Descriptio, et *Περὶ πλούς*, sive de Ora maritima.... Beatus Hieronymus commentario in Titum meminit ejus, ut nuperi scriptoris. Unde Theodosii Imp. ætate vixisse, colligimus: præsertim quum nec Probus ille, cui poematum de ora maritima sacravit, alius videatur, ac consularis ille Probus, ad quem scribit Claudianus. Ut omnino erret Crinitus, quando Avienum hunc Diocletiani æqualem facit, etc.

XVI. IDEM, de Poetis Lat. cap. 4, pag. 55.

Gratiani ac Theodosii temporibus fuit Rufus Festus Avienus, qui Aratum et Dionysii *Περὶ ἡγῆσις* carmine latino transtulit: item carmen iambicum de Oris maritimis scripsit, idque ad Probum consularem, ut versu primo, et sæpius sequentibus indicatur... Nec alium puto Avienum, quem loquentem inducit Macrobius in Saturnalibus. Idem etiam videtur, qui fabulas *Æsopicas* carmine signavit elegiaco.

Quamquam in nonnullis codicibus is Anianus, atque etiam Anienus, immo et Abidnus vocetur, etc.

XVII. PETRUS DE MARCA, *Marcæ Hispanicæ* lib. I, cap. 12, num. 5.

Festus Avienus antiquata gentium nomina usurpare solet, eaque omittere, quæ tum in usu erant, quum ipse scriberet.

XVIII. PHILIPP. BRIETIUS, lib. IV, de Poetis Latinis, apud Nic. Antonium, *Bibl. vet. Hisp.* II, c. 9, p. 162.

Stylus Rufi Avieni tersissimus est, expeditus, et tempora meliora sapit.

Repetiit hoc iudicium *Adr. Baillet, Jugem. des Savants*, t. III, pag. 285.

XIX. JO. PRICÆUS, in *Adnot. ad Apul. Metam.* p. 95.

Avienus iste, ut quibus vixit temporibus, non infimi spiritus poeta, notisque satis copiosis a nobis illustratus, quominus e scriniis prodiret nostris, occupata in aliis studiis obstitere.

XX. OLAUS BORRICHIVS, *Diss.* II, de Poetis Latin. § 50.

Arati *Phænomena* latino carmine reddidit, facundius, ut liquet, nitidiusque, quam vel ipse Tullius, vel Cæsar Germanicus, quorum etiam metris adjungi solet. Reddidit et versibus Dionysii *Περὶ γένεω*, et, quod mirere, universum Livium iambis expressit, si verum est Servii testimonium. Neque hic stetit generosus impetus: quippe præter alia, quæ ex fragmentis colliguntur, fabellas quoque *Æsopias* in

elegias convertit. Stylus ejus perspicuus est, tersus, elegans et sæculo suo floridior:

XXI. CHRISTOPH. CELLARIUS, in Dissert. de poetis
scholæ publicæ util. § 25.

Dionysii Periegesin latine versibus hexametris Rufus seu Rufius (ut in inscriptione est) Festus Avienus reddidit, de quo supra diximus, quia hic idem est, qui Aratum poetam transtulit. Utinam vero castigatio translatio Periegeseos exstaret! Videant, quibus facultas est vetustos codices inspiciendi, et emendandi, quæ prava et corrupta jam leguntur. Non enim hæc tam nitida est, quæ ad nos pervenit, quam ejusdem est versio Aratea, etc.

XXII. HENR. DODWELLUS, in Diss. de ætate et patria
Dionysii Perieg. § 25, p. 43.

Avienus, Græcæ vocis, Περιήγησις, δυνάμειν per *Descriptionem Orbis terræ* interpretatus, suo tamen nomine, non Dionysii, inscripsit. In *Ora maritima* auctores recenset, unde sua hauserit, poeta nostro (Dionysio) vetustiores; Nostrum scilicet indignum, ætatis causa, censens, qui vetustissimis accenseretur. Obiter enim aliudque agens memorat (nempe v. 331), et quidem merito; quippe per quem, in hoc etiam opere, profecerat. Ita Dionysio fraudem nullam fieri existimare poterant, etc.

(Vid. Testim. de Prisciani Perieg.)

XXIII. JO. ALB. FABRICIUS, Bibl. Lat. lib. III, cap. 11,
§ 3, pag. 608, edit. prioris (in recentiore Ernest. hæc non leguntur).

Adparet, Avienum altius surgere Prisciano, et minus in hoc, quam in illo, genii esse poetici. Priscianus vero non

tantum sibi indulgere ausus, simplici metaphrasi adstrictius inhæret Dionysii verbis, etsi ipse quoque interdum quædam interpolat, cujus rei ad vs. 906, illustre exemplum licuit observare, etc.

XXIV. JO. SCHRADERUS in libro *Observ.* cap. 4.

Elegans poeta (Avienus), qui non sine inflammatione animi, et adflatu quodam divino, versus numerose et volubiliter fudit.

**RUFII FESTI AVIENI
DESCRIPTIO ORBIS TERRÆ**

CUM

VARIETATE LECTIONIS

ET

INEDITIS JO. SCHRADERI,

EXCERPTIS ALIORUM,

ET PERPETUIS EDITORIS

ANIMADVERSIONIBUS

DE

R. F. AVIENI

DESCRIPTIONE ORBIS TERRÆ.

AD LECTOREM.

QUI parte secunda tomi V Poet. Lat. min. (1) reliqua omnia carminum geographicorum me editurum promiseram, nunc spatiis iniquis exclusus hanc sola Avieni Periegesi cogor absolvere. Causa ejus rei quum ipsa hujus carminis, qua omnia hactenus edita superat, longitudo est, tum animadversionum Jo. Schraderi, quæ adduntur, copia et ubertas. Quas quoniam integras et illibatas dare ex promisso constitueram, neque tamen earum causa ita me putabam in ordinem redigi, ut, quas æque necessarias esse viderem, adnotationes aliorum et meas vel contraherem, vel resecarem, factum est inde, ut tota in Avienum commentatio in hoc spatium atque in hanc amplitudinem excederet. Eadem causa me coegit aliam, atque hactenus consuevi, rationem in ordinandis digerendisque notis inire. Quum Schraderi

(1) Hac autem parte hic tomus V noster conflabitur, adjectis tamen, ut promisimus, Arati Phænomenis, et Astronomicis quibusdam aliis. Cæterum, quod Wernsdorfius mox præmonet, se aliam in notis digerendis rationem inivisse, non in nostrum opus cadunt, cujus dispositionem præcedenti nota aperuimus, huj. tomi V, pag. 64. Ed.

observationes, maximam partem in critica ratione, et lectione constituenda, rarius in rerum explicatione versantes, prius quidem a clariss. Wassenberghio e majore silva hic illic in breviorē cinnū redactæ, vel sic tamen satis amplæ viderentur, pluraque abs me et aliis de eadem ratione adnotata accederent, laxiora hæc omnia videbantur, quam quæ locum in singulis paginis textu subjicienda habere possent. Itaque Schraderi quidem et aliorum integras animadversiones, item meas ad rerum explanationem spectantes, post finem carminis perpetua serie collocandas curavi, sed tamen, ut, quæ ad textū emendatū rationem intelligendam proxime pertinerent, obvia legentium oculis essent, excerptas ex istis animadversionibus varietates lectionis et conjecturas doctorum virorum, una cum iis, quas ipse observassem, in adnotationem textu subjiciendam contuli, et subinde, quæ ad sensum facerent, breviter indicavi. Utcumque vero ista se habeant, operam certe diligentius Avieno navatam non improbabunt æqui lectores; gaudebunt potius, nunc veluti in meliorem vitam revocatum, et, quoad fieri potuit, perpolitum prodire nobilissimum poetam, indigne adhuc neglectum, de quo nunc futurum spero, ut denuo in manus et ora eruditorum veniens, deinceps legatur frequentius, et rectius æstimetur. Etenim quæ dotes et virtutes hujus Descriptionis Orbis sint, e lectione et recensione ejus accurata abunde intellexi. Ingenium et spiritus in toto poemate mirificus, et propemodum altior suo argumento, regnat, qui aridam jejunamque materiam animare quodammodo, et lectorem secum rapere per maria et terras videtur. Oratio ubique copiosa et ornata mira varietate res formulasque identidem recurrentes, ut fieri in perpetua recensione terrarum, marium, urbium, fluviorum necesse est, aliter atque aliter enuntiat, hisque optime tædio occurrit legentis: tot præterea verbis et phrasibus novatis, scite compositis, et audacius translatis abundat, ut hoc auctore latinitas quodammodo locupletata videatur. Ut exemplis res constet, obiter nonnulla ejus voca-

bula rariora refero: *cespes* pro *quavis terra*, *multis locis*; *modus* pro *termino*, v. 100; *sternax* pro *consternato*, v. 203; *glando* pro *glans*, 285; *paludivagus*, 312; *Achæmenia lux*, 474, et *Assyrius axis*, 534, pro *regione solis orientis*; *adulat* pro *adluit*, 338 et 571; *protelatus*, productus, extensus, 487; *scrupus* pro *caute aspera*, 503, 786, 810; *celosum pecus* pro *balænis*, 781; *monstrigeni fluctus*, 789, *Cauricrepæ convalles*, 869; *vestigia montis*, quæ aliis radices dicuntur, 481, 1380; *inexpers* pro *inexperto* vel *experte*, 920, 1391. Alia multa ex Ora maritima proferri possunt, quæ jam prætereo (1). Sed ut nævos etiam Avieni ne reticeamus, ille impetus ingenii, illa orationis copia, sæpe justo rerum studio, sæpe veritati offecit. Dum simplicius a Dionysio dicta ornatius efferre et dilatare studet, exerrat in aliena, et falsa dicit. Vid. ex. gr. v. 138, 380, 503. In populorum moribus, regionumque vel sterilitate vel opulentia describendis, fere luxuriat, neque tam quæ natura vel suus auctor Dionysius, quam quæ ingenium suggerit, prædicat. Plerumque locos, in quibus stylus excurrere possit, amplectitur, contra omittit fere, quæ tractata desperat posse nitescere. Hinc nonnumquam nomina quædam populorum locorumque, a Dionysio cum pluribus memorata, negligit, quia tædium ex longa singulorum enumeratione metuere videtur; addit contra alia, quæ speciosa videbantur. Itaque lectu quidem jucunda, sed non æque sincera et doctrinæ apta Avieni Periegesis est, nisi commentator, qui de nævis et erroribus moneat, accedat. Et. mihi sæpe, Avieni tam pulchrum poema conside-

(1) Notat insuper Wernsdorffius in Addendis ad tom. V Avienum jure haberi auctorem monumenti supra adducti, cujus initium est: « Festus Musoni suboles »; idque declarari putat ex usu quorundam verborum hujus monumenti, quæ Avienus in scriptis suis eadem significatione adhibuit. Sic *suboles* in hoc usurpatur de genere, propagine, posteris, ut in Descr. Orb. vs. 524, 855, 1224. *Lar Vulsinienis* ibidem ponitur pro urbe Vulsinienisi, quomodo ipse Avienus frequenter adhibet, ut Descr. Orb. vs. 368, 495; Or. marit. vs. 517, 610, 698. Ed.

ranti, dolendum maxime videtur, quod auctor tam præclaris ingenii doctrinæque dotibus instructus in Dionysio interpretando nullam simul locupletandæ geographiæ et temporibus suis accommodandæ rationem habuerit. Etenim Dionysius non aliam, nec meliorem orbis terræ notitiam, quam quæ veterum poetarum Græcorum est, præ se fert, nec e Græcis quidem aliis scriptoribus locupletiolem dare voluit. Avienus tanto ab illis intervallo temporis remotus, rudem Dionysii geographiam tantopere sectatur, ut ne maximos quidem defectus ejus sarcire studuerit. Hoc ut exemplo maxime illustri doceam, versu 767 seqq. a Thule, ultima extremi Septemtrionis insula, proximam in Oceano insulam memorat Auream, quæ quidem ad Orientem collocatur, sed revera in meridiali Oceani Indici parte quærenda est, atque adeo ab extremo Septemtrione usque ad hanc regionem nihil, nisi Scythicum vel Cronium mare, neque aliquam tellurem vel insulam novit. Tam immanem saltum geographicum si Dionysius commisit, condonandum id forte poetæ Græco, poetas Græcos sequi et imitari cupienti, quibus pro terrarum suarum situ omnis fere Occidens et Septentrio ignotus erat; niuius vero ignosci Avieno potest, quod homo Romanus, a multa lectione scriptorum Romanorum instructus, a quibus plurimis Occidentis gentes et regiones, bellis Romanorum apertas, cognoscere poterat et debebat, quum ipse multos Dionysii locos uberius explicasset, nulla tamen parte voluerit geographiam Dionysii amplificare. Quam jejune et inscite ille de universa Hispania, de Gallia, Britannia et Germania, servatis omnibus Græci poetæ erroribus, loquitur, quarum tamen facies ei multo rectius et luculentius ex historiis Romanis, e fama suorum temporum, tum ex ipsis bellis, quæ ætatis suæ Imperatores gerebant, cognita esse debebat! Quare qui nulla re amplificare aut corrigere terrarum et populorum notitiam voluit, nescio sane, an magnum usum rei literariæ, recocta Dionysii crumbe, præstiterit, geographiæ ipsi certe nullum præstitit. Sed hæc

communis Avieno culpa non solum cum altero Dionysii interprete Prisciano est, sed et cum aliis recentioribus geographiæ scriptoribus, quod nihil aliud, quam traditas ab antiquis gentium et terrarum descriptiones repetant, de mutationibus tanto temporum spatio factis, de motis terrarum finibus, de novis gentium, urbium, locorum nominibus exortis plane securi sint, neque quidquam earum rerum ex historia et memoria temporum ad geographiam emendandam conferre velint. Historicus adeo, Avieni æqualis, Ammianus Marcell. ubi ad situs terrarum et populorum describendos defertur, Herodotum, Eratosthenem, Sallustium, scriptores alios antiquos exscribit. Cæterum hunc saltem usum Avienus transferendo Dionysio spectasse videtur, ut brevem rudis geographiæ expositionem, qualis saltem ad intelligendos poetas veteres sufficiens esset, a Græco auctore acceptam Romanis hominibus amæno et luculento carmine traderet. Hunc usum etiamnum hodie e legendo Avieno capere licet, atque insunt etiam alia, quæ ad mythologiam, ad latinitatis et poetici sermonis scientiam augendam facere queant. Sed ad ipsum opus nunc accedamus.

RUFII FESTI AVIENI DESCRIPTIO ORBIS TERRÆ*

CUM J. SCHRADERI NOTIS INEDITIS

ET ALIORUM EXCERPTIS.

QUA protenta jacent vastæ divortia terræ,
Et qua præcipiti volvuntur prona meatu
Flumina per terras, qua priscis inclyta muris
Oppida nituntur, genus hoc præcul omne animantium

* *Ad. tit. Avienius* auctor aliquoties dicitur in edit. Ven. a. 1488, quæ omnium prima est. Sed *Avieni* nomen verum esse probant veteres inscripti. apud Murator. MDCXLI, 1, DLXVI, 1. Cf. Canneg. in Diss. de ætate et stylo Aviani, cap. 2. SCHRADER.

1. *Vastæ divortia terræ.* Sic vocat partes majores terræ per interjecta maria divisæ, ut infra, v. 27, Europæ et Libyæ latera mari Mediterraneo disjuncta dicit *rupti divortia orbis*. Manilius adeo, quem imitatus Noster videtur, lib. III, 411, duo hemisphæria terræ ab æquatore ad utrumque polum tendentia, sic describit: « Per duo partitæ dirimit divortia terræ ». W.

3. *Flumina per terras, qua.* Sic distinguunt Vad. et Pith. recte, idque probant Hud. in Addend. et Schraderus, quamvis in Hudsoni aliisque exemplis *Flumina, per terras qua* editum. — *Priscis inclyta muris.* Sic vs. 517: « Inde Croton priscis adtollit mœnia muris »; et

Virg. Georg. II, 157: « Fluminaque antiquos subterlabentia muros ». SCHN. Add. Priscian. Perieg. v. 547: « post Corybantum Mœnibus antiquis Samothracia cernitur alta ». W.

4. *Oppida nituntur.* P. Fonteinius v. doct. hic conjiciebat *visuntur*, collato v. 562: « Insula se rursum Pelopis visentibus offert ». Pro eo equidem malim corrigere *cinguntur*, monentibus aliorum poetarum locis. Ovid. Am. II, 12, 8: « Non humiles muri, non parvis oppida fossis cincta ». Conf. Metam. IV, 58, Pont. III, 4, 105; Cic. de Nat. Deor. III, cap. ult. *incingere* occurrit Ovid. Am. III, 8, vs. 47. SCHN. Ego vero nitendum puto in lectione vulgata, quæ sane elegans et Avieno digna est. *Nituntur* dixit pro consurgunt, adtolluntur, quomodo ille alibi. vs. 1085: « Eme-sus subit suras Turribus in cælum niteutibus »; vs. 287: « Inclyta post hos Mœnia consurgunt Tyræ Carthagini »; vs. 318: « erigiturque

Qua colit, Aoniis perget stylus impiger oris.
Ardua res Musæ. Deus, en Deus iurat Apollo

Urbs proetra arces *; vs. 1024: « eminet arcem Iuclyta per nubes adiollens mœnia Lyrbe ». W. — *Genus hoc procul omne animantium.* Barthius, Adv. XLVI, 16, cum eoque Fonteinus, interpretatur, qua *genus animantium*, i. e. hominum, colit hoc omne, i. e. hoc universum, τὸ πᾶν. τὸν οὐρανόν. Sed mihi hoc omne pertinere ad τὸ *genus* videtur, ut dicat, qua omne hoc genus humanum, per terrarum orbem longe lateque dispersum, habitat. *Procul* additur omni ad angendam significationem, ut cum toto conjunctum est v. 256; pariter late v. 63. *Genus hinc procul* conf. Huds. e versu 79, sed qui male huc trahitur. W. — *Animantes* sunt homines: nam Dionysius, vs. 2: ἀνδρῶν ἀντορὰ φέλα. Priscian. vs. 8, « populosque per orbem Discretos ». Pariter loquuntur alii, tamquam Stat. Theb. XL1, 503, Achill. I, 147. Itaque miror, quod Beutleius (ad Lucan. III, 194) in Siliij Silv. III, 2, 61, « Quis rude et abscissum miseris animantibus æquor Fecit iter? » legere jubeat *mortalibus*. SCHRAN.

5. *Aonii perget stylus.* Burmann. ad Anthol. t. II, pag. 389, conjieit *Ausonii peraget stylus impiger oris*, ut iudicet Avienus, se latino carmine græcam Dionysii Periegesin sequuturum. Et constat, voces istas confundi aliquando, et apud Claud. VI Cons. Honor. v. 273, ubi pro *Aonium* Juntina habet *Aonium*. Attamen recepta lectio defendi potest ex Avieno ipso, vs. 1393, et Phœnom. v. 67, ubi, quum Græcos Arati versus prædicasset, tamen

simpliciter subjunxit: *Me quoque nunc similis simulat furor edere versu Tempora*, quum in promptu foret *Latio stimulat furor edere versu*; idque congruentius fuisset eo loco, quam nostro, ubi nihil de Dionysio. Burmannianæ tamen conjecturæ favet Phœnom. vs. 714: « Dicere Romuleo conmitor carmine solers ». SCHN. Non potuit Avienus scribere *Aonii*, qui toto carmine non se interpretem Dionysii, sed poetam proprii auctorem operis gerit. *Stylus* vero Avieno est ipse scribendi et enarrandi labor, ut infra v. 817: « Carmine nunc Asiam formet stylus ». W. — *Aoniis...oris* exhibet Cnspin. et Vad. *Aonii oris* Pith. Huds. *Aonii orsi* alius, monente Schradero. *Aoniis oris* vult Fontein. et Schrad. ad Trogn. Quum antiquæ edd. teneant *Aoniis*, neque vero huic conjungi quæ *oris*, aut commodè satis dici de *stilo*, mihi quidem Avienus scripisse videtur *Aoniis perget stylus impiger oris*, i. e. versibus, quemadmodum extremo carminis versu *Aonium laborem* dicit. *Peraget stylus* edidit Pith. et Huds. *peragret* Barth. Advers. XXIX, 5, legit, male, sed *perget* dederunt antiquæ edd. Ven. Cusp. Vad. quod descendendum non fuit, et recte *adseritur* a Schradero; propterea quod editionum veterum scriptura conjecturis incertis præferenda est; deinde, quod *peraget*, quæ melius dicitur, quam *peraget*, et præterea *stylus impiger*, eodem ducere videtur.

6. *Ardua res Musæ.* Sic distinguo, tertio casu accipiens τὸ *Musæ*, non quinto, quia invocatio Musarum

Pectora, fatidicæ quatiens penetralia Cirrhæ.

Pierides, toto celeres Helicone venite,

Concinat et Phœbo vester chorus; Oceanumque,

Carminis auspicium, primum memorate, Camenæ.

sequitur v. 8: «Pierides toto, etc.»
 SCHRAD. Sed sic Poeta adesse sibi
 Musam profiteretur ante, quam
 Musas Heliconis advocaret, quod
 nescio, an sit ex more poetarum.
 W. — *En Deus intrat Apollo.* Non
 videtur, ut Hudsonus vult, *intret*,
 quasi votum, scripsisse Avienus,
 qui in Phœnom. v. 75, planctus hic:
 «Major agit mentem solito Deus,
 ampla patescit Cirrha mihi, et to-
 tis se Helicon inspirat ab antris».
 Quod versu sequente de motis pe-
 netralibus Cirrhæ adjecit, id ex-
 pressisse e Lucano videtur, qui
 lib. I, 64: «nec, si te pectore vates
 Accipiam, Cirrhæa velim secreta
 moventem Sollicitare Deum».
 SCHR. Ut hoc loco *intrat Apollo*
pectora, sic alii poëtæ *recipere se*
Apollinem, impleri Apolline dicunt,
 qui adflatos se nomine simulant,
 et magni oris vates videri volunt,
 ut super hoc loco monuit Barth.
 Adv. XLVI, 16.

8. *Toto celeres Helicone.* Rejicien-
 dum videtur, quod Heinsius con-
 jecit, *toto*, ob locum Ovid. Trist.
 IV, 10, 23: «totoque Helicone re-
 lieto Scribere conabar, etc.» quam-
 quam fateor, loca non esse simillima.
 SCHR. — Avienus vix aliter, quam
toto scribere potuit, quia omnes
 Musas venire vult, et sic ille alibi,
 ut vs. 818: «totis Helicon adspiret
 ab antris», et in loco Phœnom.
 quem Schraderus ad versum superi-
 orem citavit. W. — *Noto celeres*
 conjectasse Schraderum dicit Fries,
 sed Schraderus ipse id Heinsio tri-

huit, et rejicit. Pro *celeris* Huds.
 mavult *celebres*, sed ut auctor in
 Obs. Miscell. I, pag. 373, monet,
 vox *celeris* multo aptior et elegan-
 tior. Virg. Æn. VI, 202: «Tollunt
 se celeres». Burmannus addit Ovid.
 Her. V, 57: «Scilicet ut venias in
 mea damna celer, etc.» Schraderus
 hæc repetens in adnotatione sua,
 probare videtur. Scilicet Avienus
 properare Musas ad sibi auxilian-
 dum vult, ut Lucilius in Ætna,
 v. 7: «In nova Pierio properent a
 fonte sorores Vota».

9. *Concinat ut Phœbo* corrigebat
 Heins. quem sequitur Schraderus
 in notis.

10. Lego et distinguo *Oceanum-
 que, Carminis auspicium, primum
 memorate Camenæ*, et contra Hein-
 sii conjecturam, qui *primi* voluit,
 retineo *primum*, quemadmodum
 scripsit Maill. I, vs. 256: «signa
 Ordinibus certis referam; primum-
 que canentur, Quæ medium obli-
 quo, etc.» Descriptionem vero
 Orbis non primum Avieni opus
 fuisse, e versu 603 adparet, ubi
 alia se cecinisse docet. SCHR. *Car-
 minis auspicium* vocat Oceanum,
 quia descriptione Oceani, terras
 ambientis, initium facturum est sui
 operis. *Primi* volebat Heinsius, quia
carminis auspicium pro initio pan-
 gendi carmina, seu primo carmine
 accipiebat; quomodo et intellexit
 Canegieterus in dissert. de *utate*
 Avieni, cap. 14; cuius de opinione
 egimus in præfatione nostra. W. —
Carminis auspicium conj. Oddins, non

Oceani nam terra salo præcingitur omnis,
 Parva ut cæruleo caput effert insula ponto:
 Nec tamen extremo teres est situs undique in orbe,
 Qua colitur populis, qua tellus paret aratro;

male. Hndsonus editione sua distin-
 xit *Oceanumque, Carminis auspiciu*
primum, memor. Ed.

12. *Parva ut cæruleo.* Aliter, atque
 hic, scribit Dionysius, vs. 4: Πάσα
 χθὼν, ἀπὸ νῆσος ἀνίσταται, ὡς ἐπὶ τῶν
 τῶν, et Priscian. v. 9: « Insula ceu
 sese diffundens litore vasto » Simi-
 liter Cicero, de Nat. Deor. II, 66:
 « quasi magnam quamdam insulam
 incolunt (homines), quam nos orbem
 terræ vocamus ». Hæc eo du-
 cere videntur, ut in Avieno corri-
 gendum credamus *Magna ut cæru-*
leo, quum insuper hæ voces per-
 mutantur, ut in Ovid. Am. II, 6,
 59. Magis tamen eo inclino, ut po-
 tius retinendam receptam lectionem
 judicem, poetam vero, relictis Græ-
 cis, sequutum esse Ciceronem, qui
 Somn. Scip. cap. 6: « Omnis terra,
 quæ colitur a vobis, parva
 quædam insula est ». Et enim verba
terra, quæ colitur a vobis, simillima
 sunt his Avieni, v. 14: « Qua colitur
 populis, qua tellus paret ara-
 tro ». Scha.

13. Amplector lectionem: *extre-*
mo teres est situs undique in orbe,
 propterea quod perspicuum est,
 Avienum imitari Virgil. Georg. II,
 131: « Aut quos... Extremi situs
 orbis ». Scha. Ego vero non simi-
 lem Avieno hunc locum esse arbi-
 tror, siquidem *situs* in Avieno no-
 tare exteriorem ambitum terræ de-
 bet, apud Virgilium vero est inter-
 ior locus, recessus, vel angulus
 terræ, quamvis remotus et extremis
 in finibus, ut apud Petronium: « si

quis sinus abditus ultra, Si qua fo-
 ret tellus ». Vulgata lectio etiam
 Salmasio imposuit, ut *sinus* h. l.
 de mari vel Oceano acciperet, non
 de terra, et Avienum putaret dicere,
 sinus illum Oceani, totam terram
 ambientis, non æqualiter teretem
 circumfundi orbi terrarum, sed
 latiore esse, ubi sol oritur. Exer-
 cit. Plin. pag. 467, edit. Traj. Quæ
 sententia Avieno falso adfecta ultro
 corrui, si *situs*, antiquarum editio-
 num lectio, revocetur. W.—Prima
 ed. Veneta habet *teres est situs undi-*
que in orbem. Pithæus inde expressit
situs undique, sed Cusp. *situs undi-*
que in orbem, Vadian. *situs undique*
in orbe: quocum facit Camers ad
 Prisc. v. 10. In orbe vult Barthius,
 Adv. XLVI, 16, quod Vadianus
 jam vidit, item Schraderus, et
 Fontein. in præf. Fries. ad Avien.
 hic etiam pro *sinus* corrigit *humus*
undique in orbe. Sed omnino rectius
 videtur antiquarum ead. *situs*, si-
 quidem hoc e primitiva scriptura
situs facilius elicitur, quam *sinus*,
 similiterque Noster, v. 1181, *situs*
 usurpavit de terra duobus omnibus
 præcincta: « ut situs illam Flumine
 præcinctam gemino per aperta lo-
 cavit »; ubi pariter Veneta *situs*
 habet pro *situs*. Pro *extremo* alios
 legere *extremus*, notavit Huds. quos
 tamen ipse non observavi. — Con-
 firmat nostram lectionem Oræ mar.
 vs. 58, ubi *situs supinus litoris*, h. e.
 recedens et sinuatus, contrarius est
 ei, qui h. l. dicitur *situs teres*. Ed.

14. *Tellus paret aratro.* Brouckh.

Sed, matutino qua cælum sole rubescit,

Lator, accisi curvatur cespitis arva,

ad Tibull. I, 10, 9, hoc Festum Avienum abripuisse dicit e Maronis initio *Æneidis*: « egressus silvis vicina coegi, Ut quamvis avido parerent arva colono ». Hinc et diligentem agricolam *arvis imperare* dici Georg. lib. I, vs. 99: « Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis »; quod imitatur Tacitus, Germ. cap. 26: « sola terræ seges imperatur ». W.

15. *Sed matutino*. Salmasius l. c. « *ἡλίου καλῶς*, quas Dionysius dicit, de Oriente tantum exponit Avienus, quasi ibi proprie *ἡλίου καλῶς* statuendæ sint, unde sol iter aspiciatur. Sed toto cælo falsus est. » Sic perperam interpretatum esse Dionysii verba, dubio caret, nec facile aliter intelligi Avienus, ut errore liberetur, potest, siquidem solis Ince clarius videtur, verbis *matutino qua cælum sole rubescit* Orientem designari. SCHRA. Mihi videtur Avienus hoc loco Dionysium plane deseruisse, et formam terræ habitabilis non fundæ, ut Dionysius, adsimilare voluisse, sed cum, vel nuci pinæ, cujus basis vel lator pars in Asia versus Orientem est, sed fastigium vel acutior pars ad Occidentem, Europa et Africa a finibus Asiæ ad mare Atlanticum in arctius caput concurrentibus. Qualem formam latius describit Noster, infra vs. 401 seqq. ubi similibus, atque hic, verbis nititur v. 411: « Qna matutinus sol istas ignibus adflat, Lator ambas species distenditur ». Quibuscum conferendus Priscianus, vs. 264 seq. Mecum facit quodammodo Fonteinius, in præf. Friesem. qui

fatetur, comparisonem non ex Dionysio sumpsisse poetam, verum, quod illi non infrequens, de suo addidisse. W.

16. *Lator*: pro eo *Arctior* legendum e Dionysio putat Vlitius, ad Nemes. Cyueg. v. 91; sed Avienum plane nun exprimere verba Dionysii, monemus ad vers. præced. in not. et vix definiri potest, quid interpretes apud Dionysium legerint, an *ὀρεινὴν* an *ὠρεινὴν*, siquidem mouente Salmasio l. c. pag. 466, ex utraque lectione sensus idem efficitur, prout nempe illud *διαμρις* de utroque latere, Septentrione et Meridie, aut de Oriente et Occidente intelligitur. *Curvatur arva* numero singul. et cum græcismo, Avieno familiari, legendum esse statuunt Schraderus, Withofius et Fonteinius, et hic audacius versum corrigit hoc modo: *exeso curvatur cespite in arcum Cornua protentum*. Videtur hoc ab Avieni sententia aberrare. — Probandum tamen existimo, ex sententia Schraderi, *curvatur*. Sic enim constructio magis salva est, et locus similis confirmat, v. 566: « Cætera sub folii specie distenditur arva, Ac per ntrumque latus sinuoso sæpe recedit Cespite ». ED. — *Accisi curvatur cespitis*. Accisum cespitem dicit, quia videtur illi deesse aliquid, quominus perfectam formam, hoc est, rotunditatem perpetuam adsequutus sit. Rotunda enim forma cæli, eam perfectissimam persuasit omnibus, et quidquid illi deest, dicitur *accisum*. BARTH. Advers. XLVI, 16. Quæ deinde Barthins de rotundo, perfectionem significante, pluribus dis-

Cætera protentus. Tria sunt confinia terræ

Unius: est primum Libyæ, Europæque, Asiæque.

Æquore ab Hesperio qua se salis insinuat vis,

Terrarumque cavis illabitur, arduus Atlas

Qua juga celsa tumet, Libyæ sese explicat ora:

serit, parum ad rem præsentem faciunt. Rectius hoc loco accisum per oblongum interpretamur, siquidem ancilia Romanorum quasi ancisa putantur dicta, quod essent oblonga. W.

18. *Est primum.* Forte hic concinnius legatur: *et primum Libyæ, Europæ hinc, Asiæque.* Withofio etiam hinc venerat in mentem. Cæterum eundem, quem Avienus, ordinem partium terræ enarrandarum sequitur Mela, I, 4, 38, et Dionysio Melæque antiquior Manilius, lib. IV, inde a versu 593. SCHÆ.

20. *Terrarumque cavis illabitur arduus Atlas.* Vulgata hac lectione decepti Barthius, Adv. XLVI, 16, Vossius ad Catull. p. 77, Atlantem hic pro mari Atlantico positum, perperam existimant. Heiusius quidem ad Ovid. Fast. V, 382, corrigit *tumet* pro *tument*, sed veterem distinctionem, qua *Atlas* refertur ad *illabitur*, non sollicitat. Hudsonus, ubi versum 395, *terras intrat Atlantei vis æquoris* comparat, favere eidem interpretationi videtur. Sed Oudeendorpins in Observ. Misc. V, tom. I, pag. 64 seq. distinctionem vulgatam impugnat, nec per Atlanta hoc loco mare significari posse contendit, quum in primis epitheton *arduus* adversetur, quo appellari mare, pro alto vel profundo, non queat, ipseque Avienus numquam Atlanta pro mari smat, sed *Atlanticum sinum*, *Atlanteum æquor* dicat. Itaque distinguit et

legit: *Terrarumque cavis illabitur, arduus Atlas Qua juga celsa tumet, Libyæ sese explicat ora.* Hanc emendationem pluribus locis Avienai confirmat, ut v. 100, 478, 587, 511, 699, 739, 788, 1089. Ego vero ita eam probo, ut in contextum adeo recipiendam patem, quum etiam liber Mediolan. offerat *tumet*. SCHÆ. Ad *illabitur* notetur similis locus de Oceano, infra v. 75, et in Ora mar. vs. 395: *«Nostrumque orbem vis profundus illabitur»*. W. — *Illabitur arduus Atlas; Qua juga celsa tumet.* Sic distinguunt editiones ad unam omnes, sed coniungenda esse *arduus Atlas qua juga*, etc. docuerunt Oudeendorp. et Schrad. cujus not. adducimus. ED.

21. *Atlas qua juga celsa tumet.* His verbis significare vult dextrum latus maris Hesperii intrantis, ubi Libyæ ora incipit. Propterea pergit v. 25: *«Europæque dehinc lævum est latus»*. W. — *Tument omnes edd. sed tumet juga celsa Atlas* per græcismum legendum esse, recte existimant viri docti. Siq enim Nostrer, vs. 100, *«hic tumet Atlas Arduus»*; v. 739: *«dorsum tumet hic Erythia»*, et pluribus aliis locis. *Tument Libyæ sese explicat ora* Schradero tribuit Friesem. sed ille aliter in notis. *Libyæ sese explicat ora* legendum existimat Barth. l. c. quia citra conjunctionis adminiculum non cobareant alioquin, quæ de uno mari dicuntur. Sed in eo fallitur; vid. not. præced.

Finis huic Gades, septenaque gurgite vasto
 Ora procul Nili, Phariorum ubi gleba recumbit,
 Et Pelusiaci celebrantur templa Canopi.
 Europæque dehinc lævum est latus: at procul ambas
 Una Asia, inclinans geminis se cornibus, urget
 Desuper, ac rupti divortia continet orbis.
 Europam atque Asiam Tanais disternit amnis.

22. *Finis huic Gades.* Dicit oram Libyæ incipere a Gadibus, terminari in Nilo. Gades enim prisci sæpe Libyæ adsignabant. *Finem* dicit pro extremitate una alteraque. W.

23. *Phariorum hic gleba.* Sic quidem Cusp. et Pith. ediderunt, rectius tamen puto, quod Vad. posuit, *ubi gleba recumbit.*

24. *Et Pelusiaci celebrantur templa Canopi.* Frequens hoc poetis est, ut Canopum dicant Pelusiæum. Sic enim Lucan. VIII, vs. 543: « Et Pelusiæi tam mollis turba Canopi »; et Sidon. Apollin. Carm. IX, 275, de Claudiano, « Qui Pelusiaco satus Canopo ». Sed Oudendorpius ad Lucan. l. c. observat, non magno iudicio *Pelusiæum* Canopo epitheton dari, quum sint duo extrema Nili ostia, Pelusium ad Orientem, Canopus ad Occidentem: condonari tamen Lucano posse, qui Pelusiæum generaliter pro Ægyptio videatur sumpsisse. SCHÆ. Idem concedendum Avieno est, qui poetarum usu facile defenditur. Rectius tamen fecisset, si Dionysium vs. 13 sequutus *Amyclæum* dixisset, uti Silius fecit lib. XI, 433; aut *Spartanum*, uti Priscianus, v. 19. W.

25. *At procul ambas Una Asia.* Barthius, Advers. p. 2160, *procul ambas* ambas valere existimat, quamquam ipse hæret, au satis

commoda sit hæc interpretatio. Atque ego quidem non ignoro, *procul* in libris scriptis Livii interdum cum quarto construi, talesque lectiones Gebhardo placuisse; sed elegantiores ab his sordibus refugerant. Res expeditur, si distinctio post *inclinans* tollatur. SCHÆ. *Ambas* Barthius pro *ambabus* habebat, quia *perpetuam* referebat ad sequens *inclinans*, quod Avienus videtur cum dativo construere, ut v. 320 et 766. *Procul* plaue non cohæret cum *ambas*, et seorsum, ut alias sæpe apud Avienum, notat extremum ad finem. W. — *Et procul ambas* habent pleraque vulgatæ, sed Vadianus emendatius *at procul*, quem sequor.

26. *Geminis cornibus*, duabus prominentibus terris, vel extremis limitibus, quibus hinc Europam, hinc Africam attingit. Conferatur v. 401. W.

27. *Rupti divortia orbis.* Duas partes orbis, Europam et Libyam, interjecto mari interno divisas, quod luculentius declarat Noster, v. 398: « eadem insinuatio ponti Europam et Libyam rapido disternit aestu ». W. — *Continet*, sensu notando, conjuncti, facit coherere, quamquam discrete sint hæc duæ orbis partes. F.D.

28. *Europam atque Asiam.* Conf. v. 861. W.

Hic se Sarmaticis evolvens finibus alta,
Scissus Araxeo prius æquore, jam suus, unda

30

29. *Hic se Sarmaticis evolvens finibus.* Sic loquitur, quasi amnis sit instar serpentis, qui volvere sese dicitur, et agmen aliud alii subijcit. Sic infra, v. 156: « Efflua mox Siculi moles evolvitur alti, etc. » BARTH. Conf. v. 120 et 877. Verbum *serpere*, quod eodem loco adhibet, ex eadem est imagine; vid. v. 37, 157. De origine Tanais paria dicit Noster, v. 859. W.—Pithæus edidit *Hic se Sarmaticis evolvens finibus arte Scissus Araxeo prius æquore.* Hudsonus similiter, sed distinguit post *finibus*, quod dudum fecit Vadianus, qui tamen pro *arte* dat *alta*, referens hoc ad *unda* sequentis versus. Cuspius. pro eo dedit *ante*, quod ineptum videtur ob sequens *prius*. Schraderus olim in marg. ed. Trogn. notaverat *arcte* vel *arte*, sed postea aliter ille in notis. Et ostendens, nec *arte* probari posse, nec Hudsonianam distinctionem admitti, ipse inter alias conjecturas adscribit *alte*. In tam dubia hujus loci scriptura nescio ipse, quid sequar. Reddam interim Vadiani lectionem *alta*, quoniam et *unda*, quæ sequitur, adjectum aliquod poscere videtur, et ipse paullo post Nilum *altum* vocat, v. 36.

30. *Scissus Araxeo.* Aristoteles ait Tanaim profluere ex Araxe: quod verum esse (inquit Vossius ad Melam, p. 244) non potest, nisi per Araxem flumen Rha, sive Volgam intelligamus: quo posito capiendæ sunt verba Aristotelis de fissa illa, quæ hodie quoque comparet, illic ubi Volga Tanai proximus est, quæque utrumque hoc flumen committit. Huns. Conf.

Bouhier, in diss. Herod. p. 191. Aristotelis autem locus est, Meteor. I, 13: καὶ ὁ Ἀράξης τοῦτου δ' ὁ Τάναϊς ἀποσχιζέται, μέρος ὧν, εἰς τὴν Μαυρῶνιν λίμνην. *Araxeus*, quod ex hoc uno poetæ loco profertur, formatur ab *Araxes*, ut *Oronteus* ab *Orontes*: æquor vero tribuit aliis itidem fluviis, ut v. 449. Scam. Sagaciter conjectat Vossius, qui per Araxem fluvium fossam antiquissimam dicit intelligendam, quæ flumen Rha cum Tanai committebat, quamque Herodotus aliquoties memorat, et a servis Scytharum effossam esse dicit; vid. lib. IV, 23. Hæc enim sive fossa, sive palus, quum ὄρυξις diceretur a fodiendo, nomen hoc cum celeberrimo Araxis amnis nomine confusum effecit, ut nonnulli Tanaim ex Araxe profluere putarent. Atque hoc pacto satis proprie æquor vocavit Avienus, seu quisquis ille fuit, quem exscripsit, siquidem Herodotus alio loco, ad quem Eustathius provocat, Tanaim dixit e palude oriri, non multo minore, quam Mæotis est. W.—*Scissus Araxeo.* Pro eo Camers ad Prisc. v. 653, conjiciebat *Scissus Riphæo*, quia alii, ut Mela et Lucanus, III, 273, Tanaim in Riphæis oriri adserunt. Pro *unda* Heinsius, Advers. p. 573, corrigit *udam Effluit in Scythiam*, cui obtemperat Schrad. in notis.—*Jam suus*, h. e. propriis fluens aquis, non alienis permixtus: ut Claud. in Eutrop. II, 266: « sed Marsya velox, Dum suus est, flexuque carens, jam flumine mixtus Mollitur, Mæandre, tuo ». Sic Virg. Georg. II, 82, de arbore insita:

Effluit in Scythiam: procul hinc Mæotida Tethyn
 Intrat, et inserto freta pellit vasta fluento,
 Ismaricique riget semper flabris Aquilonis.
 At qua piscosi gurgēs strepit Hellesponti,
 Vis obliqua sali tepidum procumbit in Austrum, 35
 Terrarumque trium modus est mare, donec in alti
 Ora procul Nili late Thetis efflua serpat.
 Altera pars orbem telluris limite findit.

• Miraturque novas frondes et non sua poma. W.

31. *Mæotida Tethyn*. Lacus et paludes etiam vocantur maria. Aristot. Meteor. I, 13: ὑπὸ τὴν Καύκασον λίμνη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἱκταί θαλάτταν. Vid. Plin. III, 16, 20; Wessel. ad Anton. Itin. p. 126, et præcipue Reland. Palest. I, 38, pag. 239. Schæ.

32. *Inserto fluento*, quod se intrudit et insinuat; vid. v. 44, 104, 144. Pluribus aliorum locis usum hujus verbi declaravit Barth. Adv. XLVI, 16, et ad Stat. Theb. XI, 208. W.

33. *Ismaricique riget*. Thracium adpellat Aquilonem, ut sæpe poetæ. Vult limitem eum, quem Tanais faciat inter Europam et Asiam, esse in parte Arctoa, sequentes duo, quos Hellespontus et Nilus, magis australes esse. Priscianus hæc multo brevius clariusque expressit. W.

35. *Procumbit* omnes antiquæ: alios *procurrit* malle indicat Huds. in Add.—*Procumbit in Austrum*. Lectionem ab Hudsono memoratam unice amplector, quomodo et Claudian. in Nilo, v. 10: «Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem». Hinc *procursus æquoris* apud Nostrium, v. 555, et Oceani v. 803. Idem verbum reponendum est apud Plin. tom. I, p. 205, 7, edit. Harl. in-

fol. *Mons Hæmus vasto jago procurrens in Pontum*, pro *procumbens*. Conf. Plin. I, 218, 10; Horat. Epod. XVI, 29. Schæ. Mihi videtur, non movendum esse *procumbit*, idque positum ab Avieno esse ad significandum situm declivem orbis, quem statuebant Veteres, versus Austros. Idem hoc loco expressit Priscianus, v. 24: «At medius finis jamjam declinis in Austrum est». Iterum Noster, inf. v. 195 de Propontide: «Flatibus ex Boreæ tepidum procumbit in austrum»: similiter v. 1055: «Ora Sirum curvi procumbens litoris acta»; et in Phæn. v. 166, «At declive caput vertexque obliquior astris, Hac in parte sacri procumbere cernitur axis». Prævit Virgil. Georg. I, 241: «mundus premitur Libyæ devertex in Austros». W.

36. *Trium modus est mare*, i. e. finis vel terminus, ut sæpius Noster, vs. 100: «Hic modus est orbis». W.—*In altis* habent Ven. Cusp. Pith. sed *alti* correxit Vad. et Camers ad Prisc. 19, idque Schraderus in marg. ad Trogn. notavit; et in notis probavit.

38. *Altera pars*. *Alī* interpretatur Huds. recte. Et sic Noster in Phæn. v. 781, ubi: «pars æquoris esse Credidit Ausonii»; et v. 797: «Phærum pars altera Nilum Commemo-

Cespes terga jacens Asiæ succedit in oras,
 Immensusque modi protenditur: hic latus arctans 40
 Caspia contingit freta desuper, atque tument
 Proximus Euxino est: Asiam conterminus iste

rat. Ipse Dionys. v. 19: Ἄλλοι δ' ἡπειροῖσι. Eadem varietatem sententiarum de distinctione continentis terræ memorat Strabo, I, p. 124 ed. Alm. ubi et Casaubonus hunc Dionysii locum adfert. SCHN. Commodius hoc expressit Priscianus, v. 28: «At alii terris malunt discedere terras». W.

39. *Terga jacens. Rectius jaciens*, ut v. 228 *arietis*: nam v. 496: *Campanus ager glebam jaciit*. Quæ æquali sunt planitie, *terga* vocantur; vid. Barthii Ablegmia, p. 56. HUDS. Quod hic substituunt *jaciens*, id non modo legi metricæ repugnat, sed plane est contra Avieni genium, qui v. 579: «Prodigus herbarum cespes jacet»; v. 566: «distenditur arva»; v. 319, et Or. mar. 606: «Procerus arces»; et sæpe, innumeraque similia, præter v. 400: «Hæc subit insanos tergum curvata Aquilones». OUDENDORP. in Misc. Obs. vol. V, p. 69. Placet amici veteris, Hudsoni correctionem rejicientis, sententia; vellem tamen docuisset, Avieni genio congruere *cespes jacet terga*. Licet enim constet, eum græcismis fere similibus delectari, nusquam tamen *jacere* sic quarto casui junctum reperies. Erunt itaque, qui malint: *Cespes terga patens*, ut v. 730: «Rursus Cimærius qua Bosphorus ora patescit». SCHN. Fortasse *terga* non ad *jaciens* referendum est, sed ad *succedit*. Parem censuram Schraderus in Hudsoni correctionem exercet in præf. ad librum Emend. p. 31.

W. Pro *succedit* corrigi *discedit* in oras Fontein. in præf. Fries. quia similiter vs. 1281: «longas bivium discedat in oras», coll. vs. 314 et 370, ubi *discedit* etiam de tellure dicitur. — His quoque locis addi poterat v. 325: «quantum terrarum interna recedunt». Sed nihil mōtare melius est. ED. — Denique *Asiæ in oris* conj. Schrader. quia sic Prisc. vs. 29: «Finibus est Asiæ, latus arctum, lingua supernis»; et Dionys. v. 20: Ἰσθμὸς ἀνὰ τέταται τις ὑπέρτατος Ἀσιδος αἰθῆς.

40. *Immensusque modi* pro *immensa magnitudine* per græcismum. Similiter infra v. 1351: «Hic Hypænis... Cymander Magnus uterque modi dimittitur». *Modus* pro quavis magnitudinis et forma, ut et v. 829: «similis nequaquam est forma duabus, Nec modus est compar»; et v. 402: «Æquus utrimque modus protenditur»; i. e. æque magna terra protenditur. W. — *Immensusque modi protenditur* habent Ven. et Pith. itemque HUDS. *mari protenditur* dederunt Cusp. et Vad. perperam. *Hic latus* habent antiquæ, *hinc* dedit HUDS. quod non prefero.

41. *Contingit freta: desuper* distinguit Cusp. sed rectius Pith. et HUDS. *freta desuper, atque tument*.

42. *Conterminus iste*. Pro eo Fonteinus vult *conterminus Isthmus*, et confirmari id putat verbis Dionysii, v. 20, seq. Ἰσθμὸς ἀνὰ τέταται, etc. Isthro conjecisse Schraderum ait Fries. quod vix credibile est: nam quis Isthro hic locus esse potest?

Europamque secat. Tellus sese altera in Austrum
 Porrigit, insertoque sinus interjacet agro
 (Nam sinus hic Arabum, sinus hic Ægyptius unda 45
 Æstuat); et Libycis Asiam discernit ab oris.
 Sic diversa fuit sententia, rite quis orbi
 Limes haberetur. Totum hoc circumlatrat æstus,
 Et maris infesti moles ligat: una furenti

Sed in notis Schraderus docet, vel nihil mutandum, vel legendum *Isthmus κατακρητικός*. Atque ego quidem retinendum puto *iste*. Nam *ἰσθμὸν* Dionysii Avienus jam supra v. 39, verbis descripsit *Cepes terga jacens*, sicut Prisc. v. 29, voce *lingua* reddidit. Ad eum *cespitum* refert se v. 40, *hic latus*, et hoc versu *iste conterminus*, et superfluum ineptumque erat, post sufficientem Isthmi descriptionem ipsum ejus nomen ponere.

44. *Interjacet agro*. Infelix est conjectura Heinsii *interjacet*, et Withofii *finis facit*. Tellus, inquit, se porrigit, et jacet agro inter duos sinus inserto; hinc enim sinus Arabicus æstuat, hinc Ægyptius. Quid apertius? Plin. tom. I, p. 247, 12: «regio, quæ duas Syrtes interjacet». Ipse Avienus, Or. mar. v. 352: «cespitum Libyci soli Europæ et oram memorat insulas duas Interjacere». Porro totum locum sic distinguo: «Tellus sese altera...agro (Nam sinus hinc Arabum, sinus hinc Ægyptius unda Æstuat), et Libycis Asiam secernit ab oris». Nam tellus, *ἰσθμὸς*, qui sinus interjacet, non autem sinus Ægyptius Libycis Asiam secernit ab oris. SCHN. — *Interjacet agro*. Sic libri antiqui præter Vadianum, qui *intersecat* habet. Conjecturam *interjacet agris* Schraderus tribuit Fries.

quam ipse Schraderus in notis suis Heinsio. Aliam *finis facit* a Schraderus ad marginem Trogn. notatam reperi, quam ipse Withofio tribuit.

45. *Sinus hic Arabum...hic Ægyptius* habet Ven. Cusp. Vad. *hinc* et *hinc* Pith. et Huds. Prius mihi aptius loco videtur. Pro Ægyptius Hudsonus conjicit *Lageius*. Parenthesi includenda esse verba *Nam sinus...Æstuat*, indicat Schraderus, recte omnino.

47. *Sic diversa* habent vulgatæ edd. sed *divisa* esse in codice Ambros. adfirmat Schrad. in not. et ipse dubius hærebat, utram lectionem sequeretur. Idem pro *rite quis orbi* aliquando conjecerat *quis triquetri orbis*, ut notavit Friesem. sed ipse post damnassem videtur; nam in notis suis receptam lectionem firmavit.

48. *Totum hoc circumlatrat*. Similiter Av. in Or. mar. v. 391: «Oceanus iste est, orbis effusi procul Circumlatrator, iste pontus maximus». *Latrare* dicitur poetis sonitus æstuantis maris, ut Virg. *Æn.* VII, 588: «...rupes, Quæ sese multis circum latrantibus undis Mole tenet». W.

49. *Et maris infesti moles ligat*. Visum est non nemini legi debere *rigat*. Sed vulgatum tenetur Lucan. X, 255: «Oceano, qui terras adli-

Natura est pelago, pelagi sed nomina mille,
 Æquor ut innumeris terrarum admovent oris.
 Qua se blanda satis intendunt flabra Favoni,
 Hesperium Oceano mare terras intrat ab alto.
 Axe Lycaoniae rursum facis, atque ubi dura
 Belligeratores nutrit tellus Arimaspa,

gat omnes. Avienus ipse, v. 123: «Sardiniamque dehinc moles circumflua cingit»; et in Or. mar. vs. 283: «sed insulam Tartessus amnis ex Ligustico lacu Per aperta fusus undique adlapsu ligat». SCHN. — *Moles rigat* olim legendum putabat Schraderus ex Dionysio, qui v. 27: Πάντῃ..... ῥέγεται σθίνος ὠκεανῷ, quomodo et Noster, infra v. 1001: «blandi terram rigat unda Caystri». Atque hoc notatum reperi in schedis Schraderi manuscriptis. Sed mutasse eum sententiam, et vulgatam lectionem prætulisse, ex notis ejus recentioribus intelligo. Pro *maris infesti* Friesem. legendum putat *infessi* ob Dionysii ἀκαμάτου ὠκεανῷ. At *infessus* verbum latinum non est. Denique *una parentis Natura est pelagi* legendum censet Schraderus in not. quia vs. 75 legitur *pigraque Ponti se natura tenet*.

51. *Æquor ut innumeris*. Heinsius voluit *se terrarum admovent oris*, vel *advoleat oris*, ut memorat Schraderus in not. Ipse tamen nihil mutare ausit; vellet nihilominus simile exemplum. Ego bene constare lectionem vulgatam arbitror, si repetatur *pelagus*: *Æquor ut admovent pelagus innumeris terrarum oris*.

52. *Qua se blanda satis*. Miror cur Ακαρπῆς reddiderit *blanda satis*. Non est enim λακρὸς blandus, sed λακρυκὸς a populo, non aliter, quam Ἰσχυακὸς ὁ Βορρᾶς, ut notat Eustathius in suo

commentario. BARTH. Immerito hæc carpit Barthius. *Sata* sunt segetes. Avienus autem, ut semper, libere verit. SCHN.

55. *Tellus Arimaspa*. Heinsius conjecerat *Arimaspos*. Sic fere Græci et Latini scriptores, atque adeo poetæ vocant, ut Lucan. VII, 756: «Quodque legit dives summis Arimaspus arenis». Priscian. v. 709: «Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes». Nihil tamen muto. Nam primo codices plerique servant *Arimaspa*. Deinde formam firmat Orpb. Arg. 1061. Codex enim Voss. docet, vere ibi viros doctos correxisse Ἀριμάσπας pro Ἀριμάσπας, quamquam L. Holstenius ad Steph. Byz. male hinc colligit, primum casum esse Ἀριμάσπαι. metri enim lege refutatur, uti sagaciter sensit Oudend. ad Lucan. III, 281, qui recte ducit a primo casu Ἀριμάσπας. Certior auctor formæ videtur Pompon. Mela, II, 1, 15: «Scytharum primi sunt, quæis singuli oculi esse dicantur, Arimaspa»: videtur item Lucanus, III, 280: nam ibi vocativus ferri nequit. Testimonio Prisciani, v. 40: «At Boreæ qua gens fervens Arimaspa sub armis», non utor, propterea quod Oudendorpius excipit, posse adjectivum esse a masc. *Arimaspa*. Sic autem Veteres adhibuerunt, ut Æschyl. in Prom. vincto, v. 803. Pondus addit Vibius Seq. de Flum. p. 15: «Arimaspa

Nomine Saturni late jacet æquoris unda.

Hic densata sali stant marmora, pigraque ponti

Se natura tenet, numquam ruit effluus humor :

Mortuus hic Graio perhibetur gurgēs in usu

Denique, quod lento stupeat plaga salsa profundo, 60

Vel quod sole carens pars orbis tetra rigescat.

nomen gentis Scytharum, unde aurum Scythæ legunt. SCHÆ. — Hos tamen Cluver. Introd. Geogr. IV, 17, vocat Arimaspos, et dicit fluxu Tannais cinctos esse. ED.

57. *Hic densata sali*, sive limo, sive etiam gelu et glacie. Gemina his sunt, quæ eadem de plaga frigida profert Tibull. IV, 1, vs. 154 : « Illic et densa tellus absconditur umbra, Et nulla incepto perlabitur unda liquore » : sicut hic Avienus : « nunquam ruit effluus humor ». Aptæ præterea stant marmora : nam stare dicuntur, quæ densa et conferta sunt. Virg. Æn. XII, v. 408 : « jam pulvere cælum Stare vident ». *Pigra ponti natura*, i. e. pontus piger : naturam rei pro re ipsamet poni, monet Barth. *Se tenet*, i. e. immota est. W.

59. *Graio perhibetur in usu*, i. e. in consueto sermone Græcorum. Sic alibi, v. 770 : « Insula, quæ prisci signatur nominis usu Aurea ». Et Or. marit. 402 : « Hunc usus olim dixit Oceanum vetus ». W.

60. *Denique quam lento*. Parum aptæ sunt, quas Barthius et Hudsonus hujus loci emendationes tentarunt. Lege et distingue : « Mortuus hic Graio perhibetur gurgēs in usu Denique, quod lento stupeat plaga salsa profundo, Vel quod, etc. » Deinde nova periodo : « Vix hebes has oras.... Vix evecta dies, etc. » Sic quod enim subjunctivo ponitur

Descript. Orbis, vs. 211, 770, 1231; Or. marit. 383. Causa erroris est compendium voculæ q, quod perperam Pithæus interpretatus est quam, quum debuisset quod. Has autem voculas passim confundi, post alios docuit Drakenh. ad Liv. tom. V, p. 227, ubi et causam explicat. Res firmari potest exemplis, quæ Waltherus dedit in Lex. diplom. SCHÆ. — *Denique quam*, et v. 60 *Fel quam* dederunt Vadii. et Pithæus, quem sequitur Hudsonus. sed vetustissimæ Ven. et Cusp. voculam eam per compendium exprimunt. Barthius mederi obscuritati hujus loci conatur legendo *Denique quia lento*, etc. et *Fel quia sole*, ita ut quia per unam syllabam efferatur, ut Terentianum Maurum pluribus locis fecisse opinatur. Oldius apud Hudson. in Add. vult *Denique qua lento*, et 61, *Fel qua sole*, coque versus hos ad sequentes 62 et 63 adplicat. Schraderus Barthii quia rectius mutat in quod, utroque versu. Idem recipit Fontein. in præfat. Friesem. sed versus totos mutat : « Sive quod in limo stupeat pars salsa profundo, Seu quod, sole carens, umbris plaga tecta rigescat ». Scilicet putat, Dionysium hic relinqui ab Avieno, et diversam opinionem de mari Mortuo Dionysianæ adjungi, quod aqua ejus in limo profundo hærens, ventisque difficiliter mota, eo facilius congelet.

Vix hebes has oras ardor Titanius adflat,
 Vix evecta dies illuminat, omneque late
 Pingue tenebrosa cælum subtexitur æthra.
 At qua prima dies rutilo sustollitur ortu,
 Aureus et tremulas late rubor inficit undas,
 Eoum pelagus, freta dicunt Indica pandi.
 Propter Erythræi tenduntur dorsa profundi,
 Æthiopumque salum diffunditur: hic Notus æthram
 Urit, et hic æstu radiorum Phœbus anhelō

63

70

62. *Hebes* est levis, tenuis, vix sensibilis. Sic *hebet ardor* dicit Val. Flacc. I, 53, et *hebetem diu lampada* Stat. Achill. II, 189. *Adflare* dicitur de levi tactu vel effectu rei, quæ longe posita est, sicut et *aura*. — Et ita quidem Claud. Idyll. de Magn. v. 33 vim magneticam verbis *flatus, spiraminis, auræ* exprimit. En. — Illic de radiis solis longinqui, ut infra vs. 275: « Hos adflant rutilæ incunabula lucis »: quod sumptum a Virgilio videtur, Georg. I, 250: « Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis ». W. — *Titanius adflat omnes editi agnoscunt, solus Vadianus dedit intrat.*

63. *Vix evecta dies*. Dies pro sole ponitur; sol vero sæpius *evehi* et *evectus* dicitur. Vid. Virg. Cul. 106; Seneca, Hercul. fur. 132, et quæ loca Burmannus ad Ovid. Met. III, 150, protulit. Itaque non obtemperandum Præcio, qui *provecta* mavult, ad Apul. Metam. VIII, 437. SCHER.

64. *Pingue* respondet τὸ παχύρρετον apud Dionys. 35. Apud Cicer. de Divinat. I, 57, legitur « pingue et concretum esse cælum », et opponitur *tenui puroque*. SCHER.

65. Pithœus mendose exhibet *At qua prius dies*, idque reddidit ed.

Madrit. At in Veneta, inquit Schraderus, est *primi*, quod Pithœus mutare debuit in *prima*, ut recte fecerunt Berthius, Scaliger, Broekhusius. Mihi videtur Pithœus alio et diverso a Veneta codice usus esse. Cæterum emendatio hæc *prima*, quam Barth. Advers. XXXIII, 16, et Ablegm. IV, 16, fecit, jam exstat in edit. Cusp. et Vadian. quæ neque Pithœus usurpavit, neque alii cognoverunt.

67. Pith. et Hudson. distinguunt *Eoum pelagus, freta dicunt Indica, ponti Propter Erythræi*; et versu 69: *Æthiopumque salum. Diffunditur hic Notus; æthram Urit, sensu plane turbato*. Aliquanto melius Barth. Adv. XLIX, 13, et Huds. in Add. sed optime Schraderus in not. versum Dionysii 37, et Prisciani 46, pro norma poneus. Sic tamen olim jam Vadianus fecerat. Pro *ponti*, quod superfluum videtur, scribere malui *pandi*, uti versu 217.

70. Heinsius pro *æstu radiorum Phœbus anhelō* conjecit *anhelæ Aræ coquit*: sed mihi non persuadet. Tueor vulgatum e Phœnom. v. 728, ubi de Sirio: « Stridet anhelanti face pestifer »; et v. 462, ubi de Andromeda: « face denique vertex Ardet anhelanti ». Auson. Mosell.

Arva coquit: sterilis regio est, et inhospita late
Aret humus, cassæque solo torrentur arenæ.
Oceanus sic cuncta vago complectitur æstu,
Undique sic unus terras interminus ambit,
Innumerosque sinus cavat illabentibus undis
Desuper: e multis celebri sub nomine tantum

339: « ferventi quum Moleiber hau-
stus operto Volvit anhelatas tecto-
ria per cava flammæ »; ubi vid.
Freh. Dracont. Hex. 70: « non
fructus anhelis Flammatus radiis ».
SCHN.

72. *Cassæque solo torrentur arenæ.*
Cassæ arenæ elegantissime sunt ste-
riles, ut *cassa nux* dicitur, cui nu-
dens nemo inest: et propter talia
amandus hic poeta. *Solum* terra fru-
gifera, cujus nihil inesse cassis illis
arenis dicitur. BARTH. Advers.
XLIIX, 13. Malim *cassæque soli tor-
rentur arenæ*: amat enim Avienus
id verbum casui secundo adjun-
gere, ut vs. 602, « sanguinis cas-
sus »; et 937, « tellus cassa viro-
rum »; et Or. mar. v. 133: « Cassum
incolarum cespitem ». Plura de hac
voce Ovid. Rem. Am. vs. 447, et
Fast. VI, v. 406. HEINS. ad Ovid.
Met. V, 482, ubi dicitur « Fertilitas
terræ ... Cassa jacet ». Addi potest
Avien. in Phæn. vs. 83, de stellis,
quæ certam formam non habent:
« sideribus cassum fit cætera vul-
gus ». SCHN. Videntur igitur hi do-
cti viri, sive *solo*, sive *soli* legatur,
solum pro eo dictum existimare,
cujus cassæ sint arenæ. Et *solum*
non nego sigillatim pro terra ubere
et fecunda dici, ut apud Plin. Pan.
32, 3: neque tamen hoc loco ea
interpretatione opus est, et *solo* di-
citur pro in solo, arvo, fundo ter-
ræ. W. — *Aret humus... torrentur*

arenæ. Arentes arenas et *urentes* pari
auctoritate scriptorum dici, magna
locorum eongerie docet Bentl. ad
Hor. III, 4, v. 31, in quibus et hic
Avieni locus adparet. Claudiani lo-
cum, in Ruf. II, 240: « Te vel ad in-
censas Libyæ comitabor arenas »,
frustra tentat Burm. ad Propert. I,
6, 3. Idem IV Cons. Honor. 598:
« quis divitis algæ Germina flagran-
tes inter quæsitit arenas ». SCHN. —
Pro *arenæ* olim Schraderus in sche-
dis conjecerat *avenæ*, sed haud du-
bie damnavit postea.

73. *Fago complectitur æstu.* Ge-
minus locus est Senecæ, Hippol.
v. 1162: « quidquid Oceanus vagis
Complexus undis ultimo fluctu te-
git ». SCHRAD. Quæ Avienus hic et
sequentibus versibus de Oceano,
omnes terras complexo, et de qua-
tuor majoribus ejus finibus pro-
fert, hædem fere verbis exponit in
Ora mar. v. 390 seqq. W.

74. *Interminus ambit.* Sic etiam
vocat Or. mar. v. 381. W.

75. Ponderatis iis, quæ Barthius,
Heinsius, Witbofius et Oudendor-
pius de hoc loco adnotarunt, sic
omnino arbitror corrigendum esse:
« Innumerosque sinus cavat illaben-
tibus undis Desuper: e multis cele-
bri sub nomine tantum Quatuor,
etc. » atque ita fere *desuper* colloca-
tur v. 26 et 40.

76. *Desuper.* Illud *desuper* nequa-
quam mihi sufficit. Etsi enim talia

Quatuor infuso late sale terga dehiscunt.

Primus in orbe sinus vasti maris æquora gignit,

non raro loquatur hic grandis et doctus scriptor, non tamen video, quomodo in sinns illos Oceanus *desuper* sese invergere dicatur. Scribendum argutabar *se super*. BARTHUS, Adv. XLIX, cap. 13. Sed quemadmodum qui e patente mari in portum navigant, *ex alto* venire dicuntur, ita et undæ Oceani possunt in sinns illabi *desuper*. Atque optime hanc voculam interpretamur e loco plane gemino Avieni, Or. marit. vs. 394, ubi itidem de Oceano: « Plerosque quippe extrinsecus curvat sinns, Nostrumque in orbem vis profundi illabitur ». Quod igitur hic *extrinsecus*, in nostro loco est *desuper*. W.—Pithæus cum Ven. legit et distinguit *cavat illabentibus undis Desuper et multis: celebri sub nomine*. Schraderus in marg. Trogn. notaverat *Desuper et cumulis*. Sed *e multis* legendum esse vidit Camers ad Prisc. 63, et notat Gronov. liber. Deinde Vadianus optime distinguit *illabentibus undis, desuper: E multis celebri*; quod postea e conjectura fecit Barth. Adv. XXVIII, 16, et Schraderus adsevit in notis. Hunc præterea analysisse *Ut multis celebri sic nomine* testatur Friesem. sed notæ ejus hoc non agnoscunt, nec ego satis intelligo. Denique Ondend. in Observ. misc. vol. V, tom. 1, p. 67, definire non audet, an pro *Desuper et multis* rescribendum sit *plures exigui*, distinctione posita post *undis*; an vero *desuper eructans*, quod utrumque apud Dionysium est v. 42 et 43; magis tamen ei tum ob literarum viciniam, tum ob elegantiam placet *desuper eructans*, quia idem non

raro adhibet Avienus, uti vs. 117, 432, 861. — *Sub nomine*, ut hic, usurpat Avienus, Descrip. Orbis, v. 612, 1014; Or. mar. 551. Pariter loquuntur Ovidius et Livius. De varia ejus formulæ significatione vid. Burmann. ad Ovid. Trist. II, 551. SCHN.

77. *Terga dehiscunt*, i. e. aperiuntur vel patescunt sinns terrarum infuso æquore. Verbo *hiare*, quod idem est, infra utitur vs. 201: « teraque parci Faucibus oris biat ». Sic contra *unda dehiscente* infra *aperiri terra inter fluctus* dicitur Virgil. Æn. I, 106. *Terga* quarto casu accipiendum est per græcismum. *Dehiscunt sinns* qua terga sua, i. e. qua cavitatem vel sinum efficiunt. Conf. v. 94. Hoc sensu Grætius, Cyneget. v. 30, *tergum* reti tribuit, quod feram incurrentem capiat: « Per senos circum usque sinns laqueabis, (cassem) ut omnem Concipiat tergo, si quisquam est plurimus, hostem ». Barthium, qui *tergum* de planitie retis accipit, falli existimo, etsi hac significatione terga agri et maris dici poetis solent, ut in nostri Or. mar. 125: « Non in profundum terga demitti maris ». W.

78. *Æquora cingit* scribit Pith. sed Veneta habet *ginguit*, unde ille *gignit* potius, quam *cingit*, elicere debuit. Atque hoc ipsum *gignit* expresserunt Cusp. et Vad. per conjecturam invenerunt Barth. l. cit. Huds. in Add. (qui tamen et *tangit* conjicit) Schrader. et Higt. in schedis. Probat Barth. ex Dionysio, v. 45: ἔξ ἐσπερίην ἀλά τίκτει. Schraderus etiam auctoritate cod. Ortel. Cæte-

Gurgitis Hesperii: procul hic protentus in ortus
Faucibus a Libycis æstum trahit, atque ubi lætam
Cespitem sub pingui pandit Pamphylia glebam,
Deficit, et curva sinuatur litoris ora.

rum *cingere* et *gignere* subinde permutari in *codd.* ostendunt viri docti ad Sil. Ital. VIII, 617: neque adeo absurdum foret etiam hic *cingit* legere, siquidem hoc subinde usurpari videtur pro circuinducere vel fundere, vel circuitu explicare. Sic plane Pomp. Mela, III, 1, iuit. « Restat ille circuitus, quem, ut initio diximus, *cingit* Oceanus », ubi quidem Barth. l. c. similiter emendat *gignit*, sed *cingere circu-* tam fortasse eodem jure dixeris, quo vivere vitam, bellare bellum. Et sic in Epit. Hom. v. 870 scriptum invenimus: « terras, et cinctum Nerea circum ».

79. Verba Gurgitis Hesperii separant a prioribus, posito post *cingit* puncto, et sequentibus adnectunt Pith. et Huds. in textu, sed aliter distinguit Vad. *vasti maris æquora; gignit Gurgitis Hesperii, procul hic*, etc. ut ea verba per adpositionem explicent superiora *maris æquora*; idque recte. Pariter hoc movet Hudsonus in Add. qui porro *procul hinc* pro *hic* legit, sicut et Ortelium legere tradit Schrad. qui tamen eos usu Avieni refutari dicit, citans vs. 84, 91. — *Protentus in oras.* Lego *in ortus*, idque probō ex Dionysio, vs. 199, πρὸς αὐγὰς. item Strabone, p. 182. C. τὴν δὲ τίταρον ... ἢ ἐνδοῦ... θάλατταν ἀπὸ γὰρ λαμβάνουσα, καὶ τοῦ κατὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας πύργου· μηχανομένη δ' εἰς τὸ πρὸς τὴν μέρην. Probari etiam non paucis locis Lucani, Claudiani et

aliorum potest *ortum* dici pro Oriente, e. g. Lucan. X, 50, 179, 190. Si tamen malis, possis etiam *in Euros* legere, neque hoc difficile est aliis locis illustrare. Schrad. — *Protentus in oras* legunt omnes, sed *ortus* corrigit Schraderus in schedis, quas ejus manu scriptas habuit Wernsd.

80. *Atque ubi lætam Cespitem sub pingui.* Petron. de Bello Civ. 71: « Non hæc autumno tellus viret, aut alit herbas Cespitem lætus ager ». An igitur legemus *Cespitem subpingui*? ut N. Heinsius, Phæu. 597, corregebat pro *Sanguine sub pingui, rutiloque rubere cruore.* Sed *sub* in compositione fere minus significat: hoc autem non vult Avienus, vocans *lætam*. Credamus potius *sub* hic παρὰ ταῦτα, ut alibi. Progn. 184: « Quum madefacta dies sub tempestatibus horret ». Phenom. 154: « Et duo sub geminis oculi fulgoribus ardent ». Conf. Propert. IV, 5, 60, IV, 7, 95; Claud. I Eutrop. 50; Nemes. Ecl. I (que in hoc opere nostro Calpurn. octava est et prodiit Vol. I, part. 1, p. 517, Ed.)

81. *Curva sinuatur litoris ora.* Compara Descr. Orb. 899: « Et sinuant curvis hanc (Tethya) totam litora terris ». Blanditur tamen Fonteinii conjectura: et *Syria finitur litoris ora.* Sic Prisc. 127, de sinu Ilico: « At procul hunc Zephyrus finit Patareide summa ». Schrad. — *Pro et curva sinuatur* Fonteinus in præfatione Friesem. conjicit et *Syria sinuatur.*

Alter item est primo brevior, majorque duobus.
 Hic prolapsus aquæ, boreali fusus ab alto,
 Terga procelloso turgescit Caspia fluctu.
 Hyrcanum hoc pelagus pars nominat: hinc duo rursum
 Ora patent ponti: geminus sinus æquoris intrat,

84. *Prolapsus aquas* habent omnes. Barthius; XLIX, 13, item Hudsonus cum Oddio malunt *prolapsus aquis*, Hudsonus etiam *prolatus aquas*, quam ob rem vid. v. 575, 667 et 989, vel *hinc prolapsus aquæ*. Oudend. Misc. Obs. vol. V, pag. 69, præferre videtur *aquas*. Schraderus in notis amplectitur *prolapsus aquis*. Ego malim legere *Hic prolapsus aquæ*, sc. est, et pro substantivo accipere, quo singularis natura vel forma ejus sinus significetur, qui non apertus et patens sit, ut cæteri, sed prolapsus aquæ angustus, e boreali alto fusus, donec in Caspium mare turgescat. Pro *fusus* ab alto edit. Madrit. exhibet *fusus vitiosus*: *fusus ab Arcto* Heinsius voluit, ad v. 242 provocans, ut monet Schrad. qui contra scribendum putat *fusus ab alto* propter Dionysii v. 48, ἀποκιδνάμενος: et *altum boreale* vici docet, et *altum Sienlum* v. 156. Ego ad rationem Dionysii facilius crediderim pro *fusus* scriptum esse *scissus*, quo verbo supra usus est v. 30. Denique Fonteinus in præf. Friem: duo versus sic refingit: «Hic, prolapsus quas Boreas ubi fundit ab Arcto, Terga procelloso turgescunt Caspia fluctu».

85. *Turgescit Caspia*. Verbum hoc Barth. XLIX, 13, active accipit, et designare ait turgere facit, inflat. Schraderus credere mavult vitiosum esse, nec tamen aliquis ratione emendat. Ego aliam commodam vix re-

periens, *terga Caspia* volo casu quarto accipere, et cum *turgescit* construere more græco, ut hic sensus sit: *Hic prolapsus aquæ* est, primo angustus, et ab alto boreali fusus, sed qua *terga Caspia*, æquor Caspium, efficit, *procelloso fluctu turgescit*, diffunditur, latius expanditur. Sic intellectus Avienus bene exprimit versus Dionysii 48 et 49. Similiter infra loquitur de balenis Indici maris, v. 784: «Nubibus adtollunt latus omne, et terga tumescunt». Ut hic *prolapsus aquæ*, sic *æquoris procursum* dicit v. 555. Confer etiam vs. 248. Originem et formam maris Caspii, quam hic breviter significat Avienus, amplius describit infra, v. 903 sq. «Gurgitis Oceanus pater est, etc.» W.

86. *Hyrcanum hoc pelagus*. Unum pelagus duplici nomine et Caspium, et Hyrcanum dici, et Dionysius, v. 50, significat, et Noster iterum, Or. mar. v. 399; item Strabo, p. 182. CAMERS. — Plures eandem sententiam foventes laudat Freinsb. ad Curt. VI, 4, 18. Nec tamen desunt, qui Caspium et Hyrcanum distinguunt, siquidem Mela, III, 5, 25, prodit Caspium ex angusto ineursu in tres sinus diffundi, Caspium proprie dictam, Hyrcanum et Scythicum. Unde Caspium mare interdum generaliter sumitur, interdum sigillatim pro uno trium sinuum. Vid. Aristot. de Mundo, cap. 3, p. 604, A. SCHN.

Telluremque cavat, qua se Notus axe tepenti
Erigit : horum unus vada longe Persica fundit,
Caspia conversus procul in freta; porrigiturque
Quartus Arabs, tumet hic rapido per aperta fluento,
Euxinumque salum videt eminus. En tibi rursum
Æquoris Hesperii tractus loquar: istius unda

89. *Qua se Notus erigit.* Exigendam esse lectionem, quam Hudsonus memorat, editionis Madrit. *Exigit*, facile concedas, ubi compares vs. 151: «qua se Notus erigit æthræ»; et 642: «Qua se parte dehinc celsa Notus erigit æthra». Eodem referendum est verbum *sustollo*, v. 150: «qua se Zephyri sustollunt flabra». Scia. — Alias contrario modo erectus Boreas, depressus Notus dici solet. — Sic Calp. Ecl. I, 75, *Notus jacens et Boreas erectus* dicitur: quod explicat Virgil. Georg. lib. I, vs. 240 seq. Ed. — Sed id fit respectu orbis terræ; hic erigi Notus dicitur respectu æthræ, vel regionis cæli, quod est altissimum, ubi medium et meridiale. W.

90. *Vulgatæ edd. Pithæi et Huds. distinguunt procul in freta porrigiturque. Quartus Arabs tumet hic, etc.* Sed rectius Vad. *procul in freta, porrigiturque Quartus Arabs, tumet hic, etc.* Eandem distinctionem induxit Schr. Ad verbum *porrigiturque* Schraderus Higtium ait notasse v. 318, ubi sic: «Adstat Cyrene propter vetus, erigiturque Urbis progera arces». Sed hic locus non admodum similis nostro.

91. *Quartus Arabs.* Præcedit v. 87 *Geminus sinus*, et v. 89 *Horum unus*. Priscian. v. 63: «Fluctuat aut alter: ipse Dionysius ἄλλος ὁ ἄλλος». Hinc scripsisset: *Alter Arabs*. Soma. — *Rapido* servandum est, quod

exhibet Ven. Pithæus sine causa dedit *rabido*. *Rapido* confirmatur versu 397: *Eadem insinuatio ponti Europam et Libyam rapido determinat æstu*. Tibull. IV, Carm. I, vs. 193: «Pro te vel rapidas ausim maris ire per undas, Adversis hiberna licet tumeant freta ventis»; ubi pariter *rapidus* et *tumere* conjunguntur. *Rabidus* quidem pontus dicitur v. 675, sed ibi alia res est, ut liquet ex adjectis *Exitium*: «pericula. Inim.

— *Rabido* quoque dat Huds. sed *rapido* Ven. Cusp. et Vad. — *Per aperta*. Sic v. 281, *populi per aperta locorum Palantes agitant*; v. 1182: *sinus illam per aperta locavit*; et Or. Mar. 285: «amplius per aperta susus». Inim. In locis a Schradero citatis *aperta* haud dubie significant plana terrarum, sed nostro loco, ubi de sinu maris sermo est, videntur *ostia* vel *ora ponti*, ut v. 87 vocabat, designari; quemadmodum v. 715 *aperti marmora ponti* dixit, i. e. patentis. W.

93. *Cod. Ambros. habet tractum*, et Dionys. ipse κόπος, malim tamen præferre *tractus*, quia sic Prisc. v. 67: «Nunc maris Hesperii lustrabo carmine tractus»; et Virg. Ecl. IV, 51: «Terrasque tractusque maris, cœliumque profundum». Sic Schrader. — Ipse Noster, vs. 1026: «Inde Lycaonie tractus jacet»; et Rutilio Itin. I, 197, *quævis cœli serenus* dicitur. Ep.

Lambit terga soli, qua se vagus explicat orbis.
 Nam vel cæruleo loca circumplectitur æstu,
 Vel cælo demissa jugo confinia radit,
 Mœnia vel fusi præstringit gurgite ponti.
 In Zephyrum tellus extenditur, oraque terræ
 Ultima proceras subducit in astra columnas.

94. *Qua se vagus explicat orbis.* Suspicio futuros esse, qui conji-
 ciant : *quæ se vagus explicat orbe*,
 ut v. 73 : *Oceanus sic cuncta vago*
circumplectitur æstu; et 256 : *Sic se*
forma maris toto procul explicat orbe;
 sed prohibet v. 224 seqq. ubi *terræ*
juga tractu vago sua litora relinquere
 dicuntur; et apud Senec. in Thyest.
 v. 1068 : « *Claustra litoribus vagis*
Audite maria ». SCHN. *Vagum* igitur
 ille adpellat, qui variatur, sæpius-
 quæ mutat se, atque aliter aliterque
 flectitur. W.

95. *Loca circumplectitur æstu.* Hein-
 sius ad Virgil. *Æn.* V, 312, hunc
 versum et 1138 sic citat, ac si lege-
 retur *circum amplexitur*. Id vero
 miror, quod codices editi et scripti
 exhibent *circumplectitur*, ut legitur
 v. 1202. In Phœnom. tamen inve-
 nitur; vs. 1081 : « *Oceano, magnam*
qua circum amplexitur undis Tel-
lus ». Sed et illi Grotio placuit
circumplectitur. Porro *circum amplexi*
 fere invenitur, ubi divisio vocibus
 aliquid interponitur. Sic Virg. *Ecl.*
 III, 45 : « *Eamoli circum est ansas*
amplexus acantho ». Manil. I, 305 :
 « *Has interiusus circumque ample-*
xus utramque ». Itaque nihil mutò.
 SCHN. — Quamquam vero nihil
 mutandum censeat Schrad., idem
 olim in schedis mutaverat *circum-*
amplexitur, provocans ad Dionys.
 qui v. 60 habet *ἡρώων περιπλοῦς*.

96. *Demissa jugo confinia radit.*

Videtur promontoria intelligere,
 que in mare procedunt, et freta
 angusta faciunt. Nam Dionysius,
 v. 61, montium juxta ac urbium,
 quæ mari adluuntur, meminit, et
 Priscian. v. 70 : « *Montibus et radens*
suppositasque urbibus oras ». Sic
 infra v. 694, de Hellesponto : « *Et*
vicina sibi lambit confinia pontus ».
 W. — *Dimissa jugo* habent Cusp.
 Pith. Huds. sed *demissa* Vad. sicut
 et corrigit Huds. quem sequitur
 Schrad. in not. idque amplius pro-
 bat loco Val. Fl. II, 636 : « *ad te-
 nuis surgit confinia ponti Urbs*
placidis demissa jugis »; præterea
 Virg. *Ecl.* IX, 8; Curt. V, 4, 23;
 Solin. p. 15, A. p. 17, A. ed. Salm.

97. *Perstringit gurgite*, quod vul-
 gatæ habent emendo *præstringit*
 e v. 535, collato ad utrumque lo-
 cum Dionysio et Prisc. v. 308. Idem
præstringit ed. Ven. et duo cod. MSS
 offerunt, quod quæm Pithæus per-
 vertisset, alii tamen errorem se-
 quuti sunt. Hæc Schrad. Genuinam
 lectiouem *præstringit* etiam antiquæ
 edd. Cusp. et Vad. præferunt. Va-
 dianus tamen male distinguit *con-*
finia radit Mania, vel *fusi*, etc.

99. *Subducit in astra columnas.*
 Barthius explicat, quasi eximit re-
 bus conspicabilibus. Sed *subducere*
 proprie est sursum ducere ex infe-
 riore loco, ut apud Livium, XXVII,
 28 : « *Eam* » (cataractam) partim
 vectibus levant, partim funibus sub-

Hic modus est orbis Gadir locus, hic tumet Atlas
Arduus, hic duro torquetur cardine cælum,
Hic circumfusus vestitur nubibus axis.
Et primum ruptas se pontus Ibericus illinc

ducunt, in tantum altitudinis, ut subire recti possent. Confer Nostri vs. 379 et 589. Contraria quidem significatione adhibet Virg. Ecl. IX, 7: «qua se subducere colles Incipiunt, mollique jugum demittere clivo»; ubi rectissime Heynius Vir Clar. *subducere* se colles dicuntur, qui ex alto in planam deducuntur, decrescunt. Sed hic mos est eorum verborum, quæ cum *sub* componuntur, *subducere*, *subjicere*, *submittere*, ut motum in superiora pariter ac inferiora notent, prout ad terminum, unde incipit motus, referuntur. Eandem rationem esse nominum *altus* et *profundus*, *supinus* et *deversus*, ut mutatis vicibus subiecte alterum alterius notionem sortiatur, docet Gesnerus ad Plin. Pau. 30, 4. W.

100. *Hic modus est orbis.* Non nemo orbi. Sed non necesse est, quia modus idem est ac limes. En.—Vid. vs. 36, 47, 372; Or. mar. 341. Hæc Schrad. Distinctionem, quæ in vulgatis post *orbis* est, Hudsonus tollendam existimat, bene sane.—*Gadir locus.* Liber Ambros. hic et alibi v. 610, 615, habet *Gaddir*. Sic et Prisc. Gramm. de genere nominis ejus agens, V, p. 647, et VI, p. 698, Putsch. Plura Noster de eo loco, Or. mar. 267 seqq. Et vid. Coler. ad Sallust. fragm. ex hist. l. II, p. 51 ed. Haverk. Bochart. G. S. I, 34; Salm. ad Sol. 102, b. B. Solin. c. 23. Schna.

101. *Hic duro torquetur cardine cælum.* Hæc non e Dionysio, sed ex

aliis poetis expressit, qui circum Atlantem, vel columnam ejus, tamquam axem dicunt cælum verti. Virg. Æn. IV, 481: «ubi maximus Atlas Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum». Et Ovid. Met. VI, 175: «maximus Atlas... æthereum qui fert cervicibus axem». Ipse Avienus, Phæn. in Pleiad. vs. 576: «Pænus Atlas, subiit celsæ qui pondera molis Cælisfer, atque humero magnum super æthera torquet». W.

102. *Vestitur nubibus axis.* Non adridet Heinsii conjectura *arces*. Verum est *axis*, atque ex hoc loco apud Dionys. vs. 68 scribendum existimo ἑδραμιν ἄξων, quum et Eustathius ad eum versum scribat: τινὲς δὲ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ χαλκίος κίων. χαλκίος ἄξων γράφουσι, κ. τ. λ. *Vestitur nubibus* (quamquam Ven. habet *nubilus*) illustrari potest hoc Statii, Theb. V, 52: «ingenti tellurem proximus umbra Vestit Athos». Schna. Pariter Avien. Or. mar. v. 387: «Dehinc quod æthram quodam amictu vestiat Caligo». Conf. et hæc Virg. Æn. IV, 248: «Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris Piniferum caput, et vento pulsatur et imbri». W. — *Nubilus axis* habent Ven. et Cusp. sed *nubibus* emendat Cam. ad Priscian. vs. 73: exhibent quoque Vadian. et reliqui: τὸ *arces* quod conjecit Heinsius reprobandum est. En.

103. *Ibericus.* Veneta ubique legit *Hibericus*, nec aliter in Inscr. Grut. p. 690, n. 5, p. 416, u. 6. Vid. Cell.

Inserit in terras: caput autem principiumque
Europæ et Libyæ est. Mediis infunditur oris,
Irrepatque salum. Scopuli stant ardui utrimque:
Unus enim Europam, Libyam procul adspicit alter.

Geog. Ant. t. I, p. 64 et 100. Hæc Schr. Etiam Cusp. edidit *Hibericus*.

104. *Inserit in terras*. Inserere se pontum in terras ait, ubi videbatur aliquando fuisse continens humus. BARTH. ADV. XLIX, 13. Sed hæc ratio Barthii non convenit alteri loco, quem adducit, v. 144: «Nam qua cæruleis pontus sese inserit undis, Illyris in dextris pandit regionibus agros». Et ipse aliter de hoc verbo indicavit lib. XLVI, 16, ad v. 32 et 44. W. — *Caput autem principiumque*. Simillimus est locus Pomp. Melæ, I, 5, 5: «Ejus oræ finis Mithra: caput atque exordium est promontorium, quod Græci, etc.» SCHN.

106. *Irrepatque salum*. Pariter Or. mar. 531: «Cavumque late cespitem irrepat salum». Barthins, p. 2310, *irrepare*, inquit, salum ubi dicit, tranquillitatem ejus maris significat. Pariter v. 142, «Alta petunt ranco penitus repentina fluctu». Dionysius Iperu dixit v. 93. Ego vero vehementer dubito, an tranquillitas huic mari conveniat; violentum quidem faciunt alii. Silins, XIV, 146: «Nec servet majore fretum respiraturque tumultu, Quod ferit Herculeas extremo sole columnas». Idem, lib. V, 395: «Ceu pater Oceanus quum sæva Tethye Calpen Herculeam ferit, etc.» Itaque conjicio scriptum esse *Irumpitque salum*, ut vs. 143: «Cespitis et gemini tellus irumpitur alto». Adposite Plin. III, 1: «Origo ab occasu solis et Gaditano freto, qua irrum-

pens Oceanus Atlanticus, etc.» Sol. cap. 23, p. 32: «Oceanus ab occasu solis irrumpens... inter Mauros funditur et Hispaniam». Conf. Mart. Cap. lib. VI, pag. 201, ed. Grot. SCHN. — *Pro irrepatque* Schraderus mavult *Irumpitque*. Sed *irrepat* defendi videtur versus 141. — *Ardui utrique* legit Ven. sed Cusp. et reliqui mutarunt *utrimque*, recte.

107. *Unus in Europam*. Suspicio legendum esse *Unus in Europa*, ut in Or. mar. v. 343: «Sunt paria porro saxa... Calpe in Hispano solo, Maurusiorum est Abila». Tueri forte vulgatum visum iri Priscianum puto v. 483: «Adspicit Ausoniam, Boreæque Pelorus ad axes», et exempla, quæ Bentleius conguessit ad Horat. p. 225. Sed differunt. Præpositio enim in posteriore orationis membro omittitur. Dubito denique, an latine dicatur *adspicit in Europam*: dicitur potius *ad Europam*. SCHN. His adscripsit Wassenberghius v. cl. Sed quid si in *Europam* referamus ad præcedentia, ut sit: *Unus stat in, h. e. versus Europam?* Neque hoc minus probaretur mihi, siquidem vere laborare hunc locum crederem. *Adspicit* haud dubie idem est ac *spectat*. Sed hoc præpositiones in et *ad* promiscue adjunctas habere posse, ex Virg. Ecl. III, 48, et Lucani III, 3, mihi videor perspicere: quemadmodum Curtius, IV, 7, 18: «in meridiem Arabes spectant»; Mela, II, 7, 185: «Sardinia in occidentem angustius, spectat».

Sic discreta freto procera cacumina celsis
Emicuere jugis, sic intrant saxa profundum,
Sic subeunt nubes, sic cælum vertice fulcit
Maura Abyla, et dorso consurgit Iberica Calpe.

Et hac ratione sprete facillimum est, Camertis emendationem sequi. W.—Unus in Europam, Libyam procul. Sic omnes antiqui. Camers vero ad Prisc. 73 corripit Unus enim Europam, Vadianus Unus in Europam, in Lybiam. Schraderus in not. conj. Unus in Europa (quod sensui officere videtur). Idem refutat conjecturam cujusdam, qui legerat Libyam haud procul aspicit alter. Nam procul et parvam, et magnam distantiam signare ait: deinde procul apud Avienum sæpe abundare, atque his de causis vulgatam servandam esse.

108. Sic discreta. Ter repetitum sic in sequentibus Heinsius mntabat in Hic...hic. Sed Noster in Or. mar. v. 120 eodem modo loquitur: «Sic nulla late flabra propellunt ratem»; Sic segnis humor æquoris pigri stupet». SCHN.—Discreta freto. Lectionem sic emendatam ipse tuetur Avien. v. 1031: «Cydnus item mediæ discernit mœnia Tarsi»; et vs. 693: «Sestus ubi atque Abydnus parvo sale discernuntur». Pariter Curtii libro IV, 11, 13, vulgatur e conjectura Acidalii: «Nec quemquam alium inter Istrum et Enphratem possedisse terras ingenti spatio intervalloque discretas»; pro desertas. SCHN.—Deserta dederunt Pith. et Huds. diserta habet Ven. discreta recte Ambros. et sic correxerunt Vossius, memorante Hudson, et Tollius ad Anson. p. 654. Hæc Schrad. E lectione Ven. diserta Pithæus perperam fecit deserta,

quum æque pronum esset discreta, quod dederunt Cusp. et Vad. notavit item vir doctus in libro Gronov.

110. Sic cælum vertice fulcit. Verba procera cacumina emicuere: Saxa subeunt nubes: consurgit Calpe, viderentur ducere ad cælum vertice pulsati, ut v. 843, de Tauro: «subrigit idem Obliquas arcus, et flexilis aera pulsati». Sed vulgatum tuetur, v. 431: «Vertice qua nubes nebulosus fulcit Adula»; et v. 251: «Taurus In juga consurgit, cælumque cacumine fulcit»; ubi pariter consurgere, et cælum vertice fulcire conjunguntur. SCHN.

111. Maura Abyla. Sic Ven. Pith. Madrit. Abyla ed. Huds. qui tamen id notis: Potius Maura Alyba. Nempe Ptolemæus et Dionysius permutatis literis efferre creduntur Alybam, ut Pintianus ad Melam, p. 30. Sed Ptolemæi pag. 104 Pal. liber habet Ἀββλν, Coisl. Ἀββλν. Dionysii autem vs. 336, Στελλων Ἀββλν κνται μία, corrigendum est Κελλν, ut infra ad v. 478 probabo. In aqua igitur fundamentum jecere, qui sic scribi posse censuerunt. Cæterum inter Abila et Abyla vix ullum discrimen, placet tamen Abila, quia sic in antiqua edit. Ven. apud Plin. III, 1; Melam l. c. Anton. Itin. p. 9, et in MS Coisl. Ptolem. Deinde ad Abila ducunt tot urbes Syriæ et Palæstinæ, quæ eodem nomine effluuntur. Vid. Anton. Itin. 198, 199; Hierocl. Synecd. p. 717, 720, et Reland. in Palæst. Abila autem pa-

Gallicus hinc æstus provolvitur. Hic super urbem Massiliam gens Graia colit, Ligurumque tumescit Æquor, et indomito tellus jacet Italia regno.

Ausonis hæc regio est; pubi genus ab Jove summo.¹¹⁵
Qua se flabra trucidis Boreæ per inhospita tetræ

riter media brevi effertur in Or. mar. 344 seq. Neque tamen Noster Benteium deterruit, quomius Lucani I, 554, pro *summunque implevit Atlanta* reponere conaretur *Mauramque impellit Atybam*. Sic enim, inquit, solet Avienus corripere, quæ ab aliis omnibus producantur, v. 635: « In matutinos Pachynos deducitur ortus, etc. » Sed non cogitat, auctorem eum habuisse Dionysium, v. 469 et 471, eumque pariter sequutum Priscian. v. 480 et 482. Serr. De Abila et Calpe prope fusius agit Noster in Or. mar. vs. 86 et 342. W.—*Abila* Ven. Vad. et Pith. ubique. *Abyla* Cusp. et Huds. hic, sed in Or. mar. 86 et 342 rursus *Abila*, Hudsonus item scribere mavult *Maura Atyba*.

112. *Hic super urbem Massiliam*. Huds. conjecit *hoc super*: præstat vero *hunc super*. Ita *super flumen* ex Livii loquendi consuetudine est *ad flumen*, in ripa fluminis. (Duker. ad Liv. V, 729.) Avienus tamen expressit Dionysii ὑπὲρ, de more autem non vertit. *Super* aliquando apud illum περιπαζεν. Vid. Phænom. v. 907, Grot. Schk. Quæ præterea hic addit Schraderus, in his fluctuasse vir doctiss. nec sibi satis fecisse videtur. Ego servandam existimo lectionem vulgatam *Hic* propter Dionysii ὑπὲρ, et Avienum significare, Graios super, ad vel circa Massiliam, hoc est, in agro Massiliæ, ut in ipsa urbe, colere

vel habitare. Suadet Dionysius, qui v. 75 habet γαῖα Massadîn, et Eustathius, qui monet, Massiliam æque terram, atque urbem vocari. W.—*Urbem Massiliam*. *Urbs Massilia*, ut *urbs Apamea* v. 1082, ubi plura. Priscianus totam Massiliam omisit. Schk.—*Hic super*. Ven. Cusp. Pith. *hunc super* Vad. et Schrad. *super orbem* dederunt Ven. et Cusp. quod in *urbem* correxerunt Vad. et sequentes.

115. *Pubi genus*. Pubes gentem integram, populum designat. Pariter v. 148, sui semper similis et enarrator: *varia populorum pube domantur Arva soli*. BARTH. Adv. XLIX, 13. Addi potest Horat. Carm. IV, 4, 46: « Post hoc secundis usque laboribus Romana pubes crevit ». Nempe ab Horatio et aliis pubes de exercitu maxime et succrescente in bella juventute accipitur. Cæterum hoc versu imitatio est Virg. Æn. I, 380: « Italiam quero patriam, genus ab Jove summo ». W.

116. *Per inhospita terræ*, per regiones et terras barbarorum et ferocium populorum, Gallorum maxime et Germanorum, qui ad Septentrionem Italiæ habitant.—Sic quoque Galli dicuntur *truces* Claudiano in Ruf. II, 110. Dietionem *per inhospita terræ* Noster iterum usurpat vs. 422: « Gallorumque truces populi per inhospita terræ vitam agitant ». Et v. 1039: *inhospita æquora terræ*. Ed.

Eructant cælo, populis caput Æneadarum,
Alba dehinc cautes est terminus: hæc freta propter
Trinacriæ summa consurgit litoris ora.
Evolvuntur item vada fusi cærule ponti;
Insula qua Cyrenus fluctu madet adludente,
Litoris ostriferi protendens latius undam,

120

117. Pithæus eum Ven. et reliqui cum sequuti editores corrupte legunt et distinguunt: *populis caput Ænea clarum Alba, dehinc cautes est terminus*. Reetius Cuspin. dedit *Æneadarum*, quoque convenit eod. Ambr. Similiter Vadianus *Æneadarum est*, qui et melius distinguit: *populis caput Æneadarum est, Alba dehinc cautes*. Reliquas Scaligeri, Barthii, Heinsii, Halleii, Hudsoni, aliorumque conjecturas Schraderus refert, et nos in Excursu I ad caleem hujus earminis. Ed.

118. *Hæc freta propter Cusp. Pith. Hud. hic freta dedit Vad.* sed perperam: nam hæc refertur ad *Albam eantem*, quæ dicitur ad fretum Siculum in extrema Italiæ ora consurgere.

119. *Summo consurgit Cusp. Pith. summo, se. litoris* correxit Camers ad Prisc. 77, et Vad. sed Hudsonus melius *summa consurgit litoris ora*, quomodo et Scriberium correxisse et codd. MSS habere adfirmat Schraderus in not.

121. *Fluctu madet adludente*. Non placet Hudsoni et Gesneri in Th. Ling. Lat. conjectura *adludente pro adludente*: neque enim illi cogitabant illud verbum esse æt. quod hic ferrinequit. Omuino retinendum *adludente*. Plin. XXVI, 7, 22: «Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi adludit nuda». Ovid. Met. IV, 342: «et in adludentibus undis Sum-

ma pedum taloque tenus vestigia tinguit». Adludere enim de leni dieitur adpulsu aquarum ad litora; et sic hoc loco poeta exprimit quosdam quasi aquarum blanditus. Imitatus in eo est Catullum, 63, 66: «Omnia quæ toto delapsa e corpore passim Ipsius ante pedes fluctus salis adludabant», utilegendum esse dudum docuit Achilles Statius. Schæ. Partem hujus annotationis exhibuit Friesem. in præf. — *Adludente* edidit Pith. et seq. sed *illudente* Cusp. *illudente* corrigit Camers ad Prisc. 84, quem sequitur Vad.

122. *Litoris ostriferi*. De purpura Corsica alibi scripsimus. Baarn. Quid et ubi scripserit, nescio. Hoc scio, litus ostriferum non a purpura, sed ostreis dici; vid. Toll. ad Auson. p. 604, ubi Vinetum de significatione dubitantem merito notat. Idem tamen error in Thes. Gesneri permansit. Cæterum nostris etiam temporibus ostrea Corsica celebrantur. Vid. Boswellus, p. 19, quem locus Avieni fugit: nec valde miror: nam Bergerum fugerat in Ecl. Ant. Cors. p. 39. Et tamen magni ponderis fuisset ad probanda dicta: *De toute ancienneté la Corse a été renommée pour la bonté de ses poissons*. Testis enim citatus Juvenalis, V, 92, non respondebat. Bene hujus locum cepit Grangæus. Schæ. Profert eandem adnot. Friesem. l. c. — *Latius undam*. Mira locutio:

Sardiniamque dehinc moles circumflua cingit

Æquoris, et cano spumant freta concita fluctu.

Hinc Tyrrhena sali sunt agmina, qua Notus axem 125

quomodo enim *insula protendere* potest *undam litoris*? An scripsit *protendit latius oram*, ut vs. 119, «*consurgit litoris ora*». Propert. I, 20, 9: «*Sive Gigantea spatia litoris ora*». Et millies quidem hæ voces permutantur. An vero, quia modo præcessit *litoris ora*, hic præstat *Litoris ostriferi protendens latius actam*? Sic et Wassenberghius. Atque ita solet loqui poeta, ut v. 141: «*Hic sinus Ionius curvatur litoris acta*»; v. 682, 1055; et Prognost. vs. 276: «*At matutini si Phæbum litoris acta Majorem solito produxerit*». SCHN. Meo iudicio *litoris undam* viri doctissimi immerito sollicitant. Si Avienus nihil aliud scripsit, quam Corsicam *latius protendere litoris oram* vel *actam*, fateor me non satis capere, quid sit illud *latius litus*, *latius nempe*, quam quod aliæ habeant insulæ. At vero hoc voluit Avienus, vadosum esse litus Corsicæ et minus profundum, quod unda maris latius influat, adeoque piscantium vel ostrea legentium pedes adluat. Hæc nempe est proprietas *litoris ostriferi*; hoc illud est, quod ante dixit, *fluctu madet adludente*. Merebatur Barthius, cuius sententiæ adtenderetur, qui sensum huius loci bene sane perspexit, Advers. XLIX, 13: «*Innuat, inquit, ad litus ejus insulæ minime altum aut profundum pelagus esse, quod docte circumloquitur*». Prisciani versum 84: «*Insula sed Cygnos propriis pulsatur ab undis*», in quo explicando hæsitabam olim, nunc demum intelligo id ipsum respice-

re, quod dixi, et *proprias undas* esse, quæ litus insulæ innadant. Id ipsum Dionysius inquit v. 81, ἐνὶ Κύπρον ἐπύγεται ἀλμυρὸν ὕδωρ. Wd. — *Ostriferi* habent Cusp. Pith. Hnds. *ostriferi* vult Camers ad Prisc. 84: idque alibi se ait evidenter ostendere, et hoc recepit Vad. Pro *undam* varia tentat Fonteinus, *acten*, mox *ulvam*, denique *algam*, et Schraderus primo *oram*, deinde *actam*, quod præferre videtur: nos tenemus *undam* et viudicavimus.

123. *Moles circumflua*. Molem belli quum dixit Silius Ital. erudite fluctus ponti immensos adludit, qui alii alios prementes veram molem inferunt. Sic enim docte Avienus: «*Sardiniamque dehinc moles, etc.*» BARTH. l. c. Sic vs. 293: «*ardua quippe Undarum moles Tyrrheno cogitur æstu*». Eodem modo altero abhinc versu dicuntur *Tyrrhena sali agmina*. Et v. 156: «*Efflua mox Siculi moles evolvitur alti*». W. .

124. *Cano spumant freta*. Virgil. Æn. VIII, 672: «*fluctu spumabant cæcula cauo*». SCHN.

125. *Qua Notus axem* Humidus inclinât. Singulare non esse, ait Schraderus, *Notum se erigere axe tepenti*; sed ipsum Notum inclinare axem. Porro conjicit: *quo Notus axe*, comparans ista, quæ alibi leguntur: *quo cardine torqueat axem* . . . *axe Noti*. Ovid. in Ib. v. 34: «*Et tepido gelidus flabit ab axe Notus*». Pro *inclinat* conjicit vel *insurgit*, comparans vs. 1109, vel *incumbit*, ut alibi *incubuit Boreas*. Addit cl. Wassenberghius: Mihi sane vix

Humidus inclinatur: qua lux se rursus Eoa
Emergit pelago, Siculi maris æstuat unda,
Obliquumque quatit gurgis protentior altum
Usque in saxosi Pachyni juga. Plurimus inde
In Cretam trahitur ponti tumor: hicque procul se

dubium videtur, quin scripserit Avienus . . . *qua Notus axe Humidus incumbit*. Sic apte expressit Dionysium suum, qui πρὸς Νότον. Ego vero nolim hoc in loco multum sudare. Poetico more dixit Noster *Notus axem inclinatur*, pro axis inclinatur se ea iu regione, qua Notus flat. Quod autem Notum, vel axem Noti, modo procumbere, inclinare se, ut hic, modo erigere se, vel insurgere dicat, id diverso respectu fieri jam observavi ad vs. 35 et 89. Inclinatur se Notus, qua plagam cæli designat; insurgit, qua ventus est. W. — Et vide adnotata ad Calp. Ecl. I, 75, huj. op. t. I, p. 403. Ed.

126. *Lux se rursus Eoa*. Ipse Dionysius πρὸς αὐγὰς ἡλίου. Noster, v. 236: «Eoa lucis in ortum»; 264, «Eoa procul iu confinia lucis». Conf. 769, 879. Frustra igitur Hudsonus et Higtius tentabant *Eoa emergit pelago*. SCHN.

127. *Emergit pelago*. *Emergere se* elegantius dixit, quam si τὸ se non addidisset. Corn. Nepos in Attico: «Quibus ex malis ut se emergerat, nihil aliud egit, quam ut quam plurimis (sic enim scribendum), quibus rebus posset, esset auxilio». Sic aliis etiam utitur Avienus, ut vs. 116: «Qua se sabra truci Boreæ per inhospita terræ Eructant cælo». BARTH. — Pro *emergit* vir doctus iu ora exempli mei edit. Casp. adscripsit *Educat pelago*.

128. *Obliquumque quatit*. Erunt,

qui hic aures sibi radi querantur: nou tamen desunt similia. Ovid. Met. XIII, 734: «aliquo quoque tempore»; et IV, 458: «Deprehenduntur aquæ, quæque imminet, effugit arbor». Virg. Æn. III, 183: «Cassandra canebat». Propert. II, 6, 11; Avienus, Descr. Orb. 521, 1373, Or. mar. 249. SCHRAD. — *Quatit gurgis altum*. Eodem modo loquutus est v. 294: «ardua quippe Uदारum moles Tyrrheuo cogitur æstu, Curvatumque salum quatit amplo litora fluctu»; et v. 719: «Hic protenta quatit late freta glauca Propontis». SCHN.

129. *Usque in saxosi Pachyni*. Repetit hic Schraderus, quæ ad v. 111 de secunda in Pachynus correpta contra Bentleium pro defendendo Avieno dixit. Addit: Notandum itaque Vossius, de Art. Gr. II, 39, pag. 306, quum Avienum hac nota damnat: Nec raro peccat Avienus, ut quum in Orbis Descr. ait: *Usque in saxosi Pachyni juga*. De Pachyno saxoso vid. Cluver. Sic. Ant. I, 6, pag. 76; Fazellus, Decad. I, lib. V, cap. 1. SCHN.

130. *In Cretam trahitur ponti tumor*. Sic et Diouys. vs. 103, ἰσχυρὰ εἰδμεν, ubi Prisc. v. 112: «provolat æquor». Strabo, lib. II, p. 185. B. Αἰεταὶ δ' ἐνὶ μὲν τὸ πρὸς Ἑω μέρος μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς Κρήτης. Diversa lectio erigitur parum apta huic loco est. SCHN. — *In Cretam erigitur*. Sic Voss. cod. habere tradit Fries. Hicque

Inclinat rupes, atque obvia fluctibus altis
 Ingreditur pelagus Gortynia mœnia juxta,
 Ac procumbentis sola propter pingua Phæsti.

procul se Ven. Cusp. Pith. hincque Huds. *hic procul ingens* ex ingenio, ut videtur, correxit Vad. *Hinc procurrens* vel *procursans* conj. Oud. in *Observ. misc.* vol. V, T. I, ut sit versus spondaicus, quales multi in Avieno. Schraderus olim in marg. edit. Trogn. notavit: an *procumbens*? nam Lucretius primam corripit: forte tamen *hic procul illa*. Idem vero postea multo melius emendavit in not. *hicque procul se*, etc. quomodo ipsi edidimus.

131. *Inclinat rupes sese Ven. Cusp. Vad. Pith.* Quasi procul ab sese ipsa recedat, deseratque velut a natura institutum suum corpus, longe ab illo recedendo. Quod quum fieri non possit, possit autem a poeta commodè fingi velut fiat, et oculis quodammodo, sed perspicacibus, representari; mirifice delectat legentem, et ingenium scriptoris egregie commendat, velut superans ipsam naturam artificio fingendi. BARTH. Adv. XLIX, 13; pariter XXVIII, 16, et ad Claud. p. 434. *Procul se*, id est, vertice excelso, remotoque ab imis locis. HUDS. Lege: *procul se Inclinat rupes, atque obvia fluctibus altis Ingreditur*. Quam lectionem prius ingenio repertam longo post tempore firmatam inveni auctoritate cod. Ambr. unde et Heinsius ernerat. Videlicet in hoc libro reperitur *Inclinatur pes et*, unde *sese* primus editor elicit. Vid. Morelli Critic. pag. 191, et Walth. Lex. diplom. p. 443, l. 19. Librarii autem sæpe posuerunt *et*, ubi requirbatur *at-*

que. Sic apud Orientium, I, 280: « Argentum et auri (leg. atque auri) moles, et gemma coruscans ». SCHN. — *Atque obvia fluctibus altis*. Imitatur Virg. X, 693: « Ille velut rupes, vastum quæ prodit in æquor, Obvia ventorum furis ». Valer. Flacc. I, 389: « et fluctibus obvisus Aulon ». Avienus, *Descript. Orb.* 972: « fluctu circumdatus alto ». SCHN.

132. *Gortynia mœnia*. Vix refert, legaturne *Gortynia*, an *Cortynia*. Latini promiscue istis usi literis, ut contra *Gnoson* vocant *Gnoson*. Nec ipsis hoc insolens Græcis. Gortynæ autem nomen factum est a κατρίνα, vel κατρίνια. Κάριον Cretensibus bovem notabat. Hinc est in nummis bos expressus. SCHN. — *Gortynia mœnia juxta, Ac procumbentis sola propter*. Dionys. v. 88: Πάρ δ' ἰσπὴν Γόρυνα. Cellar. Geogr. Antiq. t. I, p. 1264, verbis Dionysii relatis: « Licentiæ poetarum condonandum est, quod Phæstam et Gortynam, longius remotas urbes, πᾶρ juxta dicit esse sitas ». Cui non nominato sna debet Hillus: « Poetica licentia... vergere ». SCHN. — *Corthynia mœnia Ven. Gorthynia Cusp. Cortynia Pith. Gortynia Huds.*

133. Pro *Ac procumbentis* Schraderus voluisse *Atque procumbentis*, adnotavit Friesem, quod in ipsis notis non invenio. — *Sola pingua Phæsti*. Sic expressit Dionysii πηρώδη Φαιστόν. Priscianus: « mediis qua Phæstus in arvis ». Wesseling. ad Diod. I, p. 394: Phæstus mari non adnabatur, inde stadiis XX dissepta, ut Strabo, X, p. 730.

Prona mari cantes extenditur, ut ferus ora
Est aries, ultroque minans petit obvia fronte;
Denique sic olli nomen prior indidit ætas:
Nec minus Italiam cornu prospectat acuti

Aliter quidem Meursius in Cret. p. 52. Forte tempus loci naturam verberat. Certe Homerus ad mare collocat Odys. III, 293. Schæ. — *Pinguia Sexti* vitiose exhibet Pith. e Ven. sed *Phæsti* bene ex Dionysio correxerunt Barth. Scalig. Huds. Scriver. quod firmat Voss. ut ait Schrad. Ego vero *Phæsti* jam editum lego a Cuspin. et Vad. quos nemo inespexit. Barthins sic emendavit in Advers. XLIX, 13, et in Ablegm. IV, 16. Confirmat Prisc. v. 91: «Qua Gortyna potens, mediis qua Phæstus in arvis».

134. *Prona mari cautes*. Heinsius *mari*. Sic enim adjectivum illud eleganter cum dativo construitur, ut apud Colmell. I, 5: «Campestria loca Aquiloni prona». Vid. Oudendorp. ad Sueton. Ner. cap. 40, et Heusing. ad Vechn. p. 294. Schæ. — *Prona maris* habent Cusp. Pith. Huds. sed *mari* legit Camers ad Prisc. 93, et dedit Vad. Sic etiam correxerunt Heins. et Schrad.

135. *Ut ferus ora Est aries*. Similem faciem arietinæ præbet. Notum *αἰετός μέτωνος*, quod aliquoties græco suo vocabulo servavit Priscianus; præsertim v. 93: «Pro merito Graii Crin dixere Metopon». *Est, visitur*, ut supra versu 125: «Hinc Tyrrhena sali sunt agmina». BARTH. — *Fert aries pro Est* voluit Heinsius, etsi Schradero id tribuit Friese. *ultroque minans* habent Amhr. Ven. Pith. ejusque sequaces. *Minas petit* edidit Cuspin. *minax* correxit Camers ad Prisc. 93, dedit

Vad. Sic ex ingenio correxit Heins. et ita esse in Voss. cod. mouet Schrad. qui addit: Sed perpetua tallium est confusio, et parum refert. Heinsii conjecturam *Fert pro Est* non probo. Si sic vulgaretur, offendisset *fert ferus*. Cur non aries *est ferus ora* per græcismum? Sic *mollis dorsa* dixit in Phænom. 706. *Pallidus ora* Progn. 285. Stat. Achill. I, 351: «Nonne vides, ut torva genas, æquandaque fratri?» SCHÆ. Similem locum habes v. 228-230. W.

136. *Denique sic olli nomen*. Si *colli* Amhros. Ven. *Sic colli* Voss. Firmare forsau videbitur Priscian. 140: «Hinc atque hinc medio procurrunt æquore colles». Ammian. Marcell. p. 241, «Carambis collis». Sed lectioni, quam Pithæus dedit, favet, quod Avienus nunquam sic *collem* vocat; favet itidem Phæn. v. 944: «color olli nomen ab ortu Primigeno statuit». SCHÆ. — *Pro Denique* Schrad. aliquando *Indeque* conjecit in schedis, quia Dionys. Τέλινα sed recte nunc retinet *Denique*, quod interpretandum est breviter, ut paucis dicam, vel, et quod inprimis notandum est, uti occurrebat supra vs. 60.

137. *Nec minus Italiam cornu prospectat*. Dionysius septem versibus a 85: Κρητὸς ἐκιστρέφεται, ad v. 91: Ναι μὲν καὶ τεράνυσται, tradit, mare Siculum tum ad Pachynum, atque Cretæum promontorium, quod tribus versibus interjectis describitur, protendi, tum etiam expandi ad extremam Italiæ terram Iapy-

Litoris, et rapidi perflatur Iapygis ortu.

Hinc se rursus aquis Adriatica marmora fundunt

In Boream, Zephyrumque dehinc deflexa parumper

giam. Quivis videt ταράσσαι septimi versus referri ad Σικελὸς ῥός, quod est in primo; Avienus tamen, longa parenthesi deceptus, ad Κρήσης ἀκρῆς, ad Cretæum promontorium, quod proximis versibus describitur, retulit, et sententiam turbavit. SCHN. Aliter de toto loco sentit cl. Fonteinus in Friesem. præf. p. 24, et Avienum putat longa digressionem de Creta usum, quæ medio versu 129 incipit, et vs. 136 finitur. Ea si uncis includatur, perinde ac si post verba *Pachyni juga* continuo sequeretur versus 137: «Nec minus Italiæ»: tum adparere, eo versus sermonem esse de mari Siculo, quod versus Boream *prospectet cornutum* litus Italiæ. Unde et versum istum refigit, ut indicamus in var. lect. Cæterum in hoc etiam peccare Avienus, vel nimia licentia uti videtur, quod ex nomine terræ Iapygiæ ventum Iapyga, ex Apulia scilicet venientem, facit promontorium Cretæum perflare, quod significare Dionysius minime voluit. W. — Regionem enim indicat ille vs. 91: ταράσσαι Ἰαπυγίαν ἐνὶ γαίαν. ED. — *Cornu acuti litoris*, hic vocat extremitatem oræ acute prominentem, apte quidem ad similitudinem et nomen capitis arietis, quod huic promontorio datum est. Sed generatim etiam *cornua* vocari solent quum extremi limites terrarum, ut supra v. 26, tum inprimis promontoria in mare excurrentia. Sic Mela, II, 4, 8, dicit Italiæ, «ubi longe abit, in duo cornua findi, respicereque alte-

ro Siculum pelagus, altero Ionium»; et Florus, IV, 11, 9: «duo cornua Ægypti, Pelusium atque Parætonium» nominat. W. — *Cornu acuto* legit Abr. Ortelius. Cl. Fonteinus in Friesem. præf. p. 25, totum versum sic mutat: «Nec minus Italici cornu prospectat acutum Litoris», quia hic non de Κρησὶ μέρω in Creta sermonem esse putat, sed de Iapygia, extrema parte Italiæ, quam prospectet mare Siculum. Sed intercedere videtur usus verbi *prospectare*. Quippe vix commode dicitur, mare aliquod prospectare terram, sed contra.

138. Elegans et valde probabilis est conjectura, quam Schraderus ad hunc locum profert, *rapidi perflatur Iapygis ore, pro ortu*. Nam ita v. 373: «Altera perflatur genitabilis ore Favoni».

139. *Hic se* edidit Huda. nescio quo dnce. Nam *Hinc* habent omnes antiquæ: idque probat Schrad. Dionysius enim αὐτῶν, et Prisc. *Hinc*, v. 95. Propter *fundunt* comparari jubet v. 84, 214, Prisc. 505, vellet tamen plura similiora.

140. *Deflexa parumper, Qua sinits*, etc. legit Oddius. Forsitan lectionem vulgatam servando, in v. 141, legendum *Alta petens*. Hæc Hnds. in Add. Idem *Hinc sinus* induxit, quum omnes antiquæ habeant *Hic*. Procul dubio hoc fecit, ut meliorem ordinem et consecutionem sententiarum induceret versibus, quorum ordo vitiose turbatus est in vulgatis. Nempe transpositos esse versus 141 et 142, et sic ordinan-

Alta petunt, rauco penitus repentia fluctu :
Hic sinus Ionius curvatur litoris acta,
Cespitis et geminæ tellus irrumpitur alto.
Nam qua cæruleis pontus sese inserit undis,
Illyris in dextris pandit regionibus agros,
Eimathiamque super sulcat genus acre virorum :

145

dos esse, ut nunc edimus, ad unguem demonstravit Schraderus in adnotatione. — Vid. Excursus II ad calcem hujus carminis. Ed. — Et eum ipsum ordinem præstantes edd. Cuspin. et Vadiani observant, quod dudum memoravi in præfat. mea.

141. Heinsius conjecit *Alta petunt penitus glauco irrepentia fluctu*. Quod repodiat Sebrad. quia ista immanis est mutatio, Avienus autem exprimit ipsa Dionysii verba : αὐθις δὲ πρὸς ἰονίον μυχὸν ἵπνῃ. Hæc etiam docent, Avieni verba accuratius ad mentem Græci disponere volenti distinguendum esse post *In Boream*, et sequentia *Zephyrumque dehinc* connectenda cum *petunt*, eo modo uti ipsi fecimus in contextu.

142. *Hic sinus Ionius curvatur litoris acta*. Hæc lectio firmari videtur v. 899 : « Et sinuant curvis hanc totam litora terris » ; et v. 82 : « Deficit et curva sinuatur litoris ora ». Scdm. De mari Ionico hic ita loquitur Avienus, quasi aliud et distinctum ab Adriatico, quod v. 139 nominatur habeat, iterumque Dionysii sensum perperam exprimit. Nam hic v. 94 hoc tantum dicit, Adriaticum mare etiam Ionium ab accolis appellari. Rectius Priscian. v. 97 : « Ionius pariter sinus hic perhibetur ab ore ». Prætermisi ad hunc locum monere, *ab ore*, i. e.

sermone hominum, legendum esse, non *ab orbe*. Nam in Græco est πῶδ' αἶαντο. Atque *ore* et *orbe* sæpe permutari a librariis, ejus rei exemplum vidimus in epigr. (de divisione orbis terræ, quod protulimus huj. op. tomō IV, pag. 502. Ed.) ubi pariter atque hic τὸ ἀπὸ πλεονάζει. Sic etiam Avienus in Prognost. vs. 435 : « Si matutino fringilla resultat ab ore ». W. — *Hic sinus omnes antiquæ : litoris acti* edidit Cusp. sed *acta* correxit Camers ad Prisc. 93 : et sequuti sunt reliqui. Oudendorpius in Obs. Misc. vol. V, t. I, scribendum arbitrat *litoris actam Alta petunt*, quin alias non intelligatur, quid *alta* seu *maria* petant : Sic nempe videbatur illi, quia ordinem versuum turbatum non senserat.

143. *Et gemini*. Voss. *gemino*, pessime. Dionys. v. 95 : Δισσὰς δ' ἑπταπύγους ἀπὸ πύργων. Priscian. 98 : « Dividit et geminas diversis partibus oras ». Sic Schrader.

146. *Eimathiamque super sulcat*. Quis locus hic Eimathiæ, sive Eimathiæ, id est Thessaliæ, vel Macedoniæ ? Immo vero reponere Delmatiamque, seu, ut aliis placet, Dalmatiam. Nihil verius esse, patet ex Dionysio vs. 97, et Prisciano, v. 101. OUDEND. in Observ. Misc. V, p. 74. Correctio hæc verissima est, quam pariter fecit Hignius. Causa erroris, quod librarii primas

Ausonidum læva est. Hinc longò cespite tellus
Funditur, et varia populorum pube domantur
Arva soli. Trina hæc pelagi circumtonat unda.

versuum et nominum propriorum literas omittebant. Atque ita v. 886 in Ambros. *Amaritarum* pro *Camaritarum*, v. 867 *Oretarum* pro *Toretarum*, v. 908 *Apri* pro *Tapyri*. Conf. Drakenb. ad Liv. t. II, p. 396. Cæterum non *Dalmatiam*, sed *Delmatiam* probant nummi et inscript. antiquæ. Vid. Pellerin. et Inscr. ant. Gorii, I, 69; III. 77, 86. Conf. Holst. ad Steph. B. p. 90, b. et Drakenb. ad Liv. Epit. 62. SCHÆ. Abit ab hac sententia P. Fonteinus vir clar. et putat Ἡμαθίην forte in nonnullis codd. fuisse, quos Avienus legerit, et quia *Dalmatiae* mentio post memoratas *Illyrici* dextras regiones non necessaria erat, hinc videri in loco *Dionysii* pro Δαλματίν δ' ἐρύπεθεν legendum Δαλματίνης vel Ἡμαθίνης ἐρύπεθεν, ut sit descriptio amplior terræ *Illyricæ*, quæ fit supra *Emathiam*, non secus, ac verba sequentia ἐνυαλίῳν πίδαϊν ἀνδρῶν ad terram *Illyricam* pertineant. Fateor, admodum placere mihi viri clar. sententiam. Certe mihi *Emathia* non temere ex *Avieno* tollenda videtur, siquidem in ea lectione omnes antiquæ edd. consentiunt, neque solum *Pithæus* e prima *Veneta*, sed et *Cuspin.* ac *Vadianus*, qui aliis codd. nsi sunt, sic scripserunt. Sed commoditates ejus interpretationis jam pluribus explicare non vacat. W. — *Emathiamque* habent omnes vet. edd. sed *Camers* ad *Prise*. 190, vult *Dalmatiamque*: quocum consentiunt recentiores interpretes. Pro *sulcat* *Fonteinus* apud *Friesem.* conjicit

surgit: sed *sulcat* defendi potest versu 488, et, ne sine casu quarto positum videatur, hic commode referri potest ad præcedens *agros*, ut sensus sit: Et eos *agros Illyridis* super *Emathiam* sulcat genus viro- rum bellicosum. Quo pacto plane exprimit *Avienus* versum *Dionysii*, uti eum legendum censet *Fonteinus*. — Sed *fidelius* *Priscianus*, vs. 101: « *Dalmatiæ* populorum *Martia* tellus », qui græcum *Dionysii* ad verbum exprimit. Ed.

148. Pro *funditur* forte *tenditur*: nam *Dionys.* v. 97: παραπίπτатаι ἀσπίτος ἰσθμὸς Πυλωννήης. Hæc *Schrad.* Pro *domantur* *Vadianus* dedit *domatur*, trahens ad *tellus*, adjuncta distinctione: *populorum pube domatur. Arva soli trina hæc*, etc. Sed hoc male.

149. *Circumtonat unda*. Fateor, sic optimos scriptores loqui, atque adeo *Avienum*, v. 830: « multus circumsonat istam *Oceanus* ». Sed rariora verba caute mutanda sunt. Deinde vulgatam firmant et probant *Stat.* *Theb.* VII, 16: « omne quod *Isthmini* nubo *Distinet*, et *raucæ* circumtonat ira *Malem* » (qui locus plane geminus est, quia hic *Isthmus Peloponnesi* nominatur, ut a *Dionysio* *Isthmus Italiae*), et *Ovid. Met.* I, 187: « qua totum *Nereus* circumtonat orbem », ut *Heinsius* e quatuor *Mssptis*, qui præbavit locis *Avieni* nondum ab *Androno* corruptis. Conf. idem ad *Claud. de Nupt. Hon.* et *M.* 133: « concha *Libycum* circumtonat æquor »; *Barth.* ad *Briton. Aram.* III, 474. *SCHÆ.*

Nam qua se Zephyri sustollunt flabra, profundum
 Tyrrhenū est pelagi: qua se Notus erigit æthra,
 Sicānum late fluitat mare: qua procul autem
 Spirat ab Eois pulchër regionibus Eurus,
 Ionii sunt terga sali. Sic Italia tellus
 A circumfusus latus amplum lambitur undis.
 Efflua post: Siculi moles exolvitur alti,
 Inque Notum late vada ponti cæruli serpunt,

— *Circumsonat* conj. Huds. sed rarus Avienus, vs. 188: « Hic salis Ægei tractus tonat »; idemque tuer Schrād.

151. *Qua se Notus erigit æthra*, i. e. insurgit, exoritur, adspirat. Lucan. V, 704: « puramque insurgere cælo Fracturum pelagus Boream ». Virg. Æn. V, 30: « vespere ab atro Consurgunt venti ». W. — *Notus erigit æthra*. Sic Ven. Pith. Huds. Conf. Obs. Misc. I, p. 374. Puer tamen corrigat: *qua se Notus erigit æthra*; et v. 88: « qua se Notus axē tepenti Erigit ». Sic Schrād. Sēd æthra dudum scripserunt Cusp. et Vad. — *Erectum Boream* vidimus apud Calp. Ecl. I, v. 75. Ed.

152. *Sicanium* expresserunt Cusp. et Vad. distinctionem late finis æt mære pro varia lectione, nescio cuius, posuit Friesem. sed eam rejicit Schraderus, quia sic series carminis corrumpitur.

153. Vir doctus in Observ. Misc. vol. I, t. III, p. 374, pro *pulcher* vult *volacer*. Sed hoc epitheton omnibus ventis commune est. Et Schraderus dubitat, an hæ voces permittentur. Fonteinio in pr. Er. languet istud *pulcher*, idemque accensum reponere, quia ab aliis poetis sævus et truculentus vocetur Eurus. Sed pulcher est Eurus, quia ab ortu

flat, qui poetis purpureus, hoc est, pulcher dicitur.

155. *Circumfusus* Schraderus contra Heinsum defendit versu 393: « Ut circumfuso populorum examine cingunt »; et Phæn. v. 1012: « Omnibus et medijs ut circumfunditur idem ». Latus amplum defendit versu 327. *Lambitur* autem pro *labitur* legendum esse pluribus probat, vs. 94, 556, 575, 694, 951; Or. marit. 629, 699. *Latus lambitur* dixit Avienus, ut Tacitus, Hist. IV, 12: « Insulam occupavere, quam Oceanus a fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit ». W. — Vulgate habent *Ut circumfusus*; sed Vad. dedit *A circumfusus*, quod placet. *Labitur undis* omnes edd. præter Vad. qui posuit *lambitur*, ut deinde correxerunt Huds. et Schæ. Aliam conjecturam Schraderi Friesem. tribuit, « latus omne adlambitur undis ».

156. *Moles exolvitur alti*. Molis maris ingentem imitansque vim aquarum scite dicit, ut apud Maronem, Æn. I, 105: « præruptus aquæ mons »: usum Avieni, præter hunc versum, demonstrat vs. 49, 123, 234. BARTH. Advèr. XI. VI, 16. Vid. not. nostr. ad v. 123.

157. *Vada ponti cærula serpunt*. Magna venustate Avienus *serpere*

Donec arenosas adtollant æquora Syrtes,
 lufidumque rati tenuent mare. Languida quippe
 Æquorū jam fesso sese trahit unda per ambas.
 Montibus ab Siculis capit autem pronæ meatum,

usurpat, in hoc versu 157, « Inque Noturnus; quod elegantissime porro versu 160 exponit, velut viandō fessum fluctum olepiogens: » languida quippe Æquore jam fesso sese trahit unda ». Quo nihil etiam commodius dici potest. *Serpere* autem maiore ideo gratia dicitur, quoniam sonum quodammodo exprimit aquæ: ut apud Claudian. de Rapt. Pros. I, 256: « Et raucum bifidulis inserpere murmur arenis ». BARTH. Adv. XLIX, 13. Aptè eo verbo utitur Avienus, quoniam hoc loco de æquore ad Syrtes loqui incipit, quibus impedita aqua vix aliter quam serpere potest. Confer v. 37, 106 et 297. W.

158. *Arenosas adtollant æquora Syrtes*. An mare tollit Syrtes? Immo Syrtes in mari se tollunt. Sed forte « Donec arenosæ sustollant æquora Syrtes », quā conjecturam firmat Dionys. vs. 202: ἄλωσι μὲν πλεῖστα ἰσχυράται· ἔλωσι δ' αὖτε ἁμυνώσι, etc. Cf. h. l. v. 294. SCHN. — Hæc Schraderi conjectura sane probabilis videtur: sed hypallage admittit quoque potest. Nihil igitur mutuo. ED. — *Æquora adtollant syrtes* idem significat, ac, quod vir summus vult, *syrtes* in æquore se tollunt, nempe poetæ more dictum est, qui ad grammaticā subtilitatem non semper potest exigi. Vide quæ notavi ad v. 126. Immo emendatio, quæ profertur, *arenosæ sustollant æquora syrtes*, ne quidem loco et sensui convenit, quia sequitur et *tenuent mare*: nam si *syrtes* æquorā

sustollunt, h. e. intumescere faciunt, non possunt eodem *tenuare mare*. Libentius velim in alia Schraderi conjectura adquiescere, quam cl. Friesem. in præf. adduxit, *arenosæ se tollant* (vel *se adtollant*) *æquora syrtes*, quæ lectio et facillime et vulgata *arenosas adtollant* elici potest, et ad sequentia *tenuent mare* egregie quadrat: nam *Syrtes* ubi adtolluntur in mari, hoc ipsum in superficie sua tenuant. W.

159. *Infidumque rati tenuent*. Similiter versu 294: « Infidumque rati pelagus furit ». *Tenuare mare* est vadosum et evanidum reddere. Hoc sensu paullo post vs. 163, « tenuæ fluentium » dicit; et v. 298: « Undaque vix tenuis siccas prætexit arenas ». Et Or. inarit. v. 406 et sq. « Plerumque porro tenuæ tenditur saluta. Ut vix arenas subjacentes occulat ». W.

160. *Sese trahit unda per ambas Montibus ab Siculis*, sic distinguit Vadian.

161. Higtii conjectura est: « Montibus ab Siculis capit agmen pronæ meatum ». Similiter versu 438 vult: « in Eoos agmen converit axes », per in Eoos autem. Ego vero probare eam non audeo, quamquam fateor, singularem hic obtinere usum *totius autem*, ad quem illustrandum conferri potest vs. 265: « caput huius cespitis autem Arcjū angusto concludit litora tractu ». SCHN. — *Montibus a Siculis* forte voluit Heins. *capit agmen* Higtii. Totum versum cum sequente sic legunt et distin-

Cretæisque jugis mox Syrtes inter oberrat
 Parcior, et tenui prætexens ima fluento.
 Rursus ab Idæa Salmonide porrigit æquor

guant edd. vulgatæ: « Montibus ab Siculis capit autem proua meatum Cretæisque jugis, vix Syrtes inter oberrans ». Quæ nos corrigimus in not. Et fere convenit Posteinus in præf. qui pro *Parcior* vult *Tardior*, sublata post *oberrans* distinctionis nota, et locum hoc modo legendum et distinguendum putat: « mox, Syrtes inter obhærens, Tardior ».

162. *Cretæisque jugis, vix Syrtes inter oberrat.* Versus hic aliquantum corruptus videtur, et a sensu Dionysii discrepare. Hic. v. 109, et Priscian. v. 112 dicit, a finibus Siculis Cretæum mare extendi ad promontorium usque Salmonidis. Contra Avienus, secundum lectionem et distinctionem vulgatam, dicere videtur, a montibus Siculis pariter ac Creteis mare illud incipere, adeoque duomaria, a Dionysio nominata, inepte confundere. Ut igitur versus ad mentem Dionysii magis conformetur, censeo eum, distinctione post *jugis* sublata, sic constituendum esse: « Cretæisque jugis mox Syrtes inter oberrat Parcior ». Sensus hic est: Siculi æquoris moles (ex versu 156) ubi a promontoriis Siculis evoluitur, proua et facilis meat: mox, ubi Cretæis jugis oberrat (Cretæum mare), quia vicinis syrtibus impeditur, parcior fluctuat, et tenui fluente est. Plane hunc sensum confirmat, quæ infra de eodem mari dicuntur vers. 294-298. Fix et mox centies permittuntur in edd. Participium autem *oberrans* ob duos alia sequentia par-

cior et *prætexens* in verbum *oberrat* mutandum est. Fortasse præstiterit *aderrat* scribere, h. e. adlabitur, quod quidem Statianum verbum est, sed aliis ab Avienus usurpatis, ut *adulat* vel *adundat*, v. 338 et 571, non absimile. Statius, Silv. II, 2, 120: « blandi scopulis delphines aderrant ». W.

163. *Et tenui prætexens.* Prætexere est leviter præducere. Quoniam nihil firmum, si proprie loquamur, de textrina, pleraque autem visui pervia veniunt. Sic de unda non admodum alta Avienus versus hoc 163. Sic Claud. de scelerato suo Rufino, I, 99: « Noverat et blando fraudem prætexere risu ». BARTH. Adv. XLIX, 13. Similiter Noster infra v. 298: « Undaque vix tenuis siccas prætexit arenas ». W.

164. *Rursus ab Idæa Salmonide.* *Sermonide A. Salmonide V. Salmonide* Veq. Pith. Hanc scripturam firmiter et probant Apollon. Rhod. quem Dionysius imitari solet, lib. IV, 1693: Σαλμωνίδος, ἄρκος. Scholia: Σαλμωνίς, καὶ Σαλμωνίδης, ἀρκτορίας Κρήτης. Dionys. v. 110: Σαλμωνίδος ἄρκι καρήνεν, ἢ Κρήτης ἐνέποντι Εὐρίον ἐμπερὶν ἄρκον. Prisc. vs. 113: « Salmonide poscens, Dicitur Eous qui Cretæ terminus esse ». Sch. De diversa scriptura nominis ejus vid. not. adstr. ad Prisciani v. c. W. — *Porrigit æquor* Se gemitum. Quid si projicit? Sic legendum videtur ob præcedens *nb.* Et hæc quidem vulgo permutati a librariis mox et Burmann. Anth. torn. I, pag. 109 et 465. Et melius redderetur *et Dionys*

Se geminum : nautæ Pharium dixere profundum, 165
 Quod procul in Casiæ vergit confinia cantis :
 Sidoniiq̃ue dehinc late salis æstuat unda,
 Issicus immodico donec sinus ore patescat,
 Æquoris et nostri sit terminus ; arva ubi late
 Pinguis proceris Cilicum versantur aratris.

170

sii ἀντιπαρατάξι. Porrecta quoque pro
 projecta notante Schräd. vide infra
 hoc tomo, pag. 143, Ed.

165 *Se in geminum*, scil. unda se
 porrigit in geminum æquor, voluit
 Voss. sed frustra. Dionys. v. 112 :
 Ἀναὶ δ' ἑστίν τε ποταμὸν ἐξίστασθαι ὁρί-
 ζασθαι. Schräd. *Farium dixere* Plith.
 e Ven. *Pharium* Cusp. Vadian. et
 reliqui.

166. *Quod procul hinc Casiæ ver-
 git. Hinc Asiæ* Ven. Ambr. Legen-
 dum in *Casiæ vergit*. Vid. Observ.
 p. 47. *Hinc* nautæ ex *dehinc*, quod
 versu sequeute occurrit. Et est se-
 quentis vocis *Casiæ*. Nec de latini-
 tate dubitandum. Pariter Priscian.
 v. 120 : « penetrat qua gurgite pon-
 tus Issicus, Aretoas ad partes æ-
 quore vergens ». Plin. 1, 259, 9 :
 « Atlanticus sinus Rubri maris in
 Ægyptum vergentis ». *Hinc Casiæ*
 correxit Cam. ad Prisc. 119, idem-
 que tenent Cusp. Pith. et Hudis. *pro-
 cul in Casiæ* correxit Coel. Calcagn.
 in adnot. ad Dionys. dedit Vadian.
 firmat Schräd. tum hic, tum in
 Observ. p. 47, et in præf. ad libr.
 Emend. pag. 55. *Hinc Casiæ vergit*
confinia conj. Hudis. in Add. sed
 improbat v. doct. in Obs. Miscell.
 vol. I, p. 386.

167. *Sidonique Ven. Sidonunq̃ue*
 Cusp. *Sidonique* corrigiit Camers
 ad Prisc. 119, quod tenent reliqui.

168. *Issicus in modico* Cusp. Pith.
 Hudis. *immodico* dedit Vanc. *immodico*

emend. Heins. pariter Schräd. et
 hic, et in præf. ad lib. Emend. id-
 que ex Dionysio, ipsoque Avieno,
 qui vs. 799 : « immodici late patet
 oris biatus ».

169. *Æquoris et nostri sit termi-
 nus*. Quedam male fit. Corrigen-
 dum itaque : « donec sinus ore pa-
 tescat, Æquoris et nostri sit termi-
 nus ». Sic enim Avienus loqui solet
 vs. 36 : « Terrarumque trium mo-
 dus est mare, donec in alti Ora
 procul Nili late Thetis effluis ser-
 pat ». Conf. v. 158 et 506. Non ali-
 ter Manil. IV, vs. 670, de Africa :
 « Ae sterili pejor siccas incēstat are-
 nas, Donec ad Ægypti ponat sua
 jura colonos ». Idem, IV, 627 :
 « Donec in Ægyptum redeant cur-
 vata per undas Litora ». Hic qui-
 dem Bentl. notat : « Immo redeunt,
 cum vetustis quatuor ». Sed exem-
 plis Avieni, atque adeo Manilii re-
 fectitur. Scud. — *Sit terminus* Ven.
 Cusp. fit terminus Vad. Pith. Hudis.
hic terminus Ambr.

170. *Proceris Cilicum aratris*. For-
 sau *procurvis*, quod malit Oddius.
 Hudis. Sed versu sequenti recurrit
 « Curva salo forma est ». Et simi-
 liter Avien. v. 354 : « quæ longi
 pondere aratri sollicitavit humum ».
 Scaliger etiam huic voci obelum
 adposuit, sed in promptu sunt Ve-
 tærum loca, Plin. II, 123, 24 ; Co-
 lum. II, 223, 24 ; Ovid. Anf. III, 8,
 41 ; Pallad. R. R. I, 43, 1, quibus

Curva salo forma est : hinc sese marmora ponti
 In Zephyrum torquent, ac flexu lubricus errat
 Gurges, et exesas illabitur unda lacunas.
 Sic virosorum prolixa volumina sese
 Sponte cerastarum facili sub viscere curvant;
 Sic spiras crebro sinuat draco, seque vel orbe
 Colligit inclinans, vel pronis agmina longe
 Tractibus absolvit: stridet nemus undique totum,

docentur, olim et graviora et minora aratra fuisse. Huns, *Procerum* aratrum satis, ni fallor, probat Virg. Georg. I, 171, ubi de buri: « Huic a stirpe pedes temo proteutur in octo ». Videndus ad h. l. Heynii V. C. comment. et in nostra edit. Excursus de aratro Virg. t. I, pag. 332. Ed.

173. *Illabitur unda lacunas*. Sic in Phœnom. 740: « blandusque illabitur herbas Sirius ». SCHN. Aliter Noster supra v. 20. W.

174. *Virosorum cerastarum*, forte *virosorum*. Κεράστῃς enim Græcis est masculino genere, neque alio efferunt. Isid. Orig. XII, 4: « Est enim flexuosus ». Claudian. Rapt. Proserp. II, 346: « Extendunt socios ad pocula plena cerastas ». Add. Stat. VIII, 764, et XI, 65; Lucan. IX, 715, VI, 679, ubi vid. Oudend. *virosorum* autem finxisse librarii videntur, ut sono conveniret sequenti *cerastarum*. SCHN.

175. *Sub viscere*. Conf. uot. ad vs. 80. *Viscera* pro omnibus corporis membris. W.

176. *Spiras crebras* citat Drakenh. ad Sil. VI, 276. *Creber invadat* Ambr. sic citat Heins. ad Virgil. Æn. XII, 862. SCHN.

177. *Colligit inclinans*. Vid. Heins. ad Virgilium, loc. cit. « Alitis in

parvum subitam collecta figuram ». Sic et alibi eo verbo utitur Maro pro *contrahere*, in Georg. II, 154: « neque tanto Squameus in spiras tractu se colligit anguis ». Ibi latissime Heinsius: sed et aliena miscet, ut Silii X, 3: « Adsilit in ferrum, et per vulnera colligit hostem », leg. vero est *corripit*. Mecum facere video Markl. ad Stat. V, præf. p. 238. a. S. De Silii loco non adsentio. W.— Higtius distinguit «... inclinans vel pronis agmina longe »; sed *inclinans* hac in sententia superfluum videtur, quia *pronis* sequitur. Forsan *agmina longa* conj. Huds.

178. *Tractibus absolvit*. Higtius distinguit: « inclinans vel pronis agmina longe Tractibus absolvit ». An *exolvit*? Simplex est v. 602, ubi de Pithone: « Sanguinis et casus prolixa volumina solvit ». Virg. Georg. III, v. 423: « Quum medii nexus, extremæque agmina caudæ Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbes ». SCHN. — *Stridet nemus undique totum*. Higtius: « stridet nemus undique: totam Pestifero adflatu serpens vagus inficit ætheream ». Pro vulgata facit Virg. Ecl. I, v. 11: « undique totis usque adeo turbatur agris »; et Dionys. vs. 124: τῷ δ' ὑπὸ πᾶσι βαρύνεται οὖρος ἄκρῃ ἐρχομένη. SCHN. — Va-

Pestifero adflatu serpens vagus inquinat æthram.
 Haud secus illapso penetrantur litora fluctu,
 Et rursum tellus init æquora: jugis ubique
 Mugitus pelago est, gemitu loca cuncta resultant.
 Imminet huic late Pamphylia, subluat illic

diauus distinxit « stridet nemus undique totum Pestifero adflatu: serpens vagus, etc. »

179. *Vagus inquinat æthram*. Utitur hoc loco N. Heinsius ad Ovid. *Metam.* III, 75: « quaque halitus exit Ore niger Stygio, vitiatas iniecit auras ». Scul.

180. *Haud secus*. Quoniam Avienus hac formula nititur post gemitum *Sic* v. 174-176, Virgilius vero plurimis locis in comparatione uti solet vocibus « *Ceu...Haud aliter* », ut *Æn.* VII, 377-383, X, 723-729, hinc Schraderus pro *Sic* corrigendum conjicit *Ceu*, ut ratio comparationis constet; et convenire aliquo modo ait *Sic, ceu*. Confert etiam Ovid. *Met.* XIV, 825, quo loco in codd. permutata ut, *sic, ceu*. Vid. Heins. Mihi videtur comparatio inversa et imperfecta esse, in qua *Sic* refertur ad priora. Et in *Haud secus* est repetitio vel continuatio eorum, quæ vs. 173 dicta erant.—*Aut secus in lapso Ven. vitiose. Haud secus in lapso Cusp. in lapso Vad. Pith. Huds. illapso* correxit Camers ad Prisc. 119.

181. *Jugis utrique* conj. Heins. infelicit. Unus sinus Issicus describitur, aut mare Pamphyliæ. Scul.

182. *Loca juncta resultant*. Heins. Ovid. *Metam.* I, 573: « sonitu plus quam vicina fatigat ». Scul.

183. *Imminet...* et vell. ad v. 187. Salmasius ad Solin. p. 548, a. E.

recitatis Dionysii versibus tribus 127-129, hunc eorum sensum manifeste esse adfirmat, Pamphylios Issici sinus excurrentem in terras partem circum habitare, quo usque procedit ad Chelidonias insulas: promontorio autem Patareo ad Occidentem terminari. Nempe Issici sinus terminum ad Occidentem esse Pataram promont. Subjungit deinde utriusque latini interpretis versos, atque eos ait locum Dionysii plane aliter accepisse. Schraderus contra existimat, Salmasium ipsum mentem Poetæ non intellexisse; neque enim eum dicere, Issicum sinum adluere *alibi* Pamphyliam imminentem, *alibi* Chelidonias insulas subluere. Porro disceptat, an legendum sit *hinc enim Huds. vel Imminet huic*, scil. Issico sinui, pelago: quam in rem comparat Dionysii verba: τοῦ μὲν ἐπὶ πελοπόννησος (sic Salmas. sed in Dionysio est περὶ τοῦ), et Or. marit. 622; Plin. I, 243, 18, I, 347, 17. Tandem conjecturam proponit: An *Eminet*? Sic hic, illic servari debet. Pariter hic illic de eodem loco, vs. 206, 316, 478, 601, 603, 907; Or. marit. 527, 530. Eandem, inquit ille, conjecturam *Eminet hic* olim mecum communicavit Wassenberghius. Scul. Ego, si quid video, legendum esse existimo *Imminet huic*, h. e. adjacet sinui Issico Pamphylia, qui plane sensus est Dionysii, v. 127, τοῦ μὲν ἐπὶ. Neque in cæteris Avienus discedit ab eo,

Unda Chelidonias, illisum murmurat æquor,

Sæpius et crebra spumescunt æquora rupe,

Ac rursus in Zephyrum vada semet cœrula curvant.

ut Salmas. putat, modo verba ejus recte intelligantur. Neipe *subluit* illie interpretor, ubi ejus Pamphyliæ finis est, unda Ponti Issici Chelidonias, quæ Pamphyliam terminant, adluit. *Illie*, de extremitate vel line percommode accipitur, idemque innuit verbum *subluit*. Quippe verba ejus compositionis, ut *subjicere*, *subdere*, *subungere*, notare solent ad calcem vel finem addere. Denique terminum Issici ponti Pataram esse idem significat versu 187, ubi aptius legitur *Terminus hic*, scilicet æquoribus, quod præcessit. W. — Et aptissime intellexit Payius, qui v. 129: « Et tandem ad Zephyrum Patareia clauditur arce ». Ed. — Pamphyliæ, quæ nunc Menteseli, clauditur a Septemtrione Galatia, ab Oriente Cilicia et Cappadocia, a Meridie suo mari quod Pamphylion vocatur; ab Occidente Lycia. Ed.

184. *Subluit unda Chelidonias*. Sio vs. 557: « citus Hadria rursus Subluit hanc fluctu ». SCHÆ. — *Unde Chelidonius* Cusp. *Unde Chelidonias* Pith. Huds. *Unda* correxit Camers ad Prisc. 126, quem sequutus est Vad. et sic emendant Salmas. ad Solin. p. 548, Heinsius, Hudsonus, qui simul distinguit « Unda Chelidonias, illisum murmurat », vel « Subluit illie, Unde Chelidonias illisum, etc. » Schraderus recipit *Unda*, alteram conjecturam pro incepta habet.

185. *Crebra spumescunt æquora rupe*. An de duabus vel tribus insulis (Chelidoniis) ita loqui potuit? Fuerunt inter Chelidonias et Rhio-

dum plura viciæ, teste Strabone apud Cellar. p. 127: easne intelligit? vix puto, Dionysium enim interpretatur. An: « Sæpius et crebro spumescant æquora rupes? » Confer Progn. 74, ubi et *crebro* pro *sæpe*. SCHÆ. *Crebra rupe* est poetica exornatione et per inversionem dictum, pro « rupes æquore spumescunt », et *rupes* intelliguntur litoris, et versu 190 dicuntur *saxosæ ripæ*. W.

186. *Terminus hic cantes Patareidis... Ac rursus in Zephyrum*. Variis tentari modis hic locus potest. 1° Forte *Terminus huic*, quia Dionys. v. 129, Σῆμα δ' ἔχει, nempe κόλπος: et Priscian. 127: « At procul hunc Zephyrus finit Patareide summa »; ipse quoque Avienus supra vs. 21: « Finis huic Gades ». 2° Forte transponendum: « Ac rursus in Zephyrum... Terminus hic cantes, etc. » 3° Forte sic: « Terminat hunc cantes Patarcidis eminens arcis »; quia Dionys. τὰς δὲ, Prisc. *proent*. Sed vulgatæ favet vs. 684: « Qua frons tenta salo Patarcidis eminens arcis ». Avienus enim sæpe dimidios, atque adeo totos pæne versus repetit. 4° An *Terminus his?* SCHÆ. Mihi valde blanditur trajectio versusum secundo loco proposita. WASSERN. Atque ego non dubitavi in ipso textu sic transponere versus, quia omnino ad ordinem verborum Dionysii æque ac Prisciani sic melius respondent. W. — *Ac rursus in Zephyrum*: sic Cusp. Pith. Huds. Sed Camers ad Priscian. 128 legendum putat: « Ac rursus in Boream », idque pœm ipsam et lo-

Terminus his cautes Patareidis eminet arcis.
 Hinc salis Ægæi tractus tonat, inque Bootis
 Plaustra dehinc rapidi flectuntur marmora Nerei,
 Saxosis Sporadum sæpe obluquantia ripis.
 Non aliud tanta consurgit mole profundum,
 Non sic curva Thetis fluctu tumet: extimui omni

cum Prisciani poscere: «Post hæc Arctois ad partes adspice rursus». Lectionem Camertis adoptavit Vad. Sed mihi perperam videtur Camers dictum versum Prisciani cum hoc Avieni loco comparare: debebat præcedentem: «At procul hanc Zephyrus fuit Patareide summa». Quod etiam vidit Schraderus.

187. Huds. legendum putat *Terminus hinc*. Alias conjecturas Schraderi vide not. supra: *hic cautis Patareidis* Ven. et Cusp. Lego *Terminus his*. — Nempe *vadis*, de quibus vs. præced. et ita Dionysius certissime voluit. Ed.

188. Pro *Hic* forte *Hinc*, quia Dionys. 130, ix αἰνῶν, et Priscian. 128: «Post hæc Arctois ad partes, etc.». Pro *tonat* Huds. *sonat*, male. — *Inque Bootis*. Heinsius ad Virgil. Æn. I, 120: «fortis Achatī». Sic apud Avienum in Descript. Orbis passim *Booti* pro *Bootis* opinor scribi debere, ut est insignis ille antiquitatis æmulator. Sed in codicibus nullo loco tale quid invenias: quare vulgatam ubique servo. Cæterum aut fallor, aut legit Dionys. v. 130: ὑπὸ τοῦ δ' ἐκ αἰνῶν τετραμῖνος αἰθῆς ἐπ' ἄρκτου Αἰγαίου πόντου πλατὺν ῥόον (in Dionys. est πῶρον). Schk.

190. *Obluquantia ripis*, i. e. litoribus, ut Horat. Carm. III, 36: «Æquoris nigri fremitum et trementes Verbere ripas». Vid. Heins. ad Ovid. Ilier. VI, vs. 54: «Milite

tam forti ripa tuenda fuit». Lactant, de M. P. cap. 36: «Diversas ripas armati tenebant». Sermo autem est de Propontidis litoribus. Vid. Columh. Schk. — *Sæpe obluquantia* scribit Cusp.

191. *Non aliud tanta*. Plane similem locum habes infra v. 1178, seq. W. — Schraderus conjecterat aliquando *Non alibi*, quia sic v. 102: «Proxima non sibi tantum divortia cernas». Nunc addit ob stare Dionysianum ἱσπός.

192. *Curva Thetis* nolim repudiare: nam intelligit mare procellosum, cævos undarum sinus volutans, ut apud Lucil. in Ætna, 489: «Sicut quum curvo rapidam mare cernitur æstu». *Curvatas undas*, ut hic, Ægeo tribuit Silius, I, 472, ad quem locum Oudeendorp. pluribus locis significationem *curvi* vel *curvati* maris adstruit, etiam Nostri versu 296: «Curvatumque salum quatit amplo litora fluctu». W. — *Non sic curva Thetis*: sic Cusp. Vad. Pith. Huds. Sed Camers ad Prisc. 128 vult *Non sic cuncta Thetis*, conformiter ad Prisciani locum: *Superat qui fluctibus æquora cuncta*. Vetus Ven. habet *curia* pro *cuncta*. Sed Schraderus in not. legendum conjicit *Non sic ulla*, idemque sibi, nondum inspectis Schraderi adnot. in mentem venisse adfirmat cl. Wassenb. Addit ille, Oudeendorpium, quum in Obs. Misc. vol. V, p. 69

In Tenedum cursus, pelagi caput incipit Imbro.

Cespitis hinc proni protendens dorsa Propontis,

Flatibus ex Boreæ tepidum procumbit in Austrum, 195

conficeret leg. *Non sic curva Thetis fluctus tumet*, bene abjecisse: sed tales emendationes nuius assis non facio. — *Curva Thetis*. Sic Rutil. It. I, v. 315: « Tenditur in medias mons Argentarius nudas, ... cæcula curva premit ». Ed.

193. *Extimus oliv in Tenedum cursus*. Male cepit verba Dionysii, v. 135: *ὄλον δ' εἰς Τένεδον τιμαί-
πεται ἰσχυρόσσαν*. ὄλος, Dionysio mascul. ἰσχυρόσσαν referendum ad Τένεδον. Eundem errorem interpres latinus Poetæ commisit, limitem vero in Tenedum terminat extremum. SCHÆ. Debebat Avienus scribere, cursus illi mari est ad extremam usque Tenedon, vel ad extremitatem Tenedi. Neque minns peccavit Avienus in iis quæ adjicit. Quam enim Tenedum quidem secundum Dionysium, accepisset de extremo fine maris Ægei, jam Imbron insulam contra Dionysium, qui dicit ex altera parte Ægei esse, perperam facit principium Propontidis: *pelagi caput incipit Imbro*. Hoc colligo ex pelagi nomine, quo plerumque solet minora maria, terris interjecta, insignire. Vid. v. 905. W. — *Caput incipit Imbri* omnes exhibent præter unum Vadian. qui correxit *Imbro*, recte. *Intimus Imbri* coniecisse Schraderum notat Fries. sed Schraderus non agnoscit. Est fortasse Heinsii conjectura, qui sic exprimi putavit ἱρίπυδον, 136.

194. *Cespitis hinc proni protendens dorsa Propontis*. Videtur hoc loco Propontis, ut Pontus, regio ad Propontida dici. Eo ducunt verba *Ce-*

spitis hinc proni, et quæ sequuntur, *populos alit ubere terræ*. Vix aliter capi potest; deest tamen exemplum. Præterea Avienus male expressit Dionysium, qui v. 136 non de ipsa Propontide, sed de angusto αἰλῶνι loquitur, tracto versus Boream intra Propontidem. SCHÆ. Sic quidem recte interpretatur Schraderus, fa-teor tamen, verba Dionysii sic facile accipi potuisse ab interpretibus, ut αἰλῶν ille diceretur esse intra Propontidem, adeoque Propontis haberetur pro litoribus vel regionibus Propontidi adjacentibus. Quod Avienus *cespitum pronum* dicit, huius eadem est ratio, ac quæ sequentium *procumbit in Austrum*. Vid. not. ad vs. 35. W. — Pro *Cespitis* Schrader. tentat *Gurgitis*, ut Propontidi conveniat. *Hic proni ediderunt Cusp. Vad. Pith. hinc Huds.* quod Schraderus probat ex Dionys. 136, 137. Pro *protendens Ambr. pendens*; unde Schraderus tentat legere *pro-pendens terga*, quia certe proni pendere dicuntur; ob stare tamen fate-tur, v. 860: « Tanais... in salsam protendit terga paludem ».

195. *Flatibus ex Boreæ*. Recte monet Schraderus, hoc contra Dionysium esse, qui v. 137 *Βορρῖνδα*. Aug-et errorem, quod statim adjicit, *tepidum procumbit in Austrum*. Hoc enim Dionysius non de Propontide, sed de populiæ terræ Asiaticæ sub-jicit. Avienus traxit ad Propontidem, quia hoc nomine non pelagus solum, sed regiones adjacentes complexus est, male quidem, saltem minus accurate et distincte.

Immensæque Asiæ populos alit ubere terræ.
 Hinc arctas inter fauces atque obvia saxa
 Thracius angustas discludit Bosporus oras,
 Bosporus Inachiae subvector virginis olim.

Multo accuratius hæc exprimit Prisc. v. 132 seq. W. — *Procumbit in Austrum*. An *procurrit*? Huds. Sed vs. 35 ita præcessit: « Vis obliqua sali tepidum procumbit in Austrum ». An igitur et illic *procurrit*? Certe *procurrus* Oceani memorantur vs. 555 et 803. Sed et alius locus vulgatam defendit, v. 1055: « Ora Syrum curvi procumbens litoris acta In Notum et Eoi, etc. » Schr. Cur *procumbit* minime ioutandum sit, ejus rei rationem satis gravem addit ad vs. 35.

196. *Alit ubere terræ*. Hudsonus dicit, malum *terra*. Sed prior lectio inulto elegantior est. Nam ut Græci dicunt εὐχρη ἀρούρης, sic Virg. *Æn.* I, 531: « potens armis atque ubere glebæ ». Prisc. *Perieg.* 218: « Atque trahens limum complectitur ubere campus ». Aucron Anglus in *Obs. Misc.* vol. I, tom. II, pag. 274. Ad hæc citat Schraderus, Juret. ad *Symon.* p. 314; *Priscum* ad *Apol.* *Apul.* p. 189. — *Ubere terræ* omnes editi.

197. *Hinc arctas inter fauces*. Pro his videri posset legendum *arctas cautes*, quia *cautes* et *saxa* conjunguntur v. 430: « Porro inter cautes et saxa sonantia Rheous ». Virgil. *Æn.* III, 699: « Hinc altas cautes projectaque saxa Pælyni Radimus ». *Arctas* tamen *fauces* defendit Prisc. 133: « Augusta trahitur qua fauce Propontidis unda ». Et fauces forte rectius *arctæ* dicuntur, quam *cautes*. Schr. Adde nostri v. 640. W. — *Hic arctas* legunt Cusp. Vadian.

Pitli. sed *Hinc* cum Hudsono legendum esse probat Schrader. e Dionys. 140: τῇ δ' ἐνὶ θρηάκῳ ὁρμα. B. et Priscian. v. 135: « Threicius sequitor post Bosporus ». Cæterum concinnius hunc et sequentem versum format Schraderi conjectura: « Hinc arctas intrat cautes, atque obvia saxa Thracius angusto discludit Bosporus ore ». Diserte Dionys. v. 140, vocat ὁρμα Βοσπόρου. Noster, v. 200: « terraque parci faucibus oris hiat »; et vs. 222: « adversusque dehinc se Thracius arctat Bosporus, et tenni vix panditur oris histu ». Loco τοῦ *obvia* Ambros. habet *obuli*: forte *obliæque saxa*: nam *collisæ* dixit inf. v. 211: « Seu quod collisæ Thetis indignata per arces ». Sic Heins. Sed ibi de Cyaneis errantibus agit, hic de *saxis* ab utraque Bospori parte imminenti⁹ bus, quæ quomodo dici possint *obliæ*, non intelligo. *Obuli* est *obvii*, ut *l* et *i* sæpe permutantur. Schr. Sic conjecturam Heinsii, quam Schradero tribuit Friesem, repudiât Schraderus.

199. *Inachiae subvector virginis*. Subvector, qui subvectat, quasi portitor. Fortasse unius Avieni vocabulum est. Alias *vector* navis, *vector* equus. *Inachia virgo*, Io Inachi fluminis filia. Fabulam de Io in vaccam mutata, et furiis a Junone inmissis per terras et maria fugata, narrat e poetis Latinis, Ovid. *Met.* I, a versu 588. Idem, *Her.* XIV, 85 seqq. Val. Flacc. IV, a v. 348, ubi Orpheus canit. Eros

Nam vicina sibi stant litora, terraque parci
Faucibus oris hiat, pronam sinus evomit undam:
Proxima non alibi tantum divortia cernis
Cespitis: hac pecoris cursu sternacis in æquor

res ejus enarrat Apollodorus, Bibl. lib. II, cap. 1, et ad hunc Heyn. v. clariss. not. part. I, pag. 255 seq. W.

200. Nam vicina sibi stant, ut infra v. 694: « Et vicina sibi lambit confinia pontus ». W.

201. Parci Faucibus oris, i. e. modici. Contra vs. 790: « immodici late patet oris hiatus ». Verba « pronam sinus evomit undam » explicet aut illustret alius locus, vs. 640: « Urgent anguste marmora fauces, Arctaque præcipitant properum confinia pontum ». W. — Prona sinus evomit unda vulgarunt Pith. et sequiores. Hudsonius corrigit pronam undam, summopere id probat Schr. sed Cuspius. et Vadianus ante hos omnes clare perscripserunt pronam sinus evomit undam. Schraderus præterea codicis Ambr. auctoritate id confirmari ait, et addit, requiri quantum casum, ut vs. 423: « tum cæruleum Padus evomit antro Flumen: sinum autem esse ipsum Bosporon, ut vs. 247 sinus dicitur Cimmericus.

202. Proxima non alibi. Contra Val. Flacc. IV, 714: « Non alibi effusis cesserunt longius undis Litora ». Schn. — Pro tantum Venet. tm exhibet: tanti legit Heins. item Huds. nullo sensu, ut ait Schrader. Requiritur tam tu, vel sibi tam, ut vs. 233: « Proxima celsorum sic sunt sibi dorsa locorum, Ut ». An forte: « Proxima non tam alibi tanti divortia cernas Cespitis ». Schrader. Ego vix dubitaverim scriptum esse

ab Avieno: « Proxima non alibi sibi tam divortia cernas ». Exciderat sibi ob similitudinem præcedentium syllabarum in alibi, et hiatum versus inde ortum librarius utcumque supplere tentavit compendio voculæ tm.

203. Pecoris cursu sternacis. Sternax quidem proprie de equo dici solet, qui vel erigendo se, vel cernuendo sessorem effundit, ut apud Virgil. Æn. XII, 364: « sternacis equi lapsum cervice: hic tamen, ubi de pecore exterrito et fugiente sermo est, ita accipiat necesse est, ut consternati equi dicuntur, atque ut Gellius, XV, 22, de cerva Sertorii: « festinatione ac tumultu consternata in fugam se prorupit ». Certe sequioris ætatis scriptores sternacem ponere pro trepido et consternato solent, ut quando Sidon. Apollin. Epist. IV, 12: « Respondit ipse, quamquam esset trepidus et atermax, et præ reatu balbutiret ore ». Glossa Isidori: « Sternaces, pavidi ». Male igitur Drakenb. ad Sil. I, 261, nostrum Avieni locum cum illo Virgilii equo sternaci comparat. W. — Hæc pecoris habet Ven. et Cusp. hæc voluit Camers ad Prisc. 136, idque expresserunt Vadian. Pith. Huds. sed hæc, scil. æquor voluit Vlitius ad Nemes. 17, et Heins. atque unice verum pronuntiat Schrader. pecoris dorso habent omnes edd. sed hoc stare non potest, quia Inachis non dorso pecoris vecta, ut de Europa narrat Manil. II, 490, sed ipsa in pecus

Inachis illata est; sic pectus canduit ira,
Pellicis et tanto Divam dolor extulit igni.
Illic instabili fama est sale saxa moveri,
Inferrique sibi flabris urgentibus oras :

205

mutata Bosporum tranavit. Pro dorso igitur Schraderus conjicit *forma*. Ego malo *cursu*, quod dorso similis et aptius *70 sternacis* est : hoc enim trepidum vel exsternatum significat, quod de ipsa Io usurpat Ovid. Met. I, 641. Eodem ducunt omnia poetarum loca, quæ *fugam, vias, labores* Ius nminant, et diserte Ovid. Her. XIV, 101, de Io : « Per mare, per terras cunctaque flumina curris ».

204. *In æquor illata est*, sc. *cursu*, ut Ceres « Dea concita cursu Fertur » apud Ovid. Fast. IV, v. 461 : atque ut de ariete Phryxi Val. Fl. I, 281 : « Aureus et juvenem miserantibus intulit undis Vector ». *Cursu* et ingressum in æquor Inculetius describit Valerius Flaccus, Argonautic. lib. IV, 401 et sequent. « per urbes Raptatur Graias, atque ardua flumina ripis : Oblato donec paullum cunctata profundo Incidit : absistunt fluctus, etc. » W. — Amplectur distinctionem huius loci, quam Vadianus editione sua constituit, et Schraderus probavit : « Sic pectus canduit ira, Pellicis et tanto Divam dolor extulit igni. »

205. *Pectus canduit ira Pellicis, et tanto*. Vlitius ad Nemes. Cyn. 17, hunc locum Avieni adducens notavit, pellicis nomine Junonem designari, et videri subinde id nomen poni pro Ioverca. Equidem nunquam pellicem Junonem eximie dici, fateor e Nemesiani loc. cit. et alii auctoris de Land. Herc. (qui idem Nemesianus est) v. 47,

adparere, et luculenter eam vocis potestatem exposuit Barth. ad Stat. Theb. VII, v. 160. — Et videantur quæ untata sunt ad hunc locum huius Op. nunt. t. I, part. II, pag. 299. En. — Sed tamen unum necesse est ad eam notionem decurrere, *ira* quippe *pellicis* est in *pellicem concepta*. Nihil clarius Ovidii locis, Met. IV, 277 : « quem Nymphæ pellicis ira Contulit in saxum : tantus dolor nrit amantes »; et ibid. vs. 234 : Invidit Clytie, stimulataque pellicis ira Vulgat adulterium »; ubi vide Burm. Sic *dolor pellicis* apud Quintil. Declam. X, 9, quem Ovidius *de pellice* dixit. Eandem distinctionem olim mihi proponebat Wassenberghius. Schn. — *Et tanto Divam dolor extulit igni*. Val. Flacc. II, 660 : « utinam unum ira Pelasgos Efferat ». Alcim. Avitus, V, 629 : « Effertur nigri dux agminis, et Pharonem Ira subit ». Ceterum hoc loco videntur sequi debere vs. 253 et 254 : « Huic mirante salo, etc. » Schn.

206. *Illic instabili fama est sale saxa moveri*. Virg. Æneid. V, 866 : « Tum rauca assidum longe sale saxa sonabant ». Schn. — *Saxa movere* dedit Cusp. sed *moveri* correxit Camers ad Priscianum, vs. 136 : reliqui pariter.

207. *Inferrique sibi fl. u. oras*, i. e. concurrere et tollidi, fere ut supra v. 197 *obvia saxa* vocabat. Sic in Prognost. v. 100 : « si moles magna utriusque Occurset sibiinet velut obvia ». W.

Hic rigidas errare ferunt per marmora cautes,
Et nunc ora salī vastas prætereundæ rupes,
Nunc aperire sinum: gemit amplo murmuræ pontus,
Seu quod collisas Thetis indignata per arces
Sæviat objectis; seu quod brevis exitus undas
Exserat, et strictis eructet faucibus æquor.

209. *Et nunc ora soli.* Malim *arva solo*, aut *arva soli* ut v. 149, aut *ora solo* cum Oddio. Hudsonius. *Arva* habet Ambr. quod ducere videtur ad *arva*. Au igitur emendandum «*arva sali vastas prætereundæ rupes*» Virgil, VIII, 695: «*arva nova Neptunia cæde rubescunt*»; ubi Cerda Sedulium citat, III, 227: «*Et vasti premit arva freti*». Schrad. Ego malo *ora soli*, nempe illius, quod est inter duo saxa.

210. *Amplø murmuræ defendit* Schraderus comparato Progn. 102: «*amplæque late Murmura discunt*». Et Apul. Met. III, p. 137, not. Pric. «*rursum præconis amplø boatu citatus accusator*». Vid. Pricæum ibi notantem. Schæ.

211. *Indignata per arces.* Habuit Avienus ante oculos Virg. Georg. II, 162: «*Atque indignatum magnis stridoribus æquor*». Barthius ad Claud. p. 1129, a. sic distinguit: «*Sen quod collisas Thetis indignata per arces Sæviat, objectis seu quod brevis exitus undis*». Sed obstant sequentia: «*seu quod brevis exitus undas Exserat, et strictis eructet faucibus æquor*». — *Per artes Cusp. perperam: arces reliqui.* *Indignata* ad modum Virgilii, qui de ventis carcere inclusis Æn. I, 55: «*Illi indignantes magno cum murmure montis Circum claustra freinunt*».

212. *Sæviat objectis, seu quod.* Sic distinguunt omnes edd. Barthius

ad Claudianum avellit *objectis*, et deinceps legit *undis*. Higitius tentavit: «*Sæviat objectas seu quod brevis exitus undas Exserat*». — Sed hoc Wernsdorfio minus probandum videtur. Ep. — Sed vix fero *objectas undas*. Forte *objectis*, servata distinctione recepta, explicandum: *in obvia*. Sed legamus potius *adjectas undas*, mutata nempe distinctione, ad exemplum illius in Eleg. ad Liv. v. 226: «*Vix capit adjectas alveus altus aquas*». Schæ. Sed in eo loco *adjectæ aquæ* sunt lacrymarum flumina, quæ Tiberis adicere aquis suis dicitur. Igitur hic locus non satis aptus est nostro. Hinc Ovidius in simili versu, Am. III, 6, 86, «*admissas aquas*» dixit. Sanum esse videtur *Sæviat objectis*, eo sensu, quo ipse explicat Schrad. Nempe *sævire* cum tertio casu poni posse, docet Ovid. Her. IV, 148: «*Qui mihi nunc sævit, sic tibi parcat amor*». Sic etiam apud Valer. Flacc. VI, 613, «*stabulis opimis sævit*» positum existimo pro *in stabula opima*. W.

213. *Undas Exserat.* Heinsius conjiciebat *Egerat*, quod firmari potest verbis Plinii, Epist. VIII, 20, 9: «*Idem lacus in flamen egeritur*». (Add. Luc. V, 464. W.) Sed displicet Hudsoni conjectura *ac arctis*, primo, quia *ac*, seq. voceli, non ponitur (vid. Oud. Ind. Suet.); deinde, quia criticæ regulis plane

Interiori lato Pontus se gurgite fundit,
 Undarumque procul latus explicat, aurea Phœbi
 Qua rota purpureo repetit convexa sub ortu.
 Sic obliqua maris panduntur denique dorsa,
 Ut matutinis inclinent æquora habenis,
 Longior ac Boreæ concedat gurges in axem.
 Pontus enim nostræ sinus est amplissimus undæ.

repugnat. Si enim centum codices offerrent *arctis*, unus *strictis*, hoc acciperem: nam *strictus* est *arctus*, *adstrictus*. Conf. Heins. Adv. p. 32. Totus locus sic 'cohæret': «brevis exitus exserat undas, et...eructet æquor». — *Eructet faucibus*. Similiter Nostr. de fonte Tauais fl. v. 862: «Arduus istum Caucasus eructat»; et Val. Flac. IV, 345: «Qua rigidos eructat Bosporos amnes». Confer supra v. 201. W.— Pro *Exserat* Heins. volebat *Egerat*, quod perperam Schraderus tribuitur in edit. Fries.

214. *Interiori lato*. Schraderus observat, Avienum apud Dionys. v. 146 legisse *ἐνδοῦ*, non, ut hodie vulgatum est, *ἐγγύθι*.—Similiter variatio τοῦ *ἐνδοῦ* pro *ἐγγύθι* adparet vs. 82 Dionysii, ubi vulgo scribitur *ἐγγύθι*, sed Papius amplectitur *ἐνδοῦ*. Huc autem verbum bene exprimit Papius, vs. 146: «Explicat inde amplo propter se corpore pontus». Certe male cohærent vs. Avieni 214 et 215. Ed.

217. *Panduntur denique dorsa*. Legendum puto *tenduntur denique dorsa*, quia Dionys. v. 146 *παρὰ τὰς ἐκτάς* habet, et v. 148 *ἐντροχάου* et usus huius verbi hac in re apud Avienum valde frequens. Conf. v. 194, 644, 768, 860. Schm.

218. *Inclinet æquor* Venet. Pith.

inclinent Cusp. et Vadian. *Inclinent æquora* vult Hudsonus, cui assentit Schraderus: nec aliter in Ambr. legi adfirmat: *Inclinet in æquor* Schraderus tribuit Fries. sed Schraderus ipse refutat. — *Inclinent* emendaveram: nec aliter A. Quapropter admittere non timui. Heinsio placebat: *inclinet in æquor*; quod intelligi nequit. *Inclinare* eum dativo reperitur v. 1012: «*Inclinata mari*»; et Of. mar. v. 655 de sole: «*quum lunenaxi Atlantico inclinaverit*». (Add. Nostri v. 26, 321, 769, W.) Singulare vero est *matutinis habenis* pro sole oriente. Sed Solis nomen omissum videtur propterea, quod præcedit: «*aurea Phœbi* Qua rota purpureo repetit convexa sub ortu». Schm.

219. *Longior aut* Ven. Cusp. et Pith. at edidit Vad. ac corrigit Schrad. e Dionysii, vers. 149: *πρὸς βορέην τὰ καὶ ἀντοῦ*. et Prisc. v. 139. *Boream Solemque*. In axe habent omnes edd. sed *axem* corrigunt Heinsius, Hudsonus, Higtius, Schraderus.

220. *Pontus enim nostræ*. Hic versus et tres seqq. additamentum Avieni sunt non necessarium, connectendi forte causa ab ipso fictum: in fine enim quædam adtexi, quæ transitui inserviant: «*tenui vix panditur oris hiatu*. At qua didu-

Hic Asia ab lævis præcingitur, Europamque
Excipit, adversus quam dehinc se Thracius arcuat
Bosporus; et tenui vix panditur oris hiatu.

At qua diducto Pontus distenditur æstu,

Et porrecta mari terræ juga longius intrant

In pelagus, tractuque vago sua litora relinquunt,

Cespite Paphlagonum prodit saxosa Carambis.

cto, etc. Simillima his sunt Apuleii verba de Mundo, pag. 60, ed. Elm. « Pontus, sinus amplissimus maris nostri ». Schen.

221. *Hic Asia ab læva.* Non placet Heinsii conjectura: « Hinc Asia ab læva ». Sed vix aliter huic loco consuli posse puto, quam si legatur: « Hic (Pontus) Asia ab lævis præcingitur, Europamque Excipit adversam: dehinc sese Thracius arcuat Bosporus ». Comparet Valer. Flacc. IV, 735 et sqq. « hyemem sic unda per omnem Aut campo jacet; aut tumido riget ardua fluctu; Atque hac Europam curvis anfractibus angit, Hac Asiam, Scythicum specie sinuatus in arcum ». Schen.

— *Hic Asia ab lævis:* sic Ven. Cosp. Vadian. *Hic Asia ab læva* Pith. et Hudson. ed. Ego inhærendum censeo vetustarum lectioni.

222. *Excipit adversus quæ dehinc:* sic Ven. *qua dehinc* Vad. qui distinguit Excipit adversus, qui dehinc se Thracius arcuat. Pithæus et reliqui ediderunt Excipit, adversusque dehinc. Schraderus legendum credit Europamque Excipit adversam: dehinc sese Thracius arcuat. Mihi placet, patrocinate, veterum scripturam, legere adversus quam, sc. Europam, dehinc, etc.

223. *Bosporus.* Mentionem Ius, quæ Bospori nomen fecit, ut Priscianus, omittit. Eū.

224. In Ambr. discernitur pro distenditur esse dicit Schrader. idque probare videtur collato vs. 108: « Sic discreta freto ». Nec mihi illud displicet: æstui pro æstu habet Venet.

225. *Et porrecta mari.* Haud inepte videtur scriptura A. Ut, quam et Heinsius probasse videtur: Et adsunt loca similia, v. 154: « Sic Italia tellus Ut circumfusus latus amplum lambitur undis »; et vs. 2058: « namque duobus Ut conclusa jugis, vallis vice, multa cavatur ». Si autem hoc recipiamus, post relinquunt punctum forte ponendum, ut nova periodus incipiat a *Cespite*: ... tractuque novo sua litora relinquunt. *Cespite Paphlagonum prodit saxosa Carambis.* Altera se cautes, etc. Cæterum singulare est *porrecta mari*. An *projecta mari?* quod firmitur Virgiliano hinc, Æn. III, vs. 699: « projectaque saxa Pachyni Radimus ». Ad verba intrant in pelagus conferri potest Heinsius ad Ovid. Metam. VII, 493: « Attica classis adest, in portusque intrat amicos », ubi phrasis ea pluribus poetarum locis, etiam nostro Avieni adducto, illustratur. Schen.

227. *Cespitè Paphlagonum prodit saxosa Carambis.* Locus est doctorum naufragii infamis. Legendum vero cum Hudsono: « Cespitè Paphlagonum ». Probat hoc Ambr. *Paphla-*

Altera cautes similis procul arietis ori,
 Dura pruinoso qua torpet Taurica caelo;
 Exserit, et tenta late premit æquora fronte.
 Eminus ista Notum videt, Arctos eminus illa.
 Porro inter fluctus ac fusi marmora Ponti

conu, i. e. Paphlagonum. Nam i et l, necnon c et g perpetuo confunduntur. Firmat idem Noster, vs. 959: «tum Paphlagonum sata longa patescunt»; et Priscian. v. 760: «Paphlagonēs post hos, Mariandy-nique sequuntur». Et sic tandem Noster liberabitur nota, quam Sme-tius in adpendice, et alii, Poetæ inusserunt. Miror autem non pau-cos, quum Hudsons a. 1712 jam verum vidisset, ad hunc scopulum offendisse. Sic enim Forcellius in Lex. «Paphiacus. Avienus... Caram-bis est in Paphlagonia. Fortasse ibi Paphiæ Veneris templum fuit. Pri-mam autem syllabam metrica ne-cessitate produxit». Paullo circum-spectius Gesnerus in Thes. Fabr. «Paphos, Paphius, Paphiacus». Avienus, Descript. Orhis, vs. 227: «Sed ibi de Paphlagonia agitur. Prima enim producta aliam origi-nem arguit». Aliam viam ingressus Oudendorpius in Observ. Misc. vol. V, t. I, p. 74, ita quærit: «Ude illud nomen Paphiaco? Agit de Pa-phlagonia. An, ergo Paphlago? Dicta hæc est regio a Paphlagonē, sive, uti est apud Stephanum, ἀπὸ τοῦ Παφλάγου, quod a viris do-ctis temere mutandum non fuisse, mihi videtur». Sed a Paphlagon formari nequit Paphlago. Nomen autem Παφλάγου apud Stephanum valde suspectum est. Etenim Eri-stathius, qui cum de more descri-bit, habet Παφλάγους: quare e cor-rupta lectione novum et inauditum

vocabulum deduci non debuit. Scnn. — *Cespite Paphiaco* Venet. Cusp. Pith. Hud. monstrum voca-huli, quod ne metrum quidem pa-titur. Sed Paphlagonum recte Vad. quomodo post hunc correxerunt Hud. et Schrad. ex cod. Ambr. Pa-phlagonum vocem in libris scriptis et excusis varie corrumpi solere, notavimus ad Epit. Hom. v. 519. — Videatur huj. uost. Op. tom. III, p. 660. Ed.

229. *Dura pruinoso qua.* Heins. conjecerat *Cruda* (conf. Drakenb. ad Sil. XVI, 118); sed hæc conjectura non necessaria est. *Dura* terra est frigore durata. *Vulgatum* inentur vicina torpet. . . *pruinoso.* Pro eodem facit Avienus ipse v. 55, 250, 452, 456; Or. Mar. 524; Horat. Carm. IV, 14, 50, etc. Scnn.

230. *Tenta late premit æq. fronte*, i. e. promontorio late porrecto (ut supra v. 225) imminet, incumbit mari. Adposite hæc illustrat locus Rutilii, I, 315: *Tenditur in me-dias mons Argentarius undas, Anel-pitque jugo cæcula curva premit.* — Ubi videsis notata, hujus ope-ris tom. IV, pag. 123, Ed. — Et Noster, Or. Marit. vs. 557 de Pa-ryene monte: «Et arva late et gar-gitem pouli premit». Plura ejusdem modi loca produxit Schraderus, lib. Observ. cap. 7, p. 83. W.

231. *Eminus ista Notum videt.* *Ista* hic refertur ad proximum *ista* ad remotius. Sic v. 377: *Illos prima dies, ceter istos adspicit Anster.*

Proxima celsorum sic sunt sibi dorsa jugorum,
Quamvis vasta sali moles interfluit arces,
Ut gemini sit forma maris. Sed brachia Pontus,
Finibus Arctoïis, Eoæ lucis in ortum,
Et qua prona dies atris involvitur umbris,
Molliter inclinans, Scythici speciem facit arcus:

233. *Proxima celsorum.* Proxima sibi esse dicit promontoria, quæ Carambis et Frons arietis vocantur, quum tamen Dionysius adfirmet, adeo non vicina esse, ut trium dierum iter inter ea pateat, v. 154: οὐ μὲν ἐκῆσαι ἔγγυθιν, ἀλλ' ὅσον ἑκατὶ ἐπὶ τρίτον ἤμαρ ἀνύσσῃ. Sed videtur Avienus hoc loco distinctionem Sallustii usurpasse quem Nonius testatur, in libro de Situ Ponti duo hæc promontoria dixisse *proxima*, etsi longe remota. Sic enim Nonius, p. 534 ed. Paris. « Proximum dicebant Veteres non solum adhærens et adiunctum, verum etiam longe remotum, si tamen inter duo discreta nihil medium exstisset. Virgil. *Æn.* V, 320! Proximus huius, longo sed proximus intervallo, Iusequitur Salius. Ita et Sallustius in situ Ponti, de promontoriis Paphlagonum, et quod *κρηὶς μέτωπον* adpellavit, posuit. Quod hic Sallustius Carambin « promontorium Paphlagonum » vocavit, hinc etiam Avienus, qui Sallustium præ se habuit, supra vs. 227 scripsit « Cespite Paphlagonum prodiit saxosa Carambis ». W. — *Sic sunt sibi dorsa locorum.* *Lacorum A. lacorum Ven. V.* forte *jugorum* Heins. Certe Dionysius (vs. 150) hic memorantur *κολωνάι*, ejusque paraphrasæ his ὑψηλοὶ τόποι tum solennis est ista literarum permutatio (vide ad vs. 227). Favet præterea epitheton *celsorum*, quem-

admodum apud Ovidium, *Fast.* II, vs. 306: « Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo », ut ibi habent codices quidam pro loco. Denique pro Heinsii conjectura facit ipse Avienus, v. 225: « Et porrecta mari terræ juga longius intrant In pelagus ». SCHN. — *Dorsa locorum*: sic habent Cusp. Vad. Pith. Huds. — Sed *jugorum* cum Schraderō in textum admitto. EN.

235. *Sed brachia Pontus Molliter inclinans.* Sic supra vs. 25: « inclinans geminis se cornibus ». *Brachia* poetis litora et margines terrarum sunt, ut Ovid. *Met.* I, 13: « nec brachia longo Margine terrarum porrexerat Amphitrite », sicut et moles sive aggeres, quibus portus muniuntur. Sueton. *Claud.* cap. 20: « Portum Ostiæ extruxit, circumducto dextra sinistraque brachio ». Et Juven. XII, 76: « porrectaque brachia rursum, Quæ pelago currunt medio. W.

238. *Scythici speciem facit arcus.* Servius ad verba Virgilii, *Æn.* III, 533: « Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum », in arcus, inquit, similitudinem, ut: « Excisum Eu-boicæ latus ingens rupis in antrum », id est, in antri similitudinem. Sic de Ponto Sallustius, unde hic tulit colorem, nam *speciem efficit Scythici arcus.* Conf. Burmanni notam ad istum locum. Wassius, Sallustii verba a Scivio citata reulit

At tepidi de parte Noti directior oram,
 Continuumque jacens, rigidi sub imagine nervi
 Tenditur: excedit confinia sola Carambis
 In Boream vergens. Boreali rursus in Arcto
 Ore sinus patulo Maotidis alta paludis

in Fragm. p. 104 (p. 150 ed. Hav.)
 Quod vero Sallustius formam Ponti
 Scythico areni comparavit, idem
 postea fecerunt alii, ut Strabo, II,
 pag. 187; Agathemerus, pag. 250;
 Amm. Marc. pag. 244 (lib. XXII,
 8); Val. Flacc. IV, 728; Mela, I,
 19, 43; Manil. IV, 753; Plin. I,
 p. 215, 6; IV, 12, 24. SCHN.

239. *Directitur*. Forsan *directa fit*,
 aut *directum iter*. HUNS. Jam cum
 Oddio malim *directior*. In. *Divertitur*
 V. Legendum *directior*. Hoc ipsa
 res docet; docent praeterea Dionys.
 vs. 158: Ἀλλ' αἶψ' εὐρυτὴς σκαμνία θε-
 ξιά Πόντου, ἴθι διαγυρῆντα. —
 Quod exprimit Papius: «Dextera
 nam reddit uerum: rectissima
 tota Progrediens». F.D. — Et Pri-
 scianus in Periegesi, 149: «recto
 trahitur nam linea ductu, Extra
 quam, etc.». *Directus* est *rectus*,
rigidus; et opponitur *flexo*, *flexuoso*
 et *obliquo*; ut v. 842: «nunc autem
 subrigit idem Obliquas arces, et
 flexilis aera pulsat: Nunc directa
 solo tentus vestigia figit»; ubi
 Dionys. vs. 640: Ἀλλετὶ μὲν λοξόν
 τε καὶ ἀγκύλον, ἄλλοτε δ' αὖτε Ἰχνα-
 σιν ἐρρότερον. Idem verbum adhibet
 v. 765: «Directosque super radios
 vicinior axi Occidno inclinat»; ubi
 exprimit Dionys. vs. 585: Ἀκτίνων
 ὁρίαν ἐπὶ κλίον ἐρχομένας. Sic *iter*
directum, quod non deflectit: de
 quo conf. Pric. ad Apul. Metam.
 p. 549; Gronov. ad Liv. XXXV,
 31, 3; Lactant. p. 10, ed. Bunem.
 Juven. II, 361. Comparativus est

apud Gell. IX, 1: «ut ictus direc-
 tiores fiant». Sed et hoc amplius
 pro *ora* lego *oram*. *Directior oram*
 nempe Ponti. Ut enim «Brachia
 Pontus Molliter inclinans Scythici
 speciem facit arcus (sub Arcton et
 ortum)», sic «tepidi de parte Noti
 directior oram, Continuumque ja-
 cens rigidi sub imagine nervi Ten-
 ditur». Est autem grecismus Avie-
 no frequens, ut v. 823: «indeque
 sensim In matutinos oram conduci-
 tur axes». SCHN. — *Directitur ora*,
 quamvis vitiosum, servant Venet.
 Cuspin. Pitb. et seqq. *Directior*
 vero olim jam invenit Vadiusus
 et edidit. Praeterea Schraderum
 coniecisse *derecitur*, cl. Frieseman-
 nus notavit, quod a viro doctissimo
 cogitatum non inveni in notis ejus,
 et sane mirarer, si invenissem.
 — *Ora*, fere omnes. Ego monente
 Schradero et probante Wernsdorf.
oram in textum recepi. En.

240. *Continuumque jacens*: sic
 edd. Camers tantum ad Prisc. 146
 legi *Continuoque*, et vs. seq. *Tenditur*
 pro eo quod Cusp. exhibuit *Tenditur*.

242. *Boreali rursus in Arcto*. *Bo-
 reali rursus ab alto* malit Oddius.
 Ferri tamen potest et altera lectio.
 HUNS. Sic quidem vs. 84: «boreali
 fusus ab alto». Sed hic eanassa mu-
 tandi nulla est. Quid? quod vs. 243
 legendum: «Maotidis alta palu-
 dis». Ita autem *alto* et *alta* nimium
 vicina fierent. SCHN.

243. *Maotidis arcta paludis Aeque-
 ra*. Forsan *atra*. An, ut Apollon.

Æquora prorumpunt : Scythia late barbarus oras

Incolit, et Matrem Ponti cognominat undam.

Sola parens Ponto, genitrix hæc sola fluento est :

Hoc se fonte trahunt vaga glauci marmora Ponti,

Cimmerio prolapsa sinu; nam Bosphorus illic

Cimmerius fauces aperit: circumque superque

Rh. I, 1114: παῖς το δ' ἡρόον σρόμα Βοσπόρου ubi Schol. εἰς ἀσπρά, ἡ τοῖς ἐμυλῶδες. Et Val. Fl. de Euxino, IV, 729: « Illic umbrosæ semper stant æquore nubes? » Utique color niger mari et fluminibus procellosis ac profundis a poetis tribuitur. Vid. Hor. Carm. III, 27, 23, Epod. VIII, 3; Virgil. Æn. VII, 801, Georg. IV, vs. 126; Silius, XVII, 258. Et sane vix ferri queunt *arcta* æquora Mæotidis: sunt enim *vasta*. Prisc. vs. 293: « Cui suem faciant Mæotidis ostia vastæ ». Cf. Herod. IV, 86, et illic Wesseling. Forcellinus tamen: « Mæotis palus dicitur, et lacus et stagnum, quia præ Euxino ponto angustum spatium occupat; et quia pluribus in locis vadosa est, et non nisi miuoribus navigiis navigabilis ». Sed verius videtur legendum esse: « Mæotidis alta paludis Æquora », quæ exigua est, vel potius nulla literarum mutatio; rei autem quam maxime conveniens lectio, quia mare per excellentiam *altum* dicitur; Mæotidis autem unda mox *Matræ Ponti* appellari perhibetur. Quid? quod hæc correctio Avieni stylo inprimis convenit. Sic enim Noster, v. 372: « Et modus est ôlli Serbonidis alta paludis »; et v. 392: « et quæ Tritonidis alta paludis Ut circumfuso populorum examine cingunt ». Si Serbonidis et Tritonidis alta paludis, certe ita vocari poterunt Mæo-

tidis tanto maioris. Avienus autem sui ubique similis est. Easdem locutiones, sæpe etiam versus repetit. SONA. — *Arcta paludis*. Sic vulgatæ.

244. *Æquora prorumpunt*. Sic Pith. et Huds. ediderunt: sed *prorumpunt* Ven. et Vad. *prærumunt* Cusp.

245. *Incolit, et Matrem Ponti cognominat undam*. An forte leg. *Acqolit*? Sed *matrem ponti* quod adinet, conf. Dionys. vs. 165; Herod. IV, 86. Similia contulit Valek. ad Herod. l. c. cap. 52: in his *Mææ* locum. « Neque aliter frequentantur voces *pater* et *parens*. Ipse Noster pergit: « Sola parens ponto, genitrix hæc sola fluento est »; idem, v. 437: « *Abuoba* mons Istro pater est »: v. 903 de Oceano: « *Gnrgitis* Oceanus pater est »: de eodem in Or. mar. v. 393: « hic parens nostri maria ». Haud aliter Solin. p. 40. B. « *Nigri fluminis quem patrem putant Nili* »; p. 49. C. « Ex illo parente (Chaoaspe fluv.) *Cydnus* miram trahit suavitatem »; p. 16. D. « *Pindus Acheloum* parit ». SONA. — Conferantur quæ nos ad Prisciani v. 155 notavimus, tom. præced. pag. 273. ED.

248. *Cimmerio prolapsa sinu*. Sic *prolapsum aquæ* vocabat supra v. 84, quando ex alto per angustas fauces in latius mare provolvitur. W.

249. *Cimmerius fauces aperit*. Leg. *Cimmerias*. HUDS. Cnr? Dionysius, vs. 140: ὀπῶντι σρόμα Βοσπόρου. Avienus, vs. 222: « se Thræciæ at-

Cimmerii, gens dura, colunt. Hic ardua Taurus 250

In juga consurgit, caelumque cacumine fulcit

Verticis, et celsis lale caput inserit astris.

Huc, mirante salo, quondam sese intulit Argo

ciat Bosphorus ». Rursus Dionys. vs. 167: Κυμαίσιον διὰ Βοσπόρου v. 549: Κυμαίσιον διὰ Βόσπορον. Forte putabat epitheton venustius transponi, ut in « Adstringit Scythicum glaciali frigore pontum », pro *Scythico glaciale frigore*. SCHN. — *Circumque superque. Forte supraque.* Lactant. Phœn. vs. 91: « Ore dghinc succos membris circumque supraque ». (V. linj. op. t. II, pag. 359. En.) Virgil. Æn. VII, 33: « variae circumque supraque Adaeetæ ripis volucres »; et ipse Avienus, Phœnom. 858, ubi sic legendum: « Inter nimbiferas nubes spectabilis exstet Ara poli longe, ut glomerent circumque supraque Feta pruinarum se vellera ». Add. Lucret. V, 319; Pacuv. apud Varr. de Lingua Lat. IV, p. 8. SCHN.

250. *Cimmerii gens dura colunt.* Cimmerius A. Ven. Cimmerium V. Prior lectio repudianda, posterior non spernenda est. An vero hoc pro *Cimmerion* accipiendum? an contracte ut *discipulūn*? Cf. v. 960: « Et Mariandynūm gens incolit »; nec non Val. Flacc. IV, 171: « Et Mariandynūm patrias penetravit ad urbes ». Praefero tamen lectionem vulgatam. SCHN. Similiter infra loquitur vs. 303: « gens late prisca visornū. Lotophagi includunt ». V. — *Cimmerii gens dura*: sic Vad. et Pith. *Cimmerias*, sc. fauces conj. Camers ad Prisc. 155, qui tamen et *Cimmerii* probat. *Cimmerius* Cusp.

251. *Cacumine fulcit, Verticis et celsis.* Sic distinxit et edidit Pith.

et Huds. Sed *cacumine fulcit Verticis*, et *celsis* Vad. probavit Heins. Huds. in Add. Oudendorp. Obs. Misc. vol. V, t. I, p. 73: confirmat nostri vs. 841: « ac verticis ardua ducit Indorūm ad pelagus ».

253. *Huc, mirante salo.* Sic falso edid. Pith. et seq. *Huc* conj. Huds. et hoc dudum habuerunt A. V. Ven. Cusp. Vad. *Argo* habent A. V. codd. et omnes vetustae edd. excepto Pithæo, qui mendo manifesto dedit *agro*, quod per conjecturam sustulit Barth. Adv. XXVIII, 16, et Ableg. IV, 19. Et Schraderus in notis suis adjiciebat: Quis non miretur talia Pithæum ingessisse! — Probo lectionem V. A. Venet. *Huc*, quam confirmat similis vs. 513: « Huc se prisca Locri gens intulit ». Totus autem hic locus additamentum est Avieni, importune, ut videtur, ingestum. Ponitur enim *Argo* post *Taurum*, *Cimmerium Bosphorum*, *Maeotidem*, *Pontum*. Et quid Argonautis cum Cimmerio Bosporo? Melius ergo hæc inserentur v. 205, ubi Bosphorus Thracicus memoratur, ut iste locus sic constituatur: « ... Hoc pecoris dorso sternacis in æquor Inachis illata est. Sic pectus canduit ira Pellicis, et tanto Divam dolor extulit igni. *Huc*, mirante salo, quondam sese intulit Argo Thessala, et innantem stupuerunt æquora cymbam ». SCHN. Videtur Avienus hoc additamento revocare Ponti Euxini, quem hactenus fusc et per ambages descripsit, mentionem voluisse, et quasi

Thessala, et innantem stupuerunt æquora cymbam.

Sic vasti moles pelagi interfunditur oras : 255

Sic se forma maris toto procul explicat orbe.

Nunc tibi tellurem versu loquar : incute docto,
Phœbe, chelyn plectro. Musis intermina vita

redire ad ejus principium, Bosphorum Thracium et Symplegades, quas Argonautarum transitus inprimis memorabiles fecit, ut intelligeret lector, hactenus actum esse de extremo sinu maris mediterranei, de quo mox universe pronuntiat : « Sic vasti moles pelagi, etc. » W. — *Symplegades* quidem hoc loco ad quem redire videtur nominat Dionysius. Ed. — *Mirante salo*. Respexit forte Virgilium, qui de classe *Æneæ* Tibri amne subvecta *Æneid.* lib. VIII, vs. 91 seqq. « Labitur uda vadis abies : mirantur et undæ ; Miratur nemus insuetum, fulgentia longe Scuta virum fluvio pictasque innare carinas ». Add. X, 22. SCHÆ. De ipsa *Argo* similiter Catullus, *Epith. Pel.* v. 15 : « Emersere feri caudenti e gurgite vultus, Æquoræ monstrum Nereides admirantes ». W.

254. *Stupuerunt æquora cymbam*. De *stupore freti* similiter loquutus Val. Flacc. IV, 711 : « Tum freta, quæ longis fuerant incognita sæclis, Ad subitam stupere ratem ». Et noster Cland. Bell. Get. v. 9 : « stupere superbæ Arte viri domitæ Symplegades ». Ubi sane *superba* rescribendum. *Ars superba*, quæ contempta mortalitate sua cum mari humanum genus composuit. BARTH. Adv. XXVIII, 16. Ad *cymbam* locum similem nota in Phæu.

vs. 757 : « neque enim se Thessala cymba Solenni in faciem rostro inovet ». SCHÆ.

255. *Sic vasti moles pelagi interfunditur oras*. Alias cum tertio casu hoc verbum legitur *Descript. Orb.* 1100, Or. mar. 581; *Phænomen.* 711. Sed et Horatius cum quarto casu posuit *Carm.* I, 14, 19. SCHÆ. Cæterum hic et sequens versus formulam, vel epiphonema continet, quo auctor maris mediterranei et partium ejus enarrationem claudit. Pari formula supra usus est finita descriptione Oceani, v. 73 seq. W.

257. *Incute docto, Phæbe, chelyn plectro*. Sic v. 817 : « incute doctam, Phæbe, chelyn ». *Docto plectro* dicitur, ut « pollice docto, hipenni, falce ».

258. *Phæbe, chelyn* scribit Pith. *chely* habet Ven. *chelin* Cnsp. *chelyn* Vad. Hnds. — Probo scripturam *chelyn*, more græco, qui poetis placuit : quam in rem lege Voss. Art. Gr. p. 226. Sic *Tethyn* v. 31, atque adeo et *chelyn* v. 818. *Capyn* Ovid. Fast. IV, 34, etc. SCHÆ. — Pro *vita* A. habet *vineta*, et *vita* voluit Heins. Sed Schraderus, an, inquit, *interminus* cum genitivo ? — *Musis intermina vita*. *Interminum æternum* dixit. Sic Prudent. Peristephi. XIII, 42 : « futura Quæ Deus ipse viris intermina fortibus sponpondit ». *Exterminum* eleganter pro *extermiuato*

Permanet, et memori laus semper pullulat ævo.

Indefessa tuæ sint mentis acumina, lector,

260

Sudorisque mei patulo bibe carmina rictu:

Dulcis in his haustus, meritum grave, gratia perpes.

Ergo solum terræque Libystidis ora per Austrum,
Tenditur, Eoæ procul in confinia lucis.

Gades principium est; caput hujus cespitis autem

265

Arctius angusto conducit litora tractu,

vel exsule usurpat Auctor Sodomæ:
« Eia age, Loth, exsurge, tuamque
adsume jugalem, Et natus duplices;
atque hinc exterminus ito ». BARTH.
Adv. XXIV, cap. 9. Supra vs. 74
Oceanum dicebat *interminus*, i. e.
immensum. — *Conterminus* autem
est vicinus. Ed.

260. *Indefessa tuæ sint mentis acumina*, h. e. Ne te tædeat adtendere, mentis aciem advertere, rebus, quæ a me dicuntur. Claudian. Rapt. Proserp. II, 201: « Non leve sollicitæ mentis discrrit acumen ». Illic et sequenti versu 261 Schraderus adscripsit, « sordere eos præ reliquis ». Spectavit haud dubie sudoris imbibendi et patuli rictus ideas, quæ sane indecoræ et insuaves sunt. Sudori adjuncta uotio bibendi offendit, multo magis bibendi patulo rictu, quod nomen melioribus poetis uon nisi ferarum et bestiarum est, cæterum de hominum indecora distortionem oris dicitur. Sed senior latinitas nonnullis verbis asperitatem et fastidium usm et consuetudine detersit, ut de verbo *rictare* notavi ad carm. Licentii v. 28.—Et vide quæ ipsi adjecimus, h. l. huj. op. t. III, p. 425. Ed.—Interim *bibere* carmina, pro legere vel audire, vulgatum est. Ovid. ex

Pont. III, 4, 55: « Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus », nempe carmina. Add. Trist. III, 5, 14. Ipse Avienus moderatiore phrasi usus est in Prognosticis, v. 119: « cape solera singula mente, Præceptisque virum sitientia pectora pande ». W.

261. *Pro rictu Ven. ritu*.

262. *Gratia perpes* Ven. Cusp. Vad. et Pith. in ed. Paris. sed *propes* in Lugd. *præpes* ed. Huds. Schraderus in notis tuetur *perpes*, quod Ven. habet, et necessario requiritur. Sic in Phænom. vs. 8: « perpes substantia lucis ». Idque vocabulum frequens esse poetis Christianis, e Bunemanni ad Lact. adnotatione, p. 982, probat. Addi potest Sev. Sancti carm. bucol. v. 131 (huj. op. t. I). Olim Schrad. in schedis conjiciebat *gloria perpes*.

263. *Ergo solum terræque Libystidis*. Incipit descriptionem terrarum a Libya, quàm partium orbis primam nominaverat v. 18. SCHR.

265. *Caput hujus cespitis*. Confer vs. 104.

266. *Angusta conducit litora*, h. e. contrahit in acutum solum. Sic Rutil. I, vs. 567, de confluentibus Arno et Ausere flav. « Conum pyramidis cœcuntia flumina ducunt ».

Oceanique salum cuneo subit: istius oræ
 Terminus immensis Arabum concluditur undis.
 At latus hoc terra diffusius explicat agros,
 Arvaque tenta patent. Hæc pingui cespile tellus
 Æthiopum est nutrix, qui nigros propter Erembos
 Extremi Libyæ curvo sola vomerè sulcant:
 Et rursum Æthiopes soli subjecta cadenti
 Arva tenent. Sic scissa virum gens ultima terræ

Mela, I, vs. 4, « adductam » eam partem vocat, loquens de Africæ forma: « fastigat se molliter, et ideo ex spatio paullatim adductior, ubi finitur, ibi maxime angusta est », quod bene cum vs. 267 convenit.

267. *Salum cuneo subit*, i. e. ingreditur Oceanum forma cunei, seu terræ in acutum fastigium exeuntis. *Istius* post *hujus* v. 265 positum ad idem subjectum pertinet, ut v. 876: « Hujus valle procul Phasis gemit, istius antro Agmina provolvit ». W. — *Subit istius oræ. Terminus immensis*. Sic perperam distinxit Pith. et seq. Sed Hudsonus distingui vult *subit*: *istius oræ Terminus*, quod olim jam a Vadiano factum in ejus exemplo reperio. Eadem interpunctio consignata fuit in libro Gronov. et tamquam ex ed. Ven. enotatum a P. Burmanno in quodam exemplari suo, vidit Wassenberglius, vir clar. Adsentit Schraderus et addit: « Sed jam Morellinus: ἀρχὴ θαλάσσης. Sic Avienus: *istius oræ Terminus* ». Nempe Morellinus forte Vadiani exemplum habebat.

268. *Immensis Arabum undis*. Sequitur Dionysium, non hoc loco, sed, ut sæpe, diverso, nempe v. 632: Καλπυρὸς ... Περσικόν, Ἰνδικόν τε, καὶ Ἀφρικανὸν βαθυδίνην. SCHN.

271. *Nigros propter Erembos* edid.

Pith. et Huds. *nigros Erembos* habet Ven. Cusp. Vad. Sed Hudsonus corrigit *nigros propter Erembos*. — Sequor Hudsonum: nam *nigros* jam jam A. V. Ven. habent, ἑριμὸς autem adpellant passim veteres Hom. Strab. Steph. Miretur autem aliquis *nigros* hic dici *Erembos*, quum Dionysius Æthiopus ita vocet v. 179, καλαινῶν Αἰθιοπίων. Sed mirari desinet, si cogitaverit, poetam sæpe epitheta ex diversis locis sumere, ut hoc ex Dion. 965. . . ἀμφὶ δ' ἄρα σφιν Ἰδεῖ θαλαπρόνοισι μαλαίνεται αὐπλῆος γῆρας, ubi Priscianus, v. 894: « Qui solis radiis nigrescunt corpus adusti ». SCHN. — Notata de Erembis vide ad Prisc. v. 170. ED.

273-276. Hi quatuor versus additamentum sunt Avieni. Occasionem dederant verba Dionysii v. 180: καλαινῶν Αἰθιοπίων τῶν ἐτέρων. Hinc explicare voluit, qui alii Æthiopes ad Occidentem essent. Præterea sequitur hic Avienus Virg. Æn. IV, 480: « Oceani finem juxta solemque cadentem, Ultimus Æthiopum locus est, etc. » Quod observare neglexit Cerda. SCHN.

274. *Sic scissa virum gens*. Burmannus ad Lactant. Phœn. 144, ubi de v. *pictus*: « Id restituendum Avieno existimabat Cel. Oudendorpius, Descr. Orb. v. 274: *sic scissa*

Incolit: hos adflant rutilæ incunabula lucis;

175

Hi jam præcipitis terrentur solis habenis.

virum gens ultima terræ Incolit ». (Sed vide ipsam Burmanni notam, quæ Oudendorpii sententiam explicat.) Equidem invitatus ab amicissimo Oudendorpio dissentio; sed cogit veritas. *Scissa* enim servandum esse docent verba: « Hos adflant rutilæ incunabula lucis; Hi jam præcipitis terrentur solis habenis »; docet Homerus, *Odyss.* I, vs. 23: Ἀθίωνας, τοὶ δὴ δὴ δαδάρται, etc. *Plin.* I, pag. 252, 5: « verissima opinione eorum, qui desertis Africae duas Æthiopias superponunt, et ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad orientem occanumque versos »; ubi nugatur Harduinus. *Picta* autem hic vel repudiat latinitas. Sic enim vocantur, qui corpora variis coloribus pingunt, ut « picti Britanni », de quibus alibi; non autem, « quos adflant rutilæ incunabula lucis », aut « qui præcipitis terrentur solis habenis ». Quod vero scribit, « picta virum gens », i. e. *κυνέλας κατὰ στυγίος ἐγγύθιστοι, καὶ ὧτ' οὗτοι ποικίλῃ*, ut ait scholiastes Dionysii, *Perieg.* v. 183, qui dicit Æthiopes pelli pantherinæ similes esse, toto cælo aberrat. Hæc enim verba non de Æthiopibus, sed de Libya capienda sunt. *Conf. Dionys.* v. 181 seqq. *Scal.* ad *Manil.* pag. 316; *Casaub.* ad *Strab.* pag. 192; *Boch. Hieroz.* pag. 787; *Phal.* 296. *SCHÆ.* De eodem errore a Prisciano commissio egimus in *Excursu IX* ad *Prisc.* 172. W.

275. *Hos adflant rutilæ incunabula lucis.* Respexisse videtur verba *Virg. Georg.* I, 250: « Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhe-

lis ». Sed aptius *Virgilinus* τὸ *adflare* adhibuit, iungens *equis*, quorum flatus est proprius (vide *Val. Flacc.* II, 130), quam *Avienus*, qui *adflare incunabula*, h. e. primordia lucis dicit. Sed tamen *adflare* poetis de quovis levi adpulsu vel sensu rei longinque usurpari, monui ad vs. 62, qui huic plane similis est. W. — Sed vs. 62 *adflare* multo aptius. En.

276. *Hi jam præcipitis terrentur.* Admitto lectionem certissimam, ab *Hudsono* etiam probatam: « Hi jam præcipitis terrentur solis habenis », præcipue quum *terrentur* nitatur auctoritate A. et V. sive *terrentur* sit scriptura C. *Ambr.* non conjectura *Heinsii*. *SCHÆ.* Ego vero antiquam lectionem *terrentur* non temere abjiciendam arbitror. Etenim *torreri* fere gentes ad solem Orientem aut medium dicuntur, ad Occidentem non item. Et verbo *terrentur* *Avienus* respicere vanam opinionem Veterum potuit, quæ putabant aspectum solis in Oceanum cadentis, et suborientium inde tenebrarum, quemdam horrorem adferre hominibus ad Occidentem incolentibus. Observanda est vox *præcipitis* solis. Nam quod putabant Veteres, solem occidentem velut ex alto deorsum ferri, hinc vereri poterant homines barbari, ne aliquando præceps fieret. Ipsam *Tethyn* hoc vereri *Phæbus* apud *Ovid.* *Met.* II, 67 seq. dicit: « Ultima prona via est, et eget modamine certo, Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis, Ne ferar in præceps, *Tethys* solet ipsa vereri ». Addamus verba *Flori*, lib. II,

Propter proceras Zephyri regione columnas
Mauri habitant; his fluxa fides et inhospita semper
Corda rigent; trahitur duris vaga vita rapinis.
Proxima se late Numidarum pascua tendunt,
Massylique super populi per aperta locorum
Palantes agitant. Certi laris inscia gens est:
Nunc in dumosas erepunt denique rupes,

c. 17, 12: « Peragrato victor Oceani litore, non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegii metu et horroreprehendit ». Et Juvénal. XIV, 280, inter horrores, qui Atlanticum mare navigantibus occurrant, refert, quod solis occidentis ingentem stridorem audiant: « Audiet Herculeo stridentem gurgite solem ». W. — *Hic jam præcipiis*. Sic edit. Ven. Cusp. Pith. Sed Vadianus recte *Hi jam*, atque ita correxerunt deinceps Huds. et Schrad. in marg. Trogn. qui in notis lectionem eam certissimam dicit. Non de diversis gentibus Æthiopum sermo est, atque hinc post *hos* præcedentis vers. jam sequi debet *Hi*. Ibidem *terrentur* habet Ven. Pith. et Huds. *torrentur* edid. Cusp. et Vad. Ego tamen receptam in antiquis lectionem *terrentur* retineo.

278. *His fluxa fides et inhospita*. Additamentum est Avieni. Citat autem hæc verba Drakenh. ad Sil. VIII, 322, ubi Heinsius *fluxa pro laxa*. Conf. Coler. ad Sallust. Jug. cap. 56, p. 298. Sall. Jug. cap. 111: « Bocchus Maurus ne fluxa fide usus popularium animos averteret ». Fortasse hunc, aut similem locum, respexit Avienus. SCHM.

279. *Trahitur duris rapinis* habent vulgatæ. Sed *diris* conj. Huds. quæ

conjectura et Schradero incidit, et pluribus locis ab eo firmatur, ut Martial. XI, 41, 5, et XII, 53, 7.

280. *Proxima se late Numidarum... Massylique*. Distinguit Numidas et Massylos, uti et Prisc. vs. 176 seq. « Post hos immensæ Nomadum de semine gentes, Atque Massæsylii, nec non Massylia proles ». Dionysius autem in Nomadibus fuisse docet Massæsylios et Massylos, uti Polybius et alii. SCHM. — Idem affirmat Cluv. Introd. Geogr. lib. VI, cap. 5, et Massæsyliorum gentem inter Malvam et Mulucham flumina ponit. ED.

281. *Massallique* Pith. cum Ven. et Huds. *Massillique* Cusp. *Massyllique* corrigere voluit Hudsonus contra metrum, quemadmodum et V. et Aldret. pag. 392 habere ait Schrad. Sed *Massyli* per unum *i* scribendum monet Camers ad Prisc. 177. Porro *Massylique* edidit Vad. quod probavit Schrad. quoniam sic vocantur poetis, ut Virg. Sil. et alii.

282. *Pallentes agitant* exhibet Ven. *Pallantes* Cusp. Vadian. *Palantes* Huds. — *Certi laris inscia gens est*. Conveniunt quæ de Gætulis refert Silius, III, 290: « Nulla domus: plaustris habitant: migrare per arva Mos, atque errantes circumvectare penates ». W.

283. *Nunc in dumosas erepunt denique rupes*. Heinsius conjicit « in

• Nunc quatiunt campos, nunc silvas inter oberrant

dumosæ subrepunt », vel « perrepunt devia rupis ». (Vide ad Sil. I, 297, Adv. p. 51 et 373.) Etiam Aldretus, Antiq. pag. 392, pro *denique* legit *undique*. Sed nullam earum conjecturarum probare possum. Nun cogitabant illi usum voculæ *denique*, quæ familiaris tum aliis, tum Solino, ut pag. 15. A. « Himeræum cælestes mutant plagæ: amarus denique est, dum in Aquilonem fluit, dulcis, ubi ad meridiem flectitur: inprimis autem Avieno, et quidem eadem versus sede, ut solet poeta. Phænom. 461: « Namque subest, teretisque poli simul orbe notatur Andromeda incendii, quæ semper luce coruscans Sponte oculos in membra rapit: face denique vertex Ardet anhelanti; etc. » Descript. Orbis, 475: « unus Iberos Limes habet, limes tenet alter denique Graios ». Vers. 828: « similis nequaquam est forma duabus, Nec modus est compar: secat unus denique poutus Europam et Libyam ». Vers. 1222: « veteres accedere Culchos Nulla inerat menti fiducia; denique ab illa Medorum soboli magicæ furor artis inhæret ». Add. v. 376: « Hic fata canit venerabilis Hammon, Mugit arenosis nemus illic denique lucis ». Or. maf. v. 225: « inde tenditur jugum Zephyro sacratum: denique arcis summitas Zephyria vocata ». Vocis ergo hic usus est, ut sit fere probatio dictorum alias *Etenim*, Græce ταυταρουν. SCHN. Pariter, ut hic, verbo *erepunt* usus est Noster infra v. 1144: « erepunt ardua semper Culmina saxorum ». W. — Pro *erepunt* alios *irrepunt* legere notat Hudsonus: *irrupunt*

denique edidit Vad. « perrepunt », vel « subrepunt devia rupis » coniecit Heinsius, quas conjecturas Schraderus quidem cl. Friesemannus tribuit, sed Schraderus refutat.

284. *Nunc quatiunt campos*. Sic Stat. Protrep. Crisp. v. 136: « An juga Pannoniæ mutatoresque domorum Sauromatas quatiens? » Idem, Silv. IV, 3, 5: « Nec dux advena pejerate bello Campanos quatit inquietus agros »; v. Marckl. SCHN. *Quatere campos* dicitur de magna hominum turba super solum discurrentium, præcipue de equitibus, ut infra v. 1245. Virgilius, quem sequutus videtur Noster, Æn. XI, 513: « equitum levia improbus arma Præmisit, quaterent campos ». Heynius hoc ad incessum equorum refert, atque hinc Avienum etiam de Massylorum equitatione velim intelligere: hac enim insignes Massyli; Virg. Æn. IV, 132; Lucan. IV, 682. E pluribus poetarum locis hunc usum verbi *quatere* demonstrarunt Gron. ad Sen. Herc. OEt. 1523, et Heins. ad Sil. I, 297; et conf. quæ ipsi notavimus ad carm. Petronii de Somniis, v. 12 (huius op. t. III, p. 298. Ed.) W.—Adposuit Valer. Flacc. III, 21: « Dum volucris quatit asper equo, silvasque fatigat Cyziens ». Ed. — *Nunc silvas inter oberrant*. More rudium et silvestrium hominum, qui agri culturam nesciunt, de quibus Claud. Rapt. Pros. III, 42: « pecudum si more pererrant Avia, si frangunt communia pabula glandes ». W. — *Inter oberrat*. Constructio Avieno familiaris. Supra v. 162: « Cretæis que jugis mox Syrtes inter oberrat ». Ed.

Conjugibus natisque simul: cibus aspera glando 285
 Omnibus: haud illis sulcatur cespes aratro:
 Non his mugitus pecudum strepit. Inclyta post hos
 Mænia consurgunt Tyriæ Carthaginis: illa
 Urbs Phœnissa prius, Libyci nunc ruris alumna,

285. *Conjugibus natisque simul: cibus aspera glando.* Heinsius ad Sil. Ital. I, 297, legebat et distinguebat: « uunc silvas inter oberrant, Conjugibus natisque simul cibus aspera glans est ». Sed servo distinctionem receptam. Simul eum cum sexto casu frequentatur. Vid. Burm. ad Val. Flacc. I, 408, IV, 86, ubi citat h. l. Schæ. — *Cibus aspera glando Omnibus.* Apud eundem eruditissimum poetam Avienum notandum est, *glandinem* pro glande, quod communi usu invaluit, dici: cuius vocabuli exemplum nunc non suppetit: « cibus aspera glando Omnibus ». BARTH. Adv. XXIV, c. 9. *Glando Ven. glado* Pith. *glans est* Trogn. et Ambr. Sed *glando* recurrit 1187: « quem ramis æsculus altis Illicit et pingui deprendens subere glando », quod omnes ibi edd. etiam Trogn. exhibent et Ambr. Accedit auctoritas Gloss. a Vulcanio ed. 102, 45, *glandine*, βελάνη. Schæ. — *Cibus aspera glando* Pith. Huds. *aspera glans est* Cusp. et Vad. Sed præferenda est antiqua lectio *glando*.

286. *Non ullis sulcatur cespes aratro: Non his mugitus.* Haud ulli volebat quidem Heinsius: sed male. Nam primo repugnat Dionysius, v. 191: Κείνεις...Ὀὐδὲ βοῶν मुखόμος. Deinde mos Avieni, qui ille et hic de eodem adhibet. Sic vs. 1044: « Hinc solers Asiam facili cape carmine totam: Forma sit hujus eum talis tibi: quatuor illam In latera effusam cordi dato ». Or.

mar. 166, de insula quadam: « Sed vis in illa tanta naturalis est, Ut si quis hanc in navigando accesserit, etc. » Corrigendum vero h. l. *illis* aut *ollis*. Schæ. Conf. quæ supra ad vs. 267 de usu *hujus* et *istius* observavimus. W. — *Omnibus: haud ullis sulcatur: sic* Pith. et seq. *Omnibus haud ullis sulcatur cespes aratro* Cusp. sed hoc minus placet.

289. Probo lectionem edit. *Ma-drit. Libyci nunc juris alumna* pro vulgata *ruris*. Sic enim Dionysius, Καρχηδών, Λιβύων μὲν, ἀνὰ πρό-ταρον Φοινίκων. Atque ita loqui solet Avienus, ut Or. Mar. v. 428: « Tarte-siorum juris illic insula Antistat urbem »; et v. 309: « Hinc Erythia est insula Diffusa glebau, et juris olim Punici. Habuere primi quippè eam Carthaginis Priscæ coloui ». Priscæ ad Apul. Apol. p. 74 *Libyci ruris alumna* est metropolis. Sed alio uos ducit Dionysius, et ipse Avienus. Schæ. Ad rationem locorum eorum, quæ pro lectione *juris* adducuntur, Avienus Carthaginem Phœnicii *juris* dicere debebat, non *Lybici*. Nunc significat esse *Lybici ruris*, hoc est, coloniam Phœnicum in Libya collocatam. Hoc admittunt verba Dionysii, et vox *alumna* magis poscere *ruris*, quam *juris* videtur, siquidem alumnus pro incola, indigena, cultore poni solet, ut v. 312, ubi *Germania alumni* dicuntur, atque ut ex aliis perspicui locis potest, quos Heius. ad Ovid. Met. IV, 421, produxit. W. — *Libyæ*

Paci blanda quies, et bello prompta cruento.
 Ast hinc in Syrtim præceps ruit unda minorem,
 Ulteriusque dehinc qua lux se reddit Olympo,
 Major vasta sibi late trahit æquora Syrtis,
 Infidumque rati pelagus furit : ardua quippe
 Undarum moles Tyrrheno cogitur æstu,
 Curvatumque salum quatit amplo litora fluctu;

290

295

nunc raris alumna dedit Cusp. et Vad. nunc fuis alumna Ven. corrupte. Libyci nunc raris vult Camers ad Prisc. 177, quod dedit Pith. et Hnds. — Conf. huius operis tom. præced. pag. 276. Ed.

290. *Paci blanda*. Schradero hic occurrebat Ovid. Fast. I, 704: «paci alumna Ceres», et fortasse hinc adlubescebat *Pacis*, quod ipsum edidit Vadian. Sed tamen præstare videtur *Paci*, ut respondeat bello sq.

291. *Præceps ruit una* habet utraque ed. Pith. ex Ven. Sed *ruir unda* correxit Cusp. et Vad. idque in textum recepturus erat Schrad. quia illud exhibet V. et sententia requirit; nec aliter Anon. apud eum, Heins. et Huda.

292. *Ulterius.....qua lux*. Syrtis enim major remotior ad Orientem est. Ed.

293. *Major vasta sibi late trahit æquora Syrtis*. Hudsons ad Dionys. v. 199, affirmabat Avienum ibi non ἔρχεται ἄλλη, sed, ut alii habent, legisse ἄλλαται ἄλλη. id verum est quoad prius, falsum quoad posterius (duas memorat Syrtis poeta: ἄλλη est altera major). Schma. Adludit Avienus ad nomen Syrtium, quod est ἀσύρτιν, trahere. Quomodo et Sallustius, Jug. c. 78 (c. 80 Haverc.). in descriptione Syrtium: «Ubi mare magnum esse, et servare ventis cœpit, limum arenarumque

et saxa ingentia fluctus trahunt». Cæterum *sibi trahit* positum pro *in se vel ad se trahit*, quemadmodum Noster infra v. 905 de sinu maris Caspii: «Et sinus inde tibi pelagus trahit». ubi *sibi* legendum, ut hic. Et supra v. 207: «Inferrique sibi flabris urgentibus oras». W.

295. *Undarum moles*. Sic Sil. III, 46: «Mira dehinc cernit surgentis mole profundi Injectum terris subitum mare». Schma. Cf. not. ad v. 123.—In Veneta legitur *Tyrrheno cognitus æstu*: quod repetiit Cusp. Hinc Camers ad Prisc. 187 corrigiit *Tyrrheno concitat æstu*, ut sensus et ordo sit: Ardua moles undarum Tyrrheno æstu concitat pelagus infidum rati. Hoc sequitur Vad. addit tamen Camers, alios legere *cogitur*, quod licet non placeat Camerti, multo liquidius tamen est, atque e corrupta primæ edit. scriptura *cognitus* quasi sponte sequitur, meritoque receptum a Pith. et Hnds. et sequentibus. Confirmatur præterea hæc lectio superiore loco, plane gemino, Nostri v. 156 seqq. qui conferendus est; tum consonante versu Prisciani 188: «Qua tumor immensus Tyrrheni pellitur æstus».

296. *Curvatumque salum*. Sil. Ital. I, 471: «sonat ille procul, flatuque tumescens Curvatis pavidas transmittit Cycladas undis». Schma. Vid. not. ad v. 192.

Ecce alias lento prorepat gurgite Nereus,
Undaque vix tenuis siccas prætexit arenas.
Immemor ergo modi semper natura duabus
Syrtribus, et classem sors crebro cæca fatigat.

300

297. *Ecce alia lento prorepat.* Præstaret *ecce alias*, quod firmatur simillimo loco Progn. vs. 262: «*Ecce alias primo nascentis Solis ab ortu*». Descr. Orb. v. 92: «*En tibi rursus Æquoris Hesperii tractus loquar*»; v. 1235: «*Ecce sub immenso portarum vertice Parthi Rura tenent*». Erunt tamen forte, qui ex A. legendum contendant: *Nunc, alias*; ut apud Cic: «*Sed id alias, nuncquod instat*». Vid. Turs. de Part. p. 65. Schyn.—*Ecce alias*, nempe alia tempestate, qua facies Syrtium mutatur. Latius explicet Sallustius, Jug. 78, cujus imitatorum Avienum hic, ut alia in locis, facile deprehendas: «*Proxima terræ præalta sunt; cætera, uti fors tulit, alta; alia in tempestate vadosa*». W.—*Lento prorepat gurgite Nereus*, h. e. pedetentim et quasi furtim subripit se, lente decedit, et e medio Syrtis ad oram prorepat, usque dom unda vix tenuis arenas jam siccas prætexat, oram tantum adnotat. Cf. v. 163. Sic Lucan. IX, 317 de Syrtibus: «*jam brevis unda superne innat, et late periturum deficit æquor*». W.—*Ecce alia* Ven. Cusp. et Pith. cum seq. Camers ad Prisc. 187, legit *Parte alia*, eumque sequitur Vad. Pro *Ecce A.* habuit *tunc*. Heinsius conjecerat *Ecce sali*. Schraderus olim in ach. conj. *Ecce alias*, quod et aliis conjecturis præfert in notis. Atque rationibus ejus e stylo Avieni ductis permotus scribendum putavi *Ecce alias*. Hæc lectio hoc aptior præ illa Vadiani *Parte alia*

censenda est, quia hic non de alia parte Syrtium, sed de alia tempestate sermo est, qua Syrtes antea fluctu obrutæ, rursus nudantur, et lento prorepat gurgite Nereus.

299. *Immemor ergo modi*, id est, inconstans in modo servando, ut modo altum, modo vadosum sit mare. Accipio modum consneta significatione Avieni, pro quavia mensura, magnitudine, vi, ut vs. 40, 829. Ergo, inquit, propter subitas tempestates et incertos fluxus et refluxus undarum natura maris in Syrtibus semper immemor modi est, vel numquam modum servat in vicibus suis, dum repente furenter exæstuat et Syrtes obruit, rursusque languide et tenuiter fluit, adeoque sæpe fit, ut classes forte accedentes inopinatis et numquam prævidendis casibus involvantur. W.

300. *Classem sors cæca fatigat*, i. e. vexat, adfligit, urget. — *Sors cæca* quæ arte caveri nequit. Ed.—Pariter v. 548: «*quumque quid atri imminet eventus, ut vulgi corda fatiget Sors rerum*». Observa sortem præcipue usurpari de incertis casibus tempestatum, sigillatim de periculo navium in brevibus et syrtibus illarum; videturque Avienus id vocabulum hoc loco, auctore Sallustio, quem imitari solet, posuisse. Is enim l. c. «*cætera, uti fors tulit, alta; alia in tempestate vadosa sunt*». Lucan. IX, vs. 330: «*Sors melior classis, quæ fluctibus incidit altis, etc.*» Seneca, Agamem. v. 407: «*Nam certa fari sors maris debui*

Ambarum medio procera Neapolis arcem
 Subrigit : hanc rursum gens late prisca virorum
 Lotophagi includunt : diros Nasamonas at inde
 Adspice, queis quondam populorum examina multa
 Versavere solum, multæ sonuere per agros

303

vetat». Sic etiam loquitur Albino-
 vanus in fragm. de navigat. Ger-
 manici in Oceano (quod nos huic
 operi inseruimus, tom. III, pag.
 222. Ed.): «jam sidere limo Na-
 vigia, et rapido desertam flumine
 classem, Seque feris credunt, per
 inertia fata, marinis Jam non felici
 laniandos sorte relinqui». W. —
 In Ambr. fuit *et classem cerebram*
sors, unde Heins. conj. *crebram sors*
cæca; sed Cusp. Vadian. Pith. et
 rel. constanter *et classem sors crebro*
cæca fatigat.

302. *Hanc rursum* omnes edd.
 Heinsius tamen conjiciebat *Graium*
virorum, quod vix placere potest.
Rursum continuandæ enarrationi
 rerum inservit. Et Dionysius hoc
 ipso loco, vs. 208, ad Nasamonas
 transiens ea particula utitur: *Κε-
 ρρον δ' αὖ περὶ χῆρον*.

303. *Durosque Nassamonas inde*
Accipe. Sic Venet. Pith. *Nasamonas*
 citat Aldret. p. 399. Sic autem cor-
 rigit Annn. et edidit Huds. qui ta-
 men addit: Al. *Mesammones*; quod
 ubi repperit, ignoro. Plin. lib. I,
 pag. 249: «In ora Syrtis Nasamo-
 nes, quos antea Mesammones Græ-
 ci adpellavere ab argumento loci,
 medios inter arenas sitos». Sed hæc
 scriptura metro refutatur. Eam
 conjecturam «duros Nasamonas at
 inde» protuli in præf. ad Emend.
 pag. 28. Eandem fecere N. Heins-
 ius, Withofius, et, ut sero vidi-
 mus, ante hos omnes Jos. Scaliger.
 Sed et hoc amplius corrigendum

puto: «Nasamonas at inde Adspi-
 ce»; quod probant Dionys. v. 208:
*μελαθρα ἄνδρῶν ἀρρήστας ἀποφθί-
 νων Νασαμώνων* et Prisc. vs. 193:
 «Hos licet ad fines desertas cernere
 terras, Extinctis populis Nasamo-
 num Marte Latino». Denique pro
duros forte legendum *diros*, quia
 causa non adparet, cur *duri* di-
 cantur: deinde hoc magis congruet
 Dionysii verbis, qui *διὸς οὐκ ἀδ-
 γοντα*s adpellavit. Scna. Verborum
 Dionysii sensum et causas exitii
 Nasamonum copiosius exponimus
 Excursu II ad Prisc. vs. 194. W.
 (hnj. op. tom. IV, p. 413. Ed.) —
 Locis multis modis vexatus. *Duros-
 que Nassamonas indit* habet Venet.
Nasomonas indit Cusp. *duri hanc*
Nasamones oberrant correxit Vad.
 ex ingenio, ut opinor. Emendationem
 invenit Schr. quam quoniam
 et græco Dionysii et memorabili
 fato Nasamonum aptissima est,
 ipse recipiendam duxi.

304. *Accipe quis quondam Ven-*
Cusp. queis Vad. Pith. *populorum*
examina multa recurrunt infra
 v. 315.

305. *Multos sonuere per agros Ba-*
latu pecudes. Heinsii conjectura est
multæ sonuere per agros Balatu pecu-
des: et sic citat Aldretus, p. 399:
 firmare etiam videntur verba Ovid.
 Met. XIII, 821: «multæ quoque
 vallibus errant; Multas silva tegit,
 multæ stabulantur in antris». Faci-
 lius tamen est *multo*, ut conjecerant
 Huds. et Higt. Favet Avienus,

Balatu pecudes : nunc lati jugera campi
Et grege nuda jacent, et sunt cultoribus orba.
Ausonis hæc duro vastavit dextera bello :

Ausonis invicti gens roboris una per orbem

v. 938 : « nullis pecorum halatibus agri Persultant », et Virgil. *Æn.* VII, 498 : « actaque multa Perque uterum sonitu perque ilia venit arundo ». SCHÆ. — Multo quoque suaserat Camers ad Prisc. *Perieg.* v. 194 : quem vid. *huj. op. t. præc.* p. 278. Ed. — Mihi nihil verius videtur emendatione Heinsiana, quam tuentur præcedentia *populorum examina multa*. Oppositio enim est inter *populos* et *pecudes*. Wd. — Multos sonuere per agros Cusp. Vad. Pith. *multæ sonuere*, emendavit Heils.

306. *Nunc lati jugera campi Et grege nuda jacent. Vacant* videtur voluisse, aut *tacent*. Virgil. *Georg.* lib. III, vs. 476 : « Nunc quonque post tanto videat, desertaque regna Pastorum, et longe saltus lateque vacantes ». Elegantius tamen *tacent*, ob præcedd. *multæ sonuere per agros Balam pecudes*. Sed fortasse nihil mutandum ob *jugera grege nuda*. SCHÆ. — *Lati jugera* pro *lati alios legere* untat Huds. in *Add.* mihi *lati* h. l. importunum videtur, — Hic enim *lati* idem sonant ac *deserti*, sterili solitudine patentes. Multis autem describit quod Dionysius et Priscianus uno vix versu significaverant. Ed.

307. *Pro jacent* Heins. conj. *vacent* aut *tacent*. — Cæterum *jacere* et *vacare* aliquando mutari ostendit Burmann. *Anthol. Lat.* tom. I, pag. 449. Ed.

308. *Ausonis hæc duro vastavit.* Acciderunt hæc sub Domitiann, ut

constat e Zonara, Eusebio et Hieron. Vid. Scal. ad Euseb. p. 203; Salm. ad Sol. p. 292, b. Parva tamen victoria fuit; aliter enim celebraturi fuerunt adulatorces fœdissimi Martialis et Statius. Ad verba Dionysii Διὸς οὐκ ἀλέγοντας comparere velim Claudian. *Stil.* I, 255 : « nec quamvis tristibus Ammon Responsis alacrem potuit Nasamona morari ». SCHÆAD. — *Duro vastavit dextera bello.* Ferro V. Virg. *Æn.* VI, 148 : « nec duro poteris convellere ferro ». — Dionysius, ἀπώλισαν Αὐσονίῃς αἰχμαῖ, quod sane melius τῷ ferro exprimitur. Ed. — Millies autem hæc verba confusa, ut apud Lucan. VI, 200 : « Hunc aries ferro, ballistave limine portæ Submoveat », ubi in aliis *bello*; sed leg. *vallo*, probante Oudendorpio; Apud Avienum nostrum vulgata defenditur loco Virg. *Æn.* VIII, 374 : « Dum bello Argolici vastabant Pergama reges ». SCHÆ. — Edit. Ven. corrupte legit *duro vasta dextera bello*, non melius Cusp. *vastatur dextera*. Sed Camers ad Prisc. 194 correxit *vastavit dextera*, quod servant reliqui.

309. *Ausonis invicti gens roboris, una per orbem.* Heinsius et Oudendorpius O. M. V. p. 73, una referunt ad præcedentia. Ego ab his dissentio et nullum pono signum : « Ausonis invicti gens roboris una per orbem Arina tulit » : nec aliter citat Aldretus, p. 399. Cæterum hoc Avieni additamentum minus aptum videtur : quid enim hinc faciunt

Arma tulit: pubem Latiam ferus horruit Ister,
Romanas aquilas Rhodanus tremit, Italidum vi
Mœsta paludivagos Germania flevit alumnos.

Illi cæruleas adtingunt æquoris undas:

At qua navigero tellus discedit ab æstu,

victoriæ Germanicæ et Gallicæ?

SCHN. De distinctione ejus versus adsentio Schradero, ant potius una refero ad *tulit arma*, hoc sensu: Ausonis gens *ana*, i. e. ita ut non alia gens, *tulit arma*, nempe *invicto robore et per orbem universum tulit*, quum ferocissimos etiam populos, sibi repugnantes, perdomuerit, ut ad Istrum Dacos et alios, ad Rhodanum Gallos, denique Germanos. Quo pacto devicti Nasamones exigua pars virtutis et gloriæ Romanæ videri possunt. Sic expositum additamentum Avieni satis pulchrum adparet. W. — *Gens roboris, una per orbem*. Sic distinguunt antiquiores edd. Vad. Pith. sed post *una* distinguunt Heins. et Oud. in Obs. Misc.

311. *Romanos aquilas* Cusp. vitiouse, quod correxit Camers ad Prisc. 194. — *Italidum vi*. Ambr. corrupte ut *alia vi*: forte *Italidarum*. Hains. Sed nullo sensu et constructione. Vox autem ipsa *Italidæ* deest in Thes. Gesu. et apud Forcell. sed Græcis in usu fuit *Ἰταλίδαι*. Anthol. I, 67, 29, 2: ... ὑγνέται· γνέριμος Ἰταλίδαις. SCHN. *Italidæ* formatum recentiore latinitate, sicut *Iliadæ* pro Trojanis, de qua voce diximus (huj. op. t. III, p. 509; sed et vid. ibid. t. II, pag. 314. Ed.) Contra *Iliades* priscis poetis sunt Trojanæ mulieres. W. — Sed Ovidio Remum et Romulum designant, Fast. III, 62. Ed.

312. *Paludivagus* ex hoc uno loco citatur. Cætera tales fere descri-

buntur, ut Propert. IV, 6, 77: — Ille paludosos memoret servire Sicanibros. Cf. Barth. ad Claud. Stil. III, 304, p. 298, b. ubi citat hunc locum Avieni. Similia dant Mela, Tacitus. SCHN. *Paludivagos* Avienus videtur formasse ad Phædri Fab. I, 2: — raugas vagantes liberis paludibus. Sidonius tamen dixit Epist. IV, 1: — paludicolas Sicanibros. Add. Claud. IV Cons. Hon. 451: — venit accola silvæ Bructerus Hercyniæ: latisque paludibus exit Cimber, etc. — W.

313. *Illæ cæruleas*. Absolvit hic enumerationem gentium, quæ oram Africæ maritimam incolunt. Illi, inquit, populi, quos hactenus memoravi, adtingunt mare mediterraneum. At qui a mari discedunt longius in interiora Africæ, nunc memorabuntur. W.

314. *Navigero discedit ab æstu*, h. e. longius abest a mari. Sic vs. 370: — Pars quæ cyaneo discedit ab æquore; et mox vs. 325: — quantum terrarum interna recedunt. In *navigero æstu* quidem mera descriptio maris est, sed quæ parum apta huic loco videtur. Loquitur enim de populis, qui retro a regione Syrtica habitant. Sed sinus Syrticus tantum abest ut *naviger* appellari possit, ut alius nullus fuerit naufragii magis infamis, magis inhospitalis habitus. Silius, XVII, vs. 639: — semper naufraga Syrtis. Virg. Æn. IV, vs. 41: — Et Numidæ infreni cingunt, et inho-

Innumeræ gentes, populorum examina mille
Arva tenent. Hic fata canit venerabilis Hammon;
Mugit arenosis nemus illic denique lucis.
Adstat Cyrene propter vetus, erigiturque

315

hospita Syrtis ». Sed Avienus in epithetis deligendis parum accuratus esse solet. W.

315. *Innumeræ gentes.* Dion. 211: Ἀσβύσται δ' ἐπὶ τοῖσι μεσσηπιοῖσι τελέουσιν· qui de more sequitur Herod. IV, 170: ἐπὶ θαλάσσαν δὲ εὐπατήκουσι Ἀσβύσται. Itaque Poeta nomen proprium convertit in adpellativum. Sic autem sæpius erravit, ut v. 379: « ex quo Cernere sit longe Pallenidis intima terræ », ex Dionys. v. 258: ἤχι περ ἄλγαι φαίνονται σκοπιὰ Πάλληιδος Εἰδοθεύης. Rectius Priscianus, vs. 243: « Et Pharos Idothees scopuli Pallenidis alii ». Contra proprium fecit ex adpellativo, vs. 371: « Notiam pars vergit in oram »; ex Dionys. v. 252: Ἡδ' ὅσσοι νετρήσιν ἐπ' ἥϊόνεσσι θαλάσσης. Adde v. 827, « Platamona » Dionys. v. 626. Vers. 937: « Ultima Epetrimos tellus habet », Dionys. 758. Vers. 946: « pernix Durateùm gens », Dionys. 767. Vers. 1205: « Ophietidis arcis in arvis », Dion. 1013. Eodem modo Val. Flaccus peccavit. Schen. Verum est, Asbystas Dionysii, quos et Priscianus habet, ab Avieno non nominari, contra *Innumeræ gentes* Avieni non reperiri in Dionysio. Sed propterea nomen proprium ab Avieno hoc loco conversum in adpellativum, aliter perspicere nequeo, nisi statuiamus, Avienum aliter, atque hodie in græco est, legisse, pro Ἀσβύσται forte Ἀσβύσται, vel Ἀσβύται, idque sensu innumeræ multitudinis acceperisse. Nec tamen hoc ad-

modum verisimile. Crediderim potius, Avienum Asbystas neglexisse memorare, sicut paullo post Phaurisios Dionysii, v. 216, omisit, cætera pro lubitu, atque ut ipse rem animo conceperat, enuntiasse, siquidem eadem dicta repetit infra v. 389-393. W.

316. *Fata canit venerabilis Hammon.* Similiter Silius, III, vs. 10: « Inter anhelantes Garamantas conrigger Hammon Fatidico pandit venientia sæcula luco ». W.

317. *Mugit arenosis.* Schol. Statii ad Achill. I, 524: « Tandem fessa tremens longis mugitibus ora Solvit », hæc subjicit: « *Mugitibus* ait, quia vates non videbatur ipsi loqui, sed alii intrasse majori voce, quam humana, unde Virg. *ter centum tonat ore Deos*, tonat dixit ». Sidon. Apollin. Carm. V, vs. 263: « doctis balatibus Hammon Si sauctum sub Syrte gemit ». Schen. — *Nemus... lucis.* Hæc conjungi solent hand raro. Propert. IV, 9, vs. 24: « Lucus ab umbroso fecerat orbe nemus ». Conf. Senec. Herc. OEt. v. 956; Lucan. I, v. 453, et Ovid. Met. V, 265: « Silvarum lucos circumspicit antiquarum ». Cæterum conjectura Heinsii, hoc loco iterum pro *denique* tentantis *undique*, non admittenda est. Schen. — *Mugit*, forte adludens ad formam arietinam, sub qua Jupiter colebatur. Ed.

318. *Adstat Cyrene... Urbs procera arces.* Sic v. 670, « Et procera caput ». Or. marit. v. 605: « Setius inde mons tumet Procærus arcem ».

Urbs procera arces, et Apolline dives alumno:

Marmaridæ juxta; procul hi tamen ultima regni 320

Legebat autem apud Dionys. 213:

Κυρήνη τ' εὐπυργος, non ἰδιππος.

Sed id jam Morellius animadvertit.

Scua. Quid legerit in Dionysio Avienus, incertum est, nec opus est querere. Nam adparet, plane alia enim de Cyrene, ac Dionysiam, proferre voluisse. W.

319. Et Apolline dives alumno.

Apolloniam videtur significare, urbem

Cyrenæ propinquam, cujus meminit Strabo. Ortel.

Sed primo sic interpretis urbs ignota Dionysio.

Deinde *procera arces* est ἰδιπυργος,

quod apud Dionysium est epitheton

Cyrenes. Græca non inaspexerat Ortelius,

vel non intelligebat. Vix tamen

video, quomodo Cyrene = dives

alumno Apolline = dici possit.

Sed eadem manet difficultas, etiamsi

Apollonia intelligitur. Scua. —

Schraderus præterea ad verba *dives*

alumno citaverat Virg. *Æn.* I, 447:

« Hic templum Dido Junoni. . . .

Condebat donis opulentum et nomine Divæ ».

Sed hic locus parum aptus

ad sensum eorum verborum videtur.

Cur Cyrene a Nostro = dives

Apolline alumno = dicatur, id

optime explicabit Callimach. Hymn.

in Apoll. vs. 94 seq. non alii urbi

Apollinem, adfirmans, tot bona

concessisse, quot Cyrenis, neque

ipsos Cyrenæos plus Phæbo alium

Deum colere: Οὐδὲ πόλει τὸς' ἐνέ-

μιν ὀφείσκειν, τὸσσα Κυρήνη, . . . οὐδὲ

μὲν αὐτοὶ Βαττιάδαι Φοῖβοιο πλεον

θεὸν ἄλλον ἐτίσαν. Divitiarum urbis

sen agri ejus testis est Arrianus in

sine Indicorum, pag. 359 Gronov.

qui eam, quamvis in desertioribus

Libyæ locis sitam, tamen herbo-

sam, fertilem et irriguam esse præ-

dicat, saltus et frequentia prata

habere, omnisque generis fructua

et jumenta ferre (καρπὸν παντοίων

καὶ κτηνῶν πάμφορον). Ob singula-

reni ubertatem amœnitatemque κά-

πος Ἀρροδίτας, *hortus Veneris*, dici

a Pindaro mernit Pyth. Od. V, v. 31,

πολύμηλος καὶ πολυκαρποτάτα χθὼν

Pyth. IX, v. 11. Has autem opes,

atque hæc decora Cyrenæi refere-

bant ad Apollinem, quem auctorem

urbis et coloniz eo deductæ fere-

bant, et singulari solennique cultu

venerabantur, Apollinem Καρυσίον

adpellantes. *Alumnus* Cyrenes vo-

cat Avienns, quem interpretor indi-

getem et proprium Deum, eumque

beneficum, patrio ritu cultum. Sic

enim infra vs. 709 Apollinem Deli,

et vs. 619 Herculem Gaditum *numen*

alumnus vocat, et vs. 1040 Aratum

Solorum urbis *vatem alumnus*.

Plura de opulentia Cyrenarum et

cultu Apollinis legas a Spanhemio

collecta ad Callim. Apoll. vs. 65 et

94. W.

320. *Marmaridæ juxta procul hic* :

sic vetustæ Cusp. Pith. Aliter dis-

tinguit Vsd. *Marmaridæ juxta; pro-*

cul hinc tamen ; eum sequitur Hud.

qui et *hinc* vult. — Malim = *Marma-*

ridæ juxta : procul hi tamen ultima

regni Ægypto inclinant ; plane ut

vs. 672 : « Carpathen hic rupes

ad tollitur : hæc tamen axem Respi-

cit occiduum » . — Hanc lectionem

probat et sequitur Wernsdorfius

Ed. — *Ultima regni*. An *regna* ?

Huds. Vulgatam defendit vs. 274 :

« Sic scissa virum gens ultima ter-

re incolit » . Ovid. Metam. IV, 300 :

« stagni tamen ultima vivo Cespite

cinguntur » . Conf. Lucan. Pharsal.

Ægypto inclinant: tergo Gætulia glebam
 Porrigit, et patulis Nigretæ finibus errant.
 Protinus hinc Garamas late confinia tendit,
 Trux Garamas, pedibus pernix, et arundinis usu
 Nobilis: at quantum terrarum interna recedunt, 315
 Ut procul Oceano tellus vicina madescat,

IV, 147, VIII, 126, X, 273. SCHN.

321. *Ægypto inclinant*. Novum exemplum τοῦ *inclinare* cum tertio casu. Sic vs. 218: « Ut matutinis inclinent æquora habenis ». ED. — *Tergo Gætulia terram Porrigit*. Retro Huns. — Sed vulgatæ favere videtur. versus 836: « Hic et in Euxini prorepat marmoris undam, Et Zephyrum tergo spectat procul ». Et vid. v. 974 et 461. SCHN.

322. *Patulis Nigretæ finibus errant*. *Nigretes* V. ut Dionys. 215, et Prisc. 200; Strab. p. 1184; Steph. B. in Νιγρετίς. Sed vero terminationes *lis, tes, bus* ita non leviter aures lædunt. Itaque retinendum *Nigretæ*, quod æque latinum est. Sic autem vocat eos Mela, I, 4; Plin. V, 8; Strab. p. 1182. Etenim terminatio duplex est *Nigretæ* vel *Nigritæ*, et *Nigretes*, ut Samnitæ et Samnites. Noster, vs. 522: « Samultæque truces ». SCHN. — *Nigretes finibus Cusp. Vad.* ediderunt, quod Voss. habere dicit Schn. Hoc et Cælius in adnot. ad Dion. adhaerit. Sed Pithæus cum Huds. edidit *Nigretæ*, idque e Venetæ scriptura *patulis ingrate finibus errant* duxisse videtur.

323. Hudsonus hic versum excidisse suspicatur, quod Phaurasii non memorentur, qui a Dionysio, vs. 216, et Prisc. vs. 201, inter *Nigretas* et *Garamantas* ponuntur. Sed Avienus parum se adstringi verbis Dionysii patitur, et plura illius omi-

sit. Schraderus exempli causa adfert v. 916 et 1069. — Videatur quoque nota ad vs. 315. ED.

324. *Trux Garamas... et arundinis usu Nobilis*. Hoc loco N. Heinsius in not. ad Propert. pag. 759, et Adv. p. 29, nititur ad firmandam lectionem Propert. IV, 10, 42: « Mobilis erectis fundere gæsa rosis ». Sed meliore iudicio Grævius, Syll. Burm. IV, pag. 434, in Propertii loco præferebat *Nobilis*; victas tandem manus dante Heinsio, p. 436. Nec dubitari debet, quin et hic Avienus dederit « arundinis usu Nobilis », quod Anon. Higtius et With. conjecerant. Sic enim loquuntur optimi scriptores, Claud. III Cons. Hou. 136: « pars nobilis arcu »; Horat. Carm. I, 8, vs. 11: « Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito »; Vell. Patercul. II, 34: « coactis XXIV millibus juvenum, velocitate pernicious, ... sagittarum usu celeberrimis »; et ipse Avienus, v. 916: « clari pharetris agilique sagitta Massagetæ ». Eadem hæc lectio firmatur auctoritate cod. Ort. Cæterum millies hæc vocabula confusa. Vid. Marckl. Stat. IV, 3, 61; Benth. ad Horat. Carm. I, 7, 14. SCHN.

325. *Mobilis* dedit Pith. forte e Ven. Sed Cusp. Vad. Huds. *Nobilis*, quod multis defendit Schraderus, etiam auctoritate codicis Ortel.

326. Forsan *Aut procul*. Hudson.

Æthiopum populos alit ampli cespitis ora,
 Terminus Æthiopum populos adit ultima Cerne.
 Post Blemyes medii succedunt solis habenas,
 Corpora proceri, nigri cute, viscera sicci.
 Et circumvineti nervis exstantibus artus.

33n

Verum *Et procul*, dein *madescit* malit Oddius.

327. *Æthiopum populos alit*. . . .
Terminus Æthiopum populos alit. Sic pro *adit* utroque versu præter Hudsonum correxere Withof. Higt. Heins. et Is. Vossius ad Scyl. pag. 127, ed. Gron. p. 61, ed. Huds. cui locus inventi debuerat tribui. Posset etiam legi *habet* e Plinii loco, VI, 1, 36: « Cerne... Æthiopes tantum populos habere proditur »; quem sequutus videtur Avienus. Sed Dionysii βόσκοντας unice firmat *alit*. Scha. — Sed in altero versu non deserendum esse *adit* veterum edd. censeo. « Æthiopum populos adit ultima Cerne », h. e. propinqua, vicina iis populis est. Sic vs. 704: « Cyclades accedunt Asiam », atque hoc convenit græco Dionys. v. 219: Αἰθιοπίας... πυλάτης παρὰ τέμπεα Κίρνης. Et sic refutatur opinio Vossii ad Scylac. l. e. quasi Avienus Æthiopes in Cerne insula posuerit, contra Dionysium. W. — *Populos adit* hoc et sequente versu exhibent omnes vetustæ. Sed *alit* utroque versu primus correxit Is. Vossius ad Scyl. p. 25, et p. 117 ed. Gron. qui tamen loco eo Avieni proposito, nihil aliud quam *alit* scribit, et sic legendum pronuntiat. Vossii lectionem sequutus est Hudson. in edit. cum aliis. Probavit inprimis Schraderus, etsi hic etiam *habet* legi posse existimat.

328. *Cernæ* habet Ven. — *Insa-*lam quidem Cernen, non longe a

Carthagine ponunt nonnulli, dulcibus aquis scatentem. Vid. Salmas. ad Solin. t. II, p. 1243. Sed hic intelligenda est insula Menuthias Plinio dicta *Cerne*, nunc *Madagascar*, i. e. Luna insula. Ed.

329. *Blemyes* habent omnes edd. et lectionem hanc servare se Schraderus adfirmat, quamquam A. præferat *Blemii*, qui forte voluit *Blemyi*, ut Priscian. v. 209. — *Succedunt solis habenas*. Malim *suspectant solis habenas*, ex v. 369, 534, 835. Pro *succedunt* tamen faciunt versus 917 et 1212. Huds. — Sed nihil movendum est, quia sic Poeta, vs. 1212: « gelidi succedunt plaustra Bootis »; et *succedunt*, *suspectant* nimis differunt. Pro *habenæ* Scalig. vult *habenæ*; sed vetat Poeta, vs. 1212, et vs. 917: « Massagetæ glauci succedunt flumen Araxis »; et Phænom. 990: « Partibus iste tribus se tantum circulus effert, Quinque latet creperi succedens stagna profundæ », uti bene Grot. et ed. Ven. pro *succedens*, Scha. — *Succedunt habenæ* explicandum est *cedunt*, *concedunt* sub habenas. Confer, quæ prius ad Prisciani vs. 107 et 398 observavimus. W.

330. *Corpore proceri et viscere sicci* legit Camers ad Prisc. 209. — *Viscera sicci* sunt graciles corpore, duri, non pingues. Vide quæ notavimus ad Gratii Cynege vs. 276, huj. op. tom. I, pag. 57. Ed.

331. *Circumvincti* Ven. Cusp. Pith. *circumvincti* Vad. et Huds. Tale est

Hi celeri molles currunt pede semper arenas,
Nec tamen impressæ linquunt vestigia plantæ.
Eminus evolvunt hinc sese pingua Nili
Flumina, et intenti prolabitur æquoris unda.
Hic qua secretis incidit flexibus agros,

335

Manili, IV, 717: «Asperior solidos
Hispaia contrahit artus».

332. *Hi celeri molles currunt pede
semper arenas.* Mirum ni manibus
potius, quam pedibus currerent.
Sed epitheton pedum ab altero
paullo elegantiore et ob hoc corru-
ptiore deglutitum est. Emenda:
«Hi celeri emolles currunt pede
semper arenas». *Arenas currere* est
Virg. Æ. III, 191: «trabe currimus
æquor». Cum ejusdem imitatione,
qui *edurum* pro valde duro, vel Ju-
nio Pelarguro teste usurpavit in
Georgicis, «emolles arenas» crudite
adpellavit Avienus. Talia multa hic
præstantissimus poeta, sepulta fere
inscitia librariorum et typographo-
rum. *Emollis* exstat apud Rad. Ar-
dentium sermone in Domin. 1 post
Trinit. etc. BARTH.—Et vocem *emol-
lis* e Barthii Advers. in Thes. retulit
Gesn. Ego vero vocem Poeta indi-
gnam penitus rejiciendam puto,
vulgatamque unice servandam. Et-
nim «mollis arena, molles arenæ»
centies occurrunt; *emollis* autem
vox est barbara et Avieno iudigna.
Celeri tamen, pro *celeres*, recipien-
dum, probante ac firmante Ambr.
et sic conjecerant Anon. et Heins.
Advers. p. 204. SCHR.—*Hi celores
molles* Ven. Pith. sed *celeri molles*
Cuspin. et Vadian. quemadmodum
postea Heinsius et Hudsonus cor-
reverunt. Barthius, Adversar. lib.
XXVIII, cap. 16, et Ablegm. IV,
19, *celeres emolles* voluit, id vero

vocabulum improbat Schraderus.

333. *Nec tamen impressæ linquunt
vestigia plantæ.* Contra vs. 1033:
«Impressæque solo liquit vestigia
calcis». Utitur autem nostro loco
Drak. ad Sil. III, 306. SCHR.—
Formula ea poetis familiaris ad
designandam summam velocitatem.
Virgil. Georg. III, 195, de equo:
«per aperta volans, ceu liber ha-
benis, Æquora, vix summa vestigia
ponat arena». Latius id describit
Æn. VII, 808: «Illa vel intactæ
segetis per summa volaret Grami-
na, nec teneras cursu læsisset ari-
stas». A Græcis, Homero et Apol-
lonio, eam comparisonem fluxisse
ostendit Heynius V. C. ad I. c.
Imitatur Silius, XIII, 327; Stat.
Theb. VI, 638: Claudian. IV Cons.
Honorii, 547; ubi vide not. nost.
edit. tom. I, p. 310. ED.

335. *Et intenti prolabitur æquoris
unda.* An extenti? Huds. Minime.
Poeta, vs. 506: «donec Sicana
fluente Intendant pelagus»; et vs.
52: «Qua se blanda satis inten-
dunt flabra Favoni». Cf. Oudend.
Misc. Obs. vol. V, p. 78. SCHR.

336. *Hic qua secretis.* Vox *secretus*
de Nilo frequentatur. Claudianus,
XLVII, Idyll. IV, vs. 10 et seq.
«Fluctibus ignotis nostrum pro-
currit in orbem, Secreto de fonte
cadens, qui semper inani Quæren-
dus ratione latet». Stat. Thebaid.
VIII, 358: «Qualis ubi adversi se-
cretus pabula cæli Nilus, et Eois

*Æthiopum lingua Siris ruit; utque Syenen
Cærus accedens diti loca flumine adulat,*

maguo bibit ore pruinas. Porro quod dicit: « incidit flexibus », id singulare est, et sine exemplo. In V. *incedit*. SCHÆ. Rarum quidem *incidere* de fluvio, iterum tamen eo utitur v. 1171, ubi lacus Thospitis faciem Tigri fluvio perrumpente *incisam* dicit. Alias similibus utitur, ut vs. 940: « nusquam terras intersecat amnis »; et v. 925: « Sugdias, ingenti quam flumine dissicit O-xus »; et vs. 1072: « Bostrenus jugera findit ». W. — Ad *incidit flexibus* Schraderus quærit, an forte *incedit flexilis*.

337. *Æthiopum lingua* omisso in cod. Ambr. idque probare videtur Schraderus, et mecum sentit. (Vulgatæ *Æthiopum in lingua* habent.) Nam sic usus fert, copiosa probatione non indigens, et mox similiter: « Nomine se claro Nilum trahit ». — *Siris ruit*. Forsan *cluit* Huds. Withof. Favet *καὶ κλαίει* rejectit Ondeudorp. vol. V, pag. 74. Avienus antiquorum verborum captator, nusquam tamen *cluo* adhibuit. Cæterum de voce *Siris* vid. Jablonsk. Panth. Æg. II, pag. 144, 145, 146. SCHÆ. — Hoc nomen Nilo orienti inditum *Siris* confirmat notitia lacus, quem Nilus primum permeat et qui nunc *Zair* et *Zembre* dicitur. Cæterum *Astapus* quoque cognominabatur, quod *Æthiopum* lingua significat aquam e tenebris fluentem; item *Astabores* et *Astusapes*. EN. — Pro *ruit* forsan *cluit* conj. Hudson. et Schrad. in marg. Trogu. id tamen in notis spernere videtur. *Sienie* habet Cusp. *Syene* Pith. *Siene* vir doctus in margine Cuspin. edit. scripsit. *Siene* edidit

Vad. et hoc volunt Huds. et Ondeudorp. in Obs. Misc. confirmans vs. 704 et 909. *Syene* Heins. alii *Syenas*, quod multum præferebat Schraderus, quamquam, ut in re incerta, recepturus erat *Syene*. Ego malo cum Vadiano scribere *Syene*.

338. *Diti loca flumine adulat*. Sic Attius Prometheus: « Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem ». ORTEL. Sed *adulat* Ven. Ad verba *diti flumine* compara Ovid. Amor. III, 6, 39: « Ille fluens dives septena per ostia Nilus »; et v. 94 « divitias » vocat aquas copiosas. Val. Flacc. « divitem Hebrum » adpellat IV, 463. SCHÆ. E singularibus Avieni est *adulat flumine*, quod item infra v. 571 videtur reponendum, etiam vitiose ibi in vulgatis legitur *adulcat*, et Vadianus edidit *adulcat*. Quoniam *adulare* proprie de canibus dicitur, quando et cauda adludunt, et lingua mulcent (confer Horat. Carm. II, 19, 31, et Gell. V, cap. 14), hinc *adulare* idem esse videtur, ac *lambere*, quod de fluminibus frequentatur. Conf. vs. 575. De aquarum blando adlapsu idem verbum adhibuit Statius, Theb. IX, 324, ubi de Crenæo per Iamenum fluv. vadente: « Lætus adulantem nunc hoc nunc margine ab illo Trausit avum », ubi Barthius etiam nostrum locum adducit. Verbo *adludere* usus est supra vs. 121. Wd. — *Flumine adulat* scribit Pith. cum Venet. *adundat* Cusp. et Vad. sed hoc verbum lexica non agnoscunt. *Alludat* V. habere tradit Schrad. quod metathesi literarum facta confirmare lectionem *adulat* videtur.

Nomine se claro Nilum trahit, inque jacentem
Ægyptum fusus fluctu premit arva marito,
Fecundatque solum : procul illinc agmina cogit
In Boream, scissusque vagis anfractibus æquor
Proserit, et ponto septem ferus explicat ora.

339. *Nomine se claro Nilum* : sic Cusp. Vad. Pith. et rel. *clarum Nilum* A. et V. quod repudiat Schrad. et conjicit « nomine se claro Nilus trahit ». Nec repugno : sed tamen vetus lectio defendi potest superiore versu 337 : « Æthiopum lingua Siris ruit ». — *Inque jacentem Ægyptum fusus*. Similiter Lucan. II, 416 : « Si non per plana jacentis Ægypti Libycas Nilus staguaret arenas ». Markl. Stat. pag. 40. h. Sca. Sic *terrenam Syenen*, id est, campestem, non scruposam, vocat Gratius, Cyneg. v. 507. W.

340. *Fluctu premit arva marito*. Maritum, ut hic, pro adjectivo positum multis locis probavit Heins. ad Ovid. Heroid. XIV, 19, et ad Claud. Bell. Gild. 407. Sca. — *Usus vocis maritus*, quando pro quolibet fecundante ponitur, hoc loco præstat observare. « Maritos imbres » vocat Pervig. Ven. v. 4 et 61 ; quos Virgilius, Georg. II, vs. 325, « fecundos imbres » dixit. « Zephyrum maritum » tigris Claud. Rapt. Proserp. III, 265, quem et « glebas fecundo rore maritare » dicit Rapt. Pros. II, vs. 88. Conf. Epith. Ausp. v. 2 (hij. op. t. III, p. 386. Eu.) Avieni loco similis est Martii Victoris, lib. I Genes. pag. 317 Fabr. « Ad gremium sacri nemoris, quod silva coronat, Fons scaturit, et diti prolem virtute maritat ». Pro *fluctu marito* Noster in Phænomenis, v. 795 et seqq. « un-

dam alumnæ » tribuit Nilo : « Pharium pars altera Nilum Commemorat, largo segetes quod nutriet amni, Arentesque locos unda fecundet alumna ». W.

341. *Illic*, quod vulgatæ habent, in *illinc* mutant Hudson. With. et Schraderus, rectissime. Firmat Schraderus ex Dionysio, vs. 225 : *Καὶ δὲ ἰς Βορρῖν* et Priscian. vs. 214 : « Hinc Boreæ currens ad partes ».

342. *Æquor Proserit*, h. e. exserit, protendit, propellit. Hoc verbum fere peculiare Avieno est. Vs. 702 : « Cererique Thasus dilecta profundo Proserit albenti se vertice » ; v. 580 : « Et matutinus qua lucem proserit ortus » ; vs. 995 : « In qua vitiferæ Tmolus juga proserit arcia ». Et in Phænomen. v. 1123 : « Proserit Hydra caput ». W.

343. *Et ponto septem serus explicat ora*. Cum Oddio lege *serus*, aut *sero*. Huls. — Non animadvertit Hudsonius errorem in quantitate, sed Oddius id emendat *serus* contra orationis filum. Poeta flumen Ægypti ut maritum representat, ideoque lego : « et ponto septemfluus explicat ora ». Est aperta versio Dionys. 227 : *Ἐπὶ δὲ ἀπὸ στόματός τινος αἰγυμίνος, εἰς ἅλα πέπτει*. Propert. II, 1, 32 : « Nilum, quum tractus in urbem Septem captivis debilis ibat aquis ». Priscian. Perieg. v. 216 : « Septenoque ferit Pellæum gurgite pontum ». Auct. anonym. in Obs. Misc. vol.

Non olli compar quisquam fluit, inclyta quamquam
Undique se totis eructent flumina terris.

345

Nilus enim inmensos ulnam dispergit in agros,
Et foveit invecto sata gurgite: Nilus honorem
Telluri reparat: Nilus freta maxima pellit.
Hic Asiam ab Libya disternit, axe Favoni

1, tom. II, pag. 274. Verum est, hic Nilum describi ut beneficum in Aegyptum: sed nihil impedit, quominus tamen «procul a fecundis arvis, agmina cogat, æquor proserat», et *ferus in pontum* effertur. B. Editor ibidem. *Serus* prima brevi Smetius, Vossius et alii dudum gravi nota damnaverunt. Sed nunquam dubitavi, quin *serus* ex precedentibus *septem fluvius* fluxerit. Quid autem dederit Avienus, controversum est. *Septem fluvius* rei et Dionysio congruit. Sed quis ferre possit: «... ponto *septem fluvius* explicat ora. Non olli compar quisquam fluit, inclyta quamquam Undique se totis eructent flumina terris». Verius itaque videtur *ferus*, quod Anonymus et Oddius conjiciunt; ut «*ferus Ister*» vs. 310; «*ferus Hadria*» vs. 527. Nilus autem *savus*, *asper* et *atrox* vocatur a Mela, I, 9. Dicit aliquis, talem fluvium describi *fontibus vicinum*; contra *placidum*, ubi se in ora septem scindat. Fateor: sed forte id non attendit vel curavit Avienus. Favere certe videtur Statius, *Theb.* VIII, 358: «Qualis ubi aversi secretus pabula cæli Nilus, et Eoas magno bibit ore pruinas, Scindit fontis opes, septemque patentibus arvis In mare fert biemes». Ipse Phænom. vs. 799: «Vel quod de medii prolapsus parte diei, Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas». SCHM. — *Septem serus explicat*

edidit Pith. *Septem fluvius* vult anon. Anglus in Obs. Miscell. t. I, p. 274. Schraderus olim in schedis coniecerat *serus explicat*: in notis post alias conjecturas recipit *serus*, quod dudum posuerunt Cusp. et Vad.

345. *Eructent flumina*. Vide notata ad vs. 213. Ed.

346. *Nilus et inmensos*: sic vulgatæ: et *immersos* conj. Heins. *Nilus enim mersos* Higtius: neutrum probat Schraderus. Mihi placet *Nilus enim imensus*. *Ulnam dispergit* Pithæus vulgavit, unde et alii: sed *ulnam* habet Ven. Cusp. Vad. cum Ambr. cod. idque deinceps per conjecturam invenerunt Heins. ad Ovid. Met. XIV, 103. Huds. Brouckhus. Quod tamen miratur Schraderus elegantibus hominibus placere potuisse. Igitur scribit *limum*, idque copiose et docte defendit. Mihi tolerabilis lectio *ulnam* videtur, præfero tamen cæteris *vitam dispergit in agros*. — Vid. Excursus III ad calcem hujus carminis. Ed.

349. *Hic Asiam ab Libya disternit*. Elegantius foret: *Hic Asia Libyam disternit*, quia sequitur: *axe Favoni Secernens Libyam*: nec aliter Dion. 230: Ὅς παρὰ τὴν καὶ Λιβύην ἀποτίμνεται Ἀσίαν αἰῶς. et Prisc. v. 219: «Hic latas Libyen Asiæ disternit oris». Nihil tamen muto, quod sic *ab* ejici debet, et casus commutari. Habere etiam potuit cod. similem Bodl. 5, qui exhibet:

Secernens Libyam; redeuntis solis ab ortu
Disjungens Asiæ medio confinia fluctu.
Nec procul illa virum gens incolit, axibus olim
Quæ prior humanas leges et jura notavit,
Vomere quæ duro, quæ longi pondere aratri
Sollicitavit humum, quæ fetus edere sulcis

350

355

Ὅς ῥα τὰ καὶ Λιβύης ἀποτίμειται Ἀσία
γῆται. SCHN. — Schraderus malit
Hic Asia Libyam determinat. Quam
tamen mutationem, nexum et sen-
tentiam orationis satis perpendens,
non desidero.

350. *Pro salis ab ortu* Schraderus
teutabat at ortu, ut *axe Favoni*
Secernens Libyam.

352. *Actibus olim* edidit Pithæus
cum Veu. quem sequitur Huds.
artibus dederunt Cusp. et Vad. quod
etiam conjectit Huds. admisit Schra-
derus, sed Burmannus emendavit
aetibus olim Quæ prior humanis.
— *Actibus olim Quæ prior huma-*
nas leges et jura notavit. An *artibus*?
Huds. forte *artibus*. Witz. *Actibus*
olim Quæ prior humanis leges et jura
natavit ita legendum ex veteri co-
dice: perperam vulgati *humanas*.
Burm. ad Ovid. Met. VII, 58. *Pro*
notavit forte *rogavit*. Confer. Lucret.
VI, 3; Maail. II. 19. Similiter
Witz. encæn. p. 445. SCHN. Sed
his conjecturis nondum castigatus
est locus. Et miror viris acutissimis
non in meum venisse, quod ob-
vium erat. Nempe legendum *axibus*
olim Quæ prior humanas leges et ju-
ra notavit. Axes sunt tabulæ sectiles,
ut explicat Pomp. Festus. Et talibus
axibus leges incidebantur antiqui-
tus. Gellius, lib. II, cap. 12: « In
legibus Solonis illis antiquissimis,
quæ Athenis axibus ligneis incisæ
sunt, etc. » Idem significat Horat.

Art. Poet. 399: « Fuit hæc sapientia
quondam, . . . Oppida moliri, leges
incidere ligno ». Jam *axibus* resti-
tutus, *rogare* non locum habet, sed
retinendum *notavit*. Nam *notare* est
scribere vel incidere. Vid. Ovid.
Her. V, 22; Calpurn. I, 21, III,
43. Wd.

354. Verba *vomere duro* et *longi*
aratri illustrabant similia aliorum
loca, ut Hor. Serm. I, 1, 28: « Ille
gravem duro terram qui vertit ara-
tro »; Virg. Georg. I, 162, qui « in-
flexi grave robur aratri » nominat,
quomodo et Val. Flac. VII, 555,
Avieni ipsius v. 170, Propertii II,
25, 47, Claud. Ruf. I, 202. Vereor
tamen, ne Poeta inconsiderate lo-
quutus sit: in molli enim solo Ægy-
ptio *levia* aratra sufficiebant. SCHN.

355. *Sollicitavit humum*. Sic Virg.
Georg. II, vs. 503: « sollicitant
alii remis freta cæca ». Ed. —
Quæ rectis cadere sulcis Tellurem
daciūt. Heinsius legit: *quæ fetus*
edere sulcis. Huds. — Hic nempe
ad Ovid. Fast. I, 351, ita scriben-
dum ex veteri libro Mediolanensi
judicat, nisi mavis *credere sulcis*.
Veneta habet *secus*, unde Pithæus
fecit *rectis*: cujus correctionis fun-
dus Dion. v. 235, ἰσχυράτης αὐλῆς, collat.
Hesiod. Oper. et Dies. 443;
Theocr. X, 2. Plinius, XVIII, 19:
« Omne arvum rectis sulcis, mox
et obliquis subigi debet ». Sed ita
bis terve idem dici, et omitti vide-

Tellurem docuit, quæ cædens partibus æthram

Prodidit obliquo solem decurrere cælo.

Istius ergo tibi formam regionis et oras

Expediau versu. Blandus prætenditur aer,

Prodigus herbarum cespes jacet, aspera nusquam 360

tur, quod Dionysius addiderat, καὶ σπόρον ἀπλώσαντο. Quid? quod latinum nou videtur, cædere tellurem sulcis; quod sensisse videtur Higtius, corrigere conatus *scindere*. Et propria quidem loquendi genera sunt findere, scindere, proscindere, profundere terram, arva, aratro. Sed ne multa, *secus*, quod habet Ven. leviter mutari debuerat in *fetus*. Hoc docent codices Ortel. et Ambr. unde N. Heinsius veram lectionem eruit. Adpositus est ad hanc firmandam et probandam locus Cicer. de Orat. II, 30: «Ager novatus et iteratus, quo meliores fetus possit et grandiores edere». *Docere* autem ponitur, ut Virgil. Georg. II, vs. 77: «hinc aliena ex arbore germen Includuunt, udoque docent inolescere libro». SCHÆ. — Prima Ven. habet *quæ secus edere suleis*. Cusp. et Vadian. vulgarunt *quæ seetis edere suleis*. Pith. et Hudson. *quæ rectis cedere suleis*. Heinsius tandem ad Ovid. Fast. I, 351, ex veteri libro Mediol. recte emendavit *quæ fetus edere suleis*, quod etiam scriptura Venetæ offert, et Schraderus bene illustrat. Hic tamen olim in margine edit. Trogn. notaverat, lego tractis *cædere suleis*.

356. *Cædens partibus æthram*, uti legeudum monuimus in var. lect. significat describens in partes, et lineis distinguens cælum, quod *cælum metari* dixit Ovid. Fast. I, 309, sumpta a Geometrica locutione. Græcis est διαγρίσθαι. Consule

Heins. ad l. c. Hujus artis inventum pariter Ægypto adsignat Claudian. Cons. Mall. vs. 126 seqq. — Iuvenit ætherios signantem pulvere cursus; Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis ». W. — Cuspiam. edidit *Tellurem docuitque cædens a partibus æthram*. Camers ad Prisc. 221 legit «Tellurem docuit, cædensque a partibus æthram », ut carmen stet. Eum sequutus Vad. *cædensque a partibus* edidit. Pithæus cum Hudsono: *quæ cædens partibus æthram*. Hudsoni conjectura est *scindens* vel *cædens*. Schraderus memorat Anonymum conjecisse *scindens*, Higtium *cædens*, Nic. Heinsium *artibus*, qui in margine hæc adjecit: forte aliud latet, *scandens artibus æthram*; ingeniose utique, respiciens forte locum Ovidii, Fast. I, 298. Horum tamen omnium nihil ipsi satisfacisse videtur. Mihi placet, quæ plurimum emendatio est, *quæ cædens partibus æthram*.

357. *Decurrere cælo. Procedere A.* forte adhæsit e præcedenti *cædens*. Vulgatæ favet Dion. δρόμον ἡλίου, et Prisc. «Obliquos solis tractantes pectore cursus ». SCHÆ. — *Decurrere cælo* præferunt omnes edd.

558. Vulgatæ habent *oras*, sed Schraderus duhitat, an leg. *oras*, comparans Dionys. 238, et Prisc. 225. Atque hoc mihi ob plures rationes præferendum videtur.

359 et 360. Salubritatem aeris, fertilitatem et planitiem Ægypti multis locis veterum scriptorum

Culmina consurgunt, portus cavat ora frequentes.
 Quidquid terra dehinc redeuntis sufficit anni
 Tempore, præ cunctis stupeas specieque modoque.
 Trina loco frons est, sed laxior axe Bootis,
 Luce sub Eoa constrictior, usque Syenen

365

adprobatam videas a Barthio ad Claud. pag. 130 b. 132 b. 152 a. Ad verba : « aspera nusquam culmina consurgunt », audi imprimis Cic. de Divin. I, c. 42 : « Ægyptii, ut Babylonii, in camporum patentium æquoribus habitantes, quum ex terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere posset, omni curam in siderum cognitione posuerunt ». Hinc Noster jam supra v. 339 Ægyptum vocavit jacentem, quia collibus caret. Schrr. — *Aspera nusquam* Cusp. Vad. Pith. sed Camers ad Prisc. 221 legit *numquam*, quod minus probo.

361. *Portus cavat ora frequentes*. V. habet *frequentes*. Schottus hypallagen esse statuit, pro *portus frequentant oram*. Similiter dixit Solinus, cap. 39, p. 49. D. = *specus montem cavat*. Et Avien. vs. 680 : « Lucis ab exortu Pamphylia quæ cavat æstum Prolabentis aquæ ». Schrr. — *Portus cavat ora frequentes*. Sic Cusp. Vad. Pith. sed Camers l. c. vult *cavat unda frequentes*.

363. *Speciesque modoque* Ven. *specieque modoque* Cusp. et Vad. sic et codices Ortel. et A. habere movet Schrad. eamque lectionem non spernendam esse, quia *stupere* cum ablat. frequens sit. Sed Camers ad Prisc. 221 corrigit *præ cunctis stupeas*, *speciesque modoque*. Et sic ediderunt Pith. et Huds.

364. *Trina loco frons est*. Locus pro terra, vel regione, ut Virgil.

Æn. I, 530 : « Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt ». Frons autem, quod alias latus, ilmes, margo dicitur. Dionys. 242 : ἐν πλεῦρῃσι. Prisc. vers. 229 : « Marginibus laterum formatur at undique ternis ». Mela, lih. I, 3, 29, de Hispania : « Hæc in occidentem, diuque etiam ad septemtrionem, diversis frontibus vergit ». *Frontis et laterum* voce Melam promiscue uti docet Ciaccon. ad Mel. l. c. Schrr.

365. *Luce sub Eoa constrictior*. Pariter Dionysii verba, 243 : ἐν δ' ἐπ' ἡῶν, Priscianus intellexit, v. 231 : « Ast ortus angusta petit ». Sed Holsten. ad Dionys. v. 332 : « πρὸς ἡῶν, versus meridiem. Sic et v. 243 ; unde adparet eum ἡῶν non pro Oriente, sed pro Meridie accipere. Vide Eustathium ad v. 243. Utroque errore sequuntur Avienus et Priscianus ». Schrr. In margine verba Eustathii protulit Schraderus ; quibus opponit : hic non agi de Delta, sed de tota Ægypto ; memorari enim Thebas. Provocari quidem ad Strabonem, I, p. 59, et X, p. 697, loca Hom. Iliad. XII, et Odys. XXII, 191, in hunc modum pariter explicantem. Sed hæc sibi nugas videri : non Strabonis interpretationem esse, sed Aristarchi. Significari in locis cit. Homer. nihil aliud, nisi Orientem et Occidentem. Et sic quidem Avieni causam adversus Holstenium tuitus est Schraderus. WASS. Conf. quæ nos diximus ad Prisc.

Tenditur; unde pii voluntur flumina Nili.

Hic urbs est Thebæ, Thebæ quæ mœnibus altis
Præcinxere larem: Memnon ubi Tithoneus

v. 231. W. — *Constructior habet Ven. Sienem Cusp.*

366. Pro *Tenditur* in Ambr. est *Panditur*, perperam. *Tenditur* est Dionysii *Ἰακχάμενον*. Millies autem voces permūtantur. — Pro *unde pii* A. legit *undosi*: sed hæc lectio non admittenda, quia sequitur Avienus et vertit (quamvis loco non suo) Dionysii versum 221: *Ἐνθὲν ποτά- τοιο κατέρχεται ὕδατα Νείλου*. Quod vero dicit, *unde* (b. e. ex Syene) *voluntur flumina Nili*, id Dionysius hoc loco non habet, sed Avienus id forte collegit e versu 223: *οἱ δὲ Σιώνης Ἐνναίται στρεφθέντι μετ' ὀνό- μα Νείλου. ἔθεντο*. SCHÆ. Ita vero contra veritatem scripsit Avienus. W. — *Pii flumina Nili*. Pius dicitur beneficus et salutaris. Sic apud Claud. Cons. Prob. 97, *pius amnis Tiberis*, qui Romulū et Remū pueros servavit: *pia Memphis* apud eundem Cons. Mall. 127, quæ cæli et astrorum scientiam invenit: *pie* *undæ* in Lact. Phœn. v. 37, quæ corpus immersum Phœnicis recreant: *pius ignis* in Lucilii *Ætna*, v. 599, qui non attingit et nocet. W.

367. *Hic urbs est Thebæ*. *Hic* est hæc regione, quæ a Syene incipit, et prima trium partium *Ægypti* est, quas versu 364 proposuit, quæque Thebais adpellata, a primaria urbe Thebis. W. — *Urbs est Thebæ*. Ven. *Thebe*. Eversa erat Thebe tempore Dionysii et Avieni. Vid. Boet. G. S. p. 279; tamen ut florens et superstes celebratur. SCHÆ. Nempe Dionysius antiquissimos plerumque scriptores sequitur, neque quid mutat

Avienus. W. — *Thebe* habent Cusp. et Vad. *Thebæ* Pith. et reliqui.

368. *Quæ mœnibus altis Præcinxere larem*. Similiter Noster, Or. mar. 699: « Stagnum ambit urbem, et unda lambit oppidum Laremque fusa »; item v. 197: « sub uiroso maxime Septemtrione collocaverant larem »; et Descr. Orb. 870: « Transvexere larem »; in quibus omnibus singularis numerus occurrit. Forte tamen *m* adhæsit ex subseq. *Memnon*, et auctor dedit: « Thebæ, quæ mœnibus altis Præcinxere lares; Memnon ubi Tithoneus »; et v. 495: « Romanosque lares lapsu prælam- bit alumno »; et 1071: « Sidoniique lares ». SCHÆ. — *Memnon ubi Tithoneus*. Perperam scribitur *Tithonæus* in Ven. Pith. Huds. et Cusp. Scribendum est *Tithoneus*. Nam ut a *Φαίβο*, *Φαίβιος*; sic a *Τιθωνός*, *Τιθωνεύς*. Nec aliter Ambr. exhibet et citat Heius. ad Virgil. *Æn.* I. 201; conf. Scal. ad Manil. p. 218. Alii est *Tithonius*. Idem recurrit Phœnom. v. 1034: « Nam Tithoneo quum sunt elata profundo, Rursus in occiduos merguntur singula fluctus, Ordine partito ». Hanc enim correctionem (quam fecit Grotius ad Avien. l. c. et ad German. p. 21, pro eo, quod est in vulgatis, *Namque Titaneo quum sunt*) firmat et probat ed. Ven. quæ pro *Titano* dat *Tithoneo*. In alia quidem N. Heinsius ad Diras Cat. v. 40, discedit, corrigendum pronuntians: « Namque ea cyaneo quum sunt elata profundo ». Sed correctionem refutat *occidui fluctus*, qui docent Eoum profun-

Suspectat roseas Auroræ matris habenas.

Pars quæ cyaneo discedit ab æquore, septem 170

dum requiri; atque adeo Aratus, Phæn. v. 534. Indidem vero patet, quid tribuendum sit pejori conjecturæ, quam protulit in notis ineditis ad Avien. l. c. « Namque Atlanteo ». — Etiam *Tithoneus* edidit Vad.

369. *Suspectat roseas Auroræ matris habenas.* Diouys. v. 250: ἀντὶ λουσαν ἱὴν ἀσπᾶται Ἡώ. Salutat exorientem matrem suam Auroram. Loquitur de statua Memnonis saxea, forina colossi, quæ erat Thebis Ægypti in templo Serapidis. Plinius, lib. XXXVI, c. 7: « quotidiano solis ortu contactum radiis crepare dicunt ». Tacitus, Ann. II, 61: « Cæterum Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum: quorum præcipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens ». Juvenalis, XV, 5: « Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ, Atque vetus Thebe centum tacet obruta portæ ». Significat sonitum ejus, solis radiis percussæ, similem fuisse chordæ in cithara percussæ. Vetus scholiastes adnotat, statnam ipsam tenuisse citharam. Quod autem *dimidiam* vocat Memnonem, id explicat Strabo, lib. XVII, p. 816, superiorem a sede partem ejus statuæ, memorans, terræ motu curruisse. Pausanias in Attic. cap. 42, a Cambyse destructam esse narrat, et superiore parte dejecta reliquum truncum adhuc sedere, et quotidie sub ortum solis sonum edere. Wd. — *Suspectat roseas Auroræ matris habenas.* *Roseas bigas* eidem tribuit Auson. Perioch. XVII Odys. et *roseas quadrigas* Perioch. VIII Odys. et Virg. VI, 535, VII, 26. Illic ta-

men præne puer corrigere conabar: *Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.* Consentit Bentl. ad Lucan. IV, 125, in adnotatis diu postea vulgaris, pariter conjiciens. Dissentit Heynius: nec tamen sententiam muto. Nam sic Auson. Perioch. VIII Il. qui totos poetarum versus in sua carmina transferre solet: « Aurora in croceis fulgebat lutea bigis ». Deinde *erocæ bigæ* congruunt *luteæ* Dem, et ipsum *lutum* Virg. *croceum* vocat Ecl. IV, 44. Præterea scriptores duo verba jungere solent, ut Claud. de Nupt. Hon. et M. 211: « Pars infecta croco velamina lutea Serum Pandite ». *Luteas* autem *bigas* Auroræ tribuit Pacuvius Thyeste: « Non illic luteis Aurora bigis ». Vulgatæ tamen lectioni favet Palladius in Anthol. Burm. p. 303: « Lutea fulgebat roseis Aurora capillis ». Sed cum Voss. liber offerat *roseis*, parum abest, quin et hoc in *erocæis* mutandum censeam. Certe Francius, teste Burmanno, præferebat *erocæis*. Propterea Ovid. Fast. IV, 715: « Memnonis in roseis lutea mater equis ». Schu.

370. In edit. Madrit. *pars quæ coeat.* Forsan *pars ea quæ coeat*, vel *pars ea quæ Eo discedit*, vel potius *pars quæ cyaneo discedit*. Huns. Unice probo, ut legatur *cyaneo*, quemadmodum Heius, ad Diras Cat. v. 40, in Anth. Burm. t. II, p. 658. In Ven. *coecandis edit*, unde partim bene Pith. *discedit*: *coean* compendiose scriptum pro *coecaneo*; hoc autem corrupte pro *cyaneo*, ut *Ilærium*, *Mæxia* pro *Illyrium*, *Mysia*. Conjectura Auonymi *Marco* vix

Oppida sustentat : notiam pars vergit in oram,
Et modus est olli Serbonidis alta paludis;

refutari debet : nemo dixit *Mareus*.
SCHN. — *Pars quæ cyaneo discedit
ab æquore*. Hoc est, Pars altera,
media Ægypti, quæ Heptanomis,
vel Heptapolis vocatur. W. — Ex
Ven. quæ *cocandis* habet Cusp. et
Vad. expresserunt *Pars ea quæ Oceani
discedit ab æquore*. Pithæus magis
corrupt *Pars quæ coeat, discedit ab
æquore*. Hudsoni editio nescio unde
habet *Parsque cocam discedit*. Hinc
varie conjecturæ. — *Cyaneis* iterum
occurrit inf. v. 769, infra. Ed.

371. Claudicat versus. Forsan legendum : « Pars ea, quæ coeat, discedit ab æquore, septem Oppida sustentatque; notī pars vergit in oram ». HUDS. *Notis* A. leg. *Notiam*. Hoc adjectivum non tantum Plinius et Manil. usurpant, sed et Noster, Phænom. 826. Cepit autem male verba Dionysii, 252: ἡδ' ὅσσοι νετέρῃσιν ἐπ' αἰνέουσιν θαλάσσης Παρῶν ἀλὶν καίουσιν, aut pro νετέρῃσιν legit νετίρῃσιν, ut auctor scholiorum minorum : καὶ ὅσοι πρὸς τὰ νότια μέρη τῆς αἰγιαλῆς τῆς θαλάσσης τὴν Αἰγυπτιακὴν παράλιν κατοικοῦσιν ὥς τῆς Σερβονίδος λίμνης. WITTHOFUS: forte *Notiam*, aut *ponti*. Posterius minus peccaret. Verius tamen videtur *Notiam*. SCHN. Neque vero necesse est, *notiam oram* de meridiali vel australi intelligere, quamvis ea notio frequens est. Sed νετίος idem significat, quod νετέρης Dionysii, humidum, humectum. Igitur litoralem, maritimam partem Ægypti, quæ, ut alibi Noster, mari vicinā madescit (v. 326) significat. Qua observata significatione Avienus plane absolvit erroris, et in-

telligitur, enim verba Dionysii νετέρῃσιν et Παρῶν ἀλὶν exprimere voluisse. Malo igitur minore littera *notiam* scribere, quam *Notiam*. WD. — Pithæus et HUDS. adhuc dederunt *Oppida sustentat: notī pars*. HUDSONUS sic mederi voluit in Add. « septem Oppida sustentatque; notī pars ». A. habet *notis*. Sed Cuspin. edit. « noctis pars vergit in oram », et Vad. « noctis pars vergit in axem ». Hæc lectio non solum facilis esse videtur ob similitudinem vocum *noti* et *noctis*, sed etiam exprimere Dionysii v. 253 Παρῶν ἀλὶν. Nam maritima pars Ægypti ipsa est septemtrionalis, quam *noctis ora* vel *axis* significat, perinde ut πρὸς ἑρπην apud Homerum de septemtrione intellectum esse tradit Strabo, lib. I, pag. 59, Alm. Ego tamen vereor, ne sit ea lectio solo Vadiani ingenio reperta, et nonnullis durius esse videatur noctis axem vel oram vocari septemtrionem. Schraderus jampridem in schedis, tum in Observ. p. 44, *Notiam* legendum censuit. Olim in marg. Trogn. malebat *ponti*, quod Græco Dionysii consentaneum est, qui hoc loco maritimam partem Ægypti describit. Sed *Notiam* tamen ipse postea prætulit. Atque ego probo eo sensu, quem in hac nota expono.

372. Cusp. habet *Est modus est olli*. Camers ad Prisc. 238 ex eo fecit *Est modus est*: melius Pith. et HUDS. *Et modus est*. — *Serbonidis alta paludis*. Probo *alta* ex v. 392. Constructio illustrari potest hoc Propertii loco, IV, 1, 10: « Unus erat fratrum maxima regna focus »;

Altera pulsatur genitabilis ore Favoni.
Hic urbem posuit Pellææ dextera gentis;
Hic inter celsas late surgentia nubes
Templa Sinopæi Jovis adstant nixa columnis,

375

et IV, 9, 30: «Nobile erit Romæ pascua vestra forum». Cæterum hinc adparet, Avienum legisse: ναῖουσιν ἑως Σερβωνίδος λίμνης, ut ἑως Ἰνδῶν v. 890. Nec aliter scholiastes legebat notans κατοικοῦσιν ἑως τῆς Σερβωνίδος λίμνης SCHÆ.— Porro Serbonidis alta paludis Cusp. et Pith. cum seqq. sed Serbonidis ora paludis posuit Vad. offensus haud dubie nominativo num. pluralis conjuncto cum singulari modus est. Quam ob rem etiam cl. Friesemannus unda vel alga paludis legi posse existimavit, quamvis infra v. 393 Tritonidis alta paludis occurrant. Præfert deinde Serbonidis æta Paludis. Sed difficultatem hic obversantem sustulit, et vulgatam lect. defendit Schrad. Cæterum modus est olli significat terminus ejus est, ut v. 100.

373. Altera pulsatur genitabilis ore Favoni. Dionysius sic v. 254: Τῆς πρὸς μὲν ἱερῶσις Μακρόδονεν πτολίεθρον. An igitur altera pulsatur est alteram partem? Vid. Grot. ad Phœn. 708, ubi is etiam altera explicat alteram partem, ut de serpente, v. 244: «Nam qua dextra manus sinnoso adfigitur Angui, Parcus ab domino terga explicat, altera porro Plurimus, ac multo per lævum pondere lapsus Funditur». Adde v. 766, 767, 1222. Sed quum A. habeat prævolatus, et singulare est genitabilis ore Favoni, num forte legendum Altera solatur genitabilis aura Favoni? Lucret. I, 11: «Et reserata viget genitabilis aura

Favoni», ubi Creech et Havercampus contra metri leges genitalis. SCHÆ. Servo lectionem vulgatam Altera pulsatur, i. e. qua alteram partem. Ne accipias igitur Altera pro nominativo altera pars, et putes alteram partem hic distingui ab ea, quæ v. 371 dicitur in oram notiam vergere, i. e. maritima. Altera pars hic opponitur Serbonidi paludi, quæ alter terminus partis maritimæ Ægypti est, alter ad Favonium est urbs Alexandrina. W.

375. Hic inter celsas late surgentia nubes, Densas A. quomodo corrigendum vult Heius. ad Claud. Id. I, 90, et Advers. p. 41. Ego causam mutandi nullam video, præsertim quum ipse Poeta pro vulgata faciat. Or. mar. v. 507: «Mox quippe Selus (nomen hoc monti est vetus) Ad usque celsa nubium subducitur»; et 640: «At rursus illud erigentis se latus, Quod edit amnem, gentici cognominant Solis columnam; tanto enim fastigio In usque celsa nubium subducitur». SCHÆ.— Inter densas pro celsas habet A. quomodo corrigendum voluit Heinsius, Schraderon non adprobante. Pro late surgentia Schraderus querit an alte surgentia, ut v. 502, «insurgentibus alte Cautibus».

376. Templa Sinope Jovis adstant nixa columnis. Forsan: «Sinopitæ Jovis adstant». Legitur etiam, Sinopæi Jovis adstant. Mavult tamen Heinsius Sinopæis Jovis adstant nixa columnis. HUPS. Recte cl. Hudsonus e Dionysio, ut opinor, Sinopitæ Jo-

Divite saxorum circumvestita metallo,

Auro fulta gravi, niveo radiantia dente.

Nec minus hic speculæ vertex subducitur, ex quo

vis adstant. Sed cur non potius *Sinopei*? OUDEND. Obs. Misc. vol. V, t. 1, p. 79. Heinsium vide in Advers. p. 41; ad Claud. Id. I, 90; ad Ovid. Fast. III, 529: ubi *Syenæis columnis* vult. Amplector lectionem Ambr. *Templa Sinopæi Jovis adstant nixa columnis*, quia a Σινώπη formari debet Σινώπειος, ut ab Acte, Actæus, a Crete Creteus, a Dodone Dodoneus, etc. Columnas *Synopæas*, atque adeo *Syenæas* refutat Dionysius, v. 255: Σινώπειος Διὸς μεγάλου μύλαθρον, quem N. Heinsius medicinam facturum inspicere neglexit. SCHÆ. Inspecto Stephano et collato Dionysio forsitan erit, cui præplaceat Hudsoni emendatio *Sinopitæ*, WASS.—*Templa Sinopæi Jovis adstant.* Sinopæum Jovem hic dici Serapidem, qui præcipue Alexandriæ colebatur, non dubium est. In magnifico ejus templi splendore extollendo apprime cum Avieno convenit Amin. Marcell. lib. XXII, cap. 16, p. 373: « His accedunt altis sublata fastigiis templa; inter quæ eminet Serapentem, quod licet minuatur exilitate verborum, atriis tamen columuariis amplissimis et spirantibus signorum figmentis, et reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo se venerabilis Roma in æternum adtollet, nihil orbis terrarum ambitiosius ceruat ». Cui Sinopitæ vel Sinopæi Jovis nomen tulerit Serapis, causa est ejus nominis e Sinope, Ponti urbe, in Alexandriam recens conditam translatio, quam Ptolemæus Lagi, oraculo per quietem monitus, fieri jussit. Memorat

Eustathius ad hunc locum Dionysii, plenius Tacitus, Hist. IV, 83 et 84. Wd. — *Templa Sinope Jovis adstant.* Sic Cusp. Pith. Huds. Camers ad Prisc. 238 correxit *Templa Sinopæi Jovis adstant nixa columnis*, qui simul tentat *Templa Sinadæis Jovis adstant nixa columnis*, quam, licet deteriore, lectionem sequutus est Vad. *Templa Synadæis*, etc. Synadæum, vel potius Synnadicum marmor notum, sed hujus vocis prima semper producitur. Heinsius tamen legi vult *Sinopæis columnis*. Hudsonus: *Sinopitæ Jovis adstant*, magis convenienter Dionysio, qui et *Sinopæi Jovis* adfert, quod probatur Schraderi. Atque hæc emendatio, primæ scripturæ optime conveniens, primo Camerti debetur.

377. *Divite saxorum circumvestita metallo.* Sic Or. mar. v. 296: « stanni gravis Ramenta volvit, invehitque mœnibus Dives metallum ». SCHÆ. *Divite saxorum metallo* interpretor divitibus saxis, b. e. pretiosis, opere metallico excisis, marmoribus fossilibus. Sic plane Statius, Silv. III, 1, 5: « Sed nitidos postes, Graiisque effulta metallis Culmina ». Nam metalla etiam lapidibus sunt, et similiter *silecium metalla* dicit Lucan. IV, 304: *divitem gemmam* Propert. III, 3, 26. W.

378. Schraderus legendum censet *Auro culta gravi*. Sed *fulta omnes* edd. servant, et quæ a Schraderi loca poetarum, in quibus *fulta*, adducuntur, ipsa pro lectione vulgata militant.—Vid. Excurs. IV, ad calc. buj. Carm. Ed.

379. *Nec minus hic speculæ vertex*

Cernere sit longe Pallenidis intima terræ.

380

At qua surgenti terræ pars conscia Phœbo est,

Aggere murorum Pelusia mœnia surgunt.

Gens hic docta sali tumido freta gurgite currit,

Inque procellosos lembum convertere fluctus

Ludum habet, et rauca vitam producit in unda. 385

subducitur. Speculam nominat turrim in Pharo insula, cujus de vocis usu dixi ad Rutil. I, 405. *Subducitur* est extollitur, ut vidimus ad v. 99. Ipsam Pharon describit Cæsar, Bell. Civ. III, 112, et Lucan. X, 509: « Tunc claustrum pelagi cepit Pharon: insula quondam In medio stetit illa mari, sub tempore vatis Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris ». W.

380. *Ex quo Cernere sit longe Pallenidis intima terræ.* Dionysius, v. 258 sic: ἤχι περ ἄραι φαίνονται σκοπιὰ Πάλλενιδος Εἰδοθεΐνης. Prisc. v. 243: « Et Pharos Idothees scopuli Pallenidis alti ». His cum Avieno comparatis misere eum errantem videmus. Deceptum autem fuisse suspicor libro, qui exhibebat ἤχι τε μακρὰ φαίνονται σκοπιὰ Πάλλενιδος Εἰδοθεΐνης, aut Εἰδοθεΐνης. SCHN. Nullum dubium est, sic deceptum, uti Schraderus conjicit, Avienum errorem commisisse, qui pudendus et absurdus est. Nam dum e Pallenide (Idothea, Protei filia) terram facit, Pallenem, peninsulam Thraciæ, quæ patria Protei dicitur Virgilio, Georg. IV, 390, et σκοπιὰς Dionysii de longo prospectu accipit, hinc absurde pronuntiat, e specula ad Alexandriam per tantum maris spatium prospici usque in Thraciam interiorē posse. Fortasse et Pallenem confudit cum Pellæ urbe, nnde Pellæus, Macedoni-

cus, et per Pallenidem terram intellexit Ægyptum, vel regionem Alexandrinam. Impetu ingenii sæpe abreptus est Avienus, ut verba Dionysii minus consideraret, nec veram sententiam exquireret. W.

381. *Surgenti conscia Phæbo est.* Sic plane Juvencus, I, 224: « Gens est ulterior surgenti conscia soli ». SCHN. Conscius poetis sæpe est utcumque particeps, adtingens, vicinus; ut Claud. Id. IV, 14 de Nilo: « Flumina profundens alieni conscia cæli ». W. — Alii quæ, Hnds. At qua sententia requirit.

382. *Aggere murorum.* Virg. Æn. XI, 382: « Dum distinct hostem Agger murorum, nec inundant sanguine fossæ ». SCHN.

383. *Freta gurgite currit.* Sic ire freta dixit Erat. Cyneg. 64, ad quem locum in Excursu plura ejus generis exempla congressi. Et Noster supra v. 332: « Hi celeri molles currant pede semper arenas ». W. — *Gurgite currunt* Ven. Cusp. Vad. currit edidit Pith. et Hnds. Sed illud fere doctius et Avieno dignius videtur.

385. *Ludum habet.* Pro levi facili que negotio habet. Virgil. Æn. IX, 606: « Flectere ludus equos, et spicula tendere coruu ». De navigatione facili usurpat Claud. Stil. III, 158: « Quod sedem mutare licet, quod cernere Thulen Ludus, et horrendos quondam penetrare recessus ».

Talis forma jacet Libyæ, talique recessu
 Ab Zephyro Eoum tellus incumbit in axem.
 Istius extenti sola cespitis undique sulcant
 Gentes innumeræ, quæ sparsæ litore longo
 Oceani australis vada late cærulea tangunt;
 Et quæ multimodis media tellure agentes
 Arva domant, et quæ Tritonidis alta paludis
 Ut circumfuso populorum examine cingunt.

390

Ad quem locum pluribus eam locutionem illustravit Heins. Conf. etiam Sil. XVI, 573. W. — *Rauca vitam producit*. Apage conjecturam editoris (Hudsoni) *glauca*. Passim poetæ mari dant *raucum sonum*, et *raucas aquas*. Vide Ovid. Heroid. Ep. X, 26; XVIII, 26. Cel. Burm. ad Valer. Flacc. I, 333, « *raucos ad litoris ictus* »; et omnino ad lib. V, 141, ubi *raucos rivos* apud Claudianum ab ill. Heinsii conjectura, in *flavos* vel *glauco*s mutare conantis, egregie vindicat. Noster quoque, v. 141: « *Alta petunt rauco penitus repentina fluctu* ». OUDENB. Observ. Misc. vol. V, t. 1, p. 79. — *Rauca vita producit* Pithæus vitiose in utraque edit. Cusp. Vad. et reliqui *vitam*. Pro *rauca* Heins. et Huds. conjecterunt *glauca*. Schraderus autem *rauca* firmari ait additis *tumido gurgite*, et *procellosos fluctus*.

386. *Talique recessu*. Tali tractu et extensione ad interiora et fines. *Excursu diffusi agri* dicit vs. 417; *recessus* a Nostro de interioribus terris vel mediterraneis regionibus usurpatur. Infra v. 1061: « *Pars procul a pelago terras colit, inque recessu Gens agitatur* ». W.

388. *Sola cespitis* pro *sola* vitiose præfert utraque edit. Pithæi.

389. *Gentes innumeræ*. Minus ve-

nusta esse videntur *ææ*, quæ, *sparsæ*. Placet, ut citat Aldretns, Antiq. p. 442: « *Innumeræ gentes, quæ sparsæ litore longo* ». SCHÆ. Et sic supra ipse Noster, v. 315. W.

391. *Media tellure agentes Arva domant*. Priscian. 251: « *mediis habitant telluris in arvis* ». Sed nihil muto. Noster v. 1061: « *Pars procul a pelago terras colit, inque recessu Gens agitatur* ». Nec aliter Salustius, Jug. 19: « *Super Numidiam Gætulos accepimus, partim in tuguriis, alios incultius vagos agitare* ». SCHÆ.—Et vide notam ad vs. 459 infr. Ep.—Omnes quidem edd. habent *multimodi*. Sed quia hoc convenire non potest nominativo *quæ gentes*, hinc cum *agentes* coniungendum est, tamquam adverbium, et scribendum *multimodis agentes*, h. e. varia ratione agentes vitam. Frequenter hanc vocem Lucretius et Plautus. Sed antiquos imitari Avienus solet.

393. *Examine cingunt*. Verba *tingere* et *cingere* sæpe confunduntur in codicibus. Avienus, Orb. Descr. 1103: « *Et latera ab gemino sale tingitur* ». Ubi etiam in codice MS *cingitur*: contra ibidem v. 392 ex eodem codice legendum, « *Et quæ Tritonidis alta paludis Ut circumfuso populorum examine cingunt* ».

Nunc tibi et Europæ labor latus: hæc, ubi terras

Intrat Atlantei vis æquoris, accipit ortum.

395

Unus utramque sali fluxus secat, et procul unum

Distinet os ambas; eadem insinuatio ponti

Vulgo *tingunt*. Sic Burm. ad Ovid. Met. IV, 21. Amplius hoc probat Nostri v. 853: «Μαοτῆς primi salisam cinxere paludem». Val. Flacc. VI, 68: «Quique lacum cinxere Biceu». Prisc. v. 327: «Hi ripas Istri porrectas undique cingunt». SCHN. — Vadianus edidit *Hic circumfuso* pro *Ut circumfuso*, quod non congruum videtur. *Examine tingunt* falso edidit Pith. quum omnes alii rectius legant *cingunt*.

394. *Hæc, ubi terras*. Heinsius voluit *hic ubi terras*, quod reprobat Schraderus.

395. *Intrat Atlantei vis æquoris*. *Intrat mare terras*, et vicissim *terra intrat maria* Avieno descriptione Orbis terrarum haud infrequenter. Tale illud v. 400: «Terras Intrat Atlantei vis gurgitis». Perperam *Instat* edebatur. Sic et Rutilius, Itin. non semel. Val. Flaccus, I, 590: «quum flens Siculos Oënotria fines Perderet, et mediis intrarent montibus undæ». HEINS. Adv. p. 237; item ad Virgil. Georg. I, vs. 221. *Atlanticius fluctus, sinus, mare, salum* apud Avienum passim occurrit, ut apud Prisc. Perieg. v. 39. *Atlanticius* dixit Auson. Mosell. v. 144: «Talis Atlantico quondam balæna profundo», quæ vox restituenda Avieno in Descr. Orb. v. 395: «hæc, ubi terras Intrat Atlantiaci vis æquoris, accipit ortum». Vulgo male est *Intrant Atlanti vis*: posses etiam *Intrat Atlantei vis æquoris*, ut apud Stat. Achill. I, v. 223: «Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora».

Vide Nic. Heinsium ad Claud. Cous. Olybr. v. 35. DRAKENB. ad Sil. XV, 37. Ego scribendum edendumque puto: *Intrat Atlantei vis æquoris*, propterea quod litera tantum distat a scriptura Ven. et analogia probatur: nam ab *adamas*, *adamanteus*, a *gigas giganteus*, a *Laodamas Laodamanteus*, ab *Abas Abanteus*. In Lucretio tamen, V, 36, *Lambinus* auctoritate Turnebi dedit *Propter Atlantæum litus*. Codices tamen ducunt ad *Atlanteum*. SCHN. — *Pithæus* vitiose codicem suum exscripsit *Intrant Atlanti vis æquoris*. Idem tamen in Emendat. legendum censuit *Intrat Atlantei vis*. Sed ipsum hoc ante viderunt Cuspin. et Vad. scribentes *Intrat Atlantei*, ut scribi vult Schr. — Dionysio, v. 30, *Oceanus* dicitur *Atlas*: Ἄτλας ἑσπέριος κολιχσκεται. Et vs. 559: Ἀτλαντες περὶ χεῦμα. ED. — Eodem versu *accipit undam* ediderunt Cusp. et Vad. sed Pith. *accipit ortum*, quod rectius est.

396. *Unus utramque salis*. *Malo sali*, quod exhibet Ambr. S. — *Unus utrimque* Cusp. et Vad. *utramque* Pith et reliqui. *Sall* pro *salis* mavult quoque Pith. in Emendationibus. — *Utramque*, scilicet Europam et Africam: eo aptius quod sequitur *ambas*. EN.

397. *Distinet os ambas*. Usum verbi *distinet* pluribus adstruxit Heinsius ad hunc locum Ovidii, Heroid. VIII, 69: «Qua duo porrectus longe freta distinet Isthmos». Adpositus inprimis huic nostro locus est,

Europam et Libyam rapido disternat æstu.
 Sed prior illa tamen tepido perfunditur Austro,
 Hæc subit insanos tergum curvata Aquilones. 400
 Ambæ Asiam rursum simili sub limite tangunt :
 Æquus utrimque modus protenditur : at simul ambas
 Si conferre sibi quisquam velit, una parumper
 Ut credatur humus, mediique interflua ponti
 Subtrahat; extemplo, quali nux pinea forma est, 405

quem ibi adducit, Lucretii, V, 304 :
 « Et mare quod late terrarum distin-
 net oras ». SCHN. Nempè *distinet* est
 dirimit, distendit, vel discludit, ut
 supra v. 198 dixit : « Thracius an-
 gustas discludit Bosporus oras ». W.

399. *Sed prior illa tamen. Prior illa*
 non intelligi potest de Europa,
 quæ priore loco, et ante Libyam,
 nominata est : nam ei non congruit,
 quod sequitur, *tepido perfunditur*
Austro; sed habendum est de Li-
 bya, licet ea post Europam nomi-
 netur : et *prior illa Libya* est, quæ
 prior in descriptione fuit, de qua
 hæcenus actum est. W.

402. *Æquus utrimque modus pro-*
tenditur. Ex utraque parte, Europæ
 et Africæ, æqualis terræ tractus
 porrigitur ad limitem Asiæ. W. —
 Ab hoc vs. ad 407 Higtius sic conji-
 ciebat *Æquus utrique modus proten-*
ditur. Jam pergit Poeta : « ut simul
 ambas Si conferre sibi quisquam
 velit, una parumper Ut credatur
 humus, ... Singula versanti talis suc-
 cedat imago Europæ et Libyæ ». Infi-
 cetum est, quod legitur « Ut si quis
 conferre velit, ut una credatur hu-
 mus ». Quapropter recipio scriptu-
 ram libri Mediolanensis : ... « At si-
 mul ambas Si conferre sibi quis-
 quam velit... Singula versanti talis
 succedet imago Europæ et Libyæ ».

Dionysius ita v. 275 : ... Εἰ δὲ καὶ οὖν;
 Ταύτας ἀπορίδας γαῖαν μίαν. Sic
 autem solet Avienus, ut Phæn.
 v. 169 : « Inde pruinoso si lumen
 ab usque Dracoue In convexa fe-
 ras, oculosque in proxima mundi
 Declines, qua parte globo tumet
 altior ortus, Illa laboranti similis
 succedet imago ». Ibid. v. 539 : « Hinc
 si vicino flectaris lumina visu...
 proles tibi Dercia Pisces Surgent
 Bambycū ». Adde v. 1082 : « Signi-
 feri in summum, medio de tramite
 si quis », etc. SCHN. — Higtius con-
 jecit *utrique*, quod non præfero : ut
simul ambas omnes legunt editi.
 Schraderus, at *simul* recipit, ita ut
 constructio procedat ad *succedet*
imago Europæ et Libyæ. Recte hoc
 omnino, atque ipsi totum locum,
 ut ea ratio poscebat, distinximus.

403. *Si conferre sibi*, i. e. inter se,
 vel invicem, ut mox v. 410, « am-
 bæ coeunt sibi cespite terræ ».

405. *Subtrahat extemplo, quali*
nux. Forsan : *Subtrahat; extemplo,*
quali; dein *post forma est* comma
 ponendum. HUDS. Quæ conjectura,
 saltem qua verba, convenit cum
 Cuspiniano. Sed idem HUDS. in con-
 jectur. et emend. potius, « Subtra-
 hat extemplo, quali nux pinea for-
 ma est, Singula versanti talis suc-
 cedet imago ». Enimvero sic omnia cor-

Singula versanti talis succedet imago
Europæ et Libyæ: sic nam latus explicat ambas,
Unum et utrique caput, similis quoque finis utrique.
Sed tamen Hesperii qua spectant æquoris undam,
Ambæ producto coeunt sibi cespite terræ;

410

rumpes. Qualis enim constructio? Ut si quis ambas conferre velit, et interflua ponti subtrahat, talis succedet imago! ut succedet! *Extemplo* firmat ipse Poeta, Phæn. 172: « Illa laboranti similis succedet imago Protius ». S. — *Quali nux pinea forma est*. Nucis pinæ formam hic nominat, quam formam conj. Dionysius, v. 277: ἡ κιν ἐπιπρὸ Σχῆμα πῶλοι κοῖνου πλευρῆς ἴσον ἀμφοτέροισιν. W. — Vulgata Pitheci uno tempore legit: « Subtrahat exemplo quali nux pinea forma est ». Editio Madr. cum distinctione *Subtrahat exemplo, quali nux*: quomodo et distinguit Huds. in Add. emendat. Cuspinianus aliter: *Subtrahat exempla quali nax*. Camers ad Prisc. 261 hic correxit *qualis nux*, quod sequutus est Vad. sed alia cum distinctione: *Subtrahat, exemplo qualis nux pinea forma est*. Schraderus illud *exemplo* profligat, defendit *ex-templo*, idque conjungendum docet cum sequente *succedet*, quod adoptat pro *succedat*. Atque hoc ipse sequor.

407. Frustra Hudsonus pro *sic* nam tentat *nam sic*. Illud enim sæpe secundo loco post aliam vocem ponitur a Nostro æque, ac aliis. Vid. Avien. Descr. Orb. 881; Or. mar. 528, 646; Phæn. 624, 702. Conf. Benth. ad Horat. Serm. II, 6, 78; et vir. doct. forte Jortinum, Misc. Obs. vol. I, p. 388. Schæ. Advocari in primis merebatur Virg. Æn. I, 444. W. — *Latus explicat ambas*.

Paullo luculentius Noster supra v. 268: « At latus hoc terra diffusius explicat agros, Arvaque tenta patent ». Schæ.

408. Sequor conjecturam Highti scribentis *Unum et utrique caput, similis quoque finis utrique*. Sic enim v. 396 *utramque*, et v. 401 *ambas* (Europam et Libyam) dixit. Schæ. — Vad. et Pitheci distinxerunt *latus explicat ambas Unum, et utramque caput*. Hudsonus mutavit *explicat ambas, Unum et utramque*: quod et mihi rectius videtur. Camers ad Prisc. 261 sic legit, « Unum et utrique caput, similis quoque finis utrique ». Hoc adsumendum videtur, propter præcedens *ambas*. Hudsonus vero mavult *utrisque*.

409. *Sed tamen Hesperii*. Clarius hæc apud Dionysium, interprete Papio: « Hæc Boream, Noton illa tuens: quas corpus in unum Si statuas coisise tibi, mox ductibus æquis Amborum conus laterum se proferet ingens: Arctior Hesperius, medium sed latus in ortum ». Quam coni similitudinem ut aptiorem probavimus ad Prisciani locum citatum. Ed.

410. *Ambæ producto coeunt, forte præducto*. HEINS. An conducto? Hoc primo suadet oppositio: *Latior ambabus species distenditur*,... quæ reperitur item v. 563:..... « Isthmi Quippe caput summum conducitur, arctaque vergit In Boream tellus, et Graios adjacet agros. Cætera sub foli specie distenditur arva »; ubi

Qua matutinis sol istas ignibus adflat,
 Latior anbabus species distenditur. Unum
 Hoc agili sub mente tenens, velut obvia habebis

Dionys. v. 405: Ἄρως μὲν γὰρ τοῦτον
 ἐπ' ἄρως στανὸς ἰσθμὸς Πρὸς Βορῆν.
 Similiter v. 822: « *Fastius est Asiæ
 diti caput, indeque sensim In matu-
 tinos oram conducitur axes* ». Deinde
 eo ducere videtur Dionys. v. 278:
 Ὅψιν μὲν ἰσπέρειν, πλατὺ δ' ἀντολίην
 ὑπὸ μέσσην. Et quando reddit Dio-
 nys. v. 166: Εἰς μυχὸν ὤψινθ' ἔλθ' αἶσα,
 idem verbum adhibet: « caput au-
 tem cespitis hujus Arctius angusto
conducit litora tractu, etc. » Deni-
 que *con* et *pro* in compositione inter-
 dum miscentur, ut 1274, *provolvens*
 A. exhibet *convolvens*. Quin im-
 mo pæne necessario sic legendum:
 agitur enim de *cono* Europæ et Li-
 byæ; contra de Asiæ v. 822; et nisi
 legas *conducito*, ὤψιν non exprimeretur.
 SCHN. Sed conjunctis duobus ejus-
 dem compositionis verbis *conducito*
coecunt merito quis offendatur. Ver-
 bo *coecunt* τὸ ὤψιν satis exprimitur, eo-
 que posito alterum *conducito* super-
 fluum erat, satiusque erat *producto*
 ponere; quod eum sensum minime
 impedit, sed juvat. Quippe *produ-
 ctus* Avieuo est ex latiore parte lon-
 gins excurrens, et in acutum desi-
 nens. Hac significatione supra v. 17
protentum dixit, idque pariter, ut
 hoc loco *productum*, opposuit *latio-
 ri*. Itaque nihil equidem hic mutare
 velim. W. — *Ambæ præducto* con-
 jecit Heins.

411. *Ignibus adflat. Adflare* pari-
 ter de sole occurrit aliis Nostri lo-
 cis: sic v. 62: « has oras ardor Ti-
 tanius adflat »; et vs. 275: « Hos
 adflant rutilæ incunabula lucis ».
 Proprie quidem dicitur de equis, ut
 apud Virg. Georg. I, 250: « Nosque

ubi primus equis oriens adflavit an-
 helis ». Sic Val. Flacc. Argon. II,
 130: « innumerum flatus confin-
 gis equorum », sed et de effectu
 longinqui corporis dicitur, quem-
 admodum *aura*. Horatius, Serm.
 II, vs. 8, 95: « Canidia adflasset
 pejor serpentibus Afris ». Ed. —
Matutinis, quod Heinsius conjecit,
 non sperno, quia hoc ποταμικώτα-
 ρον. Sic autem v. 218: « Ut matuti-
 nis inclinent æquora habenis ». SCHN.
 — Heinsius conjecit *Qua matutinis
 sol instans fluctibus*, vel *Qua matu-
 ni solis vis fluctibus*. Priorem ejus
 conjecturam quodammodo juvat
 Ven. quæ exhibet *Quas matutinus*.
 Rejicit autem ea Schrad.

413. Verissima lectio, et in con-
 textum recipienda est, *Hoc agili
 sub mente tenens*, quæ et Ambr.
 firmatur ac probatur. In V. et Ven.
hoc agili sub mento teneas, unde Pi-
 thæus *hoc agili sub mente teras*: sed
 quis dixit *terere sub mente*. Participio
 hæc etiam Dionysius utitur, v. 279:
 ἰδὼν πόρον ἀμπετραίων ἡπείρων, πῶς
 τέρμα κινήσεται Εὐρώπης. Firmatur
 porro correctio sic satis certa locis
 valde adpositis Avieni. Descr. Orb.
 v. 1333: « Latera agris undique in
 Indis Quatuor esse tene », v. 1049;
 Progn. v. 323: « Id qua parte poli
 spectaveris, adfore ab ipsa Parte
 tene ventos ». Stat. Achill. II, 279:
 « Attamen hunc, quem mœsta mihi
 solatia linquis, Hunc saltem sub
 corde tene ». Denique quando Heinsius
 conjecit *vigili sub mente*, satis
 tueri *agili* pluribus locis possumus,
 ut Senecæ de Tranq. An. cap. 2:
 « Natura humanus animus agilis

Cætera terrarum. Tellus Europa columnis

Proxima magnanimos alit æquo cespite lberos.

415

Hi super Oceani borealis frigida tangunt

Æquora, et excursu diffusi latius agri

est, et pronus ad motus; Gratii, v. 194, qui « sensum agilem » vocat, et Manilii III, 203, qui « agili eorde notandum ». SCHRAD. — Vadian. quoque *Hoc agili sub mente tenens*, quod et Ambros. probat. Cuspinianus similiter, nisi quod ille *Hæc* scribit pro *Hoc*. Hudsonus: *Forsan si mente feras, vel sub mente terens*, quod placuit Oddio, sed Schraderus rejicit.

414. *Cætera terrarum*. Sic etiam vs. 1331, *terræ* pro *terra*. SCHN. — *Tellus Europa*. An imitatur Dionysium, v. 152, γαῖης ὑπὲρ Εὐρωπαϊάς, qui simpliciter Εὐρωπαϊὰν pro Εὐρώπῃ, 280, 562, 615. Multi multa hujus generis contulisse putantur; sed pleraque sunt adjectiva. SCHN. — *Tellus Europa antiquæ*, ut « Africa terra » Virg. *Æneid.* IV, vs. 37, et « Campania terra » Tibull. I, 10, 37. Plura exempla producit Columna ad *Fragm. Enn.* pag. 188 Hessel. W.

415. *Magnanimos*. Fideliter exprimit Dionysium: Ἀγχοῦ στελέων, μεταθύμων θύοις ἱετέρων. Cæterum notandum est plerosque Geographos Europæ descriptionem ab Hispania ordiri. Ita Cluver. *Introd. Geogr. lib.* II, cap. 2: « Prima terrarum est Hispania: alitrix semper Martiarum gentium regio, etc. » Ed. — *Æquo cespite*, h. e. feraci, facili, benigno. Contra vs. 503: « serupus sola creber iniqua Asperat ». SCHN.

416. *Hi super Oceani borealis*: sic Cusp. Pith. et alii: sed Vad. *super Oceanum borealem*, et Hudsonus

quærit: *An super Oceano boreali*. Viri hi decepti sunt vocula *super*, quam pro præpositione acceperunt, quam adverbium sit, et *super* Avieno sæpe usurpetur de locis versus Septentrionem sitis, ut vs. 249, 480, 1289. Supra versu 290 eadem dictio, « Oceani australis vada cæcula tangunt ».

417. *Tangunt Æquora, et excursu*. Pro et lego *ut*, hoc est, *ubi*, quia locus aliter non cohæret. Fundus emendationis Dionysius, vs. 281: Τῆς ἡτοι πυμάτης, etc. Ignorantia significationis mutavit *ut* in *et*. Sed Avienus sæpe *ut* pro *ubi* posuit. Phæn. vs. 141: « hunc quoque, ut artus Longius effusum, spatiosa volumina tendunt », quod Grotius male mutabat in *ubi*; v. 803: « ut procel ille Tenditur effusi vi gurgitis », ubi idem ingerere conabatur *hic*. Vs. 650: « Imus ut australi descendit circulus axe Signifer », quo loco idem: *Legæ nbi*. Sed se corrigens prudentius subjicit: nisi Avienus *ut* pro *ubi* posuerit. Nam et supra legitur: « ut artus Longius effusum spatiosa volumina tendunt ». SCHN. Ego vero, cur locum hunc minus cohære existimet vir summus, nisi et mutetur in *ut* pro *ubi*, non satis perspicere potui. Itaque nihil mutavi. W. — *Diffusi latius*. An forte Avienus hic significare vult raritatem Hispaniæ incolarum, ob quam quidam putaverunt Hispaniæ nomen datum, a græco σπανία. Sed alii ab Hispano rege uominatam adfirmanant. Ed.

Arva tenent, duris nimium vicina Britannis;
 Flavaque cæsariem Germania porrigit oram,
 Dumosa Hercyniæ peragrans confinia silvæ.

420

Inde Pyrenæi turgescunt dorsa nivalis,
 Gallorumque truces populi per inhospita terræ

418. *Auris nimium vicina Britannis*. Forsan *arvis* pro *auris* legendum sit, vel *duris*. Huds. — Quod ad me attinet, inquit Jortinus in Obs. Misc. vol. I, pag. 275, credo veram lectionem esse *Cauris*. Virgilius, lib. III Georg. v. 356: «*Spirantes frigora Cauri*». Cæsar, Bell. Gall. lib. V, cap. 6: «*Corus ventus navigationem impediēbat, qui magnam partem omnis temporis in his locis flare consuevit*». Avienus sæpe nititur voce *Caurus*. His subjicit Burmannus: «*Duo codices, unus, qui fuit olim Ortelii, et alter, quem Heinsius consuluit, habent: «duris nimium vicina Britannis». Dira agmina Britannorum vocat v. 749: dura autem et diru passim confundi notum est. Ego vero nūce tueor lectionem Arva tenent diris nimium vicina Britannis. Nam in Ven. duris: diris autem scribendum epitheto Britannis veluti proprio. Provoco in eam rem ad Observ. meas, p. 5, ad Avienum ipsum, v. 1268, coll. 749: «Dira Britannorum sustentant agmina terris». SCHR. — *Auris nimium vicina Britannis* vulgatæ Pithæi et Huds. editiones præferunt, sed hoc variis conjecturis locum fecit. Et Heins. ex codice emendavit *duris animum*. Sed *duris nimium* dudum ediderunt Cusp. et Vad. quod ipse verum puto et auctoritate priscorum librorum fultum, licet Schraderus *diris* malit. Nam hic non mores Britannorum exprimere vult auctor, sed clima boreale, propter*

quod *duri* sunt Britanni. — Sic va. 451 *Arctos dura* dicitur, et eo sensu *rigidi flabra Aquilonis*, infra v. 441. Conf. quoque vers. 1289 et 456. Ed. — Cæterum pleræque edd. Vad. Pith. Hudsoni, puncto post *tenent* posito, verba *duris vicina Britannis*, cum sequente versu conjungunt, ut Germania dicatur vicina Britannis. Sed Oddius recte censuit conjunctim legenda esse hæc: «*Arva tenent, duris nimium vicina Britannis: Flavaque, etc.*»

419. *Porrigit oram* pro *ora* jam olim Schraderus in schedis emendavit. Sed in notis dubitat, an id liceat, quum *oram* vix conveniat genti. Enim vero non hic de gente sermo est, sed de terra Germaniæ, quamvis hæc a proprietate gentis suæ, *Flava cæsariem*, describitur, ut fecit Manil. IV, 715: «*Flava per ingentes surgit Germania partus*». De terra vero iusulsum est dicere *porrigit ora*, i. e. vultum vel capita; contra aptissimum *porrigit oram*, i. e. protendit limites suos, quod continuatur versu sequente: «*Hercyniæ peragrans confinia silvæ*». Schrader. quidem in Emend. p. 170, probavit, nomina regionum sæpe pro gentibus poni; sed hoc ita sit, ut gentis ipsius characteres explicentur. In nostro loco secus est. Itaque necessariam puto emendationem *porrigit oram*.

422. *Gallorumque truces populi*. Sic et dicuntur Claud. in Ruf. II, 110. Ad *vitam agitant* conf. v. 1143

Vitam agitant: tum cæruleum Padus evomit antro
Flumen, et extento patulos premit æquore campos.

Hic prius Eridani propter nemorosa fluenta 425
Fleverunt liquidæ lapsum Phaethonta sorores,
Mutatæque manus planxerunt pectora ramis.

et 1297: « et qui per inhospita
late Arva agitant. SCHÆ. Sup. v. 391.

423. *Padus evomit antro.* Antra
sepede fluminibus, ut v. 876, 1157,
1290; Stat. Theb. IV, 705; Claud.
Id. II, 8. SCHÆ.

424. *Patulos premit æquore campos.* Respicit crebras exundationes
Padi, quibus intumescens, sub ex-
ortu Canis, opprimere longe late-
que campos dicitur, quamquam ille
ob abundantiam aquarum non mo-
do in flumina et fossas diductus
est, sed et in plures paludes egerit-
ur, quæ septem maria adpellan-
tur. Vid. Plin. Hist. Nat. lib. III,
cap. 16. Exunda autem Padum in pri-
mis describit Lucan. VI, 272 seq.
« Sic pleno Padus ore tumens super
aggere tutas Excurret ripas, et totos
conculcit agros, etc. » Ut violentum
et impetuosum amnem describit
Virg. Georg. IV, 372, ad quem lo-
cum consule Heynium. W.

425. *Hic prius*, id est, olim, anti-
quitus. Monuit Barth. ad Stat. Theb.
IV, 32; et ad Grat. Cynege. v. 2;
ubi ipsum hunc Avieni locum ad-
ducit. Addi potest Horat. Carm.
II, 4, 2: « prius insolentem Serva
Briseis uivæ colore Movit Achil-
lem ». W.

426. *Fleverunt liquidæ lapsum
Phaethonta sorores.* Hæreo in *liquidæ
sorores*: non enim tales fuerunt so-
reres Phaethontis. Convenit epi-
theton naminibus aquosis. Videatur
Ovid. Metam. I, 704, et Heroid.
XIV, 89. An igitur erravit Avienus?

an legendum *liquidi*? Sed sic epi-
theton integro versu distaret ab
Eridano. SCHÆ. *Liquidæ* sorores sunt
liquentes in lacrymas, et pro lacry-
mis electra stillantes. Ovid. Metam.
II, vs. 364. Hinc electrum idem et
liquidum et *lacrymosum* dicitur Vir-
gilio, Æn. VIII, 402, et Cir. 434.
Liqui enim maxime dicuntur lacry-
mantes, ut mater Drusi in Eleg. ad
Liv. 101; ipsæque *liquidæ* fontium
Deæ, Nymphæ propterea factæ
dicuntur, quod aliquando liquefa-
ctæ fletu nimio essent. De Egeria
Ovid. Met. XV, 549: « Liquitur in
lacrymas; donec, pietate dolentis
Mota, soror Phœbi gelidum de cor-
pore fontem Fecit ». De Cyane
Claud. Rapt. Pros. III, 252: « Li-
quitur, in roremque pedes et bra-
chia manant ». W.

427. *Planxerunt pectora ramis.*
Forsan legendum: « Mutatæque
manus planxerunt pectora in al-
nis », BURM. ad Lotich. p. 220. Sane
poetæ Heliades in alnos mutant,
quod arboris genus in ripis Padi
frequens. Vid. inter primos Virgil.
G. II, 451. Sed vehementer dubito,
an latinitas ferat *pectora in alnos*.
Latinissime autem dici potest:
« Mutatæ manus planxerunt pecto-
ra ramis »; ut Albinovan. vs. 109:
« Sic plumosa novis plangentes pec-
tora pennis, Cœniden subitæ con-
cinnistis aves ». SCHRAD. Similiter
hunc luctum Heliadum expressit
German. in Arat. vs. 362: « Hunc
nova silva Planxere, ignotis mæstæ

Nec procul hinc rigidis insurgunt rupibus Alpes,
 Nascentemque diem celso juga vertice cernunt.
 Porro inter cautes et saxa sonantia Rhenus,
 Vertice qua nubes nebulosus fulcit Adulas,
 Urget aquas, glaucoque rapax rotat agmine molem
 Gurgitis, Oceani donec borealis in undas
 Effluat, et celeri perrumpat marmora fluctu.
 Quin et Danubium produnt secreta repente
 Barbara, sed discors tamen est natura fluento.
 Abnoba mons Istro pater est: cadit Abnobæ hiatu

Phaethontides ulmis», nisi hoc loco *ulnis* legendum est, ut eloquutus est Noster, Phæn. vs. 794: « Illum prolixis duræ Phaethontides ulnis Planxerunt ». W.

428. Schraderus hic confert vs. 502: « Tunc Lucanorum regio insurgentibus alte Cautibus horrescit ».

429. Confer Licentii Carm. vs. 67 (huj. op. tom. III, p. 430. Ed.)

431. *Nubes nebulosus fulcit Adulas*. Sic *nubiferum* Apenninum dicit Ovid. Met. II, 226. Et similiter Rutil. I, 432: « Incipit obscuro ostendere Corsica montes, Nubiferumque caput concolor umbra levat ». Vide quæ notavimus ad hunc locum. Ed. — *Adulas* vera est lectio, ut habet V. et ostendunt scriptores, Strabo, IV, pag. 313, A. vel pag. 326, C. Ptolem. II, cap. 9, p. 52; Marcian. Heracl. p. 50. SCHÆ. — *Fulcit Atulla* Pithæus e Ven. dedit: hinc *Adula* Huds. sed rectius Cusp. et Vadian. *Adulas*.

433. Antiquiores editiones Vad. Pith. perperam distinguunt *Gurgitis Oceani*, *donec borealis*, etc. Hudsonus vero recte distinxit « Gurgitis, Oceani donec borealis in undas Effluat ». Comparsa Dionysium,

v. 283, et Avienum ipsum v. 416, ubi pariter « Oceanus borealis » dicitur. Barthius ad Claud. pag. 974, prava distinctione deceptus est, ut *Oceani* hoc loco pro adjectivo acciperet. SCHÆ.

435. *Produnt secreta repente Barbara*. *Barbara* secreta sunt interiora et minus cognita vel inaccessa loca barbariæ, ut Tacitus, Germ. c. 40, « secretiora Germaniæ », et cap. 45 « secreta Orientis » dicit. W.

437. *Abnoba mons Istro pater est*. Veram lectionem *Abnoba* adserunt Plin. IV, 2; Tacit. Germ. cap. 1: nec aliter scripsit Ptolemæus, pag. 57, 26, 43, et 59, 3, quamquam editur *Αβνοβα* nam Coislin. codex habet *Αβνοβα* et *Αβνοβαίων*. SCHÆ. — *Pater est*. Dictio Avieno familiaris. Similiter v. 903: « Gurgitis Oceanus pater est ». Ed.

438. Recte distinxit Hudsonus: « cadit Abnobæ hiatu Flumen ». Minus autem fero ejusdem conjecturam: *Eosque statim*. Ita idem et alio loco *autem* mutavit in *agmen*, sine ulla necessitate. SCHÆ. — *Pithæus* et antiquiores interpungunt post *hiatu*, et continent *Flumen in Eos autem*.

Flumen; in Eoos autem convertitur axes,
Euxinoque salo provolvitur; ora per æquor
Quinque vomunt amnem, qua se procul insula Peuce⁴⁴⁰
Exserit: hinc rigidi qua spirant flabra Aquilonis,
Sarmata, Germani, Geta, Bastarnæque feroces,
Dacorumque tenent populi, tenet acer Alanus,
Incola Taurisci Scythia litoris; indeque rursum
Dira Melanchlæni gens circumfusa vagatur.⁴⁴⁵

439. *Ora per æquor Quinque vomunt amnem.* Dionysius, vs. 301: Πενταπόρος προχέειν Διόσκειρος. Hic autem de more sequutus est Herodotum, IV, 47. Totidem dant Ephorus apud Strabon. VII, 469. B. Scymnus Chius, Fragm. 29, p. 45, ed. Huds. Arrian. Peripl. Pont. Eux. p. 23, ed. Huds. et Expedit. Alex. I, 3, V, 3; Claud. de Bell. Get. 337, de IV Cons. Honor. 630. Vid. Barth. ad Claudian. p. 710. a. SCHN. Conferri simul possunt notata a nobis ad Prisc. v. 290. W. — *Ora per æqua Quinque vomens amnem* olim conjecit Schraderus in schedis, sed post repudiasse videtur.

441. *Hinc rigidi... t. pop. Hunc fortasse verum.* Singulare tamen, populi tenent fluvium, pro inhabitant circum. At favere videtur vs. 456: — Hæ gentes Istrum, qua se plaga dura Bootis Porrigit, incumbunt. SCHN. — *Hinc rigidi* Pith. et Huds. sed *hunc rigidi* Ven. Ambr. Cuspin. Vadian. quod non negligendum videtur.

442. *Bastarnæque feroces.* Hanc scripturam (Bastarnæ) Heiusius ad Claud. de IV Cons. Hon. vs. 446, tuetur contra Salmas. ad Vopiscum, pag. 434. *Bastarnæ* recte editum in Liv. XL, 5, 10, 57, 58, XLI, 19. Heinsii sententiam firmat vetus in-

scr. apud Grut. p. 453, probat et Tab. Peut. in qua *Reges Blastarni* pro *Bastarni*, et *Alpes Bastarnicæ*. SCHN. — *Bastarnæque feroces* scribunt Cusp. et Pith. sed *Bastarnæ* vult Cælius Calc. in aduott. ad Dion. et sic edidit Huds.

444. *Incola Taurisci Scythia.* Nomen hoc *Taurisci* similibus illustrari formis potest, quibus sæpe utuntur scriptores in nationibus adpellandis, ut *Syrisci* apud Comicum, *Hannisci* Veget. Art. Vet. IV, 6. *Dacisci*, Lactant. de M. Pers. cap. 27. SCHN. Plura ejus generis nomina, sequioribus maxime temporibus usurpata, recenset Salmas. ad Jul. Capitolini Maximin. cap. 3, et ejusdem Verum Imp. cap. 6, p. 423, tom. I, Scr. H. Aug. W. — *Incola Tauristi Schyta* Ven. et Cusp. Hoc Camers ad Prisc. 300 corrigit *Taurici Scythia*. Vadianus dedit *Incola dehine Tauroscythia litoris*. Pith. *Incola Taurisci Scythia*, quod idem voluisse Camers videtur, et apud eum meudose impressum esse suspicor.

445. *Dira Melanchlæni.* *Dira* asserendum esse arbitror contra Hudsonum; qui *dura* conjecit. *Diri* enim dicuntur ob vestes nigras. Caussam nominis *Melanchlæni* explicat Herodotus, IV, 107. Amm. Marcellinus, pag. 341 et 671 ed. Gron. scripsit *Melanchlæne*, et *Melanchlenas*, non

Proxima Neurorum regio est, celeresque Geloni,
Præcinctique sagis semper pictis Agathyrsi.
Inde Borysthenii vis sese fluminis effert
Euxinum in pelagus: tunc æquora Panticapæi

Melanchlani et Melanchlarnos. SCHN. Similiter Tacitus, Germ. cap. 43, Arios præ aliis *truces* adpellat, quod « insitæ feritati arte ac tempore lenocinentur, nigra scuta; tincta corpora; atras ad prælia noctes legant ». W.

446. *Proxima Neurorum regio est, celeresque Geloni.* Susplicari possis *celerisque Geloni*. Sed imitatio forsitan est Dionysii, v. 304 seq. Similia et alibi reperiuntur. Ipse Avienus, Or. mar. v. 422: « Sunt Massieni; regna Cilbicena; sunt Feracis agri et divitis Tartessii ». Descript. Orb. 586: « Bœotumque dehinc sese confinia jungunt, Et Locris, et patuli sulcator Thessalus agri ». Confer Burm. ad Vell. Paterc. II, 40, pag. 298, ubi regionum et gentium nomina sæpe a scriptoribus misceri docet. SCHN. — *Proxima Nervorum Venet.* sed *Neurorum* Cuspinian. et reliqui. — *Celeresque Geloni.* Dionys. v. 310: Νεῦροι θ', Ἰππόποδες τ', Γελωνοὶ τ', ἡδ' Ἀγαθύρσοι. Etiam Priscianus proprium nomen agnoscit v. 301: « Post Hippomolgi sunt, Hippopodesque feroces ». Atque hic recte, ut videtur. Nam id voluisse Dionysium patet e Mela, III, 6; Plin. t. I, pag. 220, et Solin. c. 19, qui omnes Hippopodas nominant. Cum Avieno, qui apud Dion. legebat Ἰππόποδες τ' Γελωνοί, quod jam observavit Morellus, facit Lucan. III, 283: « Massagetes ... volucresque Geloni ». Paraphrasta ad *Neuros* retulit. SCHN.

447. *Præcinctique satis semper.*

Satis error typographi Genev. (edit. Pith.) pro *sagis*. Editione Genev. (sive etiam Lugd. Pith.) usus est Barthius, Adv. p. 1339. *Sagis* Ven. Pith. Trogn. Salmasius, Plin. Exerc. p. 133. b. C. « Festus Avienus pictos Agathyrsos apud Virgil. de pictura vestis accipiebat. Sic enim in paraphrasi Dionysii posuit: *Præcinctique sagis semper pictis Agathyrsi* ». Sed an latine *pictus homo*, indutus *sago* picto? an eos sagis instruxit ob id, quod Dionys. dixerat, v. 319: ὑπὸ ψυχρῶς ἀγαθύρσοις? nimirum sagis eos Avienus instruxit ad frigus arcendum, more Romano *pictis* addidit. Tacit. Germ. c. 17: « Tegumen omnibus sagum ». SCHN. — Prior Pith. Par. habebat *sagis*. Mendose *satis* expressit ed. Madr. Recte vero cæteri Cnsp. Vad. Huds.

448. *Borysthenii vis fluminis.* Conf. v. 721. Citat hos versus Avieni Heinsius ad hunc similem Ovidii ex Pont. IV, 10, 53: « Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dryaspes ». SCHN. — *Sese effert in pelagus.* An *infert*? Sic sane in Phæn. 800: « in æquoreas pelagi sese inferat undas ». Or. Mar. v. 288: « amuis Trin ora quippe parte Eoi luminis Infert in agros ». SCHN.

449. *Æquora Panticapæi.* Παντικαπæις dicitur Dionysio et Herodoto, IV, 54; Mel. II, 1, 44; Plin. IV, p. 217 ed. Hard. Negat in rerum natura esse D'Anville C. A. 7, 35, p. 579. Sed nimis clare ab Herodoto describitur; itaque forte sub alio nomine latet. Bayerus, Comment.

Ardiscique tibi celso de vertice surgunt
Riphæi montes, ubi dura sæpe sub Arcto
Densa pruinosos eructant nubila nimbos.
Hic dites venæ niveum gignunt crystallum,

450

Ac. Petr. t. I, p. 412 : « Panticape, ubi nunc Samara. Dionysius Per. alique haud longe a Ponto ejus ostia describunt ». An adjective scripsit Avienus *æquora Panticapæi*? SCHÆ. Fortasse Avienus imprudens in fluvium transtulit nomen urbis primariæ in Chersoneso Taurica, *Panticapæi*, de qua Strabo, VII, p. 476; Plin. IV, s. 24 : et cujus memoriam hodie revocant Heynius, Opusc. Acad. vol. III, p. 391, et G. A. de Breitenbach, *Acht. Gesch. u. Erdbesch.* des jetaigen Tauriens, u. Caucasians, p. 82. W.

450. *Ardescique*. Hudsonisnæ quidem conjecturæ *Aldescique* favet Dionys. et Prisc. Sed in codice Ambr. est *Ardisci*, quod exprimere videtur Herodoteum (lib. IV, 90) Ἀρτισκός, vel Ἀρδισκός. Schol. ad Hesiod. p. 261 ed. Heins. SCHÆ. — *Ardescique ibi*. Huds. tibi : pariter Hgt. qui conferebat v. 489, 394, 803. Avienus tibi ita sæpius ponit, ubi Dionys. τοι, σοι. With. conjiciebat tunc *æquora Panticapæi Aldescique* vides; medio *sed vertice surgunt Riphæi montes ubi*... Sed hæc longios abeunt. Verum nunc videtur tunc *æquora Panticapæi Aldescique* itidem. Nam Dionys. habet καὶ Prisc. quoque; et sic Noster in Phæn. 388 itidem. Ven. item. SHÆ. — *Cævo de vertice*. Celso A. et V. Permutantur hæc aliquando. Virg. Æneid. VIII, 65. Tamen διὰ δὲ Διὸς Dionysii et *Dividui* Prisciani, et ipsi *cævo*, videntur ad aliud ducere, forsau scisso. Vellem liber ali-

quis exhiberet : « tunc æquora Panticapæi Ardescique vides, celso qua vertices surgunt Riphæi montes. SCHÆ. — *Ardescique ibi cævo de vertice* Pith. ex Ven. *Ardisci* habet Ambr. *Aldesci quoque ibi celso de vertice* Cusp. *Aldescique* habitant, celso emendavit Vad. e conjectura, sed infelicit. Hudsonus edidit *Ardescique ubi celso*, isque potius *Aldescique* scribendum existimat. Et olim a Schradero notatum in schedis reperi *Aldescique citi*. Videntur hic in nomine eo fluvii pariter variare vulgati et Mspti libri, ut apud Prisc. v. 306, ubi editiones plerumque habent *Aldesci*, quod est Dionysianum, scripti vero codices *Ardisci*, quod est Herodoteum. Primæ edit. Ven. eadem scriptura est *Ardisci*, quam editores deinde ad scripturam Dionysii accommodarunt. Istam igitur genuinam, et revocandam in textum putavi.

451. Cusp. et Pith. ediderunt *surgunt. Riphæi montes ibi dura*. Vadianus *celso de vertice surgunt Riphæi montes, ibi dura*. Hudsonus hæc in melius restituit, uti ipsi posuimus in contexto. — Unice probō *dura sæpe sub Arcto*, ut v. 456. Epitheton hoc convenit terris septentrionalibus. SCHÆD. — *Riphæi* qui et *Obii* montes: nunc Russis dicuntur *Wcliki Kameny Poyas*, i. e. magnum lapideum cingulum. Vulgo *monts Poyas*. ED.

453. *Hic dites venæ niveum gignunt crystallum*. Hudsonum *niveum* mutantem in *niveam* refutat Solinus,

Atque hic indomito tellus adamante rigescit
 Inter Riphæos et proceros Agathyrsos.
 Hæ gentes Istrum, qua se plaga dura Bootis
 Porrigit, incumbunt : medii de parte diei

455

cap. 15, p. 26. Salm. quem Noster imitari solet : « Illic et crystallum, quem licet pars major Enopæ et particula Asiæ subministret, pretiosissimum tamen Scythia edit. Multus ad pocula destinatur, etc. » SCHR. — *Gignunt crystallum*. Avienus candidum electrum Dionysii, vel lunæ novæ splendore fulgeus, pro crystallo accepit. Sic enim Græcos illos versus reddidit : « Hic dites venæ, etc. » Græca vero sic habent : Ἡδυσσῆς ἤλεκτρος αἰεῖται, οἷά τις αὐτῇ Μήνης ἀρχομένης, ἀδάμνται τε παμφανόωντα. Legerat Avienus apud Solinum, Scythiam pretiosissimum crystallum edere. Ideo candidum electrum, quod in Scythia nascitur, de crystallo interpretatus videtur. SALM. ad Sol, p. 540 h. C. Etiam crystallum a Veteribus ἤλεκτρον dicebatur. Hinc in Dionysii Periegesi, versu 317, verba hæc Ἡδυσσῆς ἤλεκτρος αἰεῖται, Priscianus quidem ita reddidit : « Nascitur electrum præfulgeus luce nitenti ». Sed Festus Avienus : « Hic dites venæ niveum gignunt crystallum ». BOCHART. de Anim. S. Scr. t. II, pag. 871. Forte non electrum pro crystallo accepit, nec Dionysium vertit ; sed quia legerat apud Solinum, Scythiam pretiosissimum crystallum edere, ab auctore Græco dissentiens, ut sæpe, scribere maluit : *Hic dites venæ niveum gignunt crystallum*, quum potuisset *electrum* ; eo magis forte, quod crystallus et adamas optime jungi viderentur. SCHR. Conf. quæ hanc in rem diximus ad Prisc. 309. W. —

Prosodia quidem poscere videtur *gignunt niveum crystallum*, sed hoc insuave, et in *niveum gignunt* editt. omnes conspirant. EN.

455. *Et proceros Agathyrsos*. Noluit Avienus reddere Dionysii ψυχρῶς, v. 319 ; imitatur autem locum Ammiani Marc. (si hic antiquior Avieno est), lib. XXII, cap. 8, p. 341 Gron. « et cum Gelouis Agathyrsi, apud quos adamantis est copia lapidis. Ad proceros illustrandum conferet Barthius ad Claud. IV Cons. Hou. 454, pag. 684, A. Supra v. 330 occurrebant *Elemyes corpora proceri*. Cæterum hæc proprietas nota est Germanorum. SCHR.

456. *Plaga dura Bootis*. Heinsius ad Virgil. *Æu.* I, 120, scripsit, apud Avienum in Descr. Orh. passim legi *Booti* pro *Bootis*. Sed hoc loco, et versibus 511, 697, 846, nullam in codd. variationem notavi. Deinde genitivus hic apud poetas frequens est : denique rem conficit Poeta, v. 648 : « Insula se Graii Diomedis gurgite promit ». Male ergo faciunt, qui ubique antiquissima ingerunt. SCHRAD.

457. *Gentes Istrum incumbunt*. Borysthenes est ultra Istrum : quomodo igitur populi ad Borysthenem incumbunt Istrum ? Similia, non eadem sunt, *Taurus incumbit paludem*, limes Abantum... Europam ». Censeo igitur scribeudum *incingunt*. Prisc. v. 327 : « Hi ripas Istri porrectas undique cingunt ». Dionys. v. 330 περιπαύραρον. Avien. v. 531 : « Tot populi Ausoniam circumdant

Per dumosorum reptantes dorsa jugorum
Gerrhæ habitant. Gerrhas attingunt oppida late
Norica, et immodicæ rursum sola pingua glebæ 460
Pannonia exercet. Borean subit altior agro

monibus altis ». SCHN. Quantum ego adsequor, auctor eis verbis, hæ gentes incumbunt Istrum, hoc tantum significat, eas gentes a superiore regione boreali imminere Istro, quemadmodum supra, v. 26, dixit *Una Asia Europam et Libyam urget desuper*; neque hic solos populos ad Borysthenem incolentes, de quibus proxime egit, respicit, sed refert se ad versum 441, ubi proposuit populos enumerare, qui ab Istro versus Aquilonem sunt, Sarmatas, Germanos, Getas, etc. nunc pergit ad alios, qui ad Istri meridiem habitant. W.—Sed parte Cusp. et Vad.

458. Ad dumosorum reptantes cf. v. 283 et 1144.

459. *Gerrhæ habitant, Gerrhas attingunt.* Ceperinus ad Dionys. Velsurus, Rer. Aug. Vind. I, pag. 184, et Cluver. Ital. ant. p. 114; apud Dionys. v. 321 legunt: Ἰπὸς δὲ Νότον Παυτοί. Hos autem ipse sequor; nam nusquam alibi Dionysius Rhætorum meminit, quos tamen omnes veteres historici celebrarunt. Porro Rhæti et Norici passim conjunguntur. Tac. Hist. III, 5; Solin. 34; Plin. III, 20; IV, 13; Tacit. Hist. I, 70. Denique descriptio Avieni: « Per dumosorum reptantes terga jugorum », egregie convenit Rhætis, qui sub Alpibus habitabant. Claud. IV Cons. Hon. v. 442: « Aspera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes ». Itaque sic scripsit Dionysius, aut scribere debuit. Sed quid facias interpretibus, Avieno et Prisciano,

apud quos similiter *Gerrhæ* reperiuntur? an error relinquendus est? Avienus tamen Rhætos in animo videtur habuisse. SCHN. Facillima difficultatis expediendæ ratio videtur esse, ut *Gerrhas* Dionysii alterum nomen Rhætorum esse statuamus. Vide quæ notavimus ad Prisc. v. 313. W. — Schrad. pro *habitant* conj. *agitant*, ut sæpe alibi, v. 391, 422, 1061, 1143, 1299. *Adt. opp. late, Norica.* Dionysius ἀστία, Avienus *oppida* Germanis tribuit, Ptolemæus πάλαις intelliguntur vici: urbes struxisse negat Tacit. cap. 16. SCHN. Recte hic nominantur *oppida Norica*, quia Noricum, Rhætia, Vindelicia provinciæ Romanæ erant, ornate urbibus. Tac. Germ. c. 41. W.

460. *Loca pingua glebæ.* Forte *sola pingua*: sic etiam Heinssins: tamen vs. 463: « tunc ipsi maxima Thraces Vomere sollicitant curvo loca ». Avienus *pingua* loca Pannoniæ memorans, sequi videtur Solinum, cap. 21: « dehinc Pannonia solo plano uberique ». Paullinus, de vit. Mart. I, 11: « Quem procul in nostram misit secunda salutem Pannonia ». Negat Dio αὐτόπτης, XLIX, 36, p. 595. Conf. Briet. Paral. G. t. II, p. 266. *Glandifera* Pannonia Plinio, I, 180. SCHN. — *Loca pingua* habent omnes editi. Schraderus cum Heinssio voluit *sola pingua*, quod et ego malim. Nec tamen idem æque in v. 464 admittam.

461. *Pannonia exercet. Pannonice* A. unde quis suspicetur legendum *Pannonii* *exerceant*: nam et Dionys.

Mæsus, et extento post tergum cespite Thracas
 Plurimus excedit : tunc ipsi maxima Thraces
 Vomere sollicitant curvo loca : denique longo
 Qua porrecta jacet spatio piscosa Propontis,
 Et qua præcipiti fluctu furit Hellespontus,

465

habet Παννόνιον. Prisc. Pannonique : loca autem exercere dicuntur populi et homines. Noster certe vs. 1022 : « Tum Pisida ferox exercet pingua culta ». Virg. *Æn.* X, 141 : « ubi pingua culta Exercentque viri, Pactolusque irrigat auro ». Nihil tamen novandum. Simillime loquitur Claud. Cons. Prob. 60 : « Italiam quum frena teneret, Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos ». Et ipse Virgil. *Georg.* II, vs. 224 : « Talem pinguis arat Capua, et vicina Veservo Ora jngo ». SCHN. — *Boream subit altior. Unice probo scripturam Borean.* Sic enim in optimis codd. Nasonis et Virgilii semper invenitur, v. g. *Ænean*, *Gyan*, *Iarban*, *Menalcæan*. Heins. ad *Her.* VII, 26; Virgil. *Æn.* I, 113; Benth. *Hor. Carm.* I, 4, 19, ubi tres codd. optimi græcam formam præferunt *Lycidan*. SCHN.

462. *Mæsus* scribunt Pithæus et Huds. *Mysus* Cusp. et Vad. *Mæsus* vero servat Schrad. et sic Romanos scribere solitos e Serv. ad *Georg.* I, 102, dicit intelligi, aliquando et *Mysus*, numquam *Mæsus*. Friesemannus conjecturam nescio cuius hoc loco subjicit. Forte *Mæsia* et *extento* : sed hanc reprimat illico sequens *plurimus*. In fine versus *Trachas* pro *Thrakas* Cusp.

463. *Plurimus excedit*, i. e. longe supra Thracas est, vel ultra Thracas extenditur. Virg. *Æ.* I, 419. Ed.

464. *Denique* positum pro etenim, nempe, scilicet, ut sæpius Noster.

465. *Longo Qua porrecta jacet spatio piscosa Propontis.* Sic longa Propontis dicitur Ovidio, *Pont.* IV, 9, 118. *Piscosa* autem Nostro appellatur, quod Pontus et Propontis et Mæotis copia piscium et ostrearum inprimis celebrantur. Hinc Claud. in *Futr.* II, 332, de gulonibus pisces marium remotorum appetentibus : « quorumque profandam Inglinviem non *Ægæus*, non alta Propontis, Non freta longinquis Mæotia piscibus æquent ». *Piscosum Hellespontum* supra dixit Noster, vs. 34. Ostreas Propontidis laudat Auson. *Epist.* IX, 39, et Catull. in *Carm. Priap.* « ora Hellespontica, cæteris ostreosior oris ». Plura vide in not. Columnæ ad fragm. Ennii, p. 156, ed. Hess. et Vineti ad Auson. l. c. *Piscosi flumen Eurymedontis* occurrit infra in vs. 1015, quem ex antiquis editionibus restituimus. W. — *Qua porrecta* habent omnes vetustæ. *Projecta* conj. Heins. ad Virg. *Æn.* X, 587. Schraderus servat *porrecta*, conferens Manil. II, 678; Horat. *Epist.* I, 7, 41.

466. *Et se præcipiti fluctu furit* edidit Pith. eumque sequens Huds. Pithæus in *Emend.* corrigit *ferit Hellespontus*. Anglus auctor in *Obs. Misc.* vol. I, p. 276, *se fugit*. Oudendorp. *ibid.* vol. V, p. 77 : « se furit... *Ægæum* intendens procul in mare ». Toupius in *Epist. crit.* ad Warburt. p. 170 : « Et se præcipiti fluctu fert Hellespontus ». Frieseni.

Ægæumque dehinc procul in mare, plurima Thraces
Arva tenent : hic mellifluis Pallena sub antris
Lychnitis rutilæ flammas alit : hic et iaspis
Fulva micat stellis, quantum convexa per æthrae

notavit : « Qua se præcipiti fluctu ruit ». Denique Schraderus in præf. ad lib. Emend. p. 58, omnino optime legit : « Et qua præcipiti fluctu furit Hellespoutus » ; idque ipse, et Heius. ad Virg. Æn. X, 587, librum Ambr. habere testatur ; ego vero, sic etiam Cuspin. et Vadianum edidisse, testor.

467. *Ægæum dehinc*. Lege ex Ambr. *Ægæumque dehinc*. Sæpe mittitur male copola, ut Or. mar. v. 57, ubi Ven. *Sinus curvos* : contra alibi importune additur, ut Phænom. 103 : « Voce ferasque Ursasque et plectra vocare solemus », ubi leg. *feras, Ursas et plectra*. (Scalig. et Gröt. planstra.) SCHN. — *Ægæum dehinc procul in mare* dederunt Pith. et Hudson. sed Schraderus, Observ. p. 50 et 51, uti olim in schedis notaverat, adseverat legendum esse *Ægæumque dehinc*, idque ipsum est, quod Cusp. et Vad. ediderunt. *Procul est mare pro in mare* viri docti manus in marg. meæ edit. Cuspin. notavit. Totus locus tot conjecturis non fuisset vexatus, si priscæ, quas nominavi, editiones adfuissent.

468. *Hic mellifluis Pallena sub antris*. *Melliflua antra* quæ sint, non video. Forte *califugis sub antris*, ut *lucifuga* et similia ; vel *bellifugis*, quo victi Gigantes confugerunt. HEIUS. Adv. IV, 8, p. 617. Sed hæc voces, quas Heiusius substituit, male notæ sunt, nec sensus quidem commodus inde redit ; verbis denique Dinysii istæ conjecturæ satis refutantur, qui versu 317 :

Ἐνθα μολισσοδότοις κατὰ σκοπιᾶς Παλλίνης. Vid. Observ. meas, pag. 48. SCHN. — *Hic mellifluis Venet. Cusp. et Vadian.* sed præfero *hic*, quod Pith. et reliqui habent. Alius, quem Fries. adducit, *gemmiferis*. Sed hoc quoque repudiat Schrad. in notis. — *Pallena*, albis *Pallene*. Virg. Georg. IV, 391. Ed.

469. *Lychnitis rutilæ flammas alit*, h. e. lychnitem flammantem : periphrasis : ut Horat. Carn. III, 12, « Liparæi nitor Hehri ». Noster in Phæn. « rigor autumnorum ». Propert. III, 1, vs. 57 : « Pyramidum sumptus ». SCHN. — *Lychnitis*..... *iaspis*. Plane ita *Iaspis* et *Selenites*, l. Lychnis etiam a Næpun conjunguntur Dionys. V, vs. 162 : Τῇ μὲν ἑκτῇ Ἰάσπις ἐπείτραχε· τῇ δὲ σελήνῃς εἴχε· λίθον πάλαιον, &c. SCHN.

470. *Hic et iaspis Fulva micat stellis*. Maronem sequitur, Æn. IV, 261 : « atque illi stellatus iaspide fulva Ens erat » ; ut antea Stat. Theb. VII, v. 658 : « Ghula rasilis auro Tæoniarum fulva mordebat iaspide pallam ». Forte et Plin. in oculis habuit lib. XXXVII, 37, pag. 783. Salmasius, Plin. Exerc. pag. 535. a. D. poetam notat, quod ἀστρίων λίθον apud Dionysium non stellæ similiter resplendentem, sed stellatum, i. e. multis stellis, vel guttis stellantibus micantem, interpretatus est, et quod Virgilium, Æn. IV, 261, perperam imitatus stellatum eum lapidem de iaspide fulva reddidit. SCHN. — In eundem modum Avienum reprehendit Vos-

Igne perpetuis ardescunt sidera flammis.

Hic rursus occiduis Europam fauor ab oris.
 Hæc tamquam speculis adsurgens pluriuna trinis,
 Spectat Achæmenia lucis jubar: unus Iberos
 Limes habet, limes tenet alter denique Graios, 175
 Ausoniae medius protendit latius arva.
 Oceani vicina salo qua gleba recumbit,

sus in Etymol. sed contra eum disputans Ursinus, *Observ. philologic.* cap. 1, pag. 5, Avienum contendit iaspidem stellis micantem, atque adeo stellis distinctam dicere, non asteriam, quia non ita presse sectetur Dionysium, quin multa passim immutet. Respexisse autem illud Virgilii: « olli stellatæ iaspide fulva », aut Plinimum, lib. XXXVII, cap. 9, qui inter iaspidum genera recensent *iaspomycha* rutilis punctis notatam. Sed longum est hanc controversiam dirimere. De asteria et lychnite ipsi necessaria diximus ad Prisc. v. 325. W.

472. *Hic rursus*. Forte *Nunc rursus*. Sic Prisc. 328: « Europæ reliquas nunc partes accipe ternas ». Virg. Georg. II, v. 1: « Hactenus arborum cultus. . . Nunc te Bacche canam ». Præcipue huc facit locus Nostri similis in sqq. v. 605: « Nunc ut quæque vago surrexerit insula ponto, . . . Expediam: cymbæ ducatur cursus ab unda (sic leg.) Gurgitis Occidui ». SCHN.

473. *Speculis* dixit de promontoriis, vel fitoribus terræ longe in mare porrectis. Conf. v. 634. (Hoc vocabulo Avienus vertit Dionysii *ἀπὸ τοῦ*, v. 332.) *Plurima*, i. e. qua maxima vel longissima est. Vide Grat. Cyneg. v. 30.

474. *Spectat Achæmenia lucis jubar*, b. e. jubar Solis orientis, plagam orientalem. Sic vocavit, more vix aliis poetis usurpato, ab Achæmenia, i. e. Persia, quia hæc est primaria vel celebratissima regio Orientis. Similiter *Achæmenium ortum* (sic enim legendum ibi) dixit Or. marit. v. 657: atque ex eadem ratione « axem Assyrium » v. 534, ubi vide not. W.

477. *Oceani vicina salo qua glauca recumbit*. Ocius reponere *qua gleba recumbit*. Miror nihil hic ab interpretibus monitum, quum vulgatum sensu careat, et manifeste corruptum sit. Ipsa locutio, quam sic restituiamus, obvia jam v. 23: « Phæriorum hic gleba recumbit »; obvia etiam v. 1000: « Sed locuplete magis Mæandria gleba recumbit Ube-re ». Erroris causa, quod *gleba* fuerat scriptum, ut in cod. Theod. *gleva* et *glævalis*. Hoc quum librarius, vel corrector, non intelligeret, in *glauca* mutavit. Eandem correctionem fecerunt Higtius et Wimbolius. SCHN. — *Qua glauca recumbit*, vitiose expresserunt Cuspin. Pitl. et Hud. Vidit mendum Vad. et edidit *qua terra recumbit*; sed rectius et vestigiis scripturæ antiquæ convenientius *qua gleba recumbit* Schrad. emendat.

Oceani Hesperii, tumet illic ardua Calpe;
Hic Hispanus ager, tellus ibi dives Iberum;
Tartessusque super sustollitur: indeque Cempsi
Gens agit, in rupis vestigia Pyrenææ

480

3

478. *Oceani Hesperii, tumet illic.* Malam hoc loco distinctionem sequitur Burmann. ad Ovid. Her. V, 138. *Oceani Hesperii* nota est repetitio proprii cum additamento. Cæterum melius scripsisset Avienus in hunc modum: « Oceani Hesperii: tellus ibi dives Iberum, Hic Hispanus ager, tumet illic ardua Calpe, Tartessusque super sustollitur ». Calpe enim in Hispano solo; igitur Hispania prius memorari debuerat. Non tamen pntem ita scripsisse Nostrum, sed desultorio potius more egisse. Præterea observare ad h. l. liceat, male apud Dionys. legi Ἀλύξ pro Κῶλη. Κῶλη autem legendum ex duobus interpp. Avieno et Prisc. præcipue quum illud res ipsa postulet, Eustathius et vetus interpres de mendo securi, quum tamen expedire se vellent, duplex nomen ejusdem loci finxerunt, Κῶλη et Ἀλύξ, quorum illud Barbaris, hoc Græcis in usu fuisset. Scn. — *Oceani Hesperii tumet illic*, sic Cusp. et Pith. (nam quod hic præterea tum et habet pro tumet, manifestum mendum est.) Hudsonus bene distinxit post *Hesperii*. Vadianus vero mutavit *Occasu Hesperio, tumet illic*, etc. — Sed hoc manifeste vitiosum est. Ed.

480. *Tartessusque super sustollitur.* Prisc. v. 335: « Quam supra dives et alta Tartessus ». Sed Dionysius, v. 336 habet ὑπὲρ, et Eustath. ὅτι κατῶθιν τῆς ῥηθίσσης Ἀλύξος ... Nimirum legerunt apud Dionysium ὑπὲρ, non ὑπὲρ, cf. Dionys.

v. 511, (nbi pro ὑπὲρ alio respectu ὑπὲρ dici posse, Eustathius monet). Scn. — *Indeque Cempsi.* Καμψί contra Ceporinum et Hillium tuendum censeo ex Avieno et Prisciano. Avienus enim hic copiosior Dionysio, et ex aliis edoctus late regnasse significat. Scn. Celtas supra Dionysius, v. 288, Prisc. 279, (Gallos Avien. 422) nominavit, et post Pyrenæos ad fluvium usque Eridanum collocavit. Igitur qui Cempsos hoc loco extendi usque ad radices Pyrenæi dicit, Celtis non nominatis, hos fortasse pro Cempсорum propagine habuit, quorum nomine etiam Celtæ contineantur. Unde Avienus Cempсорum gentem dicit populos protendere ad Pyrenæos montes. Nam gentis nomen latius patere, populi vel nationis sub eo contineri, viri docti ad Tac. Gerin. 2, 7, et Agric. 12, 1, observant. Et Noster plane hoc sensu utrumque usurpat v. 1332. W. — *Tartessusque super Pith. Tartessusque Cusp. Tartessusque Vad. Huds. indeque Censi Ven. Cempsi* correxit Cælius, adnot. ad Dion. idemque expresserunt Cusp. Vad. Pith.

481. *Gens agit...* Protendens populos. Compara versum 1332: « nunc multæ denique gentis Absolvam populos »: in quo tamen exemplo vix adquiesco. Heinsii conjecturam, scopulos pro populos, et Higii Protendens pro Protendens legentis, probare non possum; nec Camertis ad Flor. II, 17, 2, p. 405, *habitat*, vel *agit* pro agit. Scn. — *In rupis*

Protendens populos: medio se limite gleba
 Ausonis effundit; in mediam secatur Apenninus
 Ausoniam: nam qua boreali vertice ad æthram
 Concrescunt Alpes, surgit caput Apennino;

485

vestigia Pyrenææ, forte fastigia. Heins. Obstat Dionys. v. 338: Κιμψοῖθ' αἰ ναύουσιν ὑπὸ πᾶσι Πυρρηνάϊον. Item latine vestigia aliquando sunt, quæ alias montis radices dicuntur. Hic quidem usus vocis rarior, atque ideo in Lexica non relatus, sed observatur v. 844 de Tanro monte: «Nunc directæ solo tentus vestigia figit», ubi Dionys. v. 641: ἄλλοτε δ' αὐτὸ ἔχουσιν ὀρθότερον. add. v. 1379: «Ima jugi exstantis vestigia gurgite canent Oceani Eoi». SCHÆ.—Camers. ad Prisc. 336 mutat *Gens agitatur rupis vestigia Pyrenææ*, i. e. exercet, concutit, ut *tardi agitator aselli*: sed hoc parum venustum, et refutavit Schraderus, qui alias *agitatur* admittit.

482. Legendum est *gleba Ausonis*, quia Dionys. Ἀθωνίς αἶα. et sic passim Noster. Cf. v. 541, 1000. Or. mar. 568: «Sordicem glebæ solum»; v. 1228: «Medica se tantos effundit gleba per agros». SCHÆ.—*Protendens populos*. Pro eo Heins. voluit *scopulos*. Higtius autem *Pro pendens*: utrumque repudiat Schrader. Porro *medio e limite gleba* Veu. et Cnsp. Vitiosam lectionem magis corrumpit Pithæus scribens *glebæ pro gleba*. Recte emendavit Vad. *medio se limite gleba Ausonis effundit*. Hudsonus quidem in textum reduxit *glebæ*, sed restituit *gleba* in Add. quia Græcis Ἀθωνίς αἶα. — Ut et Dionys. v. 230: Ἀοιδὸς αἶας.

483. Scribo *Apenninus*, non *Apenninus*, ob inscriptt. veteres. Vid. Oudend. ad Suet. Jul. c. 44, p. 72, et quia vox polysyllaba, quales idem

sæpe patinuntur, ut Περικλῆς a Περικλῆς, Ἀπελλῶνος a Περικλῶνος, Περικλῆος a Περικλῆος: a *Siculus Sicelides*, a *Sicani Sicania*, ab *Arabæ Arabia*, (apud Propert. II, 8, 20). In his omnibus censeo non geminam consonantem adhibendam. SCHÆ.—*Mediam secatur Apenninus*. Idem hemistichium habet Prisc. v. 339.

485. *Surgit caput Apennino*. Nolim amplecti conjecturam Drakenborchii ad Sil. III, 659, «surgit (pro *surrigit*) caput Apenninus». Probare quidem conantur viri docti, *surgere* aliquando poni pro *surrigere*, ut Gronov. Diatr. Stat. p. 246, 247: sed pleraque loca, quibus in eam rem utuntur, sunt suspecta, ut Stat. V, 1; 222, ubi pro *surgitur* vulgo nascitur, et Plaut. Epid. V, 2, 67, ubi pro *surgit* al. *porgit*. Quum tamen in Or. mar. vs. 90 legatur «Et prominentis hic jugi surgit caput», unde videri posset legendum: *surgit caput Apennini*; mira autem locutio sit, caput militi surgit: eo adducor, ut partim cum Hudsono legendum conijciam: *turget caput Apenninus*. Sic vs. 570: «Et procera caput turgescunt palchra Cythera», et vs. 1089: «Libanus frondosa cacumina turget». SCHÆ.—Mea sententia servandum est *Apennino*, quia sic solet Avienus. Supra v. 117: «Qua se flabra... populis caput Æueadarum». Nec convellendum est *surgit*. Etenim illud h. l. notionem incipiendi vel exoriendi habet, cui respondeat, quod v. 487 sequitur, *condit*. — Verba *surgere* et *condere* sic opposita videas in Lu-

Et qua Sicani tellus madet æquoris æstu,

Ut protelatæ molis juga gurgite condit.

Hunc circa multæ sola sulcant proxima gentes;

cilii Ætina, vs. 131: « Condita si redeunt, si qua etiam incondita surgunt ». Huj. op. tom. III, pag. 99. Ed.—Pro *Concresecunt* A. habet *Congressuræ*, et Heius. conj. *concrecere*. Frustra, inquit Schrad. *Concresecunt* est *crescunt* (seu potius conjunctæ crescunt) ut vs. 1115: « concresecunt tura per agros ».

486. *Et qua Sicani*. Recte *Sicani*, et male quidam *Sicani*, quia sic vs. 506, et quia media non videbatur posse corripri, ut Ascens. ad Lincan. II, 548: quem recte refutavit Oudendorp. Prima longa, media brevis est apud Callimach. Hymn. in Dian. v. 57; Lycuphr. 1029; Ovid. Ib. 598. Scun. — *Et qua Sicani* omnes edd. Hudson legendum videtur *Sicani*.

487. *Ut protelatæ molis*. Editor (Hudson) conjecit, forsán scribendum esse *Perruptæ late molis*. Perperam omnino, quia hujus verbi vim non percepisse, vel parum perpendisse videtur. Apennini describit tractum auctor, eumque dicit esse quasi *protelo ductum*, aive continuatione tractus recti, quem faciunt arantes boves. Adi Scalig. ad Catal. p. 240, et alibi. Latine vertit Avienus Dionysii verba de Apennino, v. 340: τὴν μὲν τε μέσσην ὁρὸς ἀνδιχα τέμνει ὄρεϊν, ἀτ' ἐκ σταθμῆς ἰσομύκων, i. e. *mons ad amissim directus*. Oudend. Obs. Misc. vol. V, pag. 165. Adsentio Oudendorpio, lectionem *protelatæ* contra Hudsonum defendenti. Ipsum verbum *protelatus* adhibuerunt Sisenna et Turpilii apud Non. pag. 363 ed.

Merc. — *Protelum* est continuatio et tenor. Lucilius, Fragm. lib. VI, 10: « Quem neque Lucais oriundi montibn' tauri Ducere protelo validis cervicibu' possent ». Vetus glossarium æmpe a Burmanno laudatum habet: *Protelum* ἐκλαμπρον, i. e. *aplandens*, vitiose: leg. ἐλαμπρον h. e. ζεύγλης ἀμπτουμα. Colum vocari ait Festus. Et quod his versibus Lucilius dicit *protelo ducere* est Aristopani ἐλαμπρεύειν. Ed. — Usus hic verbi *protelatæ*, ab aratore hove translatus ad montem continuum significandum, mirifice firmat atque illustrat dictionem, quæ in vulgatis Tibulli est, atque interpretes ejus multum fatigavit, lib. I, 8, 16, vel I, 7, 16 ed. Heyn. « Frigidus intonsos Taurus arat Ciliçs ». Et enim eleganter Tibullus hic arat posuit, adludens ad tauri nomen, ut significet, Taurum montis perpetui jugum rectu tractu per Ciliçiam protelare, quemadmodum porca inter aulcos, tauro arante ductos, protenditur. W. — Friese-mannus aliam hoc loco adjiecit, nescio cujus, conjecturam: *Ut proni elatæ*, quam non intelligo.

488. Schraderus tentat *circum* pro *circa*, quia Dion. vs. 345 ἀμφί, et Priscian. va. 342 *circum*. Dubitat tamen, an *circa* pro *circum*. Venet. habet *Huc circa*. Pro *proxima* Schrader. conj. vel *maxima* legendum, ut vs. 463; vel *plurima*, ut vs. 467. Sed fortasse ex Venetæ scriptura *Huc* ducendum est *Huic*, idque conjungendum cum *proxima*: « Huic proxima sola multæ circa gentes

Et tamen has omnes solers tibi Musa loquetur.

Prima vetustorum gens est ibi Tyrrhenorum:

490

Inde Pelasga manus, Cyllenæ e finibus olim

Quæ petit Hesperii freta gurgitis, arva retentat

Itala: tum multa tenduntur parte Latini,

Per quos flaventes Tiberis pater explicat undas,

Romanosque lares lapsu prælambit alumno.

495

Hinc Campanus ager glebam jacet: hic freta quondam

Parthenopen blando labentem in marmora ponti

Suscepere sinu: tepidum si rursus in Austrum

sulcant». Cæterum monet Schraderus, hoc loco versum Dionysii 346 ab Avieno pariter ac Prisciano omissum esse, forte quod non invenerint in codd. suis, sive, ut ego judico, quod nullius momenti esse putarint.

491. Reposui, quod Schraderus suavit, *Cyllenæ e finibus*, Κωλύωντες Dionysii: vulgate habent *Cyllenæ finibus*. Heinsius ad Virg. *Æn.* VIII, 139, hunc versum citat ad probandam lat. terminat. *Cyllenæ*.

492. *Quæ petit Hesperii. Petit* pro *petiit* positum est, quemadmodum factum est vs. 1222 seqq. 616 seqq. Virg. *Æn.* IX, 266; Horat. Sat. I, 6, 12 (ubi vid. Bentl.) Ora mar. 503. Inprimis autem conf. Virgil. Georg. I. 277 seq. Scua. — *Quæ petit* Cusp. Pith. Hudson. *Dum petit* Vad. qua correctione videtur usum præsentis *petit*, pro perfecto, molire voluisse. — *Arva retentat Itala*, pro *tenet*. Quem usum verbi e pluribus locis demonstravit Bauldri ad Lact. de M. P. p. 177, hunc inprimis Spartiani citans in *Ælio* Vero, init. «In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot principum maxime, non solum eorum, qui principem locum in hac statione, quam

tempetas, retentant, etc.» i. e. tennent. Vide præterea Casaub. ad h. l. Scua.

493. *Multa tenduntur parte Latini*. Sic vs. 526: «Et super arenâ tenduntur lapyges agro». Scua.

494. *Per quos flaventes*. Possis *Per quam*: cave tamen tentes. Millies in talibus *populi* pro *regionibus*. Claud. Id. IV, 19: «Per Meroen, Blèmesque feros, atramque Syenen». *Flaventes* et *flavas* aquas Tiberi omnes tribuant. Vid. Heins. ad Ovid. Met. XIV, 448. Scua.

495. *Lapsu prælambit alumno*, h. e. qui rigat, alit, secundat. Claud. de Rapt. Pros. III, v. 373: «Apollinei nemoris nutritor Orontes». W.

496. Legendum: *Hinc Campanus ager glebam jacet*. Id ipsa res et æries hactenus dictorum docet, inde a versu 490: «Prima...inde...tum...Hinc...rursus». Docet Dion. 357, Τῆ δ' ἐπὶ. Prisc. v. 351: «Post hos pingue solum sequitur, Campania dives». Nec aliter Anonymus et Withofius. Scua. — *Glebam jacet* Higt. sed hoc vix placet Schradero. Cf. Or. mar. v. 110.

498. His et vicinis versibus Avienus liberrime interpretatus est Dionysiana, v. 360, neque nullus locus

Convertare oculos, nemorosi maxima cernes
Culina Picensi : coma largi palmitis illic
Tenditur, ac fuso Bacchus tegit arva flagello.
Tum Lucanorum regio insurgentibus alie

500

relictus calumnie Salsasianæ ad Soliu. p. 45 a. D. SCHÆ.

499. Vulgo editiones habent *oculus*. Sed legendum videtur *Convertare oculos*, ut Virgil. *Æn.* XII, 172 : « Illi ad surgentem conversi lumina solem ». Avien. *Phœn.* 539 : « Hinc si vicino flectaris lumina visu, Inque Notum sensim boreali ab cardine ductos Inclinare oculos ». Vid. Heins. ad Ovid. *Met.* II, 820. SCHÆ.

500. Recte emendavit Pithœus : *Culina Picensi*, pro *Picani*, quum illud etiam in codd. repertum sit, ut Ortel. Castigandus autem error est Drakenborchii ad Sil. IV, 304, qui ubi neglexerat Pithœum inspicere, quamquam veritatem ante oculos haberet, beneque intelligeret, Avienum de Picentiorum regione loqui, tamen putavit, eam regionem hoc loco *culmina Picani* dici, quod nomen alius montis apud Silium est, in eumque errorem etiam Forcellium in Lexico traxit. SCHÆ. — Cæterum et Avienus ipse errasse videtur, qui *Picenum* nominat, quum Dionysio de Picentius sermo sit. Nam hic v. 361 πρὸς τὰς Πλουσιανὰς Σιλαίους nominat, et ante de Campania egit. Picentini autem a Minervæ promontorio, qui terminus Campaniæ litoralis est, continuantur ad usque Silarum amnem, terminum inter Picentinos Lucanosque. Contra *Picenum* proprie est regio ad mare Hadriaticum, ejusque incolæ *Picentes*, e quibus deducti ad mare inferum, inter Campanos Lucanosque medii, vocantur *Picentini*. Vid.

Cellar. *Geogr. Ant.* t. I, p. 859. W.

— *Culina Picensi* : sic ediderunt Cusp. et Vad. — *Coma largi palmitis illic Tenditur*. Unde hæc exculpserit, vix adparet. De vitibus et flagellis vitium conf. Heins. ad Ovid. XIV, 666. De Lucanis montibus Liv. IX, 17, 17; Diodor. Sic. XIV, 101; Merula, p. 916. SCHÆ. — Sed omnino hic respicit Avienus ad Surrentinos montes, qui a Plinio, lib. III, 5, 9, inter *vitiferos Campaniæ colles* referuntur, neque minus ad Picentinos pertinent, quorum terminus ad Surrentum. Ovid. *Met.* XV, 710 : « Et Surrentino generosos palmitum colles ». Vinea Surrentina Plinius, lib. XIV, sect. 8, ait « in vineis tantum nascentia ». Hoc ipsum est, quod Noster hoc loco significat : « ac fuso Bacchus tegit arva flagello ». Laudat eadem Martial. XIII, epigr. 110. Wd. — *Flagello*. Virgil. *Georg.* II, 299, de vitium cultura : « Neve inter vites corylum sere, neve flagella Summa pete » : ubi Servius *flagella* exponit « summas arborum partes, quia ventorum crebros sustinent flatus ». En.

502. Tunc quidem omnes vulgare, sed Tum scribendum putavi. Vid. vs. 493. — *Lucanorum regio insurgentibus alte Cautibus horrescit*. Equidem non me legere apud alios memini, Lucaniam tam asperam et salebrosam cautibus et scrupis fuisse, ac quidem hic ab Avieno memoratur, neque Dionysius hoc dicit. Sed locum ejus curatius inspicere, reperio Avienum e Dionysii verbis perverse intellectis falsam

Cautibus horrescit : scrupus sola creber iniqua
 Asperat, et denso cæcantur stipite silvæ.
 Bruttius hinc dumos acer colit inter, et arces
 Obsidet infidas, donec Sicana fluenta

305

istam Lucaniam descriptionem pro-
 cendisse. Dionysius, vs. 363, dicit
 Lucanos tantum terræ incolere,
 quantum ad Leucopetram usque
 pertingit: Ἀλλ' οὐδὲ Λευκοπέτρῃ καὶ
 ἑρπύλλῃ ὁδοῖς ἴσται, Τροάδιον ναύον-
 τες ἴσον Αὐκὴν ἐπὶ πέτρην. Avienus
 Αὐκὴν πέτρην non de Leucopetra,
 promontorio extremæ Italiæ, sed de
 solo petroso, vel alba caute, quo-
 modo et supra v. 118 nomen illud
 promontorii vertit, accipiens, et
 forte ipsos τοὺς Αὐκανοὺς a caute
 alba nomen accepisse existimans,
 dixit totam Lucaniam, quousque
 habitaretur, esse in alba caute sit-
 tam, quasi scripsisset Dionysius
 λευκῆς ἐπὶ πέτρης. Wd.

503. *Scrupus sola creber iniqua
 Asperat.* Sic infra v. 809: « Et sca-
 ber in multis scrupus riget, undi-
 que iniquus Subrigitur vertex ». W.

504. *Denso cæcantur stipite silvæ,*
 i. e. obscurantur deusitate arborum
 et ramorum, ut apud Liv. XXIII,
 cap. 7: « Densa caligo obscæverat
 diem ». Et alia, ut *cæca antra*, *cæcæ
 fossæ* dicuntur, quæ sunt operta,
 obstrueta, atque hinc obscura. Il-
 lustrat hoc pluribus Heins. ad Virg.
 Ecl. VII, 56. Cæterum silvis et pa-
 scuus Lucania iuprimis celebratur.
 Vid. Justin. XXIII, 1, 8; Calpurn.
 VII, 17. W.

505. *Bruttius hinc.* Vulgo edd. ha-
 bent *Bruttus*. Sed id cum duplici
 litera scribendum docet Schr. Quam
 in rem videri potest Cellar. Geogr.
 Antiq. t. I, p. 911; Drakenb. ad
 Liv. III, 203; Cort. ad Sallustium,

p. 255; Sil. Ital. VI, 15, ibi Dra-
 kenb. et Heins. Græci etiam gemi-
 nata litera Βρῦττιος, unde Prisc.
 356: « Brettique coloni ». Vide Num-
 mismata, quæ Domin. Magnan de-
 dit in Bruttia numismatica, a Tab.
 I-XXI. Quin Βρῦττῖα Steph. Byz.
 SCHR. — *Dumos Pith. Trogn. Scriv.*
 Scal. Hudsonus reduxit *humos*, in
 Conj. rogatus: *An dumos acer?* qua-
 lis negligentia! Heinsii conjectura
asper pro *acer* vel ideo rejicienda
 est, quod versu præcedente est
Asperat. SCHR. — *Dumos acer colit
 inter.* Hinc *dumicolas* fecit Noster,
 v. 895, et *dumosas rupes* supra dixit
 v. 283. W. — *Veneta corrupte Fri-
 cius hic humo sacer.* Pithæus ali-
 quanto correctius *Bruttus hic humos
 acer*, quod sequutus est Hudsou.
Hinc scribendum pro *hic*, Schraderi
 iudice, ipsa res docet, et cod. Am-
 bros. Alii legunt, ut Friesemannus
 notat, *hinc dumosa sacer*. Sed ante
 lus omnes optime hunc locum *for-*
marunt Cusp. et Vad. *Bruttus hinc
 dumos acer colit inter, et arces Obsi-*
det infidas.

506. *Arces Obsidet infidas,* h. e.
 alta et munita loca, insidiis et latro-
 ciniis apta, occupat et tenet. Simil-
 limum huic locum Schraderus citat
 Curtii, qui lib. IV, 7, 19, de Nasam-
 onibus: « Gens Syrtica, navigio-
 rum quollis quæstiosa: quippe ob-
 sident litora, et æstu destituta na-
 vigia notis sibi vadis occupant ». Sed et Virgil. Æn. III, 400: « Sal-
 lentinos obsedit milite campos ». *Infidas* vocat, quia Bruttii antiquitus

Intendant pelagus, displosisque æquora terris
 Instabile inclinent semper mare, qua vel Eois
 Hadrias unda vadis largam procul exspuit algam,
 Vel qua Tyrrheni præceps involvitur æstus. 510
 At Zephyri hinc rupes dorsum tumet, inque Bootis
 Plaustra patens albo consurgit vertice saxum.
 Huc se prisca Locri gens intulit, et sale longo

non solum latrociniiis continuis, sed et perfidia in socios fuerunt infames, quippe olim a Lucanis, unde origo eorum, desciverunt, et bello Punico secundo a Romanis defecerunt ad Pœnos, ob ipsam hanc perfidiam Bruttiorum nomen adepti a Lucanis, quorum sermone id vocabulum desertores vel fugitivos notat. Strabo, VI, pag. 392 Alm. Liv. XXIX, 6; Justin. XXIII, cap. 1. Wd.

507. *Intendant pelagus.* Conf. vs. 335 et 424. — *Displosisque æquora terris.* Equidem malim *displosis æquore*, nec tamen urgeo. *Displosis* magis tueor, contra Hudsonum, qui *disclusis* voluit. Etenim istud non modo usitatum poetia de rebus magna vi disruptis, ut Nostro in Progn. v. 286, item Lucretio, VI, 129, sed etiam terras quasdam violentia maris divulsas paribus verbis describit Valer. Flacc. II, 615 seqq. Miror Hudsonum non potius legisse *dispulsis*, quod eo ipso loco Valerii, et pluribus aliorum comparatis firmari potuit. SCHRAD. — Schraderi conjecturam *displosisque æquore* ego vix admittam.

508. *Instabile inclinent semper mare.* Interpretor, curvent, et adtolant vagis fluctibus, quemadmodum in ox vs. 573: « Iusula qua curvas inclinat coucava valles ». Hinc mare ipsum, quod inclinatur, *curvum*

vel *curvatum* dicitur. Vid. vs. 192, 296, 529. W.

510. *Vel qua Tyrrheni,* etc. Schraderus pro imitatione Virgiliani versus habet, Georg. II, 164: « Tyrrhennusque fretis immittitur æstus Avernis ».

511. *Ab Zephyro hinc rupes,* etc. Nonnullis difficultatibus hic locus premitur, si cum Dion. 364 et Prisciani 358 conferatur. Igitur sic legendum conjicio: « Ad Zephyram hinc rupes dorsum tumet, inque Bootis Plaustra patens alto consurgit vertice saxum », ut periphrasi indicaverit Zephyrium, de quo Strabo, VI, p. 397. B. Zephyrium promontorium Dionysio Ζεφύρου δῆρον, Prisciano *Zephyri summa*. SCHRAD. — *Ab Zephyro* omnes edd. At hoc Dionysii sensum non reddere videtur. Hinc Schraderus bene satia emendat. Idem vero olim in schedis aliter: *At Zephyri hinc rupes*, quod multo magis placet, et Dionysio convenit. — *Tumet.* Sic etiam vs. 478: « tumet illic ardua Calpe ». ED.

513. *Huc se prisca Locri gens intulit.* Sic v. 203: « Huc pecoris dorso sternacis in æquor Inachis illata est ». (Sed ibi *Hoc* voluit Schrader.) Singulare autem loquendi genus, quodque vix ferri possit: Locri, gens prisca huc se intulit. Similia tamen alibi reperiri putantur, ut superius v. 445: « Dira Melanchlæ-

Eminus invecti, qua pontum gurgite rumpit
Flumen Alex, Graiæ rexerunt lineæ cymbæ.
Hinc Metapontini discurrent latius arvo:

515

ni gens circumfusa vagatur"; vs. 480: "indeque Cempsî Gens agit". Or. mar. vs. 464 et 485. Facile tamen mutari possunt, ut vs. 445 sic relingatur: "Dira Melanchlænûm gens circumfusa vagantur", ut Heinsius. Or. mar. 485: "Bebryces illic, gens agrestia et ferox, Pecorum frequentes intererrabant greges". Sed hujusmodi medicinam alia loca respuunt. Ansinue tentare? vs. 480: "indeque Cempsûm Gens agit", et hoc loco "Huc se prisca Locrûm gens intulit"; vs. 536: "Gens Hyllûm plurima rursus Accolit". Ita quidem sæpissime Poeta, atque adeo contractione parili, v. 250: "Cimmerium gens dura colunt"; sed vid. 302: "gens late prisca virosûm Lotophagi"; et vid. vs. 523, 946. Prisc. vs. 300: "Melauchlæum populus, metuendus in arcu". SCHÆ.—Quid de hisce emendationibus sentiam; breviter enuntiavi in variis lect. Varietas exemplorum docet, utrumque loquendi genus Avieno probatum fuisse. W. — Veneta habet *Hunc se prisca*, ex quo Gusp. et Vadian. fecerunt *Hinc se*, Pithæus *Huc se*, quod optimum est. Schraderûs vix ferendum putat *Loeri, gens prisca*. Quod tamen ubi plures loci docent Avieno familiare esse (vid. v. 481, 536) cur idem hoc loco mutemus, et tot aliis locis, quibus similis locutio inest, vim inferamus, nulla ratio suadet.

514. *Pontum gurgite rumpit*. Sic *percurrere* v. 134, et ipsum *rumpere* Prisc. v. 287. SCHÆ.

515. *Flumen Alex*. Vid. præter

Strab. et Dionys. Conon, Narr. V; Thucyd. p. 228. Livio, XXIX, 7, 3, nomen istud restituere conatur J. Fr. Gron. Quod pro vulgato *texerunt* Huds. in Add. reponere voleit, *rexerunt*, aut *rexerunt*, parum placeat, quamquam *rexerunt*, quod Vlitio debetur ad Grat. vs. 87, multis defendi potest. Recepturus in contextum suum, quod Ambr. offert, et ingenio reperit Higtius: "Eminus invecti... Graiæ flexerunt lineæ cymbæ". Prope accedit, quod est vs. 798: "Si tamen in Borean flectantur carbasa cymbæ". Confer. Obscrv. mæx, p. 84. SCHÆ. — *Flumen Alex* Ven. Cusp. et Vad. *Alex Pith.* et reliqui. *Texerunt lineæ* Cusp. Vad. Pith. Aliam conjecturam *flexerunt* Friesem. subiecit, quæ forte a Schradero petita: hic enim profert in hac nota. Mihi præplacet *rexerunt*, et ideo in textum recepi.

516. *Hinc Metapontini discurrent latius arvo*. Heinsius ad Ovidium, Trist. V, 7, vs. 36: *discurrere* idem (Avienus) cum quarto casu junxit: "Hinc Metapontini discurrent latius arva". Sed pace viri elegantissimi dixerim, Latini dicunt *decurrere arva*, ut Noster vs. 1019: "impiger agros Incola decurrit"; et vs. 1300: "Hi quamquam steriles decurrant semper arenas". *Discurrere* autem agris, silvis: ut Nemes. Cyueg. vs. 49: "totisque citi discurremus arvis"; et Ecl. IV (Calpurn. XI), vs. 5: "parilisque furor de dispare sexu Cogebat trepidos totis discurrere silvis". Itaque aut emendandum *decurrant latius arva*, aut *discurrent latius arvo*

- Inde Croton priscis adtollit moenia muris :
Æsarum hic amnis salsa convertitur unda,
Et Junone calent hic aræ præsulæ semper.
Nec minus exciti post flumina dira Tonantis

520

vel *arvus* : quod postremum firmari videtur et probari voce *latius* adjuveta. Vid. Beutl. ad Lucan. IV, v. 733 : « Ignotisque equitem late discurrere campis »; et Oudeend. ad Lucan. VIII, 222 : « Si vos, o Parthi ... Passus Aethæmenis late discurrere campis, In tutam trepidos unquam Babylona coegi »; ubi luculenter hoc loquendi genus illustrat. Burmannus tamen, « Quia, inquit, montosa hæc regio, *decurrere* retineo ». At Babylonia, de qua sermo, terra plana est. Vid. Strab. II, pag. 109, II, pag. 169 B. XVI, pag. 1072 B. Cic. de Divin. I, 42; Periz. Orig. Babyl. pag. 317. Schæ. — Fortasse *discurrunt* h. l. nihil aliud est, quam tenduntur, extenduntur vs. 493, 526, quemadmodum *excursus diffusi latius agri* dixit v. 417, et *discurrunt arva*, dictum est, ut *rupes dorsum tunc* v. 571 et 739; atque ut *distenditur arva*, vs. 566. W. — E duabus Schraderi emendationibus *discurrunt latius arvo*, *arvis*, et *decurrunt latius arva*, ego priorem malo, et in textum admitto.

517. *Inde Croton priscis*. Conventiuntologia, quibus Crotona urbem ornant scriptores. *Alta* vocatur Sil. XI, 18, antiquissima et aliquando *Italica* prima Petronio, cap. 116 : *nobilis et opulenta* Livio, XXIV, 2, 7. Schæ. — Croton Prisciano grata urbs dicitur. Sed neuter expressit epitheton illi a Diouysio inditum *ἱερόπρωτο*. Nempe adludere videtur ad athletas nobilissimos

quos Crotona edidit, imprimisque Milonem tot pugilibus palmis celebrem. Ep.

518. *Æsarum hic amnis*. Media in Æsarum corripitur Prisciano, v. 363, Avieno hoc loco, Ovidio, Met. XV, 23 : « *Æsaris undas* », et 54 : « *Æsarei fluminis* », Lycophroni v. 911. Contra producitur Dion. et Theoc. IV, 17. Verba : « *amnis salsa convertitur unda* » illustrat Solini locus, p. 24. F. vel cap. 14 : « Fons Exampeus infamis est — amara scaturigine; qui liquido admixtus fluori, ampem vitio suo vertit, adeo ut dissimilis sibi in maria condatur ». Schæ. — *Salsa convertitur unda*, h. e. influit in salsum mare. Nam Straboni lib. VI, pag. 262, Æsarum fluvius et portus est.

519. *Junone... præsulæ semper*. Pro *præsulæ* Priæus eitat *præside* ad Apul. Met. lib. IV, p. 233, memoria nempe vacillans. Nam *præsulæ* haud dubie rectum est, quam in rem ad Solin. pag. 1, C. ubi Angerona, *diva præsul silentii*, Ambrosii locos apud Gronov. Observ. Eccles. p. 16 seq. Prisc. v. 71. Lact. ad Stat. VIII, 270 : « Pictos præsules suos habent naves ». Schæ. — Cæterum hoc versu indicatur promontorium, quod a templo Junonis Laciuz nomen habuit. Vid. not. ad Prisc. 364. W. — Pro *præsulæ* Schraderus olim in schedis notaverat quoque *præside*.

520. *Exciti post flumina dira Tonantis*. *Fulmina* quidem pro *fluminibus* placuit Scaligero, Anonymo et

Infortunata Sybaris vicina ruina est;
Samnitæque truces habitant confinia: post hos

Higtio. Eodem quoque ducunt *Tonantis* et *dira*. Sed quid est *excitus Tonans*? quid *excitus post fulmina*? Dicas Avienum dedisse: «Nec minus excisæ (vel *exustæ*) per fulmina dira Touantis Infortunatæ Sybaris vicina ruina est». Sybaris casu secundo, ut 469 *lychnitis rutile*. Attamen, quis Sybarim fulmine deletam narravit? Respondeo, omnia quæ de clade hujus et causis referuntur, incertissima videri. Forte Avienus ex auctoribus hausit deperditis, ut et Priscianus a Dionysio dissentiens: *Præponens hominum tumulos cælestibus aris*. SCHN.—Verum est, neminem Veterum uarrasse, Sybarim fulminis deletam esse, at fluminibus immissis et inductis deletam nonnulli memorant. Hinc lectio *post flumina* fundum aliquem in historia habet, et per adpositum *post* sit probabilior, quia pro altera lectione dicendum erat *per fulmina*. Voces *Tonantis* et *dira* ducere videntur ad *fulmina*, fateor; sed tamen *Tonantis* mera interpretatio est τοῦ Διὸς Dionysii, sicut *exciti* est τοῦ χειμαλῆος, et *dira* omnino *flumina* dici potuerunt, quæ urbis vestigia deleverant, et multo magis, si flumen sanguinis, ab Æliano memoratum, intelligatur, quod in primis diras et ultima fata Sybaritis denuntiavit. Lege cætera, quæ super ea re in Excursu ad Priscianum diximus. His de causis ambiguum videtur, quæ præferenda sit lectio, quum *post flumina* historicorum testimonio, *fulmina* codicum antiquiorum auctoritate nitatur. W.—Ven. habet *Nec minus exciti*. Inde Cusp. et Vad. *Eminus exciti*. Pi-

thæus *Nec minus*. Hudsonus edidit *Nec minor*, nulla ratione, quam perspicere possim. Rectum est *Nec minus*. Nam sic Dionysius, vs. 372: ἔστι δὲ τοὶ χεῖμαλῃ. *Post fulmina dira* habent antiquæ Ven. Cusp. Vad. *flumina* Pithæus edidit et Hudsonus, qui vero et conjicit *fulmina*, et Eustathium citat ad v. 575: (volebat 373) cujus tamen in expositione nihil invenio, quod lectionem eam juvet. Nihilominus *fulmina* placuit pluribus Criticis et interpretibus. Ego vero lectionem *post flumina* non abjiciendam esse existimo, et quæ ejus interpretatio ex historia possit adferri, ostendo in Excursu ad Prisc. v. 365 seq. — Vid. tom. IV, huj. op. p. 417 et seqq. Ed.

521. *Ruinæ est* habent antiquæ Cusp. Vad. Pith. *vicina ruina* est primus edidit Huds. Ad *infortunatæ* conf. v. 986, ubi *Troja infortunata* dicitur.

522. *Samnitæque truces habitant confinia*. Falso. Longe remoti sunt a Sybaritis. Rectius Dionys. v. 375: Σαυίται δ' ἐν τοῖς μέσων χθόνα ναίειν, et Prisc. v. 368: «Samnites medio complectitur Italia tellus In gremio». A locis enim maritimis in mediterranea digreditur. Samnitæ sunt *Samnites* cæteris; sed videtur placuisse græca terminatio, qua tamen rarissime utitur; cf. v. 322. SCHN.—Mili videtur Avienus verbo *confinia* intelligere terram, quæ plurium adjacentium fines communes habet, h. e. mediterraneam. Quo pacto mentem Dionysii expressit. Eodem sensu recurrit hoc verbum infra, v. 552. W. Sed alio sensu v. 96, et aliis locis.

Gens Marsium quondam tenuit loca: tumque Tarentum
Surgit, Amyclæi suboles prædura tyranni.

523. *Gens Marsium quondam . . .
tumque Tarentum.* Videtur indicare
suo tempore non superfuisset. Deinde
in *tumque Tarentum* radit aures m
toties recurrens, inde præferrem
Tarentum. SCHÆ. — Sed Priscian. v.
369: « tunc deinde Tarentum ». Ed.

524. *Amyclæi suboles prædura ty-
ranni.* Forte *Phalanti*. HEINS. Sane
Sil. IX, 16: « Inde Phalanteo levi-
tas animosa Tarento ». Hor. Carm.
II, 7, 12, « regnata petam Laconi
Rura Phalanto ». Sed pro vulgata
facit v. 664: « Hanc super est tellus
Ithaci vetus anla tyranni ». Dicit
aliquis, Phalantum non fuisse re-
gem Laconum; sed dicitur ita, ut
modo apud Horat. *Regnavit* forte
inter exsules eo profectos. Et cur
non tyrannus Tarenti demum?
SCHÆ. — *Suboles prædura.* Lege *su-
boles*, et vid. Oudend. ad Lucan.
II, 331. Colonia habebatur *filia*
metropolis suæ. Scal. ad Catul. 68,
34: « Brixia Veronæ mater amata
meæ ». Apud Claud. Bell. Gild.
v. 332, Mauri vocantur *Progenies*
vesana Juba. Paulin. ad Cyther.
305, p. 489 ed. Antverp. « Massilia
Grainm filia ». Herod. vit. Hom.
c. 9: Οἱ πόλιν αἰπεινὴν Κύμης ἐπιώ-
πιδα κούρην Ναιῶτα. Spanhem. Pr.
Num. I, p. 577; Vales. ad Exc. e
Polyb. p. 49. SCHÆ. — *Suboles præ-
dura tyranni.* Forte *præclara* Heins.
et Higtius. Sane Tarentinæ deliciæ
nimis notæ, quam ut Tarentum
prædura dici possit. Quis nescit
coronatum ac petulant madidumque
Tarentum (JUVEN. VI, 196). SCHÆ.
Sed vix aliud, quam *prædura*, scri-
bere potuit Avienus, si verba Dio-
nyssi respexit vs. 377: ἦν περ Ἀμυ-

κλαίων ἐπολίσσατο κατὰ τὸν Ἄρη.
Hic enim respicit Parthenias, du-
rante acerrimo bello, patribus mi-
litibus genitos, qui « quum ad annos
XXX pervenissent, metu inopiæ
ducem Phalantum adsumpserunt,
filium Arati, qui auctor Spartanis
fuerat juventutis ad generandum
subolem ex bello domum remitten-
dæ », ut memorat Justin. lib. III,
cap. 4. Ex his Justin, aut similibus
alius scriptoris, verbis Avienus
adpellationem *Amyclæi suboles ty-
ranni* sumpsit. Partheniæ, Tarenti
coloni, suboles vocantur ejus ty-
ranni (quem Aratum malo intelli-
gere, quam Phalantum), quia auc-
tor ejus generandæ fuerat. Eadem
suboles *prædura*, quia Partheniæ
inopia conflictati, et a Spartania
expulsi, sedes alias inquirere coacti
sunt, « diuque et per varios casus
jactati, tandem in Italiam delati
sunt, et occupata arce Tarentino-
rum, expugnatis veteribus incolis,
sedes ibi constituerunt », ut idem
Justinus scribit; quocum conferatur
Strabo, lib. VI, p. 426, Alm. Fere
igitur talis hæc *suboles prædura*,
qualis Horatio, Carm. III, 6, 88:
« rusticorum mascula militum pro-
les » dicitur. Et Avienus his verbis
antiquam Tarentum et primos ejus
colonos describit, non eos cives,
qui postea luxuria et mollitie cor-
rupti memorantur, quamquam et
hos, veteris originis memores, mil-
ta ex Lacedæmone et Laconum mo-
ribus retinuisse, antiqui scriptores
monent. Vid. Heynii V. C. Opusc.
Acad. t. II, pag. 220. Wd. — Pro
prædura Heins. et Higtius voluerunt
præclara, quod non displicet Schæ-

Hinc jacet in pātulos projecta Calabria campos, 525
 Et super arenti tenduntur Iapyges agro.
 Huc se præcipiti cogit ferus Hadria ponto.
 Hic Aquileia decens celsis caput inserit astris:
 Tergestumque dehinc curvi salis incubat oram,
 Extimus Ionii qua se sinus æquoris abdit. 530
 Tot populi Ausoniam circumdant mœnibus altis,
 Italiam cingunt tot diti cespite gentes.

dero. Pro tyranni Heinsius conjecit *Phalanti*, ingeniose utique, nec tamen adsentit Schrader. Atque ego nihil hoc versu muto.

525. *Hic jacet* Cusp. et Vad. sed præferendum videtur *Hinc*, quod Pithæus dedit. Quosdam *porrecta* vel *protenta* legisse pro *projecta* significat Schrad. ipse tamen *porrecta* prætulisse videtur. Vulgata lectio nem *projecta jacet* juvare videtur vs. 496: « Hinc Campanus ager glebam jacit ».

526. *Et super arenti tenduntur*. De Apulia arente consonat Ovidius, Metam. XIV, vs. 510: « et Iapygis arida l'auni Arva »; et Horat. qui Epod. 3, 16: « Siticulosam Apuliam » nominat; et Sat. I, 5, 77: « montes Apulæ, quos torret Atabulus ». *Tenduntur*, ut vs. 493. SCHN.

527. *Huc se præcipiti cogit*. Videtur significare, Hadriaticum mare ad Apuliam angustiore spatio esse, eoque vehementius ruere. Hoc indicant verba *cogit se*, h. e. aretat, contrahit, *ferus Hadria*, et *præcipiti ponto*, quomodo versu 640 dixit: « Urgent angustæ marmora fauces, Arætaque præcipitant prope perni confinia pontum ». Eo adduxisse Avienum verba Dionysii videntur, v. 380, ὀσπερα, trahitur, truditur, et Πόντον ἐς ἄρχιπρον,

quem interpretatus videtur brevem transitu, i. e. angustum. W.

528. *Hic Aquileia decens celsis*. *Aquileiam* quatuor syllabis, vel *Aquileiam*, ut *Elegeiam*, expresserunt poetæ. Oudend. ad Suet. Aug. 30; Priscian. v. 374. — Quinque habet syllabas apud Auson. de Urbibus: « Nona inter claras Aquileia cieberis urbes ». Sic quoque Dionysius, v. 381: Πόντον ἐς ἄρχιπρον Ἀκυλίων. *Decens* sæpe refertur ad pulchritudinis laudem. Ovid. Met. I, 450. Id autem *Aquileia* adprime convenit. Vide Cluver. Ital. Antiq. pag. 179. SCHRAD. — *Celsis caput inserit astris*. Supra vs. 252 idem hemistichium.

529. *Tergestum*, hodie *Trieste*. Holst. ad Steph. pag. 317. b. SCHN. — *Curvis alis vitiose Pith. pro curvi salis*. — *Incubat oram*. Sic Apul. Met. IV, p. 69 Prisc. « aureos folles incubabat ». Stat. Theb. X, 107: « stipatos flore tapetas Incubat ». Ipse Avien. Or. mar. v. 236: « pigra incubat Caligo terras ». SCHN. — *Incubat oræ* legit Camers ad Prisc. 380; sed *oram* defendit Schr.

530. *Extimus Ionii*. Putarem scribendum *Intimus*, si libri veteres addicerent.

631. Jungi debere *Italiam diti cespite*, monet Schrader. qui confert v. 270.

In jubar Eoum rursum se pervia flectunt
Æquora, et Assyrium suspectant eminus axem

533. *In jubar Eoum.* Veram hanc lectionem servavit V. Corruptionis causa fuerat δ in v mutata. V. 474: « spectat Achæmeniz lucis jubar ». Pro corrupto *caper via* cum Higtio emendo *cæula*, eamque lectionem recepturus sum in contextum, quia literarum ductibus congruit, et Avieni consuetudine firmatur ac probatur. Vid. vs. 120, 186, 773 et 653: « Ionii si quis rate cursum cæula currat Æquora, et Eoos cymbam producat in ortus », ubi ipsa fere verba habes. Similis item transitus invenitur v. 562: « Insula se rursum Pelopis visentibus offert ». Scua. — Totius versus: *In jubar Eoum*, etc. cum seqq. hic sensus est: Ubi æquora sunt *pervia*, et in intimos sinus Italiæ penetrant, rursum se *flectunt* in Orientem, ubi litus Illyricum, et primi occurrunt Liburni. W. — Pithæus corruptissime: « In viuar Eoum rursum se caper via flectunt ». Veram lectionem monstrarunt Ven. Cuspin. et Vad. « In jubar Eoum rursum qua pervia flectunt ». Ubi tamen eliminandum videtur *qua*, quia sequentia id respuunt, et legendum, uti Hudsonus e conjectura dedit: « In jubar Eoum rursum se pervia flectunt Æquora ». Sed alterum hemistichium varie sollicitatur. Vir doctus, sive Schraderus, sive alius, ad oram edit. Trogu. tres conjecturas notavit: « In jubar Eoum rursum se turgida flectunt »; conf. vs. 474, 879 et 1155; item « rursum qua se vaga flectunt Æquora », aut « freta pervia flectunt ». Sic Ovid. Epist. XIX, 109, et Devonius, lib. V, v. 109, « pervia cæula ». Porro

Oudendorp. in *Observ. misc.* vol. V, t. II, p. 166, conjicit *se crispula flectunt*, ant *cernua*, id est, *prona*. Ego vero non ausim aliquam ex his præferre lectioni, quam Hudsonus dedit. — *Pervia* confirmatur ep. 13 lib. I Anthol. Burman. et sic *pervius Oceanus* in epigr. Pith. lib. I, pag. 61, et *impervia tellus*, ibid. ep. seq. et « Corinthus pervia facta » lib. I, p. 32. Et Pomponius Mela, lib. II, cap. 2: « Athos mons a Xerxe... perfossus, ... factus freto navigabili pervius ». Ed.

534. *Et Assyrium suspectant.* Oud. in Obs. Misc. vol. V, p. 167, conjicit *Illyrium pro Assyrium*. Ego vulgatum servo. Nam synonyma sunt: « In jubar Eoum ... se cæula flectunt », et « Assyrium suspectant eminus axem Ionii freta glauca salii ». Et simillima passim reperias, ut vs. 772: « Contemplator item, qua se mare tendit in Austrum, Inque Notum Oceanus freta ponti cæula curvat ». Freta autem *suspectare* dicuntur axem Assyrium, ut vs. 471. Europa spectat Achæmeniz lucis jubar. Et sic « ortus Achæmenis » Or. marit. vs. 657. Si lucis Achæmeniz jubar, et ortus Achæmenius dici queunt, sic etiam *axis Assyrius* adhiberi potest ad Orientem indicandum. Assyrie enim nomen late extenditur, adeo ut Persis et Media ea contineantur, atque adeo India, si Glareanum audias, ad Lucan. VIII, 289-294: « Quare agite, Eoum, comites, properemus in orbem... Oceanusque suus ». Favet tandem *suspectant*. Sic enim de Memnone, vs. 368: « Memnon ubi Tithoneus Suspectat roseis Auro-

Ionii freta glauca sali, primosque Liburnos
 Præstringunt pelago; gens Hylli plurima rursum
 Accolit: hic tenui tellus discluditur æstu,
 Illyris ora dehinc distenditur: hicque periclis
 Sæpe carinarum famosa Ceraunia surgunt.
 Tum prorepentis qua sunt vada cærule Nerei,
 Harmoniæ et Cadmi sustentat gleba sepulcrum
 Barbara: tam longo jactati sæpius orbe,

535

540

ræ matris habenas. Et ne hæreas, de aquis, vs. 835: « sinus rigidam suspectat tertius Arcton ». SCHN.

535. *Primosque Liburnos Præstringunt pelago; gens Hylli, etc.* Plurima exprimit Dionysii ὑβὺν πᾶσαν. Cf. vs. 463, 1332; Or. mar. 440. Cæterum nescio an pro Hylli legam Hyllam vel Hyllis. SCHN. — *Præstringunt Cusp. Pith. Huds. Perstringunt Vad.* Deinde vulgatæ distinguunt « primosque Liburnos Præstringunt; pelago gens Hylli plurima, etc. » Sed Schraderus interpungere jubet post *pelago*, recte: quia latinum non est, *pelago accollere*, et *præstringere* fere cum ablativo construitur.

537. Omisit h. l. Avienus Dionysii Βουλιαίων ἀκτῆς, v. 387. Istis vero: « tenui tellus discluditur æstu », designatur Χαῖρὸν νησὶς μεγάλη, peninsula. Inde legendum videtur: « et tenui tellus discluditur isthmo », vel « tenuis tellus discluditur æstu »: quemadmodum dicitur Ovid. Her. IV, 106, et « gracilis Isthmos » Lucano, I, 101. Hæreo tamen, an *tellus discludi* dicatur, i. e. separari, ut *tellures*. Ovid. « Uno tellures dividit amne duas ». Forte igitur *discluditur* corruptum est. SCHN. *Tenui tellus discluditur æstu*. Describitur isthmus, quem adjacere Hylleorum terræ scribit Dionys. vs. 385: quapropter

Hyllis peninsula Plinio, Χαῖρὸν νησὶς Stephano dicitur. Et fortasse apud Nostrum legendum est *discluditur isthmo*: quomodo et conjicit Schraderus.

539. *Famosa Ceraunia*, ut Horat. Carm. I, 3, 20: « infames scopulos Acroceraunia »; et Lucan. V, 652: « scopulosa Ceraunia nautæ Summa timent ».

540. *Tunc prorepentis*. Præfero, non sequente vocali, *Tum*, quod habet A. Miror autem perversum Hudsoni iudicium, qui *Harmoniani* mutavit in *Hermionen*. Centum locis *Harmonie* corrupte vocatur *Hermione*, ubi viri docti correxerunt *Harmonie*. Conf. Burm. ad Anthol. I, pag. 54. SCHN. — *Tum prorepentis* pro *Tunc*, quomodo et supra vs. 502, correximus.

541. *Sustentat gleba sepulcrum*. Cadmi et Harmoniæ sepulcri mentionem Dionysius huc transtulisse videtur ex Apollon. Rhod. IV, 517. Et fabulam de Cadmi et Harmoniæ inter Illyricos habitatione iuprimis celebratam ab Alexandrinis poetis esse, qui ejus memoria Illyricum omnino notae solent, monuit nuper doctiss. Schœneman. Comment. de Geogr. Argon. p. 57. W. — *Gleba barbara*: vide notata supra v. 477.

542. *Sæpius* pro *dū* accipit Barth. ad Stat. Thebaid. II, 291, et alium

Postquam liquerunt Ismeni fluminis undam,
Hic in cæruleos mutati mēbra dracones
Absolvere diem, finemque dedere labori.
Nec minus hic aliud monstri genus arbiter æthræ
Edidit: adsistunt scopuli duo, quumque quid atri

543

Nostri locum adjungit vs. 665 :
« Ithaci vetus aula tyranni, Exsulis
et toto raptati sæpe profundo ».

544. *Hic in cæruleos*. Quum in editis esset *cæruleos* et dein *draconis*, aut *cærulei* legendum, aut *dracones*. HUDS. Sequor Heinsium, qui ad Ovid. Met. IV, 598, legendum monuit : « Hic in cæruleos mutati membra dracones », quia agitur de duobus, et græcismus elegans est, ac poetis adamatus, ut Ovid. Met. IX, 81 : « tauro mutatus membra rebello »; et Nostro 427 : « Mutataeque manus planxerunt pectora ramis ». Quod sequitur, *absolvere diem*, hinc in Lexicon retulit Forcellinus. In istis : *finemque dedere labori*, Avienus quidem imitatur Virgil. Æn. I, 199, sed mire loquendi genus, contra naturam linguæ, pervertit. SCHN.—Vellem Schraderus docuisset, quid hoc loco naturæ linguæ contrarium existimaverit. Aut ego illam non satis perspicio, aut iniquius de Avieno judicavit vir summus. Licet, licuitque semper Latinis scriptoribus, verba et formulas priscis usurpatis paullo alium in sensum inflectere, et innumera hoc poetarum loca docent. Sic *dare stragem* Nemesianus, Cyn. 204, *dare ruinam* Licentius, vs. 15, aliter usurpavit ac Virg. Georg. III, 247, et Æn. II, 310. Jam si Maro scripsit Æn. I, 199, « dabit Deus his quoque finem »; et v. 241 : « quem das finem, rex inagne, laborum », i. e. concedis,

V.

tribuis, indulges; nescio, quid tam grave peccaverit Avienus, si *finem dederit labori*, pro *fecere*, *imposuere*, posuit, quem sensum etiam Virgilii verba admittunt. Poterat sine dubio Avienus et sic scribere : *finemque tulere laboris*, scil. sui, etsi alio sensu hanc formulam adhibet Virgil. Æn. VII, 118. Novator rerum verborumque Avienus est, nec infelix. Cæterum ut *absolvere diem* nove dixit de morte placida, ita *proficere diem* Statius, Theb. II, 658, de violenta. W.—*Cæruleos* ... *draconis* est in Pith. sed *dracones* cum Heinsio dederunt Cusp. et Vad.

546. *Nec minus hic aliud monstri*. Sic solet Noster aliis locis. Præcipue vs. 1074 : « Nec minus hic Tripolis pingui sola porrigit agro »; et v. 379 : « Nec minus hic speculæ vertex subducitur ». Forte tamen hoc vs. dederat : « Nec minus his aliud monstri genus arbiter æthræ Edidit ». Dion. enim v. 394 : Ἐνθά σπιν τέρας ἄλλο θειο θέσκει · quod Paraphrastes reddit : ἐκείναι πότοις. Similiter apud Prisc. legitur v. 387 : « Hic illis aliud posuerunt nomina monstrum ». Fabulam hanc, quam alibi non repererat Hillius, e Dionysio etiam memorat Tzetz. Chiliad. IV, 708. SCHN. Veneta expressit : *Nec minus hic aliud monstri* (pro *aliud*). Sed hoc *aliud* habere locum non potest propter sequens *Edidit*.

547. *Adsistunt scopuli duo*. Horum concurrentium scopulorum neminem alium recorder mentionem fe-

14

Imminet eventus, ut vulgi corda fatiget
 Sors rerum, et mentem terat inclementia fati,
 Et motantur¹ humo, et coeunt sibi vertice saxa. 550
 Sed qua mitis item spirat Notus, Oriciumque
 Pulsant flabra solum, Graiae confinia terræ
 Incipiunt aperire latus, prolixaque longis
 Jugera producunt spatiis, præcincta duobus
 Æquoris infusi procursibus: hanc freta quippe 555

risse, nisi Scylaeem huc referre vel-
 lis, qui in Perip. p. 9 ed. Huds.
 narrat, ab Arione (sive Drilone)
 fluvio dimidiati diei cursu abesse
 Cadmi et Harmoniae lapides. W.—
 Pro *adistant* Schraderus tentat
absistunt, propter oppositionem se-
 quentem *coeunt sibi*, et confert Dio-
 nysium, qui v. 396: Ἀπὸ σπλά-
 γου ἐπέπλυνται. Sed *adistant* hoc loco
 idem est ac *stant*, *siti sunt* scopuli,
 quemadmodum *adstat* v. 318, et
 376 dixit *templa Jovis adstant*, ex-
 primitque Græcum Dionysii ἐπὶ πλά-
 γῃ. Opposita vero accurate red-
 didit Avienus, vs. 550: « Et motan-
 tur humo, et coeunt sibi ».

549. *Ut vulgi corda fatiget Sors
 rerum, et gentem terat.* Probo con-
 jecturam Heinsii, ad Ovid. Met. I,
 101, *legentis et mentem terat incle-
 mentia fati.* Male enim jungitur
vulgi corda et gentem. Favet etiam
 Virg. Georg. IV, 69: « Continuo-
 que animos vulgi et trepidantia
 bello Corda licet longe præsciscere ».
 Silius quoque duo ista conjungit I,
 63: « Dat mentem Juno, ac laudum
 spe corda fatigat »; VIII, vs. 118:
 « Queis ægram mentem et trepidan-
 tia corda levaret Infelix germana
 tori »; et ipse Avien. 1087; (ubi qui-
 dem Schr. legebat *Cor studiis acuit,
 mentem pias, sed perperam.* Ed.)
 Forte tamen scripsit Avienus: « ut

vulgi corda fatiget Sors rerum, et
 mentes terat inclementia fati »; ut
 Ovid. Metam. I, 55: « et humana
 motura tonitrua mentes ». SONA.—
 Certe minor esset mutatio, si re-
 ponendum contempderes: « et gentes
 terat inclementia fati »: quæ lectio
 nulla premitur difficultate; vide
 Propert. III, 3, 67. WASSERB.

550. *Et motantur humo.* Omnem
 motum terræ et montium inter
 prodigia et malorum signa habi-
 tum, adnotavit Barth. ad Stati-
 i Theb. III, 37. W. — *Coeunt sibi*,
 i. e. inter se. Vid. v. 410, 694.

551. *Oriciumque Pulsant flabra so-
 lum.* Dion. 399: Ὀρίων δ' ὅτι πῖρ αἰσν.
 Prisc. 396 *Epiron* vertit, quod idem
 est. Nam Oricum vel Oricos oppi-
 dum est Epiri maritimum, vel pro-
 montorium, juxta Acrocerania.
 Horat. Carm. III, 7, 5: « ille Notis
 actus ad Oricum », ut hic: « qua spi-
 rat Notus ». Propert. I, 8, vs. 20:
 « Ut te felici prævecta Ceraunia
 remo Accipiat placidis Oricos æquo-
 ribus ». W.

552. *Graiae confinia terræ,* inter-
 pretor Græcia, multas terras gen-
 tesque confines habens, vel variae
 regiones et terræ, quæ Græciæ no-
 mine et finibus continentur. Conf.
 superius v. 522. W.

555 et 557. *Pro hanc.... hanc*
Higtius tentavit *hinc...hinc*, refe-

Ægæi lambunt pelagi; citus Hadria rursum
 Subluit hanc fluctu: gemino sic gurgite late
 Graia madet tellus, sortitaque marmora ventos
 Quæque suos, imo turgescunt mota profundo.
 Eurus in Ægæum contorquet flabra: cadentis
 Parte poli Zephyris Hadriatica terga tumescunt.
 Insula se rursum Pelopis visentibus offert,
 Insula quæ platani folio compar sedet. Isthmi

360

rente Schradero, qui tamen ipse nihil mutat, et conferri jubet locum simillimum v. 1103 seq.

556. Oddius maluit *citus Hadria cursu*. Sed Schraderus defendit *rursum*, quia hoc centies ita ab Avieno adhibetur.

557. Pro *Subluit* alius, notante Friesem. conjecit *Subruit*. Sed conf. v. 183. *Gurgite lata* habet Cusp. et Pith. sed quia hoc mendosum est, et *manet* versu sequente omnes editt. antiquas occupavit, quæsi-
 runt critici loco *late* vocem, quæ *remanet* commodè jungeretur. Hinc viri docti manus ad oram editionis Trogn. pro *late* conj. *clusa*, id est, *clausa*, vel *cincta*, vel *lota*, immo *tota*. Alius conjecit *lata*, ut notat Friesem. Sed Camers ad Prisc. 399 sic locum emendavit: « gemino sic gurgite late Graia madet tellus ». Quam sententiam recentiores, quamvis ignari, amplexi sunt. Nam Hudsonus edidit *late*, et *madet* pro *manet* substituendum censuerunt Odd. et Higtius, adsentiente Schradero, qui eam lectionem firmat adpositis vs. 121, 326, 486.

558. *Marmora ventos* vitiose exhibent Cusp. et Pith. *ventos* jam correxit Camers l. c. Adnenserunt Scal. Heins. Huds. Schrad.

560. *Cadentis Parte poli*, id est,

devexi et inclinantis se ad vesperam, ut est apud Virgil. *Æn.* VIII, 280. *Cadens* dicitur *polus*, ut ipse *sol cadens* vs. 273, et *prona dies*. Hæc enim est poetica ratio, ut quemadmodum sol et sidera, ita ipsum cælum, singulis diebus notibusque, circumagi, verti, surgere, cadere, præcipitari dicatur. Quam rationem iuprimis illustravit Heynius V. C. Excurs. II ad *Æn.* II. Pariter, ut hic *cadentem partem*, Noster infra vs. 848 *dejectum axem* (quomodo Camers et Vadianus ibi emendant) Zephyro adsignant. W. — *Latentis Parte poli* ediderunt Cusp. et Pith. Pro eo Higtius tentavit *jacentis*. Sed olim Vad. edidit *cadentis*, quod sine dubio rectum est, et probari a Schradero videtur, qui locum e Phænom. v. 1266 confert, ubi *cadentis Parte poli* in re simili legitur.

563. *Insula quæ platani folio compar sedet*. Pervulgata hæc, et ab omnibus fere geographis veteribus repetita, comparatio forinæ Peloponnesi cum folio platani, ut Solino, pag. 17, b. Melæ, II, 3, 41; Agathem. pag. 193; Strab. II, pag. 138, A. VII, p. 516, A. ubi vid. Casaub. In nummis antiquis, uti adnotavit Jac. de Wilde, pag. 79, Peloponnesus testudini nonnihil similatur.

Quippe caput summum conducitur, arctaque vergit
 In Borean tellus, et Graios adjacet agros: 565
 Cætera sub folii specie distenditur arva,
 Ac per utrumque latus sinuoso sæpe recedit
 Cespitem: sed tepido qua tellus tunditur Austro,
 Graiorum Triphylis sterili se porrigit ora.

SCHÆ.—Conf. not. ad Prisc. v. 402.
 — *Folio compar sedet*, id est, adhæret, vel adfixa est telluri, ut folium platani frutici, vel ramo suo; et mox vs. 565: « Graios adjacet agros ». Sic *sedet telum*, h. e. inflixum est, Stat. Theb. X, v. 656. — Sed hanc sententiam postea retractat Wernsdorfius, et mavult *sedet* esse simpliciter, quod alias *jacet*, *stat* vel *adstat*. Sic enim vs. 732: « sedet eminus ingens Phænagore, et muros adtollitur Hermonassa ». Ed.

564. *Conducitur*, i. e. arctatur, contrahitur, ut v. 266.

565. *Graios adjacet agris* vult Camers ad Prisc. 399, sed ignorans Avieni consuetudinem. Vid. vs. 529, et infra vs. 589: « adjacet hæmum ».

568. *Tepido qua tellus tunditur Austro. Tunditur* A. et hinc Heinsius ad Claud. Add. p. 1011. Prisc. v. 106: « Tyrrhenum Zephyro, Siculum sed tunditur Austro ». Add. vs. 116. Singulare quidem videri possit: *tellus tunditur Austro tepido*; sed similia non desunt. Vs. 373: « Altera pulsatur geuitabilis ore Favoni »; v. 552: « Oriciunque Pulsant flabra solum ». Prisc. 870: « ah æquore Partho, Arrabioque, ferit Zephyrus quod flamine sævo ». Discedit autem a Dionysio, 409, qui Zephyrum hic nominat, et Prisc. 406: « Zephyrumque Triphylidis

arva Excipiunt ». Sed et alibi ventos variavit. Vid. v. 816, coll. Dionys. v. 634. SCHÆ. — *Tenditur Austro* Pith. et Huds. sed rectius Cusp. et Vad. *tunditur*.

569. Recipio Triphylis pro Tripolis, agnito Avieni errore, qui secundam, seu mediam corripuit, utique producendam, ut in Pamphylis. Bene Hillus Dionysium sic correxit, v. 409: Τῆς πρὸς μὲν Ζαφύρου Τριφυλίδος ἡδὴ γαίης. Nec aliter legendum in Prisc. vs. 406: « Zephyrumque Triphylidis arva Excipiunt ». Rectam quoque vocis scripturam pulchre tuetur Jac. Palmer. in Exerc. ad auct. Gr. p. 82. Vid. Strabo, VIII, 519, B. Polyb. IV, 77, p. 473; Pausan. pag. 385 et 819; Diod. Sic. V, 44. Cellarius, I, 960, Triphaliam Polybii, et Triphyliam eandem censet. Miror vero Wessel. qui ad Diodor. Sic. II, pag. 63, utramque sententiam proposuit: Kubnius vero pessime fecit, qui ad Pausan. pag. 385, pro Τριφυλία legit Τριφυλλία. Recte etiam Triphylia editur in Liv. XXVIII, 8, 6, XXXII, 5, 5. Fortasse autem ideo dicitur sterili se ora porrigere, quia ad mare: quam in rem vide Polyb. IV, cap. 77. SCHÆ. — Tripoli Ven. Tripolis Cusp. et Pith. sed Triphylis scribendum monuit Cam. ad Prisc. 406, ubi vide quæ adnotavimus: idque sequentus est Vad. recepit Huds.

Hinc sacer Alpheus flumen trahit, et vagus æquor
Influit Eurotas. Pisanos alter adulat,
Alter Amyclæas celeri secat agmine terras.
Insula qua curvas inclinat concava valles,

570. *Hinc sacer Alpheus flumen trahit.* Legendum videtur *Hic sacer Alpheus*; quia Dionysios, vs. 410: Ἐνθ' ἱεραισιότητος ποταμῶν Ἀλφειὺς ἐδίδου, et Prisc. 407: « per quam descendit flumine pulchro Alpheus ». Sic quoque *sacer* dicitur Senecæ, Thyest. v. 116. Omnes fluvii sacri et Deorum numero adscripti; unde Dionysio ἱερὸς ἱστρος vs. 298, et ἱερὸς Ὠρεος vs. 747. Sed *sacer* etiam vocari potuit propter ludos Olympicos (et hoc verum est). Vid. Heins. ad Ovid. Heroid. II, 114. Conf. Propert. II, 2, 63: « Mercurio et saoctis fertur Bæbeidos uodis Virgineum Brimo composuisse latus ». Fortasse vulgata lectio servanda est et *Hinc* in progressu capiendum: Exinde fluit Alpheus; exinde Eurotas in mare influit. SCHÆ. — Apertius, cur *sacer* Alpheus adpelletur, indicat Silius, XIV, 55: « Hic Arethusa suum piscoso fonte recepat Alpheon, sacrae portaotem signa coronæ », nempe certaminis Olympici, quod ipsum *sacrum* dicebatur, et victores ἱερώνισται, quin ipsa Elis, cojus fluvius Alpheus, ἱερὰ, ut refert Strabo, VIII, p. 548. W.

571. *Pisanos alter adulat.* Antea *adulcat*. Ex Lucretio et vs. 338 *adulat* (i. e. lambit) reposuimus. Huns. — Mihi unice probatur correctio *adulat*, pro *adulcat*, quam primus fecit Barth. ad Stat. Theb. IX, 324, et post Barthium Heinsius, Hudson. et Withof. Specim. Gunth. p. 156. Scæn. — *Alter ad-*

sulcat scribunt Cusp. et Pith. quod metri ratio non admittit. Hinc, carmen ne claudicet, Camers ad Prisc. 410 legendum conjicit: « Influit Eurotas, Pisanos alter et agros, Alter Amyclæas celeri, etc. » Mox sibi ait magis placere *Pisanos alter adulcat*, detractioe unius tantum literæ. Esset hoc pro *adulcat*, quod et ignotum aliis verbum, et hoc loco pariter adversator metro. Hinc miror Vadianum hac alteram emendationem recepisse. Denique addit, legi etiam posse *adundat*, ut v. 338. Quod sane præ aliis amplecterer, adeo commodum est et plane ad formam similium *adluit*, *adludit*, *adlambit*, comparatum; si quidem in uno alio scriptore inveniretur, aut paullo certius veteris codicis scriptura confirmatum esset. Sed recentiores Critici *adulat* jusserunt scribi: quorum mihi certior sententia videtur. Ideo recipiendum in textum putavi.

572. *Amyclææ* edidit Cuspinianus forte ex errore: nam cæteri omnes *Amyclæas*.

573-574. *Insula qua curvas.* Accuratus io his versatus est Dionys. v. 414 seq. et Prisc. v. 411 seq. Post hos versus secundum Diou. v. 416 memorandi erant Melas, Crathis, laou fluvii; sed Avienus hos prorsus omisit, qui subtiles rerum et nominum enarrationes, et quæ aliis ornatum non capiunt, refugere aut dimittere solet. SCHÆ. — *Insula qua curvas inclinat concava valles.* Parum accurate Avienus in-

Arcades immensum propter degunt Erymanthum.
 Hic distentus aquas sata lambit pingua Ladon. 575
 Juxta Argivus ager, juxta sunt culta Laconum :
 Illos prima dies, celer istos adspicit Auster.
 Isthmi terga dehinc geminus circumlatrat æstus,
 Parte Ephyres, piceas qua nox agit atra tenebras,
 Et matutinus qua lucem proserit ortus. 580
 Hic usu Graio nomen tenet unda Saronis.
 Atticus hanc ultra limes jacet, Attica tellus

interpretatus videtur Dionys. v. 414 :
 Καὶ δὲ μίσην νῆσον κελύων χθόνα ναυ-
 τάρων Ἀρκάδης. Nempe κελύων χθόνα
 reddidit, μίσην exprimere neglexit,
 quod præcipuum erat. Neque vero,
 si Cælesyria nomen ab adjaceti-
 bus ntrisque montibus accepit,
 propterea tota dici potest cavis
 vallibus constare. Rectius Priscian.
 v. 411 : « Hic mediis habitant late
 telluris in arvis Arcades ».

575. *Hic distentus aquas.* *Aqua*
 A. et sic citat Burm. ad Ovid. Met.
 l. 702. Cf. Horat. Sat. II, 5, 40;
 Lact. Opif. D. 12, 17. Sed ut
 v. 566 « distenditur aëva tellus », sic
 eodem græcismo hic, ut videtur,
 fluvius dicitur *distendi aquas*. Vel-
 lem tamen exemplum simile de
 fluvio. SCHN.—Bene Paraphrastes,
 Dionysianum μὴ γίνεται ὕδασι ex-
 plicans, διὰ τὸ μέγεθος, inquit, τοῦ
 ποταμοῦ εἶναι τὸ μὴ γίνεται. WASS.

577. *Illos prima dies, celer istos*
aspicit Auster. Libens admitto dis-
 tinctionem Hudsoni, ut elegantio-
 rem, quum Auster etiam *celer* vocetur
 a Claud. Rapt. Pr. I, 92 : « I,
 celeres proscinde Notos », ut Heinl.
 ibi e codd. Dicitur autem *Auster*
celer istos adspicit, pro *adspiciunt Au-*
strum, oratione inversa : et recto
 sensu v. 231 : « Eminus ista Notum
 videt, Arctos eminns illa ». SCHN.

— Male distinguit Pith. *Illos prima*
dies celer, istos. Melius Vad. cum
 Hudsono.

578. *Geminus circum latrat æstus.*
 Usus verbi latrare de illis in litus
 vel scopulos fluctibus, inprimis
 ostendit Burm. ad Val. Flacc. I,
 590. SCHN. Exprimit hoc verbo
 Dionysii περιβρυμαί. v. 420. Idem
 supra adhibebat versu 48. Simili-
 ter v. 149 dicit : « circumtonat un-
 da »; et v. 182 : « mugitum pelagi et
 gemitum ». W.

579. *Piceas qua nox agit atra te-*
nebras. Per *piceas tenebras* expressit
 Dionysii πῶτι ζῶεν. Geminum est
 v. 237 : « Et qua prona dies atris
 involvitur umbris ». SCHN.

581. *Hic usu Graio.* *Ritu V. risu*
 Ven. A. et Cusp. Heinsius inde ritu
 cum V. Sed vulgatum tueor. Rem
 decidat ipse Poeta, v. 59 : « Mortuus
 hic Graio perhibetur gurgis in usu »,
 Idem Or. mar. 402 : « Hunc usus
 olim dixit Oceanum vetus »; add.
 ib. v. 674 : « quam vetus mos Græ-
 ciæ Vocitavit Accion ». SCHN. Adde
 versum 771 : « Iusula quæ prisci
 signatur nominis usu Aurea ». W.
 Pro *risu* melius *usu Graio* Pith. et
 Hud. quod usui Avieni congruum
 est.

582. Schraderus edere voluit *Anne*
ultra, scil. Isthmum, quia Dionys.

Belligeratorum genitrix memoranda virorum.

Fertilis hæc herbis Ilissum subvehit amnem:

Ilissi Boreas stagno tulit Orithyiam.

585

Bæotumque dehinc sese confinia jungunt,

Et Locris, et patuli sulcator Thessalus agri,

Et Macetum præpingue solum; tumet arduus Hæmus,

Threiciumque caput subducitur: adjacet Hæmum

Partibus ab Zephyri Dodonæ vatis alumnus.

590

v. 423: Νέβη γὰρ αὖν ἰσθμίου - et Prisc. 425: «Attica sed tellus post isthmou solis ad ortum est». Sed apud Avienum isthmi mentio remotior est, et verbosior descriptio, interveniente Saronide. Igitur ad hanc quasi proximam se retulit, quod perinde erat, scripsitque *Atticus hanc ultra*.

584. *Fertilis hæc herbis*. Vulg. *herbas Ilissum subvehit amnem*. Huds. — Anglus editor supposuit *herbis*; sed *herbas* dicitur, ut vs. 674, «glebamque ferax, et opima virentum»; versu 747: «pingues sola», cespitis ample». Oudenn. Obs. Misc. vol. V, p. 70. Ego legendum puto, partim cum Hudsono: «Fertilis hic herbis Ilissus subvehit amnem», inprimis, quia plane sic v. 1030, de Cilicia: «Pyramus hic undas, hic volvit Pinarus æquor». Hac correctione admissa Avienus forte defendi poterit a nota Barthii, ad Stat. Theb. IV, 53, ubi de Ilisso: «Eadem licentia eo etiam proveci sunt, ut terram Atticam circa Ilissum, contra Senecam et rei ipsius fidem, ausi sint fertilitatis commendare. Sane sic Avienus Periegesi Dionysii, vs. 582, 583, 584: *Attica tellus... Fertilis hæc herbis*, etc.» Sed tamen et vs. 1218 legitur: «Attica qua pulchra tellus pinguescit Ilisso». Ilissi nomen

modo producta, modo correpta syllaba, usurpatum Barthius eodem loco solite poetarum in nominibus propriis licentiæ adsignat. W. — *Fertilis hæc herbis* Cusp. et Pith. *herbis* Vad. — Pro *Ilissum* Cusp. vitiose *illissum amnem*, et v. seq. *Ilisi*.

585. Legendum *Orithyian*, et sic etiam corrigendum Priscianum, v. 426, monet Schrad. Ilissum rapta Orithyia celebrem similiter memorat Stat. Theb. XII, 630: «raptæ qui conscius Orithyie Celavit Geticos ripis Ilissus amores».

587. *Patulis sulcator Thessalus agris* ediderunt Cusp. et Vad. *patuli agri* Pith. et Huds. quod priori præferendum videtur. Ad illustrandum *sulcator* Schrad. addidit Prudent. contra Symm. II, 939: «Respice, num Libyci desistat rursus arator... Numne Leontini sulcator solvere campi Cesset frugiferas Lilybæo ex litore cymbas».

588. *Et Macetum præpingue*. *Macedum* A. frequens hic error. Vid. Heins. ad Claudian. Ruf. II, 279. *Præpingue solum* sorte ductum est e Virg. Æn. III, 698. Schn. — *Macedum præpingue* Cusp. et Vad. *Macetum præpingue* Pith. et Huds. *Hæmus* et *Hæmum* scribunt Cusp. Vadian. Pith. *Æmus* Huds.

589. *Caput subducitur*. Cf. v. 99.

590. *Dodonæ vatis alumnus*: sic

Axe Noti rigidas subter rupēs Aracynthi
 Gens Ætola colit; campis ibi pulcher apertis
 Labitur, et virides sulcans terras Achelous
 Irruit Hadriaci tergum maris; hique frequentes
 Fluctibus adtolluntur Echinades: haud procul inde 595
 Prisca Cephallenæ consurgunt oppida terræ.
 Delphica quin etiam miscet confinia Phocis,
 Lucis in exortum protentior; inque Böoten
 Thermopylæ cedunt. Illic se Parnassia rupes

omnes habent editi, nisi quod Vad. *Dodone* scripsit: quod etiam ingenio reppererunt Higtius et Schrad. cætera variis conjecturis tentantes, quæ in notis Schraderi referuntur, et quibus ipsi sibi parum effecisse ad elucidandum hunc locum visi sunt. Etenim si vel *Dodone alumna vatis*, vel *patris*, vel *Dodonæ alumnus* nescio quis, *mitis*, *vastus*, *dives* pro *vatis* dicatur, hactenus parum inde lucis accedit. Mihi servanda videtur vulgata lectio, intelligenda vero de monte Tomaro, in quo Dodona. — Vid. Excursus V ad calcem hujus carminis. Ed.

591. *Axe Noti tritas subter*. Pro *tritas* ego recipiam *rigidas*, quod Ambr. offert. Accedunt literarum compendia in aliis, et firmat lectionem usus Avieni, ut vs. 428: «Nec procul hinc rigidis insurgunt rupibus Alpes». Et v. 783: «rigidi juga maxima montis Nubibus adtollunt rupes, et terga tumescunt». Vs. 208: «rigidas errare ferunt per marmora cautes»; et conferatur vs. 1333. Sic etiam *rigere* v. 810. SCHN. — *Axe Noti tritas subter*: sic male Pith. et Huds. *rigidas subter* Cusp. et Vad. dederunt, recte.

592. *Campis apertis Labitur*, ut *per aperta locorum* v. 281, 1182, et

per plana Prisc. v. 634. W. — Oddius tentavit *ubi pulcher*, quod improbat Schrad. atque ibi firmat vs. 801: «Icarus... consurgit, namque Sabæi Turis ibi semper, etc.» Cuspinianus tamen *ubi pulcher* exhibuit, neque id mihi improbandum videtur.

593. *Virides sulcans terras Achelous*. Sic Virgil. Georg. IV, 291, «viridem Ægyptum» propter Nilum adpellat. Conf. Heins. ad Val. Flacc. V, 486. SCHN.

594. Oddius: Forsan *hincque frequentes*; et Heinsius *hisque* legit. Sed *hicque* Schraderus ait frequens Poetæ esse, et cum *aditolluntur* comparat versum 712: «Nec minus adtolluntur Ionides insulæ ab alto».

596. *Cephallenæ terræ*. Priscian. v. 449: «Regna Cephallenæ prope sunt sapientis Ulyssi». Conf. Wass. ad Thucyd. p. 670; Bondam, Var. Lect. p. 328. SCHN.

599. *Thermopile cedunt* Cuspin. mendose: reliqui *Thermopylæ cedunt*. — *Parnassia rupes*. Duplex invenitur scriptura *Parnassus* et *Parnasus*. Hanc probat Heins. Virgil. Ecl. X, 11, Georg. II, 18; Drak. ad Liv. XI. II, 16, 1. Utrumque scribi vult Spanheim. ad Callim. in Del. v. 93. SCHN.

Erigit : hic celeri Cephissus volvitur unda :
 Hic quondam Python transactus arundine membra,
 Sanguinis et cassus prolixa volumina solvit.
 Illic sæpe Deum conspeximus adridentem,
 Inter turicremas hic Phœbum vidimus aras.

Nunc ut quæque vago surrexerit insula ponto,
 Ordine quo steterint pelago circumflua saxa,
 Expediam. Cymbæ ducatur cursus ab unda

600. *Cephissus volvitur*. Variare Græcos in scriptura hujus nominis, monet Heins. ad Ovid. Met. III, 343. De fluvio ipso Palmer. Gr. ant. p. 682. SCHM. — *Cephysius evolvitur* Ven. Cusp. contra metrum. Pith. et reliqui *Cephissus volvitur*.

601. *Python Cusp. et Vad.* — *Transactus arundine*. Tractus A. unde *trajectus* fieri potest. Sed nihil mutandum. Lucan. IX, 824 : « Perque caput Paulli, transactaque tempora fugit »; v. 828 : « Quid prodest miseri Basiliscus cuspidē Murri Transactus ». Cf. III, 586. *Python* genere mascul. apud Senec. Herc. OEt. 92, Medea, 700, Herc. fur. 455; Lucan. V, 79, VIII, 148. Alias *anguis* feminino sæpe usurpatur, ut docet Heins. ad Ovid. Met. IV, 494. SCHM.

602. *Sanguinis et casu prolixa solus Vad. habet*.

603. *Hic et pro Illic* notavit vir doctus in marg. Trogn. Sed et aliis locis *illic* et *hic* continuare Avienus, vel promiscue ponere solet. Conf. vs. 478 seq. Cæterum videtur Avienus hunc versum ad formulam Virgilii composuisse, Ecl. I, 43 : « Hic illum vidi juvenem, Melibæ, quotannis Bis senos cui nostra dies altaria fumant ».

604. *Inter turicremas hic Phœbum*. Clare hæc synonyma docent ethnicum fuisse Avienum, forte Macrobiani amicum. SCHMAD. — Macrobiani amico antiquiorem esse Noster, ostendo in Proëm. Non solum ethnicum se hoc loco proficitur, sed et commemoratum aliquando in Græcia, et quidem eo tempore, quo nondum eversa Deorum templa erant, hoc est, ante Theodosii tempora, ut qui se Apollinem Delphicum inter aras veneratum esse significet. Ad *turicremas aras* confer v. 519 et 802 : « Icaros ignicomo Soli sacra, namque Sabæi Turis ibi semper vaga fumum nubila volvunt ». W.

605. *Nunc ut quæque. Nunc age ... expediam* formula transitionis est, poetis frequens. Vide Virgil. Georg. IV, 150, Æn. VI, 759, VII, 40, XI, 315; Lucret. VI, 1087. SCHM. Et verbo *expediam* hoc modo sæpius utitur Noster, ut v. 359, 1331. W.

607. *Cymbæ ducatur cursus ab unda. Ab unda* Ven. Aubr. et V. ad *undam* Pith. Sed hoc est sana corrumpere. Ubique fere Dionysius, et Dionysium sequutus Avienus ab Occidente incipit, ut v. 472 : « Hic rursus occiduis Europam fabor ab

Gurgitis occidui : precor, adspirate, Camenæ,
 Inter et oppositas intendite lintea terras.
 Gadir prima fretum solida supereminet arce,
 Adtollitque caput geminis inserta columnis.
 Hæc Cotinussa prius fuerat sub nomine prisco,
 Tartessumque dehinc Tyrrii dixere coloni;

oris; et conf. v. 265, 394 et 395.
 SCHM. — *Cursus ab unda exhibet*
Cuasp. cum Vad.

609. *Intendite lintea terras. Linea*
Ven. Pith. lintea Trogn. Madr.
Huds. (Vid. Obs. Schrad. p. 49.)
Sic etiam correxerunt Vlit. ad Grat.
35; Wasse ad Sall. Fragm. p. 263;
Heina. ad h. l. SCHM.

610. *Super eminet divisum sribit*
Pith. sed conjunctam scripturam
supereminet, quæ in reliquis est,
probat Schrad. collatis Virg. Æn.
VI, 857, X, 765; Ovid. Trist. I,
2, 49.

611. *Geminis inserta columnis,*
media inter duas columnas jacet.
Prisc. v. 462: « statuas hæc Hercu-
lis inter A Tyrriis colitur ». Nempe
columnas Herculis intelligit, quas
Avienus solet simpliciter columnas
adpellare. Vid. v. 277 et 414. W.

612. *Hæc Cotinussa prius. Cotynusa*
A. Κοτύνουσα Dionys. v. 455. Tzetz.
Cbil. VIII, 688; Prisc. v. 463: et
hanc scripturam in conjecturis præ-
ferebat Hudsonus. Sed alio non
ducit analogia; quippe Κοτύνουσα
contractum est ex Κοτύνουσα, ἀπὸ
τῶν κοτίνων, ut Ἐρικύουσα, Πιτυεύου-
σα, ex Ἐρικύουσα, Πιτυεύουσα. Vide
Salm. ad Solin. p. 68, a. G. Hanc
etiam scripturam codices optimi
servare solent. Sic Pharmacussa in
Suet. Jul. 4; Arginussa, Cie. Off.
I, 24. Hinc in Or. mar. v. 148 se-
cure lego: Ophiussam ad usque, pro

Ophiussam, quod habent Ven. et
Pith. De Cotinussa Plin. lib. IV,
22, a. 36: « Majorem (Gadium) in-
sulam Timæus Cotinussam apud
eos vocatam ait »: ubi bene ab oleis,
pro apud eos, vel a poteis, legen-
dum vidit Voss. ad Mel. p. 781
Gron. Add. schol. ad Arist. Plut.
v. 586. SCHM.—Sub nomine prisco.
Sic in Or. mar. v. 682: « Arelatus
illie civitas adtollitur, Theline vo-
cata sub priore æcenlo, Graio inco-
leute ». SCHM. Vocula sub apud
Nostram sæpe solet παρ' ὧν. Vide
not. ad v. 81 et 175. W.—Cotinussa
scribunt Cuasp. Vad. Pith. Huds.

613. *Tartessumque dehinc Tyrrii*
dixere coloni. Additamentum Avieni.
Simile huic Or. mar. v. 85: « Hic
Gaddir urbs est, dicta Tartessus
prius »; v. 267: « Gaddir hic est
oppidum: Nam Punicorum lingua
conseptum locum Gaddir vocabat:
ipsa Tartessus prius Cognominata
est ». Add. Plin. IV, 22: « Majorem
Timæus Cotinussam apud eos vo-
catam ait: nostri Tariesson adpel-
lant, Pœni Gadir, ita Punica lingua
sepem significante ». Sallust. fragm.
Hist. II apud Priac. « Tartessum
Hispaniæ civitatem, quam nunc
Tyrrii mutato nomine Gaddir ha-
bent ». Sed errant. Vid. Bochart.
G. S. p. 608. (Chan. lib. I, c. 34.)
Seur.—Tyrrii dixere coloni, possis e
Virgilio ductum credere, Æn. I,
vs. 12.

Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat,
 Pœnus quippe locum Gaddir vocat undique septum ⁶¹⁵
 Aggere præducto. Tyrii per inhospita late
 Æquora provecti, tenere ut cespitis oram,
 Constituere domus; dant hi quoque maxima templa

614. *Barbara lingua non diversa a Tyria; sed synonyma cumulantur.* Dionysius omnia solis Phœnicibus tribuit. Pro *Gades* requiritur integrum *Gaddir*, ut Or. mar. 267. Cf. Carrión. ad Sall. p. 50. SCHÆ.—*Gades hanc* scribunt Cusp. Vad. Pith. sed Hudsonns, nescio unde, *Gadir* edidit. Ego vero malim retinere *Gades*, quia hoc vulgatum et Romanum vocabulum, quod origine barbarum, et ex *Gaddir* formatum esse, versu demum sequente indicat.

615. *Focat undique septum.* Varie scribitur verbum *sepio* et nomen *sepes*, nam alii solent *sepio* et *sepes*. Neutram scripturam damno: secundam præfero, quia sic *sepius* in codice Virgilii Mediceo. SCHÆ.—Burmamn. ad Copam, vs. 28, pro «Nunc etiam in gelida sede lacerta latet» vult *sepe*: quod probabat Oudend. ad Calp. III, 95, corrigens: «vel propius latitans vicina sepe sub horti». Hanc tamen emendationem Wernsd. refutat hujus op. tom. I, p. 445. Scribitur a nonnullis *sepes*, probante Pierio ad Virg. Ecl. I, 54, propter adverbium *sepe* ejusdem, ut ait, originis: quem sequitur Norisius ad Cenot. Pisan. p. 485. Sed id confusiōni nonnumquam ansam præbuit. Hinc male Davis. ad Cic. de Div. lib. I, cap. 7: «adaugescit (ventus) scopulorum sæpe repulsus» voluit reponere *repulsus*, non cogitans *sæpe* esse substantivum:

nam ventus *repulsus* dicitur *scopulis*, ut apud Vitruvium, lib. I, 6: «Venti ad angulos frangantur, repulsique dissipantur». Et Lucan. IX, 450: «scopulisque repulsus». Nos vero, ut errorem quam maxime prævitemus, *sepes* et *sepire* scribere decrevimus. ED.—*Gadir* scribunt omnes antiquæ, item Huds. Hic tamen alios *Gaddir* malle observat, et Salmasium citat in Exerc. Plin. pag. 202. Idem Schraderus requirit.

616. *Aggere præducto.* Sil. Ital. X, 411: «fossas instant præducere muris». SCHÆ.

617. *Æquora provecti.* Non probo conjecturam Hudsoni: *provecti tenere, et cespitis ora Constituere domus.* Nulla enim mutandi ratio sine MSS, neque in ora tantum domus statuat. Tueor quoque scripturam *domus*, quia sic et v. 1064: «Mutavere domus»: neque aliter in Livii codd. inventum. Vid. Drak. ad III, 29, 5. SCHÆ.—Antiqui Cusp. Vad. Pith. ediderunt *provecti tenere ut cespitis oram*, quod quibusdam mendosum visum est. Viri docti manus in marg. exempli mei edit. Cusp. emendavit *tenuere hanc cespitis oram*. Ego tuendam antiquam lectionem arbitror, facta post *provecti* et *oram* distinctione, hoc sensu: Tyrii late provecti per æquora, postquam oram hac etiam maritimam occupaverunt, istam etiam in insula constituere domus.

618. *Domus* edidit Pith. et Huds.

Amphitryoniadæ, numenque verentur alumnæum.
 Insula se propter Gymnesia tollit ab alto,
 Ac dilecta vago pecori consurgit Ebusus,

620

domos Cusp. et Vad. Prius defendit Scbrad. quia sic et v. 1064. Atque ibi Cuspian. et Vad. quoque tenent *domus*. — *Dant hi quoque maxima*. *Dant* præsens pro præter. perf. posuit. Imitatur Virg. *Æn.* IX, 266: « Cratera antiquum, quem dat Siphonia Dido ». Georg. I, 279: « tum partem Terra nefando Cœumque Iapetumque creat, sævnmque Typhœa ». Avienus supra vs. 492: « Cyllenæ finibus olim Quæ petit Hesperii freta gurgitis ». *Dare templa sæpe dixit* Ovidius in *Fastis*. SCHN.

619. *Numenque verentur alumnæum*. Pro eo Heins. ad Ovid. *Met.* IV, 421, conjectit « et numen venerantur alumnæum ». Sed *vereri Deos* quum apud alios reperias, tum apud Ciceronem et Livium. Vid. Drak. ad Liv. V, 28, 4. SCHN. — Singularem templo Herculis apud Gaditænos reverentiam et religionem fuisse indicat Silius, III, vs. 30: « Sed nulla effigies simulacraque nota Deorum: Majestâte locum et sacro implere timore ». W.

620. *Insula se propter*. Avienus ordinem invertit, et Gymnesiam ante Ebusum nominat. Rectius Manil. IV, 637: « primamque intrantis in Orbem Oceani victricem Ebusum, et Balearica regna ». Confer Hill. SCHN. — *Gymnesia*. Dionysio et Prisciano sunt Gymnesiæ. Pariter, ut hic, Avienus in *Or. marit.* 467: « Post hæc per undas insula est Gymnesia, Populi incolarum quæ vetus nomen dedit, etc. » sequitur Veteres, quos reprehendit

Steph. Byz. Γυμνησίαι, δύο νῆσοι παρὶ τὴν Τυρσηνίδα· εὐχ' ὥς τινες, μία. Attamen etiam Strabo, lib. II, p. 184 de insulis, οὐ πολλὰι, ὧν εἰσὶν ἡ τε Γυμνησία καὶ Ἔβυρος, nisi ibi legendum sit αὖ τε Γυμνησίαι, ut lib. III, pag. 240: Αἱ τε Γυμνησίαι νῆσοι προκείμεναι πλησίον, καὶ ἡ Ἔβυρος, ἀξιοῦργοι νῆσοι. SCHN. — *Diversas Geographorum veterum sententias de nomine, numero, situ Gymnesiarum vel Balearium insularum exposui in Exercit. de Antt. Bal. c. 1, § 1, 2 sq. W.* — *Gymnesia*. Baleares duas olim Gymnesias dictas fuisse Geographi memorant, ἀπὸ τῆς γυμνόπτεος, i. e. a nuditate, quod incolæ nudi aliquandiu vitam egisse dicantur. Baleares autem ἀπὸ τοῦ βᾶλλον, i. e. a jaculando. ED.

621. *Ac dilecta vago pecori consurgit Ebusus*. Hæc probantur Veterum testimoniis apud Bochart. Chan. I, cap. 35. SCHN. — Adducit quidem Bochartus plura Veterum loca, quibus natura Ebusi describitur, illud vero, quod Avienus hoc loco de ea insula prædicat, multa aluisse pecora, et bona pascua habuisse, diserto alius scriptoris testimonio nondum adprobatum legi. Potest tamen huc trahi Diodori Sic. locus, lib. V, p. 297, ed. Rhod. ubi ait, in proventibus insulæ maxime commendari lanani, propter insignem ejus mollitiem. Unde oves Ebusi maxime laudatas fuisse adparet, quas et Avienus sub *vagi pecoris* nomine præcipue intelligit. Nam oves et capellæ poetis dici solent *vagæ* et *errantes*. Virgil. *Cul.* v. 47,

Sardiniaëque arces, et inhorrens Corsica silvis :
Æolidesque dehinc tumidis se fluctibus edunt
Insulæ, et inserto canescunt undique ponto.

103 ; Calpurn. V, 5, 15. W. — *Consurgit Ebusus*. Pariter Priscian. vs. 465 : « hinc frangitur æquor Ebusus ». Inveniant ergo in suo codice apud Dionysium, vs. 457 : ἄγχι δ' Ἐβούσος. Infeliciter autem Casaub. ad Strab. II, p. 154 defendit καὶ Βούσος. SCHN.

622. *Sardiniaëque arces*. Recte. Sic et describitur Sardinia a Claudiano, Bell. Gild. vs. 511 : « quæ respicit Arcton, Immitis, scopulosa, procerax, subitisque sonora Fluctibus : Insanos infamat navita montes ». Is autem *Insanos montes* vocat nomine proprio. Vid. Liv. XXX, 39 ; Florus, II, 35. τὰ μαινόμενα ἔρη etiam Ptolemæo, III, 3. SCHN. — Omnis montes in Sardinia conspicuos respicit Avienus, ubi ejus *arces* nominat. Nam arces loca quælibet edita, τὰ ἄκρα. Hiuc Virgilius *Rhipæas* et *Rhodopeas arces* dicit Georg. I, 240, IV, 461 ; Græti *Ætnæas* v. 524. Ob eandem causam insulas alias adpellare Noster arces solet. Vid. v. 630, 655, 661. Cæterum, qui sint Insani montes Sardiniaë, et enī ita dicantur, apud neminem se legisse fatetur Glareanus ad Liv. l. c. Ego suspicor hanc rationem nominis esse, quod in iis montibus apiastrum venenatum, sive Sardon herba nasceretur, quæ insanos reddere homines, et risu immodico enecare credebatur. Vid. Serenus Sam. v. 431. Similiter ora quædam Ponti Euxini, ἀπὸ μαινόμενα, a lauro insana nomen habuit, quam ab Ansonio, Carni. de Ostr. vs. 39 « insanam Propontidis actam » dici notavi ad eum locum (hui. op.

tom. I, p. 286 sq. Ed.) W. — *Et inhorrens Corsica silvis*. Adposite Theophr. Hist. Plantarum, V, 9, et Diodorus Sicul. lib. V, pag. 295 : ἡ δ' ἅλη νῆσος ἀμαγέτης οὖσα, πολλὰν τῆς χώρας ἐρρινὴν ἔχει, πεπυκασμένην δρυμῶν συνιστά. Talis etiamnum est. Vid. Boswell. p. 24. SCHN. — Montes Corsicaë memorat Rutil. I, 431, quibusnam silvæ conjunctæ. *Inhorrens silvis* dixit, ut Virgilius, Georg. I, 314, « messis inhorruit », et Æn. III, 23, « hastilibus horrida myrtus » ; et ipse Noster, v. 1037 : « Horrescitque comis nemorum ». Nempe *horre* poetis omnia dicuntur, quæ dense succrescunt, vel eriguntur. W.

623. *Æolidesque ... Insulæ*. Hoc singulare, ut notat Huds. ad Dion. 461, pro *Æoliæ* ; nihil tamen mutò. Justinus, IV, 1, 11, citatus ab Hudsono : « Accedunt vicini et perpetui Ælinæ montis ignes, et insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur iactandium ». Diod. Sic. V, 7 : μεταβιβάσμεν τὸν λόγον ἐπὶ τὰς ὀνομαζομένας Αἰολίδας. et V, 12 : ἐπὶ τὰ περὶ τὰς Αἰολίδας νῆσους διελθόμεν. SCHN. — De peroratione horum nominum jam dixi ad Priscianum, vs. 475. W. — *Æolidesque* dedit Cusp. Pith. Huds. *Æoliæque* legere jussit Camers ad Prisc. 475, eumque sequutus est Vad. quia Æoliarum et Æolidum insularum discrimen norant. Sed tamen ipsum Avienum sic scripsisse, nondum liquet, quia discrimen illud nominum Veteres non perpetuo observasse certum est. Vid. not. ad Prisc. v. 475.

624. *Inserto canescunt undique*

Has dudum tenuit rex Æolus: Æolus illic
 Hospita jactatis indulsit litora nautis,
 Æolus inperio summi Jovis arbiter alto
 Impositus pelago est, effundere carcere ventos

615

ponto. Sic v. 32: « Mæotida Tethyn Intrat (Tanais) et inserto freta pel-
 lit vasta fluento »; v. 1160: « Divi-
 dit (Euphrates) inserto mediam Ba-
 bylous fluento ». Ad *canescunt* cf.
 vs. 1379: « Ima jugi exstantis ve-
 stigia gurgite cadent ». SCHN. —
 Addi possunt vs. 104 et 144. Signi-
 ficat iis verbis Avienus, insulas
 Æolias interfaso mari et interjectis
 aestuariis circum circa adlui, ut natu-
 rum earum, propter quam Πλωται
 adpellatæ, et adjectam rationem
 Dionysii, v. 466, exprimat, Οὐνικα
 μέσσην ἔχουσι περίπλους ἀμφόλιον.
 W.

625. *Has dudum tenuit rex Æolus.*
 Naso, Metam. XIV, 223: « Æolon
 ille refert Tusco regnare profundo,
 Æolon Hippotaden cubilentem car-
 cere ventos ». Aliorum poetarum
 loca paullo post adducimus. W.

626. *Hospita jactatis indulsit litora
 nautis. Jactatis*, ut supra de Cadmo
 et Harmonia, v. 542: « nam longo
 jactati sæpino orbe », ad exemplum
 Virgilii, Æn. I, 3: « inultum ille
 et terris jactatus et alto ». Describit
 autem hoc versu Avienus hospitali-
 tatem Æoli, ut Dionysii φιλόξενο
 βασιλῆος, et Homeri, Odys. X, vs.
 14, exprimat, qua *nautis* advenien-
 tibus *indulsit*, concessit, aperuit li-
 tora sua ad escedendum. Et utitur
 iis verbis, quibus apud poetas ad-
 venæ solent, hospitium petentes.
 Apud Virg. Æn. VII, 529, Ilioneus:
 « Dis sedem exiguum patriis
 litusque rogatus Innocuum »; et
 apud Val. Flacc. IV, 736, Echion

ad regem Lycum « Dicta ferens:
 lectos fama est si nominis umquam
 Hæmonii subiisse viros, det litora
 fessis ». Contra Noster de insulis
 quibusdam inaccessis dicit vs. 808:
 « Horum aliz duris reserant vix li-
 tora nautis ». W. — *Indulsit litora
 nautis* habet Venet. et Pith. recte
 omnino. Cuspinianus, nescio utrum
 aberrans, an consulto, edidit *includit
 litora nautis*, quod non capiens
 Camers ad Prisc. 475, scribi jussit
inclusit lintea nautis, per synecdo-
 chen, inquit, i. e. naves, atque hu-
 jus auctoritatem temere sequutus
 est Vad. et duram poetæ locutionem
 obtrusit, etsi salva ejus sen-
 tentia. Plenior adsertio receptæ le-
 ctionis ex justa interpretatione pe-
 tenda est, quam priore hujus notæ
 parte dedi.

627. *Æolus imperio summi Jovis.*
 Potestatem ventorum Æolo a Jove
 concessam prædicant poetæ secun-
 dum Homerum, Odys. X, 21 seq.
 Virgil. Æn. I, 65: « Æole, namque
 tibi Divum pater atque hominum
 rex Et mulcere dedit fluctus, et
 tollere vento ». Item Val. Flacc. I,
 591: « Intonuit donec pavidis ex
 æthere ventis Omnipotens, regem-
 que dedit, quem jussa vereri Sæva
 cohors ». Addendus Silius, IX,
 492. Quibus de causis Æoliis insu-
 lis carcerem ventorum, et Æolo eo-
 rum imperium adtribuerint poetæ,
 de ea re disputant Riccius, Dissert.
 Hom. LII, et Heyn. V. C. Exc. I ad
 Æn. I, t. II, p. 130, novæ edit. W.
 628. *Effundere carcere ventos.*

Et sedare salum. Septem sese æquoris æstu

Emergunt arces, septem quas æquoris æstu

61a

Forte legendum «et fundere carcere ventos, Et sedare salum». Nam alibi quoque Avienus et venuste repetebat. Sic vs. 550: «Et motantur humo, et coeunt sibi vertice saxa»; vs. 307: «Jugera... Et grege nuda jacent, et sunt cultoribus orba». Ipse Virgilius hac in re eandem repetitionem habet lib. I, vs. 62: «regemque dedit, qui fœdere certo, Et premere, et laxas sciret dare jussus habenas». SCHN.

630. *Septem sese Emergunt arces.* Alias quidem Poeta *arces* vocare quascunque insulas solet, propter eminentes montes et scopulos, ut ad vs. 632 jam notavimus, sicut et *saxa*, ut vs. 606, 666; sed hic usurpare illud vocabulum de Æolia videtur, cum significatione regni, sedis vel aulæ Æoli, quemadmodum Virgil. Æn. I, 56, dicit: «celsa sedet Æolus arce». W. — *Emergunt arces sese æquoris æstu* * * *Hic habuit.* Verba illa *sese æquoris æstu* male hoc loco ponuntur. Dossunt nonnulla hisce similia: «incudem Mulciber olim Hic habuit». Huns. — Vix probabile, quia Dionysius nihil simile habet. Deinde æque commoda Vulcani mansio in Sicilia, ubi Ætna, aut ad Lemnum. Favere tamen videtur *habuit*. Probabilius esset: «Septem sese æquoris æstu Emergunt arces Plotæ cognomine: sedem Hanc habuit». Ovid. Metam. V, 496: «hos vunc Arethusa penates, Hanc habeo sedem». Plotas memorat Dionysius, et causam nominis addit vs. 465, 466; memorat etiam Priscianus, vs. 476: «Quas septem numero perhibent, cognomine Plotas: Quip-

pe viam ratibus pelago dant undique vasto». SCHN. — Mihi videtur Avienus nomen *Æolus*, quod mendoso æquoris simile est, pro more suo repetiisse, atque ex imitatione Virgilii, quem tutus hic locus respicit, scripsisse: «celsam rex Æolus aulam Hic habuit». Sugerunt hanc emendationem loca Virgilii, Æn. I, 56: «celsa sedet Æolus arce»; et vs. 140: «illa se jactet in aula»; alia ipsius Avieni loca, in quibus *aulæ* voce ad designandam regis sedem utitur, ut vs. 664: «Hanc anper est tellus Ithaci vetus aula tyranni»; v. 1200: «stat maxima Beli Aula»; v. 1217: «Hæc quum Pandionis letum componeret aule». Maxime autem versus 955 huic loco plaue similis et adpositus: «Hanc nrhem quondam, magni Jovis ardor, Asopi Virgo... Aulam habuit». Wd. — *Emergunt arces, sese æquoris æstu* * *. Sic mutilatum et repetitis inaniter vocibus deformem versum exhibent Ven. et Pith. Lænniam utcumque explere conati sunt Cuspin. et Vad. «Emergunt arces, septem quas æquoris æstu Hic habuit»; nempe *Hic Æolus*. Quæ lectio utique tolerari, et conformis Dionysio haberi potest, siquidem ille post Æolum ter nominatum versu 465 subjicit: *Ἐν τῇ δὲ τοῦ αἰῶνος, Septem autem ei (Æolo) illæ sunt.* Et si constaret, esse eam e bono codice haustam, nihil amplius requirerem. Interim hæc lectionem, utpote duobus editoribus probatam, nec incommo- dam, ipse recepi. Sed recentiores varie correxerunt, quos vide supra.

Hic habuit. Tunc Ausoniam se pandit in oram
 Tellus Trinacria et patulo distenditur agro.
 Hæc autem trinis laterum procursibus adstat,
 Ternaque cæruleis longe juga porrigit undis.
 In matutinos Pachynus producit ortus:
 Pars tepet a Zephyro Lilybeia: celsa Peloris
 Tota sereniferæ pulsatur flatibus Ursæ.
 Hic iter infidum pelagi, miserandaque fata

635

631. *Se pandit in oram* vitiose expressit Cuspinian. Unde Camers ad Prisc. 478 scribi jussit *pandit in oram*, quod verum est, et a reliquis receptum. Cæterum Pithæus hoc versus perperam interpungit post tunc.

632. *Tellus Trinacria. Trinacria* A. quod probat Schrader. adlegans Prisc. vs. 466: «Sardinia tellus»; v. 521: «Ithacæ tellus»; ipsumque Avienum, v. 664: «Tellus Ithacæ»; et v. 679: «Fertilis Æginæ tellus». Ego nil muto, nam sic et supra Noster, v. 414, *tellus Europa*; ubi et alia exempla adducta vide.

633. *Trinis laterum procursibus. Laterum actus* de eadem Sicilia dicit Prisc. 479, et cf. sup. v. 473. W. — *Adstat*. Sic vs. 318: «Adstat Cyrene propter vetus»; et vs. 376: «Templa Sinopæi Jovis adstant». Ed.

634. Schraderus emendat *Trinacria*, quia præcedit *trinis*, et Avienus vocum repetitione delectatur. *Trinus* amplius apud eum occurrit vs. 473, 831, et apud Ovid. Calpurn. et alios. Per *juga* intelligit promontoria, ut vs. 233, secundum emendationem nostram.

635. *Pachynos* scribunt Cuspian. Vad. Pith. *Pachynas* Huds. eamque scripturam e cod. A. probat Schr. Conf. ad vs. 129.

636. *Pars tepet a Zephyro*. Higü

conjectura est: «Arx tepet a Zephyro Lilybeia». Fortasse *pars* sic nou ponitur; vs. 371 regio *pars* vocatur: hic alia ratio. *Arx* contra sæpe ita ponitur; v. 186, 684, 957, Or. mar. 314. Sed tamen, an *Arx* in nominativo sic ponitur? Dubito, et hoc me retinet. Cæterum probo lectionem A. *ab Zephyro*, quæ firmari potest collatis vs. 511, 590, 868. Aliter tamen Ovid. Fast. II, 148, nulla variatione notata. SCHN. Vad. hic aliter distinguit ac legit: «Pars tepet a Zephyro Lilybeia celsa, Pelori Tota sereniferæ». — *Celsa Peloris*. D'Orvillius in Sicul. p. 4: «Pelorus humilis admodum e longinquo venientibus adparet, nec nisi post arenosum aliquot M. P. tractum revera surgit»: quomodo capiendus Silius, lib. XIV, v. 78: «Celsus areuosa tollit se mole Pelorus». SCHN. — Et sane *Pelorus* frequentissima poetis forma est, hic tamen Avienus Dionysium sequutus est. *Peloriaden* aliquando dicit Ovid. Fast. IV, 479.

637. *Sereniferæ pulsatur flatibus Ursæ*. Sic plane Gratius, Cynege. v. 55: «Illa vel ad flatus Helices opande serenæ». W.

638. *Hic iter omnes præter Venetam, quæ hinc inter, unde rectius facias hinc iter, nempe a Peloro*. Schraderus hic adfirmat, utrumque

Involvere salo fluctuque hausere voraci
 Sæpe rates. Urgent angustæ marmora fauces,
 Arctaque præcipitant properum confinia pontum.
 Qua se parte delinæ celsæ Notus erigit æthræ,
 Vis late Libyci furit æquoris. Una ibi Syrtis;
 Ast aliam ulterius freta prolabantia tendunt,

64

ferri posse, pelagi et pelago: neque tamen variare editiones observavi. Pro *fata* Schraderus aliquando tentavit *saxa*, ut in schedis ejus reperi, quod fortasse in animo haberet *saxa Scyllæ*, poetis memorata. Sed recte hoc repudiavit. *Sortem fata* et ejusmodi alia vocabula, de periculis, quibus nautæ subito implicantur, usurpari solere, notavi ad vs. 300: et *miseranda* inprimis *fata* habebantur eorum, qui in mari et naufragio perirent. Vid. Ovid. Trist. I, 2, 51 seqq. Virg. Æneid. I, 92.

639. *Involvere salo, fluctuque hausere voraci.* Iisdem fere verbis utitur v. 791, de balænis: «ipsas absorbent fauce carinas, Involvuntque simul mox monstra vorantia nantes». W.

640. *Urgent angustæ marmora fauces, Arctaque præcipitant.* Ita ille locus castigandus; male *urgent* et *Arctam*, pro *urgent* et *arctaque* nunc circumfertur. De Hellesponto idem Avienus, v. 692: «Sestus ubi atque Abydos parvo sale discernuntur, Et vicina sibi lambit confinia pontus». Pari modo *rumpere confinia* Priscian. in Perieg. v. 35: «Separat hic Libyen, Asiæ confinia rumpens». Hæuss. ad Ovid. Met. XIV, 7. *Urgent* etiam coniecerat Otelius. Similiter Ruffi. I, 406: «Qua fluctus domitos æthrus uiget apex». Luc. I, 406: «portus Urget rupe eava

pelagus». SCHR. — *Surgent angustæ marmora fauces* Cusp. et Pith. Hinc Camers ad Prisc. 478 corripit *surgent angustæ marmora fauces: Arctaque præcipitant.* A quo paullum abit Vad. et scribit *surgent angustæ marmora fauces*, quod sane probabilius. Sed multo melius ex antiqua Ven. et Pith. lectione Doctissimus Heinsius ad Ovid. eruit *urgent angustæ marmora fauces*.

641. *Arctam præcipitant* habuerunt Ven. Cusp. Pith. recentiores *Arctaque* substituerunt, nescio an ductu Camertis vel Vadiani, qui dndum sic correxerunt.

642. *Celsæ Notus erigit æthræ*, desiderunt Cusp. et Pith. Sed contra Vadianus pressæ *Notus erigit æthræ*, haud dubie existimans, quum pars cæli australis alias dicatur depressa, borealis erecta, male hic Notum *celsæ æthræ* tribui. Sed erravit. Nam *celsam æthram* Avienus dicit, qua Notus spirat, quia mediam intelligit, qua Sol est altissimus. Vid. adnot. ad v. 89.

644. *Ast aliam ulterius freta prolabantia tendunt.* Fortasse melius *legas pandunt*, vel *tundunt*, pro *tendunt*. Notandus autem Avienus, e cujus verbis nemo non conficeret, Syrtim minorem esse magis orientalem majore: quum tamen contrarium verum sit. Dion. quem sequitur, vacat culpa, nam minorem vocat *ἰσπύριον*. SCHR. Meæ sententia

Parvaque cæruleo circumsonat æquore Meninx. 645
 Rursus in Hadriacam lembum cōgentibus undam,
 Et lævum curva pelagus sulcantibus alno,

ipse Dionysius vs. 477-479 per-
 verse loquutus est, qui Syrtim ma-
 jorem, licet magis remotam, prius
 nominare videtur, mox, quasi retro
 versus, Syrtim occidentalem, cui
 duæ insulæ adjacent. Neque tamen,
 quum ad alteram (occidentalem)
 pergens dicit *πρωτὴν πηγάς*,
ulterius trajiciens videbis Iōnιpιν,
 hoc Syrti occidentali, ad quam a
 majore regrediendum est, convenit.
 Si Priacianum, qui accurate Dio-
 nysium vertit, inspicis v. 507, vides
 errasse eum, qui dieat, a Syrti
majorē ulterius pergit ad minorem
Oceidum; nam contra est. Itaque
 corrigendus Dionysius videtur, at-
 que ita intelligendus, ut vs. 477 et
 478 ab altera minore ad alteram
 majorem progrediatur, neque *Ἰόνι-
 πιν* v. 479 trahatur ad præcedens
Ἰόνιν, sed mutetur in *Ἰόνιπιν*, hoc
 modo: *Ἰόνιπιν δὲ πρὸς τοὺς δύο νῆ-
 σίδας ἴσται*, h. e. Autē eam Syrtim
 vero, quæ occidentalis est, duæ
 parvæ insulæ sunt, quod verum
 est. Hoc pacto Avienus cum Diony-
 sio plane convenit, et simpliciter
unam Syrtim atque *alteram* *ulterio-
 rem* nominans, sub ista priore in-
 telligere minorem, cui insula Me-
 ninx adjaet; sub hac majorem
 videtur; idque magis significat ver-
 bo *tendunt*, h. e. *extensam* vel lon-
 gius porrectam ostendunt *freta pro-
 labentia*, porro, ulterius labentia; vid.
 v. 681. Meningem insulam etsi Avie-
 nus post Syrtim majorem nōminat,
 non tamen ita situm ejus definiit,
 ut majori adjunxisse videatur. Quod
 si, perperam majori adjungens,
 erravit, certe idem erravit Eusta-

thius, qui Dionysium ita interpre-
 tatur, ut occidentalem ejus Syrtim
 majorem esse, eique duas insulas
 adjacere dicat: Παρὶ τὴν Ἰονιπὶαν
 Σύρτιν τὴν μακρὰν δηλαδὴ, δύο νῆ-
 σοι, Μένινγ καὶ Κέρκιννα. Wd.

645. *Parvaque cæruleo circumso-
 nat æquore Meninx*. Ita sane le-
 gendum; quum in editionibus Pithœi
 esset *Mixam*, et in Madrit. *Mixtam*,
 corrupte. Hōns. Probo *Meninx*,
 quod jam in textum recepit Hudso-
 nus. *Meninx* etiam Ortelius, ut te-
 statur Burm. ad Ovid. Met. I, 187,
 qui et *circumsonat* hoc in loco te-
 netur, additque v. 829: « Multis cir-
 cumsonat ~~mixam~~ Oceanus ». Consen-
 tit in emendatione *Meninx* Wassius
 ad Sall. Jug. cap. 80. Heinsianum
Νεῖα (e Græco Dionysii ductum)
 rejiciendum est, quia additur *parva*,
 et proprium nomen requiritur,
 Schæ.—*Circumsonat æquore mixtam*
 Ven. et Pith. *æquore nixam* Cusp.
 utrique vitiose. Camers ad Prisc.
 508, et Vad. nomen insulæ *Meninx*
 recte substituerunt, quam deinde
 et recentiorum conjecturæ invene-
 runt. Camers præterea observat,
 ab Avieno hinc insulam *Cercinnam*
 omissam esse, ejus Dionys. et Prisc.
 mentionem faciunt. — *Circumsonat*.
 Noster tamen v. 149: « Trina hæc
 pelagi circumtonat unda ». Hæc
 sæpe mutantur. Ed.

646. Cuspinian. mendose: *Rursus*
*Hadriaticum lembum cōgentibus un-
 dam*, quamvis Ven. et Pith. rectius
*Rursus in Hadriacam lembum cōgen-
 tibus undam*. Eundem in modum
 Cuspinianum correxit Camers loco
 modo citato.

Insula se Graii Diomedis gurgite promit,
 Italia spectans et Iapygis arva coloni.
 Huc illum motæ quondam tulit ira Diones,
 Postquam per celeres extorrem traxit Iberos:
 Conjugis huc diræ misit furor Ægialeæ.
 Ionii si quis rate rursum cærula currat
 Æquora, et Eeos cymbam producat in ortus,

648. Pro *promit* dubitabat Schrad.
 anne melius esset *promet*.

650. *Huc illum motæ quondam tulit ira Diones. Tulit illum huc*, i. e. egit, migrare coegit, ut Virg. *Æn.* I, 32: «Errabant acti fatis maria omnia circum». Mox versu 657: «Colchos huc extulit», i. e. exegit, exire domo et in exterar regiones excurrere fecit. W.

651. *Postquam per celeres...Iberos.* Anglus vir doctus in Misc. Obs. vol. I, p. 277: «Neuter commentatorum, inquit, (neque Hudsonus, neque Oddius) uiendam hic inuenit, et tamen non dubito, quin Poeta scripserit *celebres*: nam Dionysius v. 485 habet *τῶν ἁπάντων*». Vulgatæ tamen favet ipse Avienus, 743: «acer Iberos Hæc freta veloci percurrit sæpe phaselo». Et velocitatem infinitis in locis laudi tribui apud Veteres, multis exemplis evinci potest. SCHR. — *Extorrem traxit Iberos.* *Traxit* convenit longo itineri et variis erroribus producto. — *Traxit* quoque significat vim numinis et fatum imperium. Notum illud poetæ veteris: «Ducunt volentem fata, nolentem trahunt». Ov. Epist. VI, 51: «sed me mala fata trahant». Vid. not. ad Eleg. de Spe, v. 2. EN. — Hillius ad Dion. 485 fatetur: non certo comperimus a quoquam traditum fuisse, in Hispaniam usque eum (Diomedem)

pervenisse. Discere tamen Hillius potuerat Silio, XVI, 368: «Ipsam Ætola, vago Diomedi condita, Tyde Miserat»; et III, 366: «Et quos nunc Gravius violata nomine Graini Ofneæ misere domus, Ætolaque Tyde». Vid. Drakenh. Forte tamen fundus traditionis unicus est nomen Tyde, quod Tydeo, Diomedis patri, congruere videbatur. IDEM.

652. *Misit furor Ægialeæ.* Est enim græce Αἰγιάλεια. Deinde sic V. Præterea sic Prisc. v. 514: «Conjugis incestæ per fraudes Ægialeæ», ut ibi Papius e codd. edidit. Denique omnia nomina latina et talibus Græcis formata efferuntur e longo, Cassiopæa, Calliopæa, Cymodocæa, Cytheræa, Deiopæa, Galatæa, Penelopæa, Pasiphaæa. Adsigno autem hanc orthographiam iis, quæ oriuntur a simplicioribus in n sive c, ut sunt modo enumerata omnia ab Ægiale, Cassiope, Calliope, et sic porro. Pariter v. 739 scribeudum censeo Erithea, et v. 1039 Anchialea. SCHR. — Ægialeæ scribeudum monet Schrad. Editt. tamen omnes habent Ægialice.

653. Pro *currat* cod. A. obtulit verrat, quod rejicit Schrad.

654. Ad verba *et Eeos*, etc. Schrad. confert vs. 1210: *ad protinus arces* v. 661. Atque ut mox *huc cura fidesque Colchos Extulit*, sic paulo

Absyrti cautes et crebras protinus arces
 Inveniet. Colchos huc quondam cura fidesque
 Extulit, insanam sectantes Ætinen.
 Nec procul Ionii per terga Liburnides adstant:
 Inque Notum post dira Ceraunia carbasa si quis
 Torqueat, et tepidos lembum declinet in axes,
 Ambraciotarum succedent protinus arces,
 Alcinoique domus pandetur Corcyra rursum,

655

656

ante v. 650: «huc illum tulit ira
 Diones».

656. *Inveniet perperam scripse-*
runt Ven. et Cusp. Inveniet Cam.
ad Prisc. 517. Vad. Pith. Huds.

657. *Insanam sectantes Ætinen.*
 Ita e Græcia Dionysii. Antea in edi-
 tione Pithoei *inent* **, in editione
 Madrit. *intent* **. Huds. — Sero! eam-
 dem medicinam dudum fecerat Is.
 Vossius, uti frater Gerardus testa-
 tur ad Valer. Flacc. VII, 183. Fe-
 cerat itidem N. Heinsius ad Ovid.
 Her. VI, 103. SCHN. — Et ante hos
 omnes dudum fecerant Cuspiu. et
 Vad. sic edentes. W. — Corrupte
 hunc versum protulit Veu. et Pith.
insanam sectantes et inent **, sed
 Cusp. et Vad. integre et correcte
 sic: *insanam sectantes Ætinen*, quod
 ipsum postea, vel horum auctori-
 ti, vel suo ingenio obsequuti repere-
 runt Vossius, Heinsius, Hudsonus.
 Pariter infra recurrit *Ætine* v. 1220.
 — *Ætinen.* Medeam, Ætæ regis
 Colchorum filiam, insanam amore
 Jasonis, quam, quum pater com-
 perisset rapto vellere cum Jasone
 aufugisse, magnis cum copiis fru-
 stra insequutus est. Ed.

658. *Per terga Liburnidis* scribit
 Cusp. mendose: rectius *Liburnides*
 Vad. *Libyrnides* Pith. et Huds.
Liburnides Camers ad Prisc. 518. —

Sic dictæ a Liburnia, hodie Croa-
 tia, parte Illyriæ Austriacæ ad mare
 Hadriaticum. Ed.

659. *Post dura Ceraunia. Dura*
incongruum, nec satis violentum.
Lege dira. Talia enim finguntur a
 poetis, Hor. Carm. I, 3, 20. Ovid.
 Am. II, 11, 19: «Et quibus emi-
 neant violenta Ceraunia saxis». SCHN.
 — *Dura Ceraunia* Cusp. et Pith.
dira Camers l. c. et Vadian. Etiam
serva Ceraunia dicit Prisc. v. 519.

661. *Ambraciotarum succedunt pro-*
tinus arces. Lege succedent, ut mox
pandetur, v. seq. Dionys. παύσις το, quod ad utrumque pertinet. Eo: lem
 modo v. 402: «Si conferre sibi quis-
 quam velit... Singula versanti talis
 succedet imago». SCHN. — Veneta
 corrupte *Ambracio taurum succedunt*.
 Cuspiu. emendavit *Ambraciæ tantum*
succedunt. Vad. *Ambraciæ extantes*
succedent. Pith. demum hic verum
 reperit *Ambraciotarum succedunt*.

662. *Alcinoique domus.* Sic Virg.
 Æn. VIII, 422: «Vulcani domus, et
 Vulcania nomine tellus». Sol. c. 40,
 p. 51 A. «Miletos Ioniz caput,
 Cadmi olim domus, sed ejus qui
 primus iuvenit prozæ orationis di-
 scipulum». Idem pag. 31. D. «Major
 Syrtis ostentat oppidum, Cyrenas
 vocant... quæ domus Callimacho
 poetæ fuit patria». SCHN. — *Corcyra*

Corcyra compta solum, locupleti Corcyra sulco.
Hanc super est tellus, Ithaci vetus aula tyranni,
Exsulis et toto raptati sæpe profundo.

665

rusum. Ven. ter *Cercyra*, ut Dionys. v. 495. Hanc tamen nemo alius sequutus est. Ita apud Front. I, 12, 11, pro *adversus Corcyraos* plerique codd. MSS habent *Cercureos*, ut adnotavit Oudendorp. Hic tamen addit, non ausum se esse *Cercyreos* reponere in contextu, quia cæteri Latini, quantum ipse sciat, *Corcyreos* efferant. Audentior forte fuisset, si scivisset in principe edit. Ven. Avieni ter sic exhiberi. In nummis autem, apud Harduinum et Spanhemium, semper legitur *Κορκυραίων* et *Κόρκυρα*, neque dubitat Spanhem. quin ubique apud Herodotum et reliquos ita sit legendum. At Quirinus de *Corcyra*, p. 11, utramque scripturam ex Eustathio probavit: utique veterrima scriptura fuit *Cercyra*, *Κόρκυρα*, sed mox et in *o* abeunte (ut in Methone, Mothone; Berenice, Beronice) *Corcyra* placuit. Itaque nummi forte, in quibus *Κόρκυρα*, *Κορκυραίων*, recentiores sunt; certe plerique, quos publicavit Harduinus, sub Imperatoribus Rom. percussi sunt. Schæ.—Itaque et Dion. et Avien. qui ambo fuerunt sub Imperatoribus Rom. scripserunt *Κόρκυρα* et *Corcyra*, neque admittenda lectio Ven. Ad hoc Noster non videtur animum advertisse.

663. *Corcyra compta solum.* Dionysio *λεπὰρτι*. Ovid. Met. XIII, 719: "Proxima Phæacum felicibus ob-sita pomis Rara petunt". Hygin. fab. 276: "Corcyra, ager bonus". Add. Apoll. Rh. IV, 983. Hinc in nummis Bos fertilis. Vid. Pellerin. N. P. p. 54. Schæ.—*Compta* videtur ad elegantiam culturæ et orli-

nis in agris, viridariis, arboribus, vineis, respicere, quoniam *compti* proprie capilli dicuntur bene compositi. Hinc eadem metaphora Noster infra uti videtur vs. 1538: "Æquora terrarum gravibus componere rastris". W.—*Locupleti Corcyra sulco.* *Sulcus* pro agro arato et frugifero, ut describit Virg. Georg. I, 45. Idem Georg. II, 518: "Proventuque oueret sulcos, atque horrea vincat". Rutil. I, 149: "Interea Latius consurgant horrea sulcis". Similiter Tibull. IV, 1, 185, "ditantes horrea sulcos" dicit, ad quem locum vid. Heynius; nost. ed. pag. 269. En.

664. *Tellus Ithaci vetus aula tyranni.* Lege *tellus Ithacæ*. Dionys. v. 495 *Ἰθάκῃς ἰδὲς*. Prisc. 521: "Ithacæ atque aspera tellus". Vide ad vs. 632. Mox distingue: *tyranni Exsulis, et toto raptati sæpe profundo, Pro raptati Withof. jactati.* Sed duplito. Nam Lucretius, quem sæpe sequitur, VI, 339: "Æthere raptavit toto". Schæ.—*Hinc super* legit Vad. sed solus. Lectio *tellus Ithacæ* sane magis convenit Virg. Æn. III, 272: "Effugimus scopulos Ithacæ, Laertia regna, Et terram altricem sævi exsecramur Ulyxi", atque his Ovidii, Met. XIII, 711: "Et jam Dulichios portus, Ithacamque, Samemque, Neritisque domos, regnum fallacis Ulyxei". Sed propterea vulgarem lectionem nolui deservere, cui et faveo v. 524: "Tantum Amyclæi suboles prædura tyranni".

665. *Pro raptati Withofium jactati* maluisse, refert Schrad. Id

Plurima præterea consurgunt gurgile saxa.
 Quæ protentus aquas Achelous pulcher oberrat;
 Amnisusque dehinc alias circumfluit unda,

quidem Nostro sæpius usurpatum, ut 542 et 626, sed *raptati* non minus elegans, variationis causa, cuius Avienus studiosissimus est, adhibitum videtur, et erroribus Ulyssis inprimis aptum est, qui continuo in alia aliaque loca et maria actus memoratur. Sic Val. Flacc. IV, 402: «inde per urbes Raptatur Græias, atque ardua flumina ripis».

666. *Plurima præterea consurgunt gurgile saxa.* Burmannus ad Val. Flacc. III, 594, hos Avieni versus citans, saxa pro montibus et abruptis locis accipit, per quæ Achelous cadat. Sed *saxa* hic sunt insulæ, ὄρη, ut Dionysius habet v. 496. Sic Avienus, v. 606: «Ordine quo steterint pelago circumflua saxa»; v. 691: «Saxa mari profert circumflua». Val. Flacc. IV, 512: «Jamque et ad Ionii metas, atque intima tendunt Saxa». Idem, II, 383: «Ægæi scopulos habitare profundi»; et pariter Manil. IV, 639, *scopulos* pro insulis dixit. Schen. — Eadem sententia est Salmas. Ex. Plin. p. 504, ubi Avienum sæpiissime montes, saxa, scopulos nominare, quos Dionysius *ὄρη*, etiam hoc loco probat. W.

667. *Quæ protentus conj.* Hudson. Schradero non admittente, quia Dion. ὄρη ἀπὸ τοῦ Διῶσι, quæ Achelous oberrat: *protentus aquas* Ven. Cusp. Vad. Pith. *protentus aquis* legit Camers ad Prisc. 524, quod tamen usus Avieni refutat. Ad *oberrat* conf. v. 162.

668. *Dehinc alias circumfluit unda.*

Heinsius et Higtius pro *alias... undas* legebant *alia... undæ*. Quod Hudsonus edidit: *alias circumfluit unda*, ineptum est: nam præcedit *saxa*, non *insulæ*. An forte ad sensum respicit? Non puto. Itaque sic scribendum conjicio: *alias circumfluit arces*, ut ante *arces*, *insulæ*. Schen. — Sed cur non credamus Avienum respicere πρὸς τὸ ἐκταναίνων? vera ergo Hudsoni videtur lectio. WASS. — *Amnis usque vitiose* Cusp. et ed. Madr. Unde varia et mira fingit Camers ad Prisc. 524. Primo legit *Aduisusque* (Achelous) *dehinc alias circumfluit undis*. Deinde conjie. *Amnensesque dehinc alias*, id est, propter amnem sitas. Et quamvis ob stare videat Græcum auctorem, qui Ἀμνισίος habet, tamen hoc ipsum de Acheloo circumfluente exponit. Reliqua vide apud ipsum. Recte autem Pith. *Amnisusque* Vad. *Amnisusque*. Uterque porro: *alias circumfluit undas*. Hudsonus distinguit et emendat *Amnisusque: dehinc alias circumfluit unda*. Sed hoc græco adversatur v. 498, qui insulas boreales Amniso, vel respectu Amnisi, dicit. *Alias... arces* vult Schrad. quæ violentior est utatio. Ego Hudsoni conjecturam prætulim *alias circumfluit unda*. Sed quocumque modo emendetur hic versus, id certe manet, Avienum a sensu Dionysii aberrasse. Nulla enim ratione dici potest, insulas, quæ deinceps nominantur, Amniso amne circumflui. Rectius vertit Prisc. 524: «Sed multæ Amnisi Boreæ sub parte videntur», sc. insulæ.

Quæ tamen in Boream vergunt magis; Ægyla parva
Et procera caput turgescunt pulchra Cythera; 670
Eminet hic etiam saxosa Calauria juxta;
Carpathus hic rupes adtolliitur: hæc tamen axem
Respicit occiduum. Nutrix hic Creta Touantis,
Multa latus, glebamque ferax et opima virentum

669. *Quæ tamen in Boream Hud-*
sonus conjicit *Qua*; quod refellitur
collato Dionysio, v. 498. In Am-
br. bene *Boream* et *vergunt* pro
vergant, quam emendationem cer-
tissimam probat latinitas, et quod
est in præcedd. oberrat. SCHRAD.
—*Qua* tamen conj. Huds. Sed con-
textus requirit *Quæ*. Nempe *quæ* in
Boream vergunt, sunt *Ægyla*, etc.
Pro vulgato *vergant* Schraderus ex
Ambr. scribendum contendit *ver-*
gunt, quomodo etiam Camers legi-
t ad Prise. 525. Pro *Ægyla* Ven. cor-
rupte *aquila* Cusp. egida.

671. *Saxosa Calauria*. Calaurium
correpta penultima dixisse Avienum
h. l. et Prisc. 525, monuit Burm.
ad Ovid. Met. VII, 384. Addere
debuisset, hoc factum exemplo Dio-
nysii. Producta syllaba reperiri vi-
detur in oraculo, quod ex Ephoro
refert Strab. VIII, 574. Α. ἰσὺν τε
Ἀθλὸν τε Καλαυρίαν τε νέμεσθαι. Sed
tantum videtur; nam corrigendum
Καλαυρίαν, ut Ovid. Met. VII,
384; Pausan. p. 189. SCHN.

672. *Carpathus hic rupes*. Forsan
Carpathiæ hic rupes adtolliitur: aut
Carpathus hic rupes adtolliit; at hæc
tamen, etc. HUDS. *Carpathis* HENR.
Frustra: *Carpathus* hic rupes adtolli-
tur elegante græcismo dicitur ut
v. 733: « et mures adtolliitur Her-
monassa »: et « adtolliitur ulnam »
Phæn. 1281. SCHN. — *Hinc rupes*
tamen Schrad. conj. in schedis.

673. *Axem Respicit occiduum*. Cam
Dionysio errat Avienus: debet esse
ortivum. HUDS. Rectius Priscianus,
Dionysium corrigens, vertit v. 526:
« Ad radios vergit sed Carpathus »,
ubi confer Papii et nostram adno-
tationem. W. — *Hinc Creta* scribit
Vadian.

674. *Glebamque fer. et o. virentum*.
Glebæque Cam. ad Flor. III, p. 505.
Sed an insula dici potest *ferax gle-*
bæ? putabam *herbæ, segetis, uvæ*!
In edit. Trogn. *glebamque ferax et*
opima virentem. Sane junguntur
adjectiva duo. Hegepp. III, 6:
« Universa terra ejus opima et ferax ».
Solin. c. 21: « Excipit ager Rhæti-
eus opimus et ferax ». Si *opima* eum
genitivo probari posset, etiam vul-
gata *virentum* posset defendi. *Viren-*
tia absolute *viridia*, arbores atque
herbæ. Colum. I, 5, 8: « Hæc quum
hominibus adferant perniciem, tum
et alimentis, et virentibus, eorum-
que fructibus »; et lib. III, 8, 1:
« Si rerum naturam acrioribus
mentis oculis intueri velimus, re-
periemus parem legem fecundita-
tis eam dixisse virentibus, atque
hominibus, cæterisque animalibus ».
Juvencus, I, 647: « Quod si pra-
turum, fruticumque virentia læta
Ipse Deus vertit, nostris obnoxia
flammis ». Heinzius tres conjecturas
hic notavit: *opima virorum*, ad Virg.
Æn. II, 782, « opima hidentium », et
« virenti Erigitur pelago ». In his al-

Erigitur pelago. Cretam super adstitit Ida,

675

Ida procellosis agitans Aquilonibus ornos.

Nec procul Ægyptum Rhodus adjacet, adjacet oram

tera *opima bidentum* vix ferri potest. Omnino adhuc dubius hæreo, an *opima* cum genitivo poni possit. SCHN. — Mihi satis proba videtur lectio edit. Trogn. WASS. — Et hanc ipse Schr. adseruerat in schedis. — *Culta latus* a quibusdam legi monet Fries. sed hoc ineptum est. *Multa latus* est longa vel spatiosa, (vid. v. 493), et plane exprimit Dionysii πολλή τε λίπαρά τε. Sic fere Virg. Georg. III, 54: « Tum longo nullas lateri modus ». Sic plurimus sæpe Nostro est maximus, longissimus; vide vs. 463, 467: *glebæque ferax* scribit Camer. ad Prisc. 539, quod ego vix dici posse arbitror: et *opima virentum* exhibent Cuspin. Vad. Pith. Huds. Meursius in Creta, pag. 1. Ego inhærendum puto plurimarum editionum scripturæ *opima virentum*. Si Virg. Æneid. II, vs. 782, « arva opima virum » dicere potuit, potuit etiam Avienus Cretam *opimam virentum*. Sic Dionysii εὐεστός cum duobus aliis prædicatis accurate exprimitur. Et *virentia* absolute dici potest pro arboribus et herbis.

675. *Cretam super adstitit Ida*. Creta, quam nutricem Jovis dixit supra vs. 673, ob Jovem ibi educatum, insularum Græco litori adjacentium maxima, Græcis Latinisque monumentis plurimum celebrata. Prima navibus et sagittis uti potuit: prima Minos duce classe pugnavit: prima literis jura juxit; studium item musicum inde initium cepit. Nomen deducunt alii a Crete Nymphea, Hesperidis filia; alii a Crete, rege Curetum: Μαρτυρήσαντες nonnulli, i. e. beatam

insulam a cæli temperie adpellatam existimavere. Incolæ Græcis dicti Κρηταί, Latinis Cretenses. Inter ortum porrigitur insula hæc et occasum tractu longissimus, hinc Asiam, illiuc Africam spectans: a septentrione Ægis et suis, i. e. Creticis æstibus verberatur: ab Austro Libycis undis perfunditur et Ægyptiis. Longitudo ejus maxima a Samoni prumontorio, nunc *C. Salumoni*, ad prumontorium Corycum, nunc *Cornico*, milliar. Germ. 70; latitudo circa mediam sui partem maxime patens mill. Germ. 15. *Candia* nunc a Metropoli sua indigitatur. Ed.

676. Schraderus conjicit *agitata Aquilonibus ornos*: et bene confert Horat. Carm. I, 9, 12: « Nec cupressi, Nec veteres agitantur orni ».

677. *Nec procul Ægyptum Rhodus adjacet*. Eodem ordine insulas enumeravit Prisc. vs. 531 seqq. Itaque codices olim Dionysii fuerunt, in quibus v. 510, 511 post 504 ponerentur. Sed longe melior recepta in Græcis dispositio. Nam Rhodus, Chelidonia, Cyprus, Arados, Salamis, Ægina, melius conjunguntur, quam Rhodus, Salamis, Ægina, Cyprus, Chelidonia, Arados, qui saltus pæne ridiculus. SCHN. — Vid. not. Papii ad Prisc. 531. W. — *Adjacet oram Suniados*. Heius. ad Val. Fl. V, 536, monet *adjacere* cum quarto casu sæpe jungi ab Avieno, ut v. 563 et 588, atque hunc locum sic constituit: « Nec procul Ægyptum Rhodus adjacet, adjacet oram Suniada, at qua se præterdit litus Abantum ». Sed hinc conjecturæ nullus sensus iust. Nam si legas

Suniados, qua se protendit cespes Abantum,
Fertilis Æginæ tellus, et opima Salamis.
Lucis ab exortu, Pamphylia qua cavat æstum

680

cum H. «adjacet oram Suniada, at qua se... querere licet: Quid adjacet? an Rhodus? nihil falsius! an Æginæ tellus? sed sic turbatissima erit constructio. Ego vix dubito, quin Poeta scripserit: «Nec procul Ægyptum Rhodus adjacet: adjacet oram Suniados, qua se protendit cespes Abantum, Fertilis Æginæ tellus». *Adjacet oram* probat ipse Avienus, vs. 565: «Graios adjacet agros»; et 589: «adjacet Hæmum», etc. Porro elegantius est «Ægyptum Rhodus adjacet: adjacet oram Suniados Æginæ tellus...» quam «Ægyptum Rhodus adjacet. Adjacet ora vel ore Suniados Æginæ tellus». Denique agitur hic de insulis, earumque positu: at Sunias non est insula, sed promontorium; ideoque omittitur a Prisc. vs. 534. *Sunias* autem absolute, ut Pelorias apud Ovid. in Fast. et Sepias apud Val. Flacc. II, 8, Carambis Prisc. 758, Colis Avieno, v. 1356; et Salmionis vs. 164, Zephyris Or. mar. 238. *Oram montis* aliquoties etiam Priscianus memoravit, vs. 89, 94, 340, 822. SCHÆ.—Vulgatæ *adjacet ora Suniados*. Sed Schrader. emendanti *adjacet oram Suniados qua se protendit* facile adsentio.

678. Pro *protendit*, quod vulgatæ habent, Hicinsius conjecit *protendit*, idque Schraderus firmat collato Dionysii v. 520: Ἐβρώπης δ' ἔπει μὲν Ἀἰαντίας ἔπλετο Μάκρης, et Avieni v. 698: «Europam incumbit prolixus limes Abantum».

679. *Fertilis Æginæ tellus*. Soli naturam sic describit Strabo, VIII,

p. 576, B. ἡ δὲ χώρα αὐτῆς κατὰ βάθους μὲν γαιώδης ἐστὶ, παρῳδῆς δ' ἐπιπολῆς· καὶ μάλιστα ἡ πεδιάς, διόπερ φιλή πᾶσα ἐστὶ, κριθοφόρος δὲ ἱκανῶς. Ephorus apud eundem, p. 577, B. incolae tradit διὰ τὴν λυπρότητα τῆς χώρας ἐν μῆρι negotiatos. Cf. tamen Periz. ad Æl. Var. Hist. XII, 10. Hordei feracem fuisse docet Strabo, l. c. variis item locis frumenti R. Chandler, Itin. Gr. c. 4. Quin Nounus eodem ornat epitheto, XIII, p. 362: Οἱ λάρχον Ὀβωίνης γόνυμον πίδαον. Notarunt alii Avienum ob secundam in *Salamis* productam; neque hoc defendi potest. SCHÆ.

680. *Pamphylia qua cavat æstum* *Prolabentis aquæ*. Singularis hæc locutio est. Contrariam dicitur v. 88: «sinus æquoris intrat, Telluremque cavat», et in Ora Mar. v. 207: «panditur rursus sinus, Cavusque cespes in meridiem patet». Itaque legendum conjicio: «Pamphylida qua cavat æstus Prolabentis aquæ». Et sic suspicor scripsisse Dionysium, v. 854: Ἀλλὰ δ' ἔξινος Παμφυλίδος εἰσοὶ πόλιν, ut ibi eodd. 1, 5, B. pro Παμφυλίδος, SCHÆ. Ego nihil muto. *Pamphylia æstum aquæ cavat* per inversionem dicitur, pro *æstus cavat Pamphyliam*, qualem jam supra notavimus ad v. 185. Re ipsa in flexuoso et sinuoso litore, quale describitur Pamphylia, æquor invicem cavat tellurem, et cavatur, ubi tellus intrat mare. Sic v. 180 de ipsa Pamphylia: «illapso penetrantur litora fluctu, Et rursus tellus init æquora». W.

Prolabentis aquæ, Cyprus alta cingitur unda,
 Atque Dionæi pulsatur litoris acta.
 Inde Chelidonæ treis sese gurgite tollunt,
 Qua frons tenta salo Patareidis eminet arcis.
 Læta dehinc Aradus Phœnicum præjacet oram, 685
 Multus ubi exesæ sinus est telluris ab alto,

681. Heinsius loco *Prolabentis* voluit *prælabentis*, de quo tamen dubitat Burm. Anthol. t. I, p. 489, quia mox sequitur v. 688 « curvo prælabitur ora fluento »; nisi illic rectius sit *prælabitur* (sed hoc subiectum ora non admittit). Schraderus autem conjicit *Prolabentis aquæ*, quod ego fere prætulerim. — Certe Noster v. 698: « Et vicina sibi lambit confinia pontus »; et vid. v. 955, et Stat. Theb. IV, 52: « quos pigra vado Langia lambit ». Ed. — *Cyprus a. c. unda*. Illustrari hæc lectio pluribus locis potest, Ov. Met. X, 530: « non alto repetit Paphon æquore cinctam »; Her. XX, 222: « Insula... Cingitur Ægæo, nomine Cea, mari »; Pout. I, 5, 80: « Aut ubi Taprobancu Indica cingit aqua »; Prisc. v. 539: « Arados, Phœnices æquore cincta ». Sed tamen suspicor legendum: *Cyprus alta tingitur unda*. Nam Dionysius, v. 508: Κύπρος δ' εἰς αὐγὰς Παμφυλίου ἁδούθι κίλπου κλώζειτο. Pariter v. 1109 scribendum est æquore rubri *Tingitur Oceani*, pro *Tungitur*, quia Dion. 931: Πύξα δὲ εἰς... κλώζειτ' Ἐρυθραίαις ὑπὸ κύμασιν ὠκεανοῖο. Cf. etiam v. 1103: « Hinc tellus Arabum producit cespice campos, Et latera ab gemino sale tingitur ». SCHN.

684. *Frons tenta salo Patareidis*. Similiter de alio promontorio v. 230: « tenta late premit æquora froute ». W.

685. *Læta dehinc Aradus*. Florentes opes insule parvæ describit Strabo, p. 1094. An autem sic, ut *Lydas lectus* v. 1009? et apud Claudian. in Eutr. II Prol. v. 63, de Cypro: « Insula læta choris, blandorum mater amorum ». SCHN. — *Præjacet oram*. Ex uno Tacito, XH, 36, 3, adfertur locus similis: *campo, qui castra præjacet*. Hoc rarius firmat hic Avieni locus. Quia Dionysius, et interpretes Avienus et Priscianus priuam corripiunt in *Arados*, dubitò equidem de emendatione Is. Vossii et aliorum in Lucretio, VI, 890: « Quod genus endo mari spirat fons, dulcis aquai Qui sentit, et salsas circum se dimovet undas ». SCHN. Tale nempè fontem, qualem hic Lucretius, in mari apud Aradum describit Strabò, lib. XVI, pag. 1093. Igitur qui a Lucretio fontem eum respici putarunt, pro *endo mari* apud eum correxerunt *Aradius spirat*. Sic quidem Creechius ad eum locum. Vossium id fecisse, in ejus comment. ad Melam non lego. Casaubonus ad Strabonem saltem existimat, Strabonis locum pro commentario Lucretiani esse. W. — *Præjacet oram* habent Cusp. Pith. Huds. Unns Vadianus scripsit *præjacet oræ*.

686. *Multus ubi exesæ sinus est*. Hoc additamentum Avieni est, ortum e var. lect. apud Dionys. v. 510, ubi pro ἐνὶ πόντῳ codices 1,

Ac latus omne soli procul in dispendia cedit
Litoris, et curvo prælambitur ora fluento.
Mirus at ille dehinc Ægæi gurgēs habetur,
Qui gemina de parte sali velut ordine justo
Saxa mari profert circumflua, tenuia sese
Quo freta præcipitant Athamantidis inclyta leto:

4, 5, 6, 8 habent ἐνὶ κόλπῳ. SCHN. — *Exesæ sinus est telluris ab alto.* Sic v. 727: «ubi saxa dehiscunt Molibus exesis, et curvo fornice pendent». Stat. Silv. III, 1, 110: «solidus contra riget umbo maligni Montis, et immenso non unquam exesus ab ævo», ubi tamen Markl. pro *exesus* vult *excisus ab ævo*. SCHN. Adde locum Rutilii, I, 227: «Stringimus hinc exesum et fluctu et tempore castrum». Ubi tamen alios aliter legere adnotavimus. W.

687. *Ac latus omne soli procul in dispendia cedit Litoris*, h. e. solum ita recedit, ut fiant sinus et ambitus litoris. Eadem phrasi Noster, v. 726: «concava vasto Cedit in antra sinu rupes». Sic Rutil. I, 321: «Vix circumvehimur sparsæ dispendia rupis», h. e. ambitum multarum rupium, quæ per ambages circumvehendæ sunt. Hinc *dispendia viæ* sunt ambages et flexus obliqui viarum: contrarium *compendium*. W.

688. *Prælambitur ora fluento*. Hoc unice probo: *prælabitur* ineptissimum; *ora* enim non labitur. Pluribus locis verbum *prælabere* adserit Heins. ad Ovid. Metam. XIV, 633; etiam Nostri v. 1327: «ambibus autem Fertilis irriguis crebro prælambitur ora», et supra v. 495 de Tibri: «Romanosque lares lapsu prælambit alumno». Contra verbum illud eliminat Bentl. e loco

Horatii, Serm. II, 6, 109. SCHN. — *Prælambitur ora* Cusp. Vad. Huds. recte. Quod Pithæus dedit, et edit. Madrit. repetit, *prælabitur* subjecto *ora* non convenit.

689. Schraderus conjicit *Mirus at ille* pro vulgato *Mirus et*, quia Dionysius, v. 513: ὅπερ δὲ τις ἰστέι, et Prisc. 540: «Ægæi vero diversis partibus alti». Huic conjecturæ assentit Wernsd.

690. *Ordine justo*. Sic v. 1189: «Brachia Nysæi qui palmitis ordine justo Digerit». SCHN. — *Ordine justo* edidit Pith. et Huds. sed antiqua scriptura Venetæ et Cusp. est *ordine viso*; unde porro Vadianus fecit *ordine fissio*, quod equidem minime spreverim, quia *justum ordinem* hic locum habere nemo facile putabit, qui situm earum insularum probe cognoverit. *Fissus* autem exprimit Dionysii ἐκτάκτεν, et bene convenit ei, quod Avienus adjicit *gemina de parte*. Infr. v. 1189 *ordine justo* rectius dicitur. Cæterum sæpius *ordinem* Noster in recensendis insulis prædicat, ut v. 606, et mox 696.

691. *Tenuia sese Qua freta præcipitant*. Tenuia freta sunt areta vel angusta, ut iu parili loco, v. 641. Sic *tenuis pontus* dicitur Val. Flacco, II, 636: «Nec procul ad tenuis surgit confinia ponti Urbs». W.

692. Pro *Qua*, quod in editis est, Schraderus tentat *Quo*, quia in

Sestus ubi atque Abydus parvo sale discernuntur,
Et vicina sibi lambit confinia pontus.

Pars procul Europæ lævum latus, altera porro 695
Ditem Asiam spectat: cunctæ tamen ordine facto
Insulæ in Arctoi procedunt plaustra Bootis.

Europam incumbit prolixus limes Abantum.

Seyrus ibi late dorsum tunet, ac Peparethum

Protollit pelagus. Juxta Vulcania Lemnos 700

græco est Ὀσσὸν ἐνὶ οὐρανῶν ὄσῳ.
Et mihi hæc emendatio fere necessaria ad sensum et ad veritatem geographicam videtur. — *Athamantidis incluta leto*, id est, Helles. Parem Hellesponti, ut hic, descriptionem habes apud Ovid. Trist. I, 9, 27: "Quaque per angustas vectæ male virginis undas Seston Abydena separat urbe fretum". W.

693. *Sestus ubi atque Abydus*. Vossius, Art. Gr. p. m. 326, ubi ostendere conatur, non raro peccare Avieum, versum hunc aliter citavit, quam est in Ven. et Pitb. *Sestus atque Abydus parvo sale discernuntur*. De producta ab Ovidio syllaba media in *Abydos* ante Vossium jam monuerat Smetius in adpendice Prosodiæ. SCHN.

694. *Et vicina sibi*. Sic supra etiam de Bosphoro, v. 200. Et similiter fretum Siculum describit Ovid. Metam. XIV, 7: "Navifragumque fretum, gemino quod litore pressum Ausoniæ Siculæque tenet confinia terræ".

696. *Ditem Asiam prædicant* Horat. Serm. I, 7, 19; Propert. I, 6, 14: "An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas, Et veteres Asiæ cernere divitias". Avienus ipse, v. 822. Ad verba *ordine facto* conf. v. 1346. SCHN.

697. *Arctoi... Bootis*. Ita legen-

dum esse adparet e collato Dionys. v. 519. — Alias Bontem sæpe *Aetrum* vel *Atticum* vocari monet Heinsius, Advers. p. 122. Notaudus ioprimis locus Val. Flacci, II, 68. SCHN.

698. *Europæ incumbunt* solus habet Vad. Sed vulgatam *Europam* defendunt v. 457: "Hæ gentes Istrum incumbunt"; et 529: "curvi salis incubat oram". Et Avieus sæpius accusativum adhibet, ubi alii dativo utuntur. Vid. v. 678, 685. — *Prolixus limes Abantum*. Est descriptio insulæ Enbææ, quæ longa est, et Dionysio Μάκρης Ἰθάκῆς dicitur. Et videtur Avienus ea descriptione ad ipsum nomen Macris respicere. — Itaque bene transulit Papius: "Europen agnoscit Abantia Macris". E. v. — *Limes* hoc loco idem est, ac quod alias *ora* vel *latus*, v. 394, 633, 674, 1104; et conf. v. 1043, 1150. W.

699. *Seyrus ubi late dorsum tunet*. Heinsius *late* legit. Sed id loco non aptum est, quia Seyrus *scopulosa* perhibetur; Stat. Ach. II, 18. Conf. Barth. ad Achill. I, 5; Sophoc. Philoct. 372; Eustath. ad h. l. SCHN. —

700. *Peparethum Protollit pelagus*. Forte *propellit* Heins. Sed verbum *protollere* Avieno familiare est. Progn. v. 130: "Tertia si rursus protollat Cynthia curus"; Phæn. 831: "Nam passim ignoti vice vul-

Erigitur, Cērerique Thasos dilecta profundo
Proserit albenti se vertice: prominet Imbrus,
Thressaque consurgit propter Samus: indeque rursum
Cyclades accedunt Asiam, Delumque coronant.
Omnes fatidico curant solennia Phœbo.
Nam quum vere novo tellus se dura relaxat,

705

gi semet in æthram Protollunt; v. 568: «Pleiadas femoris pariter sub fine sinistri Perseus Protollit». Atque hinc patet, quod triuendum sit Heinsii conjecturæ, quam præterea res ipsa refutat, et epitheton Dionysianum αἰνέρι, quod verbo *protollere* exprimitur. SCHÆ.—*Vulcania Lemnos*. Scribam *Lemnos*, quæ lectio est Ambr. Et *Vulcania Lemnos* etiam dicitur Ouidio, Metam. XIII, 313. IDEM.—Conjecturam Heinsii *Propellit*, falso, ni sæpius, Schraderus adscribit editor Amstelod.

701. *Cererique Thasos dilecta*, i. e. frumentum ferax, sicut *Bromio dilectus ager* dicitur Statio, Silv. II, 2, 4. Et Sen. Herc. Œt. 1874: «Magno tellus cara Tonanti», sic quidem ex emendat. Bentl. et mea. In.

702. *Proserit albenti se vertice*; sic dederunt Pith. et Huds. recte quidem, ut opinor. Paulo molestius scribunt et distinguunt Cusp. et Vad. «Proserit albescent e vertice prominet Imbrus». Fortasse scribere voluerunt, vel scriptum invenerunt *e vertice*, i. e. gurgite, æquore; et tum *albescent* esset idem ac *cauescent* spumis, ut v. 624, vel *spumescens* v. 185. Sed omnino magis placere debet lectio Pithæi, et tum *Thasos albenti vertice* tribuitur, ut insulæ quævis lucere, nitere, fulgere, h. e. eminere adparere dicantur, mare tamquam stellæ dis-

tinguentes. Vid. notata nostra ad Prisc. 508 et 55d. — Et adposuit Horat. Carm. I, 14 extr. «Interfusa nitentes Vites æquora Cycladas». EN. — Aptè ad banc notionem verbo *Proserit* usus est, quo alias lucem exorientem exprimit, ut v. 580: «matutinus quæ lucem proserit ortus». Schraderus *albenti vertice* sigillatim de albis saxis intelligit, et confert v. 723: «Leuce cana jugum». Sed hæc interpretatio ipsius nominis est, quæ in Thasum non convenit. — *Prominet Imbrus*. Sic Claudi. Bell. Get. 330: «sublimis in Arcton Prominet Hercyniæ confinis Rhætia silvæ». SCHÆ.—*Imbrus* Ovidio *Imbria terra*, Trist. I, 9, 18. W.

703. *Thressa Samus* est Samothracia, et hoc adjecto distinguitur a *Samo Saturnia*, v. 713. Diserte Virg. Æn. VII, 208: «Tbreiciamque Samum, quæ nunc Samothracia fertur». *Tasus* pro genuino *Samus* est in Ven. et Ambr. repetitum e v. 701.

704. *Cyclades accedunt Asiam, Delumque coronant*. Nempe Delus in medio Cycladum. Vid. Dionys. v. 526; Amm. Marc. XXI, 8; Plin. IV, 1, 22; Solin. cap. 11, p. 22; Bochart. G. S. lib. I, cap. 14, p. 439. SCHÆ.

705. *Omnes fatidico curant solennia Phæbo*. De hoc versu et duobus seqq. vid. Excursus VI ad calcem hujus carminis. EN.

Culminibusque cavis blandum strepit ales hirundo,
Gens devota choros agit, gratique sacrato
Ludunt festa die, visit sacra numen alumnium.

707. Quia Dionysius hoc loco, v. 529, non hirundinem, sed aedonem l. lusciniam nominat, hinc aliqui censuerunt *aedon*, non *hirundo*, legendum esse. Sed, inquit Camers ad Prisc. 544, hoc cum *cavis culminibus* non convenit, nisi legas in Avieno: *Montibus atque homini blandum*, etc. ut habet codex græcus. Nihilominus Schraderus tentat: *Culminibusque, canens blandum, parit ales aedon*. Mihi videtur Avienus hirundinem consulto et ex certa ratione nominasse, quam aperio in Excursu supra citato.

708. *Gens devota echoros agit, eratitque sacrato. Cantuque legit* Vlitius ad Calpurnium, p. 477. *Charitesque* male Reines. in Epist. ad Danmum, p. 140. Wassius ad Sall. Jug. p. 257 legit *cantuque*. Withofius in Specim. Gunth. p. 156 corrigit *catusque sacrato Ludunt festa die*. Difficile est, hic aliquid certi constituere. Daumii, non autem Reinesii (ut male Huds.), conjectura *Charitesque*, in vitis Charisin facta est. (Fortasse ipsum *Charisin* ponendum est, *Charisinque sacrato... die*, ut sint *Χαρίεσσα*, quæ choros agebantur. W.) Nec Heinsii *ritu*, vel *ae rite* eniquam placebit. Melius *cantu*. Blanditur sane Withofii *catus*. Suspicio tamen aliud latere. An forte: *Gens devota choros agit, Gratique sacrato Ludunt festa die*? ut sic exprimere voluisse videatur Dionysii Πύσσις, quod græcus interpres explicat χαριστήρια. SCHN. His scriptis Schraderus alio tempore subiecit: *Catus* nunc incidit, favente Dionysio. Avienum

choros catusque coniungere solere monnerat Withof. l. l. WASS. — Antiqua Ven. eamque sequens Pith. cum Hudsono dederunt *eratitque sacrato* corrupte: *rituque sacrato* Cusp. et Vad. quomodo et correxit Heinsius, qui ad Ovid. Metam. IV, 421, locum hunc corruptissimum vocat. — Idem quoque *ae rite* coniecit. — *Cantuque* voluit Vlitius ad Calpurn. II, 94, quia ibi in antiqua edit. simili mendo pro *cantibus* legitur *eratibus*. Vlitio adsevit WASSIUS ad Sall. et Burm. ad Nemes. III, 55, quo versu *ludi, cantus echorique* jungantur: Hudsonus etiam *crepituque* invenit. *Charitesque* coniecit, sed infelicitate, Daumius in Epist. ad Rein. LII, p. 140: *catusque* feliciter Withofius, seu quis alius eruditus est, qui margini edit. Trogn. observationes, mecum communicatas, adiecit, isque conjecturam suam firmat collatis v. 752 et 1006. Sed præ omnibus placet Schraderi emendatio *gratitque*, quia et Dionysii Πύσσις bene exprimit, et vestigiis antiquæ scripturæ commode respondet.

709. *Ludunt festa. Ludit* Burm. ad Nemes. l. l. Credo, ut conveniret *agit*. Sed talis variatio usitata est. Vid. Observ. Nostr. p. 84. Deinde sic rariora tritis commutantur. Ipse Avienus, v. 282: « certi laris inscia gens est, Nunc in dumosas erepunt denique rupes »; v. 1374: « Ergo et Nysæos dicit gens rite recessus, Et stata sollicito deducunt orgia ritu ». Miror vero neminem offensum esse invenista repetitione *sacrato... snera*. SCHN. — *Visit*

Hinc Sporades crebro producunt cespite sese,
 Densa serenato ceu splendent sidera cælo.
 Nec minus adtolluntur Ionides insulæ ab alto.
 Hic juxta Caunus, Samus hic Saturnia juxta,

saera numen alumnium. Augustius hoc exprimit Virgilius l. c. *Ipse jugis Cynthi graditur*, etc. nempe dum instaurantur chori. *Alumnium numen* Deli vocatur Apollo, ut in ea natus, et singulariter cultus, sicut a Statio, Theh. III, 439: « Dele, times, magnique fidem testaris alumni ». Vicissim Delus Ἀπὸλλωνος κούρην Callimacho dicitur, in Del. v. 2 et 276; et Claud. Cons. Proh. et Ol. v. 185: « Ad loca nutricia jam non errantia Deli ». Vid. superius, v. 319 et 619. W.

710. *Hic Sporades dedit Vad.*

711. *Densa serena toceus splendentia sidera cælo.* Corruptissime hic versus sic in Veneta expressus, et a Pithæo redditus est. Perpolivit denique editor exempli Madrit. hoc uno forsitan loco aliquid feliciter conatus, cujus scripturam reddidit Hudsonus: « Densa serenato ceu splendent sidera cælo ». Alii eruditi idem amplexi sunt, quos Schraderus nominat. Oddius tamen minore successu mutavit: « Sidera ceu cælo resplendent densa sereno ». — *Densa serenato ceu splendent sidera cælo* etiam correxerunt Wass. ad Sall. Jug. c. 12, p. 257, et magno verborum ambitu Withof. l. l. *Densa serenato ceu* in V. sed addiderat aliquis: *Dele ceu*: quod imperitiam arguit. Ipsa autem comparatio est Dionysii, v. 530 seq. Νῆσοι δ' ἰζῆις, x. τ. λ. SCHÆ.

712. *Adtolluntur Ionides*; similiter supra v. 595, *adtolluntur Echindes*.

713. *Hic juxta Caunus, Samus hic.* Dionysius sic v. 533: Ταῖς δ' ἐν νῆσοις ἔχον ἰωνίδες ἑνθα δὲ Καῦνος, καὶ Σάμος ἱεραρόσσα. Priscianus, v. 551: « Ioniasque simul: quas inter Caunus, et altæ Sunt Samos atque Chios ». Hudsonus ad Dionysii versum adnotat: « In uno MS Κῶς, quod recipiendum esse monet Hillus, aut legendum ἑνθα Κάλυμνα. Sed quum Κῶς Dorici generis sint Straboni, et ἑνθα Κάλυμνα longius recedat, quin Caunus insula Ionica fuerit parva et ignobilis, non dubitat Ursinus, quoniam et alia aliis indicta habeat Dionysius ». Schraderus post hæc monet, eundem ordinem observari apud Strabonem, pag. 186, B. Subsequuntur enim Cos, Samus, Chios, Leshus, Tenedus, Imbrus, Samothracia. Unde vix dubitari posse videtur, quin apud Dionysium pro Κῶνος legendum sit Κῶς. Sed Κῶς contractum est ex Κεός. Vid. Salm. ad Sol. pag. 102, h. E. Inde adject. Κῶς. Vellem vel unum exemplum, in quo Κῶς esset priore producta. Interim in re incerta servaturnus sum apud Avienum in contextu *Caunus*, quod et Priscianus, et omnes habent, excepto uno Dionysii codice. SCHÆ. — *Samus hic Saturnia juxta.* Explicat Dionysius, qui v. 534 de Samo: Πιλαργίδες ἰδραρυον ἦεν. SCHÆ. — *Saturnia* dicitur oh Juonem ihi eximio cultu veneratam, vel ut alii putant ad ripas Imbrasi in hac insula natam. Virg. Æn. I, 19, de Carthagine: « Quam

Tumque Chius patulæ prospectans arva Pelinæ.

Lesbus item et Tenedus per aperti marmora ponti 715

Expediunt arces, et culmina nubibus indunt.

Hinc se piscosi pandit sinus Hellesponti.

Hic salis Arctoi spumas vomit impiger æstus,

Juno fertur terris magis omniūbus u-
nam Posthabita coluisse Samo ». Ed.

714. *Tumque Chius patulæ prospectans. Chios* habet Prisc. vs. 553, et V. Porro in textu Avieni scribendum puto *Pelinæ*, ex Dionysio v. 535, secundum Salmas. ad Solin. p. 607, h. B. et nummis. Vid. Holsten. ad Steph. Byz. p. 249. Dubito autem, utrum mons sit, an campus. *Campo* favet τὸ *patulæ*. Sic enim Claud. VI Cons. Hon. 515: « Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum ». Omnes tamen pro monte acceperunt. Hinc bifariam legi posse arbitror « patula prospectans arva Pelinna » (cf. Tibull. I, 8, 19); vel « Chii patulæ prospectant arva Pelinnæ ». Adq̃ et tertiam conjecturam: « patulæ prospectans arce Pelinnæ ». Nulla tamen harum mihi satisfacit. Nunquam enim ab Avieno aut Dionysio inter insulas soli montes insularum memorantur vel uominantur. Schæ.— Quia *prospectari* vix dicitur, nisi de editiore loco in humiliora, hinc Avienus Pelinam non de campo, ut Salmasius voluit, sed de monte acceperit, necesse est, *Pelinam* vocare montem, quem Dionysius et alii Πεlinna. — Sed in meis exemplaribus est Πελλιναιος, quod hic quidem prosolia excludit. En. — Et certe hoc adserit Dionysius ipse, qui v. 535: καὶ χιὸς ἐπὶ τῷ Πελλιναιὸς ὑπὸ πύργῳ, quod bene exprimit Papius in interpr. « Et Chios excelso sub vertice Pellenæo ».

En. — Atque hinc *patulæ*, epitheton Pelinnæ, non patentem in planum, sed in sublime et late conspicuam significare potest. — Certe Noster τῷ *patulæ* adjectivum Dionysii ἐπὶ τῷ celsæ, arduæ, exprimere voluisse videtur. En. — His sensibus prior Schraderi conjectura aptior est cæteris. Neque tamen, ut in re dubia, mutare quidpiam in versu Avieni audeo. W. — *Chios* Cusp. Vad. Pith. *Chios* vult Oddins. *Pelinæ* omnes edd.

715. *Lesbus item et Tenedus*. Accuratus Dionysius, v. 536: καὶ τὸν δ' Ἀϊολίδων ἀναφανίται εὐρία νήσων Λέσβου, κ. τ. λ. Priscian. vs. 553: « *Æolicæ* post, et Lesbus Tenedusque sequuntur ». Cf. Herod. VI, 8, et ibi Wessel. Quum autem Avienus Dionysium sequutus *Ionicas* vs. 712 memorasset, et hic *Æolicas* memorare debuerat. Schæ.

717. *Hic se dedit Cusp.* reliqui *Hinc se*, quod præfert Schraderus, quia Hellespontus a Tenedo se pandit, et Prisc. v. 554 habet *inde*.

718. *Hic salis Arctoi spumas vehit.* Pro *vehit*, emendo *vomit*, quod et offert A. Probandi gratia adeas Val. Fl. I, 687: « volat immissis cava pinus habenis, Infunditque salum, et spumas vomit ære tridenti ». Et Dionys. vs. 300, 539, 693, 981, quibus locis ἐπιγίγθαι de fluminibus. Schæ. *Spumas venit* exhibet Venet. cum Ortel. unde Pith. et Huds. *vehit*: sed Cuspin. et Vad. *spumas vomit*, atque id merito præfertur.

Hic protenta quatit late freta glauca Propontis.
 Si quis læva dehinc Euxini marmora sulcet, 720
 Ora Borysthenii qua fluminis in mare vergunt,
 E regione procul spectabit culmina Leuces.
 Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum :
 Nam post fata virum semper versarier illic
 Iusontes aiunt animas; ubi concava vasto 725
 Cedit in antra sinu rupes, ubi saxa dehiscunt
 Molibus exesis, et curvo fornice pendent.
 Hæc sunt dona piis: sic illos Jupiter imis
 Exemit tenebris, Erebi sic inscia virtus.
 Rursum Cimmerius qua Bosporus ora patescit, 730

719. *Protenta quatit omnes* edd. Heinsius *conjecerat rapit*. Sed monet Schrad. vetare id Avienum, qui v. 128: « Obliquumque quatit gurgēs protentior altum ». Tantum abest, ut ipse sic conjecerit, ut proditur in exemplo Amstelod.

720. *Marmora fulcet Ven. ex quo Pith. et sequentes fecerunt sulcat*, sed melius Cusp. et Vad. *sulcet*, quod etiam in A. et V. esse affirmat Schrad. atque adserit similibus locis, ubi sic construit Noster, ut v. 653, 659, 758, 1097; Or. Mar. 129, 178, 238.

721. *Ora Borysthenii fluminis*. Sic sup. v. 448: *Borysthenii vis fluminis*. Ovidio Poul. IV, 10, 53: *Borysthenius amnis*.

723. *Leuce cava jugum Ven. et Cusp. vitiose*. Emendarunt statim Camers ad Prisc. 558. Vad. et Pith. *cana*. — Vid. Excursus VII ad calcem hujus carminis. Ed.

727. *Molibus exesis, et curvo fornice pendent*. Ex antiquioribus hæc expressa. Ovid. Metam. XIII, 810: « Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo Antra ». Virg. Georg.

V.

IV, 374: « pendentia pumice tecta ». Calp. Ecl. VI, 68: « scopulisque cavum siuantibus arcum lumenet, exesa veluti testudine, concha ». W. — *Molibus exesis solus Pith. expressit*, reliqui omnes *Molibus*.

729. Cusp. et Vad. sic legunt et distinguunt *Exemit tenebris Erebi, sic inclita virtus*. Sed profecto melius Pithæus lectionem Venetæ expressit: « sic illos Jupiter imis Exemit tenebris, Erebi sic inscia virtus ». Paria sunt hæc verbis Horatii, Epod. XVI, 63: « Jupiter illa piæ secrevit litora genti ».

730. *Qua Bosporus ora patescit*. Pro ora Hudsonus ex aliis, ut ait, profert *ore*, ut supra vs. 168. Sed Schraderus tuetur *ora*, quia sic Ven. Pith. Trogn. et familiares Poetæ sunt hujusmodi Græcismi. Quænam vero sint editi. exhibentes *orē*, ignorat. Ego Camertem invenio ad Prisc. 562 affirmantem, legi posse *ore patescit*, eumque sequitur pro more Vad. in edit. Sed ambo fere perpetuo solent Græcismis Avieni offendi, eosque tollere conari. Unde nec hoc loco iis fides

Dexterio ponto subit insula, vasta que late
 Excedit moles pelagus: sedet eminus ingens
 Phænagore, et muros adtollitur Hermonassa.
 Hæ maris infusi consurgunt insulæ ab alto.

Exterior queis unda dehinc, circumfluit et quic 735

habeuda. Præterea antiquam scripturam ora etiam Cusp. servat.

732. *Excedit moles pelagus*. Sic pariter, Schraderus notante, v. 241: « Excedit confinia sola Carambis ». Et v. 463: « Mæsus, et extento post tergum cespite Thracas Plurimus excedit ». — *Sedet eminus ingens Phænagore*. Mihi etiam incidit, quod Hudsonus tentaverat, *sed et*, quia locus non satis apte videbatur coherere; certe longe magis perspicua hic græca sunt v. 550 seq. Verum duriora, etiam quoad constructionem, poetæ potius linquenda, qui paullo ante: « spectabit culmina Leuces, Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum ». Esse etiam videtur oppositio in istis: *sedet Phænagore: adtollitur Hermonassa; sedere de locis planis*. Vid. Lexica. Schæ. Neque oppositio ulla in his verbis querenda, neque *sedet* ullo modo sollicitandum est. Nam eo verbo, variandi causa, non aliter utitur, quam alias verbis *est, stat, adstat, jacet*. *Sedet Phænagore*, h. e. jacet vel adstat, in ea insula, quam ante dixit *vasta mole pelagus excedere*; neque hic ullam duritiem constructionis animadverto. Quenam vero sit insula intelligenda, in qua Phænagore, monui ad Prisc. v. 565. Verbo *sedet* pari sensu usus est supra v. 563 de Peloponneso: « Insula, quæ platani folio compar sedet ». Et Sil. Ital. VIII, 508: « per udus Alba sedet campos », item, VI, 647, XII, 162.

Verbo *adstant* utitur Noster v. 658 et pluribus locis. W.

733. Ven. scribit *Phanagore*: atque alii constanter *Phanagoriam* vocant hanc urbem, sine diphthongo. Sebraderus propterea dubitat, an edendum sit *Phanagore*. — Sed diserte hoc loco Dionysius profert Φαναγόρη, cujus incolæ Ionia telure oriundos memorat. Ed. — Uti hic muros adtollitur, sic et v. 672 *Carpathus hic rupes adtollitur*. Camers ad Prisc. 562 hic iterum vult *muris*, quem et sequitur Vad.

734. Narrat Schraderus, hunc versum in Ambr. omitti, sed tamen causam omittendi nullam esse. Per mare infusum monet intelligi *internum*. Sic et v. 77: « Quatuor infuso late sale terga dehiscunt ».

735. Dubitandum non puto, quin Poeta scripserit: « Exterior queis unda dehinc, circumfluit et queis Æstuet Oceanus, quibus illæ flatibus omnes Culmina pulsantur, memoridate carmine, Musæ! » Oceanus autem dici nequit *æstuaræ insulas*, sed *insulis*, ut Sen. Agam. 560: « æstuat scopulis fretum ». Itaque probō viros doctos, qui legunt: *queis æstuet*: sed hoc amplius corrigi debuerat, ut dictum. Sic pervenusta erit pronominis eodem casu positi repetitio. *Culmina* pulsantur, est Græcismus, qualis: « dextrum genu lapide ictus: confusa pectus et genas » (vid. et v. 601, *transactus arundine membra*. W.), de quibus Heius. ad Claud. B. Gild. 135, qui et in vet.

Æstuet Oceanus, quibus illæ flatibus omnes
Culmina pulsantur, memores date carmine Musæ.

Propter Atlantei tergum salis Æthiopum gens
Hesperides habitant; dorsum tumet hic Erythæ,

MS *culmina* correxerat: *carmine* firmat et probat Ambr. Alia meus est Oudendorpio in Misc. Obs. V, p. 70, qui versus istos sic constituit: « Exterior quas unda dehinc circumfluat, et quis Æstuet Oceanus, etc. » SCHN. — Cusp. Vad. et Pith. hunc versum sic ediderunt: « Exterior quas unda dehinc, circumfluat et quas Æstuet Oceanus ». Duriore locutione offensus Hud. mutavit: « Exterior quas unda dehinc circumfluit, et quis Æstuet ». Oudendorp. in Obs. Misc. *circumfluat, et quis*, etc. sed, jndice Schraderi, *circumfluat* nulla de causa mutarunt. Vir doctus in marg. Trogn. pro Æstuat notavit *Adluit*, quo sane mollior redditur constructio; sed deest auctoritas. Ego vero duriorem hanc constructionem, in qua scripti et excusi libri consentiunt, malim poetæ relinquere, atque eam explicatione juvare, ita ut *circum* in *circumfluat* regat accusativos *quas*: dehinc quas circum exterior unda, et circumfluat Oceanus æstuat. Interim ad meliorem intelligentiam recepi emendationem Schraderi. *Circumfluat* Oceanus est Horatio *circumvagat* Epod. XVI, 41. — H. e. quod Catullo, Epith. Pelei et Thet. dicitur: « Oceanusque mari totum qui amplectitur orbem ». En. 737. Vulgo *Culmine pulsantur*, ait Hud. et sic Cusp. Vad. Pith. dederunt: sed *culmina* recte cum Hudsono adserunt Oudend. in Misc. Obs. vol. V, p. 79, et Schr. Idem

pulsantur, etsi Hudsonus male *pulsantur*. — *Memori date carmina Musæ* scribunt Cusp. Pith. Hud. Camers ad Prisc. 562 corrigit *memores date carmina Musæ*. Sed noudum confecta res est: nam *dare carmina* hoc loco non opportunum esse, recte monet Oudend. igitur *carmine* ponit, quod ipsum firmatur codice Ambr. notante Schrad. Rursus autem quod ille scribit, *memori date carmine*, non prorsus placet. Rectius *memores* cum Camerte scribi existimo. Nam *memores Musæ*, et *meminisse* dicuntur quum invocantur. Virgil. *Æn.* VII, 645: « Et meministis enim, Divæ, et memorare potestis ». Add. Ecl. VII, 19.

738. *Propter Atlantei... Hesperides habitant*. Probo lectionem Anhr. *Atlantei*. Abit Avienus a Dionysio et Prisciano, Æthiopibus trihuens insulas Hesperidas, quas forte petiit e versu 563 Dionysii; nisi quis velit versus in ejus libro hoc ordine lectos: 558. Ἄροι μὲν ναύωνσι · 563: Νῆσους δ' Ἑσπερίδας · 559: Ἀτλαντος περὶ γῆμα. SCHN. Solc Avienus continentis terræ incolas cum vicinis insulis communicare, et supra v. 328 visus est Æthiopus in Cerne insula collocare. W.

739. *Hesperides habitat* Pith. et Hud. *habitant* legendum cum Withofio censet Schrad. quo modo versu 303 legitur: idem conficit vir doctus, cujus notata ad marg. Trogn. habeo, et quem ipsum Withofium suspicor, ad quem provo-

Hicque Sacri, sic terga vocat gens ardua, montis: 740

cat Schrad. Item *habitant* dudum exhibuerunt Cusp. et Vad. — *Tumet hic Erytheia*. Sic Pith. et Trogn. in Ven. *Erythya*. Huds. *Erytheia*; sed in Add. ipse corrigit *Erytheia*. Ego *Erythea*. — Et hoc adductis rationibus in not. ad vers. seq. probat Wernsd. Ed. — Sic Scaliger edidit Propert. IV, 9, 2: « Egerat a stabulis, o Erythea, tuis ». Sic correxit Ovid. Fast. I, 543: « Ecce boves illic Erytheidas adplicat heros »; in uotis enim D. Hcinsii mendose editur *Erytheides*. Sic vulgatur Fastor. V, 649: « boves Erytheida prædam ». Nec aliter Sili, XVI, 195, N. Heins. et Drakenb. edere debuerant, non autem *Herculeus Erythia ad litora Gades*. Græca diphthongus α in hujus generis nominibus transit in Latinum e productum, velut in *Alexandrea*, *Antiochea*, *Apamea*. In alia Drakenb. discedit ad Liv. t. IV, pag. 576, varie proferri ratus *Alexandria* et *Alexandrea*. Ego autem, præsertim in poetarum scriptis, ea prætulerim. Causa, quod non tantum in præstantissimis scriptis, sed et in inscriptionibus et uimms reperitur. Vid. Ursin. ad Cic. de Div. I, cap. 4, et ad Att. XI, 15. Quid? quod numerus exemplorum, quibus ia firmatur, inventis novis codicibus in dies decrescit. Paulini Nolau Nat. Fel. XI, 84, olim legebatur: *Marcus Alexandria tibi datus*; nunc Mingarellus e Bonou. vulgavit *Alexandrea*. Conf. Burm. ad Propert. p. 592. Quis itaque dubitet, v. 1040 pro *Malos* et *Anchialia* reponere *Mallos* et *Anchialea*? Schu. — Posset tamen et hic proferri *Erythia*, utpote a græco Ἐρυθία, quod profert Dionysius vs.

558, quia non tantum in e, sed et in i latine transit diphthongus αi. Sic, quæ Græcis Ἀκαδημία, fit latine Academia penultima pariter longa. Vetustioribus quidem semper hæc syllaba producitur, licet deinde alii posterioris ævi poetæ corripuerint. Sic Claudian. Consul. Mall. Theod. vs. 94: « In Latium spretis Academia migrat Athenis »: sed Laurea Tullius, Ciceronis libertus, in epigr. de Academia Ciceronis villa: « ...Academæ celebratam nomine villam ». Ed.

740. *Hicque Sacri, sic terga vocat*. — Pitb. et Huds. cum Ven. dederunt *Hicque Sacre*: sed hoc stare non potest, quia neque latinum, neque græcum est. Cusp. et Vad. *Hicque Sacri*, idque adeo referunt ad sequens *mantis*, ubi tamen paulo impeditior constructio est. Hudsonus in Add. conjiciit *Hicque Acre*, non male; idque adridet etiam Wassenberghio V. C. Sic tamen potior promontorii denominatio desideratur. Hinc Schraderus mavult a librario scriptum fuisse, *Hicque Sacri*. e, id est, *Sacra est*, sc. arx vel summa. Ego Cusp. et Vadianum sequutus scribendum putavi, ut edidi. Huds. lectioni *Acre* favent sequentia: sic *terga* vocat gens *ardua* montis. sed obstat lectio vulgata *Sacre*: Dionysius item, qui ἱερὴν ἀκρὴν memorat, et Prisc. apud quem v. 574: « Sed summam contra Sacram cognomine »: denique omnes scriptores, qui *Sacrum promontarium* vocant. Ipse suspicor, divisâ literis olim scriptum fuisse: *Sacri*. e, id est, *Sacra est*; conf. Prisc. Dionys. 561: atque sic obtinebit ellipsis vocis ἀκρὴ, vel *arx*,

Nam protenta jugum tellus trahit : hoc caput amplæ
Proditur Europæ : genitrix hæc ora metalli,
Albentis stanni venas vomit : acer Iberus .
Hic freta veloci percurrit sæpe faselo.

vel *summa*. Sic *Œstrymnis*, sc. *arx*
Or. Mar. v. 91. *Sunias* v. 678. Dicat
aliquis, hæc ellipsin exemplo nullo
firmari (in adlatis enim voces
sunt propriæ, non appellativæ).
Fateor; sed iuauditum magis *Sacre*.
Et cur non liceat Latinis, quod Græcis,
quibus *ἱερὰ*, pro *ἱερὰ νῆος*, *Hiera*.
SCHÆ. Expeditissimum est Cuspi-
niani et Vad. lectionem sequi. Scribo:
« dorsum tumet hic Erythææ,
Hicque Sacri, sic terga vocat gens
ardua montis ». Ea lectio nomen
Sacri promontorii plene, atque ipsæ
fere verbis exprimit, præterea duorum
editorum auctoritate soluta est;
denique ab ipso Avieno confirmatur,
qui Or. Mar. v. 108 eandem constructionem
eadem de re observavit: « Ast hinc duobus in
Sacram (sic insulam Dixeret prisci) solibus
cursus rati est ». Pariter enim, ut
hic voces *Sacram*. . . . *insulam*, sic
ibi *Sacri*. . . *montis*, interjecto *sic*
dixere prisci, *sic vocat gens*, dirimuntur.
Si cui adhuc impeditior constructio videatur,
is distinguat: « Hicque Sacri, sic terga vocat
gens ardua, montis ». Nam *terga* ab
Avieno simpliciter pro tellure vel
promontorio poni, e versu 77 et aliis liquet.
Cæterum in tribus versibus continuis
tergum, *dorsum*, *terga* legi, merito offendant. W.

741. *Hoc caput amplæ Proditur Europæ*.
Sic plane supra v. 104.

742. *Genitrix hæc ora metalli Albentis*.
Liventis Ambr. Favere forsitan
videbitur Virgil. *Æneid.* VII, vs. 687, *Liventis plumbi*. Pari-

ter autem *livens* in *labens* corruptum
Progn. v. 252, ubi haud dubie legendum:
« Aut ne liventi piceus color abdat amictu Lampada ». Sed
staunum, *κασιτέρος*, *livens* dici nequit.
Hom. II. XXIII, 561: *κασιτέρος*.
Cæsar Bell. Gall. V, 12: « Nascitur ibi
plumbum album in mediterraneis regionibus ».
Ipse Avienus, Or. Mar. de monte Argentario, v. 293: « Stannuo ipse
namque latera plurimo nitet, Magisque in
auras emittit lucem evomit ». Itaque mutare
non sum nusus lect. *albensis*, quam Pith. Trogn.
Huds. receperant. SCHÆ. — *Albentis stanni
venas vomit*. Loquendi genus simile uondum
inveni. Ipsa vena aliis *romere* dicitur metallum,
ut *aurum* Claudian. in Seren. 75: « oblatum
sacris natalibus aurum Vulgo vena vomit ».
Itaque legendum conjicio: « genitrix hæc
ora metalli Albentis, stannum venas vomit ».
SCHÆ. — Hanc quoque Schraderi emendationem
ut elegantior probat Wernsd. in not. sed in
textum non recepit. Ed.

743. *Labentis stanni* scribunt Ven. V. Cusp. Vad. *liventis* Ambr. quod
quia ad priorem scripturam prope accedit,
non spernendum videtur.

744. *Iberus Hic freta veloci percurrit sæpe faselo*.
Hoc de sua lectione addidit Avienus,
quam pluribus verbis exponit in Or. Mar. v. 100
seqq. ubi Iberos memorat negotiandi studio
Oceanum percurrere novo genere navigiorum,
nempe *faselis*, uti ibidem vocat, e pellibus vel co-

Eminus hic aliæ gelidi prope flabra Aquilonis 745
 Exsuperant undas et vasta cacumina tollunt.
 Hæ numero geminæ, pingues sola, cespitis amplæ,
 Conditur occidui qua Rhenus gurgitis unda,
 Dira Britannorum sustentant agmina terris.
 Hic spumosis item ponti liquor explicat æstum, 750
 Et brevis e pelago vertex subit : hic chorus ingens
 Feminei cœtus pulchri colit orgia Bacchi :

rio confectis : « Navigia junetis semper aptant pellibus, Corioque vastum sæpe percurrunt salum », plane at hic loquitur. W. — *Hic freta* pro vulgato *Hæc* edidit Vad. quod mihi rectius videtur. Nam ante nullis de fretis sermo fuit, ad quæ respiciat *Hæc*.

746. *Exsuperant undas* Schraderus pro imitatione Maronis habet, *Æn.* II, 307.

747. *Hæ numero geminæ, pingues sola.* Similiter supra de Creta v. 675: « Multa latus, glebamque ferax, et opima virentum ». Nota variationem constructionis, qualis in hoc v. 330: « Corpora proceri, nigri eute, viscera sicci », et in Solino, p. 54, C. « sapore aspero, et amaritudinis miræ ». SCHÆ. — Cnsp. et Vad. ediderunt *pinguis sola cespitis ampla.* Melior tamen lectio Pithœi et cæterorum videtur.

748. *Qua Rheni gurgitis habent omnes antiquæ.* Bene Hudsonus correxit *occidui qua Rhenus gurgitis unda.* Verbum *Conditur* illustrat Schiæd. locis Virgilii, *Æneid.* VII, 719 et 802.

749. *Dira Britannorum sustentant agmina.* Hoc testimonio Camdenus in Hibernia, p. 682, probat, Britannos in Ierne fuisse. Conf. Diod. Sic. V, 32. SCHÆ. *Sustenant* interpre-

tor *alunt*, quomodo supra v. 327: « Æthiopum populos alit ampli cespitis ora ». Add. v. 196, 415. *Diri*, vel *duri*, ut v. 418, vel *feroces* plerique populi ad Septemtrionem habitantes dicuntur. Et Rutil. I, 500: « Et quæcumque ferox arva Britannus arat ». W.

750. *Hic spumosis item.* Melius Dionysium vertit Prisc. v. 585: « Nec spatio distant Nesidum litora longe ». SCHÆ.

751. *Et brevis e pelago vertex subit.* Avienus unam facit insulam cum Strabone, lib. IV, p. 303, B. Dionysius plures, ut et Prisc. v. c. qui nomen adpellativum (Nesides) mutavit in proprium. Porro in istis: « hic chorus ingens Feminei cœtus pulchri colit orgia Bacchi », omisit nomen gentis (Amnites expressit Prisc.), forte quia penitus ignotum, vel in codd. corruptum. Apud Dionys. 571 leg. ΝΑΥΤΑΪΩΝ. SCHÆ. Plures variationes observavit Huds. in not. ad Dionys. W. — *Brevis e pelago vertex subit.* Sic omnes edit. solus Vad. scribit *vortex*, in quo sine dubio erravit. Nam Avienus brevem insulam significat e pelago surgere. Sic etiam citat Camers ad Prisc. 585, quamvis hic litus quoddam continens, in æquor porretum, intelligere videtur.

Producit noctem ludus sacer : aera pulsant

Vocibus, et crebris late sola calcibus urgent.

Non sic Absinthi prope flumina Thracis alumnae 753

Bistonides; non, qua celeri ruit agmine Ganges,

Indorum populi stata curant festa Lyæo.

753. *Producit noctem ludus sacer.* Val. Flacc. I, 251: « Dulcibus alloquiis ludoque educite noctem ». Ad hunc locum Burm. citat Stat. Theb. VIII, 219: « vario producunt sidera ludo Ante domos »; item Nostrum: « Producit noctem ludus sacer ». Sed aliud est noctem vel sidera ludo producere, et aliud, ubi ipse ludus dicitur noctem producere. (Nempe ludus ad multam noctem durat; peragi solet, pervigilium celebrat.) Usus verbi *producere* multis locis, etiam nostro Avieni, adductis probavit Brouckh. ad Propert. I, 3, 39, p. 16. Scua.

754. *Crebris sola calcibus urgent.* Idem est, ac quod Horatius, Carm. I, 4, 7: « Alteruo terram quatinnit pede ». Etenim *calces* hic simpliciter pro pedibus accipio, quomodo Heynius ad Virg. Æn. V, 324. W. — Sed proprie de equis dici notat Burm. ad Anth. III, 171. Silius, IV, 142: « Ictu quadrupedis fulva porrectus arena Elisa incussis amisit calcibus ora ». Phædrus, Fab. I, 21, 9: « Calcibus frontem exierit », ubi male in quibusdam edd. *extudit*. Virgilius, de equo moriente, Æn. X, 892: « ... calcibus auras Verberat, ejectoque incumbit cernuus armo ». Ed. — *Urgent* hic non satis aptum videtur. En.

755. *Non sic Absynthi* exhibet Pith. sed melius Cusp. *Absintū*, et Vad. *Absinthi*. Camers ad Prisc. 586 *Ab-synthi*, quomodo reliqui. Porro omnes prope flumina Thraces et almæ

Bistonides, quod certissima conjectura Schr. emendat. — *P. A. Thraees*, et *almæ Bistonides*. Ocina corrige, convenienter Dionysio: « Non sic Absinthi prope flumina Thracis alumnae Bistonides ». Correctionis causas late exposui in Observ. p. 40-42. Scua. Ex his tantum duo loca repeto, quibus *Absinthi alumnae* illustrentur. Stat. Theb. XII, 181: « Quo Rhodopes non ulla nurus, nec alumna nivosi Phasidos, innuptia vallata cohortibus iret ». Claud. IV Cons. Hon. 211: « Furrotas proprios discernere nescit alumnos ». W.

756. *Non qua celeri ruit agmine Ganges.* Ambr. habet *celebris*, qui videtur voluisse: *celebri ruit agmine*. Et sic quidem tullitur repetitio ejusdem vocis v. 758; dubitari etiam potest, an Ganges *celer* dici possit, ob Virgiliū locum, Æn. IX, 30, et Claud. Cons. Mall. v. 236: *celebri* tamen agmine minus blauditur, quam *celeri*: ruit etiam congruit *celeri*, non *celebri*. Itaque vulgatum servandum, quum Ganges etiam *celer* aliis, ut Lucano, VIII, 227; Plin. VI, s. 22. Scua.

757. *Stata curant festa Lyæo.* Sic Cic. pro Balb. cap. 24: « Sacra Cereris, quum essent adsumpta de Græcia, per Græcas semper curata sunt sacerdotes ». Scua. Sic ipse Noster supra v. 705: « fatidico curant solennia Phœbo ». Ceterum, quam dubium mihi videatur, Bacchum in his insulis ad septentrione-

Longa dehinc celeri si quis rate marmora currat,
 Inque Lycaonias cymbam procul urgeat Arctos,
 Inveniet vasto surgentem vertice Thulen.
 Hic quum plaustra poli tangit Phœbeius ignis,
 Nocte sub illustri rota solis fomite flagrat
 Continuo, clarumque diem nox æmula ducit.
 Nam sol obliquo torquetur cardine mundi,
 Directosque super radios vicinior axi

nes cultum, jam aperui in not. ad Prisc. v. 585. W.

758. Editio Pithœi altera Lugd. vitiose hic exhibet *celeri si quas rate*. Error ortus inde, quod in prima Paris. per compendium scriptum erat *si qs rate*. Recte enim priores Cusp. et Vad. *si quis*.

759. *Inque Lycaonias... urgeat Arctos*. Fere iisdem verbis in Or. Mar. v. 130: «si quis dehinc... lembum audeat Urgere in undas, axe qna Lycaonis Rigescit æthra». SCHN. Conf. v. 1340, et supra v. 54. W.—Cusp. mendose *urgeat Arcto*: reliqui omnes *Arctos*.

760. *Invenit et dedit Ven.* et Cusp. Camers ad Prisc. 589 correxit *Inveniet vasto*, quod et reliqui habent. Porro *Thylen* scribit Pith. et Huds. *Thulen* habent Cusp. et Vad. eamque scripturam præfert Schrad. provocans ad Salmas. Exerc. Plin. p. 877. a. F.

761. *Rota solis fomite flagrat Continuo*. Diurnam lucem continuat in noctem. Hoc de terris borealibus constanter adfirmant scriptores veteres. Tacitus, Agric. cap. 12: «Diurnum spatia ultra nostri orbis mensuram, et nox clara, et extrema Britanniae parte brevis, ut finem atque initium lucis exiguo discrimine interuoscas». Idem in Germ. cap. 45: «Trans Suionas... extre-

mus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus, ut sidera hebetet». Huc etiam referas Juvenal. II, 161: «minima contentos nocte Britannos».

763. *Continue Vad.* sed reliqui omnes *Continuo*, quod melius videtur.—Porro *clarum diem nox æmula ducit* idem est, ac *præcedit*, ut *Lucifer ducit diem* ap. Virg. Æn. II, 802. W.

764. *Nam sol obliquo torquetur*. Sic supra, v. 357: «Prodidit obliquo solem decurrere cælo». Huc faciunt verba Plinii, lib. II, cap. 77: «Minora intervalla esse lucis inter ortus solis juxta solstitia, quam æquinocis, adparet: quia positio Signiferi circa media sui obliquior est, juxta solstitium vero rector». W.—*Nam sola obliqui exhibent Cusp. et Vad.* Rectius Pith. *Nam sol obliqui*. Præfero tamen, quod Hudsonus dedit *Nam sol obliquo torquetur cardine mundi*.

765. Velim equidem: *Directosque super radios, vicinior axi, Assidue inelinat*. Neque tamen huic conjecturæ nimium ipse tribuo. *Axi* vero ponitur pro septentrionali seu polo arctico. Virg. Georg. II, 271; Cic. Tusc. I, cap. 28; Ovid. Pont. IV, 7, 1; Manil. IV, 789. SCHN. — *Decretosque super radios* habent Ven. Cusp. et Vad. Sed verum est, quod Pith. et Huds. expresserunt, *Dire-*

Occiduo inclinat, donec juga rursus anhela
 Devexo accipiat cælo Notus. Inde fluenta
 Tenduntur Scythici longe maris in facis ortum
 Eoæ: tum cyaneis erepit ab undis

ctosque. Cogit hoc Dionys. v. 585: *ἁπλῶν ἰθὺν ἐπὶ κλίον ἐρχομένων.*

766. *Occiduo*, quod vulgatæ omnes habent, offensus videtur Schraderus, cojus conjecturam vide ad notam superiorem. Nec hoc admirandum: nam necessario videtur Avienus septemtrionalem partem, non occiduum, nominare debuisse. Et Priscianus, v. 590, diserte nominavit: « quum scandit ad axes Signiferi, Boreas succedens lampade partes ». Nec tamen *occiduo* movere audeo. Nam *occiduum axem* etiam v. 673 dicit, et hoc loco videtur Avienus aut occiduum axem miscere boreali, cum eoque unum facere, aut occiduum pro meta vel initio cursus solaris ad Septemtrionem tendentis habere. Ipse enim se explicat, et clarius loquitur Or. Mar. v. 655: « Quum lumen axi Atlantico ioclioaverit, Ut in supremos ignem Hyperboreos agat ». Axis Atlanticos et occiduos idem est. — *Inclinant* scribunt Ven. et Cusp. rectius reliqui *inclinat*. — *Donec j. r. a. Devexo accipiat.* Juga anhela accipio de equis Solis quasi fatigatis et anheliantibus e continuo adscensu in axem borealem, quem erectum et altiores fingeant Veteres, devexum contra vel depressum australem. Sic *Orientis anhelis equi* dicuntur Virg. Georg. I, 250, quia adscendentes in superiores oras quasi e fatigatione anheliunt. Et Ovid. Metam. IV, 632: « pontus, qui Solis anhelis Æquora subdit equis, et fessos excipit axes ». Jam juga pro

equis vel bohus jugo junctis dici, vulgatum est. Vid. Ovid. Met. XII, 432. W.

768. *In facis ortum* Ven. vnde Cusp. legit *in phasis ortum*: sed ne forte *Phasidis* fluvii Colchorum ortum intelligas, prohibet prima correpta. Rectius igitur Pith. et Huds. legunt *in facis ortum*. Vadianus plane aliter, atque ex antiqua scriptura *fasis* vel *phasis* effecit *in salis oras Eoi*.

769. *Eoæ et ut coeaneis se repit ab undis.* Cum Salmasio in Exerc. Plin. p. 700, b. C. sic legimus: « in facis ortum Eoæ, qua cyaneis erepit ab undis Insula », aut sic: « ortus Eoos, ubi cyaneis, etc. » Huns. Castigandum est: « Eoæ, tum cyaneis erepit ab undis Insula ». Nunc circumfertur, *in facis ortum Eoæ et ut coeaneis*. In veteri codice bibliothecæ Ambros. inveni *Eoæ et cum cyaneis*. Hæixs. ad Val. Cat. Dir. v. 40, in Burm. Anthol. II, p. 658. Ego Heinsium sequor ex Ambros. castigantem: *Eoæ: tum cyaneis erepit*. In ipso codice legebatur quidem *cum*, sed *cum* et *tum* vix discerni queunt. Deinde *tum* sequente consonante poni solet, tunc sequente vocali. Vid. v. 449, 463, 423. *Erepi in insula* rarissimum est. Statius, Silv. II, 2, 30: « Iode per obliquas erepit porticus arces ». Schn. — Corruptissima scriptura Venetæ et Pith. * — *Eoæ et ut coeaneis se repit ab undis*, varias emendationes et conjecturas peperit. Cuspin. scribit « Eoæ, tunc Oceani se repit ab undis ». Vad. « in

Insula, quæ prisci signatur nominis usu
Aurea, quod fulvo sol hic magis orbe rubescat.

Contemplator item, ceu se mare flectat in Austrum,

770

salis oras Eoi, post Oceani surrepit ah nandis. Propius ad veritatem recentiores. Alius vir doctus in marg. Trogn. notaverat: « in facis ortum Eoæ Oceani canis erepit ah undis ». Equidem Schr. lectionem sequor. Eadem corruptio in voce *cyaneus* occurrebat supra v. 370. Heiusiom ea loca Avieni in margine sui exemplaris, tum prolixius in notis ineditis ad Val. Cat. Diras emendasse scribit Burm. Anthol. Lat. t. I, p. 64. — Prima quidem in Cyaneis corripienda videtur. Certe Smetius et Gruterus ad Epigr. a Burmanno adductum adnotant hanc in Cyane, Nympha ac fonte Siciliæ, unde *Cyaneæ undæ*, corripi Ovid. Met. V, 412, et passim; unde singulare sit hoc in versu primam in Cyaneis longam occurrere. Sed monendum nunquam apud antiquos poetas primam in *Cyane* produci, in adjectivo autem *Cyaneus* nullibi correptam inveniri. Idem Ovid. Pont. II, 10: « Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis ». Sic apud Claud. Rapt. Pros. III, 246: «...mediis invenimus arvis Exanimem Cyanen »; et sic sæpe apud alios. At in altero ipsius Ovidii loco, Met. IX, 453: « Cognita Cyaneæ præstanti corpora forma ». Apud Statium, Theb. V, v. 357: « oraque primum Cyaneis arcata vadis »; Lucan. II, 716, de Cyaneis cautibus, « Cyaneas tellus emisit in æquore cautes ». Ed.

772. *Contemplator item*, formula est Virgilii, Georg. I, 187, et ante hunc Lucretii, II, 113; VI, 188,

ut notat Schrad. Sed eadem Avienus sæpius utitur, ut in Phænom. v. 880: « *Contemplator enim geminæ rutilantia formæ Viscera* »; et Progn. 163: « *Contemplator item, scu plenum luminis orbem Cyntbia distendit, etc.* » item v. 494: « *Contemplator item, si longo plurima ponto Agmina festinant volucrum* ». W. — *Contemplator item ceu se mare in Austrum*. Sic dabat ed. Pith. mendoso cum hiatu: Scal. supplevit *tolat in Austrum*. Edit. Madr. in margine: *Deest fundat, vel vertat, vel simile verbum*. Hudsonus in notis: *Locum restituit Salmasius in Exercit. Plin. pag. 783: « Contemplator item qua se mare tendit in Austrum, Inque Notum... cæcula curvat »*. Oudendorp. in Obs. Misc. V, p. 78, dubitat, et adstipuletur Salmasio, *tendit* supplenti, quia paullo ante præcessit: « inde fluentia Tenduntur Scythici maris ». Heinsii et Withofii conjecturæ parum sunt probabiles: *madidum ceu se mare in Austrum... verses, vel eernes, ut se mare in Austrum... ceu se cursu mare in Austrum*. Posset etiam: « *Contemplator item, tepidum ceu se mare in Austrum* », ut *tem* per compendium fuerit scriptum pro *tepidum*, idque præcedente *tem* ob similitudinem neglectum: *tepidus* ita Auster dicitur v. 1222, et Prisc. v. 595. Sed probabilius est *verbum* deesse; quodnam autem, sine libris definiere temerarium est: æque enim possit *flectat in Austrum*. In similibus autem synonymis duplex fere verbum reperitur, ut v. 646,

Inque Notum Oceanus freta ponti cœrula curvet :

Ataque Coliados mox hic tibi dorsa patescent

Rupis, et intenti spectabis cespitis arces. 775

Pro quibus ingenti consistens mole per undas

Insula Taprobane gignit tetros elephantos,

Et super æstiferi torretur sidere Cancri.

647, 653, 654, 758, 759. Ut ut est, *ceu* non moveo: vetat enim Poeta, Phæn. 196: « Adspice, *ceu* rutilis flagret lux Gnosia flammis »; et v. 1147: « Inspice, *ceu* dextra referatur ab æquore plauta ». Peccant igitur omnes, qui mutant, præcipue Hudsonus, qui in contextum e Salmasii sententia recepit: « Contemplator item qua se mare tendit in Austrum ». SCHRAD. — Vir doctus in ora edit. Trogn. notaverat: *Contemplator item verses, ut se mare in Austrum, vel etiam eernes ut so.* Hic *contemplator* pro substantivo accepit. Sed his conjecturis omnibus levare interpretes poterat inspectio edit. antiquarum. Cnspin. haud dubie ex meliore codice, edidit: « Contemplator item *ceu* se mare flectit in Austrum ». Vadianus nihil mutat, præter *flectit*, pro quo rectius *flectat* ponit, convenienter sequenti *curvet*. Atque hæc est ipsa emendata lectio, quam Schraderum quæsisisse videmus.

773. *Curvet* legunt Ven. Cuspin. Vad. Pith. *curvat* Salm. et Huds. ut accommodent præcedenti *tendit*, vel *flectit*.

774. *Coliados* Cusp. et Vad. *Coliadis* Pith. Huds.

775. Pro *intenti*, quod vulgatæ habent, Hudsonus malit *extenti*, quod probat Schrad. et firmat vs. 388, 462, 1229; sed Avienus vocibus *intentus*, *protentus*, *extentus*

promiscue uti solet, ut vs. 335, 424, 741.

776. Pro *quibus*, i. e. ante vel juxta quas arces. Sic correxit Camers, quum ante in Cusp. legeretur *Proh quibus*.

777. Penultima in *Taprobane* ab Avieno et reliquis corripitur, producitur contra ab Alexandro Lychno apud Steph. Byz. De *Taprobane* porro vid. Bochart. G. S. lib. I, cap. 46. SCHR. — *Tetros elephantos* vocat auctore Lucretio, V, 1301: « Inde boves Lucas turrito corpore tetros Anguimianos, etc. » et hoc adnotavit Schrad.

778. *Et super æstiferi torretur sidere Cancri*. In V. *subter*: voces autem sæpe permutantur. Pro *sidere* in Ven. et A. *sidera*. An ex duabus lectionibus concinnanda verior: « *Subter* et *æstiferi* torretur *sidera* *Cancri*? » *Subter* cum acc. v. 591: « *Axe* *Noti* *rigidas* *subter* *rupes* *Aracynthi*, etc. » tamen vix placet: *torretur subter sidus Cancri*. Sed nec *super* ferri potest. SCHR. — Nimirum haud dubie legendum: *At super æstiferi torquentur sidera Cancri*, e Dionysii v. 595: ἄς ὑπὲρ... ἀστὲρ κατὰ κύκλον ἐν αἰθέρι καρκίνος αἰθρῶν. WASSERH. Antiquæ edd. Cusp. Vad. exhibent *super æstiferi torretur sidera eaneri*. Hoc perperam accipientes posteriores Pith. et Huds. scripserunt *sidere Cancri*, atque *Subter*... *sidera* conjicit Schrad. Sed fortasse

Hæc immensa patet, vastisque extenditur oris
 Undique per pelagus: latus autem protinus olli : 10
 Agmina cetosi pecoris, vaga monstra profundī,
 Adludunt: fervent Erythræi marmora ponti

male sollicitatur *super sidera*, et Avienus significare voluit, Taprobanem esse supra vel ultra Tropicum Cancrī, ideoque torreri æstu, quod verum est, atque etiam videtur verbis Dionysii convenire, qui quum versu 595 ait, ἡς ὑπὲρ διστίῃται Καρπίως, supra Taprobanem versari Cancrum in orbem, non aliud dicit, quam Avienus, quia pro diverso, quem constituas, termino, Taprobane supra Cancrum, et Cancer supra Taprobanem dici potest. Interim receptam a recentioribus, tamquam emendatorem, lectionem nolim abjicere, *super æstiferi torretur sidere Cancrī*, quia forte Avienus eodem modo Dionysium interpretatus est, quo Priscian. v. 597: «jacet hæc sub sidere Cancrī». Sed hæc in lectione *super* accipiendum est pro adverbio superne, vel desuper, quomodo sæpius Noster, ut v. 416, 765: et clarius Or. mar. vs. 663: «Septemtrione qui super posito rigent». Pariter infra vs. 1290: «Namque alii dura pulsantur desuper Arcto».

779. *Hæc immensa patet*. Diversas diversorum sententias collegit Bochart. l. c. p. 693. Add. Wessel. ad Diod. Sic. II, 55. Scun.

780. *Latus aut protinus olli*. Sic corrupte edidit Pithæus. Apta Hudsoni correctio est, qui pro *aut* emendavit *autem*. Comparari cum hoc de cetis loco merentur versus Val. Fl. VI, 664: «Ac velut ante comas ac summa cacumina silvæ Lenibus adludit flabris levis Auster; at illum Protinus immanem miseræ sensere

carinæ». Versu 782 verba: «fervent Erythræi terga profundī Tota feris», per parenthesis ponenda arbitror. Scun.—Vir doctus in marg. Trogn. conjecit *Undique per pelagus latitant, aut, vel saliant, aut protinus*, quia sic etiam Prisc. 598: «saliant densissima cete». Sed brevior via emendandum *latus autem protinus olli*, quod unice verum est, sed jam olim a Cuspiniano et Vadian. perscriptum, item in cod. Ambr. inventum est.

781. *Agmina cetosi pecoris*, pecus vocari solent pisces magni maris. Lucretius, II, 342: «mutæque nantes Squamigerum pecudes». Horat. Carm. I, 2, 7: «Omne quum Proteus pecus egit, etc.». Virg. Cir. 486: «avidum pecus Amphitrites». Claud. in Ruf. I, 279, «Neptuni pecus». Auson. in Mos. v. 135: «Nunc pecus æquoreum celebrare, magne Silure». Livius Andron. apud Nonium: *lascivum Nerei simum pecus Ludens*, etc. Nomine *cetosus* vix alium usum esse reperio, præter Nostrum, qui et in Phæn. v. 1310, *cetosa viscera* pro ceto, astro cælesti ponit.—*Vaga monstra profundī*. Sic frequentissime vocari solent poetis, ut et portenta, ceti, priestes, balæne. Horat. Carm. I, 3, 18; Virg. Æn. VI, 729, VII, 780; Val. Cat. Dir. v. 55; Halieut. Nemes. v. 65 (huj. op. tomo I, pag. 234. Fn.); Claud. Stil. II, 28, III, 360. W.

782. *Erythræi marmora ponti*. Sic vocat mare quod Latinis Rubrum dicitur; quod a Solis re percussu ta-

Tota feris: hæc, ut rigidi juga maxima montis,
Nubibus adtollunt latus omne, et terga tumescunt:
Instar in his rupis spinæ tenor arduus adstat, 785
Molibus in celsis scrupus quoque creber inhorret.
Ah! ne quis rapidi subvectus gurgitis unda

lem reddi colorem, alii ab arena terraque, alii talem ipsius esse naturam existimarunt; vel, ut alii, quorum verior videtur sententia, a rege Erythra, cujus sepulchrum in Ogyri insula ejusdem maris erat. Et ipse Dionysius huic opinioni favet v. 607, quem Avienus exprimit: «Regis Erythraei tellus hæc nota sepulchro». En.

783. *Rigidi juga maxima montis* legit Cusp. Pith. et Huds. sed *montes* Vad. et sic citat Nic. Anton. Bibl. Hisp. II, p. 158. Utraque lectio probabilis, præferam tamen priorem.

784. *Nubibus adtollunt latus omne.* Costarum altitudinem hic describi monet Salmas. Exerc. Plin. p. 406. Sic Oppiano, Halieut. V, 65, ceti dicuntur βαρύνονται μέγιστον ἵλα-
ξάτως, gravati membris vastis, instar montium: nam ἵλαξάτως apud Homerum aliosque poetas rupium et montium epitheton est. W.—
Nubibus attolunt vitiose Cusp. pro *adtollunt*.

785. *Instar in his rupis spinæ tenor arduus.* Spinam cetorum esse quasi continuam et excelsum rupem ait, duritiem saxeam simul et altitudinem belluarum exprimens. Hinc scopulosa cete dicuntur Stat. Ach. I, 55: et Val. Flacc. II, 518 de Pristi: «Illa simul molem horrificam, scopulosaque terga Promovet», quamquam Heinsius et hic, et apud Statium legere mavult *sermiosa*. Similiter bellæ marinæ, a

Perseo intersectæ, *terga cavis super obsita conchis*, pro *squamis*, dicit Ovid. Met. IV, 725: quod in primis convenit cum sequentibus *scrupus quoque creber inhorret*. Supra v. 622 occurrebat *inhorrens Corsica silvis*, ubi vide adnotata. W.

786. *Molibus in celsis rupis quoque.* Sic Pith. vitiose e Ven. edidit. Heins. ad Val. Fl. II, 518, pro *rupis* emendat *scrupus*. Ita etiam in Ambros. et sic dudum exhibuit Merula in Cosmogr. p. 119. Eaque lectio firmatur loco ipsius Avieni, Or. mar. 137: «creber his scrupus locis, Rigidæque rupes, atque montium minæ». Scnæ.—
Molibus in celsis rupis quoque dedit Hudsonus, voce *rupis* e priore versu repetita, sed scribendum *scrupus quoque*. Et sic dudum ediderunt Cusp. et Vad. Pariter versu 809: «Et scaber in multis scrupus riget».

787-789. *Ah! ne quis rapidi.* Sequenti sumus Pricæi conjecturam in notis ad Apul. Mil. p. 59 (95). Adde Heins. ad Val. Flacc. II, 518, ubi pariter hunc locum sic castigat. Porro *subvectus* habet V. id autem jam reduxit Merula, Cosmograph. p. 120, et post eum complures alii. *Hæc in v. seq. præbet V. et sic legit Merula, Pric. alii: salî* pro *salis* habet A. idque ego recipio. Totum ergo locum sic exhibebo, ut eum exhibuit Huds. nisi quod pro *salis* e cod. probo *salî*. Scnæ. Loenm hunc etiam recitat, ut enim Pricæus emendavit, Nic. Antonius in Bibl. Hisp. t. II, cap. 9, p. 158: atque inde

Hæc in terga sali lembum contorqueat unquam :
 Ah! ne monstrigenis, hostem licet, inferat æstus
 Fluctibus : immodici late patet oris hiatus
 Quippe feris, antro panduntur guttura vasto;

799

significationem aliquam amoris Christiani erga hostes elicere conatur, quum contra Pricæus cum locum inter alios poetarum, quibus mos gentiliū hostibus male precandi probatur, produxerit. Sed frustra sic concludi ab Antonio, monstravi in Proœmio ad Avienum. Hic tantum addo, e correctione, quæ Vadianus totum locum conformavit, sensum plane ethnicum enasci, et Nic. Antonii interpretationem eludi. Hic enim legit: « Ac ne quis rapidi subductus gurgitis unda Hæc in terga salis lembum contorqueat unquam, Antea monstrigenis hostem, licet, inferat æstus Fluctibus ». Hoc est: Ac ne quando eveniat, ut quis casu et per imprudentiam subductus, ablati, gurgite in istud mare periculosum deferatur, licet antea permittere, aut curare, ut æstus hostem aliquem monstrigenis fluctibus inferat. W.—Pithæus edidit (e Veneta, opinor), *An æquis rapidi subtectus*. Pro quo Cusp. legit, *An ne quis rapidi subtectus*. Camers ad Prisc. 599: *Hæc ne quis rapidi subtectus gurgitis undam*. — Schrad. citat *Ah! ne* e Veneta, quod Werns. est contrarium. En.

788. *Nec in terga salis præbent* Ven. Cusp. Pith. quo exemplo *nec*, bene alioquin, subinde produci a poetis probare vult Daumius ad Paul. Petr. p. 348. Sed *Hæc in terga* scribit Camers ad Prisc. et Vad. cum cod. V. sequentibus aliis.

789. *Anne monstrigenis* Ven. et

Pith. *An e monstrigenis Cusp. Aut se monstrigenis* Camers, l. c. *Antea monstrigenis* Vad. Sed Hudsonus e Pricæi emendatione substituit *Ah, ne monstrigenis*. Et Pricæus eam formulam confirmat e Virg. Georg. II, 252: « Ah nimium ne sit mihi fertilis illa ». Mihi manifestior imitatio Virgiliana adparere videtur ex Ecl. VI, 77, ubi in simili Scyllæi monstri descriptione, eadem exclamatio locum habet: « Ah! timidos nautas canibus lacerasse marinis ». *Monstrigeni fluctus* sunt fecundi cetorum, quos supra *monstra* *profundi* vocaverat v. 781. Idem est *belluosus Oceanus* Hor. Carm. IV, 14, 47, et Avieni Or. mar. vs. 204. — Similiter et Nostro Oceanus cetosus dicitur, infra v. 1357: « Colis et ipsa dehinc cetosi vergit in æquor Oceani ». Ed.

790. *Immodice late patet* omnes quidem antiquæ edd. exhibent; bene tamen emendavit Hudsonus *immodici*, quia duo adverbia sic conjungi, ineptum videtur, et *immodici* consensu codicum A. et V. firmari narrat Schrad. Similiter v. 168: « immodico sinus ore patescit », et v. 200: « parci Faucibus oris hiat ».

791. *Antro panduntur guttura vasto* Antra et specus dicuntur immanium belluarum fauces et alvi. Phædrus, IV, 5, 10: « Capacis alvi mersit tartareo specu ». Prudent. Cathem. VII, 115: « Alvi capacis vivus hauritur specu ». Vid. Drakenb. ad Sil. VI, 276. W.

Protinus hæc ipsas absorbent fauce carinas,
Involvuntque simul mox monstra voracia nautas.

Ogyris inde salo promit caput, aspera rupes,
Carmanis qua se pelagi procul invehit undas; 795

792. *Protinus hæc ipsas*. Heinsius quidem conjecit *hæc* (quod Wernsdorfio placet), nescio tamen, an vulgatum *hæc* potius tuendum sit e Dionysio. Bochartus, Hieroz. P. II, pag. 742, graviter notat fabulas, fingentes ipsas etiam naves simul cum viris a monstris absorptas. Schæ.—Sed verius Nemesian. Halieut. vs. 66: « miseros nautas navesque morantur euntes ». En. —Propter angustos gulæ meatus, quos ceti seu balæne habent, Bochartus, l. c. adfirmat, ipsas naves a cetis absorberi, fabulæ monstrum esse, quovis ceto portentosius. W. —Pro *absorbent* Ven. *absorbent* vitio manifesto, quod tamen repetiit Pith. *absorbent* Cusp. Vad. et reliqui.

793. *Involvuntque sinu conjecisse* Schraderum tradit Friesem. ego nusquam inveni: *vorantia nautas* exhibet Ven. in quo dubium est, *nantes* an *nautas* voluerit: *nantes* dederunt Pith. et Huds. *nautas* Cusp. et Vad. quod placet aliis, et sane propter præcedens *simul*, quod ad *carinas* refertur, magis aptum videri debet. Sic enim pari in argumento Virg. Ecl. VI, 76 seq. *rates* et *nantes* conjungit. Et brevius Prisc. v. 602: « Quippe soleant pariter navem sorbere virosque »: *monstra nautantia* citat Bochart. de anim. S. S. P. II, p. 742: sed *voracia nautas* esse in Ambr. testatur Schrad. et utrumque adfirmat fidenter se in textum illaturum esse, quum præsertim hæc unice firment Dionys. 603, et Prisc. 602. Oddius etiam legit

voraciâ, atque ego invenio hoc nomen magis ex usu Avieni esse, ex. grat. in loco plane simili, v. 639: « miserandaque fata involvere salo fluctuque hausere voraci Sæpe rates ».

794. Distinguo: *Ogyris inde salo promit caput aspera, rupes Carmanis* ut duo epitheta concurrant: *asperam* fuisse patet e v. 797. Heinsius ad Ovid. Met. VIII, 142, carminis legem violari videns, corripbat: « Carmani qua se pelagi, etc. » Sed Avienus dedit « ... rupes Carmanis qua se pelagi procul invehit undis ». Nam Dionysius, v. 606: Καρμανίδος ἑκτόθεν ἀρχὴς Ὠγυρίς, et Prisc. 604: « Ulterius pergas si post Carmanida summam ». Paria dudum notavi in Observ. p. 48. Schæ.—*Ogyris inde salo*. In nomine consentiunt Dionysius, Prisc. Mela, Plinius, Steph. Byz. Suidas. (Curtius insulæ nomen habet. Itaque non erat, quod de eo dubitaret Vossius ad Mel. p. 846, ed. Mel. Gron. Apud alios male corruptum est, ut Arrian. Ind. 37; Strabon. p. 1111. Schæ.

795. *Carmanidis* habent omnes vetustæ, ideoque adnexuerunt præcedenti *rupes*: *Carmani* legit Heins. ad Ovid. Met. VII, 142, adeoque *Carmanum pelagus* dici putavit, Græcis non inspectis. At *Carmanis* legendum Schraderus pridem in schedis notavit, post in notis, quas exhibemus, et in Observ. p. 48 demonstravit. Hæc emendatio utique verissima, siquidem *Carmanidis* legem carminis violat. Ego vero *Car-*

Regis Erythræi tellus hæc nota sepulcro
Tenditur, et nudis juga tantum cautibus horrent.

Persicus hinc æstus fauces hiat: insula rursum,
Si tamen in Boreau flectantur carbasa cymbæ,
Icarus aerio consurgit vertice in auras,
Icarus ignicomo Soli sacra; namque Sabæi
Turis ibi semper vaga fumum nubila volvunt.

manis non conjungo cum *rupes*, sed simpliciter dictum puto ut vs. 636 *Peloris*, 678 *Sanias*, et Or. mar. 91 *Œstrymnis*, sc. ἀστὴν vel arx. Porro *invehit undas* habent Ven. Cusp. Pith. idque defendit, et pluribus ipsius Avieni exemplis, firmat Heins. ad Ovid. Met. l. c. Unus e veteribus Vad. edidit *invehit undis*, idque probavit Schr. me non adsentiente.

796. Salmas. ad Sol. p. 341 monet, quem Avienus et Prisc. cum Dionysio vocent *Erythræum regem* esse *Erythrean* nomine vero et proprio, quod per τὸ ἰθὺν ἐρυθραῖος effertur, quemadmodum Ἰουδαῖος πετραῖος sit Ἰαίρης fluvius, urbs Romana, vel Alexandria, vocetur Roma, vel Alexandria. Cf. quæ notavi ad Prisc. 604. Porro pro *hæc nota* Vadianus edidit *hinc nota*, adeoque diversam hanc tellurem ab ins. Ogyride facit, perpetam.

797. *Et nudis juga tantum cautibus horrent.* Vir doctus in Obs. Misc. I, p. 375 conjicit *et nudis juga centum cautibus horrent*: quam conjecturam prorsus repudio. Sic enim abesse debet vox *nudis*: et *centum* cautes exiguae insulæ pæne ridicule tribuerentur. Pro et forte leg. at. S.

800. *Icarus aerio consurgit vertice in auras.* Firmant nomen Stephanus, Dionysius, ejusque duo interpretes Prisc. et Avien. Arrian. de Exped. Alex. Mag. VII, 20; Ælian.

Hist. An. XI, 9. Strabo tamen p. 1110 Ἰκαρίον vocat. Sed testimonia citata legere jubent Ἰκαρεν. Nec aliter legit Eustathius. Ptolemæus, p. 181 ed. nov. Ἰκαρεν, sed Palat. Ἰκαρεν. Hoc recipio. Plin. I, p. 337: (lib. VI, c. 28) «deserta usque ad insulam Icharam»: legendum videtur *Icarum*. SCHN.—Schr. forte legendum putat *consurgat*, quia Dionys. ἀναστρέφει.

801. *Icarus ignicomo Soli sacra.* Difficultas quædam hinc oritur, quod Avienus Soli sacram facit Icarum, quum Dionysius ταυρότοκον θεὸν memoret, et sic dicatur Diana, (Spanh. ad Call. p. 297; Interpr. ad Liv. V, 808, [XLIV, 44]; Burm. ad Ovid. Met. XV, 511); Dianæ iidem templum in Icaro fuisse tradat Ælian. Hist. An. XI, 9, neque aliter Dionysium ceperit Prisc. v. 608: «Insula quæ fertur nimium placare Dianam». Avieno tamen favet Strabo, XVI, p. 1110, B. ubi dicit, in insula Icaro esse templum Apollinis sanctum et oraculum Taurropoli; modo illic sana lectio. Conf. lib. XIV, p. 946, C. SCHN.—Conf. quæ notavimus ad Prisc. vs. 607. W. — *Ignicomo Soli*: infra v. 1088 *flamnicomo*.

802. *Turis ibi semper.* His confer locum Hor. Carm. IV, 11, 11: «Sordidum flammæ trepidant rotautes Vortice fumum». W.

Insulæ in Oceani procursibus hæ tibi tantum
 Carmine sunt dignæ: multas vehit undique pontus
 Præterea, parvas specie, famaue carentes.
 Pars Asiam, Libyam pars adjacet altera ponto,
 Pars videt Europam: non has tamen aut modus ora,
 Aut interna cavi commendat vena metalli.

805

804. *Multas vehit undique pontus.*
 Nota usum insolentem verbi *vehere*.
 Id sequioris ætatis scriptoribus sæpe
 idem esse ac *ferre*, *portare*, *gestare*,
 satis notum est, et docuit Gronov.
 Observ. lib. III, cap. 5. Rutilius,
 I, 486: «riget horridus Ister, Gran-
 diaque adstricto flumine plaustra
 vehit», i. e. portat. Et quod alii
 scriptores dicunt, *ferre aliquem*
laudibus, id Plinius, Epist. IV, 27,
 «laudibus vehere»; vid. Cort. ad
 eum locum. Sed tamen *vehere* iis
 locis usurpatur de rebus, quæ por-
 tando simul promoventur. Hic pon-
 tus insulas, fixas et immotas, vehere
 dicitur. Cujus sensus similem locum
 nullum inveni, nisi velis hunc Clau-
 diani Rapt. Pr. II, 257: «Ossa pru-
 uosum vexit glacialis Olympum»,
 ubi tamen positum esse potest pro
 vexit, erexit, sustulit. Hinc forsitan
vehit hoc loco explicandum est de
 motu in altius, pro *erigit*, *ad tollit*,
 ut Noster multis locis, et quomodo
 supra v. 795 dicebat *Carmenis se*
invehit undas, motum ad ulterius,
 vel promotionem in mare signifi-
 cans. W.—*Carmine fundigenæ* mon-
 strosa est lectio Venetæ et Pith. sed
 ipsæ Pith. in Emeud. in poem. cor-
 rexerit *erunt dignæ*. Melius Cusp. et
 Vad. *carmine sunt dignæ*, conspi-
 rantibus editore Madrit. Hudsono
 et Schræd. qui idem præbere Ambr.
 affirmat; ex ipsoque Poeta probat,
 qui mox infra, v. 1391, pariter ait:

V.

«nollis sunt dignæ cœuque Musis».

805. Schraderus distinguere ma-
 lit *Præterea parvas, specie famaue*
carentes.

806. Hic versus *Pars Asiam*, etc.
 in vulgatis editt. omnibus plane
 alicui loco, et manifesto errore,
 inter versum 812 *Harum quis*, et
 813 *Si velit has ullus*, positus erat,
 sed Jo. Schraderus in libro Observ.
 cap. 4, p. 45, 46, cum hic collo-
 candum, et cum versu 807 *Pars videt*
Europam, continuandum esse, quum
 aliis argumentis, certis et evidenti-
 bus, tum maxime Dionysii et Pri-
 sciani auctoritate, jussit, ut neces-
 sarium duxerim, elapsam et tra-
 jectum versum suo loco restituere,
 idque tantum mirer, neminem edi-
 torum et interpretum, qui alias
 Avienum cum Dionysio et Pri-
 sciano diligenter contulerunt, hic
 aliquam perversitatem ordinis odo-
 ratum esse. Cæterum hoc versu pro
altera ponto Schræd. olim in sch. et
 post in notis conjecit porro, quod
 mihi superfluum videtur. *Pontum*
 conjecit Oddius, quæ lectio pro-
 pterea displicet, quod quasi quar-
 tam partem insularum adjicere vi-
 detur, quam Dionysius ignorat. Pro
adjacet altera vir doctus in ora
 Trogu. vult *adspicit altera*.

808. *Cavis* conj. Oddius. Sed hoc
 durum juxta et obscurum est. *Ca-
 rum* est metallum, quod venam
 habet.

Harum aliæ duris reserant vix litora nautis,
 Et scaber in multis scrupus riget; undique iniquus
 Subrigitur vertex, et inhospita cespitis ora est.
 Quarum quis valeat numerosa ut nomina fari?

809. *Duris reserant vix litora nautis*, h. e. vix commodos et patentes portus præbent recipiendis navibus. Hoc sensu Rutil. I, 401: « Proxima securum reserat Populonia litus ». Quod supra diebat v. 626, « indulsit litora nautis », de hospitalitate accipiendum est. Similiter in carm. ad Fortun. Præn. v. 11: « Litora qui præstant fessis tutissima nautis ». W. — *Diris nautis* omnes edd. legunt, quod plane mirandum, quam nullum ineptina hoc loco epitheton esse possit, quam illud ipsam. Scribendum est sine cunctatione *duris*, et sic emendavit Schrad. in Obs. p. 45, et in præf. ad Emend. p. 55. Plane confirmat Prisc. v. 612: « Duris difficiles nautis, vel portubus aptæ ». Vide præterea, quæ observavi ad Prisc. v. 245.

810. *Scrupus riget, undique iniquus Subrigitur vertex*. Iniquus est asper et sterilis, ut v. 503: « regio insurgentibus alte Cautibus horrescit, scrupus sola ereber iniqua Asperat ». Contra *æquus cespes* est fertilis, ut vs. 415: « Proxima magnanimos alit æquo cespite Iberos ». W. — Vadianus edidit *scriptus riget*, nescio an vitio operarum. — *Inhospita cespitis ora est*: Pariter Ovidio *inhospita* dicantur litora Ponti. Fn.

812. Pro vulgato *Harum* Schrad. emendandum censet *Quarum*, quia sic etiam vitetur repetitio *has, harum*; et libenter sequutus sum. Sed pleræque edd. legunt *quis valeat numerosa ut nomina*. Solus Vad. paulum mutavit *numerosa hic nomina*.

Hudsonus in notis explicat: Id est, *harum ut quis valeat numerosa*, etc. Addit tamen, forsán legendum *numeros aut nomina*. Idem coniecit Withofius in marg. Trogn. et adseruit Schrad. in not. adfirmans vulgatum *numerosa ut nihil aliud esse*, nisi vitium typogr. Ven. quod Pithæus et alii nimis religiose servaverint. Ego vero genuinum censeo *numerosa ut nomina*, quippe non solum Ven. et Pith. sic scribunt, sed et Cusp. et dignum hoc est stylo Avieni, qui adiectivis nominum subinde ut adponere solet, pro utpote, vel scilicet. Quis, inquit, valent eorum nomina fari, utpote numerosa. Sic versu 393: « Tritonidis alta paludis Ut eircumfuso populorum examine cingant », ubi Vad. æque ac hic, particula *ut* offensus, illam in *Hic* mutare conatus est. Denique Dionys. 619, et Prisc. 613 tantum *nomina* insularum dicunt eloqui difficile esse, non item *numeros*. Conf. etiam v. 1059. — Priorum editt. vs. 812 *Pars Asiam, Libyam pars*. Hic versus collocandus est post 805, idque fieri debere jam monui Observ. pag. 45, 46, in eam rem quum aliis usus argumentis, tum Dion. et Prisc. auctoritate. Sed et hoc amplius pro *ponto* legendum aliquando conieceram *parro*, maxime ob locum similem v. 1267, 1270: postea tamen alia subnata cogitatio, an non, secundum Dionysium, legendum: « Pars Asiæ, Libyæ pars adjacet altera pontum, Pars videt Europam ». SCHN.

Si velit hoc ullus, velit idem scire quot alto
Curventur fluctus pelago, quot sidera cæli
Educant flammæ, quot robora proferat Ida,
Quantus arenarum numerus versetur ab Euro.

815

813. *Si velit hns ullus, velit idem scire.* Additamentum hoc est Avieni simulque imitatio Virgilii, Georg. II, 103 seqq. Schn. Et sane color in utroque loco idem est, et verba similia. Sed hic modus sidera, fluctus, arbores, arenas ad designandum numerum immensum advocare pervulgatus inter poetas est. Vid. not. ad Rutil. I, 94. Non dissimilis certe locus est Catull. LXII, 206; Ovid. Trist. IV, 1, 57, Pont. II, 7, 25 seqq. Satirice multitudinem scelerum pro numero innumero adhibet Juvenal. X, 219 seqq. W. — *Si velit hos edidit Cusp.* Camers ad Prisc. 611 correxit *has*, idemque dederunt Pithæus et reliqui. Schraderus monet, quod Pithæus dederit, nulla auctori-tate, nec tamen, quomodo alias legendum, indicat. Mihi videntur editores *has* posuisse non alia de causa, quam quod, quum in editis versus 806 *Pars Asiam, Libyam pars*, intercederet, sequens versus generatim ad insulas referendus erat. Nunc, ejecto eo versu, puto scripturam antiquam Cuspiniani hos admonere, ut scribamus *Si velit hoc ullus*, nempe fari nomina.

815. *Elucent flammæ.* Huds. *flamis*. Contra nititur Oudend. Obs. Misc. V, 1, 20: « Tot exemplis, inquit, permoti forsitan rectius retinebimus *flammas*, quam *flamis*, quod substituit Anglus ». *Ejaculent* Withofius et Heinsius, qui et *ejectent* et *eructent* in margine coniecerat. Oudendorpium refutat latinitas:

ipse Avienus v. 471: « Ignea perpetuis ardescunt sidera flammis »; et modorum permutatio. *Curventur* enim et *proferat* subiectivum requirunt. Heinsii et Withofii conjecturæ *ejaculent* favet usus verbi *jaculator*, pariter adhibiti a Claudiano, Gild. 496: « Et contusa vagos jaculentur sidera crines ». Gellius, XVI, 19: « Arionem cum fidibus et indumentis, cum quibus se in salum ejaculaverat, exstittis ». Possis etiam: « quot sidera cæli Educant flammæ ». Sic enim Avienus, Phæn. 126: « non ulla faciem succederit unquam Stella prior, neque flammiferos eduxerit ortus ». Schn. — *Elucent flammæ* omnes vetustæ tenent. Camers ad Prisc. 611 legere voluit *Elucent flammæ*, nisi quis græcam potius constructionem esse velit. Rectius emendatio in verbo *Elucent* tentatur, pro quo Withofius in ora Trogn. *ejaculent*, quod versu Nemesiani, Cyn. 212, firmat: « Quum segnes radios tristi jaculatur ab æthra Phœbus ». Wernsd. Schraderi conjecturam *Educant flammæ* adserit, et exemplum adfert ex Progu. 234: Non hic quum primos educet gurgite vultus.

816. *Quantus arenarum numerus versatur ab Euro.* Heinsius ad Ovid. Met. IX, 499, e libro Mediol. et Oudendorp. Obs. Misc. V, p. 70, reponerat *verrat*. — Et quidem hæc conjectura sane probabilis. Virg. Æn. I, 59, de ventis: « Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras ». Conf. Ovid. Metam.

Carmine nunc Asiam formet stylus: incute doctam
 Phœbe, chelyn! totis Helicon adspiret ab antris.
 Maxima pars orbis narrabitur; inclyta tellus
 Prometur Musis. Terrarum summa duarum
 Unius est limes, quæ cespite protegit ambas.
 Vastius est Asiæ diti caput, indeque sensim

820

XI, 499. Ed. — In Ven. et Pith. *versatur*. Anonymus *versetur*. His favet Boeth. Cons. Phil. II, 2, 2: « Si quantas rapidis flatibus incitus Pontus versat arenas ». Columella, III, 2, ut vulgati libri: « Discere, quam multe Zephyro versentur arenæ ». (In Virgilio legitur *turbentur*.) Ovid. Metam. II, 456: « Ibat et adritas versabat rivus arenas ». Aleimus tamen Avitus, V, 384: « Non impar numero, cælum quum piugitur astris, Æstuat aut motus pelagi erispanibus undis, Litore vel quantas convertit fluetus arenas, Vel quantis stillant inmentia nubila guttis ». SCHRAD. Videtur Schrad. nihil in textu fuisse mutaturus. W. — *Versatur* habent quoque Cusp. et Huds. sed *versetur* poscunt præcedentia *Curventur* et *proferat*, idque etiam posuit Vad. Recentiores tamen *verratur*.

817. *Carmine nunc Asiam formet stylus*, h. e. formam Asiæ describat. Sic v. 1250: « Ilas quoque Musa tibi formabit carmine terras ». Et vs. 1045: « Hinc solers Asiam facili cape carmine lotam. Forma sil lujus enim talis tibi ». W.

818. *Incute doctam, Phœbe, chelyn! totis Helicon*. Hoc additamentum est Avieni. Simillima loca sunt v. 257, et Phæn. v. 75, ubi eadem verba leguntur. Nugas agit Barth. Adv. XLVI, 16, p. 2159, ubi Heliconem idem esse numen, quod

Phœbum, ait, advocans Nemesianum, Cyneg. 4: « ingentes Helicon jubet ire per agros ». Helicon enim hic mons est, quod *antra* docent ipsi tributa. SCHRA.

819. *Maxima pars orbis*. Nempe illi longitudo, teste Cluv. Intr. G. V, 1, mill. Germ. 1300, et latitudo milliarium 1230. Ed.

821. *Qua cespite omnes vetustæ exhibent; quæ cespite* Huds. induxit. — Vulgata lectio *qua* tuenda est adversus Hudsonum. Nam hæc est sententia: Asia tangit Europam et Africam: *qua* parte id fit, vastius est Asiæ caput... inde contrahitur versus Orientem. SCHRA. Sic Schrad. vulgalam lectionem *qua* defendit ex ea ratione, quod verba *qua protegit ambas* connectenda putat cum sequentibus *Vastius est Asiæ caput*. At mihi aliud videtur. Pertinent omnino ad præcedentia: Terrarum duarum (Europæ et Africæ) summa unius illius (Asiæ) limitem efficit, quæ cespite protegit ambas. Connexionem eam docet locus ejusdem sententiæ vs. 25, seq. « ambas (Europam et Africam). Una Asia, inclinans geminis se cornibus, urget Desuper, ac rupi divortia eontinet orbis ». Hinc non difficile, ad intelligendam eam connexionem Huds. lectionem mihi aptiorem videri, quam vulgatam. W.

822. *Vastius est Asiæ* Ven. et Pith. *Vastius* et Cusp. Sed Camers ad Prisc.

In matutinos oram conducitur axes.

Hic adstare procul Bacchi fert fama columnas,

Ultimus Oceani qua terras adluit æstus, 825

Indica qua rupes tumet extima, qua vaga Ganges

Cespite dorsa trahens in Nyssæum Platamona

Porrigitur. Similis nequaquam est forma duabus,

Nec modus est compar: secat unus denique pontus

Europam et Libyam: multus circumsonat istam 830

Oceanus, trinoque sinu vagus influit æstus

Unam Asiæ molem: sinus istam Persicus intrat,

620, cum eoque Vad. legendum proponunt *Vastius ast*, quod ipse malim.

823. *Oram conducitur Ven. Cusp.* Pith. Huds. ora scribunt Camers, l. c. et Vad. suo more græcismos Avieni expellentes: *conducitur*, i. e. contrahitur, in arctius spatium coit; vid. v. 266.

826. *Iudica qua rupes tumet extima.* Sic v. 1050: «Extima in Indorum». Pro vulgato *qua vaga malim* equidem legere *quo vaga Ganges Cespite*: alias *cespitem* hoc loco importunum videtur.

827. Graviter reprehendenda est Pithæi negligentia, qui sædum errorem metricum in contextum admisit, edens *Nyssæum in Platamona*, pro *in Nyssæum Platamona*. In A. est *Heliseum Plantavaia*. V. jam in *Nyssæum Platanona*. Hæc vox notior fuisse videtur, quam *Platamon*. Graviter autem peccavit Poeta, qui hic proprium rursus ex appellativo fecit. Rectius Prisc. vs. 619: «*Nyssæos irrigat ngros*». Edit. Ven. in *Heliseum Platamona*. Schk. — Cf. Schr. præf. ad Emeud. p. 28. W.—Veneta hic dat in *Heliseum Platamona*: Cusp. in *Nysseum Platanona*. Vad. in *Nysseum Platanona*.

Pithæi lectionem sequitur Huds. et subjicit, sic in Græcis Dionysii esse.

828. *Porrigitur*, nempe *Ganges, vaga dorsa trahens*, ut mox v. 860 de Tanai fluvio: «in salsum protendit terga paludem». W. — Pro *Porrigitur* Camers ad Prisc. vs. 620 vult legi *Aut Asiæ similis nequaquam*. Sed *Porrigitur* ad Gangem pertinens via abesse potest. Neque Priscianus hic nomen Asiæ repetiit: *est* abesse in Ambr. dicit Schrad. idque esse elegantius.

830. *Multus* idem sonat ac *multiplex*, variis nominibus designatus, ob varias, quas adluit, regiones. En. — *Circumsonat istam*, id est, Asiam: *hanc*, quod sequitur eandem, designat, et his voculis promiscue uti solet Avienus. Cf. v. 267 et 876.

831. *Trinoque sinu*. Diserte hoc explicat Dionysius, v. 630, sed multo concinnius quam Noster uno versu tres sinus, Persicum, Arabicum et Hyrcanum nominat. Persicus sinus Prisciano est Parthicus, et Arabicus, Sabæus. Ed.

832. *Sinus istam Persicus intrat*. Puto legendum *intrat*, quod contextus, inappæ et Dionysius suggerunt: ἰσθμὸς βάρβαρος Περσικὸν ἕρκεα

Maximus hanc Arabum scindit sinus, et sinus æquor
 Inserit Hyrcanus : duo nigri partibus Austri
 Curvantur, rigidam suspectat tertius Arcton :
 Hic et in Euxini prorepat marmoris undam,
 Et Zephyrum tergo spectat procul : adjacet ambos

835

νόν τε, etc. Auctor ipse versu 990 :
 « Hunc secut ingens Mæander, sal-
 sique ruens vada gurgitis intrat ».
 ANON. Anglus in Obs. Misc. vol. I,
 t. III, p. 373. Vulgatam defendit
 Burmann. *instare* enim cum quarto
 casu offenderat. Similia N. Hein-
 sius ad Virg. XII, 748. Me non
 tam casus accusativus, quam ipsum
 verbum offendit huic loco non con-
 gruens: neque enim explicat Diony-
 siana: ἐπιύπτει ἐνδὲ βάλαν· nec
 convenit præcedentibus v. 830 :
 « trinoque sinu vagus influit æstus
 Unam Asiæ molem ». Egregie vero
 intrat v. 1026 firmatur : « Plurimus
 hiuc terras intrat sinus » : add.
 v. 53, 87, 395. Prisc. v. 56 : « quem
 Caspia tellus Suscipit intrautem
 vastis Aquilonis ab uudis ». Valer.
 Flacc. I, 590 : « et mediis intrarent
 montibus undæ ». SCHN. — Sinus
 istam Persicus instat Ven Cusp. Pith.
 Huds. sinus isthac Persicus intrat,
 et in seq. Maximus hac Arabum
 corrigit Vad. sed alterum hac saltem
 non convenire videtur, quia *scindit*
 suum casum amittit. Atque illud
 intrat Vadiani omnes fere recentio-
 res commendant. Et sic Withofius
 in ora Trngu. et inprimis Schrader.

834. *Nigri partibus Austri*. Niger
 Auster propter imbres et nimbos,
 quos Auster agit. Atque hoc duxit
 e Virgilio, qui Georg. III, 278 : « aut
 unde nigerrimas Auster nascitur,
 et pluvii contristat frigore cæl-
 lum »; et Æn. V, 696 : « ruit æthere
 toto Turbidus imber aqua densis.

que nigerrimus Austris ». Et geue-
 ratim *nigri ventū* propter eandem
 rationem, apud Horat. Carm. I, 5,
 7. W.

836. Probo potius vulgatum *pro-
 repat*, quam quod in A. est, *perrepat*.
 Illud firmat Avienus, v. 297 : « Ecce
 alias lento prorepat gurgite Nereus ».
 Add. 540, 1043; Or. mar. 459. SCHN.
 — In *Euxini prorepat*: sic omnes
 edd. recte. Et *prorepat in undam*
 non explicandum est influit, vel
 miscetur Euxino, sed oram suam
 ita porrigit, ut Euxino adpropinquet.
 Quare si quoddam veteris libri
 indicium juvaret, pro *in Euxinum*
 scribere malle ad *Euxinum*. —
 Dionys. quidem Hyrcanum dicit
 γιγνεναι πόντου Εὐξίνου, quod ad
 verbum expressit Prisc. v. 626. ED.

837. In A. et V. pro *ambos* inve-
 nio *ambas*, ut v. 821. Sed hanc
 lectionem tolerari non posse, docet
 Dionys. v. 634, et Prisc. 625 : « at
 Boreos Hyrcanum vergit ad axes,
 Gurgitis Euxini vicinum ». SCHN. —
 Vadianus distinguit *tergo spectat*,
procul adjacet ambos. Et *ambos* ha-
 bent omnes edd. Cæterum hoc loco
 varietatem aliquam editionis Va-
 diani deprehendo, quantum adhuc
 nullam. Nam post versum 837 et
 verba *adjacet ambos*, integrum ver-
 sum inserit, quem neque aliæ edd.
 agnoscunt, nec Dionysius poscere
 videtur. Sic enim scribit : « Adjacet
 ambos Gens Scythiæ dispersa, va-
 gisque sedilibus exit. Tellus multa
 dehinc, etc. » Aliam hujus additamen-

Tellus multa dehinc, et longis tenditur arvis.
Ast Asiam incumbit vasto mons aggere Taurus,
Interstatque jugo mediam, Pamphylia campo
Qua jacet, incipiens, ac verticis ardua ducit
Indorum in pelagus: nunc autem subrigit idem

840

ti causam non reperio, nisi solertiam vel περυσίαν Vadiani, qui legens in Dionysio 634, et Priscian. 626, circenm Hyrcanum vel Caspium mare innumeros homines habitare, idque in Avieno desiderans, putavit eum locum aliunde supplendum esse. Nam *Scythiæ gentis* quidem Dionysius hoc loco non meminit, at memorat Mela de sinu Caspio agens, III, 5, 32: « Ad introeuntium dextram Scythiæ Nomades freti litoribus insident ». Qui Scythiæ Nomades haud incommode verbis Vadiani describuntur: « Geni Scythiæ dispersa, vagisque sedilibus exit ». Paulo inferius ipse Dionysius vs. 728, et Avienus vs. 906, Scythas memorant accolae esse Caspii maris. Sed hoc magis reprehendi meretur Vadianus, quod invito auctore suo huc intrusit, quod alio loco jam exstabat, quum præsertim in ipso Avieno multis exemplis edoctus esset, quam multa ille soleat a Dionysio et Prisciano memorata præterire.

839. *Asiam incumbit* Ven. Pith. Huds. Camers ad Priscian. 629, et Vad. scribunt *Asiæ*.

840. *Interstatque*, i. e. stat inter mediam jugo suo, ut v. 255: « Sic vasti moles pelagi interfunditur oras ». — *Pamphylia campo Qua jacet incipiens*. Forte *campos Qua jacet*. HENR. Sic v. 39: « Cespes terga jacens Asiæ succellit in oras ». Sed vulgatam Solinus defendit cap. 39, ed. Salm. de Cilicia: « Plurima jacet cam-

po ». Hunc autem sæpe imitatur. SCHN.—*Pamphylia* (*Pampylia* Cusp.) *campo omnes* edd.

841. *Ad verticis ardua ducit Indorum pelagus*. PRICÆUS ad Lucæ cap. 23, 5, p. 471, et Dionysio legendum monet: « Pamphylia campo Qua jacet incipiens, et verticis ardua ducens Indorum ad pelagus ». HUDSONUS, qui se proficitur emendasse: « ac verticis ardua ducit Indorum ad pelagus » honore fraudat inventorem popularem. Ipse etiam aliquando cum Huds. *ac verticis*, quod offert cod. V. deinde ex *Indorum pelagus* parva, vel nulla mutatione refingo *Indorum in pelagus*. Etenim in absorptum ab *um*, ut millies. Sic autem v. 1049: « Totam Asiam celsi præcingi vertice Tanri Extima in Indorum ». Conf. Plin. V, 1, 27. Denique suspicor, poetam non *ducit* scripsisse, sed *ducens*. SCHN. — *Ad verticis ardua ducit Indorum pelagus*. Sic antiquæ Ven. Cusp. Pith. Vadianus sensum laborare videns correxit: « incipiens, juga verticis ardua ducit Indorum in pelagus ». — Melius recentiores, cum eisque Huds. Wern. videntur *ad* scripsisse; in tamen Schraderi probat. ED.

842. *Subrigit idem* Ven. Cusp. Vad. Pithæi edit. prima Paris. et Trogn. ut v. 811; sed nescio qua de causa editor Pith. secundæ Lugd. et Genev. reposuit *subluat idem*, quem sequutus est præclarus editor Madrit. perperam sane, immo pessime.

Obliquas arces et flexilis aera pulsat;
 Nunc directa solo tentus vestigia figit.
 Mille dehinc annes unus vomit, exserit unus 845
 Flumina per terras, vel qua riget ora Bootis,
 Vel qua lene Notus spirat, qua perstrepat Eurus,
 Et qua dejecto Zephyrus sustollitur axe.
 Nec tamen hic uno signatur nomine ubique,
 Sed dum flectit iter, novus emicat; utque tument 850
 Gens vicina subest, peregrina vocabula mutat.

843. *Et flexilis aera pulsat.* Forte legendum *flexibus*. MARKE. ad Stat. Silv. V, 5, 70. Sed caussa mutandi nulla. Dionysio congruit Avienus. Is enim vs. 640: Ἀρκὸν τὴ καὶ ἀγκύλον. Præterea non *flexibus* pulsat aera, sed potius *arcibus*. Synonyma autem sunt: «Subrigit obliquas arces», et «flexilis pulsat aera». SCHN. — *Et flebilis aera pulsat*: sic Cusp. et Vad. omnino vitiose. Camers ad Prisc. 629 correxit *flexilis*, quod etiam expressit Pith. Miror autem Vadianum, qui perpetuus fere comes Camertis est, vitiosum *flebilis* retinuisse.

844. *Vestigia figit.* Vide notata a Schradero ad vers. 481. SCHN.

845. *Exserit unus Flumina per terras.* Supra dixerat vs. 212: «sen quod brevis exitus undas Exserit». In seqq. v. 1157: «Fusus ab Armenia vastum caput exserit antro». Sed adparet, diversa esse: «fluvius caput exserit antro...» et: «Mons exserit fluvios per terras». An legendum *egerit*? Sic certe Or. mar. vs. 676: «Atque præcipientes aquas Stagni per æquor egeris». *Vomit* autem et *egeris* sunt synonyma: eodem pertinet *eructare*, vs. 861: «arduus istum Caucasus eructat». SCHN. — *Exserit unus* omnes vdd.

848. Pro vulgato *Et qua* in V. erat *Vel qua*, quod Schraderus fere probabat. — Pro vulgata lectione *delecto* Higtius volebat *deve-ro*, aut *dejecto*. Ego cum Hudsono velim recipere *dilecto*, quod ibidem Brouckhus. coniecerat in marg. ed. Madrit. Juvat locus Manili, IV, vs. 593: «Auster amat medium Solem, Zephyrusque profectum». SCHN. — *Delecto* exhibent Venet. Cusp. Pith. Camers ad Prisc. 629, cum Vad. *dejecto*: idemque conjicit vir doctus in ora Trogn. Ego malim, quod proximum scripturæ priscae est, *dejecto*, quoniam alibi v. 560 *cadentis partem poli* Zephyro adsignat, et cadentem *pronom* diem dicit v. 237.

850. *Novus emicat*, h. e. videmus eum adsurgere, adtollī novo sub nomine, quasi novum montem adparere. *Emicare* poetis dicuntur, qui prodeunt, adsurgunt, eriguntur, ut conspici præ aliis et distinguī possint. Virg. *Aeneid.* V, 319: «Primus abit, longeque ante omnia corpora Nisus Emicat». Ovid. *Met.* IX, 226: «Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat alte Gurgite». W.

851. *Peregrina vocabula mutat.* Varia Tauri montis nomina, flexus-

Accipe, qui populi circumdant denique Taurum.
Maotæ primi salsam cinxere paludem.
Obversatur item trux Sarmata, bellica quondam
Gentis Amazonidum suboles: nam quum prius illæ 855
Egissent vasti prope flumina Thermodontis

que in diversas regiones percenset
Mela, lib. I, cap. 15, et Plin. lib.
V, cap. 27, s. 27. SCHN.

852. *Qui populi circumdant denique Taurum.* Sic v. 531: « Tot populi Ausoniam circumdant mœnibus altis »; et v. 941: « Caspia tot late circumdant æquora gentes ». SCHN. — *Circumdant denique.* Schraderus in schedis notaverat undique: sed nihil de eo in notis.

854. *Obversatur omnes edd.* Hudsonus vero, quasi in his legisset *observatur*, sic edidit, rursusque in notis corrigi *obversatur*, ob quam ἀβελήαν notatur a Schrad. — *Trux Sarmata, bellica*, etc. Sic Priscian. 645: « Sarmatæque truces ». Sarmatia quidem duplex: Europæa, quæ nunc Tartaria minor, Lithuania, Polonia; et Asiatica quæ Circassia et Tartaria major, cujus nomen a flumine Tattar. Ed.

855. *Pro Gentis Amazonidum in Ambr. est Genus Amazonicæ*; quod elegantius videri potest, ut duo genitivi conjungantur. Sic tamen Avienus v. 951: « Thermodon Gentis Amazonidum lambit sata ». SCHN.

856. *Egisti vasti prope flumina.* *Egisti* vox nihili est. Ad hunc forsitan modum resingenda sunt verba: « nam quum prius illis, Ejectæ (aut Egestæ, aut Exactæ) vasti prope flumina Thermodontis, Threicio, etc. » Amazonas Martis filias dici testatur Isocrates in Panathenæico. Vide Petr. Petium de Amazonibus, pag. 21 et 207. HUDS. —

Nam quum prius illæ Egissent vasti prope flumina Thermodontis. Avienus, quod ad migrationem Amazonum, sequitur Dionysium vs. 657: Ἰδαρυχθεῖσαι πάτριον, ἀπὸ ποδὶ Θερμώδοντος: Dionysius autem, ut solet, Herodotum, IV, 110 seq. qui et occasionem et singula momenta, quibus factum est, ut Amazones in Scythiam deferrentur, et cum Scythiis consuescentes in Sarmatas degenerarent, fusc narrat. Consentit auctor Periplus Ponti Eux. pag. 2 HUDS. Τούτοις ἐκμαίχθαι τὰς Ἀμαζόνες τοῖς Σαυρομάταις λέγουσιν, ἐλθοῦσας ποτὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Θερμῶδοντα ποταμὸν γενομένης: ἐφ' ἧς ἐπικλήθησαν οἱ Σαυρομάταις γυναικοκρατοῦμενοι. Diversa autem tradit Servius, et, qui ab eo citatur, locupletior auctor Sallustius, ad Virg. Æn. XI, 659: « Circa Tanaim antea Amazones habitaverunt; unde se postea ad Thermodonta, fluvium Thraciæ, transtulerunt: quod etiam Sallustius testatur, dicens: Dein campi Threissi, quos habuere Amazones, ab Tanai flumine, incertum quam ob causam, digressæ ». Cf. Amm. Marc. XXII, 8, p. 240. SCHN. — *Egisti vasti* corrupte exhibent Ven. Pith. HUDS. recte autem Cusp. et Vad. *Egissent*, quod ipsum recentiores agnoverunt. Melius Hudsono conjecit Oddius leg. esse *Degissent*, quo tamen facile caremus post inventum *Egissent. Thermodontis* habet Cusp. Pith. cum Madrit., in quo duplicem errorem notat Schr.

Threicio de Marte satæ, junxcre profectæ
 Concubitus: longas exercet Sarmata silvas:
 Ex quibus elapsus Tanais procul arva pererrat
 Barbara, et in salsam protendit terga paludem.
 Hic Asiam Europa disterninat: arduus istum
 Caucasus eructat: Scythicos hic fusus in agros
 Impacatorum nutrit pubem populorum.
 Hujus utrumque latus quatit amplis bruma procellis,

eumque ait Brouckhusium in marg. Madrit. correxisse. Conferri jubet Voss. Anal. II, 33.

858. *Longas exercet Sarmata silvas.* Phrasis *exercere silvas* (pro qua Prisc. *habitare*) sine exemplo est. Silius quidem VIII, 566, habet *lustra exercent*; sed ibi e Coloniensi libro Heinsius reponit *Exagitant*. SCHN. — At Silius tamen alio loco hanc phrasin usurpavit, XV, vs. 772: « Ut, quum venatu saltus exercet opacos Dictynna ». Que quidem plenius rem eloquitur, « dedito venatu, sed hoc etiam omisso nudam phrasin *exercere silvas* recte de venatu adhiberi, facile docent similes Poetarum dictiones, ut Gratii *movere et impellere silvas* v. 3 et 65, Val. Flacci « *fatigare silvas* », III, 21; Silii « *agitare saltus* », II, 94. Nullum dubium est verbum *exercere* Poetis idem esse ac crebro usurpare et frequentare, ac de omni usu, actione et ratione vitæ adhiberi, intelligendumque esse pro adjuncti ratione. Itaque etsi frequentissimum est *exercere terram, arva, solum*, de agricolatione, ut vs. 461, 1023, non minus tamen recte et usitate dicitur *exercere silvas*, de assiduo in silvis discursu, labore, venatu, habitatione, pastione, alioque actu vitæ: quomodo de

Massylis Noster supra vs. 284: « nunc silvas inter oberrant Conjugibus uatisque simul ». Proprie quidem res et actiones exercentur, sed Poeta etiam locum et tempus, quibus res aguntur, exerceri dicit. Vid. quæ notavimus ad Prisc. vs. 124.

861. *Hic Asia.* Pro *Hic* Withofius tentavit *Hinc*, et fateor, idem mihi incidisse. Sed *hic* et *iste* de eodem frequentat Avienus (ut supra adnotatum est ad vs. 830), et vulgatum tuetur Dionys. vs. 664: ἡ δὲ πλάτῃς ἔνθα καὶ ἔνθα. SCHN. — *Hic Asiam Europam disterninat* Cuspin. mendose. *Asia Europam* Pith. et Huds. *Hic Asiam Europa* scribit Camers ad Prisc. 653, et Vad.

863. *Impacatorum populorum*; sic Persas adpellat infra vs. 1248. — *Nutrit pubem populorum.* Sic Claud. VI Cons. Hon. 80: « nec te mutare reversum Evaluit propria nutritor Bosphorus arce ». Idem in Prob. et Olyh. 236: « Respice, si tales jactas aluisse fluentis, Eurota Spartane, tuis ». Vid. nost. edit. notas ad hos versus. Ed. — Conf. v. 495. W.

864. Pro *utrumque* V. *utrinque*. Dionys. ἔνθα καὶ ἔνθα. Porro dubium est, legendumne *amplis* ex vs. 296, an *amplum* coll. vs. 155. Sic Schraderus, sed *amplis* omnes editiones tenent.

Constrictumque tenent hunc frigora. Proxima rursus
Cimmerii Sindique colunt: Cercetia gens est
Atque Toretarum propter genus: indeque Achæi,
Ab Xanthi ripis atque Idæo Simoente,
Inter cauricrepas et scruposas convalles,

865. *Constrictumque tenent hunc frigora.* Sic et Dionysius, vs. 666: Τοῦ δ' ἂν κυμαίνοντος ἀπείριτον ἐκ Βορέας, Πηγῶν ἀβρήστιας ἀπὸ κυμαίνοντος παγίντα· et Prisc. v. 655: « Hunc tamen immenso torrentem flumine vertit In glaciem Boreas horrendo flamine sævus ». Negat tamen Mela, I, cap. 19, 130: « Ipse Tanais ex Rhipæo monte dejectus adeo præceps ruit, etc. » SCHN. — Integrum locum jam produxi ad Prisc. v. 655, W. — Vadianus hic distinguit tenent hunc frigora proxima. Rursus, perperam. — Rursus V.

866. *Cimmerii Sindique colunt.* — *Cimmerius Indique* Ven. Nimirum s. vocis Sindi male adhæsit voci præcedenti. Similis corruptela apud Herodot. IV, 28. *Cimmerius Sindique* V. *Cimmerii Sindique* Pith. et, ut videtur, A. quare nihil mutavi, quamquam scribi potest *Cimmerius*. SCHN. — *Cimmerius Sindique* Cusp. Vad. *Cimmerii Sindique* Ambr. Huds. — *Cercetia gens est.* Scribe *Cercetia*, et mox *Toretarum*. Harduin. ad Plinii lib. VI, p. 756 (in not. ad lib. VI, sect. 5, num. XXII). Huns. — *Cercetia* Ven. Pith. et sic apud Strabonem, XII, p. 825. B. Apud Ptolemæum pro Κερκίται MS Coisl. pag. 698 Κερκίται. An tales sequutus est Avienus? *Cercetia* V. et A. nt Dionysius, v. 682, Priscian. 663, et cæteri. Unus autem Avienus syllabam ce producit, quam cæteri corripuiunt, ut Dionys. Priscian. et Orph. Argon. v. 1044: Κερκίτικόν τ'

ἀνδρῶν φύλον, Σιντῶν τ' ἀγερῶχων. *Cercetia* Cusp. sane perperam. Eo.

867. Pro *Atque Oretarum* cum Harduino atque aliis restituo *Atque Toretarum*. Litera majuscula, dein adpingenda, fnerat omisa. Τορίται vocantur et *Toretæ* a Dionys. Prisc. Steph. Byz. Plinio: quare vix dubito, quin id pariter restituendum sit Straboni, XI, 757. C. ubi legitur Τορίται. SCHN. — *Ad Quoregetarum* corrupte Ven. unde Pithæus fecit *Atque Oretarum*, eumque sequutus Huds. sed Cusp. et Vadian. emendate et recte *Atque Toretarum*, quomodo et apud Dionys. 682, et Prisc. 664 legendum est. Vide ibi notata nostra. Post *indeque Achæi* distinguo, ut ab iis sejuncta sit sequentium versuum constructio.

869. *Inter cauricrepas et scruposas convalles.* Ita ex emendatione cl. Salmasii in Exercitt. Plinianis, pag. 890. Huns. — Ego quoque recipiam versum, uti a Salmasio refectus est, atque ita Avienum scripisse, dudum in præf. ad Emeud. p. 57, professus sum. Consentiant cum Salmasio in emendando versu cno Voss. ad Scyl. pag. 42, sive 76, et Heins. ad Val. Flaccum, II, 518, quos miror inventorem dissimulasse Salmasium. (Sed hi fortasse non Salmasio debebant, sed primis editt. aut Vadiano, quem certe Vossius habuit et inspexit. Nemo tamen eum nominat. W.) Tot eruditorum conjecturæ fere persuadent, verum esse *Cauricrepas*. Si tamen adtendas,

deberet addi *Qui*, ut apud Dionys. τοῦς. Sic Prisc. « Et qui.... » aut distinguendum : « indeque Achæi : Ab Xanthi ripis ... inter Cauricrepas et scruposas convalles Transvexere larem ». Sed si sic scripsit, miserrime convertit græca. (Si Zephyri πνοῖαι rapuerunt a Xantho, quomodo larem ponunt inter convalles cauricrepas?) Præterea, unde habuit *convalles scruposas*? Si Cauri nomen a Poeta profectum, fere crediderim posuisse de vento frigido. — Pro *Chauri* in *V. Tauri*. Inde Higtius : « In Tanri cryptas (vel petras) et scruposas convalles ». Sed mihi hæc mutatio non probabilis videtur : quomodo enim de Tauro hic cogitare poterat Avienus? Scm. — De veritate lectionis constitutæ vix dubitari potest, conspirantibus in eam priscis editionibus pariter, ac liberis eruditorum conjecturis. Sed Avienus male Dionysium expressit, aut eum exprimere noluit, suæ indulgens libertati. Dionysius tantum dicit, Achæos Austri et Aquilonis flatibus a Troja abductos in has terras esse : Avienus ipsas sedes Achæorum Cauris, h. e. ventis frigidis, personare facit, et in convalles scruposas convertit. Nec tamen hoc sine auctoritate fecisse videtur, siquidem locum Ammiani Marcell. conferamus, qui mox producet. Fortasse ille apud Dionys. v. 684 pro νοσίωντρον aliud verbum legit, quod Achæos in novis sedibus suis Cauris infestari et pulsari significaret. Sed illud quale fuerit, difficile exquiro. Post *Achæi* sequi debebat *Qui ab Xanthi ripis* : sed non insolens Avieno est, relativas omittere, et connexionem abrum-

pere ; cujus exempla vid. 875-1221. Et omnino hic locus inter aberrationes Avieni adparentes referendus est, quibus si succurrere aliqua emendatione velis, « Qui scis, an prudens huc se projecerit, atque Servari nolit? » Wd. — Venetæ et Pithæi corrupta lectio est : « Inter Chanri crepassent scruposas convallis ». Emendatius Cusp. et Vad. ediderunt « Inter Chauricrepas et scruposas convallis ». — Hudsonus adjicit aliam conjecturam : « In Coracis ripam », quæ sane lectio ingeniosa Wernsd. videtur, sed cæteris adhuc Dionysio minns respondens.

870. *Transvexere larem*. Omisit Avienus Dionysiana vs. 685 : ἔπει-
μένους μὲν τὰ δῆρον Ἀργείων βασιλεῖ.
De migratione Achæorum, duce Ascalapho, Martis filio, conf. locus Strabonis, p. 758, præcipue Ammiani Marcell. lib. XXII, cap. 8, pag. 339, ed. Gronov. « Achæi bello anteriore quodam apud Trojam consummato, non quum super Helena certaretur, ut auctores prodidere nonnulli, in Pontum reflantibus ventis errore delati, cunctisque hostilibus, stabilem domiciliis sedem nusquam reperientes, verticibus montium insedere semper nivalium : et horrore celi districti, victum etiam sibi cum periculis rapto parare adsuefacti sunt : atque eo ultra omnem deinde ferociam sævierunt ». Adde Colnmell. de Re Rust. I, 3, 6 : « Nequam vicinus tantum malum est, ut multi prætulerint carere penatibus, et propter injurias vicinorum sedes suas profugerint : nisi aliter existimamus diversum orbem gentes universas petiisse, relicto patrio solo, Achæos

Heniochi, Zygiique dehinc, qui regna Pelasgum
 Linquentes, quondam tenuerunt proxima Ponti.
 Impiger hos propter Colchus colit: iste feraci
 Exsul ab Ægypto celsæ serit aspera rupis:

Caucasus Hyrcanæ nimum conterminus undæ est. 875

dico, et Hiberos, Albanos quoque, nec minus Siculos, ... quam quia malos vicinos ferre non poterant ». SCHN. — *Aspera gens*, Heniochi, ut hic, describitur a Lucan. III, 269: « Hinc Lacedæmonii moto gens aspera freno Heniochi ». Idem, II, 590, « Marte feroces » vocat. SCHN. — Val. Flacc. VI, 42: « Heniochosque truces ». Nomen illis derivatur ab ἥνισ, quod græce frenum significat: quod exemplo Lucani supra adducto confirmator. Zygii pariter a ζυγός, iugum, nominantur. ED.

871. *Heniochi, Zygiique dehinc*. Venet. et Pith. corrupte « Iniochi perique hinc, qui ». Cælius Calcagn. in adnot. ad Dionys. sic corrigit: « Heniochi Zygiique hinc et qui regna Pelasgum »: sed paulo melius Cuspiu. et Vad. « Eniochi Zygiique dehinc, qui regna Pelasgum ». Ipsum hoc e Græcis Dionysii se restituisse ait Huds. scribens « Heniochi Zygiique dehinc ». Aliam Schraderi conjecturam « Eniochi Mæsi que dehinc » Friesem. producit, quam Schrad. ipse nescit.

873. *Impiger Colchus*. Sic v. 1136: « super impiger ampla Æquora desulcat glebæ ditis Cletabenus »; et v. 1151: « mediis sic impigra in arvis Cappadocum gens est ». Horat. Carm. III, 16, vs. 26: « Quam si, quidquid arat non piger Appulus, Occultare meis diceret horreis ». SCHN.

874. *Exsul ab Ægypto*. Sic Prisc. 671: « Ægypto missi Colchi tenere

coloni ». Dionysius, v. 689: Κόλχοι ναϊστάουσι, μετὰ τοὺς Αἰγύπτιους. Herod. II, 104; Bochart. G. S. IV, 31. SCHN. — Luculentius Val. Flacc. V, 419 seqq. « cunabula gentis Colchidos hic ortusque tuens: ut prima Sesostris Intulerit rex bella Getis, etc. » Et Ammian. Marcell. l. c. p. 339: « Phasis fremebundis cursibus Colchos attingit, Ægyptiorum antiquam sobolem ». W. — *Celsæ ferit aspera rupis*. Pro vulgato Pithæi ferit recepturus sum sinceram lectionem Venetæ serit, non discrepante A. in quo celsæ xerit. Conf. Virgil. Æneid. XI, 319: « Aurunci Rutulique serunt, et vomere duros Exercent colles, atque horum asperrima pascunt ». Stat. Theb. VII, 332: « Anlida qui Græcamque serunt, viridesque Plateas ». SCHN. — *Ferit aspera rupis* exhibent Cusp. et Vad. Withofius in ora Trogn. conj. terit vel serit. Aliam conjecturam, « celsæ exterit aspera rupis », quam Schradero tribuit Friesem. ipse ignorat.

875. *Caucasus Hyrcanæ nimum conterminus undæ*. Perperam omnes vetustæ cont. nudæ. Undæ est Huds. non monens, quæ auctoritate. Sed singularis et dura constructio: « celsæ serit aspera rupis. Caucasus Hyrcanæ nimum conterminus undæ ». Itaque præfero: « nimum conterminus undæ est ». Est unica litera e scribi solebat, unde sæpe excidit. Vid. var. lectt. additæ Livio, III, 23, 5, et IX, 26, 6, ibique

Hujus valle procul Phasis gemit, istius antro
 Agmina provolvit, Circæaque lapsus in arva
 Incidit Euxinum. Borealis cardine cæli
 Rursus in Eoæ lucis confinia tellus
 Inclinata jacet, gemino vicina profundo.

880

Drakenb. Eadem medicina faciendâ Or. mar. v. 314, 619, et in primis v. 154. SCHN. — Secundum Dionysium, v. 690, constructio verborum ita continuari debebat: Colchus celsæ aspera rupis serit, nempe Caucasum, vel quæ est Caucasus, nimum Hyrcanæ undæ conterminus. Sed Avieni mos est, ubi subiectum aliquod amplius declarare vult, abrumpere constructionem, et cum nominativo incipere. Hunc plane in modum supra loquebatur v. 722: « E regione procul spectabit culmina Leuces: Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum ». Debebat scribere: « Leuces, quæ cana jugum », vel « Hæc Leuce cana jugum et sedes animarum est ». Sicut autem hic *τὸ est* addere omisit, ita et nostro loco omisisse videtur. Commode tamen adjici et exprimi fateor. W.

876. *Hujus valle procul Phasis gemit.* Dionysius et Prisc. Phasin ducunt ab Armenio monte. Avienus unum Dionysii versum (694) omittit et *ἐξ* capiens pro *unde*, ducit e Cancaso. Habet tamen suos auctores, ut Aristot. Meteor. I, 13; Psell. de omiif. doct. pag. 171 ed. Fabr. Bibl. Gr. V, 2. Conf. Busching. tom. V, 1, p. 154. Forte dissensum observaverat Poeta, vel versiculum istum in libris, seu codice suo non inveniebat. SCHN. — *Hujus valle... istius antro.* Male Withofius duplicem hujus loci medicinam tentabat in marg. Trogn. « Hujus valle prius

Phasis gemit, istius antro, etc. » Aut « Fusus valle procul Phasis genita i. a. Agmina provolvit », ignorantia moris Avieni, apud quem *hic* et *iste* sæpe de eodem. Vide supra. Vallis et antrum hic sunt synonyma. Fluvii autem protumpunt ex iniis vallibus. Sic vs. 966: « Et citus Armenie rursum convallibus arcis Surgit Halyx ». De Peneo Ovid. Metam. I, 570: « Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis volvitur undis ». SCHN. — Pithæus ex Veneta corrupte legebat « Hujus valle pro Fasis gemit istius antro ». Cnsp. correxit « Hujus valle ruit Phasis, gemit istius antro ». Vadianus similiter, et hic versu seq. amplius *provolvere*, loco *provolvit*. — Sed omnino melius Hudsonus ex sola, uti videtur, conjectura: « Hujus valle procul Phasis gemit, istius antro Agmina provolvit », adprobante Schrader, qui et *procul* in Ambr. esse adfirmat.

878. Avienus Dionysio respondet et Prisciano, v. 676, si distinguas: « Incidit Euxinum. Boreali cardine cæli Rursus in Eoæ lucis confinia tellus Inclinata jacet ». SCHN. Talis et supra constructio occurrebat vs. 236: « Sed brachia Pontus, Finibus Arctoïis, Eoæ lucis in ortum... Molliter inclinans, etc. » W. — Post *Euxinum* interpungere jubet Sehrad. *Incidit Euxinum: Boreali cardine cæli rursus in*, etc. Hunc sequuntur snm. Editiones veteres hunc versum continuant uno tenore, et a sequente dirimunt.

Caspia nam late terram super adluit unda,
Euxinique subest tergum salis : asper Hiberus
Hic agit : hic olim Pyrrhenide pulsus ab ora
Cespitis Eoi tenuit sola, ceu vaga sæpe

881. *Caspinam late terram superabluit unda, Euxinique subest tergum salis.* Locum vitiatum esse docet latuitas; vox enim *Caspina* nusquam reperitur: et res; neque enim de notaturaliter profundum, inter quod Isthmus jacet. Denique Dionysius, qui sic habet vs. 696: *Ἰσθμὸς Κασπίης τε καὶ Εὐξείνιοι θαλάσσης*: conf. Prisc. v. 677: «Euxinum dirimens et Caspia litora late». Priori incommodo succurrit Heinsii medicina emendantis: *Caspiacum late terram superabluit unda*. Sic enim loquitur Statius; vid. Lexica. Sed ita reliqua tamen manent incommoda. Omnibus medebitur facilis medicina: *Caspia nam late terram super adluit unda, Euxinique subest tergum salis*. Hoc enim convenit latinitati, rei et Dionysio. Causa vitii, quod duæ voces coaluerant *Caspia nam in Caspianam*, quod exhibet V. unde deinceps *Caspinam* fecere. Schr. — Hanc emendationem probat Wernsdorffius, et exemplo Nostri adserit v. 898 infra: «Caspia per teretes Tethys distenditur oras». Ed. — Scribeudum edendumque est *super adluit*, quia in Ven. est *super abluit*, nec *superadluo* munitur ulla auctoritate: *abluit recte* displicuit Hudsono, Oudeud. ad Melam, p. 983, et ante utrumque Nic. Heinsio. Schr. — *Caspinam late terram* exhibent omnes vetustæ, etiam Huds. quod Heinsius (non Schraderus, ut Fr. prodit) emendavit *Caspiacum*, quod usitatus vocabulum est. Eandem ac Schr. me-

delam jam olim adhibuit Camers ad Prisc. 680. Friesemanus tradit, nonnullos legere, *Caspide nam late terram*, quos non inveni; *super abluit* Ven. et Cusp. *superabluit* conjunctim utraque Pithæi. Hudsonus correxit *superadluit*.

882. *Asper Hib.* Sic v. 870 Heniochos nominat *asperam gentem*. Ed.

883. *Hic olim Tyrrhenide pulsus ab ora.* Huds. et Withof. emendant *Pyrrhenide*. Nihil certius esse docent Dionys. v. 698: *Οἱ ποτὶ Πυρρήνην ἐπ' ἀντολίην ἀφίκοντο*, et Prisc. v. 680: «Pyrrheus quondam celso qui monte relicto». *Pyrene* enim ponitur pro Hispania ad Pyrenem posita. Silius, XVI, 247: «domitis Pyrenes gentibus»; et 279: «variosque subacta Pyrene Emitit populos». Claudian. Eutrop. I, 406: «Teutonicus vomer Pyrenæique juveuci Sudavere metu: segetes mirantur Iberas Horrea». Ut autem Dionysius *Πυρρήνην* Hiberos, sic Pelasgos Italiæ *Κυλλήνην* deducit v. 348: *Οἱ ποτὶ Κυλλήνην ἐπ' Ἑσπερίην ἄλ. πάντες*, quæ Noster sic expressit v. 491: «Inde Pelasga manus, Cyllenæ sinibus olim Quæ petit Hesperii freta gurgitis». Ne quis autem scrupulus supersit, adfirmo sic esse in Ortel. Schrad. — *Tyrrhenide* omnes vetustæ, quod quum aperte falsum sit, jam Camers ad Prisc. 680 certissimam emendationem dedit *Pyrenide pulsus ab ora*. Et recentiores Hudsonus, With. Schraderus idem viderunt. Sic etiam in cod. Ortel. lectum est. Porro

Fors rapit exactos patria: tenet æquora campi
 Gens Camaritarum, qui post certamina Bacchum,
 Indica Bassaridum quum duceret agmina victor,
 Accepere casis, mensasque dedere Lyæo:
 Orgia ludentes et nebride pectora cincti
 Deduxere choros, Nyssæi ludicra ritus.
 Hos super in fluctus adsurgit Caspia Tethys.
 Hæc dicenda mihi; nec diri gurgitis unquam

885.

890.

Vadianus *huc olim* edidit pro *hic*.

885. Vulgo: *Ceu vaga saepe Fors rapit exactos: Prima tenet*. Sed præcedit v. 882, *Asper Hiberus Hic agit*. Nimirum in Isthmo duo populi memorantur a Dionysio, Iberes et Camaritæ v. 697. Igitur ineptum de secundo *primi*, ut vult Huds. aut *prima* dicere. Deinde nihil simile Dionysius. Ne multa, legendum *Fors rapit exactos patria: prima* et *patria* num confusa alibi, nescio. Sed *patria* liber Ambr. Similis autem locus Or. mar. v. 135: «Liguresque pulsi, ut sæpe Fors aliquos agit, Venere in ista». *Vagam fortunam* dixit Cicero, Milon. c. 27. Scur. — In Veneta et Pithæana sic exstat: *Fors rapit exactos. Prima tenet æquora campi*: quia lectione, quia versus laborat, Hudsonus correxit *Primi tenet æquora campi*: Sed Cusp. et Vad. plane aliter cum Schradero consentientes: *Fors rapit exactos patria: tenet æquora campi Gens Camaritarum*.

886. *Gens Camaritarum*. Sic scripsisse Avienum dubitari non debet. Docent hoc Dionysius pariter et Prisc. 682, Ammianus etiam Marc. XXII, 8, p. 241: «Post hæc confinia Camaritarum pagi sunt celebres». Nomen etiam *καμαρίται*, unde *καμαρίται*: vide Strab. p. 758, B. et ad eum Casaub. Tacit. Hist. III,

47, et ad eum Ern. Salmas. ad Spart. Hadr. 610. Cæterum Camaritas nemo Geographorum præter Dionysium, quem sequutus putatur Ammianus, memorat. Scur. — Fusius de Camaritis egi in Excursu ad Prisc. 687. W. — *Gens Camaritarum*. Hos tres versus sic plane describit Cælius, uti nos hic exhibemus.

889. *Orgia ludentes* Ad hæc confer v. 1003: «ritus Iaccho Luditur, atque sacris feriant ulnatis æthram»; et v. 1349: «Et glebam sulcant et ritibus orgia ludunt».

890. *Deduxere choros*. Vs. 1002: «Mæonis hic etiam deducit turba choreas». Scur. — *Nyssæi* Cusp. Vad. Pith. In A. *Nyssæi* esse monet Schrad. idque facere pro scriptura *Nyssæi*, quæm recepit Hudsonus. Nummi tamen habent *Νοσσιών*. — Hæc omnia de Camaritis neglexit Priscianus. Tantum habet: «gens est, carissima Baccho». Ed.

891. *In fluctus adsurgit Caspia Tethys*. Sic Virg. Georg. II, 160: «te, Lari maxime, teque Fluctibus et fremitu adsurgens, Benace, marino». Horat. Carm. II, 9, 3: «aut fluere Caspium Vexant inæquales procellæ Usque». Scur.

892. *Nec diri gurgitis*, et v. seq. nec *vagus orbem* habent Cusp. Pith. Huds. sed Vad. scripsit non

Lustravi pinu freta barbara, nec vagus orbem

Undique reptavi : sed vasti flumina Gangis,

Caucaseas arces et dunicolas Arienos

895

Incentore canam Phæbo, Musisque magistris

diri gurgitis, et non vagus orbem, quod nescio an magis placere debeat.

893. *Nec vagus orbem Undique reptavi.* Reptavi Ven. reptavit Amb. cod. raptavi Gen. Hunc perreptavi HENR. Non audio. Statius, Theb. V, 581: « Et Nemees reptatus ager ». Claudian. Ruf. II, 180: « teneroque annis reptatus Achilli ». Idem, IV Cons. Hon. 134: « Cretagne se jactet tenero reptata Tonanti ». Paneg. Lat. Pac. IV, 5: « et geminis Delos reptata Numinibus ». Scua. — *Reptare* ut plurimum de imbecilli gressu infantum, ita sæpe de omni tardo et difficili itinere; quemadmodum Horat. Seru. I, 5, 25: « Millia tum pransi tria repimus »; et Noster v. 458: « Per dumosorum reptantes dorsa jugorum »; raptavi, si verum esset, contrarium significaret, raptim et celeriter orbem percurri, quemadmodum rapere, corripere, raptare campum, viam, iter dicunt poetæ. Sed hoc duriusculum, et sententiæ auctoris minus aptum. W. — *Undique reptavi* Cusp. Vad. Pithæi prima et Huds. reptavit A. raptavi Pithæi secunda. Præferenda hand dubie vulgata *Undique reptavi*. — *Sic vasti flumina Gangis.* Pro sic vasti, quod editiones habent, Schraderus librum Ortel. offerre dicit sed: quod valde placet, et orationi Poetæ majorem lucem adfert, quamquam hæc a sententiâ Dionysii valde discrepat. — Hic quidem sed Schraderus videtur confirmari Dionysii

V.

vs. 715; Dionysius autem se dicit non scrutari Caucaseas arces, aut Arienos: sed Musarum numine rapti. Quod Avieno plane contrarium.

895. *Dunicolas Arienos* Ven. Pith. Huds. et sic legit Salmas. ad Sol. p. 555, a. A. sed Cusp. et Vad. ediderunt *punicolas*, et Camers. ad Prisc. 685 monet, vel *pomicolas* vel *punicolas Arienos* legendum esse, a pomorum vel pumicum lapidum copia. E. Dionysio, quæ verior sit lectio, perspicere non potest: nam hanc exprimere nolit. Præferenda tamen videtur primitiva Venetæ *dunicolas*; quia *arces Caucaseas* conjungit, ut supra v. 505: « Brutius hinc dnmos acer colit inter, et arces Obsidet infidas ». De Caucao Indico hic loqui auctorem, docet Salmas. l. c.

896. *Incentore canam Phæbo.* Sic habent omnes vetustæ, Ven. Trogn. Huds. item Cusp. et Vad. et Pithæi prima Paris. *Incentore* invexit Pithæi secunda Lugdun. et Genev. vitio librarii, quas fideliter sequutus editor Madrit. Paullinus Nolanus, Carm. XV, 30: « Non ego Castalidas, vatnis phantasmata, Musas, Nec surdum Aonia Phœbæm de rupe ciebo: Carminis incentor Christus mihi ». Avienus, Phæn. init. « Carminis incentor mihi Jupiter; auspice terras Linquo Jove », ut habet ed. Ven. (nam cæteræ dederunt *inceptor*), cui lectioni pondus addit Paullinus, qui totum fere versum ab Avieno sumpsit. Scua. — Si pluribus hoc indicio constaret,

Omnia veridico decurrens carmine pandam.

Caspia per teretes Tethys distenditur oras,

Et sinuant curvis hanc totam litora terris.

Tantum sed fuso pontus jacet iste profundo,

Ut ter luna prius reparet facis incrementa,

Quam quis cæruleum celeri rate transeat æquor.

Gurgitis Oceanus pater est: namque iste nivalis

Axe Helices infert rapidi freta concita ponti,

Et sinus iude sibi pelagus trahit: hic vada propter

Caspia versatur Scythia belliger; hicque feroces

Degunt Albani: trux illic arva Cadusus

Dura tenet, Mardi celeres, Hyrcani, Apyrique.

quod Schraderus hoc loco suspicatur, Paullinum quosdam versus ab Avieno sumpsisse, egregie hoc militaret pro mte, quam Avieno antiquiorem vulgo ei tributa dedi. W.

900. *Pro pontus jacet* Witbofius in ora Trogn. notabat *pater*. Sed adjectum *fuso* satis indicat, quod vult With. Sic fere v. 525: « Hinc jacet in patulos projecta Calabria campos ».

903. *Gurgitis Oceanus pater est*. Sic vs. 437: « Abnoba mons Istro pater est ». Et de Oceano pariter Or. mar. v. 392: « Hic gurgis oras ambiens, hic intimi Salis irrigator, hic pareus nostri maris ». Similiter de Mæotide supra vs. 246: « Sola parens Ponto, genitrix hæc sola fluente est ». Pro *namque iste* Hudsoni et Friesem. editio *ista* dedit, haud dubie vitio operarum.

905. *Pro inde tibi* Schraderus legit *sibi*, quod præbebat A. et quia non aliter vs. 293: « Major vasta sibi late trahit æquora Syrtis ». Hoc mihi satis causam fuit, ut *sibi* scriberem.

906. *Scythia belliger*. Omisit hic

Avienus Dionysii Hunnos, quod miror. Porro, quamquam Dionys. vs. 730, et Prisc. 706, suadere videantur, auctorem scripsisse *hincque* pro *hicque*, tamen nihil mutandum censeo, quia Poeta *hic*, *illic* de iisdem locis frequentat. Vid. 603. S.

907. *Arva ad uns* Ven. corrupte: *arva Sadusus* Cusp. sed *Cadusus* jam correxit Camers ad Prisc. 710.

908. *Mardi celeres, Hyrcani, Apyrique*. *Tapyrique* cod. Ortel. optime. Sic enim populi vocantur, non *Apyri*. Dionysius, vs. 733: Ἰππάρχοι Τάπυροι τ', quam lectionem recte tuetur Salmas. ad Solin. p. 690, b. Nec dubito, quin pariter scripserit Prisc. v. 712: « Hinc Tapyri », non « Hinc Apyri ». Ubique autem conjunguntur hi populi, Hyrcani, Mardi, Tapyri, ut apud Curt. VIII, 3, 17: « Ergo Phratapherni Hyrcaniam et Mardos cum Tapuris tradidit ». Add. Eratosthen. apud Strab. p. 782. A. Verum si scriptura codicis recipiatur, versus erit dimidio pede major: « Dura tenet, Mardi celeres, Hyrcani, Tapyrique ». Sed quantum erit reponere; Mardus

Cespite vicino Mardus fluit, et procul ipsos
 Accedit Bactros; adtingens denique atroces
 Agmine Dercebios, medius disterninat ambos,
 Hyrcanique salis tumido convolvitur æstu.
 Sed Bactrena solo vasto procul arva recedunt,
 Parnessique jugi tegitur gens rupibus illa :

910

reler, Hyrcani, Tapyrique? veluti
 Scythia belliger, trux Cadusus, per-
 nix Ligus, Colchus, 873. Jungun-
 tur ita passim sing. et plur. Silins
 Ital. X, vs. 304: « Et Nomus, et
 Garamas, et Celtæ, et Maurus, et
 Astur », ubi tamen Burmannus ob
 tot singularia, *Celta*. Ego contra
 nullam puto corrigendi causam
 esse. Poeta enim, ne tot singularia
 concurrerent, variaudi gratia scrip-
 sit *Celta*. Sic apud Livium, XXIV,
 cap. 9: « adversus Samnites, Brut-
 tiosque et Lucanum »; vide Drak.
 tom. III, p. 107. Ipse, quod majus
 est, Avienus va. 442: « Sarmata,
 Germani, Geta, Bastarnæque fero-
 ces, Dacorumque tenent populi,
 tenet acer Alanus ». Add. v. 865:
 « Cimmerici Sindique colunt »; ubi
 V. *Cimmerius*; vs. 1208: « Cossi,
 Massabatæque et Chalonita vagan-
 tur ». Schæ. — Pro *Mardi* Ambr.
 habet *Medi*, notante Schrad. *Medi*
 nempe librario notiores videntur
 fuisse, quam *Mardi*. *Hyrcani* *Apyri-*
 que omnes edd. Sed Tapyri ve-
 rum nomen populi est, sine dubio
 etiam a Dionysio, v. 733, primitus
 scriptum, quia sic cæteri Geogra-
 phi nominant: duo tamen interpre-
 tes, simulque Eustathius *Apyri* no-
 men tenent, et apud Dionysium le-
 gerunt Ἰρράνιοι τ' Ἀπυροί τε, quæ
 lectio quoque datur in var. lect.
 Salm. loc. cit.

909. Cespite vicino Mardus fluit.

Edendum censeo *Margus* pro *Mar-*
das, ut Ursinus apud Dionysium
 emendabat, in eadem partes in-
 clinante Hillo. Nec dubito, eam-
 dem medicinam faciendam Priscia-
 no. Schæ. — Et similiter ipse jam
 ad Prisc. v. 713 notavi, *Margi* no-
 men apud ipsum Dionysium non-
 nullos voluisse legi. Ego tamen
 nondum ausus sum, scripturam,
 quæ omnium Avieni pariter ac Pri-
 sciani exemplarium est, mutare,
 quum præsertim *Mardus* in quibus-
 dam exemplis versu 911 iterum
 nominetur.

911. Agmine Dercebios. Salmas. ad
 Solin. p. 619, h. apud Dionysium,
 v. 738, ubi vulgatur Ἀρπίδιοι, cor-
 rigit Ἀρπίδιοι. Holsten. vero ad Ste-
 phan. Byz. pag. 95, Ἀρπίδιοι. Ipse
 tamen in Avieno sine codd. nihil
 mutò. Schæ. — Pro *medius* *dist-*
erninat Cusp. et Vad. exhibent *Mar-*
das *disterninat*. Veneta corruptius
Dorcobios *medios* *disterninat* *ambas*.

913. Sed Bactrena, etc. Legendum
 est *solo vasto* ex Dionys. qui v. 737
 ἡὸς πρὸς τὴν ἰσχυρίαν dixit. Sic etiam legit
 Salmas. ad Solinum, p. 554, a. A.
 (nulla tamen correctionis mentione
 facta) et Bayer in Hist. R. Bactr.
 p. 13. Schæ. — *Soli vasto* exhibent
 Ven. Cusp. Vad. quod Pith. et Huds.
 mutarunt in *solo vasto*; unde magis
 firmatur Schraderi emendatio.

914. Parnessique jugi tegitur. Ita
 ex Dionysii codicibus. Antea: « Par-

Dercebios aliud cohibet latus et vada tangit
 Caspia: tum clari pharetris agilique sagitta
 Massagetæ rauci succedunt flumen Araxis:
 Durum ab stirpe genus, placidæ mens nescia vitæ,
 Ignorant flavæ Cereris commercia, Bacchi
 Semper inexpertes animam traxere ferinam.

915

920

nassique jugi tegitur». In Dionysio Παρμισσίο, et in Avieno *Parnissique* legit Salmasius in Exercitt. Plin. pag. 554. Hums. — Post emendata loca Dionysii, Avieni et Prisciani pergit Salmasius: «Bactrii porro Paropanisadis et Arienis vicini; ideo eos incolere dicit sub jugis Paropamisii, quem Παρμισίον et Παρμισσόν appellat, non Παρνησσόν. Nam nomen illud per contractionem factum ex Παροπαμισσός, quem et Παροπαμισσόν dixerunt. Straboni Παροπαμισός, Ariano Παρπαμισός, Stephano Παροπαμισσός, et Παροπαμισσάδαι». Quod ad rem, Baetrii sub Paropamisio. Sequitur Eratosth. apud Strab. pag. 782: Baetrios aliquantum, ... quorum major pars secundum Paropamisum sit posita, τῷ Παροπαμισσῷ παρακείμεναι. SCHM. — Nihil præterea adjicit Schrad. Hinc quid ipse de hoc loco statuerit, vix liquet. Equidem non dubito, quin Dionysius scripserit: κνῆμις ὑπὸ Παρπαμισσίου, Avienus autem «Parnissique jugi tegitur genus rupibus illa». Fateor tamen difficile esse quidquam hac in re definire. WASSERB. — *Parnissique jugi* Ven. Cusp. Vad. Pith. Pluribus de diversa nominis scriptione egi ad Prise. v. 716.

915. *Aliud cohibet latus*, nempe Margi fluminis.

917. *Glauci Araxis* habent edd. Schraderus scribere maluisset *rauci*, quod conveniat naturæ fluvii. Sed nihil susus est mutare. Ego

vero, si Avienus Dionysium expressisse putatur, *rauci* legendum esse existimo. Nam ille v. 739 habet κιλάδοντος Ἀράξου. Et *raucum* cum *glauco* sæpius permutatum esse apud Nostrum, vidimus ad v. 385. — De commutatione horum verborum vid. notæ Oud. in Obs. Misc. vol. V, t. I, pag. 79; et vid. Burm. Anth. Lat. t. I, p. 507. ED.

918. *Durum ab stirpe genus* e Virgilio petitur, Æn. IX, 603. Schrad. Pro *mens nescia* alii *gens* proferunt; ego vero vulgatum *mens* retinendum censeo ex more Avieni, qui ubi de populi alienius more agit, post nominatum populum, vulgus, gentem sigillatim mentem ponere solet. Sic plane sup. v. 549: «ut vulgi corda fatiget Sors rerum, et mentem terat inclementia fati», ubi vulgatum *gentem* delere, et *mentem* reponere jussuerunt boni interpretes. — *Placidæ mens nescia vitæ*. Withof. et Higt. *gens*. Dispicere possit eodem versu *genus* et *gens*: sed favere nonnihil dixeris v. 866: «Cercetia gens est, Atque Toretarum propter genus»; ubi tamen de diversis populis SCHM.

920. *Semper inexpertes*. Hoc vocabulum lexicis ignotum, ut monet Schr. recurrit v. 1389. Pro *animam traxere* alii *animum* et *vitam*. Ego nihil mutò: *animus* magis generosis hominibus vel animalibus tribui solet, *anima* vili contemptoque generi, quale est hoc loco de-

His cibus et potus simul est; nam sanguinem equinum,
Et lac concretum per barbara guttura sorbent.
Nec procul ad Borean diri posuere Chorasmī
Hospitia, et juxta protendit Sugdias agros,
Sugdias, ingenti quam flumine dissicit Oxus.

923

scriptum. Virgil. *Æneid.* XI, 372: «Nos, animæ viles». *Animam traxere* est acceperē, sortiti sunt, quomodo Juvēnal. XV, 146: «Sensum a cælesti demissum traximus arce». *Diras animas*, ut hic *ferinas*, dicit v. 1243. — *Animam traxere ferinam*. Malim *animam traxere ferinum*. Withofius quidem pro *animam* reponebat *vitam*. Sed v. 918 præcedit: «placidæ inens nescia vitæ». Gratius, *Cyneg.* 195: «traxere animos de patre Gelonæ». Schær.

921. *Nam sanguinem equinum*. Numeros non damno: similes enim reperias apud Lucret. atque adeo Ovid. *Am.* III, 6, 101: «narrabam fluminum amores». Accipio tamen *sanguen*, quod offert V. Hoc usi Cato, Varro, Ennius, pag. 38, 250, 300; Lucret. I, 837, 860; Cicer. *Fin.* V, 11. Avienus autem delectatur antiquis, ut *olos, labos*. Cæterum *sanguen* etiam Nic. Heinsius, auctoritate codicum nulla, legebat. Schær. — *Sanguinem equinum* habent omnes edd.

922. *Sanguinem equinum Et lac concretum per barbara guttura sorbent*. Imitatur Virgil. *Georg.* III, 463: «Et lac concretum cum sanguine potat equino». — Prisc. 721: «Et lac commixtum potant cum sanguine equino». Similia autem de illis tradunt Sen. *Œd.* 469: «Laxavit victos arcus Geticasque sagittas, Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet», quem manifeste Statius imitatur, *Achill.* I, 307:

«Lactea Massagete veluti quum pocula fuscant Sanguine puniceo». Silius, III, 360: «qui Massageten monstrans feritate paretem Cornipedis fusa satiaris, Concanæ, venâ». Add. Lucan. III, 282, et Claud. in *Ref.* I, 313. Schær. Plura ejusmodi loca adduxit Camers comment. in Prisc. v. 741. W.

923. *Chorasmī*. *Chorasina* Ven. quod librarius e Scr. S. petitiū posuisse videtur. Corripit autem primam Avienus, quam Dionys. et Prisc. prodneunt. Sed habet, quo se tneatur. Χορσαστι enim vocantur a Stephano, Hecatæo et Herodoto. Loca dedit Valcken. ad Herod. p. 255. Schær.

924. *Sugdias agro* dederunt Cusp. et Vad. sed *ngros* jam Camers corripit ad Prisc. 725, et edidit Pith. cum seq.

925. *Ingenti quam flumine dissicit Oxus*. Ita in editione Pithœi Parisiensi: sed edit. Lugd. et Genev. habet *dissicūt*, quod exstat quoque in editione Madrit. sed ineptum videtur. Alii *dissecat*. Forsan hic et mox vs. 964 *diffidit* legendum. Huns. Probo *dissecat* cum Hudson et Withof. quamquam illud nullus codex habeat, aut editio. Schær. Ego vero miror, viros eruditos tam morose vulgatum omnium editionum *dissicūt*, quia forte insolentius visum, posse rejicere, quum Avieno quasi familiare sit, et pluribus locis, ut v. 964 et 1174, occurrat, nec in ulla earum editionum, quas addu-

Hic procul Emodi late ruit aggere montis,
Et per prolixos evectus protinus agros
Caspia propellit fluctu frela: qua perit hujus

xi, mutstum reperitur. Eum vero Jauus Gebhardus in Crequind. lib. III, cap. 7, p. 120, verbum *dissicere*, cum similibus *exsicere* et *prosicere*, ut verbum probum et cascum, enixe vindicat, idque pluribus locis poetarum, e quibus, nempe non intellectum, exsulaverat, restituit. Atque hic ad confirmandam sententiam suam omnium maxime Avieni locis uti poterat et debebat, qui pluribus aliis exemplis antiquorum verborum studium demonstrat, atque verbo *dissicere* tam aperte constanterque utitur, ut nullus dubie vel falsae lectionis metus esse possit. Sed Avienus, quod iniquum ejus fatum fuit, multis eruditus non lectus, non visus est. Wd. — *Dissicere* *Ocus* habent Ven. Cusp. Vad. — Excursari quidem possunt editt. qui *disjicit* adsernerunt, eo quod versus Virg. *Aen.* VII, 339: «*Disjice compositam pacem, sere crimina belli*» in MSS et schedis et passim in codicibus vetustis profertur: «*Dissicere*, etc.», non *Disjice*: quum scriptura ista nata sit ex errore librariorum literam *i* non geminantium. Vid. unt. Heinsii ad Virg. *Aen.* I, 70; licet alterum probare videatur Gron. ad Senecam, Agamemn. 195, ubi quae de Claud. Puteano dicit, videbis amplius apud Gevart. lib. II, Elect. 4, pag. 60, de hoc verbo disserentem. In hac autem voce duplicatur *s*, quia in *Disicere* prima non potest corripri, ut in *adicit*, *obicit* pro *adjicit*, *objicit* et similibus. Qua de re vide adnot. ad Caesii Taurini v. 15, huj. operis

tom. III, p. 317. Nec ideo a Werns. sententia nunc recedendum putn.

926. *Emodi* Cusp. et Vad. *Emodi* Pith. et Hudson. melius sane, quia Dionysius Εμώδιον ἔπος habet. Ep.

928. *Qua perit hujus Fluminis os, diri ripas habitant laxartae*. Mire hic versus vitio primorum editorum laceratus fuerat. Veneta dedit: «*qua petit hujus Fluminis osdibiripae habitant Auxantae*». Prima Pithaei Paris. haec repetit excepto ultimo nomine, quod correcte *laxartae* scribit. Secunda Lugd. et tertia Genev. cum edit. Madrit. «*qua petit hujus Fluminis occidui ripas, habitant laxartae*». Cuspinianus et Vadianus multo aliter: «*deindeque late Fluminis ecce Sacae ripas habitant laxartae*». Ili nempe corrigunt e Dionysio, qui *laxartae* non populum, sed fluvium, et Sacas ad ejus fluentia colentes dicit, sed nimium recedunt a vestigiis primae scripturae, et frustra Avienum ab errore liberare conantur, qui e Flavio Iaxarte populum facit, mendedosa fortasse codicis sui lectione deceptus, in quo legit forte, aut sibi legere visus est: Τοῦ μὲν (Ἰξάρτου) ἐνι πρὸς ὅσων Ιαξάρται νομίσονται, v. 749. Magis accommodata primae scripturae est emendatio Vlitii ad Grat. p. 144: «*qua perit hujus Fluminis os, diri ripas habitant laxartae*», licet, haec a Dionysii mente longe diversa esse, fateatur. Hunc sequutus est Hudsonus. Withofius adhuc mutavit cum Hudsono: *qua patet hujus Fluminis os, vel Meta, Sacae diri*, etc. Schraderus denique ho-

Fluminis os, diri ripas habitant laxartæ.

Tendere non horum quisquam certaverit arcus: 929

Ambitus hos etenim multus trahit, et grave curvis

Pondus inest taxis, longo sunt spicula ferro,

Et rigor in nervis veluti bovis. Inde cruenti

rum et Heinsii exemplo legit: «qua patet hujus Fluminis os, diri ripas habitant laxartæ». Verum (ut ait Vlitius), qui Sacas ex Dionysio inferciunt, ipsius potius, quam Avieni, mentem adsequuntur, cui hoc familiare satis, ab auctore suo dissentire. Huds. Ego acquiescendum in Vlitii et Huds. lectione putavi, quæ præcæ scripturam quam minimum deserit, adeoque leg. censeo: «qua patet hujus Fl. os», et dein etiam cum iisdem et Heinsio *diri ripas habitant laxartæ*; quia hæ lectiones partim MS, partim ed. Trogu. nituntur auctoritate. Conferantur loca similia, v. 721: «Ora Borystheni qua fluminis in mare vergunt», et 730: «Rursum Cimmerica qua Bosphorus ora patecit». Et *Sacæ* quidem ita disperciunt, sed hi vel ideo etiam hic locum habere non possunt, quia *Saxæ* et *Sacæ* prima correpta constanter efferuntur. Scua.

929. *laxartæ*. Errat auctor. *laxartæ* enim est 4 syllab. non trium. Sic Dion. 749; Prisc. 726. Val. Fl. V, 597: «Hic et laxarten dictis stupet hospes acerbis Immodicum». Scua. Sed quid prohibet, etiam apud Avienum legere quatuor syllabis *laxartæ*, correpta pariter syllaba secunda, more Græcorum.

930. *Certaverit arcus*. *Arcus* habent omnes vet. et sic legendum adserit Schraderus. Hudsonus reposuit *arcum* sequutus Vlitium ad Grat. v. 120 (qui sic imprudens

scripsit), sed reprehenditur ab Oudeud. in Obs. M. V. p. 168; item Schradero in not. Immo *arcum* ultro refutat, quod sequitur, *Ambitus hos multus trahit*. Heinsii conjecturam *arvis* pro *arcus* infelicissimam vocat Schrad. eumque græca non inespexisse adfirmat: neque igitur digna erat, quam sibi vindicaret Friesem.

931. *Ambitus hos etenim multus trahit*. Eadem phrasi Noster utitur de circulis, sive zonis cæli in Phænomen. vs. 948: «alios duo parciore arcuat Lines, nec multa trahit istos ambitus æthra». (*Trahit* igitur h. l. est extendit. W.) In verbis autem: «et grave curvis Pondus inest taxis», agnoscat imitationem Virgillii, Georg. II, 448: «Ituræos taxi curvantur in arcus». Scua. — In Virgiliano loco Heynius V. C. auctoritate script. codd. *torquentur* edidit, idque prætulit alteri *curvantur*. Nunc hæc lectio fortasse firmamentum accipiat ex imitatione Avieni. W. — Cf. var. lect. p. 405, t. I, nost. Edit. Virgil. ubi de hoc loco. Ed.

933. *Et rigor in nervis veluti bovis*. Sic edendum existimo. Alii *velut obvis*, (scil. Ven. Cusp. Pith. Hudsonus) quod quibusdam forte placebit collato vs. 413: «Hoc agili sub mente tenens, velut obvia habebis Cætera terrarum»; et Progu. v. 100: «si moles magna utrinque Occurset sibi met velut obvis». Sed non dubitandum, quin Poeta scripserit *trajectis* literis, pro *obvis*,

Sunt Tochari, Phrurique truces, et inhospita Seres
Arva habitant, gregibus permixti oviumque boumque
Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.

936

bovis: nam *βότις* *βότις* sunt apud Nonn. et Hom. *Iliad.* IV, 122, apud Urs. ad Virgil. XII, 856, et IX, 622. Scn. — Optime hanc emendationem firmat et illustrat Claud. *Idyll.* II, de *hyst.* vs. 38: «intendant taurino viscere nervos», h. e. intestinis taurinis in nervos lortis, vel ipsis nervis et tendiibus tauro-rum. Nescio, an pari sensu accipiendi sint *nervi equini*, quos similiter arcubus tribuunt Virg. *Æn.* IX, 622 et Ovid. *Pont.* I, 2, 21: nam *nervus equinus* e *setis caudæ* vel *jubæ equinæ* contortus videtur, sicut aliquando in discrimine obses-sarum urbium crines tonsarum mu-lierum ad funes et vincula tornea-torum efficienda narrantur collati; vid. *Veget.* de R. M. IV, 9; *Freiush.* ad *Flor.* II, 15, 10; *Cælius Rhodig.* var. lect. lib. XVIII, cap. 11 et 12. *Wernsd.* — *Et rigor in nervis veluti bovis.* Antea *velut obvius*. Corrigit Vad. *Et rigor e nervis volat obvius*. Hudsonus conjicit *velut os-sens*. Sed fortasse post Schraderum amplius corrigendum est: *Et rigor in nervis validi bovis*. Nam *quid bove firmitus?* inquit Ovid. de *Pont.* I, 4, 11; et *validus*, fortis fere perpetua boum vel tanrorum epitheta sunt. Virg. *Georg.* II, 237; Ovid. *Met.* VII, 538; IX, 46; et *Pont.* I, *Epist.* 4, 12.

934. Probo *Tochari Phrurique* e *Dionys.* 752; *Plin.* tom. I, p. 316, 15; *Ptolem.* p. 185, et probabiliter etiam 186, ubi *Τάχρη* MS. *Prisc.* 727. Scn. — *Sunt Thocari Phruri-que truces hic et inhospita Seres.* Sic *Cusp.* Sed *Camera* ad *Prisc.* 725 eji-

cit *hic*, quod abundat. *Tochari Phrurique* Vad. *Frurique* *Pith.* *Phru-rique* *Huda.*

935. *Gregibus permixti oviumque boumque.* *Priscianus*, qui hoc loco scribit vs. 728: «*Illis nulla boum, pecoris nec pascua curæ*», multo rectius vertit *Dionysium* v. 753 *Avieno*, qui vel non intellexit græ-ca, vel aliud verbum in codice suo invenit. Scn. — Fortasse pro *ἀνι-στράς* *adspernantur*, finxit sibi ver-bum *ἐναίοντα*, *inhabitant*, aut si-mile. W.

936. *Vellera per silvas Seres nemo-ralia carpunt.* *Imitatur* Virg. *Georg.* II, 121: «*Velleraque ut foliis de-pectant tenuia Seres*», ut *Ausonius*, *Technop.* pag. 487 *Toll.* «*Vellera depectit nemoralia vestifluus Ser*». *Conf.* *Plin.* lib. I, pag. 316 (*lib.* VI, 17, s. 20): «*Seres lanificio sil-varum nobiles perfusam aqua depe-ctentes frondium canitiem*». *Claud.* *Cons. Pr. et Ol.* 179: «*Stamine, quod molli tondent de stipite Seres, Frondea lanigeræ carpentes vellera silvæ*». *Add.* I in *Entr.* 226. *Idem*, *ibid.* v. 304: «*Quem puer adridens pretioso stamine Serum velavit*». *Orientins* *Common.* p. 10: «*Lenia nec desunt nivei velamina lini, Sunt etiam Eois pallia velleribus; Illa ferax jacto reddet tibi semine tel-lus, Hæc celsis carpent Seres in arboribus*». Scn. — *Serica* ipsum nunc est regnum *Catajæ*, vulgo *Kûay* (vel *Katai*), incolis frequens et agrorum cultu læta, et omni di-vitiarum genere adfluens. Urbs illi opulentissima *Cambalu*, caput totius imperii *Magui Chani*, frequentissi-

Ultima Epetrimos tellus habet: et procul ista
Cassa virum est, nullis pecorum balatibus agri
Persultant; herbæ viduus jacet undique cespes,
Fronde caret; nusquam terras intersecat amnis. 940
Caspia tot late circumdant æquora gentes.
Nunc rursum ab Colchis et glauci Phasidis undis

num Indis ac Sinensibus mercatoribus emporium. Ed.

937. *Ultima Epetrimos tellus habet.* Hic luci Avienus adjectivum ἐπιτρίμος nomen proprium facit: quod ignorantiam ejus tam in lingua Græca, quam in Geographia prodit. Huds. — Addere debuisset ignorantiam metri. Tertiam enim in ἐπιτρίμος brevem esse ostendit Dionys. v. 758 et 1079. Schn. — Nolim equidem ignorantiam in Græca lingua postulare Avienum, qui plures poetas Græcos latine exponere ausus est, et multum Græcorum scripturum pariter ac Geographiæ studium carminibus suis, præsertim Oræ marit. fragmento, vasti uperis Geographici principii, probavit, tum in ipsa Græcia diu Proconsul versatus est. Sed luxuria ingenii nimirum et spiritu libero peccavit, qui lege interpretis et Grammatici ægre coerceretur, tenuia, quæ desperaret posse nitescere, spernebat, grandia et luculenta sectabatur, in quibus exsultare posset; multa igitur Dionysii prætervulabat, aut negligebat, impetu ingenii ablatas. Nec tamen Priscianus, circumspicietur interpret, minus peccavit, ut notavimus ad vs. 803, 818, 1036. W. — *Ultima Epetrimos* Veu. Cusp. *Ultima Epitrimos* Vad. *Epetrimos* Pith. quem sequitur Huds. In græco, vs. 758, Scythæ vocantur ἐπιτρίμοι, quod nomen

Avienus, quasi pupuli esset, extulit. Camers ad Prisc. 731 hoc negat, et cunformiter ad græcum legendum putat *Ultima postremos tellus habet*, quia ἐπιτρίμος explicat οὐχ ἔσχατος, i. e. ultimos, aut *Ultima petrimos*, ut sensus sit, ultimam terram regionis hujus habere humines, loca lapidosa habitantes. Quæ sane coacta est interpretatiu. Mihi videtur Avienus *Epetrimos* non pro nomine singularis populi, sed pro cognomento vel distincto genere Scytharum habuisse, posuisseque pro ipsis Scythiis. Aliter perspicere vix possum, qui factum sit, ut Scytharum nomen, satis tritum et notum, præteriret.

940. *Fronde caret, nunquam habent Veu. Cusp. cum A. unde Pith. et Huds. caret, nusquam. Vadian. caret, nunquam.* Schraderus probat *caret: nunquam* Pithæus recte mutavit in *nusquam*. — *Terras intersecat amnis*, Eodem verbo utitur Or. mar. vs. 611: «hujus alveo Ibera tellus atque Ligures asperi Intersecantur»; et vs. 634: «arva Gallici soli Intersecantur scrupulo fastigio». Schn. — Tale est, quod supra de Tauro munte dicebat vs. 840: «Interstatque jugu mediam (Asiam)», ubi vide nat. W.

942. *Ab Colchis et raucis Phasidos undis.* Heinsius conjecit *glauci*, offensus haud dubie tot vocibus in is exentibus. Deinde conferantur

Occiduū ad solem populos memorate, Caenenæ,
 Usque in Threicii fauces maris! Aspera primum
 Byzerum gens est: diri sunt inde Bechires, 945
 Macrones, Philyresque, et pernix Durateūm gens.

cum his Dionys. vs. 762, Priseian. vs. 736, a quibus Colchi et Phasis junguntur, sicut in hoc Mauilli, IV, 515: « Laniger.... Phryxum Phasidos ad ripas et Colchida tergo rexit »; et Lucan. III, 271: « Colchorum qua rurs secat ditissima Phasis ». SCHÆ. — *Raucis* olim Schrad. coniecit in sch. *glauca* habent vulgatæ. *Phasidis* Cuspin. et Huds. *Fasidis* Vad. et Pith.

944. *Aspera primum Byzerum gens est*. Admitto lectionem Hudsoni *Pithæum* corrigentis, *Byzerum gens est*, quomodo et citaverat Cellarius, Geograph. Antiq. II, 284, et legendum coniecerant Higt. et Withof. Favet vs. 1151: « Mediū hic impigra in armis Cappadoeum gens est ». Memorabilis tamen est lectio Ambr. *Byzeron' est gens*, ut v. 960 idem Ambr. *Et Maryandinon gens*. Sed obstat, quod ab omnibus dicuntur *Byzeres*, non *Byzeri*. Vid. Dionys. 765; Apollon. Rh. II, 358, 1248; Orph. Arg. 755; Strab. pag. 826; Valer. Flacc. V, 153. Contra Plin. tom. I, p. 304; Mela, I, 19, 79, sed forte corrupti. SCHÆ.

945. *Byzerum est gens* Veu. Pith. *Byzerum gens est* Cuspin. et Vad. Huds. coniecit forsā *Byzerorum* ab Avieno esse. — *Diri sunt inde Bechiri*. Ita forte monachus leoninis versibus delectatus. Sed incommode medetur *duri*, quod Hudsonus coniecerat, et *Bechires*, quod habet V. Utrumque reperitur *Βήσιρ*, et *Βήσιρες*. Apud Orph. vs. 739 pro *βασί τ' ἐπύσιρες* e Voss. cod. legen-

dum *βασί τ' ἐπύσιρες*. SCHÆ. — *Bechires* habet V. quomodo Dionys. et Prisc. v. 739.

946. *Macrones*. Eos hic agnoscunt Apoll. Rh. I, 1023; II, 396, et qui eum sequitur Val. Flacc. V, 152; Xeuoph. Hist. Gr. lib. VII, p. 427, C. agnoverunt itidem Orpheus, Arg. 742, si per librarios licuisset (vid. Holsteu. ad Steph. p. 315; Ruhnck. Ep. Cr. p. 755); Herodot. Strabo. Iidem autem *Macrones* et *Macrocephali*, licet tamquam diversos memoret Plin. I, 303, 16, 304, 2. Perspicue eisdem esse indiciant Anonymus in Desc. Ponti Eux. t. III, G. V. Hudsoni, p. 14, ubi non *Forsan*, ut Huds. sed indubitate corrigi debet *Μάκρωνες* ἴπτοι *Μακροκέφαλοι*. Conf. Cellar. II, 286. SCHÆ. — *Philyres*. Populi sie dicti a *Philyra*, Chironis matre. Val. Fl. V, vs. 153: « *Philyræque* a nomine dieta Litora, quæ cornu pepulit Saturnus equino ». Ed. — *Philyræque* Venet. Pith. Hudson. *philyræque* Cusp. et Vadian. sed Cælius in Adnott. castigavit *Maerones Philyresque*; et sie habere V. et alios, ut Orph. vs. 753, monet Schrad. Conf. not. nost. ad Prisc. 740. *Durateum gens* posuit Avienus pro *Mosaynis*, vel *Mosynæcis*, quia Dionysius, v. 767: *οἱ μόσσυνας ἐχουσι Δουρατίους*. Camers ad Prisc. 741 Avieni dictionem interpretatur *Turricularum gens*, non inepte. Et excusari hoc pacto Avienus potest, qui licere sibi putavit, homines linguearum turritum incolae soleuni

Inde Tibareni, Chalybes super, arva ubi ferri
Ditia vulnifici crepitant incudibus altis.

vocabulo adpellare, quo equus Trojanus, factus armis et viris, solebat *durateus*; videatur Lucretius, de Natura Rerum, I, 477. Neque necesse est *Durateum* pro nomine proprio gentis habere, sed Avienus Mossynos vocavit gentem *durateum*, i. e. edificiorum ligneorum. — Rursus ex adpellativa voce finxit proprium substantivum. Eundem errorem erravit Ortelius. Notavit errorem Cellar. Geog. Ant. II, p. 285 (lib. III, c. 8, p. in. 337). De Mosynæcis multi multis locis, Apoll. Rh. II, 1018; Dionys. Hal. I, 27; Strab. p. 825; Tzet. ad Lycophr. 493. Corruptus Orpheus, v. 739: Μιγδὲν ἰν Μοσσύναισι; ibi enim ου syllaba contra omnium morem corripitur. Legendum ejecta præp. Μιγδὲν Μοσσύναισι, κ. τ. λ. Sic Hom. II. VIII, 437: Μιγδὲ ἄλλοισι θεοῖσι. SCHN.—Posses etiam: Μιγδὲ ἰνι Μοσσύναισι. W.—*Pernix durateum gens*. Notavi jam in var. lect. *durateum* commodè haberi pro adpellativo, ut *durateum gens* sit, quæ ligneis domibus utitur. Nunc addo videri etiam pro *pernix* legendum esse *pernox durateum*, vel *durateis, gens*. Nam *pernicem* ut eam gentem vocaret Avienus, in verbis Dionysii nulla causa adparet; contra *pernox* adjuvat sententiam, et significat, gentem eam assidnam esse in ligneis domibus, noctes totas in iis exigere, adeoque habitare: pariterque, ut hic, in aliis poetarum locis librarii vocem *pernox* cum *pernix* commutasse leguntur, ut apud Virg. Georg. III, 230, et Val. Flacc. III, 117. Et in loco Virgiliano Heynius, V. C. docet, libros scriptos et Gramma-

ticos constanter *pernix* legere, qui propterea, quod contextus loci non alium sensum admittere videtur, *pernicem a pernitendo ductum esse*, et *perseverantem* notare contenderunt. Tali igitur sensu quum apud Virgilium *pernox*, quod meliores substituerunt, accipiendum sit, videtur etiam in nostro Avieni loco *pernox durateum gens* esse, quæ in durateis pernoctat, i. e. per noctem habitat. Wd.

947. *Inde Tibareni*. Secunda in *Tibarens* ab Avieno producit, quam corripit Apoll. Rhod. II, 377, sequutus de more Dionys. vs. 767; Orph. 739; Valer. Flacc. V, 148. — Et Priscianus, qui adjectivum πολλόρρητος ab Avienone neglectum sedulo expressit, v. 743: « Hinc pecorum dives nimium gens est Tibarenum. Ed. — Cæterum contra fluds. distinguendum est *Inde Tibareni*; *Chalybes super*, i. e. Chalybes sunt supra Tibarenos. Atque ita Dionys. vs. 767: πολλόρρητος Τιβαρηνός. Τεῖς δ' ἐπὶ καὶ Χάλυβες. SCHN. — *Arva ubi ferri Ditia vulnifici crepitant incudibus altis*. Conferendus est Val. Fl. V, 141: « Nocte sub extrema clausis telluris ab antris Pervigil auditur Chalybum labor; arma fatigant Ruricolæ, Gradive, tui »; et v. 169: « Tum gemitu propiore Chalybs, densusque revulsis Rupibus audiri montis labor ». Ed. — *A. u. f. D. v. crepitant incudibus altis*. Sic Valer. Flacc. IV, v. 288: « quum fulmina Cyclops Prosubigit; pulsas crepitant incudibus urbes ». Dionys. vs. 768: Χάλυβες: στυφαλὴν καὶ ἀπειλὰ γαῖαν Ναιάουσι, πογχερὲς διδανότας ἐργὰ σιδερέα. SCHN. — *Arva ditia*

Post hos Assyriæ tenduntur jugera terræ,
 Armenioque jugo late surgens Thermodon
 Gentis Amazonidum lambit sata; nec minus illic
 Erigitur celsa in fastigia prisca Sinope.
 Hanc urbem quondam, magni Jovis ardor, Asopis
 Virgo, locans sævæ propter confinia terræ,

93*

ferri vulnifici, quæ Rutilio, I, 355 : « terra ferri fecunda creatrix ». Celebre Chalybum a ferri stricturis nomen Virgilius ornatus causa ad Cyclopum officinas traustulit, Æn. VIII, 421 : « Cyclopum exesa caminis Antra Ætneæ tonant... striduntque cavernis Stricturæ Chalybum, et fornacibus ignis anhelat ».

949. *Assyriæ tenduntur jugera terræ*. Pariter Dionysius patentem campi magnitudinem Assyriæ adtribuit v. 772 : Ἀσσυρίης πρόχους χθονὸς ἑκταύρουσαι. Prisc. v. 746 : « Vicinos istis campos, terramque patentem Assyrii complent populi ». Assyria uunc *Chozistan*, de qua vid. Ph. Cluv. Intr. Geogr. V, c. 14. Ed.

950. *Armenioque jugo*. Dionys. v. 773 : ἀπ' εὐρίης Ἀρμενίης, κ. τ. λ. Prisc. vs. 747 : « qua gurgite vasto Inter Amazonidas Thermodon, Martius amnis, Armenium linqueus moutem, descendit in æquor ». Illum sequutus videtur Amm. Marcell. p. 240. SCHK.

952. *Erigitur excelsa in fastigia*. Non placet conjectura Hudsoni *Se erigit*, nec Withofii, qui *excelsum* tentavit. Legendum *Erigitur celsa in fastigia*. Idem jam in Observatt. monui, et vere me coniecisse, postea deprehendi, quia sic perspicue Ambros. Conf. Prafat. Emend. SCHK. — *Erigit excelsa Cuspin*. Pith. Sed recte Camers ad Prisc. 750 emendavit, et Vadianus deinceps edidit *Erigitur celsa in fastigia*. Ad *prisca*

Sinope conf. v. 517 : « Inde Croton priscis adtollet mœnia muris ».

953. *Hanc urbem quondam, magni Jovis ardor, Asopis*. Sequitur Dionysium, qui vs. 775 seqq. ὁ ποτ' ἀλωμένην Ἀσωπίδα δίκτο Σινώπην, καὶ μὲν ἀπρχιμένην σφίτιρην παρενάσσατο χώρην, Ζηνὸς ἰσημοσύνην· ὁ γὰρ φιλότατος ἱεραντὴς Ἰσχανίων, πατρὸς ἀπινύσσειν εὐκ ἰδύλουσιν. Ignes tamen Jovis eam luisse Val. Flacc. canit V, vs. 110 : « Assyrios complexa sinus stat opima Sinore; Nynipha prius, blandosque Jovis quæ luserat ignes, Cælicolis immota prociis : deceptus amatæ Fraude Deæ nec solus Halys, nec solus Apollo ». Alii Sinopen ex Apollie gravidæ peperisse tradunt Syrum. Vid. Diod. IV, p. 190; Philosteph. apud Schol. Apoll. Rhod. II, 948; Plut. Lucull. III, p. 169; Burman. ad Val. Flacc. l. c. SCHK. — *Jovis ardor Asopis*. Ovid. Fast. II, 308 : « hæc meus ardor erit » (add. Epit. Hom. vs. 333). Cæternm poetæ, in his Dionys. v. 775, primam in Asopis producent. SCHK. — *Asopis Cusp. Vad. Pith. Asopi Hnds.* nescio quam ob rem.

954. *Hanc urbem... Virgo locans... Aulam habuit*. Sic Lucret. V, 1107 : « Condere cœperunt urbes, arcemque locare, Præsidium Reges ipsi sibi, perflugiūque ». Virgil. Æn. I, 247 : « Hic tamen ille urbem Fatavi, sedesque locavit Teucorum, et genti nomen dedit ». SCHK.

Aulam habuit, plebemque suo de nomine dixit. 955
Nec procul hinc purus laticem provolvitur Iris;
Et citus Armeniæ cursum convallibus arcis,

955. Veneta vitiose *Aulam habuit*, Cusp. *Auia* : propterea Camers ad Prisc. 750 tentat primo *Ausa habuit*, mox *Arva habuit*, quod sequutus est Vad. Sed multo melius e prima scriptura Pithœus elicuit *Aulam habuit*, quod verum est, et a reliquis receptum. Et sic Noster vs. 1200 : « stat maxima Beli Aula ». Confer etiam v. 664. — *Plebemque suo de nomine dixit*. Imitatur Virg. *Æn.* I, 533 : « Nunc fama, minores Italiam dixisse ducis de nomine gentem » ; lib. VII, v. 671 : « Tiburtia mœnia linquant, Fratris Tiburti dictam cognomine gentem ». Conf. Sil. It. I, 28. SCHN.

956. *Purus laticem provolvitur Iris*. Lego *laticem* cum Heinsio et Huds. Fit sic v. 1341 : « Equore qua fuso laticem producitur Iudus ». Higtius *laticem* vel *latices* conjecerat. Dubito tamen, an non conjungenda sint *purus laticem* magis, quam *laticem provolvitur*. SCHN. — *Hinc purus latice provolvitur* Ven. et Pith. *laticem provolvitur* Cusp. et Vad.

957. *Et citus Armeniæ rursus convallibus artis*. Primum lego : « Et citus Armeniæ... convallibus arcis ». Sic Dionys. v. 786 : ἀπ' ὀρίσιν. Prisc. v. 759 : « Armeniæ primas qui montibus accipit undas ». Arcem pro monte dici, notum est. Sic v. 1209 : « At rursus Armeniæ si quis pede pergat ab arce Rupis » ; in Or. mar. 606 : « Setius inde mons tumet Procerus arcem ». Convallibus autem montis oritur fluvius, ut Phasis in Caucaso, v. 876 : « Hujus valle procul Phasis gemit, istius autro Agmi-

na provolvit ». Deinde Oddius, iudice Hudsono, pro *rursus* tentabat *cursum*, quas voces permutari vidimus in Observ. Vulgatam lectionem hæc premit difficultas, quod nec Dionysio respondet, nec Prisciano. Halys autem non surgit ad Carambiu, sed exit in Pontum; oritur vero ab Armeniis montibus, ut ipse Avienus et Dionys. Unde tamen *cursum* pendeat, non video. Forte voluit : « Et citus Armeniæ cursum convallibus arcis, Qua vastum in pelagus vergit saxosa Carambis, Urguet Halys ». Nihil certius. Halys urget *cursum*. Adposite vs. 430 : « Porro inter cantes et saxa sonantia Rheus, Vertice qua unbes nebulosus fulcit Adulas, Urget aquas » ; v. 1177 : « Hoc elapsus idem vim proni gurgitis urget » ; Or. mar. v. 321 : « In qua Besilus atque Cilbis flumina Urgent fluentum » ; Ovid. Fast. VI, 520 : « Audit, et ad vocem concitus urget iter ». SCHN. — Sic et Valer. Flacc. V, 400 : « inceptum protinus urget Acce septus iter ». W. — *Et citus Armeniæ rursus convallibus arcis* Ven. *Armeniæ convallibus artis* Pith. et Hudson. *Armeniæ... arcis* Cusp. Qua lectione non contentus videtur Camers, qui ad Prisc. 750 verba hæc ad Irim fluvium trahens, primo teutat *Et citus Amasicea... arcis*, mox *Et citus Arminicea*, quarum emendationum rationem vide apud ipsum. Vadianus alteram sequutus videtur, et scripsit *Arminie arcis*. *Convallibus altis* quondam conjecit Schrad. in sch. sed postea damnavit.

Qua vastum in pelagus vergit saxosa Carambis,
 Urget Halys: tum Paphlagonum sata longa patescunt,
 Et Mariandynum gens incolit, unde triformis 96a
 Ora canis superas quondam produxit in auras

958. Pro *vergit* Ven. Cuspiu. et Vad. *verget*. Quod tam constanter servatum decepisse videtur librarios, ut sequente versu, ut simile verbum recurreret, *Urget* mutarent in *Surgit*.

959. Cuspin. corrupte ediderat *Surgit Halysum Paphlagonum*. Camers ad Prise. 750 hoc facile corrigebat: *Surgit Halys: tum Paphlagonum*; idque a sequentibus servatum est. Sed pro *Surgit Halys* nos ex certa ratione superius iudicata *Urget* scripsimus.

960. Et *Mariandynum gens incolit*. Probo *Mariandynum*, quamquam in *A. Mariandynon*. Sunt, qui putent *Mariandenos* dici. *Mariandyni* sunt Ptolem. pag. 134, sed eadem forte medicina facienda, quam facta est e MS Herodoto, III, 90, VII, 72, ubi Weasel. Schn. — Unde *triformis Ora canis*. Heinsius ad Ovid. Her. IX, 38, tentabat *trifauci Ore canem*, vel *trifaucis Ora canis*. Ego tunc vulgata, et probo ex his locis: Seuec. Here. Oët. 1202: « Non me triformis sole conspecto canis Ad Styga reduxit »; Stat. Thebaid. II, v. 53: « Ietique triformis Janitor »; Sidon. Carm. IX, 96: « Inetator fluvius, canis triformis »; Ovid. Metam. IX, 184: « nec me pastoris Iberi Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit ». Ora autem canis triformis posuit pro *canem*. Vid. Marekl. ad Stat. Silv. pag. 85. Porro unde ex idiotismo Avieni pro *ubi*, ut *undique* pro *ubique*. Schn.

961. *Ora canis superas quondam produxit in auras*. Sic recte Cod. Ambr. et ed. Pith. quod sequutus est Huds. *Auras* eod. Ortel. Sed alterum probat Schottus. *Oras luminis* similiter dixit Strabus Gallus in Hortulo: et ita semper scribendum puto in illa locutione. Buxm. ad Lact. Phœr. v. 44, p. 1042. Non me fugit, ora et ora diverso significatione satis vicina reperiri. Va. 21: « Libyæ sese explicat ora: Finis huic Gades, septemque gurgite vasto Ora procul Nili »; add. v. 1230: « Hæc Asiæ dixere fores, hiet ore quod illo Porta quasi, et longas bivium discedat in oras ». Sed quis tam patiens est, ut in uno versu juueta ferre possit ora ... oras. Equidem corrigere non dubito *superas produxit in auras*. Sic loquuntur optimi poetæ, præsertim in oppositione ad inferos et Erebum. Ovid. Met. X, 11: « Quam satis ar superas postquam Rhodopeius auras Deslevit vates; ne non tentaret et umbras Ad Styga Txuaria est ausus descendere porta ». Virg. Georg. IV, 486: « Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras »; Æn. VI, 128: « facilis descensus Averno ... Sed revocare gradum, superasque evadere in auras, Hoc opus »; lib. VII, 768: « Ad sidera rursus Ætheria et superas cæli venisse sub auras ». Unde corrigendus forsitan Avien. Phœnom. v. 216: « Algentes artus Erebo procul intimo ab usque Suscitant ... invidians revocet medicator in oras ». Pondus

Alcides Erebo : propter Bithynia glebam
Exserit: hic late Rhebas extenditur amnis,
Rhebas, cyanei qui dissicit æquora Ponti,
Rhebas, argento similem qui porrigit undam.

autem sententiæ liber Ortelii addit,
qui perspicue exhibet *auras*. SCHÆ.
— *Superas produxit in oras*, sic
amnes edd.

963. *Hic late Rhebas extenditur
amnis*. Sequitur Avienus Dionysium,
v. 794: Ῥήβας ἰὸν ἰπαρανὸν ἐνὶ πο-
ταμῷ ἡσίοπον. Quem notat Petr. Gyl-
lius, testis oculatus, negans amnem
esse magnum, de Bosphoro Thrac.
III, c. 1. Idem negat Tournefortius,
Itin. Or. t. III, p. 16. SCHÆ.—Sed
Dionysii locum male ceperunt.
WASSERMAN. Avienus, ubi Rhebam
fluvium late extendi dicit, nun tam
lato eum alveo esse, quam longe
venire prodit (vid. v. 981), eoque
verbum Dian. ἐνὶ ποταμῷ reddit, quod
vertendum esse videtur *longo tractu
protendit*. Confirmat hoc Val. Flacc.
IV, 697, *longinquum amnem nu-
mians*: « nigrantia quam jam Lito-
ra, lunginque exirent flumina
Rheba ». Quod si alii Geographi, ut
Strabo, Mela, Ptolemæus magnum
fluvium non prædicant, ac ne me-
murant quidem, Val. Flacci tamen
et Dionysii loca persuadept, hanc
famam ulim ejus fluvii fuisse. W.
—Ven. hic corrupte: *Exerit hic late-
bras extenditur amnis*: qui versus et
sensu, et justa pedum mensura de-
stituatur. Vitium in voce *latebras*
lateus bene expedit Pith. scribens
*Exerit, hic late Rhebas extenditur am-
nis*. Cuspin. et Vad. minus feliciter,
et tantum de explendo versus hiatu
cogitantes scripserunt: *glebam Exe-
rit hic pinguem* (hoc e Dionysiu)
latebras extenditur amnis Rhebas.

Pithœana lectio sine dubio vera, et
pariter a sequentibus recepta est.—
Cluver. Introd. Geog. lib. V, cap.
17, flumina Bithyniæ enumerans
Partheium, Hippiam, Sangarium,
Ascanium, nullam de Rheba men-
tionem habet. Sed Mariandynus
quos tantum vicinius Bithyniæ facit
Nuster, ille ipsius inter iucolas me-
morat. En.

964. *Rhebas cyanei* Ven. *cyanei*
Cusp. *Rhebas cyanei* corrigit Camers
ad Prisc. 752, et adjicit a *Cyaneis*
Ponti insulis: id sequuntur reliqui.
Dissicit umnes antiquæ, ut vs. 925
Pithœi Lugd. et ed. Madrit. pro eo
dissicit, quod tuelur Schrad. collato
v. 1174. Sed ibi eadem antiquæ
aperte exhibent *Dissicit*. Et tam
constans ejus verbi scriptura apud
Nostrum iudicare illud ab omni
correctione debebat. Vid. not. ad
v. 925. Sic de fluvio usurpat *inci-
dit agros* v. 536, *intersecat* 940,
findit 1072. — Vix tamen admitto
eam τοῦ *dissicit* interpretationem,
quia nunc Dionysiu respondet qui
Rhebam dicit tautum fluere propter
ostia Ponti, vs. 795: Ῥήβας, ἐξ πόν-
του παρὰ στομάτων ἐδύει. ED.

965. *Argento similem qui porrigit
undam*. Ovid. Met. III, 407: « Fana
erat illimis, nitidis argentens an-
dis ». Theocr. Idyll. XXII, 39:
αἱ δ' ὑπὲρ ῥέβας ἄλλα· χρυσάλλοι τῶν
ἀργύρεων ἰσθαλλόντο. Apul. Met. I,
p. 14: « Lenis fluvius in speciem
placidæ paludis ignavus ibat, ar-
gentu vel vitro æmulus in culcorem ».
Ad quem locum plura Priæus.

Hi Pontum cingunt populi. Nunc illa canatur
 Ora Asiæ, glaucus pelagi quam subluit æstus,
 Axe Noti in fauces rapidi procul Hellesponti,
 Et freta qua spumant Ægyptia partibus Austri,
 Usque Arabas et longa Syrachæ confinia terræ.
 Dictum etenim, quantus rigidas Scythia degat ad Arctos.

966. *Illā canetur* omnes edd. *canatur* vult Schrad. e Dionys. v. 790, et Prisc. 767, cui adsentio.

967. *Ora Asiæ, glaucas pelagi* Cusp. vitiose. unde correxit Camers ad Prisc. 765 *Ora Asiæ glaucus*, quod rectum est, et servant reliqui. — Vide notata ad Prisc. locum, nost. Edit. t. IV, p. 361. Ed.

968. *Axe Noti in fauces* edid. Cusp. Vad. Pith. Huds. sed Camers ad Prisc. 765 *eiecit in*, et scribit *Axe noti fauces rapidi procul Hellesponti*: *procul* enim ait, interdum accusativo jungitur. Sed licet sensum Poetæ non cepit, et necessarium est *in fauces*, quia Poeta oram Asiæ enarrare vult, quæ porrigitur usque in fauces Hellesponti. Hinc alios legere *ad fauces* monet Huds. quos tamen nondum inveni. Vid. super. not.

969. *Et freta qua spumant Ægyptia*. Mare Ægyptium crebro memorstur. Vide Wessel. ad Herod. pag. 154. Sed illi hic locus non est. Dionysius, v. 801: *Καὶ περὶ μάλιστα νότιον ὅσον Αἰγύπτου*. Ita corrigendum: « Et freta qua spumant Ægæi partibus Austri ». Sic ipse Avienus, v. 555: « hanc freta quippe Ægæi lambunt pelagi »; et vs. 689: « Mirus et ille dehinc Ægæi gurgis habetur ». SCHN. — Mihi videtur erroris absolvendus Avienus, qui nihil aliud, quam verba Dionysii interpretatus est, et νότιον ὅσον μάλιστα Αἰγύπτου, australem

gurgitem maris Ægæi, qua longissimum est, putavit adpellandum esse mare Ægyptium. Idem sibi Pharium adpellat v. 165. SCHN. — *Spumant Ægyptia* omnes edd. Ego vero nihil mutare audeo, consentientibus omnibus libris, idque potius inter παραφράσεις Avieni referendum. Fortasse ne hoc quidem.

970. *Usque Arabas*. An ex Arabis faciendum Arabos? Sic vocant Prisc. 896: « Non Arabis similes opulentis », et, quem sequi gaudet, Virg. Æn. VII, 605: « Hyrcanisve Arabiæ parsus ». Aliorum loca dedit Heins. ad Ovid. Her. XV, 76. SCHN. — *Usque Arabus* Ven. et Cusp. Arabes Pith. et Huds. sed rectius videtur e prima scriptura *Arabus* faciendum Arabas, uti edidit Vad.

971. Legendum est: « Dictum etenim, quantus rigidas Scythia degat ad Arctos ». Sic enim codd. A. et Ortel. Mox, quamquam A. habet *arces pro Arctos*, vulgatum servo, collato illo Nemesiani, Cyn. v. 69: « Nec taceam rigida quæ nuper bells sub Arcto ». (Sed in vulgatis est *Nec taceam primum*.) Notandum porro, hunc versum: « Dictum etenim, etc. » alio ordine legi in libris Dionysii et Prisciani. Mihi placet ordo Avieni, qui vel suo iudicio transposuit, vel exemplar habuit, in quo transponebatur. SCHN. — *Dictus enim* Ven. Cusp. Pith. *Dictum etenim* Vad.

Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto
Eminus European proceraque mœnia Byzæ

972. *Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto.* Hodie præfertur, ut scribatur *Calchedon*, non *Chalcedon*. e nummis, in quibus Καλχηδωνίων, vel Καλχαδωνίων. Spanhem. V. et Pr. N. I, p. 118; Pellerin. II, p. 27; Wessel. Herod. V, 26, 85, IV, 144, pag. 343; Holsten. ad Steph. Byz. pag. 163; Heins. ad Virg. Ecl. X, 50. SCHN. — Heinsio ad Claudian. Nupt. Hon. et Mar. v. 88, *Chalcedon* seu *Calchedon* hic positum videbatur pro *Chalcedonius*. — Sic Julianus, inquit, Epist. 61, Καλχηδόνα πορθῶν dixit, quem alibi Καλχηδόνα adpellat. Sed loco Juliani citato legitur Καλχηδόνος πορθῶν, nulla scripturæ varietate memorata. (In edit. Op. Jul. Paris. 1630 omnino legitur, uti Heinsius prodit, et pro varietate in marg. ponitur Καλχηδόνος. W.) Præterea mirè dicitur *Chalcedon, tumulus fluctu circumdatus alto.* Aliud quærendum videtur. Atque igitur conjicio, quamvis paullo timidius: *Chalcideon tumulus*, etc. nam apud Dionys. v. 803: Χαλκιδίης μὲν πρῶτα παρὰ στόμα γαίαν ἔχουσιν. Dionysius autem Chalcedonios videtur *Chalcides* adpellasse (conf. vs. 764), quia forte eos ἀπὸ στόματος Χαλκιδίης, urbis Eubœæ, esse censuit, uti conjicit Gyllius de Bosp. Thr. pag. 336, et Hillus ad Dionys. l. c. SCHN. — *Calchedon* Cusp. *Chalcedon* Vad. Pith. — *Tumulus fluctu circumdatus alto.* Tumulus hic forte natus est e corrupta lectione apud Dionysium: Χαλκιδίης μὲν πρῶτα (pro πρῶτα) παρὰ στόμα γαίαν ἔχουσιν. Cf. v. 900, ubi ἐρῶν δύο πρῶτας occurrunt. Refe-

rari tamen verba quædam Plinii, I, 507, 12 (lib. IX, sect. 20): «Est in Euripo Thracii Bospori, quo Propontis Euxino jungitur, in ipais Europam Asiamque separatantis freti angustius, saxum injri candoris, a vado ad summa perlucens, juxta Chalcedonem in litore Asiæ». SCHN.

973. *Eminus European. Europem* Ven. *European* Pith. Trogn. Gen. Huds. ut fere semper Priscianus. Ego vix dubito, quin Poeta scripserit *Europam*. Sic enim semper vocat, ut Or. mar. v. 686: «Europam ut isto flumine et Libyam adseram disteminari»; et Descr. Orb. v. 742: «hoc caput amplæ Proditur Europæ». SCHN. — Add. v. 221. W. *Eminus Europem* Cusp. Sed Camers ad Prisc. 765 vult *Cominus European*. Vad. *Cominus Europam*. Mihi antiquior scriptura præferenda videtur. — *Proceraque mœnia Byzæ* Adspicit. Dionysius memorat οὐδας Βυζάντιον v. 804. Causam explicat Dodwell. in Diss. de ætate et patria Dionys. § 10: «Ab urbis, inquit, Byzantii mentione prorsus abstinet (Dionysius), etiam data occasione, immo pæne exigente... Sic enim habet vs. 803: Χαλκιδίης μὲν πρῶτα, etc. Male mœnia Byzantis vertit Prisc. vs. 771: Οὐδας enim vox poetica, idem valet quod οὐδος, et γῆ seu ἰθαρὸς vertitur a Grammaticis... Sed urbem triennii obsidione ex-pagnatam mœnibus nudaverat Severus, et in κόμης formam redactam Perintho subjecerat, tum ne quidem urbium numero censendam. Urbis ergo rudera verius, quam

Adspicit : ab tergo tendit Bebrycia glebam,
 Celsaque nubiferæ sustollit culmina rupis
 Mysus ager : Mysos tacitum diffusus in æquor
 Tergaque flavescens sulcat Cius : hujus ad undam
 Pulcher Hylas Nymphis quondam fuit auxilia cura.
 Hinc in cæruleum cedit sinus Hellespontum,
 Explicat et Phrygiam tellus incurva Minorem;

Urbem, mœnibus desolata, εὐδαὶς
 βοῶντων reclins, quam βοῶντων
 adpellandum censuit. Multis hæc
 refutari possunt, et vanitas argu-
 menti ostendi. Sed pro multis unum
 erit, Poetam varietatis causa passim
 sic de urbibus loqui, ut his ipsis
 versibus: Χαλκιδίς; μὲν πρῶτα παρὰ
 στόμα γαίαν ἔχουσα. An et hinc confi-
 ceres, Chalcedonem fuisse tum tem-
 poris nullam? Vs. 74: ἔνθα τε γαίαν
 Μακεδονίᾳ τεταίνυσται ἐπιστοργεν ἔργον
 ἔχουσα. An tum nulla Massilia? Cf.
 vs. 1074; Prisc. vs. 733. Martial.
 III, 91, vs. 1: « arva Ravennæ ». *SCHN.* — *Mœnia Byzæ* dicuntur a
 conditore, qui fuisse dicitur Byzas,
 Neptuni filius, aut alius Megarensi-
 um dux, qui Byzantium condide-
 runt, teste Stephano. W. En. —
Mœnia Brise Ven. Cuspin. sed *Ca-*
mers ad Prisc. 771: « mœnia Byzæ », *ut*
reliqui.

974. *Ab tergo tendit Bebrycia gle-*
bum. Sic Dionys. v. 805: Βέβρυκα; δ'
 ἰπὶ τοῖον. Prisc. 773: « Bebrycii post
 hos ». Val. Flacc. Argon. III, 484:
 « quæ proxima Tiphys Litora, quos-
 que dabat deusa trabe Mysia mon-
 tes ». *SCHN.*

977. *Terraque flavens* Cusp. vi-
 tiöse. *Tergaque* correxit *Camers* ad
 Prisc. 765, et sic Vad. Pith. et reli-
 qui. — *Flavens sulcat Cius.* Dionys.
 806. Prisc. 774: « Qua Cius egregia
 decurrens murmurat unda ». Citat

hunc locum Heins. ad Ovid. Met.
 V, 498. Pro *Cius* in *V. Chius*: Illic
 notior scilicet. *SCHN.* — *Chius* quoque
 Cusp. et Ven. *Cius* Vad. Pith. Huds.
 978. *Pulcher Hylas Nymphis.* De
 Hyla Dionys. 807: Ἰλᾶν ὑπᾶντα
 νόμῳ, sequulus, ut semper, Apoll.
 Rhod. I, 1236. Conf. Valer. Flacc.
 III, 561: « Turbavitque sonus sur-
 gentis ad oscula Nymphæ ». Atque
 hi unam Nympham, quæ rapuerit,
 memorant, Avienus plures, cum
 aliis. Orph. Argon. 643; Theocr.
 XIII, 45; Nicand. apud scholiast.
 Apollon. Rhod. I. c. Strabo, XII,
 pag. 845, B. Apollod. I, 9, 19;
 Propert. I, 20, 45. *SCHN.*

979. *In cæruleum cedit sinus Hel-*
lespontium Ven. Cusp. Pith. *cedens*
sinus edidit Vad. et conjicit Od-
 dius: sed hujus correctionis nullus
 usus. Vulgata potius *cedit* necessaria
 sit sequentis versus emendatione,
 quam statim subjicimus.

980. *Explicat et Phrygiam tellus*
incurvat in orbem. Au mentem cepit
 Dionysii? v. 809: ἔνθεν ἐπ' Ἑλλήσπον-
 τον ἰπὶ τριγῶν ἀσπίδος ἀγκῶν βασιτείας
 Φρυγίας; et Prisc. 777: « Hinc Hel-
 lespontium peritenditur angulus in-
 gens, Qua brevior Phrygiæ pars
 est ». Lego: « Explicat et Phrygiam
 tellus incurva Minorem, Major San-
 gario, etc. » Hoc ipsa res et collati
 Dionysius ac Prisc. comprobant.
 Vid. Observat. nostræ, pag. 39

Major Sangario late præstringitur anni.
Hæc procul Eoos procedit plurima in axes,
Fertilis herbarum : qua cælum rursus in umbras
Inclinat vertex, panduntur terga Minori,
Quæ jacet immensæ late sub rupibus Idæ,
Infortunatam pertingens cespite Trojam.

985

Æolis inde patet vastum super Hellespontum
Ægæi per terga sali. Prolixus Ionum
Rursus ager glebam protenditur : hunc secat ingens
Mæander, salsique ruens vada gurgitis intrat.

990

(et Præf. ad Emend. p. 56). Pondus addit consensus Withofii, in ora libri, qui cum plurimis aliis ad me pervenit. SCHN. — *Explicat et Phrygiæ Ven. Phrygiæ tellus incurrat in orbem Cusp. incurvat Camers ad Prisc. 778 : « Phrygiæ tellus se incurvat in orbem Major », Vad. alios legere curvat in orbem notat Hudson. Sed in verbis incurvat in orbem grave ulcus detexerunt Critici recentiores, et Withof. vidit scribendum esse incurva Minorem, Major Sangario, etc. Hoc ipsum pluribus firmavit Schrad. — Phrygiæ Minorem. Duplex fuit Phrygia : altera Major, altera Minor, quæ et Troas. Majorem quinque populi incolebant, et Cadmus mons a Lycia discernebat. Fluvii ejus nobiles Mæander et Marsyas. Urbes insignes Syrmada et Apamia, ante Celenæ dictæ. Quæ vero olim Troas erat, posteaquam a Phrygiæ occupata fuit, Phrygia Minor dicta est. Annis illi nobilissimus Scamandrus, quem Dionysius plane omittit, nominatis tamen vs. 819 Xantho et Simœnte. Ed.*

981. Præstringitur habent edd. præstringitur conjicit Huds. in Add.

983. Quæ cælum rursus omnes edd. sed cæli malit recte Schrad.

984. Cælum rursus in umbras Inclinat vertex. Supra v. 237 : « Et qua prona dies atris involvitur umbris » ; et v. 579 : « piceas qua nox agit atra tenebras ». W. — Pro vulgato minoris Schrad. conj. minoris.

985. Immensæ sub rupibus Idæ. Sic Ovid. Her. V, 138 : « in imminens qua tumet Ida jugis ». SCHN.

986. Pertingens cespite Troiam. J. M. Gesnerus in Thes. L. L. verbum pertingo proscribit. Vellem equidem scripsisset Avienus continens. Sed nihil tentare tutius est, præsertim quum id sæpe apud Vulg. Interpr. legatur. Gesnerum autem, virum diligentissimum, hic Avienus locus fugisse videtur. SCHN.

987. Moueo distinguendum esse : Æolis inde patet vastum super Hellespontum Ægæi per terga sali. Prolixus Ionum Rursus ager glebam protenditur. Sic enim Dionys. vs. 820-823 ; Prisc. v. 784-786. Hanc distinctionem probat Wernsd.

989. Glebam protendit ; at hunc corrigiit Hudson. græcismi ignorantia : sed vituperatur a Schradero, qui nullam adfert rationem. En.

Cominus hic gelidi qua spirant flabra Aquilonis,
 Urbs Ephesus tetricæ sustollit fana Dianæ,
 Munus Amazonidum memorabile; nec minus inde
 Lydia procedens longum latus explicat Euro:
 In qua vitiferæ Tmolus juga proserit arcis,
 Et Pactolus aquas agit auriger, arva canoris

995

991. Pro *Aquilonis* Ambr. habere *Favoni* monet Schrad. Sed hoc est ex errore scribæ: nam obstat *gelidi*, Dionysius et Prisc.

992. *Urbs Ephesus tetricæ sustollit*. Oddius alūque, e quibus Withofius, pro *tetricæ* coiecerunt *Triviæ*. Sed illud merito rejecit Wassius. Alii teutaroot *tetricæ*, in quibus ipse sui, cum Heinio. Sed nihil certius conjectura Oudendorpii, in Obs. misc. vol. V, t. II, p. 168: «*Urbs Ephesus tollit pharetræ fana Dianæ*», et sic edam aliquando. In Ortel. est «*Urbs Ephesus sustollit*», quæ scriptura coiectionem firmat Oudendorpii Diana Ephesia non tantum habita Polymammia, sed et Veatrix. Beger. Thes. Braod. I, p. 362; Stosch. Antiq. Thyat. 145. (Dionysius *Ἰεράριος*). Schen.—Ego vero genuinam et primitivam lectionem esse *tetricæ*, e qua corruptio *qua tetricæ* primò orta est, existimo. Wernsdorffius. — *Urbs Ephesus qua tetricæ sustollit* Ven. et Pith. *qua* omisit Huds. *Urbs Ephesus tetricæ sustollit* Cusp. et Vad. quod etiam coniecit Heins. Munke ad Hygin. p. 259 legit *tetricæ qua ad tollit*. Ego quidem Oud. lectionem probarem, si Avieo scirem verbis Dionysii, qui h. l. *Ἰεράριος* vocat, se adstringere solere, neque vestigia priscae scripturæ sic nimium turbarentur. Jam vero *tetricæ* epitheton, quod optimæ editiones

Cusp. et Vad. præferunt, suffragantibus eruditorum conjecturis, tam aptum pariter Dianæ, et conveniens primitivæ scriptoræ est, ut nefas potest eam lectionem vilipendere. *Tetricæ* sine dubio Diaoa appellanda, quæ voluptates et delicias exosa severam virginitatem servare creditur, ut *tetricæ Pallas* Martiali, X, 19, et Claud. Stil. II, 275: «*tetricæ Sabiorum*» Nasoni Am. III, 8, 61, vocatur.

996. *Et Pactolus aquas agit auriger*. Similiter loquutus est Mela, III, 2, 46; Senec. Agam. 214; Ovid. Fast. I, 404; Lucan. IV, 587. Stat. Th. IX, 226: «*magna se mole Ismeos agebat*». Ipse Avieo, vs. 1011: «*Qua se Xanthos agit*». Cæterum malo hoc loco *aurifer* potius, quam *auriger*, quod est arboris, non fluvii. Schen. Verum est, a melioribus poetis, et qui eos sequuntur, *auriferos* dici Pactolum, Tagum et ejusmodi fluvios, ut ab Ovid. Am. I, 15, 34; Locan. III, 209; Claud. IV Cons. Hon. 128, Stil. III, 61. Contra *auriger* de arbore est apud Val. Flacc. VIII, 110. Sed tamen in Avieo *auriger* de Pactolo dictum nolim mutare, quia observavi, a sequioris ævi poetis in ejusmodi verbis compositis formam eam, quæ est a *gero*, magis frequentari; illam, quæ a *fero*, subinde negligi. Conf. auctor Epit. Hom. v. 400 et 545,

Persultant cygnis, curva sedet undique ripa
Crebra ales, lætis adsurgunt gramina campis,

ubi *armigera* Pallas dicitur, quæ a melioribus *armifera*, et v. 601 *fumigera nubes*, pro quo Virgil. *Æn.* VIII, 255, « fumiferam noctem », et *Æn.* IX, 522 : « fumiferos ignes » dicit. Fateor tamen alia hujus formæ ab Avieno usurpata, quale est versu præced. *vitifera Tmolî arx*, v. 1044 « pinifer Casius », v. 1235 « imbrifer Auster ». W.—Petronius tamen contra sententiam Wernsd. *Pallada armigeram non armiferam* dixit, in *Epigr.* quod adfert Burmann. *Anth. Lat.* t. I, pag. 581. Ed.

997. *Arva canoris Persultans cygnis.* Withofius *Persultans* modo mutat in *persultant*. An : « arva canorus Persultat cygnus ? » Sequitur enim : « curva sedet undique ripa Creber olos ». *Rutil.* I, 629 : « Tam responsuros persultat buccina colles ». *SCHR.*—*Canoris Persultans cygnis* Ven. Cusp. et Pith. *Persultant* Camers ad *Prisc.* 793 et *Vad. cygni* habet Ambr. hinc Heins. et Higt. conj. *arva canori Persultant cygni*, sed vulgata lectio *canoris cygnis* recte defenditur a cl. Fries. firmaturque simili loco v. 939 : « uallis pecorum balatibus agri Persultant ». Porro *curvas sed et undique ripas* Veu. Pith. *sedet undique ripas* Cusp. et ed. Madrit. *curvis sedet undique ripis* edidit *Vad.* Hoc etiam Broukhusius conjiciebat. Atque hinc Schraderus pro *sedet* malit *strepit*, et probat simul sententiam Brouckusii, qui *curvis ripis* emendabat. Sed quia primæ editiones habent *curvas ripas*, quod facile ex vocibus *curva sedet* confluentibus et male distinctis oriri potuit, hoc eo ducere videtur, ut pro vera lectione habea-

mus, quod Heinsius, Anonymus et Higt. conjecerunt, *curva sedet undique ripa*, quemadmodum Ovid. *Trist.* V, 1, 11 : « Utque jacens ripa deflere Caystrius ales, etc. » — *Curvas sed et undique ripas Creber ales.* Heinsius ad *Æn.* XI, vs. 892, « olos pro olor. Hinc evuenda locum insignem Avieni, *Descript. Orbis.* pag. 275 : nam vet. cod. olos ». Porro *sedet* illustrari potest loco Ovidii, *Fast.* II, 90 : « Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix Sedit ». *SCHRAD.* — Mihi, quum *curvas ripas* codices habent et editt. antiquæ, probabile videtur Avienum scripsisse *curvas habet undique ripas Creber olos*. *WASSENB.*—*Creber ales* expressit Ven. unde *ales* infelicititer fecerunt Cusp. *Vad.* Pith. gravem errorem metricum impingentes ; cui Brouckus. et Higt. mederi cupientes corrigere tentabant *Crebra ales*. Idem *Creber ales* in omnes alias editiones pervenit, meque aliquando induxit, ut ad *Calpurn.* II, 11, falso crederem, primam in *ales* a sequioris ævi poetis subinde corripî. Sed e sententia Schr. aliorumque *olos* potius scripsit Avienus, quod perspicue et vere exhibet cod. Ambr. Unus tamen hic rem non conficit, atque æque facile *ales* potest e scriptura corrupta duci, tum desidero adhuc locum alium Nostri, quo familiarem ei hunc formam *olos* fuisse probetur. Certe non invenio eam in hoc Phœnom. v. 693 : « cælum super advolat ales, Ales olor ». Præterea importunum mihi videtur, quum *cygni* modo nominati sint, hic rursus *olorem* dici. Elegantius et magis poeticum est,

Herbaque luxurians loca semper pingua vestit.

Sed locuplete magis Mæandria gleba recumbit

1000

Ubere, nam blandi terram rigat unda Caystri.

Mæoniis hic etiam deducit turba choreas :

Aurea subnectunt hæ vincula, ritus Iaccho

Luditur, atque sacris feriunt ululatibus æthram;

Virgineusque chorus late strepit, exsilit omnis

1005

Cætus, ut instabiles vaga pendent corpora dammæ :

generale nomen *ales* altero loco adhiberi quod ad cygnos respiciat. Itaque mihi adridet, *Crebra ales*, ant, quod Withofius, *Circum ales*. Nam solet alibi Noster *ales* feminino genere efferre, ut v. 707 *ales hirundo*; et 1127: « *Ales amica Deo* ».

999. *Herb. luxurians*. Ovid. A. A. I, 360: « *Ut seges in pingui luxuriabit humo* ». W.—*Herbaque luxuria* Ven. Cusp. Pith. sed Vadianus corrigens edidit *Herbaque luxurians*, quod deinceps Huds. et Withof. coniecerunt, et probat Schrad.

1000. *Mæandria gleba recumbit*. Ecce post Lydiam proprie dictam, alterius ejus partis, quæ Mæonia dicitur, descriptionem orditur. Flumina in utraque Caicus, Thermus, qui Pactolum supra dictum recipit, et Caystrus, qui Lydiam a Caria separat. E montibus Avicnus Tmolus tantum memorat, quum sint et alii clari Sipylus, Mesogys, Mimās.

1001. *Ubere nam blandi* Ven. et Pith. *quām* conj. Huds. sed repugnat, quod statim sequitur, *terram*. *Ubere nam glandi* corrupte Cusp. Camers ad Prisc. 793 corrigit *Ubere nam grandi*, sed epitheto non opus est, quia jam processit *locuplete*. Igitur paullo melius Vad. *nam grandis terram riget unda Caystri*. Sed omnino verior Pithæana

lectio, cui et Cuspiniani favet, *nam blandi... Caystri*. Probat eam Heins. Adv. I, 13, p. 132, firmitque locus Virg. Georg. I, 384, ubi simili epitheto *dulcia stagna Caystri* dicuntur. Vid. p. 312, tom. I edit. nost. Ed.

1003. *Subnectunt hæ vincula*, omnes edd. Pro eo Heins. voluit *subnectunt pede*. Sed sic infelicissime eum coniecisse, nec Dionysium inspexisse, monet Schrad. Nimirum Dionysius, v. 840: αὐτὰρ καὶ τὸν Θυῖον ἔδος, χρυσῶς κατ' ἑῶς ἀμυα βαλὼσαι.

1004. *Atque sacris fæunt*: sic Ven. Cusp. Pith. *hisque sacris* edidit Vad. quod ab ingenio Vadiani est, et minus placet.

1005. *Virgineus chorus mendose* Cusp. *Virgineusque* correxit Cam. ad Prisc. 98.

1006. *Et instabilis vaga pendent corpora dammæ*. Forsan, et *instabiles vaga pendent corpora dammæ*. Huds.—Idem in Add. Forsan, *ut instabiles vaga pendent*. Libri semper *dammæ* scribunt cum duplici m. Vid. Salin. ad Solio. p. 75, a. C. et sic edam. Poeta suo jure *ūsus* *νέφους* supposuit *dammæ*, quamquam genere diversas. Heinsius dum tentans etiam hic græca inspicere neglexerat. In istis: *ut instabiles vaga pendent corpora dammæ*,

Caurorum quoque flabra Deo famulantia ludunt
Ritibus in vulgi; subeunt hæc serica sæpe
Pallia, et impulsu zephyris agitantur amictus.
Hæc linquenda tamen læto reor omnia Lydo.

mili tamen suspectum *pendeat*, quod in Græcis non habetur, et abesse poterat: neque tamen aptum huic malo succurrit remedium, utrumque tentanti *quondam, pandunt, fundunt, tendunt: ut* requirit comparatio: et sic Dion. s.æ: neque aliter With.—*Et instabilis v. pendent e. damnae*, sic Ven. *vaga pendet* Cusp. Cætera similiter: *vaga pendet corpora damnae* Pithœi prima: *corpora damnae* Pithœi secunda cum ed. Madr. — Sed neutra *peaduat*, quod Pithœo Hudsonus adtribuit. W. — *Instabiles* exhibet Ambr. et Camers ad Priscianum, 798, cum Vadiano legit *ut instabiles vaga pendent corpora damnae*, quod rectissimum videtur. Schraderus suspectum habet *pendent*: nescio, an ipse sensum poetæ recte ceperit. Nempe Avienus hoc vulg., virginum cœtum ita exsilire, ut vaga earum corpora, suspensis continuo vestigiis pendeant, terram vix adtingant, veluti damnae instabiles, lascivientes, salientes. Sic Silius, XIII, 327: «Pendenti similis Pan semper, et imo Vix ulla inscribens terræ vestigia cornu». Plura loca eam dictionem illustrantia recensuit Heins. Adv. II, 1, p. 203 seqq. *Vaga corpora et pendentia* virginum sic fere describit Avien. ut Alcimus Avit. de muscis, V, 153: «Pendula quæ portant levibus corpuscula ventis».

1007. *Thurorum* Pithœi secunda, forte vitio operarum; nam Pithœi prima *Caurorum*, Cusp. *Chaurorum*. 1008. Pro *Ritibus* Hudsonus in

Adv. prævult *Vestibus in vulgi*: sed vestes satis indicantur in verbis sequentibus, et *ritus* hoc loco sunt ipsæ saltationes et lusus, ut v. 1003, in quibus cum corporibus etiam vestes jactantur; in quibus itaque ludere dicuntur venti, ubi vestes agitant.

1009. *Impulsi zephyris agitantur amictus*. Auctor Lydiarum malierum, vestibus vento agitati, bacchantium quendam quasi picturam sistit. Et tales picturas antiquitus existitis, probat locus Ecligiarum Himerii apud Photium, qui in editione Gottl. Wernsdorfii, fratris, quæ quum maxime sub prelo sudat, p. 308 legitur: τὴν μὲν αὐτὰν ἱστοίαν καὶ τοὐτομαίαν καὶ παῖδουσαν, οἷας τὰς Αὐδᾶς ποιεῖσι ἑνὶ γράφει κατὰ πινυμένων τῶν μισθούσας. Frater eo loco reponendum tentat τὴν μὲν αὐτὰν, intelligitque figuram aliquam mulieris lautæ et mollis. Ego ipsam *Auram* malini. Nam Lydiæ, quid palliis aura ludente crispatis pingebantur, hinc ipsius Auræ erant simulacra. Et *Auram* multis Veterum monumentis expressam, ipse frater demonstrat. Locum etiam Statii ab eo adductum, Silv. I, 6, 70: «Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes», ex nostro Avien. explicandum ducit. Nam Lydiæ tumentes sunt vestibus laxis et tumidis. W.

1010. *Læto Lydo* dicit, scilicet choris ducendis, ut Claud. in pref. ad II in Eutr. v. 63 de Cypro: «Insula læta choris, blandiorum mater amorum». SCHN.

Qua se Xanthus agit, Lyciorum tenditur ora
 Inclinata mari, surgunt ibi culmina Tauri
 Pamphyliæ in fines: hic idem Cragus habetur
 Nomine sub gentis: prope celsam surgit in arcem
 Piscosi Aspendus flumen secus Eurymedontis,

1015

1012. *Inclinata mari.* Sic et alias cum dativo v. 218: «Ut matutinis inclinent æquora habenis»; et 320: «procul hi tamen ultima regni Ægypto inclinant». SCHK.

1013. *Pamphylie in fines.* Hein- sius ad Claud. in Eutrop. II, 465, minus accurate hoc de loco judica- vit, suadens *Pamphylæ hic fines.* Immo corrigendum *Pamphylum in fines.* Sic Dionys. 850, Παμφύλων καὶ μέγρη. Priscian. 801: «Usque ad Pamphylus». Claud. II in Eutr. 465: «Pamphylus Pisidasque rapi». Pesime quidam *Pamphylus* et Παμφύλιον, licet Eustathii stupor notet: Μέγρη Παμφύλων, πρὸς Παμφύλιον διχῶς γὰρ ἡ τοῦ ἔθνους φέρεται γραφή. Mediam vocis syllabam produci debere, docet origo. Strabo, lib. XIV, p. 984: φησὶ δ' ἠρόδοτος (VII, 91) τοὺς Παμφύλους τῶν μετὰ Ἀμφύλο- χου καὶ Καλχάντος εἶναι λαῶν μεγά- ρων τινῶν ἐκ Τρόας συνακολουθεσάν- των (conf. Præf. ad Emencl. p. 20; Valckeb. ad Theocr. XVII, 88.) SCHK. — Similiter secundam in *Triphylis* corripuit Noster supra vs. 569. W. — *Pamphylie in fines:* sic omnes edd. Mihi vix videtur Avie- nus tam coacte scripsisse, et per- suasum mihi habeo, frustrâ in Avieno syllabas, præsertim nomi- num propriorum, ad vetustiorum exemplum exigi, aut alias subtili- tates Grammaticas quæri. Nam sic etiâ in *Crago*, statim sequenti, aliam, ac veteres poetæ, mensuram sylla- barum dedit. Porro *hic idem Cusp.*

Pith. — *Hic idem Cragus habetur Nomine sub gentis.* Hoc idem edidit Hudson. cum Fries. cuius rationem non perspicio. Huds. ibidem infeli- citer et imperitè coniecit *Nomine sub Græcio.* Quid sibi velint hæc ver- ba, intelligitur e loco simili, vs. 849-851, quem confer. *Cragus* vo- cabatur a populis circumcoleuti- hus. Vid. Dionys. 849; Prisc. 801; Bochart. Can. pag. 679; Plin. t. I, p. 272 (lib. V, sect. 27); Strabo, XIV, p. 981. Cæterum in *Cragus* primam corripit Panyasis apud Steph. B. voc. Τριμύλη. Dionys. vs. 850; Ovid. Met. IX, 645; Horat. Carm. I, 21, 8. Produciunt Avienus et Prisc. vs. 801. SCHK. — *Prope celsam surgit in arcem.* Lucan. III, 375: «surgentis in altum Telluris tumulus»; supra vs. 1012: «sur- gunt ibi culmina Tauri Pamphylum in fines». Sed multum ista differunt. An dedit: «prope celsam subrigit arcem»? Sic quidem loqui solet, vs. 301: «procera Neapolis arcem Subrigit». Hoc per compendium scriptum fuerat *surgit*: hinc alius labanti metro mederi volens intru- sit in. Millies ita peccatum. SCHK.

1015. *Prisca Side: sus hic calidis adoletr in aris.* Ita Salm. ad Solin. p. 549. In vulgatis Pithœi a Veneta descendantibus unus versus e duo- bus contractus, isque corruptissi- mus, legebatur: «Priscas Idæ fo- mes c. adol. in aris». Voss. ad Mel. p. 72, Avienum supplet, et legit hoc modo: «prope celsam surgit

Sus ubi deformis calidis adoletur in aris

Sæpe Dionææ Veneri: stat Corycus alta,

in arcem Piscosi Aspendus flumen secus Eurymedontis, Sus ubi deformis calidis, etc. » ac si ex duobus versibus librarii nunc fecerint. Huns. — *Priscus ide fomes* A. unde nascitur *Prisca Side fomes*, quod Salmasius reponendum censebat. Sed multa sunt, quæ de veritate ejus lectionis dubitare faciant. Primum Dionysio repugnat, qui v. 852 memorat *Aspendum*, ut et Priscianus v. 802. Deinde deest hic ἰθὺς. Tum *fomes* non sufficit, ubi Dionys. σφακτοῖς. Ne dicam, dubitari posse, an recte *fomes* dicatur adoleri in aris. Omnibus his, et aliis incommodis medetur lectio, quam Vossius ad Melam, p. 72, ex veteri libro se dare profitetur. Quæ quum conveniat Dionysio, et descriptioni Aspendi, quæ urbs ab omnibus ad Eurymedontem fl. ponitur (vid. Scyl. p. 95), quum *Side* sit ad Melanem (Cellar. II, p. 89), unice est accipienda. *Secus* pro *secundum* frequentari, nemo doceri debet. *Sus deformis*, ut *phocæ deformes*, Ovid. Met. I, 300. SCHÆ. — Cæterum mos suis Veneri immolandi apud Aspendum, derivandus ab ejus urbis origine et conditoribus est. Ab Argivis urbem eam conditam fuisse, Strabo auctor est lib. XIV, p. 983. Sed Argivos suum sacrificasse Veneri, ejusque sacrificii solennes dies ἱερῆα adpellasse, e Callimachi sive Zenodoti commentariis historicis memorat Athenæus, lib. III, cap. 15, p. 95. Idem ante hæc locum ex Antiphanis Corinthiis adducit, quo etiam in Cypri insula gratissimam Veneri hostiani suum esse affirmatur.

Plura in eam rem testimonia Veterum producta videas in Jo. Phil. Casselii, amici veteris, cujus mihi cara est memoria, dissert. de sacrificiis porcinis in cultu Deorum veterum, Bremæ, 1769, § 4, qui tamen locum hunc Dionysii et Avieni, ut multi alii, ignoravit. Wd. — *Piscosi Aspendus*. Hos duo versus ex optimis exemplaribus Cusp. et Vadiani huc intuli, quos Dionysii pariter v. 852, ac Priscian. v. 802 textus poscit. Quomodo in nunc versum duo isti confluerint, demonstravi in Præmio ad Avienum. Withofius conjiciebat: *Aspendi fomes*, vel potius *Aspendus*, ubi *sus calidis adoletur in aris*. Et Schraderus aliquando in sch. *Aspendus, porcus calidis*, etc. sed hic meliora in nota.

1017. *Stat Corycus alta*. *Alta* ob Corycum Ciliciæ montem, qui ob crocum præstantissimum ibi nascentem passim a poetis memoratur Horat. Sat. II, 4, 68: « Corycioque croco sparsum tenet »; Mart. III, epigr. 65: « Quod de Corycio quæ venit aura croco ». Conf. Sallustii fragmentum ex lib. I, Hist. pag. 26 ed. Wass. « Iter vortit ad Corycum, urbem inclutam, pastusque nemore in quo crocum gignitur ». En. — *Mediam in Corycus producunt Dionys*. 855: Καρυκος, Πίρην τε, et Prisc. 805: « Corycus Pergeque calens, et celsa Phaselis ». Sed Noster sequutus est Latinos, qui *Corycius* secunda brevi solent. SCHÆ. — Sic enim Virgil. Georg. IV, vs. 128: « Namque sub OEbalicæ memini me turribus altis Corycium vidisse senem ». Ad quem locum respexit auctor brevis carminis de vita tranquilla, in

Stat Perge propter, micat ardua tecta Phaselis
Eminus, et Phœbi radiis tremit æmulus ardor.
Inde Lycaoniæ tractus jacet: impiger agros
Incola decurrit, sitit atrum dira cruorem

1020

Burm. Anthol. Lat. III, epigr. 61, quod nos aliquando inter poemata de re hortensi et villatica proponemus, v. 5: « Jam qua deductos potat levis area fontes, Corycium mihi surgit olus, malvæque supinæ ». W.

1018. *Stat Perge propter, stant ardua tecta Phaselis*. Erunt forte, qui-
bus venusta videntur repetitio, et
Avieno familiaris. (Vid. vs. 443,
1213; Or. mar. 421 seqq.) Mihi
locus corruptus videtur. Nam pri-
mo verba: « Phœbi radiis tremit
æmulus ardor », docent aliquid
præcessisse, in quo de splendore.
Dein pro *Phaselis* requiritur *Phase-
lidis*. Sic Diodor. Sic. I, pag. 48, et
Φασελιδης II, p. 424. Confer. Ctesias
apud Phot. Bibl. Cod. 73, p. 176,
et *Phaselidem* Eutrop. VI, 3. De-
fendi tamen posse similibus fateor,
ut vs. 469, 521; Or. mar. 337, ubi:
« Amphipolis urbis incola Ecdemon
ait ». Sed gravem vitii suspicionem
præterea injicit editio Ven. prima,
quæ exhibet *intrat*, cod. Ortel. idem
exhibens, atque adeo Ambr. in quo
legitur *nutat* (pro *stant*). Possis igitur
corrige: « micat ardua tecta
Phaselis Eminus, et Phœbi radiis
tremit æmulus ardor ». Rutil. I, 95:
« Confunduntque vagos delubra mi-
cantia visus ». Confunduntur sub-
inde voces illæ, ut in Sil. I, 460:
« Letiferum nutant fulgentes vertice
cristæ », ubi alii legunt *Letiferumque
micant*. (Inprimis conf. loc. Cal-
purn. Ecl. I, vs. 79: « ut liquidum
nutet sine vulnere sidus », ubi nu-

tes plane de tremulo et placido
splendore accipiendum, et cum
aliis verbis *nitet*, *niteat* permuta-
tum videas in var. lect. (huj. op. t.
I, p. II, p. 403.W.) Verius tamen vi-
detur: « nitet ardua tecta Phaselis ».
Nitet et *nutat* vix differunt. Simili-
ter autem Martial. VIII, 65, 2: « Illic
ubi Fortunæ Reducis fulgentia late
Templa nitent », atque adeo ipse
Avienus, eodem græcismo usus,
Or. mar. 293: « Stanno iste namque
latera plurimo nitet ». Simillimus
idem locus Deser. Orb. vs. 1083:
« Et qua Phœbeam procul incuna-
hula lucem Prima fovet, Emesus
fastigia celsa renidet ». Ut autem
nitere hic videtur accipiendum, sic
rejiciendum apud Silium, V, 459:
« varisque per ardua pugna Et saxa
et dumi rorantes cæde nitebant »:
nam illic legendum *natabant*. Schn.
— *Stant ardua tecta Phaselis* Pith.
*intrat ardua tecta Ven. micat ardua
tecta Phaselis* Cusp. (qui *Phaelis*) et
Vadian. atque hæc lectio firmatur
similimo loco vs. 1085: « Emesus
fastigia celsa renidet ». Schra-
deri emendationem *nitet* poscunt
sequentia: « et Phœbi radiis tremit
æmulus ardor ». Ego præferam *mi-
cat*, quod auctoritatem primorum
editorum habet. Et *micare* est si-
mili in loco Rutilii, lib. I, 95.

1021. *Ad decurrit agros* repetan-
tur dicta ad v. 516 et v. 4301. *Dura
cruorem* scribunt Cusp. et Vad. sed
convenientius est *dira*, quod Pi-
thæus et Illud. habent, et Schrad.
tuctur.

Gens hominum, et sævo pascuntur pectora bello.

Tum Pisida ferox exercet pingua culta,

Termessusque dehinc urbs eminet, eminet arcem

Inclyta per nubes adtollens mœnia Lyrbe, 1025

Et Lacedæmoniae surgunt fastigia Selges.

Plurimus hinc terras intrat sinus, undaque longe

1022. *Pascuntur* omnes edd. *nasuntur* MS habere testatur Burm. ad Ovid. Art. Am. III, 25. Hoc tamen est contra usum. Sil. Ital. XV, vs. 520: «pastos per prospera bella Sanguine doctores Italos». Claud. II Stil. 14: «sanguine pasci Turpe ferumque putes».

1023. *Tum Pisida ferox*. Hoc *ferox* illustrat Claud. II in Eutrop. 240: «utrimque propinqui Finibus obliquis Lydi, Pisidæque feroces Continuant australe latus». Livius, XXXVIII, 15, 9: «Inde in agrum Sagalassenum, uberem fertilemque omni genere frugum, ventum est. Colunt Pisidæ, longe optimi bello regionis ejus: quum ea res animos facit, tum agri fecunditas et multitudo hominum, et situs inter paucas inunitæ urbis». *Pingua culta* illustrat Dionys. 858; Prisc. 808 (ubi legendum *Post hos*, sc. Lycæonas); Liv. l. e. Strabo, pag. 935.

1024. *Termessusque dehinc*. Sequar Pithœum, qui dedit *Termessus*, quia verum nomen Τερμασσός. Hoc e unmmis ostendit Holstenius ad Steph. laudatus Wesselingio ad Diod. Sic. l. II, p. 291, n. 36. Cf. Davis. ad Cic. Divin. I, 41; Walek. ad Phœn. p. 388. Scarr. — *Telmisusque dehinc* Ven. *Termæsusque* Cusp. *Termessusque* Vad. Huds. — *Urbs eminet, eminet arcem*. Illud *eminet* reposui, quum vox una aut altera decesset in editis. Huns. —

Arrian. de Expedit. Alexand. I, 28: Χαρίων δὲ εὐκαλοῦσιν ὑπερύψηλον. Hudsons *eminet* supplet in versu mutilo, sed ante eum ita jam Heins. ad Ovid. Her. VI, 29, qui repetitiones vocum, poetis frequentes, a supinis librariis ut plurimum neglectas esse pluribus exemplis docuit. Huic itaque recte correctionem adscripserat Wit. Ipsa tamen hæc conj. non plane satisfacit, et mallem fere *Termessusque dehinc urbs eminet, erigit arcem*. Interim Heinsii judicium græcismo usitato tuelur Nemesian. Cyn. 277: «Conspicuum pelago caput eminet»; et ipse Avien. Phœnom. 1008: «namque per ipsum Fulva Aquila est, caput hic Equus eminet». Sic enim illic legendum. Scarr. — *Urbs eminet, arcem* Pith. cum Ven. hiulco versu. Cuspian. et Vad. suppleverunt: *urbs eminet, hanc super arcem Inclyta*, etc. Emendationem Heinsii hoc libentius amplector cum Hudsono, quod tales repetitiones Avieno in primis familiares esse seio. Sic vs. 1234: «Panditur Hyrcanis hinc janua: janua Persis hinc patet». Add. vs. 443, 459, 582. Hinc minus placet Schraderi emendatio: *erigit arcem»*.

1026. *Surgunt fastigia Selges*. Cum Dionys. vs. 859 seq. conf. Strabo, XII, p. 855. C. Scarr.

1027. *Plurimus hinc terras intrat sinus*. Dionysius Cilicium sinum a

Vicina Euxino rupti sola cespitis urget.

Hic diros Cilicas trames tenet, inque diei

Tenditur exortum : sulcant duo flumina terram, 1030

Pyramus hic undas, hic volvit Pinarus æquor.

Pamphylia separat, de quo ita canit post Pisidiæ urbes et Pamphylia, v. 861 : «Καὶ δὲ εἰς αὐτὰς σχολίων περιτρίβεται ὁ ἕως Πολλὴν ἔσω βαθεύου περιδρομὸς Ἀμφιτρίτη, Γαίτων Εὐξείνου πολυαλύστοιο θαλάσσης. — Quibus interpretationem Andr. Papii subijcio : « Unde sub Auroram flexu curvata rotundo Interior longe se porrigit Amphitrite, Euxinque maris propius se promovet undis ». En. — Haud scio, quare vicinium Euxini Ponti Cilicium illud mare faciat, quum tam longe sit remotum. Legam aliquando ἔστιν Εὐξείνου. Sed veteres interpretes eam lect. retinent, et γαίτωνα vocant, qui ex adverso positus est. SALMAS. ad Sol. p. 549. b. F. Non quia Euxino ex adverso positum Cilicium mare est, γαίτωνα Dionysius, vicinum Avienus vocavit, sed quia re ipsa vicinum Euxino putarunt, tanto nempe sinu intraute terras, ut quidam Isthmus inter Euxium et Cilicium arcetur. Hæc scilicet opinio Veterum fuit, quam testimonius adductis probavi ad Prisc. v. 812, et mirandum est, Salmasium hanc rationem fugisse. Wd. — Undique longe Ven. Cusp. Vad. Pith. sed hoc vitiosum esse adparet. Schraderus aliquando in sch. conjecerat indeque, quod nihilo melius. Sed quod Hudsonus edidit undaque rectius est, et sensum conficit. Nempe unda, quæ terras plurimo, maximo, sinu intrat, vicina Euxino, longe urget sola rupti cespitis, i. e. coarctat, ut quidam isthmus efficiatur inter Euxinum et

Cilicium. Vide quæ notavimus ad Prisc. v. 812.

1029. *Hic diros Cilicas trames tenet.* Sequitur apud Dionysium : Καὶ νῦν τοὶ Κυλικίων περιούρατοι ἴθνη καλῶς, Μακρὸς ἐπ' ἀντολίην ἄσις δι' ὁτινὰ καλεῖται. Avienus hæc ita reddidit, ut in Venet. et Pith. vulgo monstrose leguntur : « Hic diros celi castrames tenet, inque diei Tenditur exortum ». Quæ corruptissima sunt. Corrigendum : « Hic diros Cilicas trames tenet, etc. » Scriptum erat *Celicas*. Tramitem dicit propter illa græca : σχολίων περιτρίβεται ὁ ἕως. SALM. l. c. In eundem plane modum brevissime emendat Heius. ad Ovid. Her. VI, 28. Pariter ex Salmasio sic se emendasse profitetur Huds. et adsestunt Schraderus. — Vulgatam correxerunt Cuspin. et Vad. *Hic diros Cilicas trames tenet.* Idem postea invenit Salm. in Exercit. Plin. p. 549. — Verba autem Dionysii : ἄσις δι' ὁτινὰ καλεῖται, « hæc Asiæ fances dicuntur » Priscianus reddere tentavit v. 813, sed obscure. Hæc Avienus fere omittit. ED.

1031. *Pyramus hic undas.* Primam corripiunt Dionys. vs. 867 : Τελέθην ἰρρυμένων, Πορῆμοί τε καὶ Πινάροι· et Prisc. 815 : « Per longum Pyramus spatium, Pinarusque voluti ». Sed producit Euphorion apud Tzetz. ad Lycophr. Al. v. 440, p. 54, et Oracul. vetus apud Strabon. XII, p. 810. B. Producitur etiam in nominibus *Pyramus* et *Pyramides* (Ov. Met. IV, 55). In *Pinarus* primam

Cydnus item mediæ discernit mœnia Tarsi.

Pegasus hoc olim suspendit cespite sese,

Impressæque solo liquit vestigia calcis;

Esset ut insigni revoluta in sæcula semper

1035

Nomen humo, clari post ultima Bellerophontis.

Hic cespes late producit Aleius arva,

Horrescitque comis nemorum, per inhospita cujus

corripiant Dionys. Prisc. Panyasis apud Steph. Byzant. voc. Τῆτιδαν, emend. Salm. Schœ.—Cuspin. scribit *Piramus* et *Pyranus* pro *Pinarus*.

1033. *Pegasus hoc olim*. Sic Ven. Pith. Trogn. Gen. Madrit. exhibent, nulla hic olim nec Cellarius, Geogr. Antiq. lib. II, pag. 215, hoc olim citans, aliquid se mutare profiteatur. Ad verba *suspendit cespite sese* conf. Statii locus, Theb. III, 460: « Mons erat audaci seductus in æthera dorso, Gentibus Argolicis olim sacer: inde ferebant Nubila asspensio celerem temerasse volatu Persea, etc. » Schœ.—*Pegasus hoc olim*. Sic Hudsonus adnotat Cellarium citasse; ante lectum esse hic olim. Sed in omnibus meis exemplaribus lego, nti Cell. hoc olim. Itaque nescio, ubi Huds. invenerit hic.

1034. *Impressæque*. Idem fere versus occurrit 333. Amb. habet *Impressique*, nec sperno. Placuit enim genus masc. Ciceroni, Varroni, Plauto, Lucretio, Gratio Cyn. 278; Stat. Silv. V, 2, 115, et, si Beutleio credis, Manilio, V, 84. Schœ.—

1035. Heinsii conjecturam *Exstet* pro *Esset* non probō. Obstat enim *liquit*, quod requirit *esset*. Mox autem velim *Nomen humo clarum*, quia sic Virg. Æn. XII, 225: « Cui genus a proavis iugens, clarumque paternæ Nomen erat virtutis ». Schœ.—*Esset ut insignis* est in

Cusp. et Pith. *insigni* correxit Camers ad Prisc. 816, et Vad.

1036. *Bellerophontis*. Paullinus, 191, pag. 31: « non anxia Bellerophontis Mens est ». Hygin. fab. 243: « propter amorem Bellerophontis ». Auson. Epist. xxv, v. 71: « dicitur Avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes »: nempe *Bellerophon* et *Bellerophontes* in usu fuerunt. Schœ.

1037. *Tueor Aleius* ex Dionysio, v. 872, qui sequutus est Homerum, Iliad. VI, 201. Ovid. in Ib. v. 259: « Quique ab equo præceps in Aleia decidit arva », ubi Salvagnius et Heins. plura poetarum loca de Bellerophonte ejusque casu congesserunt. Errat Forcell. qui in Lex. apud Cicer. Tnsul. III, 26, *Aleis* scribi pntat pro *Aleis*, per synæresin, quum sit legendum: « Qui miser in campis moriens errabat Alæis ». Ita ΑΛΑΙΩΝ ΚΛΑΙΚΩΝ inscriptio est nmmi apud Spanh. t. I, p. 266. Conf. Berkel. ad Steph. in ΑΛΑΙ. Schœ.—*Aletius* Ven. producit letius Cusp. et Vad. rectius Pith. et Huds. producit *Aleius*.

1038. *Per inhospita cujus Æguora*. Ortel. ad h. l. notat. « Forte leg. *Latmus*, cujus fluvii in hac regione meminit Strabo: fluvium etiani aperte videtur hic designare Rufus ». Videtur voluisse Latmi æguora. Ego vero existimo, Strabonem

Æquora secreto vitam protraxerat agro.

Lyrnessusque dehinc, hic Mallos et Anchialea, 1040
Illustresque Soli post carmina vatis alumni.

(XIV, p. 988. A.) scripsisse Ἀγκιάς... Ἀγκιόν nam sic Ptolemæus, V, 6, et Steph. Byz. et Alexand. Polyh. vocant. Conf. Cellar. II, pag. 202. Ἀγκιάς autem prima correpta Nonnus effert p. 622 (XXIV, 50). Cf. etiam viri nomen apud Hom. Od. X, 82; Ovid. Met. XIV, 233; Hor. Carm. III, 17, 1. SCHN. — Potuit tamen Avienus producere ab aliis correpta. Fecit id in *Pinarus*, vs. 1030. WASS.

1039. *Vitam protraxerat agro.* Heins. ad Ovid. Ib. 259, auctoritate exemplaris Ambr. promiserat statuit legendum. Mihi recepta lectio *protraxerat* servanda videtur. Sic Paulin. vit. Mart. I, 356: « Et multos felix senium protraxit in annos ». Alter Paullinus, Nolanus, Epist. IV ad Auson. ita vitæ Bellerophontis ineminit, v. 54: « Non etenim mihi mens vaga, sed neque participantum Vita fugax hominum, Lyciæ qua scribis in antris Pegaseum vixisse equitem ». Ibi pro antris *Lyciæ* ex aliis libris restituo *agris*, collato loco Ausonii, Epist. XXV, 70: « tacitusque pererrat Alpini convexa jurgi: ceu dicitur olim Mentisinops, cætus hominum et vestigia vitæ, Avia perlustrasse vngus loca Bellerophontes ». SCHN.

1040. *Hic Malus et Anchialia.* Hinc, quod Hudsonus substituit, meta corruptio est. Dionysio congruit hic. Deinde *Mallos* scribendum esse probo e Dionys. Prisc. Lucano, III, 227; Plin. I, 269. SCHNAD. — *Anchialea.* *Anchilla* Ven. *Anchialia* Pith. Trogn. Hudson. Egu dedi

Anchialea. Vide dicta superius ad v. 739. Priscianus autem graviter errat, qui proprium nomen vertit in appellativum (quod Papius notare debuerat), v. 818: « Mallosque simul vicina profundo ». *Anchialen* enim omnes hic agnoscunt. Vid. Cellar. II, pag. 207. SCHN. — Ego notavi errorem Prisciani ad vs. 818. W. — *Hic Malus Cusp.* et Pith. *hic Mallos Camers* ad Prisc. 816: *hic Malos* Vad. hinc *Malos* legit Cælius. *Anchialea Cusp.* et Vad. — Ego servo lectionem antiquam *Mallos et Anchialea*, et sic expressit in sua interpretatione Papius. ED.

1041. *Illustresque Soli.* Dubius hæsi aliquamdiu inter archaismum *Solæ* et *Soli*: tandem retinui *Soli*. In his autem archaismis multi modum excedunt. Vide Oudendorp. ad Lucan. II, 593. *Pro post carmina vatis alumni* (Arati) omnino legendum puto *per carmina*. Compara Sil. XII, 397: « Nunc Rudæ solo memorabile nomen alumno ». Mela, I, 17, 5: « Miletus multorum civium iuclytis ingeniis merito incluta »; II, 3, 20: « Melibœani insulam Philoctetes alumnus illuminat »; II, 4, 63: « Ennio cive nobiles Rudæ ». SCHN. — Notandum tamen *post carmina* defendi ab ipso Avieno, qui v. 1036: « clari post ultima Bellerophontis ». ED. — *Instrique solo* Ven. *Illustrisque soli Cusp.* *Illustresque Soli Camers* ad Prisc. 816 cum Vad. *Instresque Soli* Pithæi prima, *Solis* sec. *Sole* scripsit Huds. qui tamen in Add. emendat *Soli*. *Fates* intelligendus

Cominagenorum propter diffunditur ora :
Et procul Hesperium curvatur limes in axem,
Donec piniferas Casii prorepat ad arcēs.

Hinc solers Asiam facili cape carmine totam. 1045

Forma sit hujus enim talis tibi : quattuor illam
In lātera effusam cordi dato; longior autem

Aratus, Solenis, qui Φαινόμενα καὶ Διοσκουρίου conscripserunt.

1042. *Cominagenorum propter diffunditur ora.* Diouysius, vs. 877 : Τῆς δ' ἐπὶ Κομμαγενῶν ἰδος, Συρίης τε πόλεως. Additur s ob metrum. HILL. — Dubito. Latini quidem secundam syllabam produciunt. Priscian. Avieu. et Juvenal. Sat. VI, 549 : « Armenius vel Comma-genus aruspex ». *Commagenus* autem, non *Comagenus* scribendum, auctoritate nummorum plures docuerunt. Vid. Gronov. ad Tac. Ann. II, 42; Oudendorp. ad Suet. Calig. cap. 16. Scua. — Cluv. Intr. Geogr. 278, male *Comagenen* habet.

1043. *Curvatur limes in axem*, forte *litus in axem*. Prisc. vs. 821 : « Urbes dispositæ per longi litora flexus ». Dionysius ipse 878 : Συρίης τε πόλεως, Θινὸς ἐπὶ στερεπτῆς περιμήκεις. (Priscianus hic περιμήκεις legisse videtur. W.) *Limes* autem et *litus* confundantur. Vid. Virg. Æn. VI, 901. Scua. — Verum Avienus ipsum *limes* haud raro pro ora vel litore ponit, quod notavimus ad vs. 698; conf. ejusdem v. 401, 475, 1151. W.

1044. *Piniferas Cusp.* quod Camers ad Prisc. 816 mutat in *piniferas*. Schraderus in sch. conj. *nubiferas*; *prorepat in arcēs* Cusp. et Vad. *prorepat* Pith. et Iluds. *prorepat* edid. Friesem. perperam. Præferendum *prorepat*, et conf. quæ Schraderus monuit ad vs. 169.

1045. In Trogn. est *sollers*, quod edam : *enim* suspectum habeo. Mox præeuntibus Heinsio et Broukh. in contextum recipiam : « quattuor illam In latera effusam cordi dato ».

Scua. 1046. *Enim* suspectum fuit Schraderus, proque eo in sched. ille olim conjecit *item*. — Pro *enim*, quod manifeste vitiosum est, ego legerim *eo pro ideo, igitur*, quod etiam mihi videtur restituendum Ciceroni, Off. I, 10 : « Eo quum tempora mutantur, permutatur officium », ubi nunc male *ea*. WASS. — Mihi series et conexio orationis ostendere videtur, *enim* rectum esse. Accipiam, inquit Avienus, totius Asiæ ambitum facili carmine definitum. Hujus enim talem tibi formam proponito, etc.

1047. *Cordi dato*, h. e. animo tuo propone, manda memoriæ. Est Græcorum οὐδ' ἐνὶ ὀρεσὶ βάλλεος ὄψιν, quales formulas plures Noster alibi adhibuit, ut v. 260 : « Indefessa tuæ sint mentis acumina, lector »; 413 : « Illoc agili sub mente tene »; et Or. mar. 78 : « tu per intimum jecur Prolata conde ». Sic Virg. Ecl. III, 54 : « Sensibus hæc imis, res est non parva, reponas ». Idem Æn. III, 388 : « Signa tibi referam : tu condita mente teneto ». Horat. A. P. 368 : « Illoc tibi dictum Tolle inemor ». W. — *Quattuor illa In latera effusa est cordi dato* : sic Cusp. paulum corrupte, item Vad. *quattuor*

Sit modus his, rutili quæ spectant sideris ortum :
 Tumque tene, primo quod carmine Musa loquuta,
 Totam Asiam celsi præcingi vertice Tauri
 Extima in Indorum : montis tamen accipe molem
 Per latus id duci, quo dat Cynosura pruinas :

1050

illa In latera effusa cordi dato Pith. et Huds. Hæc deinceps Hudsonus cum Heinsio, Brouckhns. et Schrad. corrigit: *quattuor illam In latera effusam cordi dato*: quæ lectio admodum probabilis et contexto digna. Mox aliam Hudsonus admodum ingeniosam adjicit: *Quattuor illa In latera effusa est quadrati*.

1048. Ortelius (in collat. cod. aut.) ad hunc versum subnotat: « Ab hoc versus usque ad *Turribus in cælum*... vs. 1086, desunt in Ven. » Et ad v. 1123: « Hic in V. sequebantur carmina superius omissa ». Ego idem notavi in ed. Ven. Scua. — Hæc est transpositio perversa duarum paginarum, quam ipse in recensione editionum commemoravi, et primus observavit Cuspinianus. W. — *Sit modus his rutili* Ven. Pith. Huds. *Est modus is rutili Cusp. his rutili* Vad. Sed præferenda est antiqua lectio *Sit modus*. Hauc poscit v. 1046 *Forma sit*, cujus hæc continuatio est.

1049. Probo *Tumque tene*, quamquam Hudsonus *Tuque*, et sic citat Fabric. Biblioth. Lat. I, pag. 607. Scua. — Hudsonus *tuque* videtur aliunde abrupuisse sine ulla idonea ratione. — *Quod carmine Musa loquuta est*, ut v. 257: « Nunc tibi tellurem versu loquar »; v. 398: « Nunc tibi et Europæ fabor latus ». W. — *Tumque tene* Cusp. et Pith. ediderunt, *Tuque tenes* vult Camers ad Prisc. 883. *Tuque tene* Vad. *Tumque* verum est, ut præce-

ptio, quam Avienus hic de forma Asiæ instituit, continnetur: *primo carmine*, h. e. prima parte carminis ejus, qua sigillatim de Asia dicere incepti. Hoc carmen incipit v. 817, ac paullo post v. 839 de Tauro monte ea tradit, quæ hoc loco respiciuntur.

1050. Pro *præcingi* Schrad. quondam in sch. notavit *perfindi*. In notis denuo id varie sollicitavit, quasi hoc vix ferri possit, nec tamen aliud, quod præferret, invenit.

1051. *Extima in Indorum*, i. e. usque in extremos fines Indiæ: quemadmodum v. 826: « Indica quæ rupes tumet extima ». Sic de ipso Tauro monte supra v. 842: « verticis ardua ducit Indorum in pelagus ». *Extimus* pro extremo v. 192, 530. Hinc Vadianus hic edidit *Extremam Indorum*, quæ lectio tamen non congruit verbis reliquis.

1052. Veneta corrupte: *Per latus id ducit quo datynus ora pruinas*. Cuspin. non melius: *Per latus id ducit quod atynus ora pruinas*. Camerti ad Prisc. 835 legendum videtur, ut versus ratio et sensus constet: « Per latus, in Boreas quo ducitur ora pruinas ». Sed melius lectionem veram eruit Vad. et Pith. quam ipsi reddimus. — *Cynosura*, sive Arctos Minor, quam dicunt Nympham fuisse Jovis nutricem. Avien. Phæu. 121: « Sic Jovis altrices... prope cardinis axem... Helice Cynosuraque versæ Præscia venturis dant semper signa procellis ». — Ed.

Solis ab occasu vastum decurrere Nilum :
 Indicum ab Eois mare fervere, rursus ab Austro
 Fluctibus immodicis Rubri salis æquora volvi. 1055
 Ora Syrûm curvi procumbens litoris acta
 In Notum et Eoi confinia tenditur Euri.
 Hæc Cœle est Graio sub nomine : namque duobus
 Ut conclusa jugis, vallis vice, multa cavatur.
 Ab Zephyro Casius mons imminet : axe diei 1060
 Consurgentis item Libanus premit arduus arva.
 Pars procul a pelago terras colit, inque recessu

1053. *Decurrere Nilum*. Pro *decurrere*, quod omnes edd. habent, Schr. conjicit *discurrere*, quia alibi : *septem discurret in ostia*. — Forte significant Virg. qui Georg. IV, 392 : « Et diversa riuens septem discurret in ora ». Ed. — Sed hoc loco de decursu Nili a fontibus suis, quo latus Asiæ præstringit, sermo est : *discurret* autem Nilus, quando in septem diversa ostia distrabitur, aut ubi divagari per campos et inundare dicitur. Vid. Lucan. X, 238, ubi et *decurrere* et *discurrere* alii alterutrum legunt.

1055. *Fluctibus immodicis*. Sic Ovid. Her. XVIII, 137 : « Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent, Vixque manet portu tuta carina suo ». Schr.

1056. Schraderus cum Heinsio legit *Ora Syrum curvi procurrens litoris acta*. Sed quia additur *In Notum*, rectum esse puto *procumbens*. Conf. quæ diximus ad vs. 35 et 125. — *Κοῦν Συρία*, Græcis dicta, i. e. cava Syria, a tergo aliarum Syriæ regionum, a Judæa Peræa ad Euphratem usque protenditur. Ed.

1059. *Duobus Ut conclusa jugis*, h. e. quia scilicet duobus conclusa montibus est. Conf. notata ad

vs. 812. — *Multa cavatur*, i. e. maximam partem cava est, sicut *plurimus* usurpare Noster solet v. 463, 1027.

1061. *Axe diei Consurgentis*. Orientis Solis, ut supra v. 65 : « At qua prima dies rutilo sustollitur ortu. — *Libanus premit arduus arva*, ut in Or. mar. v. 556, ex emend. Schr. « Qua pinifero stat Pyrene vertice, Et arva late et gurgitem ponti premit » ; et Rutil. I, 315 : « Tenditur in medias mons Argentarius undas, Ancipitique jugo cæcula curva premit ». Alia vide apud Schr. Observ. p. 83. W. — *Libanus*, mons nobilia, a tergo Sidonis orsus, MD stadia in Cæsaryiam usque porrigitur. Ed.

1062. *Inque recessu* *Genus agit*, in regionibus Asiæ interioribus, quæ magis recedunt a litore maris, uti Noster alibi solet, ut v. 325 : « at quantum terrarum interna recedunt ». Versu 386 *recessum Libya* dicit tractum ejus ab Occidente in Orientem porrectum. Sed *recessus Nysæi* v. 1375 aliter intelligendi. Virgilius *secessum* dixit Æn. I, 159 : « Est in recessu longo locus », i. e. in remoto et interiore sinu litoris. W.

Gens agitat : salso quidquid pulsatur ab æstu ,
Phœnicum regio est : hi Rubro a gurgite quondam
Mutavere domos, primique per æquora vecti
Lustravere salum; primi docuere carinis
Ferre cavis orbis commercia; sidera primi

1065

1064. *Phœnicum regio est : hi Rubro a gurgite*. Dionysius, v. 905 : Οἱ δ' ἄλλος ἐγγυς ἐόντες, ἐπωνυμίην φερίκευς, τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ ἑρμῆραϊς γηγᾶσιν. In hoc sequitur Herodotum, I, 1, et VIII, 89; quod post alios monuit Wesselingius. SCHN.—*Hi Rubro a gurgite quondam*. Dubito, an corrigendum sit: *hi rubro gurgite quondam Mutavere domos*; et an simile sit Livianum illud, I, 50: «Turnus ab Aricia». (Virg. Georg. III, 2: «Pastor ab Amphryso».) Comparata ad huc duo Sillii loca, I, 431: «Litore ab Hesperidum Temis», et V, 271: «Obvius huic Atlas, Atlas a litore Hiberno», e correctione Modii. Vers. seq. probro *domos*, ut vs. 618. SCHN.—Ego nihil muto. Sed *rubro a gurgite* intellige iude a Rubro mari venientes: idque facile admittit sequens *Mutavere*, W.

1065. *Mutavere domos*. Confer loca superiora, v. 618: «Tyrri per inhospita late Æquora pravecti... Constituere domos»; et v. 870: «Ab Xanthi ripis atque Idæo Simeo... Transvexerelarem». Add. Horat. Carm. sat. v. 39: «Jussa pars mutare lares, et urbem Sospite cursu». Hinc intelligis, «hi rubro a gurgite quondam Mutavere domos» idem esse, ac *transvexerem*, «transvexere lares». Festus: «Permutatur, id proprie dici videtur, quod ex alio loco in alium transfertur». Cuius Ansel. Acut. lib. I, c. 15: «Grave est inchoante accessione ægros ad

alium transmutare locum». Sed et recte dicitur *mutari*, vel *mutare domum ab alio loco*. Ovid. Pont. IV, 14, 7: «Nulla mihi cura est, terra quam muter ab ista» (sic enim lego cum plurimis codd. quamquam aliter Heins.), idem Trist. V, 2, 73: «Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Cbarybdis Devorret», ubi *hinc muter* sine dubio est *ab hoc loco transferar*. Quamquam et sine præposit. *mutari loco, mutari finibus* sæpe dici non negem, idque demonstrat Græv. Observ. lib. III, cap. 1, qui de usu hoc verbi *mutare* fuisse egit, sicut et Bentlei. ad Hor. Carm. II, 16, 18, Wd. — Heinsius ad dictum Ovid. locum pariter probat *mutare patriam* et *patria mutari*. Lucan. VI, 271: «Mutandæque juvat permissa licentia terræ». Idem, VII, 466: «Nec libuit mutare locum»; et VIII, 147: «... cunctos mutare putares Tellurem, patriæque solum». Horatius, Carm. II, 16, 19: «... quid terras alio calentes Sole mutamus? patriæ quis exsul Se quoque fugit?». De vera verbi *mutare* constructione, et variato ejus usu, copiose agit Raderus ad Curtium, pag. 62 et 63. Ed.

1066. *Lustravere salum*, circumiere, pervagati sunt. Conf. 893: «nec diri gurgitis unquam Lustravi pinn freta barbara, nec vagus urbem Undique reptavi». Virg. Æn. III, 385: «Et salis Ausonii lustrandum navibus æquor». W.

1067. *Cnrinis Ferre cavis orbis*

Servavere polo. Populis Phœnicibus ergo
Urbs Iope, sterilisque dehinc habitatur Elais,
Gazaque proceris adsurgens undique muris. 1070
Hic Tyrus est opulens, et Berytus optima, Byblos,
Sidoniique lares; ubi labens agmine amœno
Cespitis irrigui Bostrenus jugera findit.

commercia. Ambr. habet *orbi*, sed tueor vulgatum *orbis*, idque propter Ausonium, qui de Clar. Urb. VIII, 6: « Per quem Romani commercia suscipis orbis »; ibid. IV, 7: « Mossella Longinqua omnigenæ vectaus commercia terræ ». Et Coripp. lib. I, 110: « curvasque carinas Omnia vectantes gemini commercia iuundi ». SCHK.

1068. *Servavere polo pro poli*, quod vulgatum est, conjiciebat Brouckh. idque amplius considerandum putat Schrad. Mihi *polo* aptius ad rem videtur. Quippe Tyrii non nude spectasse, numerasse omnia sidera celi dicuntur, sed certa sidera, quorum positus vel cursus, in cælo observatus, utilis dirigendæ navigationi esset. Hinc Virg. Æn. VI, 338, de Palinuro, gubernatore navis: « dum sidera servat ».

1069. *Urbs Iope*. Faveo partibus Salmasii ad Solin. cap. 34 pr. p. 401. Recte a Dionysio et aliis scribitur *Iope*, simplice *p*, quia sic etiam in nummis; neque unum metro consulunt. *Ἰωπ* nomen Græcum est, non *Ἰεπ*. Sic etiam multi passim libri *Mēpti* apud Melam, Vitruvium, Josephum. Cononius quoque regio memoratur *Ἰεπ*. Fallitur ergo Cellarius II, p. 443, qui metri causa literam a Dionysio ejectam contendit. SCHK.—*Sterilis- que dehinc habitatur Elais*. Sterilis

dicatur *Elais*, quia in arido solo optime veniunt oleæ. Virg. Georg. II, 179: « Difficiles primum terræ collesque maligni, Tēnuis ubi argilla et dumosis calculus arvis, Palladia gaudent silva vivacis olivæ ». Vid. ibi Cerda. Præterea Severus (Lucilius Junior) in Ætνα vs. 262: « Aridiora tenent oleæ ». SCHK.

1070. *Gazaque proceris adsurgens undique muris*. Hæc descriptio Gazæ, additamentum Avieni est: bene illustrari potest loco Arriani de Exped. Al. II, c. 26: Μυαλὴ δὲ πόλις ἢ Γάζα ἐστὶν, καὶ ἐπὶ χώματος ὑψηλοῦ ὡκιστοί, καὶ ταῖχος περιέβλεπτο αὐτῇ ἑχέρον. SCHK.

1071. *Et Berytus optima, Byblos*. Huds. ed. *Berytus et optima*. Cellarius Geogr. Ant. II, p. 379: « Festus Avienus transtulit: Hinc Tyrus est opulens, Berytus et optima. Sic enim leg. non et Berytus, quod contra auctoritatem Græcorum est, qui primam et secundam produxerunt ». Sane faveo Dionys. v. 911, et Prisc. 853; Joannes, Anthol. Gr. I, 68, 19; Nonnus apud Cellar. I. c. Nihil tamen in textu novare sustineo. Ausonius præf. ad Syagr. 20: « Æmilium ad Scaurum, Berytiumque Probum ». SCHK.—*Et Berythus optima, Byblos*. Cusp. Piih. et *Berytus, optima Byblos*. Vnd.

1073. *Bostrenus jugera findit*. De Bostreno fl. quærens facere non possum cum Ortelio in Thes. cui

Nec minus hic Tripolis pingui sola porrigit agro;
 Orthosisque dehinc adtollitur: hic Marathus stat. 1075
 Litoris extremo caput altis turribus effert

Tamyras esse videtur, aut *Leonis* fluvius: quamquam cum sequi videntur, Cellar. t. II Geogr. 380, et Reland. in Palest. p. 437, 8. Mihi videtur esse *Awle*, ou *la Fumière*. Ad opinionem eam stabilendam legatur *La Roque, Voyage de Syrie et du mont Liban*, p. 229, qui manifeste distinguit inter *Nahr Damer*, qui Veterum *Tamyras* est, et flumen *Awle*, Francis *la Fumière*, ab Italico *Fiume*. SCHÆ.—De *Bostreno* non nihil ipse dixi ad Prisc. v. 855. Suspicio *Bostrenum* fluvium dictum vel ductum esse a *Botry* urbe, *Byblos* vicina, memorata a Plinio, V, 10, quam Strabo, XVI, p. 755, *Bostra* adpellat. Quamquam enim vitiosa hæc lectio apud Strabonem esse judicatur pro *Βόστρυς*, ego tamen pro altero vel variati nomine ejusdem urbis habere malim. Et quoniam multe urbes ad ostia fluminum positæ commune cum ipsis nomen habuerint, quemadmodum cum *Leontos* oppido, ejusdem Syriæ, a Plinio l. c. memorato, factum est, pro quo Ptolemæus *Λέοντος* fluvium nominat, hinc *Bostrenum* etiam fluvium fuisse puto, qui *Botrum* urbem adluit, quocumque demum nomine ab aliis sit adpellatus. Neque obstat, quod Dionysius dicit *Sidonem* ad *Bostrenum* fl. habitari. Nam hic laxè admodum fines et regiones describit, et ipsas urbes *Phonices* justo ordine non enumerat. *Sidonem* certe contra ordinem in reliquis observatum nominavit; post reliquas vero, *Tyrum*, *Berytum*, *Byblum*, versus *Septemtrionem* proxima est *Botrus*, quam

volumus. Wd.—*Jugera fundit Cusp.* et *Vad.* sed sine dubio melius est *findit*, quod *Pith.* et sequentes dederunt, quomodo alias *Noster* de fluviiis *incidit* v. 536; *dissicit* v. 925; *intersecat* v. 940; et mox *scindit* v. 1092.

1074. *Pingui sola porrigit agro* omnes edd. vett. sed *pingui se porrigit* *Friesem.* edidit, nescio qua auctoritate.

1075. *Orthosisque*. Sic legendum est cum aliis. In edit. Hud. notandum est vitium typogr. Neque enim, quod ibi dicitur, *Pithæana* habet *Orrosis*, sed *Ortois*. Vid. nom. *Pellerin.* tom. II, p. 217. SCHÆ.—*Ortasisque* Ven. *Ortoisique* Cusp. *Artoisique* Vad. *Orthosisque* Hud. quod rectum.

1076. *Litoris extremi* Cusp. Vad. *Litoris extremo* *Pith.* et Hud. *effert* pro *effert* habere A. monet Schrad. sed merito rejicit, collato illo *Virgiliano* satis noto: « Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes ». — *Caput altis turribus effert*. Six mox v. 1086 de *Emeso*: « subit auras Turribus in cælum nitentibus ». Videri potest *Avienus* hoc elogium *Laodiceæ* ex ingenio et arbitratu addidisse, neque *Dionysium* sequutus, qui vs. 915 tantum dicit *sitam* esse ad litora maris, ἡ καίται ἐν τῇ πόλει θαλάσσης. Sed revera *Avienus* descripsit urbem maritimam, qualis in primis erat *Laodicea* Syriæ, scriptoribus *Laodicea ad mare*, et in nummis adeo πρὸς θαλάσσαν dicta. Nam urbium maritimarum, portu et navigatione celebrium, hoc proprium fuit anti-

Laodice, et glauci prælambitur æquoris unda.
 Hic nemorosa virent Daphnæ loca, celsa cupressus
 Erigitur, ramos innectit laurus odora,
 Crine Dionæo myrtus diffunditur, altæ
 Consurgunt pinus, et cælum sibila pulsant

quitas, ut non solum domos in præaltum fastigium elatas, sed in plurimis etiam emiuentes e tectis turres haberent, e quibus longe lateque prospici in mare, et observari naves venientes et abeuntes possent. Hoc in primis de Tyro, celeberrima urbiū maritimarum, prædicavit Tibull. I, 7, 19: « Utque maris vastum prospectet turribus æquor Prima ratem ventis credere docta Tyros ». Hinc etiam de Posidio, simili urbe, quæ apud Dionysium subsequitur, ab Avieno omisa est, Priscianus, v. 858, satis docte loquutus est, qui *Posidi turres* nominat. Etiam Ovidius, Her. XVIII, 12, de Abydo ad Hellespontum apte: « quum vincula proræ Solveret, in speculis omnis Abydus erat ». Nempe *speculæ* sunt turres ipsæ. Wd.

1078. *Virent Daphne loca Cusp. Daphnæ loca* Vad. Pith. Huds. *viret* Amlr. Hinc posses scribere *Hic nemorosa viret Daphnæ loca*. Sed Dionys. 916: ἡρὰ τῆς Πύθης Δάφνης, et Priscian. vs. 858: « et Daphnes optima tempe », qui confirmant vulgatum, Schraderō mecum sentiente. — *Celsa cupressus Erigitur*. Cupressos hic Avienus non ex ingenio finxit, sed Daphnæ nemus in primis frequens cupressis fuisse, innumeri scriptores testantur. Philostr. I, 12; Sozom. V, 18. Hegesipp. IV, 1: « Seleucia juxta amœnissimum illud et celebre per Syriam

Daphnes nemus, cyparissis arboribus intextum, scatens fontibus, quibus prætermeanti fluvio loci, quem minorem Jordanem vocant, nutrimenta quædam lacteis uberibus infundit ». SCHK. Plura veterum scriptorum testimonia de loco Daphnensi, cupressis obsito et amœnissimo, large suppeditabit Jac. Gothofred. ad Cod. Theod. lib. X, tit. I, de jure fisci, l. 12, qua cum lege conf. Cod. Just. I, 1 et 2 tit. de cupressis ex loco Daphn. non excid. aut vend. Addam tantum hunc Claud. locum, verba Avieni in primis illustrantem, de Rapt. Pros. III, 370: « Tollabant geminæ capita inviolata cupressus Cespitè vicino... quales non divite ripa Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes ». W.

1079. *Ramos innectit* Ven. hinc Pithæus *ramis* fecit, sed rectius Cusp. et Vad. *ramos*, quod idem conj. Huds. et probat Schraderus in not.

1080. *Crine Dionæo*, quia myrtus Veneri sacra. Hinc « Cytheriaca myrtus » Ovid. Fast. IV, 15. Virg. G. II, 64: « solido Paphiæ de robore myrtus ». Et sic ab aliis poetis *Paphias myrtos* dici docuit Benti. ad Horat. Carm. II, 15, 5. W.

1081. *Cælum sibila pulsant Robora*, hoc est, *sibilantia*, quemadmodum *sibila colla* dixit Virg. Georg. III, 421. Intelliguntur ipsæ pinus, quas ante dixit, et quibus vento agitata quidam sibilus vel cantus etiam ex

Robora, mollicomis tellus insternitur hērbis.
 Urbs mediis Apamea dehinc consistit in arvis,
 Et qua Phœbeam procul incunabula lucem
 Prima foveat, Emesus fastigia celsa renidet.
 Nam diffusa solo latus explicat, ac subit auras
 Turribus in cælum nitentibus: incola claris

1083

foliis acutis, collisisque conis, tribuitur. Theocrito, Idyll. I, 1, est *φθόγισμα*, et belle imprimis Sereui fragmentum II, quod (huj. operis nost. tom. I, pag. 634. Ed.) dedimus: « Pineæ brachia quum trepidant, Audio canticulam Zephyri ». Ibi similem locum Ausonii adduximus. Nunc addamus alium Claudiani, de Raptu Proserp. lib. I, 203: « densis quam pinus opacat Frondibus, et, nulla lucos agitante procella, Stridula coniferis modulatur carmina ramis ». Quæ hic *stridula*, Avieno sunt *sibila*. Virgil. Ecl. VIII, 22, « argutumque nemus pinosque loquentes » dicit. Claudiana tamen *sibila* etiam de aliis arboribus, de Nupt. Hon. et Mar. vs. 68: « Et platani platanis, alnoque adsibilat alnus ». W.

1082. *Tellus insternitur herbis* Schradero sumptum videtur e Virg. En. VII, vs. 277: « Instratos ostro alipedes pictisque tapetis »; aut Georg. II, 183: « strati bacis silvestribus agri ».

1083. *Urbs mediis Apamea dehinc consistit in arvis*. *Apamea* Pith. sed Cusp. et Vad. *Apamea dehinc*: *Apamea* ed. Huds. qui vulgatum *Apamea* deserit. Favet mos Avieni. Ita: *Hic urbs est Thebæ* v. 367; *urbs Ephesus* v. 992. Pariter Heinsius legendum conjecerat. Scus. — Sed nihil mutat Pithœanæ lectioni, quam tres editt. habere adserit,

quæ non aliæ videntur quam tres ipsæ Pithœi, quarum consensus nulum pondus habet. — Cod. tamen Aulæ. *medira pemane*, quod docet fuisse *Apamea*. (Equidem hic nostri miror iudicium. Wsb.) Scus. Sed ut hoc ambiguum, ita perspicua est auctoritas antiquarum edd. Cusp. et Vad. quam probare et defendere ipse Avienus videtur, quando mox vs. 1094 « *Apamea jugera glebæ* » dicit, atque sic ab ipso *Apamea* distinguit. Pro *consistit* Schrad. cum Heinsio mavult *considit*. Et favet huic conjecturæ v. 732: « sedet eminus ingens Phœuagore ». Sed Salmas. ad Vopisc. Aurelian. c. 25 « *consurgit in arvis* » citat, item Woss. de Idol. lib. II, c. 5, p. m. 333, qui tamen fiducia memoriæ falleutis sic scripsisse videntur.

1084. *Ad verba incunabula lucem Prima foveat*, conf. vs. 275: « *hos adflant rutilæ incunabula lucis* ».

1085. *Emesus fastigia celsa renidet* omnes edd. Sed Salmas. et Voss. II. cc. tum Dodwell. in diss. de ret. et patr. Dionys. p. 37, Holsten. ad Steph. et Cellar. in Geogr. Aut. citant *Emesæ fastigia celsa renident*. Videtur hæc correctio primum a Salmasio venisse, sed sine justa ratione facta, dehinc repetita a cæteris. — Ad hunc vers. vid. Excursus ad calcem hujus carm. Ed.

1087. *Incola claris Cor studiis acuit* * *amplius imbuat ordo*. Del-

Cor studiis acuit, sed et amplius imbuat ordo:
Denique flammicommo devoti pectora Soli

wellus loc. cit. legendum suspicatur: *Amplissimus imbuat ordo*; « siquidem, inquit, Senatorii ordinis viros cives habuerit, vel Præfectum, sub patrono Elagabalo ». Schottus coniecerat *mox amplius imbuat ordo*. Withofius *sacer amplius imbuat ordo*. Quanto melius Nic. Heinsius, Adv. p. 578: « Cor, inquit, studiis acuerit Avienus dixit Descript. Orb. « incola claris Cor studiis acuit, vitam pius imbuat ordo ». Sic locus contaminatissimus scribendus. Exstat nunc ibi *amplius imbuat ordo*: nimirum posteriora *uit* in *acuit* neglexerat geminare supinus librarius ». Nihil hac correctione facilius. Obstat tamen iugrata repetitio vocis ejusdem; subsequitur enim *Vitam agitant*. Talia ferri possunt in sordidioribus, sed non temere ferenda in emendatis. Videant itaque Critici, num corrigendum: « incola claris Cor studiis acuit, mentem pius imbuat ordo; Denique flammicommo devoti pectora Soli Vitam agitant »; *uit* et *uit* vix differunt. Solent autem sic poetæ *corda*, *mentem* et *pectora* conjungere. Ipse Avienus, Phœn. 1174: « cæcus mos mentis acerbe, Immodicusque furor sceleris penetrauerat æstro Impia corda viri »; Progn. v. 119: « cape solers singula mente, Præceptisque virum sitientia pectora paude »; Virgil. Georg. IV, 70. Manil. IV, 220: « In bellum ardentes animos et martia corda Efficit ». Ita et Græci *κατὰ φρονίαν*, *καὶ κατὰ θυμὸν*. Hercul. Fur. vs. 105: « Concutite pectus: acrior mentem excoquat, Quam qui cæmius, etc. » et vs. 1080: « Nec torva prius pectora

linquat, Quam mens repetat pristina cursum ». SCHN.

1088. *Cor studiis acuit*. Similiter Martial. VI, 61, 16: « Sed tibi plus mentis, tibi cor linante Minerva Acrius, et tenues fluxerunt pectus Athenæ ». Pluribus exemplis usum verbi *acuerit* monstravit Heinsius, Advers. l. c. *Ordo* intelligendus est Senatorius, qui absolute pro Senatu Romano, aut Ordine Decurionum in municipiis, sæpissime poni solet, quum apud scriptores veteres, tum in antiquis inscriptionibus, ut observat Casanb. ad Julium Capitol. Maxim. et Balb. cap. 17. W. — Pithæus e Veneta versum hunc cum hiatus edidit: « Cor studiis acuit » amplius imbuat ordo ». Plenum eduat Cusp. et Vad. sic: « acuit, sed et amplius imbuat ordo »; neque Camers, qui alias in vitiosis Cuspiniani locis corrigendis admodum diligens est, hic quidquam, quod reprehenderet, invenit. Sed recentiores, hanc vetustarum edd. lectionem ignorantes, varie grassati in eum versum supplendum sunt. Ego servandum arbitror, quod primum editum est, *amplius*, quia Poeta majus et amplius artium studium tribuere vult Ordini, sive Senatorio, sive alii Sacro, quam cæteris incolis. Et quoniam hanc significationem firmet adjectum *sed et*, quod vet. edd. Cusp. et Vad. exhibent, eoque merito, si codices deficiant, his pares censentur, nolo equidem aliam lectionem requirere.

1089. *Pro flammicommo*, Vossius de Idol. lib. II, cap. 5, p. m. 333, citat *flammicommo*, haud dubie me-

Vitam agitant: Libanus frondosa cacumina turget, 1090
Et tamen his celsi certant fastigia templi.

moriam lapsus. Sed *flammicomo* dignius est Avieno, qui versu 801 *ignicomo Soli* dixit. En. — *Devoti pectora Soli*. Sol apud Emissenos ingenti honore cultus *Alagabali*, sive *Elagabali*, nomen habebat: pro quo Græci ac Romani, ut vox ea quodammodo barbariem exueret, *Heliogabalus* dicere maluerunt; immo et Ἠλιαγάβας pro eo apud Herodianum legas. Sic Vossius de Or. et Pr. Id. lib. II, cap. 5, p. m. 332. Et soli *Elagabalo* apud Emissenos duo παῖδες adiunctos fuisse, eodem loco Vossius prodit, Μένικον καὶ Ἀζίζον nominatos, quorum prior sit Mercurius, posterior Mars, quemadmodum Iamblichus interpretatus est, ut traditum a Juliano Imp. oratione IV, quæ est in Solem. Sed hoc Julianus non de Emissenis, sed Edessenis refert, neque ab his *Elagabali* nomen Soli datum memorat, quamquam Edessam ἱερὸν ἐξ αἰῶνος ἑλίου χωρίον, regionem ab æterno Soli dicatam, vocat. An fortasse ibi pro οὐ τὴν ἑδίσαν οὐκ ἔδσαν legendum sit τὴν ἑδίσαν, videant alii. W.

1090. *Libanus frondosa cacumina turget*. Hndsonus tentat: « Libani frondosa cacumina turgent », quod tamen repudio. Sic enim perditur Græcismus Avieno frequentissimus. SCHÆ. — Explicat hunc locum Reinesius, Var. Lect. p. 680: « Templum, inquit, Solis, quem *Alagabalum* adpellabant, in media exstructum urbe erat, tantæ magnificentiæ et vastitatis, ut fastigia ejus cædrent Libani certare scripserit Ruffus Avienus, periegeseos Dionysianæ interpres ». Juxta Libanum

situm fuit Solis templum, sicut ipsa Emisa, quam propterea Stephanus Φοινίκης Λιβανουσίας, *Phœnicæ Libanusiæ* urbem dicit. Fuerunt, qui sub Tauri montis radicibus *Elagabali* templum fuisse dicerent, e Spartiani loco in Carac. cap. 11 extr. id colligentes, quos refutat Salmas. ad Vop. Aurel. cap. 25, docens, ibi non de templo *Elagabali* vetusto sermonem esse, sed de eo, quod *Heliogabalus* Imp. Soli fecerat in eo vico vel loco ad Taurum, quo olim Faustinae templum Marcus Anton. fundaverat. Cæterum media in urbe Emisa Solis templum fuisse, quum Avieni hic locus, tum Vopisci in Aurel. cap. 25, et Herodiani, lib. V, cap. 3, docet. W.

1091. *His celsi certant fastigia templi*. Sic Manil. V, 510: « *Æthere Phœbeis certantia culmina flammis* »; et Claud. Stil. III, 134, de Roma: « *Æmula vicinis fastigia consperit astris* ». De templo Solis Emiss. Schraderus adire jubet Salmas. ad Vop. p. 367, a. Voss. de Idol. II, 5, pag. 124, b. Noris. de Epoch. Syro-Mac. p. 96; *La Roque, Voyage de Syrie*, p. 189. Ante omnes vero conferendus hic Herodianus, qui lib. V, cap. 3, magnificentiam et celebritatem ejus templi luculente exposuit: (Νῶς αὐτῷ (τῷ Ἠλιαγαβάλῳ) μέγιστος κατισχύαστο αὐτοῦ, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργυρίῳ κεκοσμημένος, λίθων τε πολυτέλειᾳ. Addit, non indigenas solum Deum illum venerari, sed vicinos quoque Satrapas regesque barbaros, certatim quotannis splendida offerre munera. W.

Hic scindit juxta tellurem glaucus Orontes,
Nec procul Antiochi vagus interlabitur urbem,
Præstringitque undis Apamenæ jugera glebæ.
Fertilis hic cespes protenditur, arvaque amica

1095

1097. *Hic se indit juxta tellurem glaucus Orontes.* Sic Pith. e Ven. Melius ceperunt scripturam cod. Cusp. et Vad. legentes *Hic seindit*, quod etiam Anbr. præfert, et sic With. Quid autem Avienus? An voluit Orontem circa Emesam *terram subire*? Id si voluit, repugnat aliis. Strabo quidem, lib. VI, pag. 422: καθάπερ Ὀρόντης ἐν τῇ Συρίᾳ καταδύς εἰς τὸ μεταξὺ χάσμα Ἀπαμείας καὶ Ἀντιοχείας, ἀνατρέπει πάλιν ἐν μ' σταδίοις. At si subit inter Apameam et Antiochiam, certe non ad Emesam. Nihil etiam tale Dionysius, nihil Priscianus. Quid, quod codices quoque alio ducunt, in quibus *findit et scindit*. Legendum forte e 1 C. «Hanc findit juxta tellurem glaucus Orontes». Certe probabilius est, Avienum sequi Dionysium et Priscianum. SCHN.

1093. *Nec procul Antiochi vagus interlabitur urbem.* Urbs Antiochi dicitur, ut Ovidio Trist. I, 2, 79: «clara Alexandri nrbs»; Claud. in Eutr. II, 670: «Antiochi muni». In istis *Nec procul* minns accurate loquitur Avienus; sed mire tamen ille nti solet istis *procul et non procul*. Denique Orontes non *interlabitur Urbem Antiochi*, sed γαῖαν, vel regna. Sic enim Dionys. vs. 920: Ἀπαμείας, Ἀντιόχειο μέσση διὰ γαῖαν ὀρέων, et Priscian. 861: «Antiochi medius dirimit qui gurgite regna». SCHN. — De hoc loco corrigendo non cogitasse videtur Schrad. Quid si legamus: «Nec procul Antiochi vagus interlabitur arva». WASSERB.

— Sed similiter Avienus v. 112 urbem Massiliam dixit, ubi Dionys. v. 75 habet γαῖα Μασσαλίη. Igitur hic mos Avieni esse videtur, ut per urbem agros simul regionesque circa urbem significet. De Prisciani interpretatione dixi ad ejus v. 861. *Interlabitur urbem*, hoc est, quod mox vs. 1101 «interfunditur undis». W.

1094. *Præstringitque undis Apamenæ jugera glebæ.* Comparetur adpositus Strabonis locus, XVI, p. 1091, C. ἢ δ' Ἀπάμεια καὶ πόλιν ἔχει τὸ πλεον εὐερκεῖ· λόφος γὰρ ἵσταν ἐν πείδιω κοίλῳ τεταχισμένους καλῶς... καὶ χώρας εὐπορεῖ παμπόλλης εὐδαίμονος, δι' ἧς δ' Ὀρόντης ῥεῖ, καὶ περιτολαὶ συχνὰ ἐν ταύτῃ. Hinc paullo rectius, et Geographiæ convenientius, me iudice, scripsisset Avienus: «Hic scindit juxta tellurem glaucus Orontes, Præstringens undis Apamenæ jugera glebæ, Nec procul Antiochi vagus interlabitur urbem». SCHN. — Veneta vitiose *Præstringitur undis*. Cusp. et Vad. posuerunt *Perstringens undis*, sed Pith. cum Hudsono *Præstringitque*, quod præfero. Porro *Apamenæ* Cusp. habet, *Apamenæ* reliqui.

1095. *Fertilis hic cespes protenditur arvaque amica Sunt pecori.* Sic in Sereni frag. (sup. cit. t. I, p. 634) «Inquit amicus ager domino». Lucilius Jun. in Ætina, v. 260: «hæc herbis dignissima tellus, Hæc dura et melior pecori, silvisque fidelis»; et *silvam juvenis facilem* vocat Nemesianus, Land. Herc. v. 101. W.

Sunt pecori, in fetus facilis Pomona resurgit,
Et fecunda Ceres campo flavescent aperto.

Si rursus tepidum via deflectatur in Austrum,
Curva sinus Arabi succedent æquora propter.

Namque Arabas Syriæque solum sinus iste fluento 1100

Dividit, et tentis procul interfunditur undis :

Et tamen Eoos paullum inclinatur in axes

Usque in belligeri confinia flexus Elani.

Hinc tellus Arabum producit cespitem campos,

1096. *In fetus facilis Pomona resurgit. Infestus facilis Pomona resurgit* corrupte legunt Ven. Cuspin. Pith. facili emendatione Vad. expressit in *fetus facilis*. Ita etiam correxit Schrad. *Fetus* enim de arborum fructu dicuntur. Eadem vox pro correctione danda erat auctori vs. 355. Idem coniecit Huds. qui tamen edidit in *fructus*, quod nescio unde babeat. Denique in *septis* maluit Oddius, quod vellem aliqua prisca libri auctoritate firmatum esset, ut ederem. Sic enim *Pomona in septis* eleganter opponitur *Cereri in campo aperto. Pomona resurgit*, h. e. singulis annis renascitur, repullulat ad novos fructus ferendos. Solum, cap. 22 : « Thule larga et diuturna Pomona copiosa est », ad quæ Salmas. p. 177, a. B. *Pomona* est pomorum proventus, sicut *anona* unius anni fetus, quod de omnibus fructibus dicitur. Soma. Conf. v. 1188 ; et Calpurn. II, 33 : « Et matura mihi Pomona sub arbore ludit ». W.

1099. *Sinus Arabi* Cusp. et Pith. *sinus Arabum* fecit Vad. *sinus Arabis* Huds. sed Schrad. in uot. vindicat lect. *Arabi*. Vid. vs. 970.

1100. *Namque Arabas* Cusp. Vad. Pith. idque tuetur Schrad. contra

Huds. qui *Arabes* maluit. Porro *sinus iste fluente* Cusp. *fluente* Pith. *fluntur* adeo ed. Madrit. sed *fluente* Vad. et Huds. idque unice vertum esse ait Schrad.

1101. Pro *tentis* alios legere *lensis*, ait Huds. in Add. *interfunditur* ut supra vs. 1093 *interlabitur*.

1102. *Et tamen* Ven. Cusp. Pith. sed *Hic tamen Eoos* edidit Vad. quod fortasse melius.

1103. *Flexus Hanali* Pith. e Ven. *Helani* Cusp. et Vad. *Elani* scribere iussit Salmas. ad Sol. p. 342, b. A. idque sequutus est Huds. probat Schrad. In Græco Dion. v. 926, est ἔχρη Σελανίον, quod corrigendum esse jam monui ad Prisc. 867.

1104. *Hinc tellus Arabum*. Avienum existimo hic jam statim *Arabiam felicem* describere, et Dionysium sequi, licet aliter sentiat Salmas. ad Sol. p. 342, b. G. Hoc inde potest intelligi, quod post descriptionem generalem vs. 1111 subdit : « *Felici terra recumbit Tota solo : tellus hic semper fragrat odore Cespitem* ». Si ὀλίσθητον ab ipso initio non expressit, nulla id postulavit necessitas. Auctori tamen, neque minus Salmasio, nocuit mala distinctio. Distinguendum convenienter Græcis : « *Pars alia in primos qua senet porrigit*

Et latera ab gemino sale cingitur; adluit æstus 1105
 Persicus hanc, Arabumque sinus rigat æquore terram.
 His sua flabra polo spirant: nam Persicus Euro
 Turgescit vento, Zephyro sinus æstuat alter.
 Pars alia in primos quæ semet porrigit ortus,
 Et Notus insurgit qua nubifer, æquore Rubri 1110
 Tangitur Oceani; felici terra recumbit

ortus, Et Notus insurgit qua nubifer, æquore Rubri Tangitur Oceani. Scua.

1105. *Sale tingitur Ven. Pith. Huds. cingitur Cusp. et Vad.* quibus accedit cod. A. Atque hanc lectionem amplectitur Schrad. quia conveniat Dionysio et Prisciano. Fandem memorat Burmann. ad Ovid. Met. IV, 21, nihil tamen decidit. — *Adluit æstus Persicus.* Sic quidem habent omnes excusi. Sed ex cod. A. lego *adluit* pro *abluit*. Conf. Gronov. ad Sen. Herc. fur. 886: « Quodcumque adluitur solum Longo Tethyos ambitu ». Oudend. ad Front. I, 4, 7; Oudend. apud Abr. Gronov. ad Mel. p. 983; Oudend. ad Lucan. VIII, 810. Schu. — Sæpe *ablueret* et *adlueret* confusa sunt, non observata distinctione. Sic in Epigr. veteri apud Gruter. p. 1126, 8: « Ossaque funestis fluctibus *abluerunt* »; ex correctione Burmanni, pro *adluerunt*. Ed.

1106. *Arabumque sinus rigat æquore terram.* Omnes edd. habent *terras*: itaque Higtius pro *hanc* legit *has*. Quid præferendum sit, vix constituo. S. — *Æquore terras dederunt Ven. Cusp. Pith. Camers ad Prisc.* 876 corripit *terram*, eumque sequutus est Vad. neque aliter oportet legi, quia præcedit *hanc*, quod in nulla edit. aliter. Sic etiam citat Salm. ad Sol. p. 342.

1107. *Hic sua flabra omnes quidem edd. sed nullo, vel difficili, sensu. Optime vero emendat Schrad. His sua flabra polq spirant:* ex Dionysio, vs. 929: ἀνεμὸν δὲ τοὶ ἄλλοι ἐκέρτα. Sic plane supra vs. 558: « sortitaque marinora ventos Quæque suos, etc. »

1109. *Pars alia in primos qua semet Cusp. Pith. Parte alia Vad.* quod etiam vult Schrad. aut *Pars illa. Pars Asia in primos quæ conj.* Heins. inepte, Græco non inspecto. *Pars alia in primos quæ semet* edidit Huds. quod Schradero probatur, nec mihi displicet, quia Græco congruit; ausim tamen affirmare, convenientius Græco esse, si scribatur *Pars autem in primos*.

1110. *Notus insurgit qua nubifer,* ut vs. 642: « Qua se parte dehinc celsæ Notus erigit æthræ »; conf. notat. ad vs. 125. W. — *Et Notus insurgit quum nubifer Cusp. Vad. Pith.* cui *nubifer* est in A. utrumque rejicit Schrad. recipit vero *qua*, quod V. habet, et Hudsonus edidit, atque etiam Higtius probavit: quia *insurgere* non cum dativo.

1111. *Tangitur Oceani.* Sic omnes editiones; sed legendum *Tingitur*. Hoc probant præcedentia: « adluit æstus Persicus hanc, Arabumque sinus rigat æquore terram »; probat quoque Dionysii κλύζειν, quod interpres explicat βρίζεται. Priscian.

Tota solo: tellus hic semper fragrat odoro
 Cespitè: prorumpit lacrymoso stipite myrrha,
 Myrrha furor quondam Cinyreius; hic ladani vim

vs. 873: «Fluctibus Oceani pulsat et undique Rubri». Præcedit quidem v. 1105: «Et latera ab gemino sale tingitur», sed ibi emeodum monni cingitur. SCHÆ.— Sed oescio, an his æque defendi Tangitur possit, quod Avieno non minus ositatum est. Similiter Schraderus supra vs. 681 cingitur reponere pro cingitur volebat, non optima causa. Pro felici terra recumbit, Vadianus felix hæc terra recumbit, sed illud stylo Avieni dignius.

1112. Tellus hic semper flagrat odoro Cespitè. Sic habent omnes editiones, et edidit etiam Huds. sed puer corrigat fragrat, ut Higtius et Heins. ad Claud. de noct. Hon. et Mar. vs. 96. SCHÆ.— Vad. sic distinguit hoc versum: «felix hic terra recumbit, Tota solo tellos hic semper flagrat odoro», sed male. Deinde flagrat omnes edd.

1113. Prorumpit lacrymoso stipite myrrha. Heinsius prorepat: quæ lectionem etiam memorat Hudsonus. Ego prorepat non invenustum puto, sed quoniam codices vulgati servant, nihil moveo. SCHÆ.— Lacrymoso stipite myrrha. Sic Ovid. Fast. I, 339, «lacrymatas cortice myrrhas». Et de Myrrha, Cinyre filis, in arborem lacrymantem versa idem Met. X, 500: «Flet tamen, et tepidæ manat ex arbore guttæ. Est honor et lacrymis, stillatque cortice myrrha Nomen herile teoet». W.— Prorepat lacrymoso emeodit Heins. ad Claud. de N. Hoo. et Mar. 96, ubi legitur: «Tardaque sudanti prorepunt balsama

ligno». Sed hic etiam nonnulli codd. prorumpunt. Et nescio, qui magis placere prorepat possit, quum prorumpere de lacrymis et guttis vulgatum sit. Virg. Æo. VII, 459; Senec. Troad. 1156; Claud. Rap. Pros. III, 128.

1114. Myrrha furor quondam Cinyreius. Ita Salmas. in Solinum, p. 663. Vulg. et Cusp. Memyreus. Hms. — Dubito, cuiusnam huius emendationis tribus gloriam, an Salmas. ad Sol. pag. 669, h. C. an Heinsio ad Claud. Nupt. Hon. et Mar. vs. 96, et Ovid. Met. X, 435. Cf. et Muncker. ad Hygin. p. 106; Lact. p. 261. Notanda præterea singularis locutio, furor Cinyreius, pro furens in Cinyram. SCHÆ.— Vel, quæ præ amore in Cinyram furit. Sic in Epith. Ausp. vs. 37 (huj. op. t. III, p. 390. Ed.) Fauni dicuntur Dryadum deliria, h. e. quos delirare faciunt Dryades, vel qui amore Dryadum insaniunt. W.— Furor quondam Memyreus Ven. Pith. Hoc statim Camers ad Prisc. 876 emendavit Myrrha f. g. Cinyreius. Sic enim apud Ovid. Met. X, 369 et 712, virgo Cinyreia, et juvenis Cinyreius dicitur. Camertem sequutus Vad. edidit Cinyreius, similiter Huds. Idem viderunt Salmas. Heinsius, Munckerus a Schradero citati. Qui quum dubitat, cuiusnam huius emendationis gloriam tribuat, equidem laodo sinceritatem et liberalem animum viri, qui neminem velit sua lande fraudare, sed miseror tamen satum Camertis et Vadiani, qui meritis suis in Avienum tam prædarii consequi non potuerunt,

Vellera desudant, calami coma pullulat almi, 1115
Gignit humus casiam, concrescunt tura per agros,
Longaque fecundis pinguescit odoribus ora.

ut viro tam bono atque erudito innotescerent.—*Hic ladani vim Vellera desudant.* Avienus de ladano accepit illud ὅσον, quod est in versibus Dionysii 936 seq. quodque Priscianus non vertit, sed Græcum retinuit; *Namque thyo myrrhaque viget.* Nihil in versibus his Avieni est, quod τὸ ὅσον respondeat præter *ladani vim*, et sane ὅσον ita vertit. Sed quare ὅσον ladannum? Legerat Avicnus, Arabes ladano præcipue ad suffitus nti. Hinc τὸ ὅσον absolute positum hic pro ladano Arabico interpretatus videtur. Herodotus de ladano Arabiæ: Χρῆσμεν δὲ ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἴσθι. Θυμιάσθαι τὰ μάλιστα τοῦτο ἡράβειοι. Græcis τὸ ὅσον proprie idem, quod θυμιάμα. Quod igitur Arabes ladano ad odorem faciendum maxime uterentur, ὅσον κατ' ἐξοχὴν ita dictum accepit. SALMAS. Exerc. Plin. p. 669. b. C. Plin. XII, 17: «Arabia etiamnum et ladano gloriatur: forte casuque hoc et injuria fieri odoris, (odoratorum fruticum) plures tradidere». Wd.

1115. *Vellera defundunt.* Probo *desudant*, quod A. habet, et unde Heins. ita emendat ad Claud. de N. H. et M. v. 96. Amplius tamen considerans hæreo in voce *Vellera*. an hæc de πώγωνι (Dioscor. I, 128). Sed fortasse scribebunt *Jugera defundunt.* SCHÆ.—Plinius, l. XXVI, s. 30 scribit: «Ledon adpellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens». Sed au huc respiciant *vellera* Avieni, adhuc dubito. Interim quum ladanum fuerit gummi, ex frutice ledo

collectum, vellera haud incommodè intelliguntur de ipsa herba, vel foliis fruticis. Vid. vs. 936. W. — *Vellera defundunt* Ven. et Pitb. sed *defundant* Cusp. quod adparet corruptum esse ex *desudant*, atque olim jam Cam. ad Prisc. 876 vidit, ediditque Vad. Uude nullam dubium est, sic scribendum et legendum esse *bodie*, siquidem verbo eo in pari materia poetæ frequenter utuntur. Vid. Virg. Ecl. IV, 30; Calpurn. VIII, 77; Claud. Nupt. Hon. et Mar. v. 96. Ego fateor, et me quodammodo offendi voce *Vellera*, unde conjiciam, an forte *Vimina* legendum sit, quod ladani frutici convenire videtur. Claudian. l. c. «nec sicca frondescunt vimina costis». — *Calami coma pullulat almi.* Vide quæ notavimus ad Prisciaui v. 878, buj. operis nost. tom. IV, pag. 377. Ed.

1116. *Concrescunt tura*, i. e. multa simul, una, crescunt, ut vs. 484: «ad æthram Concrescunt Alpes»; et vs. 361: «aspera nusquam Culmina consurgunt».

1117. *Longaque fecundis pinguescit odoribus ora.* Heinsius *aura*. Sic: «pingues ab ovilibus auræ», et «se pingues tum candida flamma per auras Explicuit» Valer. Fl. VIII, 247. Ego tamen dubito. *Longa ora* melius dicitur, quam *longa aura*. Favet etiam τὸ *ora* Avieni v. 1218: «Attica qua pulchro tellus pinguescit Ilisso». SCHÆ. — Manifestum est *aura* perperam Schradero Friesemannum tribuere, ut multa sæpiusculæ alia. Ed.

Vera fides, illic femoris sub imagine partus
 Disrupisse Jovem penetralia; proderet ortus
 Ut sacer ætheria fulgentem fronte Lyæum.
 Nascenti Baccho risit pater, undique fulsit

1120

1118. *Femori sub imagine omnes edd. sed femoris ex Amb. legendum censet Schrad. recte.*

1119. *Disrupisse Jovem penetralia.* Mira quidem Schraderi videtur locutio *penetralia femoris*. — Nec tamen hæc inelegans, siquidem *penetralia* sequioris ætatis poetis haud raro de quibusvis interioribus corporis humani dicuntur, ut Mario Victori, Carm. ad Salmon. v. 28, « *penetralia cordis* », Prudentio Hamart. v. 898, « *Sanguinis et carnis penetralia* »; tautoque melius hoc loco, quia de partu sermo est, qui in thalamo et penetrali fiebat, et Valer. Flacc. VII, 325, « *thalami penetrale* » dicit. Ita phrasis *disrumpere penetralia* non caret auctoritate: nam Ovid. Pont. IV, 4, 27: « *Cernere jam videor rumpi penetralia turba* ». Wd. — *Femoris...* *Disrupisse Jovem penetralia.* Fabulam de Baccho Jovis femore incluso atque edito, præter Dionysium, multi tetigerunt poetæ, Orpheus, hymn. 47 in Sabazium; Euripides in Bacchis, v. 89 seqq. Ovid. Met. III, 310 seqq. Stat. Thebaid. VII, 166; Nemes. Cynege. v. 18 seq. Calpurn. X, 23 sq. Claud. Stil. III, 227. Conf. Heynii V. C. not. ad Apollod. p. 559 seq. Nysæ, urbe Arabiæ, Bacchum editum, et a Nysæis Nymphis educatum plerique poetæ tradunt, et cum his Herod. II, 146; Diodor. Sic. III, 64. Dissident historici alii, et Nysam Indiæ nominant, eique vicinum mon-

tem Meron, cujus nomen originem fabulæ de Jovis femore dederit. Sic Plin. lib. VI, cap. 21: « *Nysam urbem plerique Indiæ adscribunt, montemque Merum, Libero Patri sacrum: unde origo fabulæ, Jovis femore editum* ». Addatur Mela, lib. III, cap. 7, 51, qui Meron montem Jovi sacrum dicit; Curtius, VIII, 10, 12; Arrianus Ind. I, 2. Totam fabulam Heinsius a. pr. Aristarchi Sacri ex ipsis nominum argumentis probat ab Oriente in Græciam pervenisse, et ex femore Jovis editum nihil aliud significare, quam a Deo satum, Hebræo loquendi more. Wd. — *Disrupisse* Ven. et Cusp. *disrupisse* Vad. Pith. reliquæ.

1120. *Fulgentem fronte Lyæum... undique fulsit.* Ingrata hæc est repetitio. Scribi facile potuerat *Incensum* vel *luxit*. Sed tamen nihil mutare audeo, quia Avienus a talibus sibi non cavit. Et Bentleius talia in Lucano subinde mutaudo, male egit. Schen.

1121. *Nascenti Baccho risit pater.* Comparandus Virgilii locus, quem sine dubio respexit Avienus, Ecl. IV, 60 seq. « *Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem... cui non risere parentes, Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est* ». Quippe ut parentes adridere natis dicuntur, e quibus maximam lætitiā, et future omen felicitatis capiunt, ita et Dii ridere, vel etiam adspicere, quibus maxime favent.

Cælicolūm sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies: tellus effudit dives odores;
Villorum subitis tumuit pecus incrementis:

Sic Stat. Sil. V, 3, 121: «Proti-
nus exorto dextrum risere sorores
Aonides». Plura ejus rei ad Virgi-
lianum locum dixi olim in progr.
an. 1759 edito. Quæ deinceps di-
cuntur a Nostro de fulgore et sere-
nitate cæli, et de ubertate omnium
rerum, Bacchi natales subsequente,
ad soleunem eum poetarum morem
figuntur, quo Jovis fronte exilla-
rata etiam cælum serenari, et Deo-
rum, lætitiæ et voluptatis auctorum,
aspectu omnia circum circa re-
creari, ridere, virecere, exuberare
dicuntur. Talis est Bacchus, talis
Venus. Et Bacchi aspectum sic
descriptum videas apud Virgilium,
Georg. II, 390: «Hinc omnis largo
pubescit viuea fetu; Complentur
vallesque cavæ, saltusque profundi,
Et quocumque Deus circum caput
egit honestum». De Venere au-
tem illustris locus est Lucretii, I,
6 seq. quem respexit, nec male ex-
pressit Patricius, auctor Epithala-
mii Ausp. et Aell. Plura de Deo-
rum adventu aspectuque salutari
disputavi (in Excursu XXI ad Calp.
Ecl. X, v. 36, huj. operis tom. I,
pag. 563 seqq. Ed.) Wd.—Quibus
addi potest insignis locus Himerii
sophistæ, ann. 1792 editi, Orat.
XIII, 7, p. 598, ubi plane ad poe-
tarum morem scribit, Baccho ad-
veniente, ridere omnem terram, et
flumina mellis et nectaris erum-
pere. Ed.

1122. *Convexaque pura tetendit
Festa dies.* Schraderus hanc singu-
larem esse locutionem notat; mihi
tamen facilis sensus videtur: cou-

vexa pura teuduntur, festa illa die
orta, et *festa dies* pro caussa purio-
ris cæli extensi ponitur, licet pro-
prie sit adjunctum ejus. Sic vetus
125 dicebat Noster, *qua Notus axem
Humidus inclinat*, h. e. axis humi-
dus inclinatur, ubi Notus spirat.
Cæterum compares cum hac locu-
tione vs. 359: «blandus prætendi-
tur aer». W.

1123. *Effudit* habet Cusp. reli-
qui *effudit*, quod rectius est.

1124. *Villosum subitis tumuit pecus
incrementis.* Observa, Avienum etiam
in minimis Virgilium imitari. (Quam
rem, aut quem locum Virgilium, præ-
ter eum, quem ipse superiore nota
adduxi, respiciat, equidem non
intelligo. W.) Probo lectionem co-
dicis A. in quo *Villorum*. Vellera
enim crescebant, non oves. Et sic
Dionysius ipse v. 942: *Μῆλα δὲ καὶ
τίμας λαπίδας ἐπαρόντο πολλὰς* *subi-
tis* illustrabant Claudian. in Ruf.
I, 382: «subitis messor gaudebit
aristis»; et Calpurn. IV, 102: «Ad-
spicis, ut teneros subitis vigor
excitet agnos? Et nuper tonsis exu-
dent vellera fœtis»? Post hæc verba
in Calpurnio, duce cod. Mspto,
legendum arbitror: «Hoc ego (nam
memini) semel hac in valle notavi». *SCHN.* Conferri possunt, quæ ipse
notavi ad Calpurnii locum, a
Schradero citatum. W. — Vid. huj.
nost. op. tom. I, p. 460. *Villosum*
tamēn hoc loco citavit Wernsdorf.
Ed. — Tum considera locum Ho-
ratii, Carm. III, 16, v. 35: «mihi
nec pinguis Gallicis Crescunt vellera
pascuis».

Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
 Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit
 Largior: internis etiam procul undique ab oris

1125. *Ver habuere suum nova gramina*. Sic legisse videas Barth. in comm. ad Claud. p. 870, ubi ad probandum lætitiæ datorem Bacchum totum hunc Avieni locum recitat. SCHN. — Pithæus ex Veneta habet, eumque sequutus Huds. *nova framina*, vocabulum ignotum, quod explicare nescio. Cuspin. dudum cum Vadiano correxerat *nova gramina*, idque in Ambr. invenit probavitque Schrad. Alios legere *flamina* notavit Huds. quod non respuerim. Nam veris tempore novi et mitiores flatus ventorum ingruere dicuntur. — Vid. Pentadii EL II, 2, et adnotata ad h. l. huj. op. tom. II, pag. 320. ED. — Sed quoniam hic de largis terræ proventibus sermo est, quod etiam sequentia demonstrant, hinc equidem malim Cuspiniani antiquam lectionem *gramina* retinere.

1126. *Flore frequenti Pinxit terra sinus*. Hoc Avieni loco Pricæus illustrat Apuleii verba, Metam. X, p. 232: «quod ver in ipso ortu jam gemmulis floridis cuncta depingeret, et jam purpureo nitore prata vestiret»: additque aliam Sidonii, carm. 2: «flore perenni Picta, peregrinos ignorant arva rigores». SCHN. — Auctor Pervigili Veneris, v. 13: «Ipsa gemmis (pro gemmeis) purpurantem pingit anoum floribus»; et in epigr. de Laudibus Hortuli, Anth. III, 51, vs. 12: «Pinguntque terras gemmeis honoribus». Eleganter pingere terras flores dicuntur. Valer. Cato, in Diris, vs. 22: «Purpureo campos quæ pingit ave-

na colore». Vomanus, in epigr. apud Pithæum, lib. IV, pag. 170: «Ver pingit vario gemmantia prata colore». EN. — *Ac Nymphis unda cucurrit Largior*. Dionysius, vs. 943: αὐτομάτως δὲ κατ'ἑρρίον ὕδασι λίαναι: sic et Callimachus, hymn. in Del. v. 261: Χρυσῶν δὲ τροχίσσων πανταίριος ἑρρίον λίαναι. Barthius etiam ad Claud. p. 870 citat *Nymphis*. Mira vero locutio: Unda cucurrit largior Nymphis! *Nympha* pro *lympa* passim præfertur a Bronckhusio et Heinsio. Videatur hic ad Hcr. V, 31, ubi nostri etiam loci non est oblitus. Etiam apud Horat. Carm. III, 13, 15, Heinsius vult *Nymphæ*, non adsentiente Bentleio. SCHN. — *Ac Nymphis omnes exhibent edd.* Quod si genninum est, *Nymphis* tertio casu accipiendum esse arbitror, et *Nymphæ* nominantur a Poeta, quod Bacchus a *Nymphis* educatus dicitur, eæque hic sistuntur ita, ut fingi pingique solent, urnam effundentes. Unde nec ratio erit ulla, cur forte *lympis* reponendum putemus.

1127. *Internis etiam procul undique ab oris*. *Interna* ubique a Nostro opponi *maritimis* solent. Sic versu 1284: «Ut simul et glauci contingat gurgitis æstum, Et procul internæ perrepet jugera terræ». Suspicio hinc oppositionem esse ad præcedentia v. 1110: «æquore rubri Tingitur Oceani»; poetam autem adfirmare, non tantum ex *maritimis*, sed et *internis* oris amomum illatum: *internis* ergo minime mutandum in *externis*, licet

Ales amica Deo largum concessit amomum.

Extemplo Liber subnectit nebride pectus,

Dionysius ἀρουῖτων ἀπὸ νήσων. Variat enim sæpe Avienus. Sed considerans locum v. 1321: «Nam procul internis a sinibus aut adamanta Detulerint, etc.» dubito, an legendum illic sit *extremis*. SCHÆ.—Certe *internis* hic pro remotis, secretis, ignotis et desertis oris, quas nemo adiit, accipiendum videtur. Hoc suadet Dionysii ἀρουῖτων νήσων, ubi νήσων non de insulis proprie dictis accipiendæ videntur, sed de locis solitariis, vastitate interjacentium regionum seclusis, qualia Ægyptiis Αἰάντις vocabatur, de quibus egi Excursu IX ad Prisc. vs. 170; suadet imprimis Herodotus, quem sequi Dionysius solet, qui libr. III, cap. 111, narrat, incertam famam esse, quomodo aut qua in terra cinnamomum gignatur, nisi quod quidam velint, id gigni in iis regionibus, ubi Dionysius educatus sit, et ipsas cinnamomi festucas adferri a grandibus quibusdam alitibus ad nidos e luto constructos in præruptis montium locis et homini inaccessis. W.

1128. *Ales amica Deo largum concessit amomum.* Phœnicem intelligit, qui Soli sacer. Vide Salmasium, Exerc. Plin. pag. 283 et 391. Huns. Notandum est error Plinii, Hist. Nat. XII, 19, intempestive Herodotum (III, 111) vellicantis, quasi hic cinnamomum ex avium, privatim Phœnicis, nidis decuti dixerit. Castigarunt hunc errorem Salmas. ad Sol. p. 283 et 391, et Bouhier, Diss. Herod. p. XI, qui volunt, a Plinio in errorem inductum esse Avienum. Ego vero Avienum culpa libero, videnturque ipsi viri optimi vix

V.

inspexisse Avienum. Itaque singulare est, Plinio quidem hic injuria castigari Herodotum, Salmasio autem et Bouhierio Avienum! Ad ipsa verba quod adiunct, quum Dionysius v. 944 ἐπὶ νήσων memoret, sequutus de more Herodotum l. l. opinor singularem *Ales* ab Avieno poni pro plurali, quemadmodum aliis in locis sæpe factum. Sic v. 975 *celsa rupes*, ubi Dion. v. 805 ἐϋρία. Add. Avien. v. 1210, et Dion. 1016; Avien. 620, et Dion. 457; Av. 751, et Dion. 570. Denique vehementer falluntur, qui Deo hic explicant *Soli*. Hoc enim foret iueptum, quum de Baccho agatur. Opportune autem succurrit locus simillimus, v. 1003: «ritus Iaccho Linditur»; et v. 1007: «Caurorum quoque flabra Deo famulantia ludunt», i. e. Baccho, de quo antea. SCHÆ.—Fabulam de cinnamomo e Phœnicis nido excusso post Plinium etiam Statius adripuit, qui ad eam adludit, Silv. II, 6, 87: «Pharique exempta volucris cinnama». Vid. nost. ed. tom. I, p. 255. En.

1129. *Extemplo Liber Os hilarat, totaque celer diffunditur æthra.* Omisit hic Avienus versus aliquot Dionysii inde a vs. 950. SCHÆ.—Bacchus hilarare os suum blando lumine, eoque diffundi totam per æthram dicitur, quia si lætitudator vino creando est, etiam temperiem aeris cælique puri serenitatem, vino generando necessariam, debet inducere. Hinc, uti pro Sole habetur, ut apud Macroh. Sat. I, 8, ita maxime cæli, sole puro illustrati, symbolum est. Inde solennia Bacchi elogia apud poetas,

Effusasque comas hedera ligat, inde virentes

1130

Adtollit thyrsos, et blandi luminis igne

Os hilarat, totaque celer diffunditur æthra.

Sed propter Libanum terram sulcant Nabataei,

Chablasiique dehinc, Agreni rursus, et inde

Chatramis est tellus: Macæ vicina fluento

1135

quando e: g. apud Senec. *OEdip.* v. 404, «Locidum cæli decus» vocatur, et mox v. 408: «Huc adverte favens virgineum caput, Vultu sidereo discute oobila». Adde, quæ Ovidius habet de Baccho, *Met.* IV, 17: «tibi enim inconsumpta juvenus, Tu puer æternus, tu formosissimos alto Conspiceris cælo». Vid. nost. ed. tom. III, p. 291. *Ed.*

1130. *Effusus comas edere ligat*, sic Ven. *Effususque comas edere ligat* Cusp. *edera ligat* ed. Vad. *Effususque comas* Pith. et Huds. *Effusaque comas hedera ligat* Friesem. edidit, quæ lectio minime oimino placere potest. Ego vulgatam lect. *Effusasque* tueor, quam et antiquarum scriptura *Effususque* juvat, et locos Senecæ plane similis firmat, *OEdip.* vs. 403: «Effusam redimite comam nutante corymbo».

1132. *Hos hilarat* Vco. et Cusp. vitiose. Jam Camers ad Priscianum, vs. 883 correxit *Os hilari*. — Higtius pro *celer* conjecit *calor*, collato v. 949: *Μυδιόων, καὶ πολλὸν ἐπ' ἀνδράσιν ὄλεον ἔχων*. Locus est difficilis. Ioterim conferri potest illustrandi gratia Stat. *Theb.* lib. VII, 577: «si quando benigno Urbem iniere gradu (tigres Bacchi), domus omnis, et omnia sacris Tempa calent, ipsunque fides intrasse Lyæum»: item dicta Barthii ad Claud. p. 870. *SCHÆ.*

1134. *Chablasiique dehinc*: Editiones et MSS habent *Chaulasiique*

dehinc (sic etiam in scholiis ad Dionysiom. *Wh.*) Sola Hodsoniana habet *Chablasii*, quemadmodum Dionysius. Sed millies confuoduntur B et Y, B et V. *SCHÆ.* — *Chaulasiique* Pith. e Ven. *Caulasiique* Cusp. et Vad. — Andreas Papins in var. Dionys. lect. adfirmat quosdam codices habere *Χαλκάνοι*, quod in Prisciano quoque Aldious codex retinuit. *Ed.* — Pro *Agreni* Hudsonus et Higtius coojecerant *Agrai*. Favet his V. cujus auctoritate ea lectio potest recipi. Favet et Strabo, XVI, p. 1112, ex Eratosth. *Plin.* t. I, p. 338, 15; *Steph. Byz.* Multa tamen faciunt pro *Agreni*, et est hæc terminatio e vulgatissimis. Exemplo sint Atropateni, Arieni, Matieoi, Tibareui, Sordiceni, Emisemi, Setieni, (*Or. mar.* 624) et rel. *Agrai* autem V. D. sunt *Agreni*, quod nomen vitiose legitur in Xiphilini *Epit.* correctum Reimaro p. 1145. Sed id dudum fecerat Valles. ad *Amm.* XXV, c. 8, p. 336, plaudente Cellario, II, p. 625, quem miror non inspectum esse Reimaro. *SCHÆ.* — Porro *Agreni* Ven. Cusp. Vad. Pith.

1135. *Et inde Chatramis est tellus*; *Canæ vicina fluento Persidis accedit*. Ita Salmas. p. 349 et 350. Antes «Lybdaus est tellus Canæ vicioia fluento, Persidis accedent rutili, etc.» Quum io Ora maritima habemus canus oesperes, possumus canæ legere, et cum *Persidis* jungere.

Persidis accedunt : Rutili contermina ponti
Minnæi Sabathæque tenent; super impiger ampla

Huds.—Dionysius, v. 956: οἱ ἐν γαῖα Χαρπαγίς ἰνναίσι, κατὰ γαῖα Περσίδος αἰγῆ. Prisc. v. 887: « inde propinquat Chatramis, atque Macæ contra sunt Persidis æquor. Jain apud Nostrom, partim cum Salmasio, l. I. et Bocharto (cujus sententiam infra subijcio) legendum existimo: « et inde Chatramis est tellus: Macæ vicina fluente Persidis accedunt ». Interpretes apud Dionysium ita legerant v. 956, οἱ ἐν γαῖα Χαρπαγίς, ἡ δὲ Μάκαι κατὰ γαῖα Περσίδος ἀπὸς ἑνναίσι, quod vulgatur, suspectam faciunt valorem v. 955 et 958, quæ ingrata est repetitio: dein non regionis, sed populi est incolere, ἰνναίσι. Simillimus autem Dionysii locus vs. 746: οἱ ἐν γαῖα Σουγδίας, ἥ δὲ διὰ μέσσην Ἰλίουσιν ἰσπὲς ὄρες. Porro transponantur modo literæ, et e CAMÆ fit MACÆ. Macæ autem nominativum pluralem accipio de populi, ut Priscianus, non de promontorio, ut Bochartus. Ad vicina confer. locus similis in Phœnom. vs. 247: « Usque Ariadnæ sese vicina coronæ Lubricus inclinat ». Dubito etiam, an non legendum sit *fluente* pro *fluente*. Vulgatæ tamen favet vs. 880: « gemino vicina profundo »; et 1286: « Oceani vicina fretis ». Morem Avieni τὸ *accedere* constrictum cum accus. illustrat Oudendorp. Obs. Miscell. V, 74. Sic Descript. Orb. v. 704: « Indeque rursus Cyclades accedunt Asiam », et v. 337: « utque Syenem Cærus accedens diti loca flumine adulat »; et vs. 909: « Mardus fluit et procul ipsos Accedit Bactros ». S.—Valde variatus vexatusque hic versus est.

Venet. et Pith. dederunt *Lybdanus* est tellus *Camæ vicina fluente*. Cusp. *Cathramis est tellus Camæ vicina fluente*. Vad. *Cathramis est tellus Carre vicina fluente*. Camers ad Prisc. 887 legit: *et inde Chatramis, et tellus Carnæ vicina fluente Persidis*, et *Carnen* vel *Carnam* e Strabonis lib. XVI dicit esse *Minæorum*, qui in parte versas Rubrum mare sunt, civitatem. Bochartus in Phal. lib. II, cap. 20, contendit, pro *Camæ*, voce nihili, legendum esse *Macæ* vel *Maci*, scil. promontorio *Macarum*, quod adpellatur *Macæ* Ammiani lib. XXIII, cap. 6, pag. 398, atque ei Priscianus videtur *Macæ* apud Dionysium legisse. Vid. ibi not. nostr. Salmasius ad Solin. p. 350 corrigendum censet *Chatramis est tellus, Camæ vicina, fluente Persidis accedit*, pro vulgato *accedunt, Canam* emporium intelligens, ex adverso Persici æquoris situm in rubro litore. — Phil. Cluverius, Intr. Geogr. lib. V, cap. 24, *Canam* urbem ad mare Rubrum memorat. Ed.

1136. *Accedunt omnes antiquæ: accedit possit Hudsonus, Salmasii correctioni obsequutus.*

1137. *Minæi*. Sic Ven. Pith. In A. *Cenoi*. Dionysii edit. Μινναίον et sic Prisc. v. 888. Inde Huds. hoc loco *Minnaei*. Hæreo. Cæterum legantur verba Wesselingii ad Diodor. Sic. tom. I, pag. 209, et videantur Harenberg. in Misc. Lips. nov. V, 445; Strab. XVI, p. 1112; Plin. tom. I, pag. 339 (lib. VI, cap. 28), ubi ait, quosdam existimare, *Minæos* a rege Cretæ *Minos* originem trahere. Schæ. — Cluv.

Æquora desulcat glebæ ditis Catabanus.

Plurima præterea gens circumplectitur illic
Oram Arabum, muta sed degunt agmina fama,
Et numerus cunctis inglorius: inde Favoni
Qua plaga fecundis alit almos flatibus agros,

l. c. nominat Minæos et Sabæos, qui soli tus mittunt, et paullo infra urbes ad mare Persicum sitas *Saben* et *Sabatham* inemorât. *Sabas* habet Priscianus *versu* 889. Ed. — *Saba- thaque tenent*. Sic scribendum edendumque arbitror, monitus a Salmas. ad Solin. p. 348, b. G. et p. 349, h. C. qui inter alia: *Sabathas* Avienus Sabæos vocat ab urbe eorum *Sabbatha*, ut Sahæi a Saba sunt dicti. Holsten. ad Steph. voc. Σάβα. — Dionysio in Perieg. v. 959, Σάβαι incolæ ab oppido Σάβα. Avienus vertit *Minæi Sabathaque tenent*, ubi *Sabata*, qui et Stephano Σαβαίται. Nisi malis eum Salmasio legere *Sabathaque*, a recto Σάβαθα, vel Σάβαθα Ptolemæi, Arriani et aliorum. Vid. et Michaelis in Sp. Geogr. Ant. p. 191. Schæ. — *Minæi Sabæque* Cusp. et Vad. — *Superi, impiger* habent veteres Ven. Cusp. Vad. Pith.

1138. *Super impiger ampla Æquora desulcat glebæ ditis Cletabenus.* Salmas. ad Solin. pag. 353, b. D. — Dionysius vicinos facit Sabæis in his versibus (958), qui sic legendi: Ἀντὰρ ἑρυσθαίας πλεῦρον νείουσι θαλάσσης Μινναίοι τε Σάβαι τε καὶ ἀγγίγνοι Καταβηνοί. Perperam Κλαταβηνοί legitur in editis. Scriptum erat KATABHNOL. Nam A et A sæpe invicem permutantur. Unde postea adjecto E fecerunt Καταβηνοί. Nihil verius. — Hæc Salmas. Sic etiam in Dionysio et utroque ejus interprete

legit Bochartus, Phal. lib. II, cap. 26, qui tamen notandus, quod vitiose citat *dissulcat*. In Ven. pro *ditis* est *dives*. . . *glebæ dives Cletabenus*. Sed quum præcedat *impiger*, ne duo epitheta concurrant, præfero *ditis*. Denique vero monendum duco, v. 1138 legendum esse *Catabanus*. Sic enim V. (Etiam apud Prisc. 889. V. habet *Cletabani*). Sic Plin. VI, 28, lib. XXXII, p. 338; Solin. cap. 33, pag. 45. D. Cellar. pag. 598; Act. Lips. 1773, p. 400. Forte hoc nomen græcum latet apud Strab. p. 1113. A. Schæ. — Veneta corrupte *glebæ diteseit ciet avenus*. Unde sequentes Cusp. Vad. Pith. feliciter eruerunt *glebæ diti Cletabenus*.

1139. *Plurima præterea*, etc. Avienus hic forte nimis liberaliter nonnulla de suo addidit, quæ tamen vi oppositionis potuerunt elici. *Circumamplectitur* citat Heins. ad Virg. *Æn.* V, 312. Vid. vs. 95. Schæ. — Sic infra v. 1203: « Ipsa dehinc tellus quæ circumplectitur urbem ».

1140. *Muta sed degunt agmina fama.* Similes locutiones habes vs. 804 et 1389 seq. W.

1142. *Favoni Qua plaga fecundis*, etc. Illic pugnant sequentibus, vs. 1144 « duris eautibus », item « non ollis pabula tellus parit », item « glebas abrodunt jejunas ». Dionysius et Priscianus tantum scribunt *ad Zephyrum*: hoc sufficiebat. Avienus, dum paraphrasten

Barbara montivagos tellus extendit Erembos.
Hi vitam duris agitant in cautibus omnem,

agit, falsa loqui videtur. (Tale Avieni peccatum jam notavi ad vs. 137, et poterat pluribus locis notari. W.) Cæterum singularis est locutio, «plaga Favoni alit agros flatu». Comparari potest locus Senecæ, Herc. OEt. 622, tentatus ab Heringa: «Nec tamen omnis plaga gemmiferi Sufficit Istri... nec quæ Zephyro Subdita tellus, etc.» SCHÆ.
— *Fecundos alit almos fluctibus agros*: sic ed. Pith. *almis fluctibus* ed. Huds. Sed in notis Hudsonus: forsan *almis flatibus*. Burm. sec. ad Lactant. Phœn. v. 39: «*Fecundis fluctibus præferebat Heinsius. Sed almis flatibus*, ut reponerat Hudsonus, firmatur a vetusto cod. Mediolanensi, et probatum fuit Patruo meo ad Val. Flacc. VI, 340». Atqui Heinsius ad Ovid. VII, 532 legit *almis flatibus*, et in Add. ad Claud. p. 948. Sic et Higtius, et Withof. Atque hoc recipi forte posset codicis Ambr. auctoritate, et virorum doct. consensu. Verius tamen forte: *fecundis alit almos flatibus agros*. SCHÆ. — Et mihi hæc lectio, præter rationes a Schrad. adductas, e primæ editionis scriptura, quæ *almos agros* servavit, non parum confirmari videtur. Hanc quoque omni modo se præferre dicit Wasenb. Ed. — *Almus ager* frequens. Sic Virg. Georg. II, 330: «Parturit almus ager». *Fecunda* tamen *aura* aliquando dicitur. Ita Prisc. 978: «Fertilis hæc tellus secundis pascitur auris, Nam ventis semper florescunt rura secundis». Catallus: «Aura parit flores tepidi fecunda Favoni». Dionysius ipse adposite v. 1078: Αἶθε δ' αὖ λιπαροῖο γηγόνεας

ἰξ ἀνέμοιο καρποὶ τελειόουσιν. SCHÆ.
— *Qua plaga fecundos alit almos fluctibus agros*: sic Ven. Melius Cusp. et Vadian. *alit almis flatibus agros*.

1143. *Barbara montivagos tellus extendit Erembos*. Stephanus: Βάρβαρος εἰρηται παρὰ τοῖς νωτέρους ἔθνικώς, ἀπ' οὗ Βαρβαρία. ἔστι δὲ χώρα παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον. Sium Arabicum adcolebant Troglodytæ, Avallitæ, et Mossyli, post quos versus meridiem Barbari Æthiopes, a quibus *Barbaria* dicta. Marcianus de sinu Arabico: Παρουκῶσι δὲ τοῦτοι οἱ τα καλούμενοι Τρωγλοδυται, καὶ οἱ Αὐαλίται, καὶ προσίτι γὰρ οἱ Μόσσουλοι τὰ ἔθνη. Hæc omnia Τρωγλοδυτικῆς nomine comprehendi solita, anctor est Ptolemæus, cui contermina Barbaria. Quin et Τρωγλοδυτικῆν ipsam Veteres plerumque *Barbariam* indigitarunt propter vicinitatem. SALMAS. ad Solin. p. 561, b. E. Erunt forte, qui velint eruditissimum Poëtam eo respexisse (sc. ut proprie *Barbariam* intellexerit, i. e. τὴν Τρωγλοδυτικῆν). Sed quia sæpius vulgari sensu ponat, ut vs. 860, nec hic ab eo recesserim. Ad phrasim: «extendit Erembos», confer loca similia, vs. 493: «tum multa tenduntur parte Latini»; et v. 526: «Et super arenti tenduntur Iapyges agro». *Erembos* tæor versu 271, tum quoque auctoritate Hovieri et Geographorum, tamquam Steph. Byz. SCHÆ.—*Erembos* omnes editiones.

1044. *In cautibus omnes*: sic quidem omnes edd. sed Schrad. in A. invenit *omnem*, idque ipsum se conjecisse adfirmat.

Intectique artus erepunt ardua semper
 Culmina saxorum : non ollis pabula in usum
 Terra parit : glebas abrodunt more ferarum
 Jejunas herbæ, nec amicas frugibus ullis.

1145. *Erepunt ardua semper Culmina saxorum*. Sie ed. Venet. Pith. Trogn. Idem citat et similibus illustrat Heins. Adv. p. 372. *Erumpunt* Pith. Lugdun. et Genev. vitiose, recepit tamen Madrit. Oudendorp. ad Suetonium, Tiber. cap. 60, p. 441: « Avienus 1144 *erepunt*, ubi male in edd. nonnullis *erumpunt* ». Hudsonus in Addend. An *irrepunt*? Forte non male. Sie ter Apul. lib. III, p. 94 ed. Delph. VIII, p. 243: « irrepit cubiculum »; IX, p. 271: « lateuter irrepit ejus hospitium temerarius adulter ». Noster, Or. Mar. v. 530: « Dehiseit illic maximo portus sinu, Cavumque late cespitem inrepat salum »: nisi illic legendum *irrupit salum*. *Erepunt* autem forte ferri nequit. Nam τὸ *erepere* (Gronov. ad Senec. Phœn. 112) semper altius quid respicit. At Troglodytæ speens *subibant*, unde et ipsis nomen. Prisc. 892: « degit Erembum Speluncis genus infelix ». Vid. Strabo, XVII, p. 1184, C. Plin. V, 8; Hard. p. 341, n. 41; Virg. Georg. III, 376; Perizon. Or. B. p. 46. SCHÆ. — *Erepunt ardua* Cusp. Hudson. *Irrepunt* Vad. Qui *irrepunt* legendum censuerunt, permoti sunt eo, quod verbum *erepere*, escensionem fere significans, minus convenire speluncis Eremborum suffossis videbatur. Sed addit tamen Avienus *ardua culmina saxorum*, Erembosque ipsos vocat *monivagos* vs. 1143, adeoque recte usurpavit *erepere*, etsi hac dictione prodit, se curam non habuisse

moris Troglodytarum recte exprimendi. Confer interim v. 283 et 458.

1146. *Culmina saxorum* habet Cusp. quod Camers ad Prisc. 911 mutavit in *saxorum*, ut reliqui.

1147. *Glebas abrodunt more ferarum Jejunas herbæ*. Citat hæc Heins. ad Ovid. Met. XV, 92. Nihil autem tale Dionysius. Pro *abrodunt* in A. est *adrodunt*. Vid. Burm. Anth. Lat. tom. II, pag. 534, ubi *adrodunt* citat e correctione Heinsii, qui ad Ovid. Metam. XIII, 690, id ipsum *adrodunt* proferens, addit: « ita scriptus liber, non *obrodunt*: sic et apud Lueanum corrigatur ». Sed editi *abrodunt*, non *obrodunt*. (Forte vitium est typographicum. Wh.) Ad verba *more ferarum* similia loca suppeditat Prisc. ad Apul. Metam. p. 721, ut Cic. I de Invent. « Quum in agris homines passim bestiarnum more vagabantur, et sibi ritu ferino vitam propagabant ». Curtius, lib. III: « Delituisse inter angustias et saltus, ritu ignobilium ferarum ». *Vitam degere more feræ* Virgilianum est, Æn. IV, 551. *Jejunas herbæ*, h. e. expertes, *vacuas*, vel parum expletas. Sic Cie. in Orat. n. 106: « Jejunas igitur hujus multiplicis orationis aures civitatis acceperimus ». SCHÆ.

1148. Pro *amicas* non nemo *amictas* voluit, ut Ovid. Fast. IV, vs. 707, « vestitos messibus agros » dixit. Sed ipse Noster supra vs. 1095: « Fertilis hic cespes protenditur, arvaque amica Sunt pecori ».

Hinc ultra Libani rursum fastigia celsi,
Lux Hyperionio qua se sustollit ab ortu, 1154
Alterius Syriae limes jacet usque Sinopen
Gurgitis adtiguam; mediis hic impigra in arvis
Cappadocum gens est: propter freta turgida rursus
Assyrii juxta sunt ostia Thermodontis,
Et festina citis evolvitur unda fluentis. 1155

1150. *Lux Hyperionio qua se sus-*
tollit ab ortu. Hoc loco Burm. V. C.
firmat conjecturam, vel potius
emendationem indubitam, ut vo-
cat, Anthol. Lat. t. II, pag. 298,
ubi pro « Sol et Hyperboreo fulget
matutinus in ortu », legit « Sol
Hyperionio fulget maturus in or-
tu ». Utinam non addidisset: si
antem *matutinus* retineri placeat,
transponi posset: « Sol matutino
fulget Hyperion in ortu! » Nam
nec *Sol Hyperion* simul positi ferri
possunt, nec Hyperion (Ἰπριον)
ultima brevi. SCHN. — Sed *Sol Hy-*
perionius vocatur Nostro vs. 1309,
et in Phœnom. v. 396: « Hic Hyper-
ionii flagrat via solis ». W.

1153. *Propter freta turgida.* Hic
locus fugit Bentleium ad Horat.
Carm. I, 3, 19. SCHN.

1154. *Assyrii juxta sunt ostia*
Thermodontis. An Avienus sequitur
Dionysium v. 975, 1178? quem ta-
men errare dicit Cellar. Geogr.
Ant. II, 653. Sed eundem errorem
(si Diis placet) erravit Apollon.
Rhod. II, 948-965; Orpheus in
Argon. correctus a Wesselingio;
Val. Flacc. V, 110. Quid? quod
Diodorus Sic. II, 43, p. 155 tra-
dit, Scythas coloniam ex Assyriis
eo duxisse. Vid. ibi Wessel. SCHN.
Thermodoontis Venet. Cusp. Pith.
Thermodontis Huds. quod rectum
est. Vid. vs. 836, 950.

1155. *Et festina citis evolvitur unda*
fluentis. Cumulat epitheta. Similis
locus Phœnom. v. 49: « quo velut
aronis, Quem festina citis urget
Natura fluentis Lapsu continuo,
etc. » *Evolvi* dicuntur flumina, quum
in mare exeunt. Sic Or. mar.
vs. 679: « nostrum in mare, Et
Occidentem contuens, evolvitur ».
Vid. Voss. ad Mel. pag. 665, ed.
Gron. Videntur autem hæc de
Thermodonte dici. Et sane *celer*
vocatur Quid. Met. II, 249. Val.
Flac. V, 123: « Sævaque Thermo-
don medio sale murmura volvens ».
Latius de hoc flumine Dionys.
v. 774. Hic per occasionem tantum
memoratur Thermodon; adeoque
adsumptum aut ineptum est, ant
versus alio pertinet: neque quid-
quam tale Dionysius, aut Priscia-
nus. Immo Dionysius θινῶν habet de
Euphrate. v. 981. Omnia ergo fa-
vent transpositioni, ut versus collo-
cetur post 1163: « Inde Tere-
donie propter juga maxima rupis, Persi-
dis in pontum sparso cedit effluus
amni, Et festina citis evolvitur unda
fluentis ». Plane convenit descriptio
Herodoti, I, 180: Τὸ γὰρ μίσην
αὐτῆς ποταμὸς διέρχεται, τὸ σύνμα-
χον Εὐφράτης· ἔπειτα δὲ ἐκ Ἀρμενίων,
ἰὼν μέγας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς·
ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Εὐφράτην θάλασσαν.
Propiora quidem sic redduatur
Et festina citis evolvitur unda fluentis

Nec procul, adtollet qua se facis ardor Eoæ,
Plurimus Euphratæ manat liquor : iste feroci

et *citus æquora Tigris*; id unum tamen forte non retinebit Criticos, qui cogitent, toties id ab Avieno negligi. SCHN.

1156. Ad verba *facis ardor Eoæ* conf. vs. 54, 768.

1157. *Plurimus Euphratæ* Ven. Pith. *Euphratæ* Cnsp. *Euphratis* corrigit Camers ad Prisc. 911, quem sequitur Vad. sed *Euphratæ* recepit Hud. et tuetur Schrad. — *Euphratæ*, ut *Orestæ*, *Pyladæ*, *Philoctetæ*, *Thyestæ*, *Alcibiadæ*, *Gygæ*. Salmas. ad Solin. p. 295, a. G. Heins. ad Ovid. Her. VIII, 9. *Manat liquor*: sic ap. Prop. I, 6, 32: "Lydia Pactoli tingit arata liquor". SCHN. — *Euphrates*, qui nunc *Frat* dicitur accolis, in Majori Armenia exorsus, initio *Pyxirates* nominatur: ubi Taurum currentem irrupit, *Omira*, et mox ubi perfregit, *Euphrates*. Inde leva Mesopotamiam, dextera Syriam, Arabiam, Babyloniamque radens, in plures alveos dispergitur; quorum uno Seleuciam et Tigrim petit; altero, qui Regius dicitur, Babylonem permeans, in paludes Chaldaicas distrahitur; transvectusque, quondam suo ore in mare evolvebatur: postea vero ab accolis agros rigantibus præclusus, non nisi per Tigrim delatus. Increscit Nili modo, statis diebus, ac Mesopotamiam inundat. Tigris vero, de quo infra, in majori quoque Armenia oritur; qua tardior fuit *Diglito*, unde concitatur a celeritate *Tigris* (ita adpellant Medi sagittam) incipit vocari. Citra Seleuciam divisus in duos alveos insulam efficit hand modicam, quam v. 1181, Noster *Interamnem* vocat. Ubi remeare

aquæ, Pasitigris adpellatur, moxque in lacus Chaldaicos cum Euphrate se fundit; inde vasto alveo profusus infertur mari Persico. ED. — *Feroci fusus ab Armenio* Cusp. *feroci Armenia* Cam. l. c. Vad. Pith. Hud. Sed hic in Add. ait: Potius *feraci*: quam conjecturam etiam habuit Withof. — *Iste feroci Fusus ab Armenia*. Alii præferunt *feraci*. Et sic Sannaz. de part. Virg. II, 126: "regna illa feracis Armeniæ". Sane Dionysius, vs. 1001: λιπαρὴν χθόνα ναυστάουσαν ἄνθρωποις ἁρμύνοι. Cland. Epigr. 20, 5, de Equo: "Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis". Intercedit vir doctus (Oudendorpinus puto) qui in Obs. Misc. I, p. 376: "Oddius corrigit *feraci*; sed vix crediderim auctorem aperte voluisse contradicere Dionysio: ἁρμύς εἰς δὲ δαῶτας. Statius, Silv. I, 4, 79: "arcuque horrenda fugaci Armenia"; et V, 2, 40: "Quæ suspecta fides, ant quæ fuga vera ferocis Armeniæ". Addit Barmann. "Neque ego credo *feracem* Armeniam recte dici, quæ magnam partem horrida, montana, et frigore et nive infesta est, ut ipse Xenoph. lib. IV ἄναθ. p. 327 et 329. "Ego, si legeretur *feraci*, forte non mutarem; nunc alia res est. Nota tamen, Euphraten fluere ab Armenia majore, quæ frigida, nec ferax. Minor contra mitior, multis gignendis apta. Michael. Sp. G. pag. 78. Igitur *feroci* forte præstat. Frigidissimam esse testantur etiam Wessel. ad Anton. Itin. pag. 216. Tournefort. Itinerar. III, pag. 106, 107, 117. SCHN. — Vide, an *feroci* potius conjungendum sit cum *antro*, ut *ferox antrum fluvii sit*,

Fusus ab Armenia vastum caput exserit antro,
Inque Notum primæ protenditur agmine molis;
At matutinos iterum conversus in axes,
Dividit inserto mediam Babylona fluento:
Inde Teredoniæ juga propter maxima rupis
Persidis in pontum sparso cadit effluus amni.

1160

quod ferociter et vehementer undas effundit, quemadmodum ipsi fluvii feri aut truces dicuntur. Vide notata ad vs. 343. W.

1158. *Feroci Fusus ab Armenia vastum caput exserit antro.* Consideranti lectionem variantem codicis Ambr. in quo « iste feroces Rursus ab Armenio vastum caput exserit antro », subnata mihi hæc conjectura est : « iste ferocis Rupis ab Armeniæ vastum caput exserit antro », quod responderet Dionysii ἀπ' οὐραίων Ἀρμενίου. Huic tamen conjecturæ non multum ipse tribuo; et vulgatum defendi potest tum aliis, tum loco Or. mar. 384 : « Tartessus amnis, ex Ligustico lacu Per aperta fusus »; nec non v. 636 : « Effusus ille, et ore semet exigens Hiantis antri, vi truci sulcat sola ». Compara porro Descr. Orb. v. 423, 876; Lucan. V, 598. SCHN. — *Caput exserit antro* : sic sæpius Noster de fluminibus, nt vs. 423, 876, 1290.

1159. *Inque Notum primæ, etc.* Adparet etiam in his nonnulla imitatio Herodoti, lib. I, cap. 180 : τὸ γὰρ μέγαν αὐτῆς ποταμὸς διαίρει, κ. τ. λ. ad quem locum legenda sunt verba Wesselingii de cursu Euphratis. Et Salmas. ad Sol. p. 443, a. A. sic : « Dionysius Periegetes, qui Severi temporibus vixit, recentem magis, quam veterem de Euphratis cursu opinionem sequitur : quippe quum oriri dicat ad Orien-

tem Cappadociæ, adversum Meridiem semper currere, donec ad Orientem se convertat, ubi Babylonem adire properat ». Tournefortius nihil novi videtur adferre. Quod in Dionysio legitur πρώτον, Avieni primæ exprimit. SCHN. — Sed mihi dubium non videtur, quin sit legendum : « Inque Notum primo protenditur agmine molis ; At matutinos, etc. Wb. — At probat Wernsd. quum vulgatæ habeant Et matutinos.

1160. *Matutinos iterum conversus in axes.* Pariter supra vs. 438, de Istro : « in Eoos autem convertitur axes ».

1162. Quæ hic rupes vocatur Teredon, aliis nominatur πῶλε, nt Strab. ex Eratosth. ut videtur, pag. 143. A. urbs Amm. Marc. p. 286; vicus Plin. I, pag. 336, lib. XXIII Hard. SCHN. — *Juga præter maxima* omnes habent edd. sed propter maximam ex auctoritate Dionysii legendum esse Schraderus contendit in præf. ad Emend. p. 57, et Obs. p. 49.

1163. *Cadit effluus amnis.* Verum est amni; quod exhibet Ambr. Imitatur Virgilium, qui in fine versus amni. Et sic Horat. Sat. I, 10, 62 : « Quale fuit Cassi rapido ferventius amni Ingenium ». Conf. Bentr. ad Horat. Sat. I, 5, 72; Drak. ad Liv. IV, 244, 616, et de aliis pag. 284. SCHN. — Huc usque processerunt Viri doctissimi. Jo. Schraderi curæ in Avieni Descript. Orb.

Hunc super, in septem quantum via carpitur ortus
 Cespitis extenti spatiis, citus æquora Tigris
 Prona rotans, et saxa jugis avulsa supernis,
 Et totas late celeri trahit agmine silvas.
 Quin et vasta palus medio distenditur agro;
 Maximus hanc fluctu Tigris secat: intrat aperti

terræ. Ad reliqua habeo tantum ejus conjecturas aliquot subitarias, brevissime notatas in schedula, tum paucas alias Abr. Ortelii, Andr. Schotti et P. Scriverii, collationi veteris Mspti Avieni adscriptas, quas in schedis Schraderianis repertas benigne mecum communicavit V. C. Ev. Wassenbergbius. Igitur sequentibus adnotationibus nostris multum decedet ubertatis, quam prioribus aderat. Enimvero properandum est, et reliqua breviori gyro peragenda. W. — *Cadit effluus amnis* Ven. Cusp. Pith. *amni* vult Camers ad Prisc. 911: idemque exhibet Ambr. atque edidit Vad. *amne* scribit Huds.

1164. *Nunc super* Ven. et Cusp. vitiose. *Hunc super* correxit Camers ad Prisc. 911, quem sequitur Vad. Pith. et reliqui: *super* notat *ad Orientem*: ut congruat Dionysio, qui vs. 983: *Τὸνδὲ μὲν τίς αὐγῆς*, et Prisc. vs. 911: «Hujus sd Auro-ram». — *In septem quantum via carpitur ortus Cespitis extenti spatiis*, h. e. quantum spatii terrestri itinere, vel pedibus, absolvi potest in septimum usque diem. Conf. Prisc. vs. 911. Phrasis *via carpitur* pro simplici verbo *itur* vel *pergitur* accipienda est. W.

1165. *Cespitis extenti spatiis omnes vetustæ*. Solus Camers legit *spati*, quod, genitivis adeo cumulat, sensum impeditiorem reddit, etiamsi *spatii* trahatur ad *quantum*.

1166. *Avulsa supremis omnes habent* edd. *superbis* e codice vet. defendit Heins. Adv. II, 2, p. 111, et confert Or. mar. vs. 322: «Sacrum superbas erigit cautes jugum»; et vs. 494: «Juxta superbum mons Acer caput exserit». Sed non eadem ratio his locis est. Igitur magis probo, quod Heinsius ad Ovidii *Metamorph.* lib. VIII, 553, legit, «jugis avulsa supernis». Ad *rotans* conf. v. 432.

1167. *Celeri trahit agmine silvas*. Hæc descripta rapiditas Tigridis additamentum est Avieni, qui dare se talibus descriptionibus libenter solet, et fortasse respexit Ovidianam, *Met.* VIII, 550 seqq. *Rapidus* Tigris audit Horatio, *Carm.* IV, 14, 46, et Lucano, III, 256, et Dionysio, vs. 983, *περὶ τὴν ἀνιστοῦ ἀπὸ τῶν*. Solinus, cap. 37: «Primo pigre fluit, non cum suo nomine; at quum fines Medorum invectus est, Tigris statim dicitur; ita enim nominant Medi sagittam». Vid. Strab. XVI, p. 1082. W.

1168. *Quin et vasta palus*. Tigris primo quidem Arethusam lacuni transvectus, occurrente Tauro monte specu mergitur, et rursus erumpit. Lacum deinde Thospitin transit, et in cuniculos mersus post xxv millia pass. redditur. Ev.

1169. *Pithæus cum Ven. et Cusp. versum maucum exhibent: Maximus hanc fluctu Tigris intrat, aperti Terga lacus*. Camers ad Prisc. 911

Terga lacus, stupet unda silens, tacitæque recumbunt
Æquora Thospitis; solidarum denique more

1171

implet *Maximus hanc annis fluetu Tigris intrat aperti*. Vadianns sic: *Maximus hanc fluetu Tigris secat: intrat aperti Terga lacus*: quocum plane convenit Cælius in adnot. ad Dionys. Heinsius ad Ovid. Met. XIII, 903 rescribit *Tigris insecat*, idque ait se ex vetusto codice revocasse. Sed mihi non videtur Avienus, qui paullo ante *Tigris* prima longa posuerat, hic primam corripiuisse. Itaque si Heinsius *insecat* in suo codice vidit, potius lectio *Tigris secat*, quam Vad. et Cælius statuerunt, eo confirmari videtur. Hudsonus ait, se vocem *mox*, quæ in editis deerat, ex conjectura inseruisse, ediditque *Maximus hanc fluetu Tigris mox intrat*: Witbofius conjecit *Tigris celer intrat*. Sed utraque lectio propterea non admitenda videtur, quod in ea verbum *intrat* separatur a sequentibus, quorum sensus, hoc retracto, non constat. Quid enim? *Unda silens stupet terga aperti lacus* qui dici potest? et quæ causa stupescantis undæ esse potest, quod habeat *terga lacus aperti*, qualia sunt omnium lacuum? Sed nimirum hoc stupet unda, quod Tigris aperti terga lacus intrat, quemadmodum supra Noster v. 253 dixit mare Argo naveu intrantem stupuisse: *Huc mirante salo*, etc. Igitur tuenda lectio et distinctio est, quam Vadianus, Cælius et Heinsius statuerunt, et nos in texto expressimus.

1170. *Tacitæque recumbunt Pith.* Huds. *taciteque* Cusp. Vad. *tacitæque residunt* vult Heins. ad Ovidii Met. XIII, v. 903, qui librum antiquum *recedunt* exhibere ait, nec

tamen vulgatum *recumbunt* respuit, quod et Witbofio magis placet.

1171. *Æquora Thospitis*. Hunc lacum Arethusam vocat Plinius. Infnit, inquit, Arethusam omnia illata pondera sustinentem. Strabo *Thopitin et Arsanam*. Sed alius est Plinio *Thospitis*. Ptolemæus in Armenia majore tria ponit stagna, Lycintin, Arsissam et Thospitin ab urbe Thospia. Sed quoniam in excuso legeretur *Thosippes*, atque hæc vox ad Thospitin magis accederet, *Thospitin* adposuimus. Dionysio *Thomitis* dicitur, nisi vitium in exemplari est. Oarell. in collat. MS. Duos lacus pertransit Tigris: alterum in Armenia majore haud longe a fontibus suis, quem *Arethusam* vocari Plinius ait: alterum ab exitu Tauri, qui *Thospites* appellatur. Antiqui geographi, qui in exitu Tauri fontes ejus ponunt, unius tantum lacus meminere, per quem transeat Tigris, atque hic est *Thospites*. In antiquis Plinii codicibus vocatur *Tepitis*. Strabo cum Dionysio vocat Θωπίτιν λίμνην. Avienus, qui Dionysium latina paraphrasi reddidit, *Thospitin* tamen vocat, non Thonitum: « tacitæque recumbunt Litora Thospitis ». Ita enim scribendum. Salmas. ad Sol. p. 488. W. — Idem tamen p. 490 citat « *Æquora Thospitis* », et hoc sequitur Wernsd. cum Huds. Cæterum cum Wernsd. sententia bene consentiunt quæ notavi supra vs. 1168. Ed. — *Æquora Thosippes* Pith. ex Ven. *Æquora Thomites* Cusp. *Thonites* Vad. et Cælius, quod Dionysio quidem et Prisciano accommodatum est, nec tamen pro ge-

Riparum stagni facies incisa quiescit,
 Invectumque sibi cohibens altrinsecus amnem
 Stat disclusa palus. Sic Elidis incola pontum
 Dissicit Alpheus: pelago sic inserit undas
 Illæsum optatæ flumen ducens Arethusæ.

1175

nitivo positum sic recte se habere videtur.

1172. *Solidarum denique more Riparum stagni facies incisa quiescit.* Paribus verbis scissum mare Rubrum, Hebræis transeuntibus, describit Prudentius, Cathem. V, 65: «Præbent rupta locum stagna viantibus, Riparum in faciem pervia: sistitur Circumstans vitreis unda liquoribus, Dum plebs sub bifido perment æquore». W. — *Facies incisa* * quiescit Ven. et Pith. in *seista quiescit* corrigendi consilio scripsisse videtur Cuspin. sed melius Vad. *incisa*, h. e. *divisa*, sicut et codex Msptus bibliothecæ Ambr. habuit, et Cœlius olim legit, et Hudsonus edidit, et Withofius conjecit. Sic Noster supra v. 336: «Hic qua secretis incidit flexibus agros»; et v. 964: «cyanei qui dissicit æquora Ponti». Heinsius quidem ad Ovid. XIII, 903, quia cod. Ambr. *incisa* habet, inde corrigit *facies inelusa quiescit*, sed nec omnino damnat *incisa*. Denique cod. Ortel. *intacta quiescit*, quod vix aptum videri potest.

1173. *Altrinsecus omnes Pith.* Et vulgo *amnes*, inquit Hudsonus, quæ lectio si vera esset, tum legendum *invectosque*. Sed dudum Cusp. et Vad. scripserunt *amnem*.

1174. *Incola Elidis Alpheus* fere hoc versu in eum modum dicitur, quo Tiberis cultor Latii apud Grat. Cynege. v. 38. W.

1175. *Dissicit Alpheus.* De Alpheo

Elidis fluvio, quem supra vs. 570 *sacrum* vocabat Noster, et quem ferebant transire per mare, et in Sicilia fonti Arethusæ misceri, locum insignem Senecæ protulimus ad fragmentum Lucilii Jun. (hujus op. nost. t. III, part. I, p. 206. Ed.) Et ab aliis Alpheus cum fluvius similis naturæ, sigillatim Tigri, confertur, ut a Plin. lib. II, cap. 103. Conf. Virg. Æn. III, 694: «Alpheum fama est, etc.» W. — *Dissicit* habent edd. Pithæi secunda Lugd. et Madrit. quod est ex intempestiva correctione præscæ scripturæ. Nam *Dissicit* præferunt Cusp. Vad. prior Pith. ed. Paris. quos æquiquit Hudsonus. Id verbum jam pluribus Avieno vindicavimus ad vs. 925 et 964.

1176. *Illæsum flumen*, h. e. *salsa maris unda non temeratum*, *optatæ ducens Arethusæ*, h. e. *adducens vel trahens quasi amantem in optatæ amplexum Arethusæ*. Nenipe amores Alpei et Arethusæ fingebant. Quomodo Ovid. Am. III, 6, 29: «Quid? non Alpheon diversis eurrere terris Virginis Arcadiæ certus adegit amor?». Illustrat amplius Statius, Silv. I, 2, 203: «Tumidæ sic transfuga Pisæ Aunis in externos longe flammatus amores, Flumina demerso trahit intemerala canali, etc.» Et Ann. Marcellinus, lib. XV, cap. 4, p. 81: «Alpheus oriens in Arcadia, cupidine fontis Arethusæ captus, scindens Ionium mare, ut fabulæ ferunt, ad usque

Ergo per et stagnum vehitur celer amnis apertum,
Hoc elapsus item vim proni gurgitis urget.
Non alium tantus rapit impetus; haud ita quisquam
Spumescit fluctus, neque tantos ulla fragores
Unda ciet. Medio quæ tellus funditur agro,
Hoc Interamnis nomen tenet; ut situs illam
Flumine præinctam gemino per aperta locavit.

amatæ confinia progreditur. Marcellinus ibi Alpheum comparat cum Rheno lacum Brigantinum permeante. W.

1177. *Ergo per et stagno vehitur celer amnis aperto*: sic Ven. et Cusp. cum cod. Ortel. sed *stagnum apertum* corrigit Camers ad Prisc. 911 et 916, idemque dederunt Vadian. Pith. et reliqui.

1179. *Non alium tantus rapit impetus*. Similia de mari Ægæo Noster supra v. 191. W.

1180. *Neque tentos ullo frigores* Cusp. et edit. Pith. prior: *tantos* corrigit Camers ad Prisc. 916: et sic Vad. et edit. Pith. Lugd. cum reliquis.

1181. *Unda ciet medio quæ tellus funditur agro*. Sic absque distinctione scribunt Cusp. et Pith. sed Vad. jam distinxit *Unda ciet. Medio quæ*, etc.

1182. *Hos inter amnis nomen tenet: aut situs illam*: sic Ven. et quæ priora verba conspirat Cusp. *Hæc inter amnes* cod. Ort. Mutavit Camers ad Prisc. 916, et Vadian. *Hos amnes inter nomen tenet, ut situs illam*. Salmas. ad Sol. pag. 492 parum a Vadiano discedit, legens *Hos amnes inter nomen tenet; at situs illam*: addit rationem, quod vulgatam *Hos inter amnis* versus respuat. Edidit lectionem Salmasii Hudsonus, et sic explicat: «Tellus, quæ medio

agro hos inter amnes funditur, inde nomen tenet». Withofius similiter coniecit, vel *Hos inter latices nomen tenet, ut situs illam*. At male docti viri hoc loco antiquam scripturam deserunt, neque vident, Avienum vitii admittendi veniam sibi sumere maluisse, quam nomen, quod Mesopotamiam exprimeret, corrumpere. Et Schraderus in æli. probavit *Hoc Inter amnis nomen tenet*. Major variatio est in sequentibus: *aut situs illam* Ven. et Pith. *aut situs illam* Cusp. *ut situs illam* Camers et Vad. *at situs illam* Madr. *ot situs illam* Salmas. Notabilis præterea est lectio cod. Ortel. *nam Deus illam*, cui Ortelius ipse adscripsit recte: neque tamen eam versus admittit. Ingeniosa etiam Schraderi, qui in schedis notavit: *hoc Syrus illam Flumine præinctam gemino per aperta vocavit; confertque versum 245: «Scythia late barbarus oras incolit, et matrem Ponti cognominat illam»*. Sed hujus conjecturæ neque in scriptura antiqua, neque in Dionysio magnum præsidium, atque etiam hoc impeditur, quod verba *per aperta* ei non bene conveniunt. Consideratis omnibus planissima mihi lectio videtur, quam antiquæ Veuettæ et priorum correctorum scriptura offert: «Hoc Interamnis nomen tenet, ut situs illam, etc.»

Non qui lanatum longo pecus educat agro,
 Aut qui cornigeri ductor gregis arva pererrat, 1185
 Gramina qui pastor simis petit apta capellis,
 Quique cavo solers cominittit semina sulco,
 Quem Pomona juvat, quem ramis æsculus altis
 Illicit, et pingui dependens subere glando;
 Brachia Nysæi qui palmitis ordine justo 1190

1184. *Non qui lanatum*, etc. Describuntur tria genera pastorum, opilio, bubulcus et caprarius. Camers ad Priscian. vs. 916 scribit: « Quod ait Avienus *Non qui lanatum*, etc. longum hyperbaton est: *Ductor qui educat lanatum pecus longo agro... non spreverit hos salus*, etc. » quasi sola hæc verba *Non qui lanatum*, ad vers. 1193 recurrant, cætera, quæ pluribus versibus intercedunt, temere et importune inserantur. Sed longa et continua hæc est enarratio pastorum omnis generis, agricolarum, olitorum, vinitorum, fabrorum et artificum, ad versum usque 1193, quos omnes dicit his in regionibus proventus terræ, fructus et materiam suis usibus aptam invenire; hoc est, terram hanc per omnia esse feracissimam, quod et infra subijcit: « nihil indigna subtrahit ora ». W.

1186. Cuspis vitiose habet *qui pastor sinus petit*, quod jam Camers ad Prisc. 916 correxit *simis petit apta capellis*.

1187. *Quique cavo solers omnes* edd. at Heinsius ad Ovid. Fast. I, 351, ex veteri libro Mediol. *gravi sulco* scribit, hoc est, *gravidus*: quæ lectio mihi parum probatur: nam cui sulco primum committuntur semina, is *gravis* dici non potest, ut *cavus* potest, id est, effossus,

apertus; quod ab ipso Avieno confirmatur, qui supra v. 808 *cavi metalli venam* pari ratione dixit.

1189. *Subere glando omnes* edd. Camers tamen ad Prisc. 916 vult *subere glandis*, citatque Servium ad hoc Virgilii, Georg. IV, 81: « Nec de concussa tantum pluit ilice glandis ». Sed Servius ibi nihil aliud, quam: « Erit nominativus hæc *glans* ». Itaque genitivum habet *glandis*, quem nescio quomodo intrudere Camers versui Avieni posuit. Vadianus etiam *glandes* posuit, quod minime aptum, nisi *pendentes* scribatur. *Glando* pro *glans* singularis forma est Avieno usitata. Vid. vs. 285. Pro *subere* Withofius legebat *ubere*, nullo, ut puto, commodo. Friesemannus V. C. monet, legi etiam: « Illicis e pingui pendentes robore glandes »: sed qui ita legerit, nondum inveni. Et certe non optima emendatio est. *Subere* simpliciter accipiendum videtur de ilice: nam quod proprie ita dicitur genus, *glandem* pessimam habet, ut scribit Plinius, XVI, 7.

1190. *Brachia Nysæi palmitis* sunt vites, et describitur vinitor, qui stirpes justo ordine et rectis viarum lineis disponit. Virgil. Ecl. I, 74: « Insece nunc, Melibœe, puros, pone ordine vites ». Et plenius eum ordinem describit Georg. II, 277 seq. Conf. vs. 500. W. — *Nysæi*

Digerit, aut tectis si quis dolat impiger ornos,
Vel salis in fluctus qui cymbam navita texit,
Spreverit hos saltus: nihil indiga subtrahit ora:

Cusp. *Nysæi* Pith. ed. Lugd. *Nysæi* Pith. ed. Paris. *Nysæi* Huds.

1191. *Tectis dolat ornos*, i. e. ut tecta fiant, vel ad tecta construenda. Sic loquuntur tali in re. Virgil. *Æn.* I, 425: « Pars optare locum tecto »: item: « hic alta theatris Fundamenta locant ». W. — Sed latine quoque dicitur *dolare tecta de ornīs*; ut Anthol. Lat. lib. VI, epigr. 64, vs. 9: « me fuste de rudi vilem Manus sine arte rusticæ dolaverunt », sic Scaligero et Grævio corrigentibus. Ibid. ep. 10: « lignum rude villicus dolavit ». Et apud Mart. VI, Ep. 49: « Non sum de fragili dolatus ulmo ». Ed. — Pro *tectis si quis dolat* lectionem nescio cujus adducit Friese, *sectas si quis dolat impiger ornos*, qua sane sententia auctoris corrumpitur. Nam hic tectorum pariter, ac navium constructionem significare vult.

1192. *In fluctus qui cymbam navita texit*: sic Cusp. Vad. Pith. utraque ed. Corripit hunc locum Hudsonus, dum pro *texit* reponit *rexit*, nullo, vel saltem parum idoneo sensu. Dicit auctor, in his saltibus materiei satis esse ei, qui domum ædificare, vel navem fabricare et struere velit. Ab initio satis longæ periodi constat sibi in præsentī tempore. *Texere* autem cum compositis proprium in hac re vocabulum esse, tam apud historicos, quam poetas, sæpissime ostenderunt viri docti. Ipse Avienus, *Ora mar.* vs. 103: « Non hi carinas quippe pinu texere Fecere morem »; et v. 378: « Ut planiore texerent fundo rates ». In *fluctus* vero significat *ad navigan-*

dum; quomodo apud Lucan. lib. I, 306: « In classem cadit omne nemus »; ubi vid. Oudendorp. uti ad lib. X, 492: « Junctis in bella cariniis ». Ondend. in Obs. Misc. vol. V, tom. II, p. 169. Talis est locutio in Petron. Troj. Hal. vs. 5: « scissa in molem cadunt Robora ». Vide notata ad hunc locum (hujus op. nostr. t. III, p. 648 seqq. En.) W. Supra quidem Noster versu 515: « Graiæ rexerunt lintea cymbæ ». Sed ibi de navigatione sermo est, hic de constructione navis, quæ *textitur in fluctus salis*, h. e. ad perumpendos fluctus maris. Et *texit* ipso usu Avieni comprobatur, qui *Or. mar.* vs. 103: « Non hi carinas quippe pinu texere Acereve norunt ».

1193. *Si ierit hos saltus*. Hudsonus e conjectura rescripsit *Si adjerit*, pro *Si ierit*, durissime profecto, et cui similem syncphonesin non facile reperias. Puto simpliciter legendum esse *si terit hos saltus*. Quod verbum non solum istis fabris bene convenit, sed etiam illis, de quibus agit, pastoribus, agrestibus, vinitoribus et cæteris, qui vel in saltibus degunt, vel inde utilitatem percipiunt. Non enim tantum *terere viam, iter*, etc. dici, sed et *terere locum quemvis*, in quo crebro versamur, obvium est. Ovid. *Am.* III, 6, 53: « Quid nostras teris anxia ripas? » ex Pont. III, 1, 8: « Pontica tellus, Finitimus rapido quam terit hostis equo ». Lucan. II, 440: « Quod uon terat hoste vacantes Hesperie fines ». Martial. X, 10: « Mane saluator limina mille teras », et alii.

Dives humo tellus, dives jacet arbore cespes.

Istius in Borean quidquid protenditur agri,

1195

Armenii et vita duri sulcant Matieni.

Qua sunt flabra Noti, Babylon subducitur arce

Procera in nubes: hanc prima Semiramis urbem

Noster etiam v. 1259: « Mæoniæ bello trivere cruento ». OUDEND.

I. I. — Hudsoni quoque conjecturam reprehendit Schrad. in præfat. ad Emend. p. 31, et Observ. lib. I, p. 38. En. — Sed falsus est Oudend.

et emendationem ejus ipsa constructio et consequutio periodi repudiat. Pith. hunc vs. cum lacuna et vitio edidit *Sj'ierit hos saltus: nihil indigna subtrahit ora*, qui nescio quem codicem ante oculos habuerit: nam prima Venctæ hic manifeste et vere exhibet *Spreverit hos saltus, nihil indigna subtrahit ora*,

quod Schrad. pro correctione ponit, præfat. Emend. pag. 31, et Observ. I, p. 38, et sic Higtium etiam coniecisse memorat, nec tamen, quod miror, Venetæ auctoritatem adlegat. Probat vero ejus veritatem ex ipsis verbis Dionysii, vs. 994: *Ὁ μὲν τοι χεῖρας γὰρ νομῶν ἀνέσταντο βούτης, κ. τ. λ.* Sic cod.

Ortel. habet, sic etiam Cuspin. et Vad. scribunt. Et ignorari tamen hæc antiqua lectio a recentibus interpretibus adeo potuit, ut corruptam Pithæanæ aliter atque aliter sanare studerent. Fere commodius quam alii emendabat Witbofius

Præterit. Cohæret enim, inquit, præcedentibus: Non hos saltus quisquam præterit, seu sit pastor, seu agricola. — *N. i. s. ora. Indiga sterilis et egens*, sicut *prodiga fertilis*. Supra vs. 360: « *Prodigus herbarum cespes jacet* ». Subtrahit, pro quo alii *negat*. Virg. *Æn.* III, 142:

« *Arebant herbæ, et victum seges ægæ negabat* ». De *Ægypto* Lucan. VIII, 446: « *Terra suis contenta bonis, nihil indiga mercis* ». W.

1194. *Dives humo tellus*. Fortassis hæc expressa ex isto Virgil. *Georg.* II, 460: « *Fundit humo facilem victum justissima tellus* », ubi bene monet Heynius V. C. nostro etiam Avieni loco adducto, *humo* distinctum significatum habere, idemque esse ac *ex solo*, *e culta sua superficie*; nec *humum* ex sermonis proprietate umquam pro terrarum orbe poni, sed sive ad frugum culturam, ut hic, sive ad humationem corporum fere referri solere. Ergo Avieno *humus* h. l. est solum cultum et frugiferum, quemadmodum *solo* in vs. 73 accipiebat Barthius, sed perperam. Ad *dives jacet arbore* conf. v. 360. Summam fertilitatem terræ Interamne laudat Curt. I, V, c. 1, 12: « *Inter Tigrim et Euphratem jacentia uberi et pingui solo sunt, ut a pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto fere solo propter venas aquarum resudante* ». Inprimis conferendus Strabo, lib. XVI, p. 1077 seq. W.

1198 *Hanc prisca Semiramis urbem*. Murorum Babylonis a Semiramide structorum firmitatem et magnitudinem passim alii laudant poetæ, ut Propert. III, 9, 21 seq. Ovid. *Met.* IV, 58; Martial. IX, ep. 76. Ex historicis videri potest

Vallavit inuris, quos non absumere flammæ,
Non aries penetrare queat: stat maxima Beli
Aula quoque argento, domus Indo dente nitescit,
Aurum tecta operit, sola late contegit aurum.
Ipsa dehinc tellus, quæ circumplectitur urbem,
Et procerarum fluctu vernat palmarum,

Herod. I, 184; Strab. XVI, sub init. p. 1071; Diod. Sic. II, 7; Curt. V, 1, 24; Justin. I, 2, 7. Hygin. cap. 223. W.

1199. *Absumere flammæ* omnes edd. Hudsonus tamen monet, *flammis* edidisse Pithœnm, quod falsum esse duæ ejus editiones probant, nisi in tertia Genevensi sic exstat, quæ non ad manus est.

1200. *Non aries penetrare queat*: sic omnes edd. Schraderus in sch. aliquando conjecit *terebrare*, quod infirmius verbum est, ad vim arietis significandam.—*Stat m. B. Aula. Regiam Beli* vocat Curtius, V, 1, 24. Sed et templum Beli intelligi potest, quod Plinius, VI, 26, refert suo tempore adhuc durasse. Nam et *regna* vocantur templa et sedes Deorum. Lucan. V, 81: «quum regna Themis tripodasque teneret». Silius, III, 666: «lucos, nemorosaque regna Coroigeri Jovis, et fulgentia templa subimus». Martial. lib. IX, 65: «Qua Triviæ nemorosa petit dum regna viator». W. — Porro *maxima belli Aula* vitiose scribunt omnes antiquæ, nec Camers aut Vadianus hic quidquam ulceris animadvertit. Sed dubium non est, *Beli aula* legendum esse, quod docuit Heins. Adv. III, 4, p. 426, sequutus est Hudsonus, pluresque alii hunc locum Avienii adtingentes. Cæterum sic forte distinguas: «stat maxima

Beli Aula quoque, argento domus Indo et dente nitescit».

1201. *Aula stat argento*, i. e. fulta, nixa, instructa est: plane ut supra Noster v. 378 de templo Serapidis: «Templa Sinopæi Jovis adstant... Auro fulta gravi, niveo radiantia dente». Similiter Petronius in carmine de muliere formosa (quod dedimus hujus operis tomo III, p. 309. Ed.), v. 7: «Argento stat facta manus». Stare pro esse sæpius poetæ. Horat. Carm. I, 16, 19: «et altis urbibus ultimæ Stetere caussæ, cur perirent Funditus». W. — *Indo dente*. Conf. vs. 1326. Ed. — *Nitescit* vitiose exstat in duabus editt. Pith. sed *nitescit* dudum ediderunt Cusp. et Vad.

1204. *Procerarum fluctu vernat palmarum*. Reposuit Anglus editor *fructu*. Video me olim libri oræ adlevisse *luxu*, sive luxurie, quæ proprie dicitur de large crescentibus ramis et palmitibus. At vero nihil mutandum est. *Fluctum palmarum* eleganter vocat copiosam et exundantem palmarum frondem, quavis aura se moventem, fluctuantemque. Consule omnino Cerdam ad Virg. Georg. II, 370: «Ramos compesce fluentes»; et v. 437: «undantem buxo spectare Cytorum». Adde N. Heinsium ad Claud. in Eutrop. II, vs. 271: «glaucos fluctus attollit olivæ»: ubi hunc ipsum locum, ut editur, citat; sed in Epi-

Et splendente procul beryllo ferta renidet.

1305

Hic tamen internis Ophietidis arcis in arvis

thal. Non vs. 88, habet *surgit* pro *vernāt*, memorie vitio, aut e codice Ambrosiano, quem laudat, incertum. At sine dubio male. Ut frequenter poetæ *vernare humum, arbores*, etc. dicunt, sic etiam Avien. v. 1331: « Et vernat nemorum semper coma ». OUDEND. in Obs. Misc. vol. V, t. II, 171. *Fluctu palmarum* Poeta copiam et luxuriam earum designare vult, quia confertim denesque consistit, ubi antra moventur superne ramis fluentibus, fluctuantis unde speciem referunt, quomodo *undare, fluctuare seges* dicitur, Senec. Herc. v. 699, et *tellus ære residentis fluctuare*, quæ arvis virisque passim se moventibus impleta est, Virgil. Georg. II, 281, ubi vid. Heynins. Cæterum ratio, cur pro libertate terræ Babylonicæ demonstranda palmarum maxime mentio fiat, e Strabone potest intelligi, qui libro XVI, p. 1078 memorat, palmarum copiam maximas divitias incolarum esse: ex iis panem et vinum, et acetum et mel et farinam fieri, et textilia varia: nucleis pro carbonibus fabros ferrarios uti; eosdem in aqua maceratos bobus et ovibus in pabulum dari. W.—*Procer, fluctu vernat*: sic omnes antiquæ edd. sed Camers ad Prisc. 939, et postea Hudsonus *fructu* reposuerunt. Sed *fructu* valide tuetur Oud. cuius loc. supra adducimus. Pro usu ejus vocabuli inprimis pugnat Claudianus, licet ei subinde librarii, ut hic Avieno, verbum usitatus *fructu* substituere satergerint. In Claudian. loco supra citato, Heinsius e Manuscriptis restituit: *glauca fructus adtollet oliva*,

ubi vulgata *fructus*. Illud vero firmatur ejusdem alio loco Epist. 2 ad Ser. v. 40: « Fluctuet et glauca pinguis oliva coma ». Idem Cons. Mall. v. 63: « Iugeni redeunt fluctus, allique labores », ubi et alii legunt *fructus*, sed Heinsius ex octo MSS *fructus* reduxit. Igitur auctoritate, quæ maxima esse debet, convi poetæ *fructus* etiam Avieno reliquimus, cui præterea favet adjectum verbum *vernāt*. Nam vernare gramina et arbores frondibus, floribus dicuntur, non fructibus.

1305. *Beryllo ferta renidet* Ven. Cusp. Pith. *terra renidet* Camers ad Prisc. 939: *ferā* dedit Vad. *fulta renidet* legit Oddius. Sed *terra* Camertis fere otiosa est, quia jam præcessit *tellus*. Reliquæ emendationes non magis placeant. Teneamus igitur antiquum *ferā*, licet rarius: nisi quis malit *beryllo inserta* scribere, quia beryllus lapis marmori inclusus vel insertus dicitur inveniri. *Feta* Heins. in Claud. p. 229 non inepte. — Sed lapis iste infra vs. 1310 ab Avieno dicitur exundanti flumine inter arenas deferri, et hoc confirmat auctor Eleg. de obitu Mæcenatis, vs. 19, ubi vide adnotata, huj. operis tom. II, pag. 212. Ed.

1306. *Ophietidis*. Collis est, in cuius vertice nascitur beryllus: auctor Dionysius. ORTEL. — Hæc Ortelii sententia superiore nota et versu subsequenti abunde refellitur. Ed. — Salmasius in Exercit. Plinianis, pag. 241 incusat Avienum, quod ἐπιτίδα πέρην Dionysii loci nomen esse putavit, ut Priscianus quoque, et *arcem Ophie-*

Inter gemmiferas excrescit creber arenas.
Hinc Babylona super, geminæ pro finibus Ursæ,
Cissi Messabatæque et Chalonita vagantur.

At rursum Armeniæ si quis pede pergat ab arce
Rupis, et Eoas gressum producat in oras,
Medica prolixos spectabit regna per agros.
Horum qui gelidi succedunt plaustra Bootis,
Pinguia rura tenent: sunt illic Atropateni,
Sunt Geli et Mardi. Tepidum qui rursus ad Austrum
Oram habitant, Scythicæ deducunt semina gentis.
Nam Medea ferox fuit ollis sanguinis auctor.
Hæc quum Pandionis lectum componeret aulæ,

tida verlit. Nam *opliten* lapidem intelligi, et *Dionysium* velle, intra eum lapidem *beryllum* reperiri. *Ὠρίτης* ex ejus sententia poetice dicitur pro *ὄριτης*, qui nomen habet e serpentum maculis, ut *πελίτης* pro *πολίτης*. W.

1209. *Cissi Marragatæque et Machiouta vagantur* Ven. et *Chalonita vagantur* Pith. *Cissi Massabeteque et Chalonita Cusp.* *Messabatæ Catmers* ad Prisc. 939. Hinc *Cissi Messabeteque et Chalonita* Vad. et Hudson. sed Schraderus in sch. vult græco accommodatus scribere *Cissi Messabatæque Chalonitæque vagantur*.

1211. *Producit in oras Cusp.* rectius Vad. et Pith. *producat*, cum reliquis.

1212. *Spectabis Cusp.* et Pith. *spectabit* Vad. et Hud. cum codice Ortel.

1214. *Sunt illic Atropateni.* *Atropatiæ*, quæ Mediæ pars est, meminit Strabo et Plin. ORTEL. — *Agropiceni* Ven. *Acrapateni Cusp.* *Atrapateni* Vad. *Atropateni* Pith. secundum Dion.

1215. *Sunt Gerri. et Marda* Ven.

Pith. et Hudson. *Geli et Mardi* Cuspinian. *Gerri et Mardi* Vad. et sic etiam legendum censet Hudson. *Gerrhi* quidem ex quibusdam Maptis Dionysii legitur, sed *Geli* rectius, quod Priscianus expressit. Igitur Cuspinianum sequor.

1217. *Medea ferox fuit ollis sanguinis auctor.* Per Medum filium, quem alii ex Ægæo, Athenarum rege, alii e quodam Asiæ rege susceptum, post in Medis regnasse ferunt. Diodor. Sic. lib. IV, p. 258, ed. Rhod. Justin. XLII, 2, 12. Alii Achæmenem Medæ ex Ægæo filium, alii Persen fuisse tradunt, a quibus Persici reges orti. Videatur Salmas. ad Sol. p. 833. Medos olim Arios vocatos, sed ubi Medea ex Athenis ad eos concessit, ipsos nomen suum immutasse tradit Herod. VII, 62. W.

1218. *Hæc quum Pandionis lectum componeret aulæ.* Quemadmodum Medea Theseum venenato poculo aggressa sit, meminit Ovidius, Metam. lib. VII. ORTEL. — Rectissime Ortelius verba Avieni ad Theseum, Ægæi regis Athenarum

Attica qua pulchro tellus pinguescit Ilisso,

filium, refest, qui adhuc adole-
scens, opera Medæ novercæ,
pæne veneno periiit. Narrat Ovid.
Met. VII, 404 seqq. et Plutarch. in
Theseo, c. 12. Alios auctores hanc
in rem citat Heynius V. C. not. ad
Apollod. lib. I, cap. 9, pag. 234.
Videtur quidem Avienus fabulam,
quam Dionysius respicit, non satis
cepisse, aliter paullo expressius de
re loquutus esset; at qui Avienum
e fabula tritissima de regia Creon-
tis, magicis Medæ artibus crema-
ta, interpretari voluerunt, ipsius
Avieni verba non satis inspexerunt.
Versus Avieni hunc Dionysii 1024
reddidit: Φέρμακ' ἐκίστατο λυγρὰ γόνυ
Πανδιονίδω. Venena a Medæ com-
parata esse dicit, hinc in Avieno
legendum *letum componeret*: filium
Pandionidæ nominat; atque is est
Theseus, filius Ægæi, qui erat Pan-
dionis. Avienus, qui tantum *Pan-
dionis aulam* nominat, rem obscu-
rins significavit. *Proditam* demum
Medæam Ovidius et Plutarchus cla-
rius exponunt, quum memorant,
patrem Ægæum, quum Theseo
ignarus poculum venenatum porre-
xisset, e signo, quod in capulo
gladii ejus erat, cognovisse filium
suum. *Fugam* denique celerem Me-
dæ subjungit Ovidius, vs. 425:
« Effregit illa necem, nebulis per
carmina motis ». Justinus, lib. II,
cap. 6, simplicius memorat, Me-
deam per divortium ab Ægæo dis-
cessisse, propter adultam privigni
matrem, et Colchos enim Medio fi-
lio, ex Ægæo susceptu, concessisse.
W. — *Letum componeret aulae. Let-
um componere* Avieno idem est, ac
quod Ovidio *letum moliri*, vel *pa-
rare*, Met. IV, 461; Ib. v. 357, et
aliis *comparare necem*. Eodem ver-

bo Latini de similibus utuntur, ut
*componere insidias, fraudes, menda-
cia*, cujus generis plura exempla
produxit Brouckhius. ad Tib. I, 7,
4. W. — *Hæc quum Pandionis lec-
tum componeret aulae*: sic Pith.
cum Ven. *letum componeret aulae*
Cusp. melius *letum componeret aulae*
Vad. *lethum* cod. Ort. Ut Pithæus,
edidit Hudson. sed distinguit post
componeret, et *aulæ* cum sequente
Proditur conjungit. Idem vero in
notis conjicit: *quum Pandionis lec-
tum combureret aulae, Attica*, etc.
Proditur, inque *fugam* prope *quum*
vertitur exsul: nisi quis hoc modo
malit: *Hæc dum Pandionis lectum*
componeret, aulae, Attica, etc. *Pro-
ditur*, inque *fugam* prope *convertit-
ur exsul*. Præterea Oddius: *Pandio-
nis lectum componeret aulam*, et quæ-
rit: An *Pandionis lethum componeret*
aulæ? Janus Vlitius ad Nemes.
Cyn. 43 idem illud, quod Hudso-
nus priore loco, conjecit, *tectum*
combureret, etc. Addit idem alteram
conj. *letum componeret aulae*. Deni-
que Hcinsius ad Ovid. Her. VI,
103 sic legit: « Hæc Pandionia se-
dem quum poneret aula »; atque
sic quidem metro succurrit, quod
Pandion et *Pandionius* apud anti-
quos poetas, ipsamque Dionysium,
habet, et Avienus mutavit, ipsius
vero loci sententiæ minime consu-
lit. Nam quæ hæc est consecutio:
Quum Medæ sedem poneret in
aula Pandionia, proditur illa?
Quod enim prodicta esse dicitur et
in fugam conversæ, hoc docet, de
scelere aliquo Medæ sermonem
esse. Hanc ob causam neque illi
audiendi, qui *lectum componeret au-
la* legunt: nullum enim hic malefi-
cium. Alii verò, qui cum Vlitio

Proditur, inque fugam propere convertitur exsul. 1220
 Has post in terras pinu subit Ætine,
 Inseditque locos; veteres accedere Colchos
 Nulla inerat menti fiducia; denique ab illa
 Medorum suboli magicæ furor artis inhæret.
 Pars gentis, rutilos Phœbi quæ spectat in ortus, 1225
 Saxa habitat, saxis excudit narcissiten:
 Qui propter dumos numerosaque rura vagantur,
 In pecus intenti, crebro grege pascua tondent.
 Medica se tantos effundit gleba per agros,

tectum combureret emeudant, atque adeo ad scelus, Nemesiano commemoratum, Glaucos, Jasoni nuptæ, missis venenatis muneribus cum tota regia combustæ, respici putant; hi non reputant, oostro loco aulam Pandionis, regis Athenarum, nominari, et regiam, quæ Medæ scelere conflagravat, fuisse Creontis, regis Corinthiorum. Itaque verissima ea lectio, quæ et priscarum editionum Cusp. et Vad. item cod. Ortel. suffragio munita est, videtur, quæ letum componeret aulæ exhibet, atque ad veneficium Medæ in aula Ægæi, Athenarum regis, tentatum respicit.

1220. *Propere convertitur* omnes antiquæ: neque melius agunt, qui *quam vertitur* legentes, hæc sequentibus adnectunt.

1221. *Has post in terras pinis subivit Ætine* Ven. *pingnas subit Ætine* Cusp. et Vadian. *pinu subivit Ætine* Pith. *pinu subivit Ætine* Vossius ad Val. Flacc. VII, 183. *Pianu subit Ætine* legit Heius. ad Ovid. Her. VI, 103, et Munkerus ad Hygin. fab. 22: probavit Withof. et sic elidit Huda. quod rectum videtur, quia eandem formam supra usurpavit Noster, vs. 657, quamquam

turbat aliquantum cod. Ortel. qui habet *pinis subivit Echydna*, quasi Medea draconibus vecta esset: sed *Echidna* vocabulum tali in causa poetis insolitum. Legi etiam *Has posthinc terras*, notavit Friesem.

1222. Vadianus distinxit *Inseditque locos veteres, accedere Colchos*, etc. sed hoc male.

1223. *Denique ab illa*, h. e. ut nunc, quod præcipuum rei argumentum est, dicam, ab illa furor artis magicæ ad gentem Medorum pervenit. Vide notata ad vs. 136. W. — *Ab illo* legit Cusp. quod intelligi potest ab illo tempore, quo Medea in regiones eas venit.

1224. *Medorum suboli magicæ furor artis inhæret.* Ab Oriente et ex Perside præcipue magicarum artium originem ducit Plin. Hist. Nat. XXX, 1, et Zoroastrem earum inventorem dicit Justin. I, 1, 9, cum aliis. De oleo Medico diximus ad Priscian. v. 318. W.

1225. *Quæ spectat in ortus* Ven. sed melius Cusp. Vad. et Hudson. *quæ spectat.*

1226. *Saxis excudit narcissiten.* Proprius quidem videri possit *excudit*; sed hæc Avieno fere permutantur. Vide infra ad vs. 1324. Ed.

Caspia ut extento contingat cespite claustra. 1230

Hæc Asiæ dixere fores, hiet ore quod illo

Porta quasi, et longas bivium discedat in oras.

Quippe nivosa poli qua cardine vertitur Arctos,

Panditur Hyrcanis hinc janua; janua Persis

Hinc patet, imbriferum qua vergit mundus in Austrum.

Ecce sub immenso portarum vertice Parthi 1236

Rura tenent, curvi nequidquam vomeris usu

1230. *Caspia ut extento contingat cespite claustra.* Caspia claustra, quæ alias Caspiæ portæ, sunt Tauri montis aperturæ, per quas transitus e Babylone et Perside ad mare Caspium est, de quibus Plin. lib. VI, cap. 14. Sic et alii poetæ nominant. Val. Flacc. V, vs. 125, de Amazonide: « Quum redit ingenti per Caspia claustra triumpho, Massageten Medumque trahens »; add. Lucan. VIII, 291. Statius, Silv. IV, 4, 64: « metuendaque portæ Limina Caspiacæ ». Priscianus *Caspiadas portas* vocat vs. 950. Dicunt poetæ *claustra* omnes angustias terræ marivæ, quæ difficilem transitum faciunt. Sic *angusti claustra Pelori* Virgilio, *Æn.* III, 411; *claustra Pelusi* Propert. III, 7, 55; *claustrum pelagi Pharos insula* Lucan. X, 509. Plura exempla dabit Brouckh. ad Propert. l. c. W.

1231. *Hiet ore quod illo.* Sic Latant. Phœn. vs. 6: « cava vallis hiet »; apud Lucil. Jun. vs. 338: « *Ætna Inprospectus hiet* ». Noster supra vs. 201: « terraque parci Faucibus oris hiet ». W. — *Hiet ore quod illo* Cuspin. Vad. Pith. Heinsius ad Ovid. Her. XVII, 178, e codice veteri legit *hiet*, cui tamen *hiet*, ut melius obsequens verbum, præfert Witbof.

1232. *Longas bivium discedat in oras.* Sic Maro, *Æn.* IX, 238, « bivium portæ » dixit, et *Æn.* XI, 516, « bivias obsidam milite fauces ». Statius, Theb. I, 609: « Portarum in bivio ». Alia similia concessit Heinsius ad Ovid. Her. XVII, 178. W. — Pithœus cum lacuna edidit *Porta quasi et longas * bivium discedat in oras.* Sed dndum Cusp. et Vad. impleverunt et *longas bivium discedat in oras*, ubi aras errore typographi pro *oras*, quod reliqui habent, positum videtur. Similem lacunam habuit cod. Ort. *viam discedat*, ubi Schottus conjecit *discedat*, sed minus commode.

1233. *Quippe nivosa poli... Arctos.* Copiosius hanc describit supra vs. 451: « ubi dura sæpe sub Arcto Densa pruinosos eructant nubila nimbos »; et vs. 1052: « qua dat Cynosura pruinas ». W.

1237. *Curvi ne quidquam vomeris usus* Sollicitanda sibi non ollis cura, etc. sic Cusp. edidit. Vadianus, cui forte hæc non cohærere videbatur, scripsit *vomeris usus Sollicitandus ibi*. Distinxit membra Pith. et paullum immutans scripsit *ne quidquam vomeris usus, Sollicitanda cibi non ollis cura*. Hæc distinctione forte inductus Schraderus in sch. *nequidquam* pro *nequidquam* conjecit, ut

Sollicitanda sibi; non ollis cura laborque,
Æquora terrarum gravibus componere rastris:
Exercent sævi se Martis semper in arma. 1240
Sica comes lateri est, manus autem hastilia vibrat,

clarius ad sententiam. Sed quia Ven. et Cusp. edd. et cod. Ori. in lectione *Sollicitanda sibi* conveniunt, quam Vad. et Pith. diverso modo et temere mutarunt, hinc colligimus, verba ea potius referenda esse ad præcedens *Rura*, ut hic sensus auctor sit: Parthi rura tenent, quæ sibi minime putant aratro sollicitanda. Hinc levi mutatione *vomeris usus* vertendum in *usu*, legendumque ut Hudsonus edidit, quem ipse sequitur: neque pro sua et commoda correctione habendum est, quando in edit. Madrit. distinguitur *Sollicitanda, cibi non ollis cura*. Qui enim de ullo hominum genere affirmari potest, nullam iis cibi curam esse?

1238. *Curvi vomeris usu Sollicitanda sibi*. Conf. v. 464. W: — Expressisse videtur Virg. Georg. II, 503: «Sollicitant alii remis freta cæca». Ed. — *Laboris* maluit Odd. quod non video cur requiratur.

1239. *Gravibus componere rastris*. Hæc e raris et singularibus Avienii phrasibus videtur esse. Sed quia componere alias verbum cultus et curæ et ordinis est (vid. Eleg. IX v. 3, huj. op. t. II, p. 272, et Epith. Laurent. v. 37, t. III, p. 399. Ed.) hinc æquor terræ componere dici poterit, quando arando, sarriendo planum et aptum et habile frugibus ferendis redditur, et *rastra* more poetico pro omni adparatu et instrumento rustico ponuntur. — Sic etiam loquitur Ambrosius, Hexæm. I, cap. 8: «Erat incomposita (ter-

ra), quia nuda gignentium, nec toris herbosa riparum, nec mæca nemoribus, nec læta segetibus, etc.» Fn. — Fallor, an idem volebat Noster, quando supra vs. 663 *comptum solum* dicebat. Conf. notata ad Prisc. v. 180. W.

1240. *Exercent sævi se Martis in arma*, h. e. exercitiis campestribus præparant se bello. Tale est Carin. IX, 66 (huj. op. t. III, p. 354. Ed.) «Quum insuus Argivum victricia ludat in arma»; et quod Noster v. 1366: «Discursu præludit prælia Liber». W. — Cusp. et Vad. sic ediderunt: *Exercent sævi se Martis semper in arma*. Pithæus transpositis verbis *Exercent sævi se semper Martis in arma*. Rursus aliter Huds. *Exercent semper sævi se Martis in arma*. Mutatio nullius momenti, quæ tamen oscitantiam editorum prodat. In armis maluit Odidi: sed vulgata melior.

1241. *Sica comes lateri est*. Comitæ etiam res dicuntur, quæ præsto sunt, et geruntur. Juvenal. VII, 107: «magno comites in fasce libelli». Idem, I, 89: «neque enim loculis comitantibus itur Ad easum tabula». Apul. Apol. pag. 288 edit. Elm. «Hercules neque una pelle vestitior, neque uno baculo comitator fuit». W. — *Sica comes* Ven. et Cusp. habent, forte ex vitio librarii. Camers vero ad Prisc. 955 monet sic legendum: «Sica comes lateri est, manus aut hastilia vibrat», quomodo et Pith. et Huds. Atque hi cum sensum verus sta-

Demittunt pharetras humeris, et letifer arcus
Semper inest levæ: neque per compendia diras
Producunt animas; non puppibus æquora sulcant:
Non proni gregibus pecoris freta vita juvatur. 1245
Sed quatit alipedum sola semper cursus equorum,
Pulsaque terra gemit: discurrent crebra per auras
Spicula, missilibus late subtextitur aer.

tuere videntur: Parthi plerumque ad lædendum aut sicam gerunt, aut, ea si absit, manu hastilia vibrant. Sed Vadianus maluit edere *manus autem hastilia vibrat*, quod ipsum reponendum censet Schraderus. Obs. cap. 4, pag. 44, ubi simul monet, pluribus locis Avieni ita peccasse librarios, ut aut pro autem exararent. Eodem loco Hudsonum castigat, quod legere jussit *hand hastilia vibrat*, ita Parthis imprudenter eripiens hastilia, quibus Dionysius illos instruxit vs. 1045. Utitur tñ autem sæpius Avienus ad connexionem continuationemque rerum, ut vs. 265, 438, 780, et Or. mar. 162, 538.

1242. *Letifer arcus*. Tritum hoc et frequens epitheton arcus apud poetas, Virg. Æn. X, 69; Lucan. III, 50; Val. Flacc. IV, 524. W.

1243. *Neque per compendia diras Produunt animas*. Per compendia, i. e. per lucra et commerciis, et cultu agri et pastionibus capienda. Probat Tibulli locus, I, 3, vs. 39: «Nec vagus ignotis repetens compendia terris Presserat externa navita merce ratein». Idem dicta compendiorum genera latius explicat I, 9, 7 seq. «Lucra petens habili tauros adjungit aratro... Lucra petituras freta per parentia ventis Ducunt instabiles sidera certa rates». Conferri etiam potest insi-

gnis locus Manilii, lib. IV, v. 167-175. W.

1244. *Diras Produunt animas*. Tale est vs. 920: «animam traxere ferinam»; et vs. 1039: «secreto vitam protraxerat agro». Sic plane Juvén. XV, 93: «alimentis talibus olim Produxere animas». W.

1245. *Non proni pro non proni* cod. Ortel. et Ven.

1246. *Sed quatit alipedum. Quatere* proprie de equitibus. Vid. not. ad 1284. Equitationes et discursus equorum barbaris gentibus, inprimisque Parthis et Medis frequenter tribuunt poetæ. Lucan. II, vs. 49: «Achæmeniis decurrant Medica Susis Agmina»; et VIII, 324: «Alanos Passus Achæmeniis late discurrere campis». Horat. Carm. I, 2 ult. «Nen sinas Medos equitare inultos Te duce, Cæsar». Noster, vs. 1020: «impiger agros incolæ decurrit»; et vs. 1301: «Hi quamquam steriles decurrant semper arenas». W.

1247. *Pulsaque terra gemit*. Sic Statius, Theb. XII, 656, de exercitu Thæsei: «Icta gemit tellus: «virides gravis angula campos Mutat, etc.». W.

1248. *Crebra per auras Spicula, missilibus late subtextitur aer*. Merito cum his conferas Propert. II, 10, 1: «Non tot Achæmeniis armantur Susa sagittis, etc.». Lucan. VII,

Quin etiam post hos amor est si discere Persas
 Consimilis, solersque trahit te cura per orbem; 1250
 Has quoque Musa tibi formabit carmine terras,
 Quæ liquidos amnes via devehat, utque jugorum

519: «ferro subtextitur æther, Nox-
 que super campo telis conserta pe-
 pendit». Et Noster supra vs. 64:
 «Pingue tenebrosa celum subtexi-
 tur æthra». W.

1249. *Quin in pactos amor est si
 discere Persas Ven. Quin impactus
 amor* est si dicere Persas Pith. Sup-
 plevit Hudsonus hiatum, hic versu
 instructo Quin impactus amor super-
 est si dicere Persas, et Anonymus in
 Obs. Misc. vol. I, tom. III, p. 377,
 discere Persas mavult: cui refraga-
 tur editor Olss. et impactum amo-
 rem rejiciens, cum alio viru docto
 mavult scribere Quin impactatos
 amor est si dicere Persas, quoniam
 et Noster vs. 863 Scythias vocet im-
 pacatos, et Maro, Georg. III, 403,
 «impacatos Ileros». Hæc ipsa est
 observatio viri docti, quem Witho-
 fium esse suspicor, ad oram edit.
 Antwerp. manu Schraderi notata;
 qui eam ipse lectionem probat Ob-
 serv. pag. 43. Et favere ei quoque
 video cod. Ortel. cujus excerpta
 habeo. Sed quamvis ea ex Venetæ
 depravata scriptura impactos facile
 elici potuit, ego tamen probare
 prorsus non possum. Nam inepte
 hoc epitheton Persis adponi vide-
 tur, de quibus nihil deinceps me-
 morat auctor, unde impactatos valde
 intelligas, quales ante Parthos de-
 scripsit. At lectio alia æque bene
 cum Venetæ scriptura convenit,
 quam Cusp. et Vad. prodiderunt:
 Quin etiam post hos amor est si di-
 scere Persas. Hæc lectio et Dionysio-
 v. 1053 bene respondet, et Priscia-*

no adeo, qui v. 959: «Post hos est
 Persis, circumdata montibus altis».
 Hanc igitur recepi.

1251. *Has quoque invisæ tibi Ven-
 vitiose: formabit cardine terras Pith.
 narrabit carmine Cusp. et Vad. Hinc
 formabit carmine terras edit. Madr.
 et Huds. quod rectum est. Sic enim
 loqui solet Noster. Vs. 386: «Talis
 forma jacet Libyæ»; vs. 817:
 «Caruine nunc Asiam fornet sty-
 lus»; vs. 1045: «Hinc solers Asiam
 facili cape carmiue totam; Forma
 sit hujus eum talis tibi».*

1252. *Quæ liquidos amnes via
 devehat. Lucilius Jun. Ætæ vs.
 127: «haud semita nulla profecto
 Fontibus, et rivis constat via». W.
 — Quæ liquidis natus via debeat,
 utque jugorum Consurgat vertex: sic
 Pith. e Ven. Quæ liquidis undis via
 debeat, atque jugorum Consurgat ver-
 tex Cusp. Hæc corrupta Vadianus
 ex ingenio, ut videtur, emendavit:
 Quæ liquidas undas via deferat,
 atque jugorum Qua surgat vertex.
 Hudsonus edidit: Quæ liquidos am-
 nes via ducat, quaque jugorum Con-
 surgat vertex. Oddius malit: Quæ
 liquidos amnes via debeat, utque ju-
 gorum. Sed proxime ad priscam
 Venetæ scripturam accedit, eoque
 maxime probabilis lectio est, quam
 Ortel. e veteri codice enotavit,
 præterea Withofius, et Schraderus
 in schedis proposuit: Quæ liquidos
 amnes via devehat, utque jugorum
 Consurgat vertex. Nam devehat idem
 est, quod debeat, propter frequen-
 tem in libris veteribus literæ v et b*

Consurgat vertex, quibus oris arva recumbant
 Barbara, famosum qui Persam roboret usus.
 Quippe Asianarum primi degunt regionum.
 Vita opulens genti, gazas quoque terra ministrat
 Omnibus, et largum populis producit ævum.

1255

permutationem. Quin idem *deochat* probe convenit cum Dionysio, qui v. 1055: *Και πόρην ἀνάστων ποταμίων*.

1253. *Utque jagorum Consurgat vertex*, h. e. quomodo hæc regio consurgentibus undique montibus inclusa sit, quod ipsum postea dicit vs. 1263. Hoc sensu constituto adparet, non necessarium fuisse, ut Vadianus et Hudsonus pro *utque* intrudendum *qua* vel *quaque* putarent. Vid. var. lect. *Consurgere* et similia verba Avienus de multitudine, vel de pluribus usurpare solet, ut vs. 361: « Culmina consurgunt »; vs. 485: « Concresecunt Alpes ». W. — Addatur v. 1115: « concresecunt tura per agros ». *Surgere* autem ubique ap. Nostrum de montibus occurrit; cf. vs. 111, 450, et passim. F.D. — *Quibus auris* pro *oris* conj. Schrad. in sch. neque inepta hæc conjectura est, quia re ipsa *deinceps* auctor situm Persidis ad regionem ventorum describit, ut et alias sæpius. Vid. v. 736. Et Schraderum jam vidimus aliquo loco Prisciani, ubi *oris* perperam scripserant librarii, *auras* feliciter restituisse. Vid. not. nostr. ad Prisc. v. 569. Sed tamen hoc loco minus commode dici videtur *arva recumbunt auris*, et Avienus verbum *recumbere* de terris cum adjuncta eorum proprietate usurpare solet, ut v. 1000: « Sed locuplete magis Mæandria gleba recumbit »; et v. 1111: « felici terra recumbit Tota solo ». Igitur nihil mutare audeo, et *oris*

intelligo de finibus, quibus includitur Persia, quosque ipse auctor mox describit.

1254. Pro *Barbara Schradero* scribendum videbatur *Persica*: sed hoc nullo libri veteris indicio significatur, et *Persica* arva h. l. intelligi, sequens *Persam* statim declarat. Quia etiam *barbaros* a Romanis *Persas* emineuter et quasi proprie vocatos esse, e Curtio aliisque constat. Porro « Samosum qui Persam robor et usus » dedit Pith. e Ven. « famosum qui Persam robor et usus » Cosp. sed correxit Camers ad Prisc. 961: « famosum qui Persam robor et usus », quem sequitur Vad. et reliqui. Paulo corruptius Ortel. « famosumque Persarum robor ».

1256. *Gazas quoque terra ministrat*, Venas auri argentique intelligit, sive etiam thesauros passim in terra reconditos. Manil. V, 525: « Quære sub terris anrum... Imperat, et glebas inter deprendere gazam ». W. — *Gazas quoque terra ministrat, Omnibus et largum*: sic distinguunt pleræque antiquæ edd. sed Hudsonus post *Omnibus*, quod mihi commodius videtur.

1257. *Largum populis producit ævum*. Horum verborum ambiguus sensus est. Possunt enim significare: hi populi longissime vivunt, vel multi inter eos longævi inveniuntur, ut *largum ævum* sit longum s. spatiosum, *producere* idem ac longius extrahere, extendere. Sed possunt etiam hoc: *Persæ vi-*

Dives in his mos est jam longi tempore sæcli,

Ex quo Mæoniam bello trivere cruento.

Illudunt auro vestes, et cuncta teguntur

1258

Auro membra viris, auro vestigia condunt:

Tantus Persarum dissolvit pectora luxus.

Ipsa autem tellus inclusa est montibus altis,

Undique in australem latus inclinatio axem,

Ac Borean longe, longe quoque Caspia claustra

1259

Deserit, atque Noti placida perfunditur aura.

Istius at spatii finem dat Persicus æstus,

tam omnibus rebus abundantem agunt, laute et opulente vivunt, ut *largum ævum* sit copiosum, lautum, sumptuosum, *producere* simpliciter *pro ducere* accipiat, quemadmodum supra Noster *vitam protrahere* dixit vs. 1039. Atque hanc alteram sententiam præfero priori, ut contextu melius convenientem. W. — *Producitur ævum* omnes edd. Hudsonus tamen conjicit *arvum*, quod et sententiæ auctoris, et latinæ consuetudini adversari videtur. Quid enim sit « *largum arvum producitur populis* » vix intelligo. Fortasse tu rectius legas : « *lautum producitur ævum* ».

1258. *Longi tempora sæcli* Cusp. Vad. Pith. Melius legi *longi tempore sæcli*, monuit Camers ad Prisc. 961, et sic cod. Ortel. .

1259. *Ex quo Mæonii* Ven. et Cusp. *Mæonios* Vad. cum Camerte et Ortel. *Mæoniam* Pith. Huds. et hoc convenit Dionysio. *Bello attrivere* maluit Schraderus, notante Fries. quod equidem vellem libro veteri firmari.

1260. *Illidunt anro* Cusp. Vadian. Pith. Huds. qui usus verbi *illidere* vix videtur ex aliis auctoribus probari posse, et immerito hi editores

a prima lectione Venetæ desciverunt, quæ habet *Illudunt* : quod etiam e conjectura reponendum suaserunt Oddius et alii docti viri. Hudsonus tamen alios *Illidunt* conjecisse ait, idemque prætulit cod. Ott. sed hoc contra metrum est. *Illudunt* scribere jubet Maro, qui Georg. II, 464 : « *Inlusasque auro vestes, Ephyreiaque æra* ». Ibi, ut hic, vestes auro textili distinctas et variegatas exprimit. Ed.

1261. *Auro vestigia condunt*, h. e. tegunt, inducunt plantas anreis calceis, ut apud Claud. Rapt. Pros. I, 187, Cereris curru vectæ « *condunt vestigia culmi* ». Statius, Silv. V, 2, 28, *ciudere vestigia* dixit : « *Primaque patricia clausit vestigia luna* ». Aureis gemmatisque calceis Parthios et alios Orientis populos usus esse, plures tradunt. Curtius, IX, 1, 29, ubi Sophitis habitum describit : « *Vestis erat auro purpuraque distincta, quæ etiam crura velabat : aureis soleis inseruerat gemmas* ». Tertullianus de cultu fem. cap. 10 : « *Grana nescio quæ (margaritæ), quæ plane Parthi peronibus quoque suis bullarum vice inserunt* ». W.

1264. *Pro inclinatio* viri docti

Iucoliturque solum populis tribus. Una sub Arcto
 Pars agit, armigeris nimium contermina Medis:
 Altera per mediæ telluris terga vagatur: 1270
 Porro ad flabra Noti, pelagus prope, tertia degit.
 Plurinia præterea percurrunt flumina terram
 Persidis, et rigidas curvant labentia ripas.
 Arva secat Cyrus, perrumpit et arva Choaspes,
 Indica provolvens procul æquora: cujus ad undam 1275

manus ad oram exempli mei edit. Cusp. adlevit *inclinatins*, quod non 1270. Sic vs. 239: « At tepidi de parte Noti director oram ».

1269. *Armiferis* mavult Schrad. in sch. pro *armigeris*. Sed sequioris ævi poetis composita cum *gero* fere usitata sunt. Vid. Epit. Iliados Hom. 400 et 601.

1272. Hoc loco nomina aliquot gentium, quæ diversas partes Persiæ tenent, et a Dionysio v. 1069, a Prisc. v. 970 memorantur, nempe Sabas, Pasargadas, Tascos, plane præterit Avienus. W.

1273. *Pru rigidas*, quod omnes edd. habent, Oudend. in Obs. Misc. vol. I, pag. 171, vult rescribere *riguas* ab effectu persulcantium Persidis fluviorum. Hunc autem effectum non spectat hoc loco poeta, sed tantum curvos flexus fluminis vult describere. Jam *rigidas* aptius est *ter curvant*, quemadmodum rigidi curvari arcus dicuntur, et *rigidæ ripæ* non aliæ, quam *solidæ*, quas supra v. 1171 dixit. Sic Horat. Carm. I, 33 extr. « Adriæ Curvantis Calabros sinus »; et Lucan. V, v. 178: « Scythiæ curvantem litora Pontum ».

1274. *Arva secat Cyrus*. Vid. Salin. Ex. Plin. p. 495. HUDS.—*Arva secat Cyrus* Pith. e Ven. et Hudson, *Corus*

Cusp. et Vadian. ut vulgatæ edd. Dionysii. Vid. not. ad Prisc. v. 974. Porro *perrumpit arva Coaspes* Cusp. pro quo Pithæus, forte metro consulturus, edidit *perrumpit rura*: sed melius correxit Vad. *perrumpit et arva Choaspes*, eleganti repetitione substantivi *arva*, quæ Avieno familiaris est, ut v. 723: « Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum »; vs. 1234: « Panditur Hyrcanis hinc janua: janua Persis »: ac paullo ante vs. 1265: « Ac Boreau longe, longe quoque Caspia claustra »; inf. vs. 1308: « primam coquit hauc radiis sol, Sol Hyperionius, sol magni gratia mundi », et multis aliis in locis.

1275. *Indica provolvens procul æquora*. Puto Avienum hoc velle, Choaspen in Indum fluvium, vel adeo in Indicum mare, fluere, et ante se volvere aquas ejus, quemadmodum vs. 928 dicit: « Caspia propellit fluctu freta »; vel v. 439: « Euxinoque salo provolvitur »; et v. 912: « Hyrcanique salis tumido convolvitur aestu », i. e. miscetur, Dionysii vero de Choaspe verba sunt v. 1074: *Χόασπις Εὐξῶν ἰσθμῶν ὁδῶν*, quæ plane aliter vertit Priscianus vs. 975: « Fonte cadens Indo ». Sed quocumque modo vertatur Dionysius, hoc relinquitur, ab eo Persicum Choaspen cum In-

Incola flaventem studio sectatur achatem.

Nam quum brumali ceciderunt sidere nimbi,

Imbribus et cælo fuis furit auctior annis,

Hos lapides late flumen trahit: undique tellus

Circumjecta dehinc læti viret ubere campi.

Sed qua cæruleam sinus infert Persicus undam,

Gens Carmanorum late colit: hanc facis ortus

Urit Phœbeæ; tanto quoque funditur agro,

Ut simul et glauci contingat gurgitis æstum,

dieo confusum esse, quomodo et
judicat Cellarius, Geogr. Ant. tom.
II, p. 857, atque nos ex Salmasio,
jamjam adnotavimus ad Prisciani
v. 975. W.

1277. *Quum brumalis Cusp. bru-*
mali Vad. et Pith. quomodo corre-
xit Camers ad Prisc. 970.

1278. *Imbribus et cælo fuis furit*
auctior annis. Furere a Veteribus
dicta est omnis aqua plus solito
commota et agitata. Exempla non
congeram. Inspice modo Cl. Dra-
kenb. ad Sil. lib. X, 343: « red-
ditque furens sua corpora ripis ». *Sic*
etiam de mari Syrtibus inliso
Noster, vs. 394: « Infidumque rati
pelagus furit »; vel etiam de fretu,
in areturi nimis compresso, ni
vs. 466: « Præcipiti fluctu furit Hel-
lespontus ». Eandem ob rationem
furor, insania, ira, rabies, etc. pas-
sim mari adscribuntur in tempesta-
te, etc. Ovn. in Obs. Misc. vol. V,
t. I, p. 75.—Imbribus et cælo Ven.
Cusp. Pith. *e cælo* rescripsit Vad.
quia sic Camers ad Prisc. l. c. vo-
lebat. Sed cur *e cælo* scribendum
sit, nullam causam video, immo hoc
minus poeticum videtur. Pro *fuis*
furit Oudend. Obs. Misc. vol. V,
p. 74, offensus sono repetitæ syl-
labe *fu fu*, reponere voluit *fusus ruit*;

neque tamen renititur, si cui pla-
ceat vulgatum *furit* retinere. Et sane
in hoc libentius adsentior, quia
nullum dubium est, *furere* de flu-
viis torrentibus et exundantibus
perpetuo dici.

1279. *Hos lapides* Ven. Cusp.
Pith. *Hinc lapides* posuit Vad. quod
forte faciendum putavit, quia
præcedente versu *tò et ejecerat*, et
sententiam clauserat, ut nunc nova
incipienda esset: *Hinc lapides*.

1280. *Circumjecta* omnes anti-
quæ: sed quem sensum hoc loco ha-
bere ea vox possit, non video. Am-
plector, quod conjecit Sch. in sch.
circumjecta. Hoc enim frequenter
utuntur scriptores. Curtius, III,
1, 3, de Marsya fluviu: « Inde dif-
fusus circumjectos rigat campos ».

1282. *Hunc facis* Cusp. et Vad.
melius Pith. et reliqui *hanc facis*.—
Fax eodem sensu vs. 54 et 768, et
Rutil. Itin. I, 131. En.

1284. *Ut simul.* Docta manus in
margine exemplaris P. Burmanui
sec. adnotavit, veterem cod. ha-
bere *sinus*, sc. Persicus, idque mo-
nuisse N. Heins. ad Claud. p. 48.
Sed ea lectio inepta est, et senten-
tiam auctoris corrumpit, qui hoc
vult, gentem Carmanorum per tanta
agri spatia extendi, ut *simul* et litus

Et procul internæ perreptet jugera terræ.

1285

Hos super et tellus tendit Gedrosia glebam

Oceani vicina fretis; at flumén ad Indum

Auroræque latns Scythia miti proximus Austro

Adcolit: australis certe Scythia dicitur ille:

Namque alii dura pulsantur desuper Arcto.

1290

Indus Caucasiae prorumpens rupis ab antro

Adversum pelago Rubri procul æquoris amnem

Porrigit, inque Notum recto fluit agmine aquarum.

Ora dehinc Indo duo sunt, medianique per agrum

Insula se vasto fundit tergo Patalene.

1295

Innumeras idem dispescit flumine gentes,

maris Persici adtingat, et procul
recedat in interiora terræ.

1285. *Perreptet jugera terræ*, h. e. peragret, perambulet, pervagetur, sensim et successively. Agiturenim de gente non bellicosa, non fera. Supra vs. 458: «Per dumosorum reptantes dorsa jugorum», et vs. 894: «nec vagus orbem Undique reptavi». W.—*Pro perreptet* in cod. Ort. fuit *proreptet*.

1286. *Hos super est tellus* Ven. Cusp. Pith. *Hos super* aut tellus voluit Camers ad Prisc. 994: at Vadianus maluit sic: «Ast super hos tellus». Hudsonus e conjectura posuit *Hos super et tellus tendit*, quod probo.

1287. *Et flumen ad Indum* Cusp. Pith. *at flumen ad Indum* Vad. quod etiam coniecit Oddius.

1288. *Scythia amitti* cod. Ort.

1290. *Pro dura pulsantur* ab aliis legi *cruda* monet Friesem.

1291. *Prorumpens* Ven. Pith. Hud. *prorumpens* Cusp. et Vad.

1294. *Pro per agrum*, quod habent vulgatae, Schraderus coniecit *mediumque per alvum*; quod sane

commodum est, si quidem per *medium alveum* ille intelligatur, ubi primum se scindit Indus in duo flumina, indeque Patalenen circumplectitur. Eustathius eum dicit Delta simile Ægyptio efficere.

1295. *Insula se vasto fundit tergo Patalene*. *Fundit se*, ut supra v. 1283: «magno funditur agro», h. e. late explicatur, extenditur. De insula Patalene, quam duo ostia fluminis Indi faciunt, quæque urbem habebat Patala, sub divortio amnis sitam, in primis agit Arrianus de Exped. Al. lib. VI, cap. 17 seq. eamque refert a triquetra figura, quam ostia cum mari faciunt, Delta vocatam, quod adeo majus sit, quam Delta Ægyptium. W.

1296. *Dispescit flumine* ediderunt Cusp. et Vad. sed sine dubio melius Pith. *dispescit*, quem sequutus est Hud. Favent eidem lectioni MS Ort. et ed. Ven. quæ habent *dispezit*. Et verbum *dispescit* postulat Dionys. qui v. 1094: Κιόνος τοι πόλις ἀποτίμνεται ὅθινα φρετών.

1297. *Oritas Aribasque*. Male habuit doctos viros versus quidam Lu-

Oritas, Aribasque et veloces Arachotas,
 Et Satram infidum, vel qui per inhospita late
 Discreti populis, discreti finibus agri
 Arva agitant, uno sed nomine sunt Arieni. 1300
 Ili quamquam steriles decurrant semper arenas,
 Munera nec carpant cerealìa, nec nova prelo
 Musta premant, fulvo tamen invenere corallo

caui, lib. III, 249: «Tunc furor extremos movit Romanus Orestas, Carmanosque duces»; ubi *Orestas* quæ gens et quibus locis terrarum fuerit, sedulo quæsi verunt interpretes. Quoniam tamen de Orientis populis manifeste sermo est, et *Orestas* junguntur *Carmanis*, Oudendorpius cum Scaligero et Grotio verisimiliter iudicat, eosdem *Orestas* vel *Oritas*, de quibus Dionysius ejusque interpretes agunt, a Lucano intelligi, quamvis ille primam syllabam nominis, quæ apud istos propter τὸ α longa est, corripuerit. Mihi videtur Lucanus ipse scripsisse *Orestas*, quod plurimi codices servant, atque vel confudisse nomina *Orestas* et *Oretas* per oscitantiam, aut de industria lusisse in simili *Orestas* nomine, quoniam iis furorē tribuit. W.—*Oritas Arabasque* Ven. et Pith. *Aribasque* Cusp. Vad. Huds. sic et Prisc. v. 1003.

1298. *Et Sagam infidum* Ven. Pith. Huds. Camers ad Prisc. 1003 correxit e Dionysio *Satraindam infidum*, quem sequitur Vad. Hudsonus conjicit, forsitan *Sacam infidum*. Sed rectius meo iudicio Schraderus in sch. *Et Satram infidum*. Hoc ipse Dionysius probat. Deinde *infidum*, et qui per inhospita edidit Huds. contra veteriores edd. quæ rectius habent *vel qui per inhospita*.

1299. *Discreti populi omnes* edd.

Sed summo probo, quod Wotholius conjecit, *populis*. Suadent hoc sequentia *discreti finibus agri*, ubi quia τὸ *discreti* repetitur, necesse est ut duplex discrimen indicare voluerit auctor eorum, qui per inhospita arva agitant, nempe discretos esse et *populis* et *finibus agri*. Juvat, quod infra v. 1333 *populos* a gente distinguit.

1302. *Munera nec carpant cerealìa*, i. e. fruges agrorum et frumenta, ut *cerealium culmum* Maro dixit, G. II, 517; *Cerealìa munera* et dona Naso, Met. XI, 122. *Cereris commercia* Noster supra vs. 919, et Priscianus v. 720 de Massagetis: «Non Bacchi domum, Cereris vel munera norunt». Similiter de terra exsilij sui Ovid. Trist. III, 10, 71: «Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra, Nec cumulant altos fervida musta lacus». Ad verba: «nec nova prelo Musta premant» conf. Calpurn. Ecl. I, 2. W.

1303. *Fulvo tamen invenere corallo*. De corallo observat Salmas. ad Sol. p. 63, vetustiores Græcos Latinosque scriptores scripsisse κοράλλιον, *corallium*. Sic apud Ovidium, Met. XV, 416, (adde Grat. v. 405) legi, ipsumque Dionysium vs. 1203. Recentiores Græcos Latinosque dixisse κοράλλιον. Sic Arrianum in Peripl. mar. Erythr. Hesychium, Neonesianum; (in quo errat Salm.

Pandere vivendi commercia, quærere pulchræ
Sapphiri latebras et præduros adamantas.

145

Calliope, Indorum populos et regna canamus.
Ultima terrarum tellus adspergitur Indi
Fluctibus Oceani; primam coquit hanc radiis sol,
Sol Hyperionius, sol magni gratia mundi,
Astrorum genitor, lucis sator et vigor æthræ.
Sed genti Indorum læter color: efflua semper

150

sed Claud. habet *corallia* de Nupt. Hon. v. 169). *Coralla* etiam Avienum nostrum dixisse: *fulvo tamen invenere corallo*. Addo huic Sidorium Apoll. Carm. XI, vs. 110: «Lactea pnniceo sinuantur colla corallo». Priscianus, qui vs. 1008 *Curatū lapideum* scribit, Dionysium expressit. Præter Salmasium descriptura hujus vocis videri potest Heins. ad Ovid. Met. IV, 749. W. — Pro *fulvo corallo* Huds. conjicit *gilvo*. Sed hoc parum refert.

1304. *Pandere vivendi commercia*, h. e. viam et rationem aperire paraudi vietum permutandis mercibus. Supra v. 1067: «docere carinis Ferre cavis orbi commercia». W.

1309. *Sol Hyperionius*. Hoc generale alias epitheton Solis, Avieno maxime videtur Orientis esse, ex ipsa vocis notatione, quando *terras super aureus it sol*, ut ait Nemesiani Hal. 56 (huj. op. t. I, p. 233. En.) Hoc sensu usurpavit Noster supra vs. 1150, et Phœnom. vs. 396: «Hic Hyperioni flagrat via Solis, in ortu, ... Pars Hyperionis rutilat facis». Hanc etiam vocem Burmannus restituit auctori carminis in laud. Solis, Anth. tom. II, v. 45, p. 298, ubi vulgo legitur *Sol et Hyperboreo*. — Et addi potest versus 1153 supra: «Lux Hyperionio

qua se sostollit ab ortu». Sol quidem Hyperionius natus poetis dicitur. Ed. — Cæterum cumulat in sequentibus elogia et prædicata solis admodum supervacua, et importuna sunt, videnturque, quum in Dionysio non legantur, ex auctore alio laudibus et cultui Solis dedito, huc illata, cui et versus 1089 seq. de Emeseno cultu Solis deberi, suspicari sumus ad eum locum. Comparari cum his elogiis Solis possunt, quæ in laudato carmine Anthol. Burm. quod primum lib. V est, leguntur. W. — *Hyperionius* Cusp. cæteri *Hyperionius*.

1311. *Læter color*, i. e. niger, vel fuscus. Vid. dicta a nobis ad Prisc. v. 1013. *Nigri Indi* Ovid. A. A. I, 53. Tibullus, II, 3, 55: «Illi sicut comites fuscī, quos India torret, Solis et admotis inficit ignis equis». Propert. IV, 3, 10: «Ustus et Eoo decolor Indus equo». *Efflua coma*, quæ e vertice in tergum humerosque fluit, longa et promissa. Sic enim Solinus, cap. 52: «Indis omnibus longa et promissa cæsarics». Ex illa dictione Avieni illustrari et defendi potest Elegiæ Corn. Galli v. 14, a Scaligero valde reprehensus: «Quod fluat ex toto vertice flava coma». (Vid. huj. op. tom. II, pag. 243. Ed.) W.

His coma liventes imitatur crine hyacinthos.
 Pars subit abrupti sola cespitis, aurea ut illis
 Terrarum in latebris excludant caute metalla:
 Pars telas statuunt, et vestimenta laborant
 Lintea : pars Indi procurat segmina dentis,
 Atque ebur invigilat : multi, qua flumina nimbis
 Auget hiems, vastum ut late trahat agmen aquarum

1312. *Liventes imitantur* scribit Cusp. reliqui *imitatur*, quod rectius est, et referendum ad *coma*.

1313. *Subit abrupta sola cespitis* Veu. et Cusp. et Vad. sed melius Pith. et Huda. *abrupti sola cespitis*.

1314. *Aurea ut illis ... excludant caute metalla. Aurea metalla*, vena auri, ut aurea vena a Lucilio in *Ætnea*, vs. 268, dicitur. W. — *Excludunt* Cusp. reliqui *excludant*. — *Pars telas statuunt*. De telis, stamine, liciis et texendi ratione consulendi viri doctissimi ad Ovid. Met. VI, 54 seqq. Heynius v. cl. ad Tibull. I, 6, 79, et ipse nonnulla tradidi ad Epithal. Laur. vs. 45 (huj. op. t. III, p. 400. Ed.)

1316. *Vestimenta laborant Lintea*. Immo *Linea*. Dionysius, ut alias rationes et argumenta nunc omitam, v. 1116 : Οἱ δ' ἱστῶς ὑπόμνησιν λιντογύλας. Priscianus vs. 1016 : « Ast alii textunt tenuissima tegmina lini ». Contrarium mendum continebat olim v. 609, quod correxit Vlitius ad Grat. Cyneg. v. 87, ubi pariter librarii variantur. Schn. lib. Obs. c. 4, p. 49. — *Vestimenta laborant Lintea* : sic quidem omnes editiones : sed Schrad. in schedis notavit *Linea*. Ego vero idem mutare non audeo, quia *linteæ vestes* æque ac *lineæ* Veteribus dicuntur, iterumque hac voce utitur Noster infra v. 1369 : « solvunt properantes lin-

tea Bacchæ Vincula » ; ubi vid. V. L.

1317. *Atque ebur invigilant multi* Cusp. Rectius Pith. *Atque ebur invigilat, multi qua*, etc. Hudsonus et Withof. offensi constructione *invigilat ebur*, scribendum censuerunt *Atque ebori invigilat*. Ea sane *invigilare* et similia verba tertio casui vulgo junguntur. Virg. Georg. IV, 158 : « Namque aliæ victu invigilant, et fœdere pacto Exercentur agris » (ubi *victu* pro *victui* positum pro more poetarum est). Tacitus, Germ. cap. 46 : « Hoc beatius arbitrantur, quam ingenere agris, illaborare domibus ». Hæc conveniunt cum illo Lucretii, V, 210 : « valido consueta bidentū Ingemere, et terram pressis proscindere arastris ». Sed Heinsius ad Ovid. Met. VIII, 142, defendit *ebur invigilat*, et Nostrum verba ejusmodi, ut *invohere*, *influere*, *irrepere*, *incubare*, etc. cum quarto casu jungere solere, quum hoc loco, tum quibusdam aliis, Deser. Orb. vs. 795, et Or. mar. 383, probat, quibus addi possunt vs. 106, 529. Idem adeo in Virgilio, Georg. IV, 261, e veterrimo codice legit : « Frigidus ut quondam silvas immurmurat Auster ». Itaque malim hoc loco vulgatam lectionem, ut propriam et usitatam Avieno, retinere.

1318. *Pastum ut late trahat* Cusp. Vad. Pith. Aliter Hudsonus edidit

Alveus, et celsas evincant æquora ripas,
 Palantes obeunt beryllum, prona fluenta
 Quem procul internis a finibus, aut adamanta
 Detulerint : his glauca dehinc tornatur iaspis.

1320

vasum et late trahit. Ego vero vestitiarem lectionem præfero, ut trahit, Schraderus aliquando coniecit in schedis *flumina nimbis Aug. hiems pasta.*

1319. *Celsas evincant æquora ripas.* Imitatus videtur Virgilium, qui *Æn.* II, 496: « Non sic, aggeribus ruptis quum spumeus amnis Exiit, oppositasque evicit gurgite moles, etc. » Et similiter Lucan. VI, 272, de Pado: « Sic pleuo Padus ore tumens super aggere tutas Excurrit ripas, et totos concutit agros ». W. — Cuspinianus admodum corrupte: *Albas et celso se vincant æquare ripas.* Melius ex parte Pith. *Albens, et celsas evincant æquora ripas.* Vadianus ut tenebras huius versus dispelleret, audacius eum reformavit: *Albas et celso se jungant æquore ripas Palantes.* Sed Pithæi lectio per se melior et clarior emendatione est. Peccavit ille tantum in voce *Albens.* Veneta prima habet *Albens,* quod ille legere debebat *Alveus.* Atque hoc clare perscriptum in cod. Ortel. exstat, et dudum conjectura doct. viro- rum, ut Schraderi, probatum est. — Huds. habet *evincunt,* cui vetustiorum lect. *evincant* præfert Wern.

1320. *Palantes obeunt beryllum.* Obire h. l. est circumire, circumspicere et observare, quod supra v. 1276 *sectari* dicebat. Silius, III, 160: « Quæ dum perlustrat, crebraque obit omnia visu ». Isaque hoc expressit e Virgilio, *Æn.* X, 447: « Lumina volvit, obitque tru-

ci procul omnia visu ». Add. Plin. Epist. III, 7, 13: « Ferunt Xerxem, quum immensum exercitum oculis abisset ». Pluribus huic usum verbi docuit Gesner. ad Claud. Rapt. Proserp. III, 361. W. — *Pallantes* Cusp. et Pith. vitiose. *Palantes* jam scripsit Vadian. eumque sequitur Huds. *Sequentia* Cusp. et Pith. sic constituunt: *Pallantes obeunt beryllum prona fluenta. Nec procul internis a finibus,* etc. Hæc bonum sensum non habent. Hudsons sic legendum suadet: « obeunt beryllum, prona fluenta Quem procul internis a finibus aut adamanta Detulerint ». Atque hæc est lectio, quam Salmasius constituit ad Sol. pag. 761, a. A. Aliter quidem distinguit Withofius: « Palantes obeunt: beryllum prona fluenta Nec procul internis a finibus, etc. » Sed sic distinctis verbis sensum difficulter eruo. Præterea Vad. pro *aut adamanta* edidit *aut adamanta,* quod nescio an errore typographi acciderit. Pro *internis* Schrad. maluit *extremis.* — Hoc conferendus Claudian. Idyll. V, v. 15: « et quidquid Eois Indus litoribus rubra scrutatur in alga ». Adde Tiball. II, 2, 15, et IV, 2, 15; Propert. I, 14, 12. Ed.

1322. *Prona fluenta Quem... Detulerint.* Beryllum inter arenas, quas exundans fluvius ejicit, legi indicat auctor Eleg. de ob. Mæcen. v. 19: « Vincit vulgares, vincit beryllus arenas, Litore in extremo quas simul unda movet »; ubi litore

Nec minus et bæccas alii prope marmora curvis
Excudunt conchis: pars rursum divite cura
Herbosi lapidis venas fodit: hique rubore
Suffusas blando quærunt campis amethystos.

Erythræo pro in extremo legere cum Burmanno, nihil opus est. Nam extremi dicuntur poetis ipsi Indi, et Oriens. Plinius de sardonyche apud Indos, lib. XXXVII, cap. 23: « Constat ibi torrentibus detegi ». Atque hinc de gemmarum scrutatoribus Manil. IV, 531: « Et perlucentes cupiens prensare lapillos, Vorticibus mediis oculos immittet avaros ». W. — His glauca dehinc tornatur iaspis. Abusive verbo tornandi usus est Festus Avienus. In græco est: ἡ χλωρά διαυγάζουσαν ἱάσπιν, quod a præcedentibus pendet. At videtur legisse Avienus: ἡ χλωρά διαυγάζουσαν ἱάσπιν, et διαυγάζειν ἱάσπιν interpretatus est tornare, pro terere scilicet, et polire. Teruntur enim lapides, ut nitentur. Ἰπιδωτά; lapidum Græci vocant, et σπιδώου λίθω; polire et adterere. Quod tornare improprie dixit, quia quæ tornæ sunt, etiam teruntur et lævigantur. Unde torno terere Plinio. Virgilius, Georg. II, 444: « Et radios trivere rotis », id est, tornare. At torno gemmæ non poliuntur. S&L&L. Exerc. Plin. p. 738.

1323. *Prope marmora* habent omnes vulgatæ: sed Schraderum conjectisæ *per marmora*, tradit Friesem. Mihi vero non aptum hoc videtur. Nempe *prope marmora*, h. e. in litore æquoris leguntur conchæ, non *per æquora*, vel in altis.

1324. *Pro excudunt* Oddius in aluit *excludunt*; quod et mihi placet: nam bæccæ eruantur e conchis. — Sed *excudere* Avieno familiare est,

pro *excutere*. Vs. 1226: « Pars gentis ... saxis excussit narcissiten ». Idem in Phœnomen. « Omne ævum studiis excuditis »; et in Progn. vs. 105: « Elisos fulguris ignes Extudit ». Sic enim legit ibi Heinsius ad Ovid. Amor. III, 5, 34, ad imitationem Virg. Georg. I, v. 135: « Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem ». En. — *Divite cura*, labore admodum lucroso, et pretiosam mercedem parante.

1325. *Herbosi lapidis venas fodit*. Per *herbosum lapidem* non aliud intelligere videtur, quam curalium, quia hoc fruticis vel herbæ instar sub aquis nascitur, et Priscianus hoc loco *curalium* inter iaspin et amethystum nominat, vs. 1021. Plinius, lib. XXXII, 2, cap. 11, de curalio: « Forma est ei fruticis, color viridis. Bæccæ ejus candidæ sub aqua ac molles: exemptæ confestim durantur et rubescunt, etc. » Hinc Ovid. Met. XV, 416: « Sic et curalium, quo primum contigit auras Tempore, durescit: molles fuit herba sub undis ». Vulgarem hanc opinionem Veterum hodierna physicosum experientia refutavit. Cæterum inepte Avienus de curalio loquitur: *venas fodit*. Et hoc mirum, Avienum æque ac Priscianum curalii mentionem hoc loco injicere, Dionysium ipsum nullam. Quod mihi suspicionem injicit, habuisse illos codicem ex alio Dionysii opere, quod Αἰθαλά in scriptum erat, interpolatum. Cf. quæ disputabimus in Excursu VIII ad vs. 1085. W.

Horum dives enim tellus est Indica semper,
 Et tali scrupo cespes tumet: omnibus autem
 Fertilis inriguis crebro praelambitur ora:
 Extendunt celsi vaga late brachia luci,
 Et vernat nemorum semper coma. Nunc tibi formam
 Terrarum expediam, nunc carmine flumina labor,
 Nunc rigidos montes, nunc multæ denique gentis
 Absolvam populos. Lætæra agris undique in Indis
 Quatuor esse tene: coeant tot et anguli ab omni

1330

1335

1327. Cusp. vitiose *Horum duces enim*. Camers ad Prisc. 1023 correxit *Horum dives enim*.

1328. *Et tali scrupo* Ven. et Cusp. *scrupo* Pith. et reliqui.

1329. *Praelambitur ora* Cusp. Vad. Pith. primæ edit. sed *praelabatur* Pith. ed. Lugd. forte ex errore. Sic et versu 155 vitiosæ editum erat in plerisque *labitur pro lambitur*.

1330. *Extendunt celsi vaga late brachia luci*. Avienus ὤλας apud Dionysium pro silvis et lucis accepit, quasi simpliciter ὤλας posuisset Poeta, non ὤλας καλὰμοιο. Sic enim reddidit: «Extendunt celsi.... Et vernat semper, etc.» SALM. ad Sol. pag. 742, a. B. Dionysii versus integri, quos Avienus exprimere voluit, hi sunt, 1125 seqq. Ναὶ μὴν καὶ λιμῶνες αἰὲ κομῶσι πετρίαις. Ἄλλοθι μὲν γὰρ κίχρος αἰετῆται, ἄλλοθι δ' αὖτις Ἰλαὶ τελευθῶσιν Ἑρσθραίου καλὰμοιο. Videmus, quæ hic Dionysius sigillatim de mili et de calami Erythrei proventu memoravit, Avienum de industria præterisse, et in generali silvarum ubique virentium descriptione morari voluisse. Itaque erroris aut ignorantiae in vertendo commissæ, hoc quidem loco, postulari nequit. Interim dum *celsos* vocat *lucos*, facile respicere

potuit ipsas arundines Indicas, quarum immanis magnitudo memoratur, immo et aliarum arborum Indicarum lncos, de quarum excelsitate locus est apud Virgil. quem adeo respexisse videtur Noster, Georg. II, 122. W. — *Vaga late brachia luci*. Quæ *brachia lucorum* dicit Avienus, intelligi possunt, vel de spatio et longis flexibus, quibus extenduntur silvæ (vid. Rutil. I, 535), vel de ramis singularum arborum, quomodo usurpavit Lucilius in Ætna, vs. 361, et Noster supra vs. 1190, «brachia Nysæi palmitis» dixit. W.

1332. *Carmine flumine labor* Cusp. sed *flumina omnes* reliqui.

1333. *Multæ denique gentis Absolvam populos*. Videtur Avienus *populos* partes unius *gentis*, et generale nomen *gentis*, speciale populi facere, quemadmodum Claud. in Eutr. II, 242: «gens una fuere Tot quondam populi, priscum cognomen et unum, Adpellata Phryges»: Conf. Nostri vs. 315, 481, 1299. W.

1335. *Quatuor esse tene*. Conf. vs. 413 et 1049. Similiter supra vs. 1046 totius Asiæ formam in quatuor latera effusam dicebat. W. — *Coeant tot et anguli ab*, etc. Cusp. in.

Parte sibi, oblique claudentes extima terræ,
 Ceu species rhombo est. Zephyri de partibus, Indus
 Gurgitis occurso fit certæ terminus oræ:
 Axe Noti, Rubri late salis objacet unda:
 Flumen item Ganges fit limes cespiti Eoo; 1340
 Atque Lycaonia consurgit Caucasus Arcto.
 Æquore qua fuso laticem provolvitur Indus,
 Dardanidum gens est, ubi magnus sorbet Hydaspes
 Delapsum summa saxorum mole Acesinen.
 Tertius amnis item secat agri proxima Cophes; 1345
 In medioque Sabæ sunt cespites: gens quoque Scodri
 Propter agit; populique dehinc velut ordine facto
 Peuceleum longas exercent vomere terras.

Pith. Huds. *coeant ut et anguli Vad.*

1336. *Obliquo Cusp. Pith. Huds. oblique* cod. Ortel. *oblique* Vad. sed Hudsonus: Forsan *obliqui claudentes*. Mihi potior videtur Vadiani emendatio, quæ antiquæ scripturæ *obliquo* propior est. Præterea Hudsonus distinguit *ab omni Parte, sibi obliquo*. Sed mihi *sibi* pertinere videtur ad præcedens *coeant: tot et anguli ab omni parte coeant sibi*, i. e. secum, inter se. Hinc distinguo post *sibi*.

1338. *Fit cæsa terminus Cusp. et Vad. melius Pith. et Huds. fit certæ terminus oræ.* Cod. Ortel. corrupte *fit * cæpe et*.

1341. *Adque Lycaonia Cusp. Adque Lycaoniam ... arcton Vadian.* Schraderus in schedis notavit *Aque Lycaonia*: sed magis placet, quod Pith. exhibet, et vir doctus in ora exempli mei edit. Cuspian. notavit, *Atque Lycaonia*: quemadmodum paullo ante Noster: «Axe Noti objacet unda».

1342. *Provolvitur Indus Ven. Cusp.*

Vad. et Ortel. *producitur* Pithæus, eumque sequutus Huds. ex alio, ut mihi videtur, codice restdidit, quod tamen Venetæ lectioni minime præfereudum. Hudsonus conjicit *prodeunt et Indus*, quod constructio vix patitur.

1343. *Carmanidum* pro *Dardanidum* cod. Ortel. Græcus habet *Δαρδανίς*. — *Sorbet Hydaspes Delapsum ... Acesinen.* *Sorbere* de recepto in alium fluvio rarum esse puto. Alii poetæ non nisi de hiatu vel voragine, fluctus maris vel fluvii abstrahente, ut de Charybdi, adhibent. Vid. Virgil. *Æn.* III, 422; Ovid. *Met.* I, 40, VII, 64; Lucan. III, 261. W.

1344. *Acesinen Ven. Cusp. Huds. et Pith. edit. Paris. Acesinem edit. Lugd.*

1345. *Proxima cæpes Ven.* vitiose: *proxima Cophes Cusp. et reliqui.*

1347. *Populique dehinc Cusp. reliqui populique.*

1348. *Hylledin longas Pith. e Ven. et Huds. Peuceleum longas Cuspian.*

Gargaridæ rursum : gens hæc obnoxia Baccho,
Et glebam sulcant, et ritibus orgia ludunt.

1330

Hic Hypanis lateque trahens vaga terga Cymander,
Magnus uterque modi dimittitur, Hemodique
Rupe procul fulvum provolvunt fluctibus aurum :

Peucaneum Vad. Hudsonus conjicit *Peuceledm*, ut habet Prisc. v. 1049: sed in græco v. 1143 exstat *Πευκαλίων*. Sed unde *Hyllem* Venetæ et Pithœi sit, non exputo. *Hylles* vel *Hylleis* populum: Illyrici, vidimus ad Priscianum, vs. 379. Magis turbat codex Ortel. qui scribit *Nyssarum longas*. Quod si *Nyssæi* campi Iudiæ intelligendi essent, nomen gentis, quæ eas terras hic exercere dicitur, desideraretur, et *Peucanei*, quos Dionysius nominat, plane exsularent.

1349. *Gargaridæ* omnes editiones. *Gandaridæ* Ortel. sed de variatione hujus nominis vide notata nostra ad Prisc. v. 1050.

1351. *Terga Cymander* Venet. et Pith. et Huds. *Megarsos* Cuspin. et Vad. qui repetiisse illud e Dionysio videntur, quem etiam Priscianus vs. 1051 expressit. Sed mira est lectio primæ edit. *Cymander*, siquidem nomen ejus fluminis nusquam reperitur, neque *Megarsum* a quopiam Geographo, præter Dionysium, memorari video. Dolendum est, quod de Cuspiniano et Vad. non constat, utrum lectiones suas ex alio codice, an saltem Dionysio accommodantes, dederint. Et quoniam hoc dubium est, consultum puto servare antiquam lectionem *Cymander*, quæ neque abjicienda est, etiamsi ipse Avienus erraverit.

1352. *Magnus utramque modi dimittitur, Hermodontis Rupe*: sic Ven.

Cuspin. Pith. *Magnus uterque modo scripsit* Vad. *uterque modi dimittitur, Hermodontis* Huds. Atque hic in Add. ait : In ista voce modi latet mons *Emodus*. Forsan *Emodo emittitur*. In qua quidem recte suspicatur, nomen *Emodi* alicubi latere. Nam diserte Dionysius Hypanim et *Megarsum* e monte *Emodo* descendere memurat vs. 1146, idemque reddidit Prisc. v. 1052. Sed si cum Hudsono scribamus *Magnus uterque Emodo emittitur*, quid fiet cum sequentibus *Hermodontis Rupe procul*? Nam in nomine *Hermodontis*, quod plane alienum ab hoc loco est, querendus videtur *Emodus*. Et cod. Ortel. diserte pro *Hermodontis* ponit *Emodi montis*; quæ tamen interpretatio potius, sive glossa librarii videtur. Propterea commoda correctio est, quam Schraderum in schedis fecisse reperio, *dimittitur, Hemodique Rupe procul*, etc. Copula *que* in *Hemodique* omnino opus est post *dimittitur*, ut sequentia adnectantur; et libraria eam adjunctam ignotæ voci videns, eam corampebat in *Hermodontis*, quia forte ex aliis locis Avieni, ut vs. 856 et 1154, similis versus terminatio *Thermodontis* occurrebat. Præterea scribo : « *Magnus uterque modi dimittitur* », quia sic vs. 40 : « *Immeisusque modi protenditur* »; et add. 403. Ortel. habet *dimittitur*, sed familiare Avieno videtur *dimissus* pro *demissus*. Vid. vs. 96.

Nec minus hi campos intrant Gangetidis oræ.
Quæ per flabra Noti fuso distenditur agro,
Usque in celsa jacens confinia Colidis arcis.
Colis et ipsa dehinc cetosi vergit in æquor
Oceani, tantoque jugo subit ætheris auras,

1354. *Nec minus hic campos Ven.* Cusp. Vad. Ortel. *hi campos* Pith. et Huds. *Dracitidis Ven. Gangitidis* Pith. et Huds. *Gangetidis* Cuspin. quod melius videtur, atque sic legendum e Dionysio existimat Ort.

1355. *Quæ per flabra Noti fuso distenditur agro.* Salmas. ad Sol. pag. 783, a. A. ex his verbis adparere putat, Avienum apud Dionysium, vs. 1147, legisse: ἐπὶ Γαγγήτιδα χώρην, ἡρὸς νότον ἱλασμένην, προἱκόμενοι, quod in vulgatis est, et refertur ad præcedens λαβρότατοι ποταμῶν... ὀφρύμασι προέξουσιν. Sed idem e Prisciani verbis colligi queat, vs. 1053: «Gangetica..... Tellus, porrigitur quæ ad terræ Colidis Austros». Neque tamen hoc utrique interpreti accidisse facile credam, ut verbum ἱλασθαι, quod de fluminibus usurpare facile, de terræ alieujus extensione durum est, ad χώρην Γαγγήτιδα referrent, et ἱλασμένην legerent. Videntur potius ex suo ipsorum sensu sic scripsisse. W. — *Quæ per flabra* omnes edd. Hudsonus autem non male conjicit *Qua per flabra.*

1356. *Utque incelsa Cusp. Usque in celsa* reliqui. *Colidis arcis* Cusp. Vad. Pith. *arces* Huda. et Friesem. male, ut puto. Hudsonus in Add. revocat *arcis.*

1357. *Colis ipsa* omnes antiquæ: at Hudsonus auctore Salmasio inae-ruit et, *Colis et ipsa*: ego malim *at ipsa.* — *Cetosi vergit in æquor Oceani.* Cetosum Oceanum vocat

cetis et aliis belluis marinis in eo nascentibus sententem, ut ait Horat. Carm. III, 27, 26. Noster in Phæn. vs. 100: «Tetlioyos ondose cetosa fluenta». *Belinosum* dicunt alii poetæ. Et sic Britannicum quidem Oceanum Horat. Carm. IV, 14, 47, Plin. lib. IX, 5, Hesperium vel Atlanticum Avienus, Or. mar. 204, dicunt, quibus convenit Nemesiani Halient. vs. 65. Sed imprimis hoc nomen meruit Oceanus Indicus, qui Colidis promontorium et insulam Taprobane cingit. Hunc *fervere agminibus cetosi pecoris* Noster superius vs. 781 dixit. Et Æliam. Hist. Anim. XVI, 18, de insula Taprobane: Τὴν γὰρ τοὶ θαλάτταν, τὴν περιχρῆμένην τὸν τῆς νῆσου κύκλον, ἀμαχὸν τε πλῆθος καὶ ἰχθύων καὶ κηρίων ἱκτερίων φασίν. Idem Ælianus, lib. XVII, cap. 6, memorat, in Laconico mari ingentia cete nasci, eamque ob causam, secundum quorundam opinionem, Homerum Lacedæmonem *cetosam*, κατῴσταν, adpellasse. Alii sic adpellatam ab Homero Spartam voluerunt, propter ejus urbis amplitudinem, quorum loca prodixit Gottl. Wernsdorfius, frater, in aduott. ad Himerii Sophistæ orat. de laud. urb. Constantinop. super editam ab Harlesio V. C. pag. 88, quæ oratio in editione integræ operum Himerii, nunc primum Goettingæ produntium, septima est, et locum Himerii, ubi cetaceæ Lacedæmonis muninit, exhibet pag. 524. W.

Arceat alituum subducta ut rupe volatum.
Sed circum Gangen regio est devota Lyæo,
Perpetuique sacri talis narratur origo.

+ 360

Indorum in populos fatalia Liber agebat
Prælia : vipereo late Bellona flagello
Increpat, et magno tremuerunt regna pavore,
Insistente Deo. Venit ergo ad flumina Gangis,
Discursuque sacro præludit prælia Liber.

+ 365

1359. *Subducta rupe*, i. e. in excelsum elata atque erecta. Usus huius verbi, frequentem Nostro, vid. vs. 99, 589, 1197. De Colidis promontorio paria dixit v. 774. W.

1360. *Pro circum Gangen Ort.* circa.

1363. *Vipereo late Bellona flagello Increpat.* Bellonæ passim flagellum tribuitur, cuius sonitu ad bellum instigat. Loca poetarum suggeret Cerda ad Virg. *Æu.* VIII, 703. Virgilium imitans Lucan. VII, 568 : « Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum, Bistonas aut Mavors agitans, etc. » Sed et tuba belli signum dare Bellonam, e poetis docet Burmann. ad Val. Fl. III, 61. W. — Plane simili ratione Bacchi bellum adversus Indos, et victoriam describit Himerius Sophista, *Ecl.* XIX, 2, p. 264. En.

1364. *Increpat, et magno Cusp. Pitb. Hudson. Increpuit, magno tremuerunt.* Vad. cui tamen non obsequor.

1365. *Insistente Deo*, h. e. vi et numine Bacchi irati urgente, premente, impellente, quomodo Virg. *Æn.* X, 433 : « Hinc Pallas instat et urget, Hinc contra Ianus ». Idem, X, 375 : « Numina nulla premunt, mortali urgemur ab hoste ». Peti- tum verbum *insistere* ab anrigo,

equos instigante. Virg. *Georg.* III, 114; Ovid. *Ann.* III, 2, 10. W.

1366. *Discursuque sacro præludit prælia Liber.* Exprimit meditamina futuri belli, et plane loquitur ad morem Romanæ militiæ, ubi tiro- nes ad omnia, quæ in conflictu et vero prælio agenda erant, in cam- po exercebantur, imprimis decursu, vibratione armorum, aggrediendo, cedendo, feriendo ad palum, quæ exercitia ludi militares, meditatio- nes, prælusiones, simulacra belli dicebantur. Gellius, lib. VII, cap 3 : « Sed non proinde, ut in decur- sibus ludicris, aut simulacris præ- liorum voluptariis fieri videmus, ... sed quasi in ancipiti certamine, quum sparsa acies est, multis locis vario Marte pugnatur ». Plin. *Epist.* VI, 13, 6 : « Tu tamen æstima, quantum nos in ipsa pugna certami- nis maneat, cuius quasi prælusio atque præcursorio has contentiones excitavit ». Manilius, lib. IV, 227 : « Sunt quibus et simulacra placent, et ludus in armis ». Ad præterea Barthii et Burmanni not. ad Rutil. I, 257. W. — *Discursuque sacro* Ven. et Cusp. *sacro* Vadian. Pitb. Hudson. *præludit prælia* Ven. Cusp. Pitb. Hudson. solus Vadianus dedit *prælibat prælia*. Ita emendavit ille, laud dubie offensus constructione

Mænades extemplo maculosæ nebridis usum
Permutant clypeis, viridique hastilia thyrsos
Succedunt; solvunt properantes lintea Bacchæ
Vincula, viroso pectus vinxere dracone;
Pro molli vitta prorepunt crine chelydri;

1370

minus usitata verbi *præludere* cum quarto casu, quum alias dicatur *præludere præliis*. Sic enim Statius in Præf. lib. I, Silv. ad Stellam: « nec quisquam est illustrium poetarum, qui non operibus suis stylo remissione præluserit ». Sed constructionem cum quarto casu saltem sequiore ætate latinitatis invaluisse, documento est Rutilius, qui lib. I, v. 267: « Ut solet excussis pugnam præludere glebis ».

1367. *Maculosæ nebridis usum*. Universam armaturam Bacchi et Baccharum hic vides: de quibus conferri potest Ovid. Met. IV, v. 6 seq. Stat. Theb. II, 664, et Noster supra v. 889, 1129. Solenne est poetis, ad vim et potentiam Bacchi designandam, arma et gestamina ejus subito permutata cum aliis fingere, vel aliis iumentis inducere. Hic fiunt arma et tela hostilia. Apud Ovid. Met. III, 664, remis et velis prædonum iuserpunt hederæ et racemi, et lib. IV, 394 seqq. telæ et vestes, fila et stamina in hederas, vites, palmites et pampinos abeunt. W.

1369. *Solvunt properantes lintea Bacchæ vineula*, sic omnes edd. Sed mendosa hæc putat Heinsius, Adv. III, 2, p. 412, et sic scribendum præcipit: « solvunt rorantis vite Bacchi Cingula ». Etsi vero hanc emendationem ex usitatâ hac in materia poetarum dictionibus instruit, nullam tamen Avieni sic corrigendi necessitatem, vel justam rationem

video. Immo ipsa Avieni mens et sententia quodammodo lædi videtur, qui per species enarrare vult, Mænadum gestamina Bacchica cum armis permutata, nebrides cum clypeis, thyrsos cum hastilibus: pro linteis vel strophæis Bacchas sibi pectus draconibus vinxisse, pro vittis crinium chelydros implicuisse. Heinsius Mænadibus pro linteis vinculis vite cingula dat, adeoque Bacchas vitibus suum corpus vinxisse significat, quod ego non memini apud poetas legere, qui vitibus circumplicatis tantum thyrsos memorant. Igitur retinuendam vulgatam Avieni lectionem arbitror.

1370. *Viroso*. Heius. l. c. teutat *spiroso*; sed *viroso* usitatum Avieno epitheton angustum est. Sic vs. 174 *viroso* *cerastas* adpellat. Ed.—*Pectus junxere dracone* Ven. et Cusp. *vinxere* reliqui.

1371. *Prorepunt crine chelydri*. Heinsius ad Ovid. Met. XV, 620, ex hoc loco apud Valer. Maxim. lib. V, cap. 6, ex. 3, legendum censet: « In capite ejus subito veluti cornua crepserunt », non *emerserunt*, firmatque loco Silii, XIII, 332, de Pane: « opacat tempora pinus, Ac parva crepuit ruficunda cornua fronte », ubi *erumpunt* perperam circumfertur Hæins. — *Chelydri*. Prudentius lib. I contra relationem Symmachi, v. 130: « virides disciunt ore chelydros, Qui Bromium placare volunt ». Vid. Euripid. in Bacchis, et Plutarch. in Alexandri

Excitoque ferox persultat in agmine Mavors:
 Dux aquilas in bella rapit, tremit Indica tellus
 Pressa pede, et toto tonuerunt classica cælo.
 Ergo et Nyssæos discit gens rite recessus.

1375

vita, initio de Olympiade. Schnottus.

1372. *Excitoque ferus* Ven. Cusp. Pith. *fero*. x Huds.

1373. *Dux aquilas in bella rapit*. Vere ἀποδιδύκων hoc dixeris, quod Dionysus hic aquilas Romanas in bella rapere dicitur. Sed et Seneca sic peccavit in Phœniss. v. 389, de septem ducibus ad Thebas loquens: «era jam bellum eient, Aquilaque pugnam signifer mota vocat». Cæterum Noster respexisse locum Virgilii videtur, *Æn.* XII, 331: «ad flumina concitus Hebri Sanguineus Mavors clipeo increpat, atque parentes Bella movens immittit equos... gemit ultima pulsu Thracia pedum». Cf. not. ad v. 1247. W.

1374. *Toto tonuerunt classica cælo*. Nempe ingenti sonitu ad cælum relato et reperasso. Similiter Petronius, *Bell. Civ.* v. 134: «Armorum strepitu cælum furit, et tuba Martem Sideribus transmissa eiet». Pro armis et classicis apud Ovid. *Art. Am.* I, 537, «sonuerunt cymbala toto Litore, et attonita tympana pulsa manu». Strepitum belli et armorum poetæ amant verbo *tonare* et *tonitru* exprimere. Statius, *Th.* III, 422: «Tænariumque cæcumen Apollineasque Therapnas Armorum tonitru ferit». Silius, XIII, 10: «Concussa est Danna tellus Armorum tonitru». Idem, XIV, 298: «telorum turbine vasto Aggreditur muros, atque arinis intonat urbi». Claud. III *Cons. Hon.* v. 64: «civilia rursus Bella tonant, dubiumque quatit discordia mun-

dm». — *Toto tenuerunt classica* Ven. et Pith. *tonuerunt* Cusp. Vad. et Hudson. recte. Adserit hanc lectionem Avieno Drakenb. ad Sil. I, 436, et verbum *tonare* sæpius ad bellum transferri docet.

1375. *Ergo et Nyssæos discit gens rite recessus*. Reddit Avienus hunc versum Dionysii 159: Τὸν δὲ Νυσσᾶϊν μὲν ἀπημίζαντο κἀλῶδον. Priscianus sic v. 1057: «Hic via, quam celebrat nomen, Dionysia, Bæchi». Hic itaque intellexit κἀλῶδον Νυσσᾶϊν de regione, qua incesserit vel decurrerit Bæchus eum exercitu. Ad quam interpretationem forte adductus est eo, quod Dionysius paullo ante dicit, apud Gangem locum quemdam honoratum ac sacrum esse, quem olim Bacchus iratus caleaverit. At nili non videtur Dionysius eum locum sacrum significare per Νυσσᾶϊν κἀλῶδον voluisse, sed ipsum decursum vel tumultum bellieum Bæchi, quem dicit gentem Iudorum ita vulgasse, vel celebrasse, ut orgiis iustitutis imitaretur. Hunc sensum sequutus est Avienus, *Nyssæos recessus* nominans. Qui quamquam aliis locis *recessus* et *recedere* dicit interiores et remotiores tractus terræ, ut v. 386, 1062, 325, 913, hic tamen intelligendus videtur de recessu, vel actu recedendi ipsius Bæchi ad interiora vel remotiora loca Indię, quæ sunt ad Gangem, vel ad Nyssam. Suadet hunc sensum verbum *discit*, quomodo legendum ex aliis rationibus firmamus intra, quod

Et stata sollicito deducunt orgia ritu.

Ipse dehinc diros ut Liber perculit Indos.

nisi de actu, vel ritu quodam usurpari vix potest, et re ipsa de artibus, ritibus et sacris ad posteros propagatis adhiberi solet, ut apud Valer. Flacc. VI, 191: « parvique viam didicere nepotes », et Grat. Cyn. 8: « contigua didicere ex artibus artes Proserere ». Suadet etiam sequens versus, qui si recessus de ipso decursu Bacchi et Bacchantium intelligatur, multo melius cum priore versu coheret, quam si recessus de via vel regione aliqua accipiat. Nam propterea, quod gens Indorum ex fama antiqua Bacchi ad eos excurrentis didicit, qui ejus discursus fuerint, hinc instituit eos imitari, et stata orgia soleuni ritu deducere. Denique sic interpretatus Avienus præstat plane atque complet, quod versu 1361 narrare promisit, nempe incursum bellicam Bacchi perpetui spud Indos sacri originem fuisse. W. — *Nysæos dixit gens rite recessus* Ven. Cuspin. Vadian. et Ortel. *discit* Pith. Huds. *dicat* voluit Higtius, propter Dionysii ἱερῶν ἄγρον, notante Schradero. Quid vere scripserit Avienus, dixit an *discit*, in ambiguo est: utrumque enim admittit græcum ἱερῶν ἄγρον. Si dixit scripsit, ἱερῶν ἄγρον de sola adpellatione accepit, quod sequutus est Prisc. qui v. 1057: « Hic via, quam celebrat nomen, Dionysia, Bacchi »; si *discit*, etiam de ritu, Bacchi discursus per orgia imitandi, inter Indos divulgato. Et huic lectioni favet, quod additur *rite*, quod adverbium verbo *dicere* non aptum videtur; favet etiam *rite discit*, quod sequente versu pergitur cum verbo

præsentis temporis *deducunt*. Et antiquæ scripturæ dixit ea forma et ratio est, ut facillime corrumpi a genuina *discit* potuerit. Malui igitur præferre *discit*. Plures ejus lectionis rationes invenies in priorie parte hujus notæ.

1376. *Deducunt orgia ritu*. Schraderus in Obscrv. p. 84, hunc versum pro exemplo adducit, quo doceat, poetas post nomen singularis numeri, præsertim collectivum, verbum pluralis num. frequenter ponere, provocatque ad Virg. Æn. VIII, 146: « Gens eadem, quæ te, crudeli Daulia bello Insequitur; nos si pellant, nihil absore credunt, Quin omnem Hesperiam penitus sua sub Jaga mittant ». SCHN. — *Deducunt orgia*. Supra explicatus v. 889: « Orgia ludentes... Deduxere choros, Nysæi ludicra ritus »; item v. 1009: « Mæonis hic etiam deducit turba choreas ». W.

1377. *Ipse dehinc diros et Liber* Ven. Cusp. *diros ubi Liber* Vad. ut *Liber* Pith. et Huds. quod præfero, nempe ut pro' postquam. Pro *diros* Oddius mavult *duros*, Schraderus etiam *tætros*, ut v. 1311, quis Dionysius τῆλαϊών. Præter hoc auctor in Obs. Misc. vol. I, t. III, p. 378, Avienum etiam *nigri, fusci*, aut simili verbo uti potuisse adfirmat, si Dionysium sequutus esset, quem tamen in epithetis raro expressisse fatetur. Idcirco ipse corrigere vult *dites*, quis Avienus *ditem Asiam* sæpius nominat, ut v. 696 et 822. Sed omnem hanc in epithetis lubricam conjecturam esse monet Burmannus in subjecta nota, et *diros* adeo Indos pro *tætris* vel *nigris* ubi

Hemodi victor conscendit verticis arces,
 Effusamque solo gentem procul adspicit omnem:
 Ima jugi exstantis vestigia gurgite canent.
 Oceani Eoi prætento denique Bacchus
 Litore, et extrema terrarum victor in ora,
 Ducit laurigeros post Indica bella triumphos,
 Erigit et geminas telluris fine columnas,

1380

Avieno dici potuisse, adfirmat, quia nigri propter colorem inauspicatum et ominosum *diri* recte dicantur. Subjicit locum Lucani, lib. I, v. 615: « Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus », ubi magno numero codices habeant *dirum*, cujus glossam esse putat *nigrum*.

1378. *Hemonii victor* Ven. *Hæmodii* Cusp. *Emodii* Ortel. *Hemodi* Vad. *Emodi* Pith. et Huds.

1379. *Effusamque solo gentem*: sic omnes edd. sed non dubium est, quod Schrad. in sel. conjicit, legendum esse *Effusamque solo*: qui tamen ubi *simul adspicit* vult pro *procul adspicit*, id minus probare possum. *Procul* potius rectum aptumque esse, ex simillimo loco Petronii perspicui potest, Bell. Civ. v. 279, ubi *Discordiam* fingit in Apennino monte constitisse: « Alta petit gradiens juga nobilis Apennini, Unde omnes terras atque omnia litora posset Adspicere, ac toto fluitantes orbe catervas ».

1380. *Ima jugi vestigia canent*, b. e. cana et spumante æquoris unda adlunantur, ut v. 624: « tumidis se fluctibus edunt Insule, et inserto canescunt undique ponto ». Vestigia pro pede vel radicibus montis. Vid. v. 481 et 844. W. — *Iama jugi exstantis* Pith. e Ven. *Ima jugi exstantis* Cusp. *Ima jugi exstantis* Vad. et Huds. quod etiam conjecit Ortel.

et Witbof. — *Summa jugi* conj. Huds. sed infelicitur. Idem *canent Oceani Eoi* vult conjungere.

1383. *Ducit laurigeros post Indica bella triumphos*. Victoria et triumpho Bacchi Indico nihil apud poetas celebratius. Meminit Ovid. Met. IV, 20; Fast. III, 465; Stat. Theb. IV, 387, et imprimis lib. VIII, 237: « Ceu modicæ gemmiferæ thyrsæ populatus Hydaspen, Easque domos, nigri vexilla triumphi Liber, et ignotos populis ostenderet Indos ». Sed nemo luculentius et copiosius triumphum Bacchi descripsit, quam Sidonius Apoll. Carm. XXII, quod Burgus Pontii Leontii inscribitur. Quando Avienus *laurigeros* Bacchi triumphos vocat, nescio an satis considerate scripserit. Nam Bacchi omnia, currus et arma, pampini, vites et hederæ ambiunt, non lauri. Etsi in Homeri hymno altero in Bacchum, v. 9, *κισσὸς καὶ ἑλίκων περὶ καλὴν ἑλκήν*, *hederæ simul et lauro ornatus* dicitur, hæc tamen unica lauri mentio non permittit, ut proprium Bacchi gestamen existimemus. *Triumphos* etiam quod Baccho tribuit, hoc improprium est, quamquam non plane insolens aliis. Nam de Achivis et Agamemnone Horat. Carm. II, 4, 7: « Arsit Atrides medio in triumpho Virgine rapta ». W.

1384. *Erigit et geminas telluris*

Invisitque dehinc Ismeni fluminis undam.

385

Has tantum gentes commendat fama per orbem.
Vile aliæ vulgus; pecorum vice, terga pererrant
Cespitis abjecti: non his aut gloria forti
Parta manu est, aut clara decus peperere metalla
Terrarum venis: habitant ignota locorum
Semper inexpertes famæ, per inhospita degunt
Arva procul, nullis sunt dignæ denique Musis.

1390

sine columnas. De columnis Bacchi jam supra v. 824 seq. egit. Plin. lib. VI, cap. 16: « In Sogdianorum ultimis finibus Alexandria ab Alexandro M. condita. Aræ ibi sunt ab Hercule ac Libero Patre constitutæ, item Cyro, et Semiramide et Alexandro ». Ad eum locum Harduinus Avieni testimonium citat. Meminit etiam Apollod. Biblioth. III, cap. 5, 2: *Διὸς δὲ ἑστῆσαν, καὶ τὴν Ἰνδοῦ ἀπασαν, στήλας ἐκτὶ στήλας, ἔκτεν εἰς ὅτις* quamquam in his verba ea, quæ Indiam spectant, glossema esse, e margine illatum, suspicatur Heynius V. C. W.

1385. *Invisitque pro Invisitque Ven.* mendose: undas habebat Ort.

1387. *Vile aliæ vulgus.* Significanter *vile vulgus* adpellat multitudinem hominum, qui nullius animi et pretii, et nullo discrimine vel loci, vel vitæ, vel studii, incultas terras pererrant, quemadmodum *vulgus iners*, *vulgus inane* de umbrarum apud inferos innumerabili turba usurpant poetæ, Stat. Theb. I, 94; Claud. R. P. I, 21. Respectu aliorum hominum *vulgus iners* vel *vile* est contemptum et imbellem, quod strenuis fortibusque opponitur. Vid. Stat. Th. V, 120, et Maro, Æn. XI, 372: « Nos animæ viles, inbumata

infleaque turba, etc. » W. — *Vile aliæ vulgus*, sic omnes editiones. *Mille aliæ vulgo* cod. Ortel. Linnæus hoc finxisse ex aliis Nostri locis videtur, ut v. 315: « Innumerae gentes, populorum examina mille Arva tenent »; et v. 845: « Mille dehinc amnes unus vomit ».

1388. *Cespitis abjecti*, interpretor terræ sterilis, contemptæ, ab aliis gentibus sprete et derelictæ, quomodo et Noster in Or. Mar. 446: « litus hic rursus patet. Vacuum incolarum nunc et abjecti soli ». Sic *abjectus neglectusque* conjungitur apud Cicer. de Fin. III, 20: « Minime autem convenit, quum ipsi inter nos abjecti neglectique simus, postulare, ut Diis immortalibus cari simus ». Sic *contemptus ager* dicitur Nasoni, Nuc. v. 59. Cæterum comparari hoc cum loco possunt, quæ supra dixit v. 1147: « glebas ahrodunt more ferarum Jejuna herbæ ». W. — *Non his aut gloria forti*, etc. Eandem plane formam orationis supra adhibuit v. 807, 1146. W.

1391. *Inexpertes famæ*; vid. v. 920, et conf. v. 1140. W.

1392. *Nullis sunt dignæ denique Musis*; ut v. 804: « hæ tibi tantum Carmine sunt dignæ ». W.

366 R. F. AVIENI DESCR. ORB. TERRÆ.

At tu, Phœbe pater, vos clari turba, Camenæ,
Nominis, Aonio famam inspire labori.

1393. *Nos clari Ven. vos clare*
Cusp. et Vad. vos clari Pith. et Huds.

1394. *Famam inspire labori.*
Tamquam animatu et vitam Inspi-
rate (vid. Virgil. *Æn.* VII, 351;
Ovid. *Metam.* IV, 497) huic operi
meo, ut vivat et celebretur per sæ-
cula; quemadmodum Ovid. in fine
Met. de se: - Ore legar populi, per-
que omnia sæcula fama, Si quid

habent veri vatum præsagia, vi-
vam s. W. — *Inspirare* quidem de
Diis frequens. Sic Amor dicitur in-
spirare carmina: *παντὶν δ' ἀπὸ θεῶν
διδάσκει, καὶ ἀμύσσει ἢ τὸ πρῶν.* Virg.
Æn. VI, 11: - magnam cui mentem
animumque Delius inspirat vates,
aperitque futura s. Sed *inspirare fa-
mam* Avieno proprium, nec facile
defendi posse videtur. Ed.

EXCURSUS I

AD DESCRIPT. ORB. TERRÆ, vs. 116 et 117.

..... populis caput *Æneadarum*
Alba, dehinc cautes est terminus.

Hudsonus legit *Ænea clarum*, et Avienum putat hoc epitheton Albæ Longæ tribuisse, quod ab Ascanio *Æneæ* filio condita fuerit. — Verissima lectio *Æneadarum*, pro *Ænea clarum*, munitur auctoritate codicis Ambrosiani. Eandem Josephus Scaliger ingenii ope repperat, et in Ambros. repertam similibus firmaverat Nic. Heinsius, ut Prisciani versu 337 : « tellus jacet Ausonidarum ». Vitii causa est litera *d* in *cl* mutata, quod sæpe accidit (vid. Scal. ad Manil. IV, p. 306; Markl. ad Stat. II, 7, v. 46), et hinc vox una in duas distracta. Sensum loci (non intellecti N. Heinsio, quod infelix docet in illum conjectura : « populis caput *Æneadarum* Alba, dehinc Caulon est terminus ») viderat et bene distinxerat E. Halleius, emendare conatus : « populis caput *Æmona clarum*, Alba dehinc cautes est terminus ». Sed *Æmona* ferri omnino nequit. Non me fugit locus Herodiani, VIII, 1 : πρώτη Ἰταλίας πόλις, ἣν καλεῖσιν Ἡμόναν, et quæ Wessel. ad Itiner. Hier. p. 560, pro Herodiano contra Cluverium et Cellarium molitus est. Sed quis ferat urbem, quam viri docti *Labacum*, Carniolæ caput, esse consentiunt, septemtrionale caput Italiæ dici? Ne nunc dicam metri leges sic violari videri. *Ἡμόνα* enim vocatur Ptolem. pag. 63, nec libri Pal. et Coisl. variant. conf. Zosim. V, p. 334. Sed tædet hæere in emendatione perspicue falsa. SCHR. — Hanc Schraderi adnotationem iisdem verbis dedit Cl. Friesen. in præf. ad Av. Descr. Orb. Et breviter

notatam hujus loci emendationem jam inveni in schedis Schraderi, ipsius manu scriptis. Wb. — *Populis caput*, etc. Quoniam super loco hoc vexatissimo plura occurrunt memoranda, quam quidem Schraderus dixit, et nonnulla uberius exponenda sunt, singularem hic dissertationem, quodam excursu facto, subjiciam, qua primum varias discrepantesque conjecturas super eo loco factas recenseam omnes, deinde ejus recte constituti sensum uberius declarari. Versum hunc corruptissimum Pithœanæ editionis, ex antiqua Veneta haustum, ut primi rectius dederint et distinxerint Cuspin. et Vadianus, jam memoravimus in var. lect. Sed ignorata hæc melior lectio miras interpretationes corruptæ Pithœanæ peperit. Barthius, *Advers.* XL X, 13: « ænea alba cautes » conjungit, et putat Avienum Æneam cum Leucopetra confundere columnam, quam Dionysius supra v. 67 in Atlante dixit esse, sed tamen cur æneam petram dixerit, ei non liquet. Hudsonus, cujus lectionem supra dedimus, de *Alba Longa* sermonem esse putat. Auctor in *Observ. Misc.* fortasse Wassius, vol. I, t. II, p. 273, videns, ab Ænea dicendum fuisse Æneia, sumit vocem Ænea pro interpretatione, quam librarius forte substituerit, vocis minus cognitæ *Ilia*, sicut *Ilia regna* Virgilio dicantur, et *Iliaca Alba* Lucano. Oddius, memorante Hudsono, τὴν Ænea substituit antea, eoque Albam dici putat populis caput antea clarum fuisse. Eodem teste Edm. Halleius aliud substituit, nempe Æmona, cujus sententiam supra explicatius tradit et reprehendit Schraderus. Qui denique veram lectionem Æneadarum studio suo et codicis Ambros. auctoritate invenerunt, tamen in altero versu vel distinguendo vel corrigendo aberrarunt. Nic. Heinsius eam similibus nominum formis confirmavit, ut Prisciani vs. 338: « tellus jacet Ansonidarum »; vs. 475: « dehinc rupes Æolidarum »; et vs. 670: « post fines Tyndaridarum ». Magis servire ad vocem eam illustrandam poterat Virgilius, qui Æn. III, 18, urbem Αἰνείας, ab Ænea in Chersonæso Pallene conditam, Æneadas adpellat, incolarum

nomine ipsam urbem designans, ut monuit Heynius V. C. in Exc. I ad Æn. III, t. II, p. 443 edit. nost. Ed. — Et miror sane, nemini interpretum, pro corrupta lectione *Ænea clarum* laboranti, in mentem venisse, Avienum fortasse, ad exemplum hujus urbis *Æniæ*, ipsam Romam sub *Ænea* intellexisse, caput populis datum. Sed ut de Heinsio pergam, idem *Alba* sequentis versus retulit ad priorem, et *cautes* mutandum putavit in *Caulon*:

..... populis caput Æneadarum
Alba, dehinc Caulon est terminus.

Caulon vero est urbs maritima in Brutiis extremæ Italiæ, quam Strabo et Plinius suo tempore desertam jacuisse produnt. Qua infelice conjectura, ut judicat Schræderus, locum Dionysii se non intellexisse fassus est Heinsius. Alia denique est interpretatio V. C. Petri Fonteinii, cujus sententiam suis ipsius verbis Friesemannus in præf. ad Avieni Descr. Orb. pag. 14 seq. retulit. Ille scribendum et distinguendum existimat:

..... populi caput Æneadarum
Alba, dehinc cautes, est terminus.

Nempe distinctionem ait non ponendam esse post *Æneadarum*, sed post *Alba*; idque nomen haudquaquam, ut adjectivum conjungendum esse cum *cautes*; licet cæteroque illa *cautes* *Leucopetra* fuerit adpellata. *Terminum* referri ad utramque, ad *Albam* et ad *cautem*. Vocula *dehinc* Avienum uti de parte opposita, nempe australi, quum antea partem Italiæ borealem memoraverit. Similiter eum infra versu 140, ubi docet, mare Hadriaticum «in Boream se fundere» eo loco, ubi sinus Ionius cum eo conjungitur, id est, a parte australi, scripsisse *dehinc*, atque adeo in parte boreali, illud flecti in Zephyrum. *Caput Æneadarum* positum esse existimat pro origine eorum. Loqui nimirum de *Alba Longa*, unde Æneadæ, sive Romani, originem duxerint, unde et *mater* Romæ vocetur ab Augustino, de Civit. Dei lib. III, cap. 14. Hinc quoque verisimile fieri, in

Avieni loco non legendum esse *populis*, sed *populi*, ut *Alba* dicatur *caput*, et veluti mater, *populi Æneadarum*, sive *populi Romani*. Itaque concludit, omnino Aviennum significare voluisse, *Albam Longam* a boreali parte, *Leucopetræ* promontorium ab australi *terminum esse* Ausoniæ. Addit tamen, non multum obniti se, si quis nomine *cautis* non *Leucopetram*, sed Ausoniæ τελευταῖον ἀποτέλειον Ἡράκλειον intelligere malit. Sententiæ hactenus memoratæ omnes *Albam Longam* in Avieni versibus inveniunt; in hoc tantum Fonteinii sententia differt a reliquis, quod hi existimant, *Albam Longam* Avienum in parte boreali Italiæ posuisse, ille, plane pro termino boreali Italiæ, vel Romanæ conditionis in Italia habuisse. Utrumque non solum contra sententiam Dionysii est, qui vs. 77 seq. de universa Italia, sive de Romanis Italiæ dominis, loquitur, nec ullum *Albæ Longæ* indicium habet, sed etiam plane contra veritatem geographicam. Quis enim unquam dixerit Romanorum terras ab *Alba Longa* incipere, terminari in *Leucopetræ* vel alio Italiæ promontorio? Dionysius ipse nihil aliud memorat, quam *Italos*, qui et *Ausonii*, longe lateque dominantes, terram, h. e. Italiam colere inde a *Borea* usque ad *Leucopetram*. Hanc sententiam accurate expressit Priscianus vs. 81 :

Qua domini rerum terris crevere Latinis,
Ad Petram Leucen Aquilonis ab axe reductis.

Neque Avienus credendus est diversa ab his dicere voluisse, licet hic sententiam Dionysii luculentius elegantiusque Prisciano exprimat. Itaque recentiores interpretes verba Avieni, meliore distinctione adhibita, magis ad sensum Dionysii accommodarunt, et in *Alba caute* non *Albam Longam*, sed *Αυσὸν Πέτρην* Dionysii, et *Petram Leucen*, sive *Leucopetram*, Prisciani invenerunt. Nimirum Oudendorpius in *Observ. Miscell.* vol. V, tom. I, quem sequutus est Schraederus, sic totum locum constituendum censuit :

Qua se flabra truci Boreæ per inhospita terræ
Fructant cælo, populis caput Æneadarum,
Alba dehinc cautes est terminus.

Eundem sic interpretatur, ut dicat Avienus, *genus Æneadum* (ut loquitur Virg. *Æn.* I, 565) ortum seu principium regionis capere ab Septemtrione, et æquore Ligustico, ac finem ad Leucopetram, sive *Albam cautem* habere. Sic sæpius mentem exprimit Avienus, ut vs. 265 :

Gades principium est. Caput hujus cespitis autem
Arctius angusto condncit litora tractu, etc.
Terminus immensis Arabum concluditur oris.

Nempe ex consuetudine Avieni *caput* non dicitur origo vel patria alicujus gentis, ut Fonteinus interpretabatur, sed principium et ingressus terræ. Aperte hoc Avienus, paullo ante hunc locum, docet, ubi de Gadibus, postquam « oram terræ ultimam » dixerat v. 98, mox v. 104 subjicit : « caput autem principiumque Europæ et Libyæ est ». Idem v. 193 : « pelagi caput incipit Imbro ». *Populis* ubi dicit plurali numero, facile intelligitur, plures gentes et terras Æneadis vel Romanis parentes, hoc est, universam Italiam designari. Sæpe sic loquitur Avienus, ut *populos* pro partibus vel terris unius gentis ponat, ut versu 481 :

..... indeque Cempsi
Gens agit, in rnpis vestigia Pyrenææ
Protendens populos,

ubi nihil mutandum puto. Quando autem *populis* Romanis caput et principium dicit esse a regione, qua « Boreas flat per inhospita » terræ, ab Alpibus dicit incipere, quibus accolunt gentes barbaræ et inhospitales, Galliæ scilicet et Germaniæ. Hoc eodem loco, quem modo adduximus, declarat, ubi v. 483 pergit :

..... mediam secat Apenninus
Ausonium : nam qua boreali vertice ad æthram
Concrescunt Alpes, surgit caput Apennino.

Alio loco *inhospita terræ* tribuit Gallis in confiniis Italiæ, vs. 421 seq.

Inde Pyrenæi turgescunt dorsa nivalis,
Gallorumque truces populi per inhospita terræ

Vitam agitant: tum cæruleum Padus evomit antro
Flumen, etc.

Sic facile declarari potuit vis et sensus descriptionis, quam hoc loco exsequitur Avienus, postquam virorum doctorum penitior cura loci corruptissimi vera lectio et distinctio inventa est. Enimvero hic locus illustri exemplo esse potest, quantum turbarum excitare inter criticos et interpretes, quotque commenta et pæne monstra opinionum parere unius loci corrupta lectio, vulgatas editiones obsidens, possit, quando ad eam vel corrigendam vel interpretandam consurgunt eruditi, antequam vera et genuina reperiatur. Quam quidem hoc in loco invenerunt conjectura non magis, quam auctoritate codicis Ambros. adducti; sed in ista disquisitione quis satis miretur, nullam editionis a Vadiano proditæ, quæ proximum paratumque auxilium offerebat, mentionem factam esse, et tantopere vel negligi, vel ignorari potuisse præstantissimum Avieni exemplum, quod recentiora omnia elegantia et accuratone longe superat? Nam in ista editione locus hic de terminis Italiæ ita dudum constitutus, correctus, distinctus præjacet, uti eum viri eruditi post longas conjectationes correctum et distinctum voluerunt. Immo, quod magis mireris, qui de emendando Avieno in primis sunt meriti, nec tamen ullam Vadiani rationem habuerunt, viri docti in Batavis sunt, quorum in præstantissima bibliotheca, quæ Lugduni Batavorum est, hæc ipsa Vadiani editio exstat, ut in ejus bibliothecæ catalogo, p. 198, legitur. Wd.

EXCURSUS II

AD DESCR. ORB. TERRÆ, vs. 140-143.

..... dehinc deflexa parumper
Alta petunt, rauco penitus repentina fluctu :
Hic sinus Ionius curvatur litoris acta,
Cespitis et gemini tellus irrumpitur alto.
Nam qua cœruleis, etc.

Editiones omnes habent et distinguunt :

..... dehinc deflexa parumper.
Hic sinus Ionius curvatur litoris acta,
Alta petunt rauco penitus repentina fluctu,
Cespitis et gemini tellus irrumpitur alto..
Nam qua cœruleis, etc.

Quæ contorta esse, nec expeditu facilia, quivis videt. Itaque non miror, Oddium et Hudsonum diversis illa conjecturis tentasse. Ego his diversis temporibus, trajectione duorum versuum facta, locum integritati sic restitui :

... Zephyrumque dehinc deflexa parumper
Alta petunt, rauco penitus repentina fluctu.
Hic sinus Ionius curvatur litoris acta,
Cespitis et gemini tellus irrumpitur alto.

Hanc trajectionem firmat et probat Dionysius versu 92 et seqq.

Καίθεν δ' ἐρυνθείσῃ τιταίνεταί Ἀδρία ὠκύν
Πρὸς βορέην· αὐτὴς δὲ πρὸς ἑσπέριον μυχὸν ἔρπει·
Ἦντα καὶ Ἴωνος περιναίεται πύδαξάντος.
Δισσὰς δ' ἡμίτερος ἀπερῆγεται·

et Priscianus versu 95 et seqq.

Illic incipiens extenditur Adria vastus,
Ad Boream penetrans pelago, solemque cadentem.

Ionius pariter sinus hic perhibetur ab orbe,
Dividit et geminas diversis partibus oras.

Hanc Strabo, lib. II, pag. 123, vel 185 ed. Alm. ὁ δ' ἰόνιος κάλος μέρος ἐστὶ τοῦ νῦν Ἀδρίου λεγομένου. Τούτου δὲ τὴν μὲν ἐν δεξιᾷ πλευρὰν ἡ Ἑλλὰς ποιεῖ, τὴν δὲ εὐώνυμον ἡ Ἰταλία, μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ κατὰ τὴν Ἀκυληίαν. Agath. lib. I, cap. 3: τὸ δὲ στόμα τοῦ Ἀδρίου, ὃ καλοῦσιν οἱ Ἰώνιον πύλας, etc. Hanc ipsa res, et Ambrosianus codex, sero a nobis inspectus. Et sic ingrata tollitur repetitio verborum *Alta et alto*, quæ prius in subsequentibus versibus recurrebant. Dicet aliquis, simillimas repetitiones non abhorruisse poetam, ut Descr. Orb. v. 184, 945, 1119, 1125, 1245, sed idem fateri cogetur, eas non valde gratas esse. Bentleius quidem tantopere iis offendebar, ut centum et plura Lucani loca hoc uno nomine suspecta corrigere conaretur. Cæterum nostro similis est locus, v. 171:

Curva salo forma est: hinc sese marmora ponti
In Zephygum torquent, ac flexu lubricus errat
Gurgēs, et caesas illabitur unda lacunas.

Marmora et alta sunt synonyma, quæ poeta suo more variat. Oræ mar. vs. 382:

Late patere pelagus, extendi salum
Himilco tradit.

Vers. 543: « Quiescit æquor, pelagus inclusum stupet »; et vs. 548: « Hæc propter undas atque salsa sunt freta ». Denique « Alta Zephyrum petere » dicuntur, ut « pelagus Boream » apud Prisc. vs. 139. Vid. Oudendorp. ad Lucan. II, 435. Снн. — Eandem adnotationem exhibuit Cl. Friesem. in præf. p. 27.

EXCURSUS III

AD DESCRIPT. ORBIS TERRÆ, vs. 346-348.

Nilus enim immensus ulnam dispergit in agros,
Et fovet invecto sata gurgite: Nilus honorem
Telluri reparat: Nilus freta maxima pellit.

Forsan *immersos*. Sic enim Claudian. de Rapt. Proserp.
II, 180: «mersa negarent Arva coli». Heins. Sed si arva dici
possint *mersa*, non inde sequitur, agros Nili dici posse
immersos. Immergo enim est *intus mergo, demergo, immitto*.
SCHR.—*Nilus enim mersos*. HICET. Quia Dionys. 228: Οἱ γὰρ
τις ποταμῶν ἐναλίγκιος ἔκλετο Νεῖλος. Sed Avienus Dionysii γὰρ non
semel omittit, ut vs. 62: «Vix hebes has oras ardor Titanius
adflat», et vs. 105: «mediis infunditur oris»: ubi scribere
proprie debuerat: «Vix etenim has oras», et «mediis nam
funditur oris». SCHR.—Valeret hoc argumentum, si ubique
omisisset. Vellem sane probasset Vir doctissimus Higtii
conjecturam, elegantem, Dionysio congruam et nullis
difficultatibus obnoxiam; proxime autem ad Heinsianam
accedentem. WASS.—*Ulvam dispergit*. Antea erat *ulnam*.
HUDS.—Apud Avienum, Descr. Orb. v. 345: «Nilus et im-
mensos ulvam dispergit in agros», ubi pessime *ulnam* legi-
tur. HEINS. ad Ovid. Met. XIV, 103. In Ven. et Ambr. est
ulvam. Broukhusius quoque *ulnam* in edit. Madrit. in *ulvam*
mutavit. Ego vero miror elegantibus hominibus *ulvam* pla-
cere potuisse. Nam quæ laus fluvii, ulvæ in agros disper-
gere? Præstaret *undam*, ut Noster Phænom. 798: «Aren-
tesque locos unda fecundat alumna». Sic jungerentur syn-
onyma: «undam dispergit in agros, Et fovet invecto sata
gurgite». Voces autem permutantur, ut in Propertianis:
«Et quæcumque meos implicat unda pedes». Sed quid tri-

camur? Legendum: « Nilus et immensos limum dispergit in agros, Et fovet invecto sata gurgite ». Nihil frequentius de fluviis, ut Plin. V, 19, de Mæandro: « Omnesque eos agros fertilissimo rigans limo ». Atque adeo de Nilo Servius ad Georg. IV, 291: « Novum enim semper limum trahit, qui efficit fecunditatem, unde et Nilus dictus est, quasi νέαν δὴν, h. e. novum limum trahens: nam antea Nilus Latine Melo dicebatur ». Idem ad Æn. IX, 31: « Nilus dictus est, q. νέαν δὴν, h. e. novum limum trahens; quod volens exprimere dixit *pingui flumine*, i. e. fluore, quæ res fecundam efficit terram: quod et ipse in Georgicis ostendit dicens, II, 187: « Liqueuntur montibus amnes, Felicemque trahunt limum ». Item Georg. IV, 291: « Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena ». Ad eos qui nomen inde duxerint, pertinet Nonnus, III, p. 100: Χείματι πλησύντι νέαν περιβάλλεται εὐδὴν. Hinc *oblimenti agri* apud Cicer. de Orat. II, 52. Illustris et perappositus est Malleti locus Itin. Part. I, p. 62, quem Jablonskyus latine vertit Panth. Æg. Part. II, p. 167. Si nunc quoque dubitas, inspicere Dionys. 229: Οὐτ' δὴν βαλάν. οὐτὰ χθονὸς ὀρεὼν αἰετὺν et Prisc. 218: « Atque trahens limum complectitur ubere campos », ubi male N. Heinsius tentabat *limo*: nam refutatur imitatione Maronis, Georg. II, 188: « Felicemque trahit limum »; quem sequutus item de more Just. lib. II, 1: « sive Nili trahentis limum ». Cf. Serv. l. l. SCHÆ.—Quod pace magnorum virorum fiat, qui pro antiqua lectione *ulnam* aptius vocabulum inducere voluerunt, sentio equidem; lectionem eam satis commodam et tolerabilem esse; positamque ~~esse~~ *ulnam* pro abundantia, vel incremento aquarum Nili ad justam mensuram ascendentis, quæ fecunditatem Ægypto inferebat. Hujus mensuræ, quæ per cubitos indicari solebat, solenne vocabulum erat *ulna* vel *cubitus*, Græcis ἄλκον, solebatque ea annua celebritate et solenni pompa deferri et adservari in Serapidis templo, et post Constantini Magni tempora in ecclesia Christianorum. Adi Jac. Gothofredum ad Cod. Theod. lib. IX, tit. 31 *de Nili agger.* et Jablonsky Panth. Æg. Part. II, pag. 171 et 240 seq. Licebat igitur Avieno certam ubertatem Nili *ulnam* dicere,

quemadmodum in legibus Romanis *digitus* vel *uncia* aquæ mensura dicitur, quæ ex castellis publicis in ædes derivanda conceditur. (Vid. Wesseling. Observ. var. lib. II, cap. 27.) Hinc *Nilus ulnam dispergit in agros* significat, Nilus ad justam ubertatem increscens « per campestria vagus, in plura scinditur flumina, inanunque canalibus factis, ut sit modus in derivantium potestate, per totam discurrit Ægyptum », quæ verba sunt Senecæ Nat. Quæst. IV, c. 2, p. 749. Verbum *dispergit* illustrat Lucan. IV, 142, ubi de Sicori flumine in rivos diducto: « Spargitur in sulcos, et scisso gurgite rivis Dat pœnas majoris aquæ ». Quod si forte quis durius obscuriusque dictum existimet *ulnam dispergit in agros*, nihilo tamen meliorem emendationem esse arbitror, si quis *ulvam* vel *limun* *dispergit* legere malit. Illud enim contrarium sententiæ auctoris est, qui laudare Nilum vult; hoc a vestigiis priscae scripturæ nimium aberrat, et nihil sensu differt ab eo, quod statim subjicitur: « Et foveit in vecto sata gurgite ». Quid multa? aptissimum elegantissimumque arbitror legere:

Nilus et immensos vitam dispergit in agros.

Hæc lectio, summum aquæ Niliacæ beneficium exprimens, maximam omnino vim habet ad laudem Nili, quam Poeta hoc loco enarrare vult; valde item similitudine literarum ad vulgatum *ulnam* vel *ulvam* accedit; denique verbis sequentibus tam bene congruit, ut ab his explicetur magis et illustretur: « vitam dispergit in agros, et foveit in vecto sata gurgite: Nilus honorem Telluri reparat, etc. » Nempe mirificam virtutem aquarum Nili laudat, qua vitam, vigorem, viriditatem, ubertatem per omnes agros Ægypti, non modo seminibus frugibusque, sed animantibus variis generandis, alendis, augendisque diffundat. Vulgaris communisque hæc fama de Nilo multorum scriptorum testimoniis confirmatur; sed præcipuum nunc testem adlego Pomp. Melam, qui lib. I, cap. 9, de Nilo et Ægypto: « Non pererrat autem tantum eam, sed æstivo sidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum alendumque, ut, præter

id, quod scatet piscibus, quod hippopotamos crocodilosque, vastas belluas, gignit, glebis etiam infundat animas (quidam *vitam* legunt) ex ipsaque humo *vitalia* effingat. Hoc eo manifestum est, quod, ubi sedavit diluvia, ac se sibi reddidit, per humentes campos quædam nondum perfecta animalia, sed tum primum accipientia *spiritum*, et ex parte jam formata, ex parte adhuc terrea, *visuntur*. Eodem modo vitalem hanc virtutem Nili describit Ovid. *Metam.* I, 422 seqq. *Vitam dispergit*, quamvis alio sensu, usurpavit Virgilius, *Æn.* XI, 617. *Vitam* autem et illam dici, quæ satis arboribusque contingat, Plin. *Hist. Nat.* X, cap. 64, et pluribus locis docet. Et quo minus hanc lectionem alienam a stylo Avieni existimemus, ipsum nunc ad confirmandam eam advoco, quando in *Phænom.* in Equo, vs. 501, de Hippocrene loquens, eam dicit *gurgite* suo *vivificare*, seu vita impertire, *valles*, quas permeat :

..... strepit hæc placido inter saxa susurro,
Atque Helicone cadens sese sitientibus herbis
Inserit, Ascræus donec vaga gurgite valles
Vivifcet : rigat hæc animas et Thespie pubes
Semper, et in latices inhiat gens fontis alumui. Wd.

— *Nilus freta maxima pellit.* An *freta* mare Mediterraneum? Silius, I, 197 de Nilo : « Septeno impellens tumefactum gurgite pontum ». Prisc. vs. 216 : « Septenoque ferit Pellæum gurgite pontum ». Sic Lucan. IV, 20 : « camposque coerces Cinga rapax, vetitus fluctus et litora cursu Oceani pepulisse suo »; et ipse Avienus, v. 32, de Tanai Mæotin intrante : « et inserto freta pellit vasta fluento »; ut *propello* de Oxo, v. 928 : « Caspia propellit fluctu freta ». Sed hic Nilus laudatur et commendatur. Quid vero hoc ad ejus commendationem? Nihil ad honorem facit, quod incidit in mare maximum. An igitur *freta* sunt ipsius Nili? *Fretum* et *freta* fluviis tribui constat. Ausonius, *Mosella*, v. 108 : « In nostrum subvecta fretum, ne lata Mosellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno ». Vid. *Canneg. Obs. Misc.* X, p. 176, qui sic pariter vs. 136, 179 et 182 adhiberi docet. SCHÆ. — Mili

videntur hæc verba de septem fluminibus majoribus, in quæ dividitur Nilus in mare procurrens, accipienda; quæ omnino ad singularem ejus naturam, adeoque laudem, pertinent. *Pellit* igitur est *propellit*, prorsus agit, idem ac *proserit*, quod supra de iisdem dicebat: «scissusque vagis anfractibus æquor Proserit». Et, quemadmodum hic æquor, nunc *freta* dicit ea flumina contra morem suum, ut singularem eorum magnitudinem exprimat. Firmat æque ac illustrat Seneca, qui Nat. Qu. IV, c. 2, p. 750 Gron. «Sic quoque quum se ripis continet Nilus, per septena ostia in mare emittitur: quodcumque elegeris ex his, mare est». W.

EXCURSUS IV

AD DESCR. ORBIS TERRÆ, vs. 378.

Auro fulta gravi, niveo radiantia dente.

Schrad. legendum putat *culta*. Dionys. v. 255:

Ενθα Σινωπίτας Διὸς μεγάλῳ μοῖλαθ' ἔφην
Χρυσὸν τιμῆντι κακασμένον.

et vs. 1007:

..... δόμον εἶδατο Βυλῶ
Χρυσὸν τ' ἤδη ἱλίαντι καὶ ἀργύρῳ ἀσκήσασα.

Prisc. vs. 932: «Cujus in arce domum splendentem fecerat auro: Quam simul argentum varie decoravit, eburque». Ibid. N. Heinsius conj. *culta*, vel *fulva*; sed deinde deleverat. Idem vero vocabulum reponendum in Claud. B. Get. 223: «Fultaque despiciens auro laquearia dives, Tattior Æoliis, etc.» (quamquam dissentiunt Burmannus et Gesnerus. Sed et

Heinsio aliquando visum est scribi debere *Cultaque*) nec non in Statio (verius Saleio Basso) de laud. Pisonis, vs. 8: « Nam quid imaginibus, quid avitis fulva triumphis Atria, quid pleni numeroso consule fasti Profuerint, cui vita labat? » consentit Cortius, qui: forte *culta*. Similem medicinam Gebhardus fecit Statio, Theb. I, 144, fastidiose quidem rejiciente Gron. Diatr. Stat. c. 55, p. 357. Sed cujus aures ferre possint *fulva* et *effulva* tam sibi invicem vicina? Vulgatam tamen Statii lectionem tuetur Prudent. contra Symm. II, 837: « Regia gemmato laquearia fulva metallo ». SCHR.—Nolim ego vulgatam lectionem, *Auro fulva gravi* deserere, aut in aliis locis poetarum, quæ *fulva* habent, temere id mutare in *culta*. Facile est infrequenti vocabulo notius substituere, at librarios, non credibile est, usitatam et obviam vocem *culta* in rariorem lectioremque *fulva* corrupisse. Avienus verbis Dionysii nunquam adstringitur, et sua sibi habet. Videntur, qui *fulva* profligare volunt, notione vulgari verbi *fulcire*, i. e. sustinere, offendi, ut putent, templa, laquearia *auro fulva* dici, id enorme et incredibile esse. Sed ipse usus ejus verbi in pari materia non rarus poscit, ut *fulvum* alio sensu accipiamus, de crasse confertimque lito, subfixo, stipato aut obducto, quomodo et *subnixus ostro*, h. e. indutus, dicitur, item *satiatus auro*, ut in hoc Statii, Silv. I, 2, 153, « Pendent innumeris fastigia nixa columnis, Robora Dalmatico lucent satiata metallo ». Conferatur omnino, qui pluribus locis hæc illustravit, Gron. loco citato. W.—*Auro fulva gravi niveo radiantia dente*. Avienus in ornatu templi describendo aliquid addidit de suo, quam vere, nescio. Sed ebur et aurum millies a poetis conjungitur, ut Dionys. 1008, Avieno ipso vs. 1200; Prisc. 933. Vid. præterea Bochart. de Animal. Script. Sac. p. 252; Apul. de Mundo, p. 739; Chariton. p. 140; Marckl. ad Stat. p. 255. Epitheton *niveo dente* Avienus huc transtulit e Dion. v. 1117: illustrari autem potest, ex Silio, IX, 582, XVI, 206; Lucan. X, 144; quem locum male Bentleius tentavit. SCHR.

EXCURSUS V

AD DESCR. ORBIS TERRÆ, vs. 589 et 590.

..... adjacet Hæmum
Partibus ab Zephyri Dodonæ valis alumnus.

IN lectione hujus versus constituenda ambigo. Higtio quidem adsentio, qui conjiciebat *Dodone*, qua pro terminatione Græca facit Lucan. III, 441; Claud. III Cons. Hon. 117; Plin. I, 120, 14 (lib. II, c. 103). Et ita in Anthol. Lat. Tom. II, p. 547, auctoritate codicum edi debebat. Porro Higtius tentabat *Dodone patris*, i. e. Jovis, *alumna*. Mihi varia occurrunt. « *Dodone Vatis alumna* », h. e. Jovis. Item « *Dodonæ mitis, dives, vastus, multus alumnus* ». Nihil tamen horum ipsi mihi satisfacit. SCHÆ. — Quid, si legas: « adjacet Hæmum Partibus a Zephyri Dodone *sortis* alumna? » WASS. — Ego missis omnibus conjecturis locum hunc non corrigendum, sed interpretandum censeo, et existimo Avienum hic deseruisse Dionysium, et pro Thesprotia, vel regione *Dodones*, ut Priscianus, v. 444, exprimit, montem *Tomarum*, vel *Tmarum*, describere, in quo Dodona oppidum fuit, ac prope nemus et templum oraculumque Jovis Dodonæi, præterea circa radices centum fontes celebrati. Vid. Strabo, VII, p. 328, vel 505 Alm. Plin. IV, c. 1; Solin. cap. VII, p. 16. Tomarum montem pro regione Dodonæ posuit Avienus, quia nominato ante Hæmo, commode sibi transire ab uno monte ad alterum videbatur, et Dodona ipsa sæpius hoc monte designari et describi solet. Stephanus: Τόμαρος ὄρος Δωδώνης: *Dodone Tmaro celsa est*, inquit Solinus l. c. *Celsa* etiam idcirco vocatur Claudiano III Cons. Hon. 117, et Licentius carm. ad August. v. 123: « Finibus abscein-

dit Tomari Dodona Molossos ». Dodona ipsa *vates* adpellatur propter oraculum, quemadmodum *augur* a Propertio, II, 17, 3: « Sed tibi jam videor Dodona verior augur », et a Claudiano « Tmarii Jovis augur lucus », Bell. Get. v. 18. *Alumnus* mons Tomarus dicitur, ut Gratio v. 100, *Mænalus altor*, Ovidio, Met. IV, 293, *Ida altrix*, et *alumni* Deorum loci a Prudentio, II in Symm. v. 502, quibus singulares Dii colebantur: *Dodonæ* autem *alumnus* mons, ut quæque terra urbis vel gentis in ea positæ *alumna* vel *nutrix*; vid. supra v. 289 et 271: sigillatim propter fontes, qui in Tomari radicibus erumpebant, et sine dubio regionem Dodonæam rigabant, quemadmodum supra Noster Tibrin *alumnus Romæ* dixit v. 495. Vel si per *vatem Dodonæ* sigillatim sacerdos templi, vel adeo quercus Dodonæa fatidica, a Virgilio, Georg. II, 16, Val. Fl. I, 303, Claud. III Cons. Hon. 118, celebrata, intelligatur, potuit Avienus Tomarum montem ejus vatis *alumnus* dicere, quod luco vel fano Jovis Dodonæi, ad Tomarum sito, continebatur. Quod vero Tomarus haud dubie magnam partem Epiri vel Dodonææ regionis complexus est, hinc recte Avienus potuit Tomarum montem regionis loco ponere, quemadmodum Licentius l. c. fecit, ubi *fines Tomari* sunt *fines Thesprotiæ*, cui olim Dodona accensebatur. Simpliciter montem pro regione, vel populo adeo, posuit Statius, Silv. I, 1, 80: « Tu civile nefas, tu tardum in fœdera montem Longo Marte domas », nempe Dacos. Neque adeo mirum est, si nostro loco mons describitur, non expresso nomine, quod ex ipsa descriptione intelligi potest. Wd.

EXCURSUS VI

AD DESCR. ORBIS TERRÆ, vs. 705-709.

Omnes fatidico curant solennia Phœbo.

Nam quum vere novo tellus se dura relaxat,

Culminibusque cavis blandum strepit ales hirundo, etc.

Omnes, scil. Cyclades, in Delum, quæ Cycladum præcipua, convenientes per legationes. Explicat Strabo, lib. X, p. 743: Ἐνδοξον αὐτὴν (Δῆλον) αἱ περιαικίδες νῆσοι καλούμεναι Κυκλάδες, κατὰ τιμὴν πρέμπτουσαι δημοσίᾳ, θεωρῶν τε, καὶ θυσιᾶς, καὶ χοροῦς παρθένων, πανηγύρεις τε ἐν αὐτῇ συνάγουσαι μεγάλας. Nimirum tangit hoc loco Avienus cum Dionysio sacra annua, quæ veris initio Græcæ gentes, maxime vero insularum Ægæi maris, sive Cycladum, incolæ, per legatos in Delum convenientes, faciebant communi Deo Apollini, ad ejus templum primum, quod Deli erat, ubi Apollinem ipsum accedere, et sacris suis interesse credebant. Hunc Apollinis accessum in Delum, et solennia ibi veris ineuntis celebrata, illustri loco descripsit Virgilius, Æn. IV, 143-149, cujus amœnitates et ornamenta singulari Excursu, qui secundus est ad lib. IV Æn. exposuit Heynius V. C. t. II, p. 561, ed. nost. Ed.

Qualis, ubi hibernam Lyciam Xanthique fluentia

Deserit, ac Delum maternam inuvisit Apollo,

Iustauratque choros, mixtique altaria circum

Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi, etc.

Ex eo loco Virgilio, et ex Heyniana expositione jam petamus nonnulla, quibus præsentem Avieni locum illustremus. Quemadmodum Avienus dicit, « vere novo solennia curari Phœbo » in Delo a Cycladum insularum habitatoribus; ita, ubi Virgilius *hibernam Lyciam* dicit ab Apolline deseri, ut concedat in Delum ad sacra ibi obeunda, veris sacra ab eo

significari adparet. Nempe hiemem Apollo Pataris Lyciæ exigere putabatur, sive, ut Servius explicat, « sex mensibus hiemalibus apud Pataram, Lyciæ civitatem, dare responsa, et sex æstivis apud Delum ». Re ipsa nihil aliud significabant, quam Solis annum accessum recessumque, sive transitum in borealem vel australem plagam, quandoquidem et alia narratione Apollinem stato tempore ad Hyperboreos invisere, et alio tempore inde redire prodebant. Et quum verno illo accessu Solis secundari et lætificari omnia viderint, hinc vernum Apollini solenne instituerunt, quo ob accepta beneficia grati lætique festos choros agerent. Sic certe absentiam reversionemque Apollinis pingit Claudianus, VI Cons. Hon. v. 25 seqq.

..... quum pulcher Apollo
 Lustrat Hyperboreas, Delphis cessantibus, aras,
 Nil tum Castaliæ rivis communibus undæ
 Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus...
 At si Phœbus adest, et frenis grypha jugalem
 Riphæo tripodas repetens detorsit ab axe,
 Tunc silvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes, etc.

Quoniam sacra Delia sub accessum Solis vernum fiebant, hinc est, quod Avienus dicit, Apollinem ipsum *sua sacra visere*, Virgilius, ipsum *choros instaurare*, et mox: « Ipse jugis Cynthi graditur ». Quæ apud Avienum *choros agit*, *gens devota* Apollini, præcipue quidem sunt Delii, qui sacra curant, et peculiariter devoti Deo, et templi ejus custodes sunt; sed ea sacra fiebant simul per legationes plurium gentium Græcarum, quæ eo ritu pariter devotas se Apollini, ut communi Deo, pariter devinctas inter se societate et communione sacrorum præstabant. Avienus quidem secundum Dionysium, v. 527 seq. solos insularum, Delum ambientium, incolas festum diem agere dicit, sed Virgilius *Cretas* simul et *Dryopas*, et *pictos Agathyrsos* nominat. Hoc idcirco a poeta fieri arbitror, ut populorum genera indicet, qui socii Græci nominis, sed diversis regionibus agentes, ad communia sacra confluebant. Per *Cretas* nempe arbitror insularum habitatores intelligi, per *Dryopas* continentis terræ, qui extra Helladem et Peloponnesum degunt, siqui-

dem Dryopes olim Thessaliæ ad Sperchium fl. habitatores perhibentur, a Strabone Epirotici, quondam autem ab Hercule victi et Apollini devoti (quod amplius exponit Heynius l. c.). *Agathyrsos*, qui pro Hyperboreis in genere ponuntur, existimo remotiores quasque Græcorum colonias complecti, siquidem non modo in Thracia et Asia ad Pontum Euxinum, sed et in Colchide, Taurica, Sarmatia, Scythia ad Borysthenem et Tanaim urbes a Græcis habitatas fuisse, pluribus exemplis, ut Dioscuriadis, Phanagoriæ, Hermonassæ, Panticapæi, Borysthenidis constat, et Hyperboreorum *θεσπιαί* seu legationes ad Delios satis notæ sunt. Alii poetæ eas gentes primitias frugum ad sacra solennia adportasse in insulam memorant, et in hoc solenni describendo præter cæteros copiosus est Callimachus, Hymn. in Del. v. 278 seqq. Sed an hoc primitiarum solenne idem sit, ac quod Virgilius et Avienus describunt, de eo adhuc dubito. Nam si veris initio celebratum est, primitiæ frugum certe eo tempore adesse non potuerunt. *ῥύσια* quidem Dionysius memorat, tamquam munera gratiarum causa oblata Deo, et Avienus hoc idem exprimere videtur *gratorum* nomine, quos dicit ea *festa ludere* (siquidem genuinam esse lectionem statuimus, quam dedit Schraderus). Sed *ῥύσια* de quibusvis donariis, aut gratulationibus accipi possunt, et in his ipsos esse choros Apollini actos innuit Dionysius. Contra Callimachus diserte prædicat, primitias pro decimis quotannis in insulam Delum a vicinis remotisque gentibus missas esse. Paulo post idem explicatius *καλάμην καὶ ἱερὰ δράγματα*, stipulam, vel culmos et sacros manipulos oblatos dicit, et Latini scriptores subinde *fascēs mergitum* nominant (conf. Spanhem. ad Callim. Del. v. 283). Quibus sane nominibus non alia, nisi primitiæ frugum et proventuum terræ possunt intelligi, quæ veris initio non habentur. Et quamquam nonnulli scriptores non *frugum* sed *sacrorum* primitias, *ἱερῶν ἀπαρχάς*, adlatas memorant, qua adpellatione generatim proficias, sive partes hostiæ, stipulis triticeis involvi et occultari solitas, intelligendas esse, monuit in Exerc. Plin. Salmasius, ex eoque Spanhemius l. c. nemo tamen, quantum equidem

recordor, scriptorum veterum, qui de primitiis Apollini in sacro solenni oblati loquuntur, verni temporis simul mentionem injicit. Hinc opinor, festum diem, de quo Virgilius et Avienus loquuntur, diversum ab ea solennitate fuisse, de qua Callimachus, et qua primitiæ frugum adferebantur. Illud statim tempore celebratum, veris initio, et ἐπιδημίαν Ἀπόλλωνος vocatum, quæ et Delphis celebrata: primitias perpetuo delatas in Delum, et θεωρίας populorum factas, quandoque occasio et facultas esset, etsi nunquam sine pompa et celebritate. Neque tantum primitiarum causa, sed ut alia donaria, Apollini extra ordinem vota, et mercimonia varia, et tributa a sociis pendenda deferrent, θεωρίαι in Delum a populis missæ, quippe quæ insula partim loci religione et celebritate, partim opportunitate situs, totius Græciæ vicinarumque insularum emporium juxta ac commune ærarium erat. Quam ob causam insigni elogio apud Statium, Achill. I. 206, *hospita Delos gentibus vocatur*. Athenienses inprimis, ex Thesei instituto, quotannis sacrum navigium, quod θεωρίς dicebatur, cum donariis et vario sacrorum adparatu misisse, idem Callimachus refert v. 314, ad quem videndus Spanhemius. Wd. — *Nam quum vere novo tellus se dura relaxat*. Virgilianum hoc est. Georg. II, 330: « Parturit omnis ager, Zephyrique tepentibus auris Laxant arva sinus ». Item, Georg. I, vs. 44: « Vere novo, quum... Zephyro putris se gleba resolvit ». W. — *Nam quum vere novo..... Culminibusque cavis blandum strepit ales hirundo*. Dionys. v. 527 :

ῥύσια δ' Ἀπόλλωνι χερσὶν ἀνάγουσιν ἅπαντι
ἀρχομένου γλυκεροῦ νέον εἶαρος, εὖτ' ἐν ἔρασσιν
ἀνθρώπων ἀπάνευθε κῦε λιγυρογγὺς ἀπθάν.

Quæ videntur hausta ex Aristotele, Hist. An. V, 9, pag. 541: τίεται καὶ ἡ ἀπθάν τοῦ θέρους ἀρχομένου· τίεται δ' ἐκ πέντε καὶ ἑξ ὡά· ubi pro θέρους restituere ἔαρος jubet Dionysius; jubet etiam Plin. Hist. Nat. X, 43: « Pariunt vere primo quum plurimum sena ova ». Variavit autem nescio qua de causa Avienus, et hirundinem supposuit. Suspiciari quis posset rescribendum pro *hirundo*, *aedon*, quæ quidem etiam alii permutare

non dubitarunt, ut Heinsius, probante Burmanno, Anth. Lat. II, pag. 443, ubi eodem modo pro *hirundo* emendat *Aedon*. Accedit, Avienum in comparationibus a Dionysio rarissime discedere. Vix tamen hoc admittas, quia, quod additur *strepit*, aedoni non convenit. Audacior me forsan conjiceret: «Culminibusque, canens blandum, parit ales aedon». Sic Avienus non abiret diversus a Dionysio, neque ab Aristotele etiam, aut Plinio. Hujus autem inprimis memorabilis locus est, I, p. 560 (lib. X, 29, § 43): «Luscinii diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermisso cantus». SCHR. — *Blandum strepit ales hirundo*. Avienus quidem pro aedone Dionysii hirundinem ponit; id tamen non temere, nec sine ratione fecisse videtur. Et enim hirundo poetis Latinis fere frequentius, quam luscinia, ad significandum veris adventum adhibetur. Ovidius, Fast. II, 853: «Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo». Columel. in Hort. 80: «Veris et adventum nidis cantarit hirundo». Add. Virg. Georg. IV, 307; Horat. Epist. I, 7, 13; Calpurn. V, 16; Pentad. Eleg. II, 17. Alios Græcorum poetarum locos hanc in rem adduxit Bochart. de Anim. S. S. Part. II, lib. I, cap. 10. Et fortasse Avienum, ut hirundinem nominaret, mos Græcorum singularis movit, qui solebant festa nonnulla hilariter agenda hirundinis adventu signare et indicere. Χελιδόνα. apud Rhodios veris initio celebrata, exemplo sunt. Quibus pueri circumeuntes stipem hirundini colligebant, adventum ejus et jucundius veris tempus adnuntiantes cantico singulari: Ἰὼ δὲ χελιδόν, καλὴς ὥρας ἔχουσα, καὶ καλοὺς ἡμετέρας. Hic mendicandi ritus χελιδονίζειν vocabatur, carmen χελιδόνισμα. Refert e Theognidis libro II de sacris Rhodiorum Athenæus, lib. VIII, cap. 15, p. 360, et conf. Meurs. Græc. fer. in Χελιδόνα. In texto quidem vulgato Athenæi legitur, hoc factum τῷ Βηδρομιῶνι μῆνι, qui mensis Romanorum Septembri æqualis est, adeoque hirundini adveniēti non convenit. Sed interpretes Athenæi omnes contradicunt. Dalechampius in codice suo legit Μουνυχίωνι. ideoque vertit, *Martio mense*, Natalis Comes *mense Aprili*, et Erasmus, in Prov. *Nova hirundo*, ritum illum sub ver-

num tempus celebratum narrat. Neque aliud tempus posse intelligi, cantilenæ, quam adduximus, verba docent. Jam qua formula apud Rhodios soleunis adnuntiatio veris facta est, eadem apud Delios factam esse credibile est; eamque forte respexit Avienus, morum et rituum Græcorum minime ignarus. W.

EXCURSUS VII

AD DESCR. ORB. TERRÆ, vs. 723-729.

Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum:
.....

Hæc sunt dona piis: sic illos Jupiter imis

Exemit tenebris: Erebi sic inscia virtus.

LEUCEN insulam, quam Borysthenis ostio objectam dicunt, nonnulli ab alia Achillea, et Achillis Dromo, de quo Dionysius alibi, distinguunt, Euripides in Iphigenia Taurica, et Arrianus in Periplo Ponti Euxini, qui eam copiosissime descripsit, unam eandemque cum istis perhibent, plerique tamen, et in his Scylax in Peripl. p. 30 Huds. Strabo, lib. VII, p. 470; Plin. lib. IV, cap. 12 et 13; Amm. Marc. XXII, cap. 8, p. 341, Leucen illam Achilli sacram, et tumulto illius viri claram memorant. Propter insigne et memorabile elogium, quod ei Avienus tribuit, siquidem sedes beatorum, quæ alias a poetis in insulas extra orbem terrarum, et ultra Oceanum, collocari solet, hic insulæ intra fines orbis cogniti, et in noto mari sitæ tribuitur; de ea nunc paullo largius dicam, ita quidem, ut, prius nomine ejus et natura exposita, in rationes inquiram, ob quas ei insulæ sedes beatarum animarum sit adtributa. Ab albis rupibus nomen accepisse Avienus statuit, *Leuce cana jugum*,

in eoque valde discedit a Dionysio, qui vs. 544 ab avibus candidis, quibus abundabat, dictam ait, consentientibus aliis. Sed tamen Avienus auctores sententiæ suæ habuisse videtur, qui eam nominis rationem non satis gravem putarent. Euripides in Iphigenia Taurica, v. 435, ait, τὴν πολυόρνιθον ἐπ' αἶαν Λευκὴν ἀπὸ τῆς χρυαῆς· duas proprietates insulæ distinguit, et λευκᾶς adpellationem in ipso colóre ponere videtur. Sic sane Arrianus: οἱ δὲ Λευκὴν ἀπὸ τῆς χρυαῆς ὀνομάζουσιν. Aptam igitur rationem Avienus sequutus esse videtur, qui Leucen ab albis rupibus descripsit, siquidem haud dubie noverat, aliâ etiam loca, præsertim quæ fluctibus maris exposita essent, tale nomen accepisse, ut Leucaten promontorium Acarnaniæ, Leucosiam insulam maris Tyrrheni, Leucopetram promontorium extremum Italiæ. Vid. v. 118 et 512. Ad naturam insulæ quod adtinet, Scylax et Arrianus eam ἐρημὴν ἀνθρώπων, Marcellinus *sine habitatoribus ullis* esse dicit, et Dionysius ei ἐρημικίας βίῃσας, *desertas valles* tribuit, quod disertius explicans Avienus, bonis, ut puto auctoribus, moles exesæ montium, et antra concava, et rupes pendentibus fornicibus in ea conspici prodit. Hanc descriptionem ubi lego, propius mihi intelligere videor, quid sit, quod in fragmento Periplus Pontis Eux. et Mæotidis, quod Vossius edidit, de illa insula dicatur, θέαν ἱεροπρεπεῖ τοῖς ἀρκενοκυμένοις εἶναι, sacrum quemdam et venerandum adspectum eo venientibus præbere; et quod Quintus Calaber, lib. III, 772, θεοῦ δία νῆσον, insulam divina specie adpellet. Nam ut densæ arboribus et caligine horrentes silvæ, quod secretum aliquod hominibus inaccessum tenere viderentur, propterea sacræ habebantur; ita insula rupibus et silvis aspera, multisque antrorum et vallium recessibus opaca, quum horrorem objicere advenientibus, tum etiam sacra et veneranda videri poterat. Memoratque Anm. Marcellinus l. c. si qui forte in eam insulam delati fuerint, vesperi naves repetere, quod fama sit, non sine discrimine vitæ illic quemquam pernoctare. Atque hæc prima esse caussa videtur, cur Leuce insula sedes animarum habita, et heroibus post fata adsignata fuerit. Dionysius, v. 542, πολυώνυμον νῆσον ἡρώων vocat, Plinius insulam

Macaron adpellari perhibet. Nempe loca deserta et invia, et humano cultu vacua, solitudine et silentio aptam Diis et animalibus sedem præstare videbantur, quoniam his secreta ab hominibus et secunda vita tribui solebat. Antris et vallibus Leucen, sedem animarum, instruit Avienus, qui sciebat, apud Homerum aliosque poetas sæpe antra divina dici, et in antris Nymphas, heroes, vates habitare. Vid. Homer. Odyss. V, 57, XIII, 3, XXIV, 6; Virg. Æn. VI, 42. Elysium et beatorum insulas poetæ longinquis in regionibus, et in Oceano hanc terram ambiente ponebant, et Leuce, heroum habitatio, in extremo orbis cogniti mari erat. Animas defunctorum Homerus ait παρ' Ὠκεανοῦ βέας καὶ λευκάδα πέτρην deduci ad inferos (Odyss. XXIV, 11), albam petram haud dubie nominans terminum ultimum orbis habitati et immanes rupes, fluctibus irruentis et spumantis Oceani canescentes, quia simili nomine extrema quarundam terrarum promontoria Λευκάδες, vel λευκαὶ πέτραι adpellari solebant. Leuce insula, quæ similiter ob canas et fluctibus exesas rupes suum nomen sortita erat, et extremo quidem in mari, sed tamen intra Oceanum et fines terræ jacebat, propterea singularem bonorum virorum animabus sedem præbere credebatur, quæ non ad Orcum et inferos pertineret, sed intra terram viventium et regnum Jovis luce superna frueretur, licet secreta a communi hominum vita. Talem enim Achillis sedem post fata futuram, Thetidi matri Neptunus apud Quintum Calabrum promittit lib. III, v. 770 seqq.

Οὐ γὰρ μιν μόρος αἰὼς ὑπὸ ζῶον αἰὲν ἐρύξει,
Οὐδ' Αἴδης, ἀλλ' αἴψα καὶ ἐς Διὸς ἔσται αὐγὰς.
Καὶ εἰ δῶρον ἔγωγ' ἐθευδία νῆσον ὀπάσω
Ἐξείσω κατὰ πόντον.

His similia sunt, quæ Avienus adjicit, v. 727:

Hæc sunt dona piis: sic illos Jupiter imis
Exemit tenebris, Erebi sic inscia virtus.

Principio quidem Leuce soli Achilli dicata videtur, et quidem propter tumulum, qui ei hac in insula paratus est,

siquidem has Pontici maris oras tempore expeditionis Trōjanæ sæpius classe invectus explorasse, atque hanc insulam, sicut et Dromon Achilleos dictam, præcipue amasse videtur. Mox ubi maximi herois sedes credebatur, aliis etiam heroum vel fortium virorum animabus concessa est, et fortasse multitudo candidarum avium, quæ insulam alias desertam frequentare, et tumulum Achillis circumvolitare ferebatur, materiam fabulæ dedit, quæ animas heroum cum Achille versari in ea insula diceret. Aves albas pro simulacris vel indicibus animarum beatiorum habebant (1), sicut Homerus animas ad inferos ducendas vesperilionibus comparat, Odyss. XXIV, 6. Hinc Dionysius, vs. 545 :

Καὶθι δ' Ἀχιλλῆός τε καὶ ἥρώων ἑατις ἄλλων
Ψυχὰς εὐλίσσασθαι.

Avienus Achille et heroibus omissis, qui non nisi cælibus, et multis animarum millibus ad Orcum missis, inclaruerunt, descriptionem illius sedis animarum paullo melius informavit, et insontibus animis, virtutis et pietatis cultoribus, adtribuit. Quam beatorum sedem quum medias inter orbis terrarum regiones et insulas descriptam invenirem, fateor me ista imagine adfectum suaviter, et quodammodo ad spem et expectationem cælestium mansionum, quas Dei religio promittit, excitatum esse. Quæ quidem cogitatio in præsentī hoc magis me moratur et tenet, quo propius adesse tempus videtur, quo ex hac turba et colluvione discedam, et ad divinum animorum cætum, omniumque ærunarum requiem, proficiscar. Wd.

(1) Considera imaginem animarum a Virgilio pictam, Georg. IV, 472 : « Ubræ ibant tenues, simulacraque luce carentum : Quam multa in foliis avium se millia condunt, Vesper ubi aut hibernus agit de montibus imber ».

EXCURSUS VIII

AD DESCR. ORBIS TERRÆ, vs. 1084 et 1085.

Et qua Phœbeam procul incunabula lucem
Prima fovent, Emesus fastigia celsa renidet.

PRÆEUNTI⁹BUS Salmasio ad Vopisc. p. 366, b. Holsten. ad Steph. v. Ἐμισσα, Huds. ad Dionys. v. 919, monendum est, octo versus de Emisa deesse in edd. Dionysii. Non legit eos Priscianus, nec Eustathius, dubio tamen procul reperti sunt ab Avieno in exemplari, quo utebatur. Id probatur e Dionysii versu servato a Stephano l. c. Τῆς δὲ πρὸς ἀντολίην Ἐμίσων πόλεως, cujus tantum prima verba hodie in Dionysio exstant, ommissa Emisæ mentione. Librarius similitudine versuum eodem modo incipientium delusus est. Similia exempla dedi in Observ. p. 4. Defectus indicium in codicibus quibusdam Dionysianis, ut Oxon. Barocc. n. 78, adparet asteriscus. Conf. Dodwell. Diss. de æt. et patr. Dionys. § XXXVI. SCHÆ. — Equidem huius sententiæ doctorum virorum, qua particulam de Emesæ urbis laude excidisse e codicibus Dionysii, et a solo Avieno servatam esse contendunt, et cui Dodwellus primum argumentum suum de ætate Dionysii superstruxit, non tam graves urgentesque causas esse reperio, ut propterea de corrupto vel laxato Dionysii texto suspicari debeamus. In ipso Dionysio nullo ejusmodi defectus vel corruptionis vestigium. Versus a Stephano citatus, etsi similia cum Dionysiano verba habet, non tamen necesse est eo loco exstiterit, in quo de Apamea et Oronte fl. sermo est. Nam et aliis locis Dionysius iis verbis utitur, e. g. v. 976. Neque Dionysius a Stephano laudatus necessario pro Nostro habendus est, siquidem eum

Stephanus alias quidem περιηγητὴν, hic vero simpliciter ποιητὴν vocat. Quod verbum si docti viri per compendium, quod etiam περιηγητὴν significet, scriptum a librario existimant, ea in re nihil aliud, quam hypothesi suæ serviunt. Et Avienus, qui tot alia in Dionysio præterit, tot alia eidem ex ingenio, vel ex aliis scriptoribus addidit, cur solo hoc loco credatur non nisi e Dionysio hausisse, quod in eo hodie non legitur? Miraculi instar sit, siquidem locus de Emesa urbe in Dionysio aliquando exstitit, duo solertissimos ejus interpretes, et diversis ætatibus viventes, Priscianum et Eustathium, eum ignorasse, unum, eumque fere negligentissimum, qui ubique suo magis ingenio uti, quam Dionysio adliærere videtur, eum non solum observasse, sed et luculente explicasse. Sed quinam sit Dionysius ille, et unde sumptus ejus versus, qui a Stephano citatur; Avienus item quem auctorem et quam causam habuerit loci ejus de Emesa carmini suo inserendi, hoc fortasse verisimili aliqua ratione ostendi potest. Eustathius in præœnio ad commentarium suum scribit, Dionysium dici etiam Ἀθιακὰ et Βασσαρικὰ scripsisse. Opus de lapidibus Dionysio dignum esse, propter similitudinem styli, ait, Bassarica ad Dionysium Samium potius referre videtur. Suidas auctoris Ἀθιακῶν meminit sub Dionysio Corinthio, cui εἰκονομήτης περιήγησιν adscribit, et addit: « Eadem reperi in Dionysio, qui de gemmis scripsit: uter igitur sit auctor, ignoro ». Adparet ex his, in utroque opere, in Periegesi et in Ἀθιακῶς, multa exstitisse, quæ convenirent, et utriusque vel unum auctorem existimatum esse, vel alterum ex alterius carmine multa in suum transtulisse. Enimvero hoc etiamnum hodie convenit in Dionysii nostri opus. Mirum est, quam multa ille regionum et populorum descriptioni admisceat de gemmis et lapidibus pretiosis. Asterium et lychnitem in Pallene inveniri narrat p. 328 et 329. Narcissiten in Media vs. 1031, Achatem in ripa Choaspis fluminis vs. 1075. Meminit coralli, sapphiri v. 1103 et 1105, berylli, adamantis, iaspidis, topazi, amethysti v. 1119 seqq. Fortasse plura præterii, quæ fugerunt quærentem. Hæc autem talia sunt, ut nisi a scriptore

gemmarum inprimis perito profecta sint, a mero Geographo non videantur ad populorum et regionum descriptionem quæsitæ. Igitur transtulit Dionysius noster multa in carmen suum ex opere alio, vel suo, vel alieno de lapidibus, atque exstent hodie in eo plurimi versus necesse est; quorum similes, vel iidem plane, olim in altero carmine *Διωνυσίου* Dionysii nostri, aut alterius, lecti fuerint, et a Stephano citari potuerint. Idem quod de *Διωναίῳ*, sentiendum de Bassaricis est, quæ Dionysio nostro adscripta esse Eustathius dicit. Bassarica vero quæ dicta sunt, agere debuerunt de Bacchi expeditione in Orientem, sive orgiis et Liberi Patris sacris passim in terrarum orbe celebratis. Horum autem tam frequens in Dionysii Periegesi mentio est, ut auctor nonnunquam, iniquo etiam loco, occasionem Bacchicos ritus describendi quæsisse videatur. Sic eos vs. 570 seq. celebrari narrat ab uxoribus Amnitarum, in insulis supra Britanniam, cum iisque bacchantes mulieres in Thracia, et Indicas ad Gangem comparat. Versu 700 Camaritarum nationem laudat, quos dicit Bacchum ab Indorum bello revertentem hospitio exceperisse, et cum Bacchidibus sacras duxisse choreas, quo loco Avienus v. 887 *Bassarides* Bacchi comites vocat. Vs. 839 seqq. choreas Baccho agitatae in Lydia a virginibus operose describit: denique inde a versu 1152 in Indiam, extremam terrarum, delatus, hanc regionem, ut totam Lyæo devotam, depingit, victos a Baccho Indos et instituta apud eos orgia, et post victoriani positas ab eo columnas in finibus terræ narrat, cum iisque totum opus concludit, quasi mera *Διονυσιακά* vel *Βασσαρικά* scripsisset. Tale igitur opus Geographicum, tot Bacchi orgiis et ritibus permixtum, omnino auctorem *Βασσαρικόν*, aut alium ab eo multa mutuatum prodere videtur, et fateatur Dodwellus, § XXIII, omnino in his Bassaricis locum habere potuisse urbis Emissenæ mentionem, cujus incolæ devotam Solis sacris vitam agitasse scribit Avienus. Ergo versum a Stephano citatum e Dionysii nostri, aut alterius, Bassaricis sumptum existimare, quid impedit? qui quum forte propagata per orbem terrarum sacra Bacchi, variasque

urbes, quæ ea recepissent, enarraret, potuit etiam urbem nominare, cujus ad Orientem esset Emisa, non Bacchi quidem, sed similibus Solis sacris dicata: Τῆς δὲ πρὸς ἀντολίην Ἐμισῶν πόλις. Auctorem τῶν Βασσαρικῶν Suidas prodere Dionysium quendam Mitylenæum videtur. Hunc enim tradit inter alia scripsisse τὴν Αἰνῶν καὶ Ἀθηνᾶς στρατιάν, quo titulo plenius indicari argumentum τῶν Βασσαρικῶν videtur, quibus auctor exponere voluit, Bacchum et Minervam, quasi expeditione in Barbaros suscepta, vini et oleæ cultu, tum variis etiam artibus introductis, gentes ad humaniorem vitam traduxisse. Quæ pacto mihi perspectu facile est, qui potuerit in Bassaricis mentio Emisæ urbis fieri, cujus cives Avienus dicit *cor claris studiis acuisse*. Sed fortasse magis, quam Suidas, audiendus est Eustathius, qui, ut ante dixi, Bassarica Dionysio Samio tribuit. Hunc Samium, aut Rhodium, Dionysium Suidas memorat fuisse Musonii filium, eundemque fani Solis sacerdotem; fuisse historicum, et scripsisse ἱστορίας τομικὰς, locorum historias libris sex, et εἰκοσήμεναι περιέχουσιν. Qui quamquam historicus, non poeta, perhibetur a Suida, versibus tamen scripsisse putandus est, quia Bassarica versibus scripta eidem tribuit Eustathius, et cum Periegesi Dionysii comparat, tum quia ipsum Periegetæ opus ἱστορικῶν ποικίλα vocatum esse refert. Ecce vero scriptorem, qui genere suo, officio et librorum titulo cum se esse profiteatur, a quo, nisi Stephanus versum de Emisa urbe, certe Avienus pleniorẽ ejus urbis descriptionem petierit. Nam ἱστορίας τομικὰς sive versibus, sive stylo tantum historico exaravit, potuit sane urbis Emisæ descriptionem dare, eo in libro, qui locorum et regionum, et urbium singularem memorabilia traderet; potuit, immo debuit, sigillatim urbis Emisenæ cultum solennem Solis, et templum magnificentum memorare, qui ipse fani Solis sacerdos erat; potuit inprimis Avienum ad memorandum cultum Solis Emisenum, et descriptioni orbis inserendum invitare, qui genus a Musonio ducebat, et Dionysium Musonii filium (quicumque tandem hic Musonius fuerit), inprimis nosse et legere debebat, ob memoriam communis, vel saltem cognominis et

cognati progenitoris. His deductis oppido ipse perspicio, qui factum et unde petatum sit, quod Avienus urbis Emisæ laudem, sine auctore Dionysio, carmini suo, inseruerit. Neque versus a Stephano citatus amplius putabitur e Dionysii Periegesi excidisse, quem hactenus disputatis demonstrasse reor, aut omnino Dionysii alius esse, aut ex alio ejusdem Dionysii poemate sumptum, e quo ipse multa alia in Periegesin suam, tum etiam similes versus plurimos transtulisse videtur. Wb.

AD

R. F. AVIENI
ORAM MARITIMAM

PRÆFATIO.

ANTEQUAM carminis, quod *de Ora maritima* inscripsit Avienus, textum et interpretationem propono, duabus de rebus mihi dicendum esse arbitror, quarum mentionem, quum proœmium in Avieni carmina scriberem, parce tantum obiterque feci, neque aliter facere tum temporis potui; nunc, postquam totum carmen recensui et cura diligentiore pertractavi, pleniorē notitiā suppeditare possum. Primo enim enarranda sunt subsidia, quibus mihi in recensendo hoc opusculo uti contigit; indicandi sunt librorum auctores, e quibus plurimas ad Oram maritimam observationes hausi, in meamque interpretationem contuli: deinceps de argumento libelli, et de ordine ac ratione rerum in eo traditarum, meum qualcumque iudicium aperiendum videtur. Præcipuum recensendi subsidium ab humanitate Viri Cl. Everwini Wassenberghii oblatum est, qui mihi *Avieni Oram maritimam, collatam cum MS exemplari, manu Abrahami Ortelii descripto*, impertiit, cui et Andreas Schottus et Petr. Scriverius quædam adjecerant. Subjecit selectas nonnullas Schraderi in Oram marit. emendationes, ex adparatu critico ad Descript. Orbis derivatas, e quo ipso excerptas adnotationes, quas evulgavi, mecum ante communicaverat. Tum vero, quod potissimum est, addidit idem N. Heinsii conjecturas in Avieni Oram mar. ex autographo P. Burmanni

secundi, qui eas margini exemplaris Pithœani, cum suis ipsius nonnullis adnotationibus, adscripserat, quodque exemplar jure emptionis ad Wassenberghium pervenit. Denique in usus meos enotavit, quæ Janns Broukhusius marginibus editionis Madritensis passim adleverat, quibus tamen non tam singularia Broukhusii observata, quam citata aliorum scriptorum loca, Avienum illustrantia, continentur. Ego vero uti summo opere lætatus sum liberalissimo Wassenberghii officio, summoque ejus de me et Avieno meo bene merendi studio, ita gaudebunt necum, et maximas Viro Optimo gratias agent, qui eo beneficio feliciorum Avieno operam abs me navatam esse censebunt. Certe ego in utendis, quæ necum communicata sunt, adnotatis, quanta potui fide versatus sum, et nullum eorum, quamvis leve aut supervacuum videretur, præterii, quin adponerem et suo tribuerem auctori. Etsi enim meo ipsius judicio ubique usus sum, neque Heinsii aliorumque doctorum, quorum nomina viderem adposita, conjecturis temere sum obsequutus; faciendum tamen putavi, ut quicumque emendando Avieno, tantopere alias deserto et neglecto, qualemcumque operam commodassent, eorum memoria in mea adnotatione conservata exstaret. Manuscriptum illud exemplar Oræ maritimæ antiquum, quocum collatio Orteliana facta est, an hodiernum et quo loco exstet, qua ætate illud exaratum, et num idem sit Ambrosianum, quod Heinsius et Schraderus in Periegesi Avieni sæpius contulerunt, de eo nihil certi compertum habeo. Crediderim fere, idem esse Ambrosianum, quum Schraderus aliquando recorder lectionem in Ora maritima e codice Ambrosiano adducere, quæ plane conveniebat cum Orteliano, vicissimque in Periegesi ab eo citari adnotata Orteliana. Sed tamen eundem memini in notis ad Periegesin Ambrosianum codicem ab alio vetere distinguere. Quamquam præsidium emendandi Avieni in eo MS haud spernendum esse arbitror, nec immerito ei plurimum ab eruditis tributum est; hoc tamen monere lectores

meos et fateri cogor, non antiquius neque diversum ab eo codice videri, e quo prima editio Victoris Pisani facta est, accessisse autem doctiorem librarium, qui loca nonnulla rectius legeret, aut mendosa emendatius per conjecturam scriberet. Textum ipsum enim non alium, nec discrepantem ab editione Veneta repræsentat, easdem lacunas, et plerasque corruptiones cum Veneta communes habet, et si quando mendosis in locis meliorem lectionem adferre videtur, ea plerumque sic comparata est, ut manum et correctionem intelligentis, nec tamen ubique feliciter conjectantis, scriptoris prodant. Variationes ejus codicis in collatione Orteliana signantur litera V, qua quod nomen significetur, parum mihi liquet. Schraderus ad *Descript. Orb.* subinde veterem codicem sub eadem nota adlegat, neque amplius exprimit. Vossianum aliquando codicem Avieni laudari memini, sed Vossianus nominari non potuit in collatione ab Ortelio facta. Venetum codicem liceret intelligere, nisi hujus ipsius lectiones a Veneta editione distinguerentur. Memoratur vero alia antiqua editio an. 1502, fol. in *Indice Bibliothecæ Franc. Barberini, Card. Vol. I, p. 92*, quæ si forte ab Ortelio collata est, manuscripti loco haberi potuit. Vaticanus an forte existimari debeat, videant illi, qui locum ejus et sedem antiquam, unde profectus est, investigare possunt. Ego simpliciter *Veterem* codicem significari putavi, eademque litera in notando eo sic utor, ut discretam eam velim a nota *Ven.* qua editionem Venetam indicare soleo. Ob magnam manuscripti Orteliani cum prima editione convenientiam dolendum est fatum elegantis carminis, quod non alium vetustumque invenit codicem, e quo locupletius et perfectius ederetur. Habuit olim quidem Jac. Bongarsius *Avieni Oram maritimam ad manuscriptum exemplar emendatam*, ex eoque Varias Lectiones Joach. Camerario obtulit *Epist. CLII ad Camer. pag. 374*, edit. Lugd. Bat. 1647, sed locupletius illud et magis integrum fuisse editis, id non adfirmat; neque valde errare me puto, siquidem eundem librum Ortelianum, æ

Bongarsii, saltem alterum de altero descriptum fuisse existimem (1). Et quum plures docti viri manuscriptum Oræ maritimæ exemplar tractaverint, ut Ortelius, Schottus, Scriverius, Casaubonus, nemo tamen eorum alius codicis ab se reperti vel visi, præter hunc Ortelianum, mentionem injicit. Præterea Schraderi, cujus luculentas animadversiones in *Descript. orb. edidi*, subitaneas brevesque notationes et conjecturas ad plura Oræ maritimæ loca, in pauca chartæ folia coniectas, habui, quas in adnotationibus meis vocibus *Schrad. in sch.* signare soleo. Nonnunquam forte mentionem feci notularum, quas viri docti manus oræ Pithœanæ collectionis ed. Paris. 1590, inter libros Gronovianos repertæ, adleverat, sed rarius id feci, quia nihil fere, nisi aliorum scriptorum, qui Avienum illustrassent, indicia, aliunde jam mihi nota, adferebant. Majorem mihi copiam adnotationum suppeditarunt impressi eruditorum libri, qui vel partem Oræ maritimæ ex instituto pertractarunt, vel obiter testimoniis Avieni ex eo libello utentes, plura ejus loca illustrarunt. Itaque congesta in meas adnotationes reperiet lector, quæ Casp. Barthius in *Advers. et Ablegm. Mart. Opitius in Var. Lect. Lud. Nonius in Hispan. Petrus de Marca in Marc. Hispan. Cl. Salmasius in Exerc. Plin. Sam. Bochartus in Geogr. sacr. Is. Vossius ad Pomp. Mel. et ad Scyl. Car. Auctor anon. in Observatt. Misc. Jo. Schraderus in Observ. et Emendd. tum interpretes veterum poetarum, Vlitius ad Grat. Broukhusius ad Tibull. Drakenborchius ad Sil. Ital. Nic. Heinsius et uterque P. Burmannus ad Ovid. Valer.*

(1) Cupidum librorum Mssptorum collectorem Bongarsium fuisse constat. Sed bibliotheca ejus MSS variis locis dispersa fuit. Pars ejus suasa Gruteri ab hærede Bongarsii emptæ in bibliothecam Heidelb. atque inde in Vaticanam pervenit: aliam partem bibliothecæ Bernensi insertam fuisse novimus. Vid. P. Bayle, *Dict. art. Bongars*, not. D. et DΔ. His in locis, an quibus aliis, exemplar Bongarsianum Oræ maritimæ reperiat, quærant ii, quibus datum est. In Sinneri Catalogo Biblioth. Bern. nullum Avieni Msspti indicium fieri, monuit me Langerus V. C. Biblioth. Duc. Gœlferb. Præfectus.

Flacc. et Anthol. Lat. passim de locis Oræ maritimæ depravatis vel obscuris monnerunt. Sunt in his doctorum virorum animadversionibus multæ, quæ res geographicas spectant. Quas quidem ad declarandam locorum notitiam, quot et quales reperissem, libens adposui, ea tamen cum moderatione, ut neque examinarem sollicitè, quæ forte in iis dubia videri possent, neque ipse in aliis Avieni locis multa ejus generis monerem, nisi quæ in subita adnotatione sua veluti sponte sub. stylum venissent. Neque enim Geographiam veterem per Avieni recensionem docere animus fuit, neque id vel loci adnotationisque angustia, vel rerum ipsarum obscura, et cæterorum notitiam geographorum excedens antiquitas permittebat, et, si vel maxime hoc agere voluissem, operosa de rebus plane dubiis disquisitio, quam alii refugissent interpretes, raro erat successum usumque habitura. Hæc nunc profiteri volui, ne, qui me plura gentium et locorum nomina, situs et fines, aut intacta præterissem, aut remissius exposuissè reperiunt, propterea mihi litem moveant, meque vel negligentiae, vel imperitiæ incusandum putent. Cæterum me in ipso carminis textu recensendo et castigando non indiligenter versatum, plurimæque menda, quæ viri docti, superius nominati, aut animadvertissent parum, aut frustra tentassent, a me sublata esse, haud dubie intelligent et fatebuntur, qui adnotata mea legere et judicare æquo animo volent.

Secundo loco consilium erat, postquam carmen de Ora maritima studiosius perlegissem, de argumento ejus et rerum proditarum ordine disserere, tum quæ dos sit ejus carminis, et quod pretium ei statuendum, paullo uberius exponere. Sed quod prius illud adtinet, fere difficile est, certum narrationis ordinem, a naturali locorum, quæ enumerantur, situ dictum in eo invenire. Non quidem falsi omnino fuerunt, qui in carmine eo, seu fragmento potius magni operis instituti, oram maritimam interiorem Hispaniæ a Gadibus ad Massiliam usque describi dixerunt. Sed fallatur egregie,

qui auctorem recta pergere per istam oram, nusquam dellectere, et singula continua serie enarrare putet. Etenim qui a sinu Atlantico et a Columnis Herculis incipere videtur, ita statim excurrit, ut Oceanum exteriorem, qui Hispaniam ambit, et Hispaniæ gentes interiores una complectatur. Nam principio statim a promontorio, quod OEstrymnin vocat, per Oceanum versus Septemtrionem ad insulas Cassiterides et Britannicas excurrit, et litus adeo Galliæ septemtrionale attingit. (Vers. 90 ad 132.) Alio loco, a v. 390 seqq. ubi mare Occiduum attingit denuo, totius Oceani, terrarum orbem cingentis, considerationem aggreditur, et quatuor ejus majores sinus, Hesperium, Caspium, Persicum et Arabicum, quasi qui universam geographiam doceat, recenset. Neque vero interiorem oram Hispaniæ certo et continuo ordine peragraré videtur. Ubi aliquantum processit, iterum recedere eo, unde venerat, videtur, perque eundem tractum alia terrarum, fluminum, urbium nomina, quasi ex alia diversaque recensione, memorare: mox insulas maris in propinquo jacentes attingere, mox terras a litore ad interiora recedentes. Has iteratas locorum recensiones vix alii adtribuere causæ possumus, quam lectioni diversorum, partim antiquissimorum, scriptorum, quorum narrata omnia, quamvis diversa et subinde pugnantia, usurpare Avienus, et constipare in carmen suum, nullo delectu habito, voluit. Nulla fere pars orbis scriptoribus Græcis minus cognita et explorata fuit, quam occidentalis. Fere enim noverant et celebrabant Columnas Herculis, et, quæ extremos orbis habitati fines efficiunt, insulas et promontoria. Cætera ejusdem partis ex incerta fama et vagis sermonibus navigantium, pro suo quisque captu et ingenio, addebant, vacuasque et incognitas regiones fabulis et commentis implebant. Inde est, quod Avienus, antiquissimos scriptores compilans, ter et amplius in carmine suo ad Columnas Herculis, ad Tartessum, Gades, Promontorium Sacrum, et vicinas regiones, redeat, falsa pariter et antiquata gentium

et terrarum nomina, melioribus ignota geographis, plura denique rerum miracula et portenta enarret. Et quia errores, quos antiqui illi scriptores erraverunt, temere sequitur, hinc ipse sæpissime oberrare incertis locis, miscere multa, et pugnantia dicere videtur, ut nesciat lector, quibus in regionibus versetur, quibusque locis gentium, montium, fluminum nomina adsignare debeat. Sæpe hoc mihi evenisse, carmen illud recensenti, fateor, sæpe me, dico, de ordine serieque rerum inveniendâ frustra fuisse sollicitum, et credo, cuilibet idem eventurum fuisse, si quis illud perpetua annotatione interpretari, quod adhuc nemo fecit, voluisset. His Oræ maritimæ rebus consideratis, si iudicium de eo opere ferendum sit, nescio an illud Avieno possit omni ex parte favorabile contingere. Placet omnino elegantia et copia dicendi, visque ingenii, in eo carmine quasi novo orationis genere conspicua, quæ uti in Descriptione Orbis prope ad heroici carminis virtutem adsurgebat, ita in Ora marit. velut leni simplicis narrationis flumine, faciles per iambos evoluti, videtur decurrere. Placet eruditio et solertia auctoris, quæ memorabilia nonnulla ex antiquis scriptoribus lecta, atque hinc inde inspersa operi suo, tum nomina, origines, mores, commercia gentium atque urbium, quarum in aliis scriptoribus non æque exstat memoria, conservavit, quæ dos ejus libelli, si totum opus, cujus hodie primum tantum librum, nec eum integrum, habemus, ad nos pervenisset, magnum omnino momentum ad notitiam orbis antiqui, et universæ historiæ cognitionem fuisset habitura. Sed si rerum ipsarum tractationem, si scopum et consilium auctoris consideramus, quo Probum instruere de urbium gentiumque situ, per ambitum maris mediterranei et Ponti Euxini, volebat, haud equidem arbitror recte eum functum esse officio. Ostentatione quadam lectionis per plurimos geographiæ scriptores diffusæ, tum nimio veterum Græcorum, præ Romanis et recentioribus, amore, corruptit institutionis, quam daturus erat, usum, confusaneam et male digestam Oræ marit.

descriptionem dedit, proque vera ætatique suæ apta notitia gentium atque locorum, antiquata et obsoleta nomina, fabulas vetustatis, et rudis geographiæ errores vendidit. Agnoscere licet in hoc carmine sensum atque morem Avieni, quem in cæteris ejus scriptis, præsertim Descriptione Orbis, observamus, quod veteres tantum scriptores ediscit, repetit, explanat, nihil de sua vel ætatis suæ meliore scientia addit, antiqua reddit, nova vel negligit, vel ignorat, quamquam idem antiqua ista multo orationis ornatu eloquitur, ut quasi novo et exquisitiore habitu iuduta placere debeant.

RUFII FESTI AVIENI ORÆ MARITIMÆ

LIBER PRIMUS*.

QUÆSISSE temet sæpe cogitans, PROBE,
Animo atque sensu, Taurici Ponti situs
Capi ut valeret his probabili fide,

* Sic inscribunt Pith. et Huds. edd. e prima Veneta, quæ habet pag. 95: INCIPIT ORÆ MARITIMÆ LIBER PRIMUS FELIX. Heinsium adiecisse notat P. Burmannus AD PROBUM, nescio, an ex codice aliquo. Sed verisimilius, tractatum hoc a librario, vel ipso Heinsio, e versu 1, 24, 51. Neque aliter statuo de inscriptione, quam cod. V. exhibet e collatione Ortelii: RUFII FESTI AVIENI DE ORA MARITIMA, SIVE DE TAURICI PONTI SINU. Nam hoc manifeste petiit e vers. 2 et 33. Quos versus ne quidem recte cepit librarius, qui titulum carminis inde fecit. Nam Avienus iis significat, scopum et finem carminis sui esse Taurici vel Euxini ponti situm, quem quæsierat Probus, non totius carminis argumentum. Cf. v. 68 seqq. Nam ad illum Ponti situm extremo sine ostendendum peragere prius vult omnem oram maris mediterranei, cujus hic liber primus est, exignam ejus oræ partem, nihil autem de Ponto Euxino, exhibens.

2. *Animo atque sensu.* Hæc refero

ad *Probe*, ut significet auctor, Probum vim et significationem sui nominis implere, vere Probum esse animo atque sensu. Nam, ne forte hæc jungas cum sequentibus *capi ut valeret*, hoc impedire videtur, quod alii ablativi sequuntur, cum tō *capi* conjungendi, *probabili fide*, et quod ista longius ab hoc disjuncta sunt. Similiter interpretatum esse hæc verba C. Barthium, probat distinctio, quam collocat, eorum versuum, *Advers. XXVIII, 12*, quamque ipsi sequuti sumus. Cæterum Probus ille, ad quem Avienus scribit, quis fuerit, copiose ostendi in *Proœm. ad Avienum*. — *Taurici Ponti sinus*: sic vulgatæ antiquæ. Sed Hudsonus recte, ut puto, reposuit *situs*, quod multo aptius sententiæ est, et versu 33 firmatur. Sic etiam in *Perieg. v. 13 sinus* perperam positum fuisse pro *situ*, ad eum versum monuimus.

3. *Capi ut valeret*, i. e. quomodo percipi et cognosci posset situs Ponti Taurici, *probabili fide*, e fide digno scriptorum testimonio. Sic Noster in *Perieg. vs. 1045*: — Hinc

Quos distinerent spatia terrarum extima;

Subii libenter id laboris, ut tibi

Desideratum carmine hoc claresceret.

Fas non putavi quippe, prolixa die,

Non subiacere sensui formam tuo

Regionis ejus, quam vetustis paginis,

Et quam, per omnem spiritus nostri diem,

Secretiore lectione acceperam.

Alii invidere namque, quod dispendio

solera Asiam facili cape carmine totam. Sic etiam Barthius explicat. Versu 11 *acceperam* hoc sensu, et va. 19 *sensu capacem* dicit.

4. *Distinerent* Ven. et Pith. sed *distinerent* emendavit Heins. et expressit Hudsonus. — *Distinerent*, id est, separarent. Alias frequenter a librariis permutari solet cum *detinerent* et *destinarent*. Ovidius, Epist. XII, 104: « Quique maria gemini distinet Isthmos aqua ». En. — Cæterum sensum quatuor versuum priorum sic capiendum censeo: Cogitans ego, mi Probe, animo atque sensu, sæpe te quæsisse, qua ratione effici possit, ut, qui Ponti Taurici situs esset, probabili fide cognosci ab his etiam posset, qui longius ab illo Ponto disjuncti extremis terrarum spatiis habitant; subii libenter, etc.

5. *Subi* Ven. reliqui *Subii*.

6. *Desideratum* ipsum votum significat, vel desiderium, cujus usus non infrequens Christianis scriptoribus. Noster infra v. 27 similiter. Barth. Adv. XXVIII, 12.

7. *Prolixa die* tantumdem est, ac si dixisset *longo tempore*. Sane *dies longa* pari phrasi Latinis scriptoribus summis longum ævi cursum denotat. Ut in illo, « Quid non lon-

ga dies, quid non consumitis anni ». Et « longa dies acuit mortalia corda ». Exempli obvia. Sic mox « omnem spiritus diem aui » omnem vitam suam dicit. Barth. Advers. XXVIII, 12. — *Prolixa die*, promissum diu, vel pollicitum diu: vs. 24 dicit *rem* a Probo efflagitam. Heins. Mihi *prolixa dies* non respicere videtur ad rei promissionem diu ante factam, sed rei cognitionem et claritatem, et *prolixam diem* adeo idem esse ac *claram lucem*, qua ipsa res a Probo efflagitata gaudeat, et quam propter *fas* non putat Avienus, formam ejus regionis Probi sensui non subiacere. *Prolixa die* igitur ad sequentia *Non subiacere* pertinet, et a præcedentibus commate distinguendum. Notæ sunt formulæ, huic similes, « multo jam die, illustri, luculenta, aprica die ».

8. *Formam regionis* dicit, ut sæpius in Periegesi, v. 358, 386, 1046, 1251, et mox va. 37, « locorum formulam imaginemque ».

10. *Et qua* Ven. *Et quam* Pith. et Huds. Pro eo tamen *Æquam* vult Barth. i. e. parem, æqualem, qua voce Avienus consensum omnium sæculorum et secretæ Philologie innuat; æquam formam vetustia pagina.

Tibi haud sit ullo, agrestis et duri reor.

His addo et illud, liberum temet loco

Mihi esse amore, sanguinisque vinculo.

Neque sat sit istud, ni sciam te literas,

Hiantibusque faucibus rerum abdita

13. *Tibi haud sit ullo*: sic vulgatæ. Sed Hudsonus conjicit *sit ullo*, aut *sit ulli*, quæ nullo modo præferre vulgatæ lectioni possum.—*Agrestis et duri reor*: sic Pith. et Huds. satis læne. *Orestis et durreor* ed. Ven. hoc esse *durum reor* eod. V. Ortel. quod a correctione corruptæ scripturæ esse videtur. Nemini hoc *durum reor* Scriv. quod contrarium menti auctoris existimo. *Agrestis id viri reor* volebat Heins. cui adsentit Burm. et versum 29 adscribit: « quippe non parci viri est ». Vulgatam probat Barthius, atque addit: *Durum genus stolidos homines* apud poetam sonat; et hoc loco *durus* incivilem, horridum sine gratiis hominem notat.

14. *His addo* pro *addo* legit Heins. *liberum temet locum Mihi esset amor sanguinisque vinculo*: sic Ven. ex eaque Pith. ed. Ipse Pithæus vero conjicit *liberum in temet locum Mihi esse*, amoris sanguinisque vinculo, quod expressit Huds. Ille præterea legi posse existimat *liberum temet loco Mihi esse amoris sanguinisque vinculo*, quæ ipsa emendatio est Heinsii et Scriverii. Nee valde differt lectio codicis V. *liberum tennet loco Mihi esse amore, sanguinisque vinculo*, quam etiam tenet Nie. Antonius, Bibl. Hisp. II, 9, pag. 160, atque ego cæteris præfero. Sed in alia abit Barthius, Adv. XXVIII, 12, qui existimat, Avienum potius dicere, illi Probo in se jus esse. Probum enim poposcisse hanc nar-

rationem, paruisse poscenti Avienum: itaque legendum: « Liberum in memet locum Tibi esse amore sanguinisque vinculo ». Sed *liberum locum* pro *liberum jus esse in aliquem*, nescio an proba latinitate dicatur.

16. *Ni sciam te literas* Pith. et Hudsonus dederunt, ex hoc corrupto Venetæ, *ni cete literas*, vel, ut eod. V. habet, *misitisse literas*. Pro quo Scriverius ponere voluit *me tenere literas*, et in seq. *Hiantibusque faucibus te harum abdita Haussisse semper*. Quæ non admodum placent.

17. *Hiantibusque faucibus vestrarum abdita*: sic Ven. et Pith. *vestrarum* cod. V. quod monstrum lectionis varie adorti sunt critici. Barthius, p. 1331, legendum putat *veterum abdita*: cui superscripsisse fatuum quemdam vetustorum, unde origo sit novo. Scriverium etiam *veterum* voluisse notavit Burm. sec. Mar. Opitius, Var. Lect. cap. 7, p. 28, legit *Vestæ abdita*, id est, literas secretiores ac parum vulgo notas. Quippe *Vestæ penetralia*, et adagium apud Zeuobium, « *Vestæ sacrificare* », vulgata esse. Etiam Heinsio et Holstenio placuisse *Vestæ*, id est, *Terræ*, vel *rerum*, ut infra v. 22 « *Secreta rerum* », notavit Burm. sec. ad Anthol. tom. I, p. 716, egregieque firmari posse ex Horat. Epist. II, 2, 114: « *Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ*, Obscurata diu populo bonas eruet ». Scriverius collationi codi-

Hausisse semper, esse patuli pectoris,
 Sensu capacem; talium jugem sitim
 Tuo esse cordi, et esse te præ cæteris
 Memorem intimati: cur ineffaciter
 Secreta rerum in non tenacem effunderem?
 Iu non sequacem quis profunda obganniat?
 Multa ergo, multa compulere me, Probe,
 Efflagitatam rem tibi ut persolverem.
 Quin et parentis credidi officium fore,

Ortel. adlevit *Phæbi abdita*. Hudsons edidit *faucibus istarum abdita*, quod lex metri non recipit. Et sane propter copulam in *hiantibusque* videtur aliqua vox reponenda, quæ rem aliam, ac literas ipsas, significet. Proinde non incommoda lectio Barthii *veterum abdita*. Malim tamen rerum *abditu* scribere, ut scripturæ primæ et corruptæ magis conforme. Librarius literas ultimis in *faucibus* male repetitas conjunxerat cum voce *rerum*; unde *vestarum* vel *vestrarum* ortum est. Et sic sæpius loquitur Avienus; vs. 22: "Secreta rerum"; vs. 276: "sub fide rerum", i. e. historiarum. *Vestæ abdita*, quod Opitius et Heinsius volunt, paullo doctius et reconditius, ut ipsum *Vestæ* penetrabile, est. Cum *hiantibus faucibus* compara versum 261 Periegæis.

18. *Hausisse semper esse patuli*. Barthius distinguere jubet post *Hausisse*, quod non improbo, nec tamen necessarium puto. *Sed patuli pectoris* habet V. *sed patulei pectoris* conjicit Soriv. utrumque sententiæ non aptum agnosco.

19. *Sensu capacem* Ven. et Pith. *Sensum capacem* cod. V. *Sensu capaci* manus viri docti ad librum Gron. *Sensus capacem* edidit Huds.

quod minus commode dictum videtur: neque enim *sensus* capitur, sed *sensus* ipse capit res, vel *capax* rerum est, quemadmodum accepit hoc vocabulum supra vs. 8. Itaque malo vulgatum servare.

20. *Tuo esse cordi* vulgatæ. Hudsons subjicit: *Forsan Tibi*: sed hoc ineptum, et alienæ ab hoc loco significationis.

23. *Quis profunda obganniat* vulgatæ: *profundo* Heinsius ingeniose. Sed vulgata retinenda videtur, quia, quæ præcedunt, *Secreta rerum* hic respondentem accusativum *profunda* requirunt.

24. *Multa ergo* Madrit. ed. vitiose.

26. *Quin et parent credidi* Ven. et Pith. ed. *Quin et parentis* correxerunt Pith. et Heins. ed. Madrit. et Huds. Forte scribendum: "Quin, ut parentis, credidi officium fore". Sanguinis vinculo sibi Probum junctum jam dixit. Oppr. — Ad filium, vel filii loco eorum, sane hactenus alia loquutus esset Poeta, cognatum potius et amore junctum dixit ante, quam filium. Quare aliud quid delitescere credimus. Legam: "Quin et perenne credidi officium fore". Si chartis a te petita consignarem, idque locupletius, credidi me semper memorem te officii ha-

Desideratum si tibi locupletius
 Profusiusque Musa promeret mea.
 Dare expetitum quippe non parci viri est;
 Augere porro muneris summam novis,
 Mentis benignæ satque liberalis est.

30

Interrogasti, si tenes, Mæotici
 Situs quis esset æquoris. Sallustium
 Noram id dedisse, dicta et ejus omnibus
 Præjudicatæ auctoritatis ducier
 Non abnuebam: ad ejus igitur inclytam
 Descriptionem, qua locorum formulam
 Imaginemque expressor efficax styli

35

biturum. *Perannare* Veteribus æternare. — Simul vero operis ipsius perennitatem loco boni omniis nominare voluit. BARTH. Advers. pag. 1332. — Sed frustra parentis nomine offenditur Barthius, quod sequiore ævo latinitatis non semper patrem, sed quemvis cognatum, qualem Barthius hoc loco intelligi vult, significavit. Docuit Casaubon. ad Jul. Capitolini Marcum, cap. 5, et Cangius in Glossario.

27. *Desiderato* maluit Heins. et versu seq. *Musa id.* Sed hac emendatione non opus est.

29. *Dare expetitum*, h. e. tantum, quantum expetitum est. — *Non parci viri est*, h. e. viri tantum non maligni et invidentis. Sic Pith. et Hudsonus ediderunt, recte: *non pare viri est* edit. Venet. *non parentis est* V. sensu inepto et contrario. Forte *non clari viri est* Ortel.

30. *Muneris summam novi*. Pro eo *novis* Heinsins, præclare: sed fortasse melius *novo* scribatur, ut respondeat singulari *muneris*. Non minus, quod augetur, *novum* dici potest, sed illud, quo augetur.

33. *Sallustium*. In libris credo Historiarum, qui interciderunt. Clarum id ex Fragmentis, in quibus frequens insularum maris mentio est. SCHOTT. — Sallustii Descriptionem Ponti Euxini, uti ipse Noster vocat v. 37, vel *Situm Ponticum*, uti a Grammaticis veteribus citatur, hic respici ab Avieno, et singularem eum librum Sallustii fuisse, ab ejus Historiis distinctum, ostendi in Præfat. mea ad Avienum, ubi de ejus Ora maritima disserimus.

38. *Expressor efficax styli*. Bene omnino laudat ita Sallustium. Efficax enim cordatum atque magnanimum notat. Ut efficacem Herculem Horatius adpellavit. *Expressor*, ut talia more suo utitur. In principio Arateorum: « Carminis inceptor mihi Jupiter ». Virtutibus styli Sallustiani optime hæc duo verba conveniunt. BARTH. Adv. p. 1332. — Vocabulo *expressor* apte utitur, quoniam ante imaginem nominavit. Nam de hac proprie hoc verbum. Horat. Art. Poet. v. 33, de statuario: « ungues Exprimet et molles imitabitur ære capillos ». Cic. pro Sexto

Et veritatis pæne in obtutus dedit
 Lepore linguæ, multa rerum junximus,
 Ex plurimorum sumppta commentariis.
 Hecateus istic quippe erit Milesius,
 Hellanicusque Lesbios, Phileas quoque
 Atheniensis, Caryandæus Scylax,
 Pausimachus inde, prisca quem genuit Samos,

Rosc. cap. 16, « expressam imaginem vitæ quotidianæ » in comœdiis dicit. Cæterum expressorem *styli* simul et *veritatis* nominat, nam hæc conjungenda, quemadmodum Tertull. Apol. cap. 46 : « Veritatis integrator et expressor ».

39. *Pæne in obtutus dedit*, li. e. ita ad verum expressit, ut pæne oculis videre liceat. Conferas, quæ Cicero, Tusc. V, 39, de Homero judicat : « Traditum est, Homerum cæcum fuisse. At ejus picturam, non poesin, videmus. Quæ regio, quæ ora, qui locus Græciæ non ita expictus est, ut, quæ ipse non viderit, nos ut videremus, effecerit? »

40. *Leporem linguæ* V. forte *linguæ leporem* Ortel. Utrumque ineptum. Pro rerum vir doctus ad oram libri Gronov. notavit f. *veterum*, sed perperam. Vulgatam confirmant, quæ sequuntur : « Ex plurimorum sumppta commentariis ». Pro *junximus* cod. V. *diximus*. Et hoc deterius vulgato, multoque magis *vicinus*, quod est in Ven. — *Leporlinguæ* est facundia placens. Ut Lucretius jactat se cuncta dicta Musæ lepore contingere. BARTH. Adv. p. 1332.

42. *Hecateus* et rell. Veteres Geographi et nobiliores historici nominantur. CASaub. — Pro *quippe erit* Huds. forsitan *erat*. Sed *istic* postulat *erit*. Nempe *istic*, in opere meo,

quod promitto, *erit*, legetur. tibi Hecateus, etc. Et infra v. 51 : « Hic porro habebis ».

43. *Phileus quoque* Ven. et Pith. *Philetus* V. et *quoque* deletum erat. Strabo *Philetii* meminit. OMR. — Sed Philetium a Strabone citari non reperio, nisi Philetas intelligendus, cujus Ἐγκύκλιον citat lib. III, pag. 168. Et Philetas historicus, qui Ἀττικά tradidit literis, ut memorat Atheuzæus, lib. II. Unde furtasse Philetium e Phileæ formavit scriptor codicis V. quia Avienus Atheniensem vocat. Sed rectius Heinsius et Hudsonus *Phileas quoque* reposuerunt, Philean nobilem et antiquum Geographum indicantes, cujus περίπλοι citantur a Stephano, et cujus librum de Asia laudat Macrob. Saturn. V, 20. *Phileus* tamen defendi videtur versu hujus poematis 685, ubi *Phileas* vix locum habet.

44. *Caryandynus* V. *cariæ ditus* Ven. *Caryandæus* Pith. *Caryandæus* scribere jussit Heins. et sic edidit Huds. — *Scylax*. Scylacis antiqui rerum scriptoris meminit Strabo in XIV. Hic ex Caryanda insula prope Bargyliam urbem Cariæ fuit. OMR. — Scylacis Periplum Is. Vossius edidit, et Jo. Hudsonus in Geogr. Gr. min.

45. *Pausimachus ille* vulgatæ. Heinsius scribit *inde*, quod probō. Pau-

Quin et Damastes nobili natus Sige,
Rhodoque Bacorus ortus, Euctemon quoque
Popularis urbis Atticæ, Siculus Cleon,
Herodotus ipse Thurius, tum qui decus
Magnum loquendi est, Atticens Thucydides.

Hic porro habebis, pars mei cordis, Probe,
Quidquid per æquor insularum adtollitur:
Per æquor illud scilicet, quod post cava
Hiantis orbis, a freto Tartessio
Atlanticisque fluctibus, procul sitam
In usque glebam proruit nostrum mare;

simachus Samius, præter Avienum, a nemine memoratur.

46. *Damastes* Ven. et Pith. *Damasti* meminit Strab. Orh. — Etiam Dionys. Hal. lib. de Thucyd. char. cap. 5; Val. Max. VIII, 13, ext. 6; Plin. VII, 48; Phil. in Camillo; Suidas in Δαμῶντι, quibus omnibus Damastes vocatur, quod edidit Huds.

47. *Bacoris* Ven. et Pith. *Pacoris* adscripserat Heius. *Bacorus* edidit Huds. Neque vero huius vel illius nominis scriptorem aliis memoratum video. *Euctemon*, ut vulgate scribunt, forte *idem*, qui vs. 337 *Eudemmon* dicitur, et *Eudemus* Naxius, quem Clemens Alex. Strom. VI, historiam edidisse ait.

48. *Siculus Cleon* videtur esse Syracusius, qui librum scripsit de portubus, Stephano memoratum in voce *Aspis*.

49. *Thyrius* Ven. et Pith. *Thurius* V. quod edidit Huds.

54. *Post cava Hiantis orbis*, post sinum illum orbis, ubi due ejus partes Europa et Africa hiata quondam, id est, freto interjecto, distant: expliant ipse addito *freto Tartessio*,

Sic Noster in Dese. Orh. v. 20, «Terrarum cava» appellat; v. 201 de Bosphoro Thracio: «terraque parci faucibus oris hiat»; et vs. 223: «dehinc se Thracius arcuat Bosphorus, et tenui vix panditur oris hiatu».

56. *Procul sitam In usque glebam proruit*, h. e. in extremas usque oras Asiæ et Europæ proruit, proolvit, propellit nostrum mare, mediterraneum: ut mox v. 83: «Oceano ab usque, ut gurgis hic nostri maris Longe explicetur». Logo *proruit* Optius Var. lect. p. 28, nunc vult *proluit*, et citat Columellæ verba: «Impetus» aquarum *proluit* «tetram»: recte hoc sane: terra *proluitur*, at non mare, de quo Avieno *sermo* est: *Æquor illud*, inquit, quod *proruit* nostrum mare. Hinc *proluit* ineptum est. Et Noster in D. O. v. 594, verbo *irruit* utitur de fluvio et mari: «virides suleans terras Achelons Irruit Hadriaci tergum maris»; at v. 557 de terra et mari verbo *subluit*: *clitus Hadria rursus Subluit hanc fluctu*. Si *proruit* h. l. displicere deberet, mallem tamen *porrigit*, admodum simile ver-

Sinusque curvos, atque prominentia:
 Ut se supino porrigat litus situ,
 Ut longe in undas inserant sese iuga,
 Celsæque ut urbes adluantur æquore,
 Quis ortus agnes maximos effuderit,
 Ut prona ponti gurgitem intrent flumina,
 Ut ipsa rursus sæpe cingant insulas,
 Sinuentque late ut tuta portus brachia,
 Ut explicentur stagna, et ut jaceant lacus,
 Scruposum ut alti verticem montes levent,

hum, substituere, quod de mari et flumine adhibet Desc. Orb. v. 90 et 965. Cæterum Heinsius adhuc corrigit nostrum in mare, vel nostri maris, qua re non opus esse videtur.

57. *Sinusque curvos*, repeto hic ex v. 51: «Hic porro habebis». — *Prominentia* dicit promontoria, quæ in mare prominent, et opponuntur *sinibus curvis*. Sic v. 90: «Ex prominentis hic jugi surgit caput»; et v. 343: «saxa prominentia». *Sinus curvos* versus sequente, et *prominentia* vs. 59 amplius declarat.

58. *Supino litus situ*, *Sinus* V. recte, adscripsit alius. Ovid. Epist. II, 131. «Est sinus adfectus modice falgatus in æthæ». Probavit idem Burm. Ego vero retinendum puto *situ*, quia *situ supino* hioris ipsam sinuat describere vult poeta, et *sinus* ex verso præcedente male repetitur. Cæterum tribus sequentibus versibus varia locorum genera, quæ mare mediterraneum adluat, eodem plane modo atque ordine describit, ut in Descr. Orb. v. 95 seqq. fecit.

63. *Ut ipsa rursus*, Hudsonus legi jubet *Ut ipsa rursus sæpe cingat insulas*, nempe pontus. Sed ego nolui

mutare. Nam insulas maris jam nominavit v. 52, et flumina, de quibus proxime loquutus est auctor, in mare labentia, constat sæpe insulas supra litus efflicere. Vid. v. 283 et 698.

64. *Sinuentque late*, Heinsius latine mavult: *ante Pontus* V. Sed infra v. 521 similiter: «Nam pandit illic tuta portus brachia». Barthius, Advers. p. 1549, adducto hoc loco, *Brachia*, intquit, sunt curvaturæ et flexiones portuum. Corippus, lib. I, vs. 104: «Portum, quem geminæ complexant brachia ripæ Mœnibus adpositis». Pluribus locis hujus vocis usum illustravi in not. ad Ruil. Itin. I, 535.

65. *Ceu jaceant lacus Pith. seu jaceant Hydus*, et ut jaceant conjicit Heins. quod placet.

66. *Scruposi vertices montium* sunt asperi cantibus; quemadmodum Noster in Descr. Orb. v. 869: «Inter Cauriæpas et scruposas convallibus»; et infra vs. 625: «scruposam molem imminentiæ montis» vocat. Lucanus, V, 675: «Scruposis angusta vacant ubi litora saxis». Et vox *scrupus* ea significatione frequens Nostro. Vid. Descript. Orb. vs. 503, 785, 810; Or. Mar. 137;

Stringatque nemora ut unda cani gurgitis.

Laboris autem terminus nostri hic erit,

Scythicum ut profundum, et æquor Euxini sali,

Et si quæ in illo marmore insulæ tument,

Edisserantur: reliqua porro scripta sunt

Nobis in illo plenius volumine,

Quod de orbis oris partibusque fecimus.

Ut aperta vero tibimet intimatio

Sudoris hujus et laboris sit mei,

Narrationem opusculi paullo altius

Exordiemur: tu per intimum jecur

Prolata conde; namque fulci hæc fides

Petita longe, et eruta ex auctoribus.

Terræ patentis orbis effuse jacet,

et vid. Heins. ad Val. Flacc. II, 518.

67. *Stringatque nemora ut unda cani gurgitis.* Verbum *stringere* de aquis adluentibus soleune esse poetis, ut et similia, *radere*, *morde-re*, *lambere*, pluribus locis, hoc etiam Nostri adlucto, probat Broukh. ad Tibull. IV, 1, 142. Singula fere adhibet Noster, Des. Orb. vs. 94 seqq. et Prisc. vs. 69 seqq.

73. *De orbis oris partibusque*, est descriptio alterius carminis geographici, Periegeseos, quod opus hoc loco auctor ante Oram maritimam scriptum esse perhibet.

74. *Intimatio*, lapsæ latinitatis vocabulum, est significatio, declaratio, præceptio, vel etiam promissio. Et sensus versuum sequentium hic est: Quo magis vero adpareat tibi, quæ et quanta sit hæc, quam professus tibi sum, opera, aio me narrationem opusculi paullo altius exorsurum, etc.

76. *Narratione* ed. Veu. et cod. V. sed *Narrationem* jam correxit Pith.

77. *Tu ex intimum jecur* Vcn. et Pith. *tu in intimum jecur* V. *tu hæc in intimum* Opitius, p. 28: *tu sub intimum* Barth. Adv. pag. 1332: *tu per intimum* edidit Huds. *tu autem in intimum* maluit Oddius. Mihi *tu hæc* Opitii minus placet, quia superfluum videtur, et abesse potius debet, ad exemplum Virgilii, *Æneid.* III, 388: « Signa tibi dicam, tu condita mente teneto ». Barthii *sub intimum* congruit quidem consuetudini Avieni, qui vs. 413 « Hoc agili sub mente tene », sed tamen cum corruptæ scripturæ, quæ *ex* habet, vestigiis parum convenit. Itaque malim fere, quod Hudsonus exhibuit, - *tu per intimum jecur*, etc. -

80. *Terræ patentis effusæ jacet*: sic vulgata. *Orbis effuse jacet* Serv. Hoc præfero, quia sic melior oppositio sequentis *Orbique* rursus rel. Et sic Noster alibi, ut versu 390: « Oceanus iste est, orbis effusi pro-

Orbique rursus unda circumfunditur.
Sed qua profundum semet insinuat salum
Oceano ab usque, ut gurgēs hic nostri maris
Longe explicetur, est Atlanticus sinus.

Hic Gaddir urbs est, dicta Tartessus prius:

Hic sunt Columnæ pertinacis Herculis,
Abyla atque Calpe: (hæc læva dicti cespitis,
Libyæ propinqua est Abyla,) duro perstrepunt
Septemtrione, sed loco certæ tenent.

eul Circumlatrator *; et vs. 538:
"Hos inter autem portus effuse
jacet".

82. *Semet insinuat salum Oceano
ab usque.* Sic Descript. Orb. v. 19:
"Æquore ab Hesperio qua se salis
insinuat vis *; et vs. 397: "eadem
insinuatio ponti Europam et Libyam
distinguit".

85. *Dicta Tartessus prius.* Paullo
aliter in Perieg. vs. 612: "Hæc
(Gadir) Cotinussa prius fuerat sub
nomine prisco, Tartessumque de-
hinc Tyrii dixere coloni". Confer.
quæ infra dicuntur vs. 267 seqq.
Sed Salmassius, Exerc. Plin. p. 202
monet, male ab Avieno et aliis
Tartessum, sive Gaddir, confundi
cum Gadibus. Tartessum esse insu-
lam, vel potius urbem circumflam,
duobus Tartessi, hoc est, Bæti-
am, amnis ostiis, et mari conceptam,
quam Gadir Tyrii nominarunt:
Gades esse insulam in c. pite Bæti-
cæ, quæ Atlantico Oceano tota cin-
gebatur.

86. *Hic sunt columnæ pertinacis
Herculis.* Sic postea v. 163: "Usque
in columnas efficacia Herculis".
Quæ epitheta versui iambico melius
stabiliendo Avienum adhibuisse,
non difficulter olfaciunt, quibus
poeticum nomen habere datum est.

Ort. pag. 28. — *Pervicacis* vult
Heins. ut Achilles pervicax Horatio.
Bœrm. — Idem adnotavit Vlitius in
Add. ad Gral. 219. Sed causam
nullam video, cur *pervicacis* præfe-
rendum sit. Vlitius tamen l. c. legit
columnæ pertinacis Herculis, et ex-
plicat e vs. 89: "sed loco certæ te-
nept", id est, perstant. Remittit
tamen, ut etiam *pertinacis* legatur.

88. *Libyæ propinquæ staltia Ven.*
et Pith. *Libyæ propinqua, aut alie
duro perstrepunt V. Libyæ propinque
est alia* notavit Fabricius in marg.
edit. Madrit. et sic Oddius voluit.
Libyæ propinque spatia legerunt
Scriv. et Heins. idque edidit Huds.
Sed nullum hac emendatione faci-
lem sensum inferri video. Itaque
multum præfero, quam Vlitius l. c.
dat: "hæc læva dicti cespitis, Li-
byæ propinqua est Abyla". Certe
enim hic utriusque columnæ dispa-
ratum situm monstrare debuit, et
repetere nomina, ut alio in loco
plane simili fecit, vs. 343: "Sunt
parva porro saxa prominentia, Abyla
atque Calpe: Calpe in Hispano solo,
Maurusiorum est Abyla". Adde Pe-
rieg. vs. 111: "Maura Abyla, et
dorso consurgit Iberica Calpe".

89. *Sed loco certæ tenent* Ven. et
Pith. *loca certæ tenent* cod. V. Hud-

Et prominētis hic jugi surgit caput,
(ŌEstrymnin istud dixit ævum antiquius)

Molesque celsa saxei fastigii

Tota in tepentem maxime vergit Notum.

Sub hujus autem prominentis vertice

Sinus dehiscit incolis ŌEstrymnicus,

90

91

sonus emendavit et edidit *sed loco certo tenent*, quo quid effectum sit, non video. Vlitius l. e. vulgatam retinet *sed loco certæ tenent*, et *tenere* absolute significare dicit perstare. Apta videtur hæc interpretatio, quum præceserit *dura Septemtrione perstrepunt*. Nam sic respexit forte Avienus tempestates cæli atque maris, quas sustinere hæc promontoria dieunt poetæ. Vid. Lucan. I, 555; Sil. Italic. V, 396 seqq. Verisimilius tamen est, *tenent* hoc loco esse *continuantur*, vel contigunt stant, *certa* certa et directa serie, prorsus ex adverso. *Certi* hanc significationem adserui ad Lucil. Ætn. vs. 482, et τὸν *tenere* significationem magis adstruunt *masa tenentia longe* apud Grat. l. c. Itaque emendationem Nie. Heinsii, quamvis ingeniosam et doctissimam, nequeo equidem admittere, quæ neque rei et loco satis convenire, neque legi metri opportuna videtur. Integram subjicio. — *Sed loco certæ tenent. Seu loca Etesiar tenent* Heins. *Etesiar* Cicero, Epist. lib. XII, ep. 25; lib. XV, ep. 11: « Etesiar in Africa meridie spirant » Plin. II, 47. Apud Cæs. Bell. Civ. lib. III, cap. 25: « quod certe sæpe flaverant venti », lege quod *Etesiar flaverant*. *Etesiar* etiam restituendæ Apuleio, Apologia ed. Elmenh. pag. 350, ubi vetustis codices *Syrtis æstus et bestias*, lege et *Etesias*. De Syrtis

æstu vario Plin. II, 97. *Etesiar* etiam hieme in India spirant. Vid. Plin. lib. VI, cap. 17, quod facit ad locum Cæsaris. ΗΕΙΛΙΟΣ. — *Etesiar*, venti ab occasu flantes, euntibus in Græciam secundi, in Italiam, adversi. Ed.

90. *Prominentis hic jugi*, h. e. promontorii in mare excurrentis, quomodo iterum v. 94.

91. *ŌEstrymnin*, antiquum promontorii vocabulum, ignorant alii Geographi. In *ŌEstrymnin* esse ellipsin vocis *arx* vel *summa*, monnit Schrad. ad Avieu. Descr. Orb. vs. 740. Puto intelli promontorium Saerum, ad quod Dionysius Hesperides insulas collocat, quæ Avieno sunt ŌEstrymnides. Quamquam qui ŌEstrymnin pro Artalorum promontorio habent, ut Boehart. Chan. p. m. 723, eadem ratione ducuntur, nec infelicius judicant, quia Cassiterides a multis ultra hoc promontorium versus Aquilonem collocatæ, in iisque numeratæ insulæ Britannicæ. Quorum sententiam ipse Noster sequi videtur vs. 108 seqq.

92. *Molesque celsa saxei fastigii*. Sic describit excelsum et arduum promontorium. In Periægi subinde vocare solet *saxa* et *saxosa*, ut vs. 109, « sic intrant saxa profundum »; vs. 129: « Usque in saxosi Pachyni juga »; vs. 958: « Qua vastum in pelagus vergit saxosa Carambia ».

In quo insulæ sese exserunt Oëstrymnides,
 Laxe jacentes, et metallo divites
 Stanui atque plumbi: multa vis hic gentis est.
 Superbus animus, efficax solertia,
 Negotiandi cura jugis omnibus:
 Notisque cymbis turbidum late fretum.

96. *Insulæ sese exserunt Oëstrymnides.* Cassiterides insulæ a Festo Avieno Oëstrymnides vocantur, ut etiam suspicatur Ortel. quas stanni plumbique divites facit his versibus: « In quo insulæ sese exserunt Oëstrymnides, etc. » Sed unde dictæ Oëstrymnides hæc insulæ, mihi æque ignotum, ac pleraque alia nomina, quæ solus hic poeta usurpat. L. NONIUS, Hispan. cap. 93, p. 297.—Idem sentit Bochartus in Chan. lib. I, cap. 39, p. m. 723. Dionysius Perieget. has insulas vocat *Hesperidas*, et uon procul a promontorio Sacro statuit. Nam ex eo Prisc. vs. 574: « Sed summam contra, Sacram cognomine, dicunt Quam caput Europæ, sunt stanni poudere plenæ Hesperides, populus tenuit quas fortis Iberi ». Avienus, Descr. Orb. v. 739 has Hesperides Dionysii perperam accepisse de iis insulis videtur, quæ Æthiopæ ad oram Africæ adjacent.—*Exserunt.* Sic Descr. Orb. vs. 440: « qua se procul insula Peuce Exserit »; et v. 701: « Cererique Thasos dilecta profundo Proserit albenti se vertice ». En.

97. *Laxe jacentes*, vel longe lateque sparsas has insulas Avienus propterea dicere videtur, quod Geographi numerosas esse Cassiterides, situmque earum admodum diversum tradunt, quum alii in occidentali Oceano, alii ex adverso Celtiberiæ, vel ad Artahrum pro-

montorium, alii inter Hispaniam et Britanniæ colloccat. Unde facile existimari potuit, per omnem eum tractum Oceani sparsas esse insulas, quæ Cassiteridum nomine veniant.

98. *Multa vis hic gentis est.* Accipio de multitudine et potentia populi, quemadmodum de Gaditanis infra v. 275.

99. *Superbus animus.* Si de incolis Cassiteridum loquitur, videtur contrarium Straboni dicere, qui lib. III, p. 175, refert, P. Crassum adversus incolas misum, sed mihi illos ingenio, pacique deditos reperisse. — *Efficax solertia.* Hoc ipsum indicat Noster, Descr. Orb. v. 743, ubi de his insulis: « genitrix hæc ora metalli, Albentis stanni venas vomit: acer Iherus Hic freta veloci percurrit sæpe faselo ».

100. *Notisque cymbis.* Sic vitiose Ven. et Pith. « Nam usque cymbis V. Non usque cymbis emendat Pithæus. Nullisque cymbis Nonnius, pag. 298, qui et Guilielmi Camdeui lectionem Non usque navibus adfert, sed et rejicit. Novisque cymbis edidit Hudson. qui et alios Notisque cymbis legere dicit. Soliti usque, vel Solitisque, vel levibusque cymbis, ut infra v. 369: « Levique cymba vis superferri salo ». Hænius et Burm. Mihi placet Notisque cymbis, quod proxime ad scripturam veterem accedit, h. e. cymbis ejusmodi, quæ illis sigillatim cognitæ, usitatæ,

Et belluosi gurgitem Oceani secant.
 Non hi carinas quippe pinu texere,
 Acereve norunt: non abiete, ut usus est,
 Curvant faselos; sed rei ad miraculum,
 Navigia junctis semper aptant pellibus,
 Corioque vastum sæpe percurrunt salum.
 Ast hinc duobus in Sacram (sic insulam

105

consuetum sunt, singularibus alias et insolitis, quod mox declarat v. 103. Vulgatus est ille vocis *notus* usus, ut probare exemplis supersedeam.

192. *Belluosi Oceani*, i. e. Atlantici, vel Occidentalis, quem belluis mariuis et balænis scatere dicunt, ut notavimus ad Halient. alterum, quod est Nemesiani vs. 65 (bnjus nostr. op. t. I, part. I, p. 234. Ed.) Et Noster infra vs. 129 et 410, *belluas* omne hoc pelagus *internatare*. Britanicum Oceanum, qui haud alius, *belluosum* vocat Horat. Carm. IV, 14, 48. *Cetosum* mare pro belluoso dicit Noster, Descript. Orb. v. 1357. — Et iterum infra vs. 204 *Oceanum belluosum* dicit. Ed.

103. *Carinas pinu texere*. Sic Noster in Descr. Orb. vs. 1192: « Vel salis in fluctus qui cymbam navita textit ». *Non hi carinas* Ven. et Pith. et Huds. *Non hic* ed. Madr. et cod. V. *perperam: quippe e pinu* Heins.

104. *Facere morem* Ven. et Pith. sed idem Pith. emendavit *Fecere morem*; quomodo et Heins. qui post *morem* ponit punctum. Sed felicius Nonius, p. 298: « pinu texere Acereve norunt », quem sequutus est Huds. Nonius etiam Cambdeni lectionem producit: « Fecere remos, non abiete ut usus est »; sed non probat; siquidem *pinu texere et fecere remos* incongruum sensum efficere, cnivis eruditio patere putat.—

V.

Non abiete hic, ut usus est, voluit Scrivenerius.

105. *Curvant fasello* Ven. et Pith. vitiose: *faselos* V. et sic ipse Pith. emendat et Heins.

106. *Junctis aptant pellibus*. Pro *junctis* Heins. ad Sil. Ital. IX, 641, aliquando volebat *utis*, nec tamen pertendit. Saue etiam verbo *jungere* de edificanda nave utitur Claud. Bell. Get. v. 17: « Nec nemoris tantum junxisse carentia sensu Robora ».

107. *Corioque percurrunt salum*. Idem memorat Noster in Perieg. v. 744: « ... Iberus Hic freta veloci percurrit sæpe faselo ». Coriacia navigia intelligit Casaub. Idemque memorat Plinius, lib. VII, cap. 56: « Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles (uaves) corio circumsutæ fiunt ». De Lusitanis memorat Strabo, III, p. 155: eos coriaceis navigiis usos esse usque ad Brutum; ob exundationes et paludes; nunc autem lintribus *μονοξύλοις*. Pro *sæpe* Heinsius volebat *nenipe*, perperam omnino: nam sic plane de iisdem loquitur Noster, Descr. Orb. v. 744, et *sæpe* pro assidue, vel continuo, proprium Avieno est. Vid. Perieg. v. 542, 665.

108. *Ast hinc*, nempe a sinu Oëstrymnico, v. 95, et ab insulis Oëstrymnicis, de quibus hactenus egit. Quam parvo *Sacram insulam*

Dixere prisci) solibus cursus rati est.
 Hæc inter undas multa cespitem jacet,
 Eamque late gens Hibernorum colit.
 Propinqua rursus insula Albionum patet.
 Tartessiusque in terminos OEstrymnidum
 Negotiandi mos erat: Carthaginis

nominat, eam, ut e vs. 111 colligere licet, videtur pro Hibernia, vel Ieræ Veterum habere, eumque errorem inde concepisce, quod forte apud Geographum antiquum legerat, a Sacro promontorio per Oceanum Occiduum versus Arctos pergenibus insulas Cassiterides vel OEstrymnides, et in his magoam insulam Hiberniam occurrere. Unde hanc ipsam Iosulam, quasi proxima Sacro promont. Sacram appellari putavit. Similiter auctor Orphic. Argon. Sacri promontorii meminit, et ultra hoc in Oceano Occidentali insulam Iernidem, vel Iernides collocat, Argon. vs. 1164 seq. et 1179. Neque dubium est, veteres Græcos harum insularum nomina et situm ad incertam famam per Phœnices nautas sparsam temere animo concepisce, ut observat doctissimus Schænemannus, Geogr. Argon. p. 39.

110. *Hæc inter undas multum cespitem facit* ed. Pith. et *multam cespitem jacet* Veo. Opatios, p. 29, non turbare Avieorum iamborum sedem dicit. Itaque legit: «Hæc inter undas cespitem multum facit» (ubi *facit* ex errore positum pro *facit* videtur). Pariter cod. V. habet *cespitem multum*, quod ipsum emendantis librarii maonum prodit. Hudsonus metrum non respiciens scribit *multum cespitis jacit*, et sic nihil emendat. Sed nec necesse est, tur-

batos pedes hic odorari. Antiqua scriptura Venetæ ed. *multam cespitem* prodit Avienum scripsisse *multa cespitem jacet*. Sic coniecisse jam video Schraderum in schedis, quæ penes me sunt, quamquam idem Opatii sententiam probat in præf. ad Emeod. p. 29. Sic etiam Heinsius emendavit: *multa cespitem jacet*. Hoc tantum dubium est, *jacit*, an *jacet* verum sit. Nam utrumque stylo Avieo conveoit. Pro *jacet* *multa cespitem* facit v. 674 in Desc. Orb. «Nutrix hic Creta Tooatidis Multa latos glebamque ferax... Eri-gitur pelago». Pro *jacit* est v. 496 ejusdem Perieg. «Hinc Campanos ager glebam jacit». Sed *jacet* auctoritate primæ edit. prævalere videtur. Igitur hoc malo.

111. *Eumque*, ut ad cespitem referator, Heins. *Hibernorum* V. non male: nam et *Ierno* antiquis hæc insula dicta est. — Et hodie etiam Anglico sermone, sed poetis plerumque, *Erin* dicitur, quod videtur transpositione literarum fieri. En.

112. *Insula Albionum* est Britannicarum insularum major, quæ Romanis scriptoribus quidem sola Britannia dicitur, sed antiquitus *Albion* nomen habuit. Plin. IV, 16: «Albion ipsi nomen fuit, quoniam Britannia vocarentur omnes».

113. *Tartessius interminos* V. *Pe-strumnidum* Opat. fortasse errore typorum.

Etiam coloni, et vulgus, inter Herculis
 Agitans columnas, hæc adibant æquora :
 Quæ Himilco Pœnus mensibus vix quatuor,
 Ut ipse semet re probasse retulit
 Enavigantem, posse transmitti adserit :
 Sic nulla late flabra propellunt ratem,
 Sic segnis humor æquoris pigri stupet.

115. *Mos erat, Carthaginis Etiam colonis, et vulgus, etc.* Sic ediderunt Pith. et Huds. Sed rectius Opius, p. 29, legit et distinguit «Negotiandi mos erat: Carthaginis etiam coloni, etc.» ut vs. 311. Sic etiam legunt Heins. et Oddius, Bochart. in Chan. p. m. 723, et Vossius pater de Philol. cap. 11, p. 64: idque melius convenit sequenti *adibant*.

117. *Quæ Himilco Pœnus.* Pœnus ille Himilco, quem citat, eo missus a Senatu Carthaginiensi, ut occidua Europæ litora exploraret, hoc officio defunctus iter suum in commentaria retulit. Itaque eundem in occidui descriptione Festus proficitur se sequi v. 412: «Hæc olim Himilco Pœnus, etc.» Boen. Chan. lib. I, cap. 39, p. 724.—Quæ Avienus hoc loco de Carthaginiensium in mare Atlanticum navigatione, de ejusque natura ex Himilcone refert, ex iis Vossius pater l. c. colligit, cognitæ fuisse Pœnis terras ultra Oceanum, alias ignotas, et continentem esse, quæ hodie America dicitur.

118. *Ut ipse semet rem probasse,* vulgatæ. Pithæus emendat *re probasse*, idemque melius putat Huds. *Re, ac. de visu, non libris, aut auditu.*

119. *Ennavigantem habent vulgatæ,* quod servari potest, si referatur ad *semet*, commate adposito, ut Hudsonus fecit. Maluit tamen

Heinsius cum Burmanno *A navigante, vel Enavigando*, ut et infra v. 167 conjiciebat: «Ut si quis hanc enavigando accesserit». Hudsonus præterea conjicit *Enaviganti posse*. Hæc quidem commodiora videntur legenti ad intelligendum, nescio tamen, quomodo disertior sit sententia e lectione vulgata: *re transmitti* per se satis intelligitur, etiamsi non addatur *a navigante, vel enavigando*, at *semet ennavigantem re probasse* si construat, validius fit argumentum, et Himilco dicitur *re probasse*, quod hæc æquora non adierit tantum, sed *enavigaverit*.

120. *Sic nullus vulg. Hic nulla conj.* Huds. perperam. Nam per *sic* aperitur ratio, cur æquora illa vix mensibus quatuor transmitti possint. Quemadmodum in Descript. Orb. v. 204: «hic pecoris cursu sternacis in æquor Inachis illata est; sic pectus canduit ira Pellicis, etc.»

121. *Sic segnis humor, vulg.* Pro *segnis* conjecit *remis* vel *tenuis* Scriv. infelicit. Similiter Orph. Argon. v. 1100 de Oceano Septentrionali s. Cronio, qui non alius: «Nulla antra flatibus mugientium ventorum illud mare concitabat: tacite ibi jacet pontus, ubi Helice est, et ultima Tethyos unda». De eodem Avienus, Descript. Orb. vs. 57: «Hic densata sali stant marmora, pigraque ponti Se natura tenet». Et

Adjicit et illud, plurimum inter gurgites
 Exstare fucum, et sæpe virgulti vice
 Retinere puppim : dicit hic nihilominus,
 Non in profundum terga demitti maris,
 Parvoque aquarum vix supertexi solum :
 Obire semper huc et huc ponti feras,
 Navigia lenta et languide repentia
 Internatare belluas : si quis dehinc

125

infra vs. 543 : « pelagus inclusum stupet ».

122. *Adjicit et illud vulgatæ. Adicit legendum esse monet Optius, et citat Martialis hoc, IV, 54 : « Nil adicit penso Lachesis, fusosquesororum, etc. » Adjiciens illud habet V. sed hoc minus placet.*

123. *Plurimum inter gurgites Exstare fucum.* Festus Avienus fucum recte vertit τὸ φύκος Græcorum, quod in mari nascitur. Theophrastus φύκος absolute vocat algas omne genus, quæ non longe a terra in mari nascuntur. Et speciem quamdam mariui fuci πόντιον φύκος cognominat, quia in alto nascitur, et longe a litoribus. Aliud enim Græcis θαλάσσιον est, aliud πόντιον vel πλάγιον. SALMAS. Exercit. Plinian. p. 806.—Infra v. 408 : « Exsuperat autem gurgitem fucus frequens ».

124. *Virgulti vice Retinere puppim.* Conf. locus similis Rutilii, I, 537 seqq. *dicit hunc nihilominus* legit Heins. cujus rationem non video, nisi hoc referendum putarit ad *fucum*, quo pacto alienum a mente auctoris dixerit.

125. *In profunda vel profundi voluit Heins. quod antea hunc posuit : terga dimitti Ven. et Pith. demitti V. idque edidit Huds. Et aptum quidem usitatumque est demitti,*

sed tamen Avienus formam *dimitti* amare videtur. Vid. *Descript. Orb.* v. 96, ubi antiquiores edd. habent *dimissa*. Cæterum verborum : « Non in profundum terga demitti maris » sensus est : A superficie aquarum non magna profunditas est ad fundumque maris. Similiter Priscian. *Perieg.* v. 423 : « in immensum quæ mergitur unda profundum ».

126. *Parvaque aquarum vice* habet V. et Hudsonus conjicit *Parvaque aquarum vi supertexi*. Neutrum mihi tam aptum videtur, ut propterea deserere vulgatam velim. *Parvo sale* dicit Noster, *Descript. Orb.* vs. 693. Sæpe hac forma utitur poeta, ut v. 52, « Quidquid insularum »; v. 160, « tennelocorum »; vs. 703, « novella nominum ». Pro *supertexi* Oddius legit *supertegi*. Favet huic lectioni v. 407 : « tenue tenditur salum, Ut vix arenas subiacentes occulat »; sed alterum firmari potest vs. 163 *Perieg.* « Parcior (uuda) et tenui prætexens ima flueuto ». Pro *solum* Heins. scripsit *solo*, quod quo pertineat non video : nam *solum aquarum* dici nequit.

127. *Semper huc et huc.* Oddius vult *huc illuc*, quod ut adversum metro reprehendit Schrad. in præf. ad libr. Emend. p. 32.

129. *Internatare belluas.* Infra

Ab insulis OEstrynnicis lembum audeat
 Urgere in undas, axe qua Lycaonis
 Rigescit æthra, cespitem Ligurum subit
 Cassum incolarum : namque Celtarum manu,
 Crebrisque dudum præliis vacuata sunt :
 Liguresque pulsī, ut sæpe fors aliquos agit,
 Venere in ista, quæ per horrentes tenent
 Plerumque dumos : creber his scrupus locis,
 Rigidæque rupes, atque montium minæ
 Cælo inseruntur : et fugax gens hæc quidem
 Diu inter arcta cautium duxit diem,
 Secreta ab undis ; nam sali metuens erat

vs. 410: « Vis belluarum pelagus omne internatat ». Cato, Dir. v. 55: « Pigro multa mari dicunt portenta natæ ».

132. *Cespitem Ligurum subit*. Hos Ligures equidem nesciam quærere, nisi in ora Galliæ Septentrionali. De iisdem loqui videtur infra versu 196, a nobis emendato.

133. *Cassum incolarum*. In Descr. Orb. v. 72: « cassæque solo torrentur ætæ ». Infra vs. 491: « Ad usque cassæ Chersonesi terminos ». Buan. Similiter infra vs. 478 « Vacuum incolarum ».

134. *Præliis vacuata sunt*, sc. loca, inquit Hudsonns : sed tamen tale quid non præcessit. Igitur forte scribendum *vacua arva sunt*. Pariter v. 246: « præliorum absumpta tempestatibus ».

135. *Ut sæpe fors aliquos agit*. Pari formula utebatur Noster, Perieg. v. 885: « ceu vaga sæpe Sors rapit exactos patriæ ».

136. *Quæ perhorrentes*, vulgatæ : qui perhorrentes volebat Heins. sed quamvis qui referri potest ad *Ligures*, tamen ista sc. loca requirere

videtur quæ. Nempe Ligures, suo solo pulsī, coacti sunt venire in ista loca, quæ obsita sunt dumis. Hudsonns conjicit *per horrentes*, quod amplexendum arbitror, siquidem Pithœanæ dumæ distincte ponunt *per horrentes*, et tenent idem est, ac contiuantur, ut vs. 89: ut sensus sit: Quæ loca per continentes dumos ita porriguntur, ut plerumque (pluribus in partibus) his obsita horreant. Sic Noster, Descr. Orb. v. 505: « Brutius hinc dumos acer colit inter. — Horrentes dumī, ut Descript. Orb. v. 622, « inhorrens Corsica silvis »; et v. 1038: « Horrescitque comis nemorum ». Neque igitur adinuito, quod Oddius snadet, *Plerumque dumī*.

137. *Creber hic scrupus locis*. Plane similia his Descript. Orb. v. 810: « Et scaber in multis scrupus riget, undique iniquus Subrigitur vertex, etc. », ubi vid. not.

139. *At fugax malit Oddius*; sed vulgatum tenendum arbitror.

140. Schraderus in schedis tenuit *inter alta cautium*, nullo emolumento sententiæ.

Priscum ob periculum : post quies et otium,
 Securitate roborante audaciam,
 Persuasit altis devehī cubilibus,
 Atque in marinos jam locos descendere.

445

Post illa rursum, quæ supra fati sumus,
 Magnus patescit æquoris fusi sinus
 Ophiussam ad usque : rursum ab hujus litore

142. *Ob periculum* exhibent Ven. et dūm Pith. sed nemo non videt, ob metrum scribendum esse *periculum*, sicut Hud. expressit. Porro *post quietis otium* legit Scriv. Mihi vero vulgata magis placet.

146. *Quæ super fati sumus* edd. Pith. cum Ven. recte autem Opiūti, p. 29, « Quæ supra fati sumus ». Quoniam autem poeta hic se ad superiora refert, et hactenus dicta abruptit, hinc intelligitur, nunc eam aliam regionem, aliud æquor ingredi. Et hactenus quidem de insulis Oëstrymnicis, sive Cossiteridibus, et de mari Occiduo, in quo illæ jacent, ad usque oram Celta-rum, quasi excursionē facta, egit, eamque profectionem exorsus est v. 90 a *prominente jugo* sive promontorio, quod Oëstrymnin dicebat, et ubi sinum Oëstrymnicum pōnebat. Ad hoc promontorium, nec aliud, respiciat auctor necesse est verbis *Post illa rursum, quæ supra fati sumus*, quia reliqua ad hunc versum continuato sermone narravit. Atque igitur Oëstrymniū promontorium repetens, ad alterum ejus latus, et in mare *internum*, ut v. 149 loquitur, hoc est, mediterraneum, pergit.

148. *Ophiussa madus, quæ rursum*. Sic corrupte edd. Ven. et Pith. Sed *Ophiussam ad usque* facili conjectura emendarunt Opit. l. c. Heins. et

Schrad. ad *Descript. Orb.* v. 612, dudumque expressit edit. Madrit. et Hud. *Ophiussam* insulam, quam hic Avienus dicit, cāve ne cum Strabone, lib. III, p. 167, pro Pityusarum altera et Ebuso insulæ vicina habeas. Nam quum eam paullo post cum Peloponneso comparet, adeoque magnam peninsulam faciat, unde et v. 491 Chersonesum vocare videtur; hinc adparet, eam continenti adhæsisse, sitamque fuisse a Pityusis Septemtrionem versus, in Sucronensi sinu, ubi bodie regnum Valentis, et urbs Peniscola, antiquæ Peniusulæ nomen servans, et mariproximo *Mons Colubrarius*. Mela II, 7, 21, et Plinius, III, 5, Colubrariam vocant et recte a Pityusis distinguunt. Latius hoc demonstravi in *Antiqq. Balear.* cap. 1, § 5, p. 18. Quando igitur Avienus *magnum æquoris fusi sinum patescere* ait usque ad *Ophiussam*, videtur sinum Virgitanum et Sucronensem Hispanis intelligere, qui ad montem Colubrarium usque pertingit.—*Rursum ab hujus litore. Rursum* interpretor retro. Si retro vertendo metiamur spatium, quod est a litore Ophiussæ ad fretum Gaditanum, qua se mare insinuat, etc. Quamquam turbare iterum videtur, quod sequitur, *quodque Sardum nuncupant*. Nanque vix fieri potuit, ut mare internum statim a frelo Sardum nuncuparetur.

Internum ad æquor, qua mare insinuare se
 Dixi ante terris, quodque Sardum nuncupant, 150
 Septem dierum tenditur pediti via.
 Ophiusa porro tanta panditur latus,
 Quantam jacere Pelopis audis insulam
 Graiorum in agro: hæc dicta primo OEstrymnis est,
 Locos et arva OEstrymniciis habitantibus; 155
 Post multa serpens effugavit incolas,
 Vacuamque glebam nominis fecit sui.
 Procedit inde in gurgites Veneris jugum,

Sed Avienus fortasse hic, ut alias, locorum nomina antiqua et nova confudit, diversasque scriptorum relationes male combinavit.

150. *Quodque Sardum nuncupant.* Nescio, an *Sardum* scribendum sit ex v. 552. Vel *Sardum* fortasse æquoris pars a quodam scriptore vocata est, quæ esset in regione Portus Magni, quem *Sardum* nominarunt, quemque Strabo, lib. XVII, p. 831, refert inter Casaream Mauritaniam atque Tritum promontorium esse.

151. *Tenditur reditus via.* Sic Ven. et Pith. *tenditur reditu via* Huds. forte *pediti via*, vel *pedibus*. Sic paullo post v. 178: «Et rursus iude si petat quisquam pede». BURM. — Et Schraderus dudum hanc conjecturam notavit in sch. quam facilem probabilemque esse nemo non agnoscat. Defendi tamen tò *reditus* possit, quod *rursum* v. 148 de ipso reditu, vel retro acto itinere intelligendum diximus. Sed quia poeta v. 178 plane simili in sententia *rursus* et *pede* jungit, malim et hoc loco *pediti* scribere, præsertim quia necesse est, ut iter pedestre, non maritimum, intelligatur. Sic Rutilius pedestre iter describebat, I,

560: «Ipse vehor Pisas, qua solet ire pedes».

153. *Pelopis insulam.* Peloponnesum intelligit, cui similem et æqualem esse Ophiusam prodit.

154. *Graiorum in agro hæc dicta primo OEstrymnis:* sic edd. Ven. et Pith. Sed distinguendum et legendum: *Graiorum in agro: hæc dicta primo OEstrymnis est.* Ita Scaliger et Heins. quorum conjectura firmatur auctoritate codicis Orteliani. Hudsonus edidit *OEstrymnica*. Sed hujus temeritas sæpe nocuit auctori. SCHÆP. ad Descr. Orb. v. 875. — Heinsius etiam *OEstrymnias* conjecit.

156. *Effugavit incolas* Pith. et Huds. *sed fugavit* conj. Heins. Sed verbum *effugare* apud plures sequioris latinitatis scriptores, præsertim Christianos, exstat. Pithæus distinguit *post multa*, quasi *post multa tempora* velit Avienus.

158. *In gurgites Veneris jugum:* sic Ven. et Pith. *in gurgitem*, vel *in gurgites* vult Huds. et *in gurgiteis* scribit V. *gurgis in Veneris jugum* conj. Heins. Malo ego *gurgites*, quod auctoritatem codicis Ort. habet: *jugum* est promontorium. Et

Circumlatratque pontus insulas duas
 Tenue ob locorum inhospitas: arvi jugum 160
 Rursum tumescit prominens in asperum
 Septentrionem: cursus autem hinc classibus
 Usque in columnas efficacis Herculis
 Quinque est dierum: post pelagia est insula,
 Herbarum abundans, atque Saturno sacra: 165
 Sed vis in illa tanta naturalis est,
 Ut si quis hanc innavigando accesserit,
 Mox excitetur propter insulam mare,
 Quatiatur ipsa, et omne subsiliat solum
 Alte intremiscens, cætero ad stagni vicem 170

videtur *Veneris templum* in promontorio ad Pyrenæum, io Hispaniæ et Galliæ fine, intelligere, quod simpliciter *Venus Pyrenæa* dicitur Plinio, III, 3, alii veteres *Aphrodisium* vocant.

159. *Circumlatratque pontus*. Idem de æstu maris dixit Noster, Descr. Orb. v. 48 et 578, et inf. Or. M. 391: «Oceanus...circumlatrator». En.

160. *Tenue ob locorum inhospitas* vulgatæ. Forte *Pene accolarum* Heins. Vel *sterile* pro *tenue*, ut Descr. Orb. v. 71: «sterilis regio est, et inhospita late Aret humns». Bunn. — Porro *inhospitas*, *Arvi* corrupte exhibent edd. Pith. corruptius Ven. *inhospita saryium*. Sed *arvi jugum* corrigit Sehrad. in sch. quomodo edidit Huds. Et recurrit hoc versu 172.

161. *Rursum tumescit*. Videtur retro eedere, et aliud promontorium in ora Hispaniæ oenepare.

162. *Cursus aut hinc* Voeet. et Pith. at V. *ast* vel *ac* Scriv. *autem* Opiatus et Pith. quod etiam expressit Huds.

163. *Efficacis Herculis, lege pervi-*

cacis. Bunn. Sed quæ causa est, cur sic melius? *Efficacem* Herculem etiam Horat. vocat Epod. 3, 17.

164. *Post Pelagia est insula* Pith. et Huds. Verum dubito, an nomen proprium hoc sit. Potest pelagia insula vocari, quæ in alto jacet, et remotior a litore est, vel etiam ob causam mox memorandam, quod moveatur in mari, velut ipsum pelagus. Et videtur idem sensisse Heinsius, qui voem *pelagia* adscripsit minore litera.

167. *In navigando* vulgatæ: *innavigando* conjunctim volebat Oddieus, bene omnino; et hoc verbum dandum est lexicis. At *enavigando* Heins.

170. *Alte intremiscens*. Plinius, lib. II, cap. 94: «Quædam terræ ad ingressus tremunt, etc. » Eodem loco multa exempla insularum tantium et fluctuantium recenset, de quibus agit etiam Seneca, Nat. Quæst. III, cap. 25. — *Cætero adstani vicem* corrupte ponunt Ven. et Pith. *cætera ad stagni vicem* cod. V. *cætero ad stagni* emendarunt Pith. et Heins. et sic expressit Huds.

Pelago silente : prominens surgit dehinc
 Ophiussæ in oras, atque ab usque arvi jugo
 In hæc locorum bidui cursus patet.

At, qui dehiscit inde prolixæ sinus,
 Non totus uno facile navigabilis
 Vento recedit : namque medium accesseris
 Zephyro vehente, reliqua deposcunt Notum.
 Et rursus inde si petat quisquam pede

173

173. *Ophiussæ moras corrupte* Veu. *Ophiussa e moras* Pith. *Ophiussæ in oras* V. *abque arvi jugo* Veu. *absque Arvi jugo* Pith. *ab Arvi jugo* cod. Ort. quæ lectio nomen proprium occultare videtur. *Ophiussæ in oras* : *ab usque* Heins. sed adhuc vacillat versus. Et quod Oddius conjicit, *Ophiussæ in oris* ; *cujus ab arvi jugo*, in legem metri peccare, Schraderus in præf. ad Emeud. pag. 33, movet. Hudsonus edidit *Ophiussæ in oras, absque arvi jugo*, maneule quodam versus hiatu. Qui ut impleatur, versum sic constituendum arbilror : « promiucens surgit dehinc Ophiussæ in oras, atque ab usque arvi jugo In hæc locorum ». Voculæ *atque ab usque* propter similitudinem aberrante calamo coaluerunt in *absque*. Ophiussæ autem rursus meminit, quia supra a Veneris promoutorio retrocedens nunc aliquot loca repetit, ut eorum ab illo distantias indicet.

174. *Atqui dehiscit vulgatæ* : sed legendum cum Schradero *At, qui dehiscit*.

175. *Non totus uni* vulg. edd. sed *uno vento* rectius, idque facile sequentia demonstraui, et docuit Schr. Observ. p. 43.

176. *Vento recedit*, h. e. transitur, superatur, quemadmodum re-

cedere dicuntur terræ, quæ præter-navigando superantur. Virgil. *Æn.* III, 72 : « Provehimur portu, terræque urbesque recedunt. Hudsonus male distinxit *Vento* ; *recedit nunquam* etc. — *Nunquam medium aceris* vulgatæ corruptissime. Forte *namque quum medium enaveris*. Sic in Descr. Orb. de Argo : « innantem stupuerunt æquora cymbam ». Hkms. — Ne claudicet, inquit Hudsonus, versus, *nonnunquam* legebam : atque ita Oddius, et in reliquis hoc modo : « in medio aceres Zephyro vehente, reliqua deposcunt Notum. At rursus, etc. » O præclaros medicos, qui claudicanti ex vulnere poetæ majora et mortifera curatiouibus suis imponunt ! Quid cuius turpius et imperitius illo *nonnunquam*, ne videlicet versus claudicaret, intruso, quem plauce sic corrumpi tirones etiam videre possint ? Et tamen vereor, ne vitium fœdus aceres contineant. Sed per me lateat, qui non libenter errores aliorum coarguo. Corrigendum vero siue dubio : « namque medium accesseris Zephyro vehente », ut v. 167 : « Ut si quis hanc innavigando accesserit ». Scæv. libro Observ. cap. 4, p. 43.

178. *Et rursus inde si petat quisquam pede*. Sic plane Noster in De-

Tartessiorum litus, exsuperet viam
 Vix luce quarta; si quis ad nostrum mare 140
 Malacæque portum semitam tetenderit,
 In quinque soles est iter: tum Cephresicum
 Jugum intumescit: subjacet porro insula
 Achale vocata ab incolis: ægre est fides
 Narrationi præ rei miraculo; 145
 Sed quam frequens auctoritas sat fulciat.
 Aiunt in hujus insulæ confiniis
 Nunquam esse formam gurgiti reliquo parem:
 (Splendorem ubique quippe inesse fluctibus
 Vitri ad nitorem, et per profundum marmoris 190

script. Orb. v. 1210: « At rursum Armeniæ si quis pede pergat ab arce Rupis ».

180. *Fix luce quarta*, etc. Quomodo ad Tartessiorum litus iter quatuor dierum, ad portum autem, qui sequitur, Malacæ quinque dierum esse possit, et quæ principia, quosque terminos iterum hic statuat Avienus, ego quidem non expiscor, et videtur auctor terminos a diversis auctoribus positos non satis distinguere.

181. *Malacæque portum*. Malacam Strabo, III, p. 156, primam in ora maritima a Calpe ad Carthaginem Novam ponit, et emporium habere, et multa salsamenta exercere scribit. Plinius, III, 1, *Malacham cum fluvio federatorum* nominat. Et fluvius in mare exiens haud dubie portum effecit, quem Avienus dicit. *Malachæ flumen* etiam memorat Noster, v. 426. De ea urbe pluribus agit Nonius, Hisp. cap. 24.

183. *Cephresicum jugum*, ignotum Geographis, qui exstant, neque minus *Achale* insula, quæ sequitur. Pro *Cephresicum*, quod metrum vix

admittit, fortasse *Cempicum*, aut simile quid, legendum est.

184. *Agresti fides Narrationis mendose scribit Ven. et Pith.* sed emendatius *ægre est fides narrationi* legit cod. Ort. quocum facit Heins. Minore mutatione *ægra est fides narrationis* Barth. Adv. XXVIII, 14, et Ablegm. IV, 6, et Opit. var. lect. p. 29.

186. *Sat fulciat*: pro eo *suffulciat* habet V. sed *sat* pro *satis* defendit Barthius l. c. versu 31, *satque liberalis est*.

189. *Splendorem*, etc. Ut sciamus constet, tres versus parenthesi inclusos dedi. Huns.

190. *Vitri ad nitorem*. Barthius, Advers. p. 1031, præpositionem *ad* aliquando valere *usque ad*, hoc loco Avieni multisque aliis probat. Ego potius similitudinem alterius rei significare, et pro *instar* poni, affirmaverim. Tale est Solini, cap. 22: « Honore et pretio ad smaragdum virescit »; Ausonii, Prof. XV: « Dispensator ad Cleanthem Stoicum ». Conf. et Barth. ad Grat. Cyn. 211, ubi *ad vestram* pro *at nostrum* defendit.

Cyaneam in undis esse certum imaginem est.)
 Confundi at illic æquor immundo a luto,
 Memorant vetusti; semper atque sordibus
 Ut sæculentos gurgites hærescere.
 Cempsi atque Sæfes arduos colles habent
 Ophiussæ in agro; propter hos pernix Ligus
 Draganûmque proles sub uivoso maxime

195

191. *Cyaneam in undis* vitiose legitur in Ven. et Pith. *Cyaneam* V. et sic corrigit Heins. In Descr. Orb. « Pars quæ cyaneo discedit ab æquore ». Burnm. — Sic etiam citat Barth. Adv. pag. 1334. In reliquis verbis hujus versus Schraderum olim tentasse, ex ejus schedis cognosco: « in undis usque tetram imaginem »; quæ conjectura parum opportuna videtur.

192. *Confundat illic* Ven. et Pith. vitiose. Quam fateat illic cod. V. Sed certior emendatio est *Confundi at illic æquor immundo luto*, quomodo Barthius, Adv. l. c. et Heins. ad Cat. Dir. 40, in Burm. Anthol. II. p. 658. Porro *immunda luto* præfert ed. Ven. et Pith. unde forte conficiatur *immundo a luto*, quomodo legit Barth. pag. 1334, et expressit Hudsonus.

194. Pro *hærescere* Heinsius *hærescere*. Sed illud melius convenit *luto et sæculentis sordibus*. Sic paullo post v. 211: « Crassum liquorem lenta trudent agmina ».

195. *Cempsi* apud alios Geographos vix leguntur, præter Dionysium, qui eos ad radices Pyrenæi habitare dicit. Vid. Avien. Perieg. v. 480, et Priscian. v. 336. Sed hic Avienus plane alium locum Cempsis adsignare videtur, ac duce Dionysio fecerat. *Sæfes* plane ignoti sunt alii. Videtur nunc auctor a

locis maritimis, quæ hactenus memoravit, ad vicinos et adcolentes in mediterraneis populos nonnullos transire.

196. *Ophiussæ in agro*. Hæc verba pertinent ad præcedentem versum, cui male punctum adponunt edd. Pith. et Huds. Ophiussam enim Chersonesum continenti adhaerentem fuisse, supra vidimus. — Propter hos pernix locus corrupte Ven. et Pith. propter hos pernix locus cod. V. his pernix jugis Heins. His lectionibus necesse fuit sequentia *Draganûm proles* accommodare, quam ed. Ven. habet *Draganûmque proles*. Hinc adparet sub voce *lucis* nomen proprium alius gentis latere. Quod felicissime invenit Schraderus in præf. ad lib. Emend. p. 29. Legendum, inquit, *pernix Ligus*; quod olim multis argumentis adduximus; nunc uno Sili, sed adposito, versu 607, lib. VIII: « Tum pernix Ligus, et sparsi per saxa Vagenni ». Scylla. — Ad loca, quæ forte producturus erat Schraderus, primario pertinet ille Stephani v. *Ἀγροῦ τῆς ὕψις*, ubi Ligustinam, Ligurum urbem, in occidentali Iberia prope Tartessus esse dicit, et addit: Οἱ εὐκλειῆς Αἰγυῖος καὶ Ὀβριαν.

197. *Draganûmque proles*. Sic Ven. et Pith. *Draganûm proles* Hudsonus dedit, ut adnecteret versui priori, sed recnante metro; sub

Septemtrione collocaverant larem.

Pætanion autem est insula ad Zephyrūm latens,
Patulusque portus: inde Cempsis adjacent
Populi Cynetum: tum Cyneticum jugum,

nivosa Ven. et Pith. sed *nivoso* V. recte, idque probavit Heins.

198. *Conlocaverant* Pith. *conlocaverunt* voluit Heins. ac Burm. Sed istud præfero, et Avienus significat eo antiquiora tempora. — *Larem*. Usitatissimum Nostro in pari re vocabulum. Sic Descr. Orb. v. 870: — *Achæi* *Transvexere larem* : Ibid. vs. 281: — *certi laris inscia gens est* ». Ed.

199. *Insula ad se fumum latet* corrupte Ven. et Pith. Prodigiosa corruptio ex ignorantia orthographiæ veteris Latini. Scribe *ad Sefurum*, id est, ad Zephyrūm, seu occasum, unde spirat is ventus. Scribe porro *Pætanion autem est insula ad Zephyrūm latens*. Vel ne quid citra rem mutes, distinguere poteris: — *Pætanion autem est insula; ad Zephyrūm latet*, etc. — *BARTH.* Adv. lib. XXVIII, cap. 14, item *Ablegm.* IV, 72 *ad Zephyrūm latet* forte scribendum. *SCRIV.* — *Insula ad Zephyrūm jacet, Patulusque portus*. Ita Nic. Heinsius ad Ovid. *Fast.* IV, 478. Sed puto Heinsium, ut ex nota inspecta patebit, voluisse *ad Zephyrūm patet*, præsertim quod seq. *versu adjacet* sequatur. Et sic clare codici suo adscripserat. *Burm.* — *Opitius*, p. 30, scribit *insula ad Zephyrūm patens*, quia patillo infelix: *Caususque cespes in meridiem patet* ». Ego vero *latet* non mutandum censeo: nam *patet* offendit ad sequens *patulus portus*, et *jacet* ad sequens *adjacent*. *Latens* autem dici potest insula, quæ propinqua lito-

ri, et portum efficiens, vix talis adparet. Sic *Rutilius*, I, 528 scribebat: — *Quæ latet expulsis insula pæne fretis* ». Ubi fortasse *latet* non mutassem in *jacet*, si tum mihi hic locus *Avieni* succurrisset. Ingeniose *Oddius* conjecit *ad famam latens*: nempe quod ad famam adinet, latet et ignobilis est, etsi patulum portum habet.

201. *Populi Cynetum Cyneticum jugum*. *Mancus* versus in Ven. et Pith. inserit *Hudsonus prope Cyneticum jugum*; et post *jugum* sententiam claudit. Sed probabilius *Opitius*, *Scrivenerius* et *Heinsius tum Cyneticum jugum*; quod tum facile excidere potuit ob eandem syllabam in voce præcedente. *Cynetum* *Herodotus* ineminit lib. IV, c. 49, eosque extremos ad occasum solis dicit; idem *Justinus*, lib. XLIV, 4, 1, qui eos *Tartessorum* saltus incoluisse memorat, ubi male vulgo *Curetes*. *Vossius* ad *Melam*, III, 1, pag. 227, judicat, fuisse eos *Cunei agri* accolæ, ejusque nomen ex græco Κύνες corruptum Cynetibus nomen dedisse. — *Tum Cyneticum jugum*. Promontorium illud, quod Latini dixerunt *Caneum*, hodieque *Sancæ Mariæ* nuncupatur, idem est, quod Græci Κυνταχόν dixerunt. Docet hoc *Rufus Festus*, qui hic *jugum Cyneticum* collocat. *Stephanus*: Κυνταχόν ἑστίας τόπος πλοίων σταγών. Οἱ κατοικοῦντες Κύντες καὶ Κυνταχόν. *Voss.* ad *Mel.* I. c. *Ortelius* *Cyneticum* promontorium non procul a *Saero* collocat.

Qua sideralis lucis inclinatio est,
 Alte tumescens ditis Europæ extimum,
 In belluosi vergit Oceani salum.
 Ana amnis illic per Cynetas effluit,
 Sulcatque glebam : panditur rursus sinus,
 Cavusque cespēs in meridiem patet.
 Memorato ab Ana gemina sese flumina
 Scindunt repente, perque prædicti sinus
 Crassum liquorem (quippe pinguescit luto
 Omne hic profundum) lenta trudunt agmina.

203

200

202. *Qua sideralis lucis inclinatio.* Sideralis lux sol est; et Cynetas ferme extremos ad occasum Solis esse narrat Herodot. lib. IV. OPIT. Var. Lect. p. 30. — Sic infra v. 655 de sole: « Quum lumen axi Atlantico inclinaverit »; et in Desc. Orb. v. 984: « qua cælum rursus in umbras Inclinat vertex ».

204. *In belluosi vergit Oceani salum.* Sic plane in Perieg. v. 1357: « Colis et ipsa dehinc cetosi vergit in æquor Oceani ». — Et plane similiter supra vs. 102: « Et belluosi gurgitem Oceani secant ». Ed.

205. *Ana amnis*, hod. *Guadiana*. Si Ortelo fides aliqua, hallucinatur egregie Avienus (quod Anam per Cynetas effluere dicit), nam quum Cynetæ circa promontorium Sacrum sint, multis millibus passuum inferius fluere Anam in comperto est. NOSTRUS, Hisp. p. 314.

207. *Cavusque cespēs* Pith. et Huds. *Cavusque* cod. V. et ed. Ven. quod rectum est, firmaturque vs. 530: « Dehiseit illic maximo portus sinu, Cavaumque late cespitem irripit salum ».

208. *Memoratus Ana in gemina.* Ita lego, quod fluvium hunc distans-

µετ' vocet Strabo. Vulg. *Memorato aham*, et mox *scindunt*. HUDS. — Nempe Ven. et Pith. habent *Memorato aham in gemina*, deinde *Scindunt*: æque corrupte cod. V. *Memoratque Allamin*. Sed *Memoratus Ana*, et in seq. *Scindit* dudum correxit Opit. cap. 11, p. 36. *Memorati at amnes* Heius. quod quidem bene convenit sequenti *Scindunt*, sed tamen plures amnes ante non memorati. Ego vero legendum censeo: *Memorato ab Ana gemina sese flumina*, vel *Memorato ab amne*, quia duo plurales sequuntur, *Scindunt*, et v. 211 *trudunt agmina*. De amne Ana Plinius, lib. III, cap. 1: « Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, et modo se in stagna fundens, modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, et sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur ».

209. *Per quæ prædicti* Pith. et Huds. sed *perque* V. et Ven. habent, idemque vidit Opit. l. c. et Heins.

211. *Lenta trudunt agmina*, scil. aquarum vel fluctuum. Sic in Desc. Orb. v. 341, de Nilo: « procul illinc agmina cogit lu Boream ».

Hic insularum semet alte subrigit
 Vertex duarum: nominis minor indiga est,
 Aliam vocavit mos tenax Agonida.
 Inhorret inde rupibus cautes Sacra,
 Saturni et ipsa: fervet illisum mare,
 Litusque late saxeum distenditur.
 Hirtæ hic capellæ, et multus incolis caper
 Dumosa semper intererrant cespitum:
 Castrorum in usum et nauticis velamina,

215

220

213. *Indiga est.* Pro eo *indigna est* ed. Madrit. vitiose.

215. *Inhorret rupibus*, ut Descr. Orb. vs. 622, = *inhorrrens Corsica silvis*. Porro pro *cautes sacra* Burm. conjecit *scabra*, sed perperam. Nam Sacrum promontorium intelligitur Cynetico jugo propinquum, quod *Sacrum montem* vocat Noster, Descr. Orb. vs. 740, et Columella, Re Rust. VI, 27, 7. Hodie *Cabo de St. Vincente*. Igitur hoc loco *Sacra* majore littera scribendum.

216. *Saturni et ipsa.* Cod. V. habet *Saturno*, quod fortasse ex vs. 165 petiunt. Saturno forte sacrum habebatur promontorium, quod extremum orbis habitati ad Occidentem esset, et omnia extrema Saturni esse et dici solebant, ut mare Saturnium, extremum ad Septemtrionem. Vid. Descript. Orb. vs. 56. Et Herculis columnæ etiam *Saturni* dicte, teste Eustathio.

217. *Litusque latus Ven.* et Pith. *late* correxit Opat. et Heins. et edidit Huds. Anonymus in Obs. Miscell. vol. I, tom. III, p. 385 legendum censet *Litusque late saxum nudis tunditur*. Sed Burm. contra adducit v. 382: = *Late patere pelagus, extendi salum*.

218. Pro *incolis* cod. V. *incolit*, quod tamen respuit sequens *intererrant*.

220. *Castrorum in usum et nauticis velamina.* Hæc sunt Virgiliana, Georg. III, 313: «*setasque comantes, Usus in castrorum, et miseris velamina nautis*». Et sic Columella: *navitis* conjecerat Heins. sed non opus. Infra vs. 357: «*Inhospitasque semper esse nauticis*»: ubi etiam *navitis* adscripsit. Sic gentici v. 608 et 640. Burm.—*Nautici* etiam apud Livium. Heins.—E Virgilio etiam hæc repetiit Asconius in III Verr. «*Cilicia texta de pilis in usum castrorum atque nautarum*». Et Solin. cap. 33: «*Ipsa tentoria cilicia sunt: ita nuncupant velamenta caprarum pilis texta*». Sed quem in usum castrorum *cilicia*? Servius dicit, «*quia de ciliciis poliuntur lorice, et teguntur tabulata turrium, ne jactis facibus ignis possit adhærere*». Confundit *cilicia* cum *centonibus*, magno errore. Nec enim de pilis caprarum coactilia, aut centones fieri possunt, nec fiebant. *Polire* verbum fullonum. Ex lana coactili et centonibus tunicas, ac tegmenta sibi parabant milites ad tela vitanda. — *Cilicia* ad faciendi tentoria adhibebantur. SALM. ad

Productiores et graves setas alunt.
 Hinc dictum ad amnem solis unius via est,
 Genti et Cynetum hic terminus. Tartessus
 Ager his adhæret, adluitque cespitem
 Tartessus amnis : inde tenditur jugum
 Zephyro sacratum : denique arcis summitas
 Zephyris vocata : celsa sed fastigia
 Jugo eriguntur verticis; multus tumor
 Conscendit auras, et supersidens quasi

Sol. p. 347.—Lectio codicis V. *Castro-
 rum in usus in et nautica vela-
 mina videtur a manu infeliciter
 corrigentis esse, qui dativum nau-
 ticeis non apte respondere credidit.*
*Neque melius conjicit Huds. potius
 nautis in velamina.* Nempe non du-
 bium est, Avienum exprimere dictionem
 Virgilii. Et similiter construxit
 Rutilius, I, 407: «Castellum gemi-
 nos hominum fundavit in usus,
 Præsidium terris, indiciumque fre-
 tis».

222. *Dictum ad amnem*, nempe
 ad Anstr. Igitur a Sacro monte
 retro vertitur ad Aviam fl. Fortasse
 legendum est *dictum ad Anam*, quia
 ed. Ven. habet *adâne*. Cynetes ha-
 bitabant inter Sacrum promontorium
 et Anam flumen, quem terminum
 Cynetum facit Rufus Festus: *Hinc
 dictum ad amnem*, etc. Alibi tamen
 ait: «Ana amnis illic per Cynetas
 effluit», tanquam si etiam Cynetes
 essent ultra Anam. Quod sane
 verum arbitror. Ex loco Justini,
 lib. XLIV, 4, 1, adparet, Cynetas
 etiam ultra Aviam habitasse, quum
 in saltibus Tartessidis eos colloset.
 Tartessiorum vero et Cynetum terminus
 erat Anas, teste Avieno. Voss.
 ad Mel. p. 227.

224. *Adluitque cespitem Tartessus.*

Fuit etiam (Bætis) Tartessus antiquis
 dictus, ut ex Stesichoro ostendit Strabo,
 quomodo etiam Aristoteli dicitur: quibus
 Stephanus suffragatur, qui Tartessi
 amnis prope urbem Tartessum meminit,
 unde et Festus Avienus in Lambis suis:
 «Tartessus Ager his adhæret, etc.»
 Nonius, Hisp. p. 317.

225. *Inde extenditur jugum* scribit V.

226. *Denique arcis summitas.* Avieno
denique est certe, saltem, omnino. Sic
 in Descript. Orb. v. 136: «Denique sic
 olli nomen prior indidit ætas».

228. *Vertici multus amor* Ven. et Pith.
 sed rectius *tumor* Huds. qui præterea
 conjicit *Verticis multus tumor* *Conscendit
 auras*. Quod sane probo. Velim tamen
 præterea *verticis* ad superiora *fastigia*
 referre; quemadmodum in Descript. Orb.
 v. 251: «In juga consurgit, cælumque
 cacumine fulcit Verticis».

229. *Super sideris quasi* Ven. et Pith.
super sidera V. quod contra metrum est:
sideris Heins. forte *sideris* voluit. — At
 liquidum videtur scribendum: *Conscendit
 auras, sideris super et vias*. Duplici
 trajectinula vocum et literarum in medio
 et ultimo res expedita est. Sidus

Caligo semper nubilum condit caput. 230
 Regio omnis inde maxime herboso solo est,
 Nebulosa iuge his incolis convexa sunt,
 Coactus aer atque crassior dies,
 Noctisque more ros frequens: nulla, ut solet,
 Flabra inferuntur, nullus æthram discutit 235
 Venti superne spiritus; pigra incubat
 Caligo terras, et solum late madet.
 Zephyridos arcem si quis excedat rate,
 Et inferatur gurgiti nostri maris,
 Flabris vehetur protinus Favonii. 240
 Jugum inde rursus, et sacrum Infernae Deæ

designat solem, quippe principem omnium astrorum. Petronius: «qua sidus currit utrumque», hoc est Oriens atque Occidens. BARTH. Adv. XXVIII, cap. 14, p. 1334, et in Ablegm. IV, 9.—Sed mihi cæteris præferenda videtur conjectura Schraderi in sch. qui legit, et *supersidens quasi Caligo*. Sic Statius, Theb. II, 35, de altissimo Maleæ promontorio: «Stat sublimis apex, ventosque imbresque serenus Despicit, et tantum fessis insiditur astra». Tale est, quod sequitur v. 236: «pigra incubat Caligo terras»; et Virgilii Æn. I, 89: «ponto nox incubat atra».

232. *Nebulosa iuge* vulgatæ. Hein-
 rius adnotavit *juga*, levi conjectura,
 quæ successum habere non potuit:
 nam *nebulosa* manifeste ad *convexa*
 pertinet, et *juge* pro adverbio *jugiter*
 accipiendum.

235. *Superne venti spiritus*: sic vul-
 gatæ. Scribes *Venti superne*. Licet rō
superne ultima correpta reperiatur
 etiam apud Lucretium et Symma-
 chum. BARTH. Adv. p. 1334.—Idem
 notavit Heins. Porro pro *pigra*

f. *rigua*: sed nihil muta. Vid. ad
 Prudent. HEINS.

237. *Incubat caligo terras*, ut
 infra vs. 291: «mons paludem in-
 cumbit».

240. *Flabris vehetur*, ut supra
 v. 177: «Zephyro vehente». Favoni
 edd. Ven. et Pith. Favonii correxit
 Heins. expressit; Huds. et hoc
 poscit metrum.

241. *Inferna Dea*, Proserpinæ
 aut Hecates, quod ab aliis memo-
 rari non invenio; nisi forte Dian-
 num promontorium cum Dianæ
 templo intelligendum est, quod
 describit Strabo, et vicinum habere
 lacum marinum refert, III, pag.
 159, ut hic Avienus paludem pro-
 pinquam. Ille quidem Dianæ Ephe-
 siæ dicit hoc fanum sacrum esse,
 sed fortasse Strabo pro Ephesiæ
 habuit, quæ potius Hecate sive
 Inferna Diana esset; aut Avienus
 saltem *Infernam Deam* interpreta-
 tus est, siquidem idem Ephesiæ
 Dianam *tetricam* appellat Descript.
 Orb. v. 992. Cf. notata ad v. 476.
 Convenit appellationi Avieni, quod
 promontorium illud a Ptolemæo

Divesque fanum, penetral abstrusi cavi,
 Adytumque cæcum: multa propter est palus
 Erebea dicta: quin et Herbi civitas
 Stetisse fertur his locis prisca die;
 Quæ, præliorum absumpta tempestatibus,
 Famam atque nomen sola liquit cespiti.
 At Iberus inde manat amnis, et locos
 Fecundat unda: plurimi ex ipso ferunt
 Dictos Iberos; non ab illo flumine,

245

250

Tenebrium vocatur, ut Abr. Ortelius in veteris Hispaniæ descriptione monet.

242. *Penetral abstrusi cavi* habent Veo. et Pithœna prima, s. Paris. *penetrat* fortasse errore typographico motavit altera Pith. Lugd. revocavit *penetral* Huds. quod rectum est; et recurrit v. 316: *penetrat* tameo et cod. V. habere dicitur. Siogularem *penetral* frequentarunt labeotis latinitatis scriptores.

243. *Adytumque cæcum* Venet. et Pithœnæ: *cæci* edidit Huds. cujus mutationis nullam causam video: immo rectum est *cæcum*, et scribendum est *Adytum*. Nam oraculum hic celebratum esse Avienos indicat, quomodo v. 317. Sed templa, in quibus oracula edebantur, habebant *adyta*, antra vel peoetralia *cæca*, i. e. obscura.

244. *Etrephæa dicta*: sic omnes vulgate. *Erebea* et *Erebi* scribere jobet Barth. Ablegm. IV, 9: forte *Etrephe* Heins. quod non intelligo. *Erebea* aut *Orphnæa* Schrad. in sch. Quæsi verunt docti viri oomen ejusmodi paludis, quod respoonderet *Infernæ Deæ*, quia forte talem habere lacum illum volebant, qualis olim lacus Avernus in Campania

fuisse, quem Plutoni dicatum, et limeu inferorum esse existimant. Porro pro *et Herbi* alii legerunt *et Ibera civitas*.

246. *Præliorum absumpta tempestatibus*. Sic vs. 134: « Crebrisque dudum præliis vacuata sunt ».

247. *Sola liquit vulgate: solum liquit V.*

248. *Anhyberus* Veoet. et Pith. Inde Opius l. c. pag. 37 conficit *At Hiberus*. Nooius, Hisp. p. 322, et Bochart. Chan. I, 35, pag. 693, citant *Hiberus inde manat*. Et sic edidit Huds.

249. *Plurimi ab ipso* cod. V.

250. *Dictos Iberos*. Notandum Iberorum nomen ab Avieno plane aliter, quam a Polybio sumi. Iberi enim Polybius suos ad mare internum. At in Avieno Iberi prope Oceanum degunt ad alterius Iberi occasum, qui Bæticiæ fluviolus est medios inter Bætiam et Anam (hodie Rio Tinto vel de Azeche, ut volunt). De eo Ibero sic Avienus in Or. mar. *Hiberus inde manat*, etc. BOCHART. Chan. l. c. — Cluver. Intr. Geogr. lih. II, cap. 2, Hispanos adserit a flumine Ibero Iberos dictos; sed aliter Varro eos sic appellatos putat ab Iberis Asiæ populis quos in Hispaniam perveisse tradidit. Eo.

V.

28

Quod inquietos Vasconas prælabitur.
 Nam quidquid amni gentis hujus adjacet
 Occiduum ad axem, Iberiam cognominant.
 Pars porro Eoa continet Tartessios
 Et Cilbiceuos. Cartare post insula est,
 Eamque pridem, influxa et est satis fides,
 Tenuere Cempsî: proximorum postea

255

251. *Vasconas prælabitur.* Vascones populus citerioris Hispaniæ, qua in Gallicum et Britanicum Oceanum vergit, ad Pyrenæos montes: *prælabitur* habent vulgatæ: *perlabitur* ab aliis scribi notat Hndsou. sic etiam conj. Schrad. in sch. sed forma *prælabitur* fere usitator scriptoribus, ipsique Avieno est, etiam si amnis per mediani terram fluat. Horat. Carm. IV, 14, 26: «Aufidus, qui regna Dauni præfuit Apuli», ubi et nonnulli legunt *perfluit*. Tacit. Ann. II, 6: «Rhenus servat nomen et violentiam cursus, qua Germaniam prævehitur». Solin. cap. 37: «Euphrates prælabens plurimas gentes»; et Noster, Desc. Orb. v. 495, de Tibri: «Romanosque lares lapsu prælabitur alumno».

255. *Cilbiceuos* solus Avienus nominat, eosque maritima possidere ait v. 363. Sic et *Cartare* insula aliis ignota. Sed parum abest, quin credam *Carteiam* urbem maritimam ad Herculis columnas versus Orientem intelligi: quam Pomp. Mela, II, 6, 75, in illo sinu, quem Calpe efficit, sitam, et Nonius, cap. 11, hodie *Algerizam* vocari ait. Hæc urbs quum antiquitus varia nomina sortita, et a Græcis subinde Tartessus, ab aliis Carpeusus vocata sit, mōnente Bocharto, I, 34, pag. 682, in iis nominibus etiam *Cartare* fuisse suspicor. Neque impedit,

quod insula dicitur. Nam si Tartessus sic nominatam alicubi invenit Avieus, insulam etiam dicere potuit. Et in insulas sæpe couverti a Geographis, quæ sunt urbes maritimæ, promontoria, vel portus, qualis Carteia fuit, multis exemplis constat.

256. *Eamque pridem influxa, satis est fides*: sic Ven. et Pith. Legendum puto *utibus est fides*. Vatum enim plane plurimi ejus rei meminerunt. Possis vero etiam *fatis*, exemplo Maronis, Deum voluntate, κατὰ πρόνοιαν θεῶν, ut loquitur Plutarchus. BARR. Adv. pag. 1334. — Inepta et fatua conjectura Barthii. *Ni fluxa satis est fides* edidit Hnds. Sed hoc sensu *satis* inepte adponi vñ *fluxa* videtur. Heinsius simpliciter correxit *influxa*, et sic *influxam fidem* dici ab Avieno, quæ certa est, credidit, quomodo contra *fluxa*. Vid. Descript. Orb. vs. 278. Hoc si recipimus, versus ita falsciendus videtur: *Eamque pridem, influxa et est satis fides*, vel *influxa si satis est fides*. Quia et exciderat, hinc corrupta scriptura *influxa satis* emerit. Sic supra Noster, v. 184: «ægra est fides Narrationis».

257. *Tenuere Cempsî.* Cempsos nemo Veterum nominavit præter Dioysium, Perieg. qui eos ad radices Pyrenæi habitare dicit; unde Noster, Descr. Orb. v. 480: «in-

Pulsi duello, varia quæsitum loca
 Se protulere. Cassius inde mons tumet:
 Et Graia ab ipso lingua cassiterum prius
 Stannum vocavit: inde fani est prominens,
 Et, quæ vetustum Græciæ nomen tenet,
 Gerontis arx est eminus: namque ex ea

260

deque Cempsî gens agit in rupis
 vestigia Pyrenææ Protendens po-
 pulos *. Sed quæ hic de Cempsis
 memorat Avienus, non ex Diouy-
 sio, sed alio antiquo scriptorè sunt,
 et antiquiorem statum Cempsorum
 attingunt. Nimirum dicit, Cempsos
 olim Cartarea inulam Tartessii
 proximam tenuisse, sed bello pul-
 sos in alia profectos loca esse. Inde
 est igitur, quod Dionysius recentio-
 rem situm Cempsorum spectans,
 eos memorat supra Tartessum versus
 Pyrenæos habitare. De cætero
 vid. quæ de Cempsis ad Priscian.
 Perieg. v. 336 notavimus.

258. *Varia quæsitum loca.* Recte
 hæc Pithæus effinxit ex his corruptis
 primæ edit. *varia qua est tum
 loca*; a quibus parum discrepat
 cod. V. *varia qua et tum loca.*

259. *Cassius inde mons.* Cassius
 scribit Heins. et hoc magis accom-
 modatum metro. — Sed est et alius
 mons Casius excelsissimus, quem Sy-
 riæ et Arabiæ Petrææ tribuunt Geo-
 graphi. Nihil igitur mutandum. Ed.

260. *Cass. prius Stannum vocavit.*
 Absurda sine dubio ratio Græcum
 κασίτερος a monte quodam Cassio
 derivandi. Græci potius, qui κασί-
 τερον sciebant a Tartessii et Iberis
 venire, inde ansam sumpserunt et
 vocabulo suo Cassium montem apud
 Iberos fingendi. Constat enim, Græ-
 cos veteres, quibus omnis terrarum
 pars ad Occidentem ignotissima

erst, multa magnæque de his regio-
 nibus mentitos esse, ut testatur ipse
 Strabo.

261. *Inde fani est prominens.* Fa-
 num V. male: *fani prominens* est
 promontorium fani. ORTEL. — Sic
 recurrit v. 304, et hunc sensum
prominentis jam accepimus e v. 90,
 94, 171. Hudsonus, nescio quam
 ob causam, edidit *inde est fani
 prominens*, in eoque metri legem
 neglectam queritur Schrad. præf.
 ad Emend. pag. 32. Intelligere vero
 Avienus *fanium* videtur, quod supra
 v. 241 = Infernæ Dææ vocavit.

263. *Gerontis arx est eminus.* Sic
 Ven. et dum Pith. Schr. in sch. conj.
Geryonis: sic etiam legit et citat
 Vossius ad Mel. p. 223: atque ex hoc
 loco correctores depravasse putat
 locum Melæ, III, 1: « In ipso
 mari monumentum Geryonis, sco-
 pulo magis, quam insulæ imposi-
 tum ». Prius, inquit, legebatur *Ce-
 pionis*, non *Geryonis*. Pro *monimen-
 tum* vero *munimentum*, nisi fallor,
 rectius legeris. Certum est, veram
 hanc esse lectionem, et a Cæpione
 turrim hic fuisse exstructam, non a
 Geryone. Colligo hoc ex Strabone,
 cujus verba hæc sunt lib. III: Καί
 ὁ τοῦ Καίπιωνος πύργος ἰδρυται ἐν
 πύτραις ἀμφικύστεσσι. Hæc Voss. Sed
 Nannæsius in epist. ad Schottum
 de patria Melæ, lectionem *monu-
 mentum Geryonis* defendit, eamque
 dicit præter unum MS, quod Sci-

Geryona quondam nuncupatum acceperimus.
 Hic ora late sunt sinus Tartessii;
 Dictoque ab amni in hæc locorum puppibus
 Via est diei: Gaddir hic est oppidum:
 Nam Punicorum lingua conseptum locum
 Gaddir vocabat: ipsa Tartessus prius
 Cognominata est; multa et opulens civitas

266

270

pionis habeat, cætera præferre sine ulla dubitatione *Geryonis*, etiam Salmanticense aliquod peranti- quum. Tum contendit, emendand- um videri Strabonem, qui *Capio- nis turrim* habeat, proclivi, ut sit, migratione τοῦ G in τὸ C, et pro- pter similitudinem literarum, qua notantur P Romanum et R Græco- rum. Hæc Nunnes. Si *Geryonis* lega- mus, versus aliquot excidisse suspi- cor. HUDS. — Ego vero nec in nostro Avieni loco lectionem *Ge- ryonis* locum habere putaverim. Nam dicit, arcem eam tenere vet-ustum nomen Græciæ. Tale nomen *Gerontis* est, non *Geryonis*, quod est proprium regis minime Græci. Et recurrens vs. 304 *Gerontis arx* certam esse scripturam indicat. Vi- detur nihilo-minus *Gerontis* nomine intelligi antiquus rex et princeps gentis, qualis ipse Geryon fuit, aut *Gargoris*, quem Tartessiorum re- gem nuncupat Jusin. XLIV, 4, ant, quod magis velim, Argantho- nius, Tartessii rex, qui centum et viginti annos, vel trecentos adeo vixisse fertur, adeoque *Gerontis* no- men κατ' ἐξῆς meruisse videtur.

264. *Geryona nuncupatum* ex arce *Gerontis*, neque absonum est existi- mare. Et sine dubio confusio facta e similitudine duorum nominum.

266. *Dictoque ab amni*. Pith. ab

uni Venet. et V. ab amne Hudson.

267. *Gaddir hic est oppidum*. Gadir. quid significet, vide Voss. de Anal. I, 12, p. 425. BURN.—*Gad- dir* urbs Hispaniæ intra duo Bætis amnis ostia, et mare, undique aquis circumdata, a Phœnicio γάδρ, quod sepem, et περιπάγμα, vel locum circumspectum significat. *Gades* quoque insula ab eadem origine: SALM. in Sol. p. 492.—Vossius l. c. sic *Gades* dixisse Pœnos existimat, quia esset iis sepimenti loco adver- sus Hispanos.

268. *Conseptum locum Gaddir vo- cabat*. Sic Noster ex Dionysio, *Perieg.* v. 615: «Pœnus quippe lo- cum Gaddir vocat nndique septum Aggere præducto». Neque aliter Plinius: «Pœni Gadir, ita Punica lingua septum significante»; et So- linus: «Pœni lingua sua Gadir, id est, sepem nominarunt». Et Isido- rus: «Quam Tyrii a Rubro mari profecti occupantes, in lingua sua *Gades* (lege Gadir), id est, septum nominarunt». Et Hesychius: γάδρ, τὰ περιπάγματα, Φοίνικ. BOCH. Chan. p. 673.

270. *Multa et opulens civitas*: sic Ven. et Pith. recte: *multa ac opulens* edidit HUDS. et peccavit in metro, iudice Schrad. præf. in Em. p. 32. Pro *multa* Schrad. in sch. mavult *magno*. Sed eodem sensu *multus*

Ævo vetusto, nunc egena, nunc brevis,
Nunc destituta, nunc ruinarum agger est.
Nos hoc locorum, præter Herculanæam
Solennitatem, vidimus miri nihil.
At vis in illis tanta, vel tantum decus

275

adhibere Avienus solet, ut v. 110: «Hæc inter undas multa cespitem jacet»; et v. 243: «multa propter est palus».

272. *Nunc ruinarum agger est Ven. et Pith.* Facilius correctio *ruinarum agger est*. Agger, quidquid aggeritur, seu studio, seu casu. Sic Noster infra: «Vacuos per agros et ruinarum aggeres». BARTH. Adv. pag. 1334, et Abl. IV, 11.—Opit. Var. Lect. p. 37, prius reposuerat *nunc ruinarum est agger*, mox præferendam Barthianam lectionem indicat. Sic etiam legit cod. V. et sic citant Bochart. l. c. p. 673, et Salmas. ad Sol. p. 202: sic Heinsium verissime emendasse notavit Burm. Similiter Rutilius, I, 412, de Populonia: «Agnosci nequeunt ævi monumenta prioris: Ruderibus late tecta sepulta jacent».

273. *Nos hoc locorum Ven. Pith. et Huds.* Nos hic locorum maluit Oddius, idemque adnotavit Burm. Sed vulgatum firmatur altero loco Nostri, v. 421: «Nam sunt feroces hoc loci Libyphœnices».

274. *Præter Herculanæam Solennitatem.* Productus fecit vocabulum *Herculanæam* propter metrum, quoniam infra vs. 341 *Herculanæ columnas* dicat: quoniam et alia subesse causa, neque eadem *Herculani* et *Herculanæi* vis esse videtur. Illud enim rem designat, quæ est ab ipso Hercule, vel ex Hercule cognominata, ut *Herculanum templum*,

Herculanæ columnæ; hoc autem, quod ad *Herculanum* pertinet. Igitur *Herculanæam solennitatem* interpretor, quæ sit ad templum *Herculanum*, quod est *Gadibus*. Hoc templum tetigit Noster, Descr. Orb. v. 618: «dant hi (Tyrii) quoque maxima templa Amphitryoniadæ, nomenque verentur alumnus». Et præter Silium Ital. III, 30 seq. describit Pomp. Mela, III, 6: «Templum Ægyptii Hercolis, conditoribus, religione, vetustate, opibus illustre Tyrii constituere: cur sanctum sit, ossa ejus ibi sita efficiunt».—*Vidimus miri nihil.* His verbis significat Avienus, se aliquando commoratum fuisse *Gadibus*; quomodo idem de Delphis et Phocidæ in Descript. Orb. v. 604: «Inter triceremas hic Phœbum vidimus aras».

275. *At vis in illis tanta.* Eo incrementi paulatim, Romanorum amicitia urbs, hæc (Gades) pervenit, ut inter quatuor Bæticæ conventus adnumeraretur. Tiberii vero Cæsaris tempore ad tantæ potentæ culmen evaserat, ut Strabo scribat lib. III, uno suæ ætatis censu, equestris ordinis Gaditanos viros quingentos esse censos; quot in nulla Italicarum urbium, præterquam Patavii, reperti sunt. L. NOXIUS Hisp. cap. 9, p. 35. — *Vel tantum decus.* Pro eo vel tamen decus Ven. mendose: vel pro et positum esse videtur, more scriptorum sequioris latinitatis. Vid. Pervig. Ven. v. 53.

Ætate prisca sub fide rerum fuit,
 Rex ut superbus, omniumque præpotens,
 Quos gens habebat forte tum Maurusia,
 Octaviano principi acceptissimus,
 Et literarum semper in studio Juba,
 Interfluoque separatus æquore,
 Illustriorem semet urbis istius
 Duumviratu crederet: sed insulam
 Tartessus annis, ex Ligustico lacu

280

276. *Sub fide rerum* vulgatæ: idque rectum existimo, et rerum est historiarum, rerum in orbe gestarum a scriptoribus fide dignis memoratarum. Vid. notata ad v. 17. Heiusius tamen pro *rerum* conjecit *veterum vel veri*, et Hndsonus *regum*, male.

278. *Gens habebat forte tum Maurugia*. A Græcis Maurusi, Mauri a Romanis vocati, inquit Strabo, lib. XVII, p. 826.

280. *Juba*. Cujus pater bello Africano victus, ipse a J. Cæsare in triumphum ductus admodum puer, et post studiū deditus historicis insignis evasit. Plutarch. in Cæs. citat sæpe Plinins. Senecorrus. — Nos totum huoc locum de Juba rege plenius exponimus Excursu I.

284. *Tartessus annis*, qui alias Bætis, hodie *Guadalquivir*, id est, *fluvius magnus*: olim vero ab incolis *Cirtium*, sive ut Lipsius emendavit, *Certim* adpellatum, auctor est T. Livius, lib. XXVIII, c. 32. Nonius, p. 316. — *Ex Ligustino lacu* Ven. *Ligustico* reliquit. Sed Bochartus, l. 35, p. 670: Avienus, inquit, *Libystinum* vocat deslexa voce ex Plinicio *Lebitin*, quasi *Ad paludes* dixeris: ejus nominis locus in Ægypto memorat Strabo, et

alterum prope Romam Festus in *Capilia*. Ad *Libystinum* lacum cognominis urbs fuit, quam pro *Lebitin*, *Ad paludes*, *Λιγυστινὴν* *Ligustinam* Græci adpellarunt, tamquam a Liguribus in Bætica scilicet. Stephanus ex MS Palatino a magno Salmasio emendatus: *Λιγυστινὴ πόλις Αἰγύπτου, τῆς δυτικῆς Ἰβηρίας ἐγγύς καὶ τῆς Ταρτησοῦ πλησίον*. *Ligustina*, *Ligurnum* urbs in *Occidentali Iberia prope Tartessum*. Sic in Avienio pro *Libystino* lacu quidam legunt *Ligustino*, alii etiam *Libystico*: sed vera lectio est, quam diximus. Boen. — Cur illum lacum *Ligusticum* aut *Libusticum* vocet Avienus, nescio. Forte legendum: *qui exiit vasto lacu*. Grandem lacum esse dicit Mela. SALM. ad Sol. 202. — Nempe Mela, lib. III, c. 1, 38: «Post, inquit, ubi non longe a mari (Bætis) grandem lacum facit, quasi ex uno fonte geminus exoritur, quantusque simplici alveo venerat, tantus singulis effluit». Quom eum lacum Avieni scripti et impressi codices constanter dicant *Ligustinum* vel *Ligusticum*, et Stephanus *Ligurnum*, vel potius *Ligyum*, urbem in occidentali Iberia prope Tartessum colloceat, *Ligurnum* etiam tractus illius supra meminerit Noster

Per aperta fusus, undique adlapsu ligat.

Neque iste tractu simplici provolvitur,

Unusve sulcat subjacentem cespitem:

Tria ora quippe parte Eoi luminis

Infert in agros; ore bis gemino quoque

Meridianas civitates adluit.

At mons paludem incumbit Argentarius,

Sic a vetustis dictus ex specie sui:

Stanuo iste namque latera plurimo nitet,

v. 196, nescio, quæ causa satis gravis nos moveat, ut *Libystinum*, fictum a Bocharto nomen, præferamus. *Libusticum* qui legerit, nondum inveni.

285. *Per aperta lapsus* citat Boch. I, 34, p. 669, quod ex errore haud dubie positum, valere posset, si de Ana amne sermo esset. Vid. not. ad v. 208: *undique ab lapsu ligat* Ven. Pith. et Huds. *uvido lapsu* Scriv. *adlapsu* voluit Heins. et Oddius: et sic citat Nonius, p. 316. Noster in *Perieg.* v. 495: «Tibris pater explicat undas, Romanosque lares lapsu prælambit alumno». *Ligat*, i. e. circumdat, cingit. Noster in *Perieg.* v. 49: «totum hoc circumlatrat æstus, Et maris infesti moles ligat».

287. *Unusve sulcat*, i. e. uno vel simplici alveo.

288. *Tria ora quippe*. Non ostia Bætis intelligit, sed dicit, a parte orientali tribus fluviis distinctum pergere, et a parte meridiali quatuor. Confirmat hæc, vel illustrat quodammodo Plin. lib. III, c. 1: «Bætis in Tarraconensis provincie Tugiensi exoriens saltu... versusque in occasum, Oceanum Atlanticum provinciam adoptans petit, modicus primo, sed multorum flu-

minum eapax, quibus ipse famam aquasque aufert».

290. *Meridiana civitatis*: sic vulgate omnes. *Meridianas civitates* cod. V. quod rectius videtur, et juvari verbis Plinii I, c. «Bætis primum Bætice ab Ossigitania infusus, amæno blandus alveo crebris dextra lævaque æcolitur oppidis».

291. *At mons paludem incumbit*. Sic in *Descript. Orb.* v. 457: «Hæ gentes Istrum, qua se plaga dura Bootis Porrigit, incumbunt»; et vs. 839: «Ast Asiam incumbit vasto mons aggere Taurus»; supra v. 237: «ineubat Caligo terras». — *Mons Argentarius*. Montem Argentæum, ἄρος Ἀργυρεῖον, vocant alii, ex quo Bætim, qui et Tartessus, fluere produnt Strabo, lib. III, p. 148, et Steph. Byzant. in Ταρτηνός. Alio loco Strabo, p. 162, dicit, Bætim ex monte oriri, cui nomen Ὀρῆμα-θα. Hoc nomen Arabice idem esse, quod ἄρος Ἀργυρεῖον, observat Boch. I, 35, p. 665.

293. *Stanuo iste namque latera plurimo nitet*. *Stagno* Ven. *perperam*: ipse pro isto citat Schraderus ad *Descr. Orb.* v. 742. Rationem nominis Argentarii inde deducit, quod latera exteriora montis stanuo obducta sint, eoque argenti speciem

Magisque in auras eminus lucem evomit,
 Quum sol ab igni celsa perculerit juga.
 Idem amnis autem fluctibus stanni gravis
 Ramenta volvit, invehitque mœnibus
 Dives metallum: qua dehinc ab æquore
 Salsi fluenti vasta per medium soli
 Regio recedit, gens Etmaneum accolit.

295

300

habeat. At Strabo Argenteum vocari scribit, διὰ τὰ ἀργυρία τὰ ἐν αὐτῷ, propter argenti fodinas, quæ in eo sunt.

295. *Quum sol ab igni celsa perculerit juga*. Sic Venet. et Pith. *Quum solis ignis* Huds. *Quum sol reclinis* conjicit Heins. *sol habenis* Schrad. in sch. Hudsoni lectionem juvat Perieg. v. 411: «Qua matutinis sol istas ignibus adflit». Neque tamen propterea rejicienda lectio primarum edd. *ab igni*, quia præpositio *ab*, nominibus adposita, nonnunquam abundat, atque causam vel instrumentum rei æque, ac nudus ablativus, significat. Simillimus locus est Ciceronis pro Mil. cap. 21: «Adde incertos exitus pugnarum Martemque communem, qui sæpe spuliantem jam et exultantem evertit et perculit ab abjecto». Et supra v. 192: «confundi æquor immundo a lutu» scripsit Avienus. Idem in Prognost. v. 435: «Si matutino fringilla resultat ab ure».

296. *Amnis aut fluctibus* Venet. et Pith. *autem fluctibus* correxit Huds. *aure* scribere jubet Pith. sed hoc locum habere nequit, quia sequitur *stanni gravis*. Barthius, Adv. pag. 1334, et Abl. IV, 11, vult *auctus fluctibus*, additque, hanc verissimam scripturam esse. Favet huic emendationi locus Nostri in Perieg. vs. 1278, de Choaspe fl. «Nam

quum brumali ceciderunt sidere nimbi, Imbribus et celo fusis furit auctior amnis, Hos lapides late flumeu trahit». Sed simplicissima sine dubio correctio Hudsoni *Idem amnis autem*, quæ tot aliis hujus poematis locis confirmatur, ubi *aut* contractum pro *autem* offendimus.

297. *Invehitque mœnibus Dives metallum*. Id pariter Stephani v. l. c. adfirmat, Ταρτησός, πόλις Ἰσπρίας, ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀργυροῦ ἔρους ῥέοντος, ἐς τὴν ποταμὸς καὶ καταστρεφὲν ἐν Ταρτησῷ καταφείρει. Vid. Bochart. I, 34, pag. 672. Verba Stephani significare videntur, id quod verum est, stanni metalla per amnem Tartessum deportata esse, scil. navibus, in ipsam urbem, unde mercatores exportabant. Avienus quod dicit, poeticum est, ipsas fluvii aquas ramenta stanniolvere. De magna stanni argenti que copia, quam Phœnices Tartesso acceperunt, vid. Aristot. de mirabil. cap. 147, et notata ad eum locum, p. 304 edit. Beckmann.

300. *Regio recedit* Ven. et Pith. quod recte Huds. mutavit in *recedit*. Sic plane in Descript. Orb. v. 325: «at quantum terrarum internas recedunt, Ut procul Oceano tellus vicinia madescat». Hic auctor gentes quasdam mediterraneas obit, max autem recedit ad mare. — *Gens Etmanum* edidit Huds. et *maneum*

Atque inde rursus usque Cempsorum sata
 Ileates agro se feraci porrigunt:
 Maritima vero Cilbiceni possident.
 Gerontis arcem et prominens fani, ut supra
 Sumus eloquuti, distinet medium salum; 305
 Interque celsa cautium cedit sinus.
 Jugum ad secundum flumen amplum evolvitur:
 Tartessiorum mons dehinc adtollitur
 Silvis opacus: hinc Erythea est insula
 Diffusa glebam, et juris olim Punici: 310
 Habuerè primo quippe eam Carthaginis

Ven. Et Maneum V. Schraderus in sch. hic tentavit aliquid, quod non successit. Et irrita sine dubio quævis opera in nomine ignoto pariter et corruptio.

303. *Ileates agro se feraci porrigunt.* Hæc Hudsonus effecti e corruptis Venetæ agros *effera*. *Eleates agros effera* porrigunt V. Lege: *Eleates agri se feraces porrigunt.* SCRIV. — Hudsonus quærit *An Ilea-tes?* Sed unde hoc habeat, aut quo pertineat, nescio. Ego tueor vulgatum *Ileates* vel *Iliates*. Plinio, lib. III, 1, 3, inter oppida Hispalensis conventus Bæticæ memoratur « *Ili-pa* cognomine Iliia, Italica », quomodo mendosam priscarum editio-num lectionem emendavit Hardui-nus, monitus veteri inscriptione apud Gruter. p. 351, n. 5: *ILIPONENS ILIPONENSIS* (ubi Reines. legere jubet *Ilipolenses*: nam *Ilipula* nomen urbis), qui sine cognomine, pag. 246, n. 7, sunt *MUNICIPIVM INILIPONENSIS*. Hujus civitatis vel re-gionis incolæ sunt, qui Avieno di-cuntur *Iliates*. Locorum ratio plane convenit.

303. *Cilbiceni possident* Venet. et

Pith. *Cilbiceni* expressit Huds. qui jam adfuerunt v. 255, et a *Cilbo* fluvio, quem vs. 320 memorat, haud dubie nomen acceperunt.

305. *Ut supra Sumus eloquuti:* nempe versu 261 seq.

306. *Cedit sinus.* Heinsius volebat *sedit*, vel *sedet*, quod non opportu-num videtur: *cedit* idem est, ac quod supra v. 300 recedit.

307. *Jugum ad secundum flumen amplum evolvit.* Sic Ven. et Pith. *jugum ac secundum V. flumen am-plum evolvit* idem: *evolvitur* correxit Pith. quem sequitur Huds. *Jugo at secundo flumen amplum evolvitur* legit Heins. Sed vulgata præstare videtur. — Et sic infra Noster, vs. 677, de Rhodano: « Et occidentem conlens, evolvitur. Ed.

309. *Erythea* scribendum esse, ostendimus ad Descript. Orbis, v. 739.

310. *Juris olim Punici*, h. e. in quam olim Pœni, qui conditores fuerant, jus imperii evercuerunt. Sic infra vs. 428: « Tartessiorum juris illic insula Antistat urbem ». *Juris olim Punici* legebatur in co-dice V.

Priscæ coloni: interfluoque scinditur
 Ad continentem quinque per stadia rhodo
 Erythea ab arce: qua diei occasus est,
 Veneri marinæ consecrata est insula,
 Templumque in illa Veneris et penetral cavum,
 Oraculumque: monte ab illo, quem tibi
 Horrere silvis dixeram, in Veneris jugum
 Litus recline et molle arenarum jacet,
 In quas Besilus atque Cilbus flumina

323

320

312. *Carthaginis priscæ coloni.* Plin. lib. IV, cap. 22: « Erythia dicta est insula, quoniam Tyrii Aborigines eorum orti ab Erythræo mari ferebantur ». Hinc Bochartus, lib. I, 34, p. 677, contra Avienum adserit, Phœniciam fuisse insulam, non Punicam, et conditores habuisse e Tyro, non e Carthagine.— *Interfluoque*, scil. æquore. Sic simpliciter *interfluum* dicit vs. 325; ut prominens v. 52, 94 et 261.

314. *Ab arce*, puto Gerontis, quam ante dixit vs. 304: *qua diei occasus* absque vocula *est* habent Pith. edd. quam tamen Veneta exhibet, et reponi iubent Barthins, Adv. pag. 1334, ipseque Pithœns, Huds. Heins. et Schrad. ad Descr. Orb. v. 875.

315. *Veneri marinæ. Veneris V.* Pelagia Venus dicta est ab Artemidoro, in lib. II Ὀνιποκριτῶν, quæ est ἱμερὶα Hesychio. Schorr. — Nescio an hæc insula Veneris pro ipsa Erythea, de qua aute, habenda sit, et Avienus forte ex alio scriptore, qui sic nominavit, id repetens, ex una insula fecerit duas. Nam Plinius, Hist. Nat. IV, c. 22, de Erythia: « Vocatur ab Ephoro et Sileno Aphrodisias: ab indigenis

Junonis ». Ei Stephanus: Ἀφροδιτιάς νῆσος, πρότερον Ἐρύθαια, μεταξὺ Ἰσθμίας καὶ Γαδιρῶν.

316. *Et penetral cavum.* Sic recte expressit Pith. ex vitioso primæ ed. *et pane sal cavum*, quomodo et V.

317. *Oraculumque monte ab illo.* Hæc male coniungit ed. Pith. Recte distincti Huds. *Oraculumque, monte ab illo, quem tibi*, etc.

318. *In Veneris.* Sic cum hiatu Pith. *inveneris Ven.* Opitins, p. 37, explet in *Veneris jugo*, quomodo et Heins. in *Veneris sinu* maluit Odidi; sed Hudsonus edidit in *Veneris jugum*, quod rectius videtur, quia præcessit *monte ab illo*: et *jugum* vel promontorium hic adpellare videtur, quod paullo ante dixit insulam. Firmit enim locus Nostri plane geminus v. 437: « Fanumque ad usque Veneris ac Veneris jugum Litus recumbit »: adde vs. 443.

319. *Litus reclive* habet V. *redine Ven.* et pro *molle arenarum* Heinsius conjiciebat *mole*, quod vix aptum reperio.

320. *Besilus atque Cilbus flumina.* Vossius ad Mel. II, cap. 6 extr. ubi urbes hujus regionis *Mellaria*, *Belo* et *Besippo* nominantur, adnotat: Flumen huic (Besippo)

Urgent fluentum : post in occiduum diem

Sacrum superbas erigit cautes jugum.

Locum hunc vocavit Herma quondam Græcia.

Est Herma porro cespitum munitio,

viciuum Besipus dicebatur, qui idem videtur esse, atque Belo fluvius. Meminit hujus Avienus in Ora mar. licet apud eum *Besipus* perperam legatur pro *Besipus*, utique quoque apud Ptolemæum male Βαδων pro Βίλον. Voss. ad Mel. p. 199.—Perperam autem Huds. *Bisilus* edidit, quum priora Pithæanæ habuissent *Besilus*.

321. *Vergunt fluentum*. Sic antiquæ et vulgatæ omnes. Lego *Urgent fluentum*. *Urgent*, adigunt, propellunt. Glossarium H. Stephani: *Urget*, ἐπιτίγει, ἀναπορεύει ἐπικινεῖται. OPIR. var. lect. p. 37.—Hudsonius legit *urgent* aut *mergunt*. Meo iudicio *vergunt* elegantius est, et dignius auctore. Lucretius: « ipsi sibi sæpe venenum Vergebant ». Statius, Theb. VI, 211: « Spumantesque mero patrem verguntur ». Avienus, Phœnom. « declivi si visum tramite vergas ». Autr. Observ. Misc. t. I, p. 385.—Etiam Heinsius emendavit *Vergunt*. Sed cur illud elegantius et dignius auctore habendum sit, causam nullam video; certe non aptius est, quam *urgent*. Immo dignum esse hoc auctore nostro, alia ejus loca docent. Descr. Orb. v. 430: « Porro inter cautes et saxa sonantia Rhœnus... Urget aquas »; ib. v. 1178: « Hoc elapsus item vim prœni gurgitis urget ». Idem verbum alii loco v. 959 vidit Schradernus, quem vide. Cæterum *flumina urgent fluentum* ingrata repetitio est, sed ab Avieno non aliena.

322. *Sacrum... jugum*. Promon-

torium Sacrum iterum adit auctor, quum his terve supra jam adtigerit. Quo adparet, auctorem sæpe redire ad eosdem fines, eademque spatia subinde, secundum diversos auctores, per alia loca et locorum nomina persequi.—*Superbas erigit cautes*, pro altis et arduis dixit. Sic infra vs. 504: « Juxta superbum mons Sacer caput exserit ». Grætius, Cyn. v. 63: « illi aggeribus tentare superbis, Ætheraque et matres ausi tractare Deorum ». Hæris. Adv. II, 2, p. 271.

323. *Locum hunc vocavit Herma quondam Græcia*. Quæ de Hermate hic memorat Avienus, sumpsisse a Scylace Caryand. videtur, qui in Periplo edit. et vers. Vossii Amst. 1639, p. 50: « Ultra promontorium Hermæum vasta extenduntur hermata a Libya usque in Europam, nusquam exstantia fluctibus, sed undique ab iis obruta. Tenditur id Herma ad aliud Europæ promontorium ei adversum. Vocatur autem id promontorium Sacrum ».

324. *Est Herma porro cespitum munitio*. Quidam locum hunc ἑρμα adpellari arbitrati sunt, quod sepes esset interni et externi maris. Nam ἑρμα est περίεργμα Græcis, vel, ut Rufus vertit, *cespitum munitio*. Quod hic Festus Herma collocat ad promontorium Sacrum, Hispaniæ maxime occidentale, in eo nihil abscedit a Scylace. Extenditur enim Herma ab promontorio Hermaeo, usque prædictum Sacrum promontorium, quod Scylax proxime te-

Interfluum quæ altrinsecus munit lacum:

325

Alique rursus Herculis dicunt Viam:

Stravisse quippe maria fertur Hercules,

statut, quum inquit: Τέταται δὲ τὸ ἔρμα ἐπὶ ἑτέραν ἀκρὰν τῆς Εὐρώπης τὴν καταντικρὺ. Τῇ δὲ ἀκρᾷ ταύτῃ ὄνομα ἱερὸν ἀκρωτήριον. Voss. ad Scyl. p. 23. *Hermata* plerique ex Suida exponunt λίθους μεγάλους, *magnos lapides*, aut ex Hesychio ὑφάλους πέτρας, *saxa sub mari latentia*, et τὸν πετρώδη καὶ ἐπικυματιζόμενον, ὡς τε μὴ βλέπειν, τόπον τῆς θαλάσσης, *locum ad mare saxosum et fluctibus obrutum*, ita ut non adpareat. Quomodo sumpt Lucianus, libro de scrib. hist. quum Ægypti Parætonium tradit εἶναι παγχάλεπον καὶ ἀφεικτον, εἰ τις ἐμπόιοι εἰς τὰ ἔρματα, *perdifficilem et inextricabilem*, si quis in *hermata* incidat, id est, in scopulos latentes. Strabo χειράδας adpellat. Sic a Scylace sumi ἔρματα satis constat, quum addit: οὐχ ὑπερέχοντα τῆς θαλάσσης. Ἐπικλύζει δὲ ἐν' αὐτᾷ ἐνιαχθῇ, *supra mare exstantia non sunt, sed a fluctibus undique obruta*. Herculem his saxis in mare injectis freti fauces ex parte obsiruxisse, nonnulli volunt, ut Oceani cete arceret ab aditu maris interni. Vetus auctor apud Suidam: ὁ δὲ Ἡράκλῆς ἔρματα μεγάλα ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Ὠκεανοῦ, ὡς ἂν ἐμπόδια εἴη τοῖς ἐπιφαινούσι θηρίοις. *Hercules magna hermata in Oceani ostium coniecit, ut belluis accedentibus essent impedimento*. Bocc. Chon. lib. I, cap. 37, p. 715, edit. Francof. 1684, in-4.

325. *Interfluumque altrinsecus munit locus*: sic antiquæ Ven. et Pith. *locum* citat Voss. ad Scyl. l. c. Borchartus l. c. *Interfluum quæ altrinsecus*, quem sequutus est Hudson. *unniū latus* coniecit Heins. cujus

rationem non satis capio. Ego commodissimum putavi scribere *Interfluum quæ altrinsecus munit lacum*, idque auctoritate Scylacis, p. 50. et Plinii, lib. XXXVII, 2, qui memorant, ad promontorium Hermæum, ubi Hermæ, et juxta mare Atlanticum esse lacum magnum, Cephesiada, quem adeo tangi putant ab isto Hermate. Et hic lacus forte obversatus est animo Avieni, quum hæc de Hermate scriberet.

326. *Herculis dicunt viam*. Veteres nonnullos fabulatos esse, Herculem saxis in mare coniectis viam stravisse, per quam Geryonis armenta ex Erythea abduceret, indeque *Viam Herculis* vocatum esse locum, ex hoc testimonio Avieni adparet, quamvis non aliud prisce scriptoris, præter hoc ipsum, adducat Borchartus et Vossius l. c. Res tamen ipsa ex similitudine quadam fabularum de expeditione Bacchi in Oriente colligitur. Quemadmodum enim ab hoc columnas quasdam ad Oceanum Indicum statutas fuisse, ad similitudinem columnarum Herculis, in fine maris Occidui perhibuerunt mythologi; ita quum in extremis Orientis locum quemdam *Viam Bacchi*, vel *Viam Nysæam* nominaverint, ut ex Dionysii vs. 1159, et Prisc. v. 1057 intelligitur, hinc et talem Herculis viam ad fines Occidentis celebratam esse facile adparet. — Vide tamen notata ad Descr. Orb. v. 1375. Ed.

327. *Fertur Hercules*. Pro eo cod. V. scribit *ferunt Herculem*, quod indicium est parum feliciter corrigentis librarii.

Iter ut pateret facile captivo gregi.
 Porro illud Herma jure sub Libyci soli
 Fuisse pridem, plurimi auctores ferunt.
 Nec respuendus testis est Dionysius,
 Libyæ esse finem qui docet Tartessium.
 Europæ in agro, quod vocari ab incolis
 Sacrum indicavi, prominens subducitur.
 Locos utrosque interfuit tenue fretum.
 Quod Herma porro et Herculis dictum est Via,
 Amphipolis urbis incola Euctemon ait,

336

335

329. Porro illud Herma jure sub Libyci soli. Scylax Iberos primam Europæ partem obtinere ait, eosque a freto orditur. Quod ultra columnas igitur, minime Iberia esse potest. Europæ tamen adscripsisse, ex eo patet, quod Sacrum promontorium in Europa collocet. Plurimi enim antiquorum, quod crebræ essent Carthaginiensium coloniarum hoc in loco, Libyæ tribuerunt universum illum tractum. Auctor est Festus, ubi agit de Hermate ad Sacrum prom. Porro illud Herma, etc. Quidquid igitur est a Sacro promontorio, usque Tartessios, Libyæ adscribatur. Voss. ad Scyl. p. 1.

332. Qui docet Tartessium. Videtur respicere Dionysii vs. 176, ubi tamen non Tartessum, sed Gades nominat. Vel v. 10: ἄλλ' ἤτοι Αἰθίοψ μιν ἢ π' Εὐρώπης ἔχει οὖρον, κ. τ. λ.

333. Europæ in agro. Ab Hermate reddit auctor ad Sacrum promontorium, Europæ extremum, quod legerat apud Geographum, Herma illud ultra promontorium Hermæum a Libya ad prom. Sacrum extendi. Hoc dicit Scylax, cujus verba ad v. 323 et 324 protulimus.

334. Prominens, i. e. promontorium; vid. v. 94. — Subducitur, i. e.

ad tollitur, quomodo Noster sæpius. Descr. Orb. vs. 379: « Nec minus hic speculæ vertex subducitur ». Ibid. vs. 589: « tumet arduus Hæmus, Threiciumque caput subducitur ». Vid. infra v. 508.

335. Subducitur Locus. Hæc conjungunt antiquæ edd. Ven. et Pith. quas sequitur Hudsonus, male omnino, qui Locus pertinere ad prominens falso existimaverat. Jam Optius, p. 38, recte distinguens legit: *prominens subducitur. Locos utrosque interfuit* rel. Probat hoc quam maxime Schrad. Præf. ad Emend. pag. 30, idemque codice Ambr. confirmari ait. Codex V. e collatione Ortelii revera exhibet *locos utrosque*, qui an idem cum Ambrosiano, cuius est Descriptio Orbis, esset, adhuc dubitavi. Etiam Heins. scripsit *Locos*.

336. Quod Herma porro aut Herculis. Sic Venet. et Pith. Emendavit Hudsonus et Herculis.

337. Incola hoc daemon ait. Sic antiquæ Pith. Cleon conjecerat Casaub. ut supra vs. 48, « Siculus Cleon »; sed Heins. *incola Euctemon* ait. Vid. supra vs. 47. Et sic Scriverius. Paullo post v. 350: « Atheniensis dicit Euctemon item ».

Non plus habere longitudinis modo,
 Quam porriguntur centum et octo millia,
 Et distineri [utrosque] millibus tribus. 340
 Hic Herculanae stant columnæ, quas modum
 Utriusque haberi continentis legimus.
 Sunt paria porro saxa prominentia

BURM. — Nibili est *Dæmon* ille insititius. *Lege incola Euctemon ait.* Nam *Euctemonem* in catalogo auctorum suorum principio hujus libelli nominavit, et post pauca iterum ejus utitur auctoritate. BART. ADV. pag. 1335, et ABLEGM. IV, 11. — *Hoc demon* habet edit. Ven. *Ecdemon* corrigit Pith. in Emendd. quem sequitur Hudsonus. Sed sine dubio rectum est *Euctemon*, quod et clare legitur in V. Fuit autem Euctemon celeberrimus Astronomus, qui Athenis quidem ortus (quippe popularis urbis *Atticæ* vocatur supra v. 48), sed qui præterea in Cycladibus, in Macedonia et Thracia, astris considerandis operam dedit, ut e Ptolemæo notavit Fabricius, Bibl. Gr. vol. II, pag. 84. Quando igitur hic *Amphipolis* urbis incolæ dicitur, hoc de diuturna ejus commemoratione in ea urbe intelligendum est. Nam *Amphipolis* est urbs Macedoniae et Thraciæ contermina, ad Strymonem fluvium. Meminit etiam Euctemonis præter Plinium Vitruvius, IX, 7.

338. *Longitudinis modo* dicitur pro simplici longitudine. Nam *modus* Avieno est quævis quantitas, vel extensio. Vid. Descr. Orb. v. 40, 402, 829, 1352.

339. *Et octo millia*, intelligo passuum, quod nomen fere semper cavitti solere, notavi ad Rut. II, 21.

340. Cum lacuna hunc versum

exhibent Ven. et Pithœanæ: *Et distineri ... milibus tribus.* Hudsonus supplevit *millibus [terras] tribus*: sed quia lacuna inter *distineri* et *millibus* est, hinc fortasse rectius expleas: *Et distineri utrosque millibus tribus.* Nempe *utrosque locos*, quos supra v. 335, sub quibus intelligit *Hermæum* promont. et *Sacrum* quæ inter *Herma* vel *Herculis* via esse dicitur. Cujus vero mensuræ tria millia hic dicantur, mihi obscurum est.

341. *Hic Herculanae stant columnæ.* Repetit denuo columnas *Herculis*, quas toties jam attigerat. Quod non alia de causa fieri existimo, quam quod nunc Avienus ad alium scriptorem veterem deferretur, et, quæ apud eum de situ et natura harum columnarum memorabilia et singularia legerat, huc revocare cupit. Docent hoc statim sequentia. — *Quas modum Utriusque haberi*, etc. *Modus* pro termino. Sic *modus* fluminum, *modus* limitum apud Siculum Flaccum. Vid. V. C. Nic. Rigaltii *Glossas agrimensorias*. OPPR. pag. 38. — Sic Noster, Descr. Orb. v. 100: «*Hic modus est orbis, Gadir locus*».

343. *Sunt parva porro saxa.* Sic vulgatæ. Sed miror *parva saxa* vocari, quæ *ardua* et *procera*, et *nubes subeuntia* dixerat in *Periegesi*, v. 106 seq. nisi forte et hic *alta* reponendum sit, vel *pervia*, aut tale

Abyla atque Calpe. Calpe in Hispano solo,
Maurusiorum est Abyla : namque Abylam vocant ³⁴⁵
Gens Punicorum, mons quod altus barbaro est,
Id est, Latino; dici ut auctor Plautus est :
Calpeque rursum in Græcia species cavi

quid. VLR. ad Nemes. Cyn. 251. Malim in Avieni loco *Sunt paria porro saxa* : nam ita produnt Geographi, olim cohesisse; sed vi undarum divulsos montes, et inter se fere pares esse. BURM.—Probabiliter poeta scripsit *ardua* : nam Descr. Orb. v. 106 de eodem loco mentionem faciens, sic se exprimit : *sco-puli stant ardui utrimque* rel. AUCT. Obs. Misc. Vol. I, p. 386.—*Ardua* a lege metri et a literis priscæ scripturæ dissidet : melius respondet *paria* Burmanni, quod recipio.

345. *Maurisiorum* Ven. *Maurisiorum* dux Pith. editiones. *Maurosfiorum* ed. Madrit. quæ sunt uili : namque ab illa vocant Ven. namque *Abila* vocat Pithæanæ. *Abilam* citat Salmas. ad Sol p. 203, a. Bochart. p. m. 812, et sic dedit Huds.

346. *Mons quod altus barbaro est*. Burmannus delet *est* : barbari nomen aliter accepit in Descript. Orb. v. 614 : « Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat ».

347. *Diei ut auctor Plautus est*. Dieti habet V. Locus Planti omnibus notus. Tamen hunc versum ultimum Avieni esse ut credam, induci non possum. Grammatica enim illa vocis explicatio cum testimonio, indigna videtur tam alti spiritus vate. Alios enim auctores quum citat, rerum gratia, non verborum citat. Ut glossema istud persuasum habeam ab recente aliqua manu esse. BARTH. Ablegm. IV, 13. Paria dicit

Advers. p. 1335.—*Plautus est*. In Asinaria (et in Trinummio) : *Marcus vocit barbaræ*, et in Mil. Glor. (Act. II, sc. 2) *Poetæ barbaro*, id est, Latino, de Nævio, ut Festus in *Barbarus*, et in *Vapula Papiria*. In Captiv. (III, se. 1) *Barbarica lege*; in Mostell. (III, 2) *Barbarus pultifagus*; in Curcul. (I, 2) *Iudii barbari*. Nam Græci omnes nationes barbaras vocabant, et hæc palliatæ Comædiæ. SCHOTT.—Ex usu Planti etiam intelligendus imitator ejus, auctor Queroli, in Prologo : *Qui Græcorum disciplinas ore narrat barbaro*, i. e. Latino.

348. Pithæanæ antiquæ hæc scriptura est : *Calpeque rursum in Græcia, species eava (eava Ven.) Teretesque visu nuncupatur, et jugi*. In hac emendanda varie laborant docti. Nonius, Hisp. p. 42 ita legendum putat : *species eavi Teretesque vasis nuncupatur, et jugi*. Notum enim esse, hydriam, urnam, et quod cavum protuberat, Græcis *κάλπην* dici. Vlitius ad Nemes. Cyneg. v. 251 sic : « species cavi Teresque visu nuncupatur os jugi »; in qua emendatione noto, Græcam vocem Calpen, perhiberi, ipsum montis jugum cavum et teres significare, quod falsum est. Nam quod alii scriptores docent, urnæ vel hydriæ significatum hic exprimere deluit. Melius hunc exprimit lectio, quam Salm. ad Sol. p. 203, a. constituit : « Calpeque rursum in Græcia species cavi

Teretisque usu nuncupatur urcei.
 Atheniensis dicit Euctemon item
 Non esse saxa, aut vertex adsurgere
 Parte ex utraque : cespitem Libyci soli
 Europæ et oram memorat insulas duas
 Interjacere; nuncupari has Herculis
 Ait columnas; stadia triginta refert

350

355

Teretisque visu nuncupatur urcei *. Quam lectionem Salmasii amplectitur, et pluribus illustrat Bochart. lib. I, c. 34, p. 681: *Κάλπη* Græcis est urna, urceus, ut *calpar* in Festo vasis genus. Hesychius: *Κάλπη*, σπάμνος, ὑδρία. Inde *Calpe* mons dictus. Avienus in Ora marit. ex magni viri emendatione: *Calpeque rursum*, etc. quia concavus est in urcei modum. Juvenalis Scholiastes, Sat. XIV: « Calpe uruæ similis mons, unde Calpe in extrema Spania ». Mela: « Is mirum in modum concavus, ab ea parte, qua spectat oceanum medium fere latus aperit; atque inde egressis totus admodum pervius, prope quantum patet sinus, et specus ultra est ». Hæc Βοχάρτ. — Porro Vossius ad Mel. lib. II, cap. 6, p. 195, scribit: Festus Avienus: « Calpeque rursum in Græcia species cavi, Teretisque vasi nuncupatur et jugi ». Hæc alii aliter legunt, verum ea, quam damus, vera est scriptura. Calpeu interpretatur vasum teres et jube, nempe cui numquam aqua deficit, nec unquam fluere cesset; quale est vas illud celeste, quod aquarius tenet. Sic fontes et putei juges dicuntur et perennes, quod juges et perennes continent aquas. Hæc Voss. — Sed in his mirum est quantum aberret Vossius, vir tam perspicax alias. *Vasi jugi* genitivos punit innsita-

tos et vitiosos, quum æque potuisset *vasis jugis*. Et significatio *jugis*, quam urget, pro perennis aquæ, plane aliena ab hoc loco est, et nihil ad rem facit; tum vero ipsa vox metro contraria, ut dudum notavit Schrad. præf. ad Emend. p. 34. Hudsonus denique opinatur, distinguendum esse post *nuncupatur*, reliqua verba et *jugi* sequentibus versibus adnectenda. Hac conjectura quidem minor sit mutatio priscae scripturæ; sed tamen contra morem Avieni est, ultimo versus verbo novam periodum, nec eo quidem necessario ad sententiam, ordiri.

354. Antiquæ edd. scribebant *memorat insulas duas Iter acervi*, sæda corruptione. Pro eo *Interjacere* rectissime reposuit Barth. Adv. p. 1335, et Abl. IV, 13, quomodo et Heinsius, quem sequutus est Huds. *Oram interjacent insule due* tale est, quale in Descript. Orb. v. 840: *Asiam incumbit vasto mons agger Taurus*, *Interstatque jugo mediam*; et v. 255: « vasti moles pelagi interfunditur oras ».

355. *Nuncupari has Herculis Ait columnas*. Pro *insulis habitas* a nonnullis *columnas Herculis*, etiam Hesychius inter alias de iis opiniones refert, in dictione στήλας: ἔννοιαι αὐτὰς νῆσους εἶναι φασιν, οἱ δὲ προσχώματα, οἱ δὲ τῶν ἡπείρων

Has distingere; horrere silvis undique,
 Inhospitasque semper esse nauticis.
 Inesse quippe dicit ollis Hercules
 Et templa et aras: inveli advenas rate,
 Deo litare, abire festino pede:
 Nefas putatum demorari in insulis.
 Circum atque juxta plurimo [*tractu jacens*]
 Manare tradit tenue prolixo inare.
 Navigia onusta adire non valent locos
 Breve ob fluentum, et pingue litoris lutum.
 Sed si voluntas fortè quem subegerit

160

165

ἄραι; οἱ δὲ πόλεις, καὶ οἱ μὲν
 δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ μίαν, οἱ δὲ
 τέσσαρας. Et Strabo, lib. III, p. 168:
 Πρὸς αὐταῖς δὲ (στῆλαις) δύο νησιδεῖα,
 ὧν θάτερον Ἡρας νῆσον ὀνομαζέουσι
 καὶ ὃν τινες καὶ ταύτας στῆλας κα-
 λοῦσιν.

356. *Has distingere* Ven. et Pith.
distineri adnotavit Burm. et sic ex-
 pressit Huds. nequē tamen illud
 rejiciendum arbitror.

357. *Nauticis*. Pro eo *navitis* vo-
 luit Heins. Sed vide ad vs. 220.

359. *Advenas rates* vulgatæ:
rate vului Heins. quod sane placet:
 respondet, quod sequitur, *festino*
pede.

361. *Nefas putatum demorari in*
insulis. Talis superstitio Veterum
 de pluribus insulis memoratur,
 quas quia horrere silvis ac rupibus,
 atque incolis destitui sciebant, hinc
 Deo alicui sacras putare, et cum
 reverentia ac horrore adire sole-
 bant. Sic Amm. Marcell. lib. XXII,
 cap. 8, p. 341: « In hac Taurica
 insula Leuce sine habitatoribus ul-
 lis Achilli est dedicata. In quam si
 fuerint quidam forte delati, visis
 antiquitatis vestigiis, temploque et

donariis eidem heroi consecratis,
 vesperi repetunt naves: aiunt enim
 non siue discrimine vitæ illic quem-
 quam pernoctare ». Uterius de
 Leuce insula egimus ad Descript.
 Orb. v. 723.

362. *Juxta plurimo* * cum lacuna,
 Ven. et Pith. *pluri limo* * V. E eou-
 jectura lacunam implevit Hudson.
 verbis sorte è v. 512 petitis: « Cir-
 cum atque juxta plurimo tractu ja-
 cens ». Etsi hoc non perplacet, quis
 tamen audeat certius quid harig-
 lari?

363. *Manere* vulgatæ habent,
Manare vult Oddius, quod proba-
 bile, nisi malis *madere*. *Tenue* no-
 tavit Heins. tamquam suspectum,
 sed sic vocat mare vadosum. Vid.
 Descr. Orb. v. 163 et 298, et infra
 v. 406. *Prolixæ* est longe, vel in
 longum, ut supra v. 174: « dehiscit
 inde prolixæ sinus »; et vs. 405:
 « Produciturque prolixæ ».

365. *Breve* idem est, quod paullo
 ante *tenue*, vadosum, sicut infra
 vs. 379: « tergum brevius maris ».
 Inde *brevia* et *arcta*. Pro *litori*,
 quod est in vulgatis, *litoris* V. quod
 præfero.

Adire fanum, properat ad Lunæ insulam

Agere carinam, eximere classi pondera,

Levique cymba sic superferri salo.

Sed ad columnas quidquid interfunditur

370

Undæ æstuantis, stadia septem vix ait

Damastes esse. Caryandæus Scylax

Medium fluentum inter columnas adserit

Tantum patere, quantus æstus Bosporo est.

Ultra has columnas, propter Europæ latus,

375

Vicos et urbes incolæ Carthaginiis

Tenuere quondam: mos at ollis hic erat,

Ut planiore texerent fundo rates,

Quo cymba tergum fusior brevius maris

367. *Propter ad Lunæ insulam* edd. antiquæ. Pithæus in Em. reponit *properet ad*, enimque sequitur Huds. quod ipse probat: nihil tamen hoc loco subjunctivo *properet* opus est: malo *properat*. *Ac Lunæ* conjecit Burm. ejus usum nullum video.

369. *Levique cymba vix superferri salo*, i. e. cymba levata, quando levior facta cymba est. Male *cymbam* scribit V. nam, quod superest, *levi* nullo sensu conjungitur cum *salo*. Pro *vix*, quod in vulgatis est, malui *sic* scribere, quia hoc melius convenit τῷ *properat*, nisi forte existimes scribendum esse *superfertur*.

372. *Damascus* habet Ven. *Damastus* Pith. sed vid. vs. 46. Porro *Carie dictus Scylax* Ven. vitiose. *Caryandinus* V.

374. *Tantum patere, quantus*. Talis locus, quo fretum inter columnas cum Bosporo compareretur, in Periplo, qui hodie exstat, Scylacis non legitur. Duobus locis dicit columnas inter se distare diei itinere.

375. *Europæ latet*; sed vitiose Ven.

377. *Incolæ Carthaginiis Tenuere quondam*. Huic convenit, quod Strabo de Turditanis ad Bætiæ fl. lib.

III: Φοινίκην εὐτὺς ἐγένοντο ὑποχείρισι, ὥστε τὰς πλείους τῶν ἐν τῇ Τευρδικανίᾳ πόλεων καὶ τῶν πλησίων τόπων ὑπ' ἑκαίνων νῦν εἰκλῆσθαι. Et Justinus, lib. XLIV, cap. 5: «Finitimis Hispaniæ populis Gaditanos bello lacerantibus, auxilium consanguineis Carthaginiensibus miserunt. Ibi felici expeditione, et Gaditanos ab injuria vindicaverunt, et majorem partem provinciæ imperio suo adjecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miserunt».

378. *Planiore fundo*, i. e. carina non profunda nec curva, quam propter alias *curvari fascelos* dixit vs. 105. «Patulas puppes» dicit Silius, lib. III, 473.

379. *Quo cymba tergum fusior, brevius mare Prælaberetur*: sic vul-

Prælaberetur: porro in occiduam plagam
 Ab his columnis gurgitem esse interminum,
 Late patere pelagus, extendi salum,
 Himilco tradit: nullus hæc adiit freta;
 Nullus carinas æquor illud intulit,
 Desint quod alto flabra propellentia,
 Nullusque puppiin spiritus cæli juvet:
 Delinc quod æthram quodam amictu vestiat

380

185

gatæ. Et cymba *fusior* quin eadem sit, ac *planior* versus prioris, vel latior, non est dubium. Sed *tergum* non pertinere ad descriptionem cymbæ potest, nec fundum aut carinam exprimere. Igitur ad mare pertinet, quomodo *terga maris* sæpe dicit; vid. v. 125. At *tergum brevius mare* quomodo possis conjungere, nisi aut *tergo brevius mare* legas, aut *tergum brevius maris*? Schraderus jam hæsit ad hunc scopulum, et in schedis, quas mecum habeo, pro *mare* notavit modo l. *vado*, quod nimium abit a literis mutatæ vocis. Equidem putaverim scribendum esse *maris*.

380. *Prælaberetur* omnes vulgatæ. Schraderus melius visum *perlaberetur*. Sed forma compositorum cum *præ* tam frequens Avieno est, tamque constanti lectione prisearum editionum servatur, ut putent talia usui et stylo Avieni transcribenda, et veracius mutanda esse. Confer exempla Descr. Orb. v. 678, 685, 688, 1291, et sic supra v. 251: « Quod inquietos Vasconas prælabitur », ubi et alia plura exempla adducuntur in not. Ed.

381. *Gurgitem esse interminum*, uti in Descr. Orb. vs. 74: « Oceanus..... Undique sic unus terris interminus anhit ».

383. *Himilco tradit*. Vid. quæ scripsimus ad v. 117. Eundem fere locum Himilconis hic exscribere videtur, quem supra versu cit. attigerat. Himilconem ad externa Europæ noscenda missum, scribit Plin. lib. I, cap. 67.

384. *Æquor illud intulit*, h. e. in æquor illud tulit, ut Symmachus, Epist. II, 22, « pericula maris incidere » dixit, « Asiam incumbit Taurus » Noster, Descr. Orb. v. 839. Forte *carinam in æquor illud intulit*, aut *carinis æquor illud impulit*.

385. *Flabra propellentia*. Eadem verba supra usurpavit v. 120.

387. *Quod æthram quod amictu vestiat* Ven. et Pith. *quodam amictu* scribere jubent Pithæus, Barth. Advers. p. 1335, et Ahl. IV, 13, et Heinsius. *Pullo amictu* Oddius, *glauco amictu* Anon. in Obs. Misc. vol. I, pag. 387. Præstat Pithæi et Barthii scriptura, ut simplicior, quos etiam sequitur Hudson. Verbo *vestiendi* et *amictus* sæpius eleganter hæc in causa utitur Noster, sibi per omnia multum similis. Descr. Orb. v. 102: « Hic circumfusus vestitur nubilus axis ». Idem, Phæn. vs. 675 in Sagitt. « Tum quoque si piceam spectaris surgere noctem, Infortem tetris tellurem ut vestiat alis ». Idem in Prognost. vs. 399:

Caligo, semper nebula condat gurgitem,
Et crassiore nubilum perstet die.

Oceanus iste est, orbis effusi procul
Circumlator, iste pontus maximus.

Hic gurges oras ambiens, hic intimi
Salis irrigator, hic parens nostri maris.

Plerosque quippe extrinsecus curvat sinus,
Nostrumque in orbem vis profundi illabitur.

39*

395

* Sin imum (ita lego) ad montem
nebularum crassus amictus Tendatur *.

388. *Caligo se per nubila Ven. se per nebula condat Pith. saepe nebula eod. V. Caligo per se, nebula condat gurgitem Barth. in Adv. et Abl. ll. cc. semper nebula Heins. et Huds. semper nebula eondant gurgitem Oddius; sed nubila nunquid nolum, quia sequitur nubo. Servo lectionem Hudsoni.*

389. *Et crassiore nubilum perstet die. Sic Ven. et Pith. perstet dies V. Et crassiore in nubilum perstet die corrigit Barth. l. c. et in crassiore consentit nota Heinsii. Eternassiore nubilo praestet diem edidit Huds. Et crassiore nubilum praestet diem voluit Oddius. Ambo longius a prisca scriptura abeunt praeter necessitatem, et verbum praestat pro re subjecta minus commodum videtur. Ego quam minima mutatione primae scripturae lego: Et crassiore nubilum perstet die. Ut adstare supra eavat imber dicitur apud Virg. Aen. III, 194, ita hic perstat nubilum, quod perpetuo stat. Et crassiore diem supra v. 233 dixit.*

391. *Circumlator Ven. et Pith. Circumlator Huds. recte, sicut et Heinsius corripuit. Emendandum puto: Oceanus iste est, orbis effusi*

procul Circumlator iste, Pontus maximus. Sic elatrare Horatius, conlatrare Seneca f. dixit OPIR. pag. 38. —Melius distinxit Hudsonus, quem sequor. Noster supra v. 159: "Circumlaturque pontus insulas duas"; et in Descr. Orb. v. 48 eodem verbo utitur de Oceano.

392. *Oras ambiens Ven. ambiens reliquae.*

393. *Intimi Salis, interni vel mediterranei aequoris, quod dicit v. 149, et interius mare v. 554: irrigator, qui immittit, inserit terris, vel insipiat mare: vocabulum forte solius Avieni. Parens nostri maris, quomodo Noster de Maotide palude, Descript. Orb. v. 246: "Sola parens Ponto, genetrix hanc sola fluente est". Pater Oceanus vulgatum apud poetas.*

394. *Extrinsecus turbat sinus. Ita omnes edd. sed importunum verbum turbat. Voluit certe Avienus dicere, quod Descript. Orb. v. 75: "Oceanus sic cuncta vago complectitur aestu, . . . Innumerosque sinus cavat illabentibus undis Desuper", h. e. extrinsecus, ut hic, vel ex alto. Igitur exstet hoc loco verbum, quod eavat aequiparetur, hoc est, curvat. Atque hoc Schraderus jam occurrit, ut lego in ejus schedis.*

395. *Vis profundi illabitur. Sic*

Sed nos loquemur inaximos tibi quatuor.

Prima hujus ergo in cespitem insinuatio est
Hesperius æstus, atque Atlanticum salum;
Hyrcana rursus unda, Caspium mare;
Salum Indicorum, terga fluctus Persici;
Arabsque gurges sub tepente jam Noto.
Hunc usus olim dixit Oceanum vetus,
Alterque dixit mos Atlanticum mare.
Longo explicatur gurges hujus ambitu,
Produciturque latere prolixè vago.
Plerumque porro tenue tenditur salum,
Ut vix arenas subjacentes occulat.

400

405

loquebatur Perieg. v. 20: «Equore ab Hesperio qua se salis insinuat vis, Terrarumque cavis illabitur».

396. *Maximo tibi Ven. ex quo recte Pithæus fecit maximos: cod. V. maxime, nullo usu. Illud adeo firmat Descript. Orb. vs. 76: «E multis (sinibus) celebri sub nomine tantum Quatuor infuso late sale terga dehiscunt».* Hic digreditur auctor a proposito, et in Oceanum externum orbis, atque enarrandos quatuor ejus sinus magnos excurrit.

397. *In cespitem insinuatio. Eadem cupra vs. 82 seq. et Descript. Orb. vs. 397: «eadem insinuatio ponti».*

400. *Solo Indicorum terga fluctum Persici. Sic antiquæ Ven. et Pith. Salum Indicorum legebat Heins. et fluctus Persici pro fluctum reposuit Huds. Utrumque probò. Nam salum Indicorum est descriptio fluctus, sinus Persici, quemadmodum priore versu Hyrcanam undam dixit Caspium mare. Et sinum Persicum putabant ad mare Indicum pertinere. Noster, Descript. Orb. v. 67: «Eorum pelagus, freta dicunt Indica pandi,*

Propter Erythræi tenduntur dorsa profundi, etc.»

405. *Latere prolixè vago, h. e. Longe produciitur et excurrit, ita ut se in multa variaque latera huc illuc flectens, vagari videatur. Fortasse litore vago melius legas: quamquam infra v. 455 latera similiter usurpavit.*

406. *Plerumque porro. Quæ hic ad versum usque 413 de vadoso limosoque et virgultis impedito salo maris Atlantici, item de belluis in-natantibus; narrat auctor, omnia ea supra vs. 117 seqq. iisdem fere verbis et ex eodem, quem hic citat, Himilcone Pœno, memoravit. Quæ sane inanis rerum, aliis quoque in locis observanda, repetitio, molesta lectori, speciem male sedulæ parumque accurati scriptoris præbet, et vix excusari posset, nisi ejusdem diligentia aliis in rebus utilis et laudanda adpareret.*

407. *Arenas subjacentes occulat. Heinsius ad hunc versum citavit Columellam. Puto eum respexisse ad usum verbi subjacentes, et hæc verba Columellæ, lib. 1V, 1, 2,*

Exsuperat autem gurgitem fucus frequens,
Atque impeditur æstus hic uligine:

Vis belluarum pelagus omne internatat,

Multusque terror ex feris habitat freta.

Hæc olim Himilco Pœnus Oceano super

Spectasse semet et probasse retulit:

Hæc nos, ab imis Punicorum annalibus

Prolata longo tempore, edidimus tibi.

Nunc jam recursus ad priora sit stylo.

Igitur columnæ, ut dixeram, Libystidi

Europæ in agro adversa surgit altera.

Hic Chrysus amnis intrat altum gurgitem:

Ultra citraque quatuor gentes colunt.

Nam sunt feroces hoc Libyphœnices loco;

comparasse: « ut sit inferior tenera subjacens terra ». Sic Noster supra vs. 287 fluvii subjacentem cespitem vocat.

408. *Fusus frequens* antiquæ edd. Pro eo recte Hudsonus dedit *fucus frequens*. Vid. v. 123. Minus adridet emendatio Heinsii ad Cat. Dir. v. 55: « Exsuperat autem gurgiti infusus frequens, Atque impeditur æstus hic uligine ». Æstus, qui exsuperet, quique simul impediatur, hæc videntur parum convenire.

409. *Impeditur æstus hic uligine*. Tale est, quod Rutilius scribit, I, 539: « Sed procerâ suo prætexitur alga profundo... insanas cedendo interligat undas, Nec sinit ex alto grande volumen agi ».

410. *Vis vel varium pelagus*. Sic antiquæ edd. et V. *Vis belluarum* verissime emendat Barth. Adv. p. 1335, et Abl. IV, 13. Adsentit ei Opatius, p. 38, quamvis ipse prius emendaverat *Pecus marinum*, item Heins. ad Cat. Dir. Burmann. ad

epigr. de elephante, vol. II Anthol. Lat. p. 438. Quod Hudsonus edidit, *Vis vel ferarum*, hoc vel ideo probari vix potest, quod statim sequitur *fers*. Ad *internatat* conf. v. 129.

414. *Ab imis Punicorum annalibus*, i. e. ultimis et antiquissimis.

417. *Columnæ... Libystidis*, i. e. ejus, quæ in Libya est. Malim autem legere *Libystidi*, quod requirit *adversa*. Altera, inquit, columnæ Libystidi adversa surgit Europæ in agro. Jam tertium, vel quartam adeo, auctor reddit ad columnas Herculis.

419. *Chrysus amnis* ignotus aliis scriptoribus, fictus fortasse ex fama, qua Tagus et plures fluvii auriferi extrema in Hispania esse ferebantur, et gentes earum regionum ditissimæ, ut ipse Noster mox affirmat.

420. *Hoc loci Libyphœnices* vulgatæ: hoc *Libophœnices* loci, bo pro by. Ven. et Schraderus in sch. conjicit hoc *Libyphœnices* loco.

Sunt Massieni; regna Cilbicensia sunt
 Feracis agri, et divites Tartessii,
 Qui porriguntur in Calacticum sinum.
 Hos propter autem mox jugum Barbetium est, 445
 Malachæque flumen, urbe cum cognomine,
 Menace priore quæ vocata est sæculo.
 Tartessorum juris illic insula

422. *Regna Selbyssina, sunt Ven.*
 et Pith. *Cilbicensia* emendavit Huds.
 vid. v. 255 et 303. *Cilbienna* legit
 Schrad.

423. *Sunt Feracis agri et divitis*
Tartessi vulgatæ. *Divites* legit Schr.
 et cætera rectius distinguit ad
 Descript. Orb. v. 446: "Sunt Mas-
 sieni, regna Cilbicensia sunt Feracis
 agri, et divites Tartessii". — *Divi-*
tes. Idem epitheton urbi Tartesso
 tribuit Priscian. Perieg. vs. 335:
 "quam supra dives et alta Tar-
 tessus Campisque, sedent qui colli-
 bus imis Pyrhenes". En.

425. *Mox jugum Barbetium est.*
 Est hoc fortasse promontorium
 Barbarium, quod Strabo, lib. III,
 p. 151, a promontorio Sacro in
 altera ora maritima versus Tagum
 ponit.

426. *Malachæque flumen.* Alios le-
 gere *Malacæque flumen* scribit Huds.
 in quibus est Nonius, qui sic de
 Malaca, cap. 24, p. 85: Qua me-
 diterraneum mare prospectat Bæ-
 tica, fecunda urbs est Malaca,
 hodie vix mutato nomine *Malaga*
 adpellatur. Primarium fuisse oppi-
 dum auctor est Strabo, qui non-
 nullos credidisse refert, olim *Mæ-*
naeem dictam, in quibus fidem ha-
 buit Avienus. Fluvius vero hic
Malaca, de quo Poeta, idem est
 cum Ptolemæi *Saduca*, qui hodierno
 ævo ab accolis *Guadaluquevireio* in-

digetatur, teste Floriano, lib. I, c. 2.

427. *Menace priore quæ vocata:*
 sic Pith. et Huds. *Mænace prior*...
vocata est sæculo Ven. et cod. V.
 Lego *Minace prior* quæ vocata est
sæculo. ORTEL. — *Minace* etiam vo-
 luit Heins. sed *Menace* scriptum ab
 Avieno esse, ostendit v. 431, et
Menace citat Bochartus, qui de
 utraque urbe sic scribit lib. I. c. 34,
 p. 683: Sequuntur apud Strabonem
Malaca et *Mænaca* Phocæorum urbs,
 quæ *Mæceia* corrupte in Ptolemæo.
 Has urbes nonnulli confundunt,
 et promiscue usurpant. In quibus
 Avienus: *Malacha flumen* rel. Sed
 hos erroris arguit Strabo, lib. III,
 p. 156, quia *Mænaca* longius a
 Calpe distat, et ejus rudera Græ-
 cæ urbis vestigia retineat, ἡ δὲ Μά-
 λακα καὶ πλησίον μᾶλλον, Φοινικικὴ τὴ
 τῷ σχήματι, *Malaca* autem et propior
 est, et ad *Punicæ* formam. Idem a
 Calpe *Malacam* tantum distare
 adserit, quantum Gades, id est,
 stadiis octo, aut ad summum decem.
 Ut a Strabone Μάλακα, ita Μάλακην
 scribitur ab Artemidoro, Marciauo
 et Stephano. Sed a Plinio et Avie-
 no *Malacha* cum spiritu rectius. A
 Pœnis enim *Malacha* propter salsa-
 menta dicta est, quia *malach*
 παρρησίαν, sale condire. Strabo:
 παρρησίας δὲ ἔχειμιγλας, *salsamentu*
seu cetaria habet plurima. Hæc Bochart.
 Vid. v. 181.

Antislat urbem, Noctilucae ab incolis
 Sacrata pridem: in iusula stagnum quoque 430
 Tutusque portus: oppidum Menace super.
 Qua sese ab undis regio dicta subtrahit,
 Sisurus alto mons tumet cacumine.
 Adsurgit inde vasta cautes, et mare
 Intrat profundum: pinus hanc quondam frequens 435
 Ex se vocari sub sono Graio dedit:
 Fanumque ad usque Veneris et Veneris jugum
 Litus recumbit: porro in isto litore
 Stetere crebrae civitates antea,
 Phœnixque multus habuit hos pridem locos. 440

429. *Insula Antislat urbem*, h. e. ante urbem stat; ut in Pericg. v. 840: «Interstaltque jugo mediani» (Asiam mons Taurus). Hanc insulam Vossius ad Mel. p. 194, putat a Strabone significari, lib. III, p. 156, ubi de Malaca agens: Ἐμπορίων δ' ἱστὶν ἐν τοῖς ἐν τῇ πελάγει οὐκ ἄλλοις, ταχυταῖς δ' ἔχει μεγίστας. Male vulgo οὐκ ἄλλοις. Ἐμπορίων hic est non ipsa Malaca, sed locus mercatus, ut saepe. Ait itaque emporium Malacitanorum non fuisse in ipsa urbe, sed in opposita insula, in qua portum et navium receptacula sibi effoderant. Insulae hujus meminit Festus Avienus: *Tartessorum juris* rel. Hodie insula illa fluctibus obruta est, vestigia tamen supersunt molium in profundo jaectarum, quas nautae summo studio evitant. Hæc Voss.—*Noctilucae*, i. e. Lunæ. *Crescentem facie Noctilucae* dicit Horat. Carm. IV, 6, 38. An ipsam illam Lunæ insulam indeat, cujus supra v. 367 mentionem fecit?

431. *Totusque. Tutusque* Heins. sic v. 521: «Nam pandit illic tuta

portus brachia». Supra vs. 64: «Sinnentque late ut tuta portus brachia». BUNN. Pithœanæ antiquæ cum Ven. perperam legunt et distinguunt *Totusque portus oppidum, Minnce super.* — *Tutus et totus* sic saepe confundi docent notæ Brouckusii ad Propert. III, 9, 72, et Drakenb. ad Sil. X, 312. Et Valer. Flacc. VI, 159 *tutum* restituit Gronovius: «tuto veniens Latonia caelo», pro *toto*. Idem alio loco *tutum æquor, tutum mare* binis in locis eodem Valerio reddidit. Heins. ad Ovid. Ep. IX, vs. 15: «libi se tuta æquora debent», non *tota*. En.

433. *Sisurus* Pith. et Huds. *Silurus* Ven. et V. Videtur mons ille intelligendus, quem supra v. 308 *Tartessorum montem* vocavit.

436. *Vocari sub sono Graio dedit.* Fortasse Πρωτοῦς, vel Πρωτὸν dictus est mons ille.

437. *De Ven. j.* Cf. v. 318, ubi de eadem regione sermo esse videtur.

440. *Phœnixque multos habuit edidit* Huds. sed rectius Ven. et Pithœanæ *Phœnixque multus*, quod servandum est.

Inhospitales nunc arenas porrigit
 Deserta tellus, orba cultorum sola
 Squalent jacentque. Veneris ab dicto jugo
 Spectatur Herma cespitis Libyci procul,
 Quod ante dixi: litus hic rursum patet, 445
 Vacuum incolarum nunc, et abjecti soli.
 Porro ante et urbes hic stetero plurimæ,
 Populique multi concelebrarunt locos.
 Nam patulus inde portus [*oppidum prope*]
 Se Massienum curvat alto ab æquore, 450
 Sinuque in imo surgit altis mœnibus
 Urbs Massiena: post jugum Traete eminent,
 Brevisque juxta Strongyle stat insula.
 Dehinc in hujus insulæ confiniis
 Immensa tergum latera diffundit palus. 455
 Theodorus illic (nec stupori sit tibi,
 Quod in feroci barbaroque sat loco

442. *Orba cultorum sola Squalent*, ut in Perieg. vs. 306: « nunc lati jugera campi Et grege nuda jacent, et sunt cultoribus orba ».

443. *Veneris ubi dicto jugo Ven.* et reliquæ. Hudsonus conjicit: *An edito, vel ab dicto?* Posterius verum est. Sic enim sæpius Noster, ut vs. 209: « perque prædicti sinus Crassum liquorem, etc. » v. 222: « hinc dictum ad amnem »; v. 266: « Dictoque ab amne ».

446. *Abjecti soli*, i. e. neglecti, derelicti, quod, ut ante v. 443 dixerat, « orbem cultorum squalent jacentque ». Sic Perieg. v. 1388: « terga pererrant Cespitis abjecti ».

449. *Nam natus inde portus* * *oppe*: sic Ven. et Pith. corrupte. *Natus V.* Nam *natus* in edit. Madr. verum in hisce verbis nomen portus latere suspicor; et deinde le-

gendum esse *oppidum perit*. Huds. — Sed hæc verba respuit connexio versus sequentis, neque ipsa sententia pati videtur. Equidem probabili ratione sic excitandum e ruinis verum arbitror: « Nam patulus inde (vel, si mavis, navium inde) portus oppidum prope Se Massienum curvat alto ab æquore ». *Patulum portum habes* v. 200.

452. *Surgit altis mœnibus Urbs Massiena: post jugum*, etc. Sic recte distinxit Hudsonus. Ante legebatur « surgit altis mœnibus. Urbs Massiena post jugum, etc. » Confer vs. 422.

455. *Latera diffundit palus. Theodorus illic*: sic recte Hudsonus. Perperam distinguunt antiquæ: « latera diffundit palus Theodorus illic: nec stupori sit, etc. »

457. *Stat loco* Ven. et Pith. re-

Cognomen hujus Græciæ accipis sono)
 Prorepat amnis: ista Phœnices prius
 Loca incolebant: rursus hinc se litoris
 Fundunt arenæ, et litus hoc tres insule
 Cinxere late: hic terminus quondam stetit
 Tartessorum; hic Herna civitas fuit.
 Gymnetes istos gens locos insederant;
 Nunc destitutus, et diu incolis carens
 Sibi sonorus Alebus amnis effluit.

460

465

Post hæc per undas insula est Gymnesia,
 Populo incolarum quæ vetus nomen dedit,
 Usque ad Sicani præfluentis alveum.

ctius Hudsonus barbaroque sat loco.
 Ego fere malim solo.

463. *Hic Herna civitas fuit.* An ea,
 quæ supra *Herbi civitas* v. 244.

464. *Gymnetes istos gens.* Non
 puto singularem gentem Gymne-
 tem in continenti Hispaniæ degisse,
 sed quia Græci nonnulli scrip-
 tores gymnetas dici scripserunt
 funditores ex insulis Balearicis,
 Hispaniæ adjacentibus, qui Phœni-
 cio vocabulo Baleares sunt, ut tradit
 Strabo, lib. XIV, p. 654, hinc
 alii ex eo nomine gentem singula-
 rem fecerunt: quos legit, nec recte
 intellexit Avienus.

466. *Sibi sonorus Alebus.* Etiam
 hic fluvius non memoratus aliis.
 Sed eleganter admodum *sibi sonorus*
 dicitur, qui per deserta et va-
 cua incolarum decurrens, iucassum
 strepit, et nulli auditur; quemad-
 modum proverbio *sibi intus canere*
 (Cic. orat. in Rull. cap. 26), qui
 suis tantum delectantur bonis, ni-
 hil aliis commodant; quasi qui ci-
 thara cæcantes soli hac voluptate
 frui volunt, et ne ab aliis audiantur,
 tecte atque intus manu sinistra

chordas tangunt; quomodo caue-
 tem exhibuit statua Aspendii citha-
 ristæ, de qua Cic. in Verrem, I,
 cap. 20. — Forte non tantæ elegan-
 tiæ laus Avieno tribuenda, et hic
 pro *Sibi* legendum *Ibi*. En.

467. *Insula est Gymnesia.* Hanc
 insulam, a Gymnesiis sive Baleari-
 cis distinctam solus memorat Avie-
 nus; et puto nunquam eam existi-
 tisse, frustra me fuisse, qui olim
 ejus situm explorare voluerim in
 Antiq. Balear. pag. 14. Avieno hic
 evenisse, quod in aliis multis, sus-
 picor, ut Gymnesias, legens, a Græ-
 cis Balenrides nominari, diversarum
 insularum hæc nomina crederet.
 Idem quidem in Descr. Orbis,
 v. 620, Gymnesiam singulari nume-
 ro nominat, fortasse metri canssa,
 quod pluralem respicebat, non ta-
 men, ut hic, distinguit a Balea-
 ricis.

469. *Ad usque canis præfluentis.*
Usque ad Sicani patrus meus ad
Valer. Flacc. II, 620, p. 227, b.
BURN. — Sic Burnanno videtur
 legi posse ex situ insularum Balea-
 ridum, ut fluvius *Sicanus*, qui et

Pityusæ et inde proferunt sese insulæ,
Balearium ac late insularum dorsa sunt.

Et contra Iberi in usque Pyrenæ jugum

Jus protulere, propter interius mare

Late locati: prima eorum civitas

Idera surgit: litus extendit dehinc

470

475

Sicoris dicitur, intelligatur. Sed mihi Balearidum situs non is esse videtur, ut ex eo fluvius Sicanus colligi possit, qui in Ceretanis non procul a Pyrenæis oritur. Et quom post Gynnesiam Pityusæ, post has demum Balearcs nominentur, adparet, *populum incolarum*, de quibus loquitur Avienus, in ulteriore Hispania potius, quam in regione Sicoris fluvii, locandum esse. Vossius tamen ad Mel. p. 190, Sicanum fluvium non Sicorim, sed Sucronem vult esse, quæ sententia lectionem Burmannianam magis deinde fecerit. Quippe Mela, II, 7, Ebusum, vel Pityusam, quæ hic mox recensetur, e regione promontorii, quod in Sucronensi sinu Ferrariam vocant, esse dicit, adeoque enim demum situm, qui Sicani, vel Suconis fluvii est, notat. *Profluentis* legi voluit Oddius. Sed æque obscurum est, quodnam hic *profluens* dicatur.

470. *Proferunt sese insulæ*. Possis *proferunt*. Schrader ad Descr. Orb. v. 691. Firmari et hoc potest versu ejusdem 702: "Cererique Thasos dilecta profundo Proserit albenti se vertice".

471. *Balearicarum late*: sic antiquæ. *Balearium ac late* Hudsonius recte. Opius, pag. 38, *Balearidum* legit, quod idem est. Oddius tamen sic corrigendum duxit: "Pityusæ et inde proferunt quas se insulæ, Balearium late insularum dorsa sunt".

472. *Et contra. E contra Iberi Is.* Vossius ad Mel. pag. 189, non est Latinum: forte *Quæ contra. Iberis*. — Ego malim vulgatum retinere.

474. *Propter interius mare Late locati*. Loenti Ven. Sciendum est, Poetam huic in descriptione *Oræ* marit. sequi tantum vetustiores Græcos, ut ipse fatetur; illi autem Iberos et Iberiam non pro tota Hispania accipiebant, sed pro parte ejus litorali, quæ a columnis Herculis usque ad Iberum flumen extenditur. Voss. ad Mel. p. 189.

475. *Prima eorum civitas Idera surgit*: sic antiquæ. *Idera* vult Vossius. Iberorum, inquit, duas ad Sucronem receoset urbes poeta, quæ vetustis Græculis notæ fuerint, Hemeroscopium et Ideram. Idera est, quam Deram vocat Stephanus: ἀπὸ τῆς Ἰερπιδᾶς, ἢ ὁ Σικανὸς ποταμός. In innumcris enim vocabulis, in hac præsertim Hispania, modo additur, modo demitur tertia illis vocalis, quod jam sæpe alibi monuimus. Ipse Stephanus alibi Ἰδῆαν vocat ex Theopompo, inserta, ut sæpe, liquida. Ilerda, quemadmodum vulgo legitur, locum hic habere non potest. Nam præterquam quod ea urbs priscis illis Græcis, quos solos sequitur Avienus, fuerit ignota; etiam hoc æquid, quod ea remotissima sit ab ora maritima, et a tractu illo, quem hic describit. Voss. ad Mel. p. 189.

Steriles arenas: Hemeroscopium quoque
 Habitata pridem hic civitas: nunc jam solum
 Vacuum incolarum languido stagno madet.
 Adtollit inde se Sicana civitas,
 Propinquo ab amni sic vocata Ibericis.
 Neque longe ab hujus fluminis divortio
 Præstringit annis Tyrius oppidum Tyrin.

480

476. *Hemeroscopium quoque*, etc. Oppidum est *Denia*, priscis temporibus *Dianæ* sano celeberrimum, a quo *Dianium* vocatum: ad Balearicum mare situm, inter Carthaginem Novam et Sucroneo amnem. Strabo, lib. III, *ἡμεροσκοπίον*, id est, *diurnum speculum* dicit vocari. In extremitate habebat *Dianæ* Ephesiæ templum, frequenti religione cultum, unde et *Artemisium* dictum. — Festus Avienus suo ævo dirutam urbem dicit: « Nonius Hisp. c. 67, pag. 210. Vid. not. ad vs. 241. Nonii sententiam de Hemeroscopio paulum corrigit Petr. de Marca, *Marcae Hisp. II, cap. 5, pag. 117*. Sed hæc persequi jam non licet.

479. *Se Sitana civitas*. Ita Ven. et Pith. forte *Sedetana civitas*. SCRIV. *Sicana* dedit Huds. e Vossii sententia, qui sic: A *Diano* oram legentibus septentrionei versus occurrit urbs *Sicana* et *Sicanus* fluvius apud Festum, qui non potest alius esse a *Suetone*. Fluminis autem *Sicani* meminit Stephanus loco superius adlato. Urbis vero *Sicanæ* alibi facit mentionem. — Qui *Seditana* hic responderunt, eos multum fugit ratio. Quæ est enim illa *Seditana* civitas, quæ dicta sit ab amne *Seditano*? Nostra autem lectio non solo nititur Stephano, sed et antiquissimis Græcis, Thucydide, Philisto apud Dio-

dorum Sic. aliisque, qui *Sicanom* fluvium in Iberia recensent, quique inde *Sicanos* in Siciliam pervenisse contendunt. — Ut vero *Sucro* et *Sicanus* ejusdem fluvii est nomen, ita etiam *Sucro* et *Sicana* eadem est urbs. Meminit *Sucronis* oppidi Strabo et Plinius. Creditur ea esse, quæ vulgo *Sucea* appellatur. Sed omnino est ea, quæ vulgo *Alzira* dicitur. Voss. ad Mel. p. 190. — In eadem sententia est Petrus de Marca. Avienus, inquit, ut est verborum obsoletorum et antiquatorum captator, *Sucronis* civitatis, eique cognominis fluvii, mentionem facit sub nomine *Sitanæ* civitatis, quem admodum et *Valentiæ*, ad *Tyrium* seu *Turium* amnem sitæ, sub nomine *Tyris* oppidi, quod gerebat ante quam illuc colonia deduceretur a Romanis. P. de Marca, lib. II, cap. 7, p. 121.

480. *Ab amni vulg. amne V.*

482. *Annis Tyrius oppidum Tyrin*. Ait Avienus, non longe a divortio *Sucronis* vel *Sicani* fluminis esse amnem *Tyrium*, eumque præstringere oppidum *Tyrin*. Atque hoc quidem verissimum esse arbitratur. *Tyrius* enim vel *Turius* fluvius is est, qui vulgo dicitur *Rio de Carlette*. Intrat vero ille *Sucroneum* non longe ab *Alzira* oppido, de quo mox diximus, ubi divortium facit *Sucro*. Jam vero quod conjecturam no-

At qua recedit ab salo tellus procul,
 Dumosa late terga regio porrigit.
 Bebryces illic, gens agrestis et ferox,
 Pecorum frequentes inter errabant greges.
 Hi lacte semet atque pingui caseo
 Prædure alentes proferebant spiritum
 Vicem ad ferarum: post Caprasiae jugum
 Procedit alte, ac nuda litorum jacent

483

490

stram firmat, est quod hodie quoque oppidulum Tyris, ejus hic meminit Avienus, nomen suum servat, vocaturque *Tyris*, estque quasi in ripa situm ejus fluminis, quem *Rio de Carlete* vocari monuimus. Verum est interim, aliud flumen vicinum dictum fuisse Turin vel Turiam, illud nempe, quod Valentiam præterfluit. Hoc *Guadalayar* vulgo nominatur, etc. Voss. l. c. p. 190.

483. *At qua recedit ab salo tellus procul.* Rutil. Numatian. lib. I, 223: « Alsia prælegitur tellus, Pyrgique recedunt ». OPR. pag. 38. — Non similis et ad illustrandum aptus locus est Rutilii, ab Opatio adlegatus. Rectius hæc compares Nostri, Descr. Orb. vs. 314: « At qua navigerò tellus discedit ab æstu »; vs. 325: « at quantum terrarum interuua recedunt »; v. 370: « Pars quæ cyanæo discedit ab æquore »; item supra Or. Mar. v. 432: « Qua sese ab undis regio dicta subtrahit ».

485. *Bebryces illic* Ven. et Pith. *Bebryces* mutavit Huds. nescio qua auctoritate. *Bebryces* etsi a nonnullis Hispaniæ adtribuuntur et Iberis, certius tamen a Gallico latere Pyrenæi in Narbonensi ponuntur. Unde et alio loco ab Avicuo infra vs. 584 *Bebryces* memorari pu-

tat Cellarius, Orb. Ant. vol. I, p. 221.

486. *Intererrabat* vulgatæ: *intererrabant* inuult Schrad. ad Descript. Orb. v. 513, cui adsentin.

487. *Hic lacte* Ven. melius Pith. et Huds. *Hi*.

488. *Prædure alentes* Ven. Pith. Huds. *Prædura ac lente* V. corruptius. *Prædura* Heins. vel *Prædare*, quod ultimum præfero. BURN. — Ingeniosum hoc, sed minus rei aptum. Non enim præda vel venatus ad eos pertinere videtur, qui frequentes inter errare greges dicuntur. — *Proferebant spiritum*, i. e. vitam ducebant. Sic Perieg. v. 920, de Massagetis: « Bacchi Semper in expertes animam traxere ferinam »; et v. 1244: « neque per compendia diras Producent animas ». — Et vid. Juven. Sat. XV, 93. Ed.

489. *Caprasiae jugum* Ven. et V. *Caprasiae* Pith. et Huds. An forte *Caprasia* legendum, et intelligenda *Caprasia insula*, quam Plinius, III, 5, a Baleari majori XII M. pass. in altum abesse scribit; aut saltem promontorium ejus regionis sic nominavit, quia accolæ multos caprarum greges alebant, illi ipsi forte, quos supra v. 218 descripsit.

490. *Nuda litorum.* Sic vs. 160: « Tenue locorum » dixit. Ed.

Ad usque cassæ Chersonesi terminos.
 Palus per illa Naccararum extenditur ;
 Hoc nomen isti nam paludi mos dedit :
 Stagnique medio parva surgit insula
 Ferax olivi, et hinc Minervæ stat sacra.
 Fuere propter civitates plurimæ:
 Quippe hic Hylactes, Hystra, Sarna, et nobiles
 Tyrichæ stetere: nomen oppido vetus,

495

491. *Cassæ Chersonesi terminos.*
Herronesi Ven. et V. *cassæ* con-
 cit Heins. quemadmodum et v. 589
 legendum. Sed hoc loco *cassæ*
 rectum videtur. Et Chersonesum
 hic dicit, quam supra v. 153,
 Ophiusam Peloponneso similem,
 adeoque peninsulam. Quam quia
 supra memoravit *vacuam glebam*
 esse, quod multa *serpens effugave-*
rit incolas, hinc intelligitur, cur hic
cassam vocaverit. Nam eodem sensu
 in Perieg. v. 72, *sterilis regionis cas-*
sas arenas dixit. Strabo quoque
 lib. III. p. 159, in eadem ora
 maritima Hispaniæ, a Sagunto ver-
 sus Iberum, urbem Chersonesum
 collocat. Latius hæc deduxi olim in
 Antiqq. Balcar. c. I, § 5, p. 18.

492. *Palus per illa Naccararum:*
 sic prisæ edd. nomen ignotum.

493. Veneta ed. hiatum habet:
Hoc nomen isti uam pal — osce-
dit. Quem satis bene expleverunt
 Pith. et Huds. *nam paludi mos de-*
dit: bos dedit V. inepte, cuius scriba
 fortasse in voce *Naccararum* inve-
 niebat *vaccarum*.

495. *Et hinc Minervæ sat sacra.*
 Sic omnes edd. Quamquam vero
 solennis Avieno usus est particulæ
sat vel *satis* adjectivis additæ (vid.
 v. 31 et 457), hoc tamen loco ea
 minus commoda videtur; et ad sensu

digna est emendatio, quam Opit.
 p. 38, cum eoque Heinsius, adse-
 runt, *stat sacra*. Burmannus hoc
 amplius confirmat versibus 513 et
 560. Add. Descript. Orb. v. 1017:
 « stat Corycæ alta, Stat Perge
 propter ». Et sic apud Melam, I, 8,
 14, Vossius legit: « Proximis nullæ
 quidem urbes stant ». Item similli-
 me Noster infra v. 579: « Tres nam-
 que in illo maximæ stant insulæ ».

497. *Quippe hic Hylactes, etc.*
 Indicta aliis Geographis nomina,
 de quorum genuina scriptura dubi-
 tare possis.

498. *Nobiles Tyrichæ stetere.*
 Forsan sic: *Tyrichæ: dedere nomen*
oppido vetus; ni malis *Tarichæ: de-*
dere, etc. Huns.—Sed *stetere* non
 delendum, nec eripiendum Avieno
 est, qui eo verbo semper utitur, ubi
 de urbibus olim deletis loquitur.
 Vid. vs. 439, 447, 513, 527, 560.
 Et *dedere* ad sequentia verba tractum
 alienum sensum inducit. Cæterum
Tyrichæ fortasse ex male
 intellecto, vel indocto scriptore huc
 translata, et per errorem sic scri-
 ptæ pro *Tarichæ*, quæ sunt insulæ
 contra Carthaginis sium, ad oram
 Africæ, apud Mel. II, 7, 45, Strabo-
 nem, XVII, p. 834, et Scylacem.
 Avieno hoc loco sermo est de eo
 tractu litorali Hispaniæ, ubi Car-

Gazæ incolarum maxime memorabiles
 Per orbis oras : namque præter cespitis
 Fecunditatem, qua pecus, qua palmitem,
 Qua dona flavæ Cereris educat soluin,
 Peregrina Ibero subvehuntur flumine.
 Juxta superbum mons Sacer caput exserit.

500

thago Nova. Et qui forte Tarichiam ad Carthaginem Afriæ legerat, hic male referchat ad Carthaginem Hispaniæ. Certe *Tarichæ* sive urbs, sive insula, nomen Græcun a Ταρχία, salinis vel cetariis, habere potnit, quæ Romanis *Salaria*, qualis a Ptolemæo in Oretanis iuter Tagam et Anam, supra Castalonem ponitur, a Plinio, lib. III, cap. 3, in Carthaginiensi conventu.

499. Veneta prima hic scribit *Gaiæ incolarum*. Pithæus inde expressit *Graiæ incolarum*. Hudsonus *Graiū incolarum*. Hinc Oddius refinxit *Graiū incolæ*; atque hi maxime memorabiles. Sed parum vidisse et male usi prisca scriptura videntur editores, qui e primæ edit. voce *Graiæ* Graios effecerunt. Aliud docere poterant verba sequentia. Nam si *Graiū incolæ* maxime memorabiles per orbis oras dicuntur, quid ad rem eam probandam pertinet, quod in sequentibus fecunditas ejus terræ omnigena pariter, ac subvectio peregrinarum mercium laudatur? Ergo scribendum erat duce Veneta « Gazæ incolarum maxime memorabiles ». Nam hæ sunt, quæ partim propriis terræ opibus, partim peregrinis extra adfluentibus et Ibero flumine subvectis, constant. Sed quo minus hac de emendatione dubites, vide sis Aviennum eodem vocabulo Persarum opulentiam exprimere, Descript. Orb. v. 1256:

« Vita opulens genti, gazas quoque terra ministrat Omnibus, et largum populis producit ævum ».

503. *Ibero subvehuntur flumine*. Veneta *subeuntur*, mendose. Navigabilem Iberum et commerciis frequentatum testatur Plinius, III, 3: « Iberus amnis, inquit, navigabili commercio dives, ortus in Cantabris hand procul oppido Juliobrica 450 millia passuum finens, navium per 160 millia passuum a Varia oppido capax ». Hoc commercium per Iberum maxime ad Dertosam urbem, illi adjacentem, pertinuisse docet Petrus de Marca, Marc. Hisp. II, 8: unde in ejus nummis expressa navis cum remis. Ilereaconum regio, ejus Dertosa caput, ea maxime est, cujus opes hoc loco laudat Avienus. Cujus etiam aliæ urbes opulentissimæ prædicantur a scriptoribus, ut Tarræo a Pomp. Mela, lib. II, cap. 6, 40, et Ibero urbs a propinquo flumine adpellata, apud Liv. XXIII, 28, et infra v. 520: « Barcinorum amœna sedes ditium ».

504. *Mons acer caput exserit* Ven. et Pith. *mons Sacer* Hudsonus exhibet probabiliter, quamquam de Saceri promontorio hic non cogitandum, de quo similibus verbis utebatur Noster vs. 322: « Sacrum superbas erigit eantes jugum ». Fortasse hoc loco *mons Jovis* intelligendus, quem describit Mela, et post

Oleumque flumen proxima agrorum secans
 Geminos jugorum vertices interfluit.
 Mox quippe Sellus (nomen hoc monti est vetus)
 Ad usque celsa nubium subducitur.
 Adstabat istum civitas Lebedontia
 Priore sæclo, nunc ager vacuus lare
 Lustra et ferarum sustinet cubilia.

505

510

Post hæc arenæ plurimo tractu jacent,
 Per quas Salauris oppidum quondam stetit,
 In quæis et olim prisca Callipolis fuit,
 Callipolis illa [quæ per altam] mœnium
 Proceritatem et celsa per fastigia
 Subibat auras, quæ laris vasti ambitu

515

Rhodam et Emporias urbes memorat, lib. II, 6, 34: «Tum mons Jovis, cujus partem occidenti adversam eminentia cantium, quæ inter exigua spatia ut gradus subinde consurgunt, Scalas Haonibalis adpellant».

505. *Oleumque flumen*, iodiectum et ignotum aliis. Mela post verba ante prolata parva flumina nominat, *Bætulonem* juxta Jovis moontem, et *Tolobin* sive *Telobin*, ad Barcinonem, ex quorum alterutro nomine fortasse illud corruptum.

506. *Geminos jugorum vertices*, nempe montis Sacri et Sellii, quem statim nominat. Et Sellus hic inter ignotos.

507. *Nomen huic monti voluit Oddius*.

508. *Ad usque celsa nubium subducitur*. Hic versus recurrit infra v. 640.

509. *Adstabat istum*, ut vs. 527: «Hic adstitisse civitatem» rel. et Descript. Orb. v. 376: «Templa Sinopæi Jovis adstant». *Adstabat isthic* posuit Oddius.

513. *Per quas Salauri oppidum* Ven. et Pith. *Salauris* Hudsonos posuit, ne claudicat versus. Ita et Burmaonus legendum censuit.

514. *Prisca Callipolis*. Forsan eadem urbs, quæ aliis Agathopolis. Huds. — Haec Agathopolin, nescio unde habeat Huds.

515. Io prima edit. hic versus iogenti lacuna laborat: *Callipolis ill — mœnium*. *Callipolis illa* V. Opius, p. 38 reponeodum putat: «Callipo... illa, quæ per altam mœoium Proceritatem». Ortelius supplebat: «Callipolis illa nobilis per mœoium Proceritatem». Heinsius: «Callipolis illic adtollebat mœnium». Hudsonus: «Callipolis illustris quæ olim per mœnium», quem peccare contra metrum putat Schr. Præf. ad Emend. p. 32. Mihi placet Opius emendatio. Coof. Deser. Orb. vs. 1025 seq.

516. *Per fastigia* Ven. et Pith. *vestigia* per errorem scripsit Huds.

517. *Quæ laris vasti ambitu*. Opius, p. 39, legi vult *maris vasti*, sed erat. Nam Avienus vult urbem

Latere ex utroque piscium semper ferax
 Stagnum premebat : inde Tarraco oppidum
 Et Barcinonum amœna sedes ditium. 520
 Nam pandit illic tuta portus brachia,
 Uvetque semper dulcibus tellus aquis.
 Post Indigetes asperi se proferunt :
 Gens ista dura, gens ferox venatibus,
 Lustrisque inhærens : tum jugum Celebanticum 525

Callipolin ædificiis suis staguum inclusum ambiisse. Et nsitatum est Avieno larem, singulari adeo numero, domos et tecta urbium, quin totas urbes vocare. Infra vs. 700 : « Stagnum ambit urbem, et uada lambit oppidum Laremque fusa ». Descript. Orb. v. 368 : « Thebæ quæ mœnibus altis Præcinxere larem ». Ibid. v. 495, de Tibri : « Romanosque lares lapsu prælambitalumno »; et vs. 1072 : « Byblos, Sidoniique lares ». Pro vasti ambitu Oddius mavult vasto, quod tamen recipere noli, quia Noster et angusti laris civitatem dicit v. 610.

519. *Stagnum imprimebat* Ven. et Pith. quod vix admitti posse videtur, licet Noster et verbo *incubare* sic usus sit, Deser. Orb. vs. 529 : « Tergestumque dehinc curvi salis incubat oram ». Heinsius tentabat *imminebat*. Sed hoc admissio scribendum auctori erat *piscium feraci stagno imminebat*, quod metrum respuit. Igitur salubrior lectio est, quam dedit Huds. *Stagnum premebat*. Premere dicitur, quæ imminet, instant, incumbunt, urgent. Rutil. I, 315 : « Tenditur in medius Argentarius undas, Ancipitique jugo cærule curva premit ».

520. *Et Barcinonum* vulgatæ. *Barcinonum* volebat Heins. Et sic scri-

bitur in libris et monumentis antiquis. Petrus de Marca, II, 14, 5, Barcinonem hoc loco commendari ait a situs amœnitate, a divitiis, a fontium scaturigiis, et a portu. Paullino in Epistol. ad Ausonium, vs. 131, pariter dicitur « Barcinus amœna ».

521. *Tuta portus brachia*, Barthius, Adv. p. 1549, adnotat *bruchia* esse flexiones et curvaturas portuum. Nos de ejus vocis usu egimus ad Rutil. I, v. 535.

522. *Uvetque semper* est in vulgatis. *Viretque* semper citat Petr. de Marca l. c. fortasse memoria lapsus. Chr. Daumius de caus. am. Ling. Lat. rad. c. 18 : *Uvere* ap. Festum Avienum in Ora mar. v. 522 solum exstat. Apud Sil. Ital. lib. VII, 650, est participium : « Uventi ferrum admovit tepefacta palato »; ut et apud Avien. Arat. v. 1782. *Jugibus aquis* tentabat Heins. pro *dulcibus*, sed vulgata præstat.

523. *Indigetes* Straboni Ἰνδῶνται, populus Hisp. Tarrac. post Laletanos, a Rubricato fl. ad Pyrenæos.

525. *Tum jugum Celebanticum*. Petrus de Marca, Marcæ Hisp. II, 15, 11, hoc jugum Celebanticum de promontorio Lunario intelligendum putat, quod Laletanis tribuit Ptolémæus. Quod quum, inquit, a

In usque salsam dorsa porrigit Thetim.

Hic adstitisse civitatem Cypselam,
Jam faina tantum est: nulla nam vestigia
Prioris urbis asperum servat solum.

Dehiscit illic maximo portus sinu,
Cavunq̄ late cespitem inrepat salum;
Post quæ recumbit litus Indigeticum
Pyrenæ ad usque præminentis verticem.

Post litus illud, quod jacere diximus
Tractu supino, se Malodes exserit

530

535

figura angescens lunæ dictum sit, in nullum alium hujus oræ tractum cadere potest, quam in eum, qui interceptus est a Capite de Tossa, quod vocant, usque ad Caput de Palafrugel. Ibi duobus veluticornibus promontorium subit in altum, recepto in terras modico sinu, quem clarum faciunt hinc portus sancti Felicis Guixaleusis, illinc portus Palamosii, quos partes promontorii prominentes cingunt in modum lunæ curvæ.—Quod autem Ptolemæus promontorium Lunarium tribuit Laletanis, Avienus vero Indigetibus, nullam habet difficultatem, si locorum et situs ratio habeatur. Alterum quippe cornu promontorii, quod Tossa vocatur, pertinet ad Laletanos, alterum vero, nempe Palafrugellum, ad Indigetes. Hæc Petr. Marcianus.

527. *Civitatem Cypselam.* Conjici facile potest, tum ex situ, tum ex vœtum similitudine, Cypselam esse Iecsalim, seu potius ruinis Cypselæ superpositam esse Iecsalim, cui deinde sancti Felicis nomen inditum, quod eo loco passus et in mare dicatur projectus Felix martyr Gerundensis. Unde oppi-

dum, quod ad portus non illandabilis marginem conditum est, hodie, ut ante dixi, vocatur *san Felu de Guixols*. P. Marc. l. c.

528. *Nulla jam vestigia;* sic edidit Huds. Mihi videtur legendum *nam vestigia*: ut in Arateis: «Seu tu Diva Ceres, sic nam tibi flagrat arista»; et 98: «inscia nervi, Inscia nam domini est». Auct. anon. in Misc. Obs. vol. I, p. 388.—Sed supersedere hac adnotatione poterat, quisquis est, vir doctus, quia *nam vestigia* jam clare exhibuerunt Veneta et Pithœanæ edd. et Hudsonus, sine dubio inscius et imprudens, *jam vestigia* scripsit.

530. *Dehiscit illic;* ut in Descript. Orb. vs. 77: «Quatuor infuso late sale terga dehiscunt»; et infra v. 583.

531. *Cavum cespitem* dicit, quem mare intrat: contra Descript. Orb. vs. 680: «Pamphylia cavat æstum aquæ». Ed.

532. *Indigeticum* Pith. et Huds. *indiceticum* V. et Ven.

535. *Se Malodes exserit.* Hoc nomine montem Jovis, cujus ad v. 504 mentionem fecimus, vocare Avienum putat Petr. de Marca, II, 18, 5, p. 174.

Mons, inter undas [*qua*] tument sco[*puli duo*]
 Geminusque ver[*tex celsa nubium petit.*]
 Hos inter autem portus effuse jacet,
 Nullisque flabris æquor est obnoxium :
 Sic omne late, prælocatis rupibus,
 Latus ambiere cautium cacumina,
 Interque saxa immobilis gurgēs latet,
 Quiescit æquor, pelagus inclusum stupet.

540

536. *Mons, inter undas*, etc. Ita distinxi. Autem *Mons inter*, etc. Huds. — Et puto recte distinxisse Hudsonum. In antiqua Veneta sequentibusque hiatus est duobus in versibus: *Mons, inter undas* *tument sco* Geminusque ver** Hæc ego sic supplenda arbitror: *Mons, inter undas qua tument scopuli duo, Geminusque vertex celsa nubium petit.* Petrus de Marca, loco paullo ante citato, hic sermonem esse putat de scopulis, qui contra Emporias siti in mari hodie vocantur *las Medas*. Eminent, inquit, e maris fluctibus III M. P. ab Emporiis duæ horridæ cautes, et tertia his duabus longe minor, in obelisci formam fastigiata, ad quarum latera tuta est fidaque navibus et triremibus statio. — Geminos istos scopulos et tutam, quam præbent navibus, stationem ad radices montis Jovis, quem Malodem vocat, descripsit Festus Avienus his versibus, quos alicubi mutilos esse dolemus *Post litus illud*, etc. Hæc Petr. Marc.

538. *Hos inter aut portus Ven.* et Pith. *Hos inter autem correx*it Huds. *effuse jacet*, i. e. extensus est, ut v. 80: sed habet etiam *jacet* hoc loco significationem tranquillitatis, quemadmodum *jacere* dicuntur æquora, nullis concitata ventis.

Val. Flac. III, 732: «Flamina contiguere, jacet sine fluctibus æquor». Lucan. V, 434: «Æquora lenta jacent: alto torpore ligatæ Pigrius immotis hædere paludibus undæ».

540. *Sic omne late*. Particula *sic* poeta noster uti, et subsequentem sententiam inchoare solet, ubi rationes rei memoratæ adfert. Supra v. 120: «Sic nulla late flahra propellunt ratem, Sic segnis humor, etc.» et Descript. Orb. v. 204: «sic pectus canduit ira Pellicis, et tanto Divam dolor extulit igni». Porro *prælocatis rupibus*, ut Descript. Orb. v. 616: «Aggere præducto» dixit.

542. *Immobilis gurgēs latet*. Hicinus conjecit *jacet*, quod non improbandum, sed hoc modo adfuit v. 538, et *latet* non minus aptum loco, quia gurgēs rupibus inclusus et quasi occultatus describitur. Cæterum similia sunt, quæ Rutilius, I, 245, de Centuncellis prædicat: «Interior medias sinus iuventus in ædes. Instabilem fixis æra nescit aquis».

543. *Pelagus inclusum stupet*, quasi coercitum undique et vinctum rupibus, ut quiescere et consistere debeat. Conf. notata ad Rutil. I, 247. Similiter supra v. 121: Sic segnis humor æquoris pigri stupet; et Descript. Orb. v. 60: «Denique

Stagnum inde Tonon montium in radicibus,
 Tononiæque adtollitur rupis jugum,
 Per quæ sonorus volvit æquor spumeum
 Anystus amnis, et salum fluctu secat.
 Hæc propter undas atque salsa sunt freta:
 At quidquid agri cedit alto a gurgite,
 Ceretes omne, et Acroceretes prius

545

550

quam lento stupeat plaga salsa profundo». Conf. Lucil. *Ætn.* 339.

544. *Stagnum inde Toni Ven.* et Pith. *Tononi* conj. Pith. *Tonon* edit Huds. Petrus de Marca, II, 18, 11, p. 178, *Toni* citat, et talem huius stagni descriptionem tradit: Tichis est fluvius, qui Muga hodie dicitur, Sambuca in veteribus actis, quique indnstia accollarum deductus ex vetere alveo hodie influit in stagnum Rhodæ proximum, et mox in mare se immittit, alveo suo piscibus e mari in stagnum præbens aditum. Etenim hic est stagnum, quod ab oppido proximo Castilionense vulgo vocant, decem milibus passuum in orbem patens, cygnis seu oloribus ibi perpetuam moram facientibus insigne, quibus junci palustris copia ad margines secessum et nidificandi occasionem præbet. Stagnum illud Festus Avienus Tonum vocat: *Stagnum inde Toni montium in radicibus*, etc. Rupes Tononita dicitur mons Rhodensis. Anystus vero amnis est ipse Sambuca, sive Tichis. Hæc Petr. Marcannus.

545. *Tononiæque* Ven. et Pith. *Tononiæque* Hudson. et sic voluit Hein.

547. *Anystus amni* Ven. *Anystus amnis* Pith. et Huds. *Anystus* V. Vid. not. ad v. 544.

548. *Hæc propter undas* vulgate.

Has propter undas V. sed vulgatum rectius.

550. *Ceretes omne et Acroceretes prius* Ven. et Pith. *Ceretes omne et Acroceretes* Huds. Aliis Geographis vocantur Ceretani sive Cerretani. Plinius, lib. III, cap. 3: «Post eos (Laletanos et Indigetes), quo dicitur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani: dein Vascones». Ibidem in Tarraconensi conventu, illorum duo genera facit. *Cerretani*, inquit, *qui Juliani cognominantur, et qui Augustani*. Juliani ab ortu *Julia Libyca* (vel potius *Livia*) quam solam Ptolemæus in suis Cerretanis memoravit. An vero Augustani pariter ab urbe *Augusta* nominantur? Ita censet Hardinius; sed quænam illa fuerit, non exponit. Hæc CELLAR. Orb. Ant. vol. I, p. 153.—Amplius de Ceretanorum situ agit Petrus Marc. lib. I, c. 12. E quo hæc subijciemus ad præsentem locum pertinentia, § V: Festus Avienus a litore Indigetum sive Emporitauorum recedentes in interiora populos vocari ait Ceretes: *At quidquid agri cedit*, etc. Ejus tamen testimonium non adeo urgendum est, quum antiquata gentium nomina usurpare soleat, eaque omittere, quæ tum in usu erant, quum ipse describeret librum suum. Deinde ex Ceretibus istis et Auco-

Habuerè duri : nunc pari sub nomine
Gens est Iberùm. Sordus inde denique
Populus agebat inter avios locos;
Ac pertinentes usque ad interius mare
Inter ferarum lustra duceba[nt diem]

555

ceretibus compactam ait gentem
nam Iberùm, sive Hispanorum :
quorum portionem Ceretanos esse,
quibus nomen generale adhæserit,
si quis velit contendere, vix poterit
illi contrarium suaderi. PETR.
MARC.

552. *Gens est Iberùm; f. Celtiberùm.*
BURN.—*Cordus inde denique.* Sic
Ven. et Pith. *Sordus* correxit Huds.
Hunc populum spectare videntur
verba Melæ, lib. II, cap. 5, 73 :
« Iude est ora Sordonum, et parva
flumina Telis et Ticbis; ubi adcre-
vere, persæva ». Ad hæc Vossius :
Sordonum scripsimus. Sic quoque
habent vetera Plinii exemplaria.
Isti vero Sordones adpellabatur
etiam Sordi. Sic illos vocat Avienus
in Ora mar. qui Ceretibus et Acro-
ceretibus subjungit : *Sordus inde*
denique, etc. Sed et flumen quoque
Sordus dicebatur, quod influebat in
paludem Sordiceu, Σορδικήν, uti te-
statur idem Avienus : *Stagnum hic*
palusque, etc. Huic paludi adsitam
regionem, Sordiceam glebam vo-
cat Avienus. Voss. ad Mel. p. 182.

553. *Populus agebat.* Quinque hi
sequentes versus ad 557 usque, mi-
sere corrupti et depravati, immo
partim luxati et loco suo moti in
vulgatis exstant. Nos eo ordine con-
centuque verborum omnes posui-
mus, prout eos Jo. Schraderus,
Obs. lib. I, p. 81 seq. longe doctis-
sima accuratissimaque castigatione
emendatos et concinnatos dedit.
In singulis quomodo vulgatæ ha-

beant, et quomodo vel Is. Vossius,
vel Jo. Hudsonus corrigere tenta-
verint, adnotabimus, post Schra-
deri castigationes subjungemus.

554. *Ac pertinentes usque ad inter-
ius mare.* Editores hunc versum ob
pluralem *pertinentes* ad *avios locos*
relatum, cum præcedente versu
conjunxerunt, quod quidem sensu
non impedito fit; sic tamen con-
structio, quæ a verbis *Sordus popu-
lus agebat* incipit, et ad vs. 557
producenda est, interjectis tribus
versibus ninium suspenditur, ac
ne sic quidem principium et finis,
*populus agebat et gurgitem ponti pre-
mit* recte conveniant. Rectius emen-
datio Schraderi *Ac pertinentes* cum
sequentibus conjungit, eosque in-
telligit de Sordo populo. *Pertinere*
autem de gentibus frequentatur. In-
scriptio vetus a Plinio servata Hist.
Nat. III, 24, p. 177 : « *Genes Alpinae*
omnes, quæ a mari supero ad in-
ferum pertinebant ». Pomp. Mela,
III, 1, 105 : « *Varduli*, una gens,
hinc ad Pyrenæi jugi promontori-
um pertinentes, claudit Hispanias ».
Sonn.

555. *Inter ferarum lustra.* Hunc
versum in vulgatis præcedit, quem
nunc sequi jussimus, versus *Qua*
piniferto. Et sædam amborum per-
mutationem et trajectionem in vul-
garibus factam, mirum est Vossium
et Hudsonum non animadvertisse.
In prima Ven. et Pith. sic legitur
cum lacuna : *Inter ferarum lustra*
duceba. Vossius ad Mel. p. 182,

Qua piniferto stat Pyrene vertice,
 Et arva late et gurgitem ponti premit.
 In Sordiceni cespitis confinio
 *Quondam Pyrene, civitas ditis laris,

corrigere conatur: « Qua pinifertæ stant Pyrenæ vertices, Inter ferarum lustra ducebat greges », nempe ille *populus Sordus*. Hudsonus autem confidenter edidit: *pinifertæ*, et *Inter ferarum lustra decubantium*. Vellem docuisset, *decubantes* feras eo sensu placuisse bonis latinitatis auctoribus. Equidem *pinifertæ* non improbo, sed nullus dubito, quin lacuna sic explenda sit: *Inter ferarum lustra ducebant diem*. Nam correctio firmatur et probatur vs. 139: « Et fugax gens hæc quidem Diu inter arcta cautium duxit diem ». Cæterum neminem puto fore, cui displiceat illud « *Sordus* inde *populus* agebat, et *pertinentes* usque ad interius mare diem ducebant »; sic enim loquutus est Virgilius, *Æn.* VIII, 146 seq. qui videndus, et Avienus, vs. 282: « cœrti laris inscia gens... erepnat, etc. » vs. 708, « Gens devota choros agitat, gratique sacro Ladunt festa die »; denique versu 1275: « Ergo et Nyseos discit gens rite recessus, Et stata sollicito deducunt orgia ritu ». SCHN. — Eadem emendatio *ducebat diem* placuit Heinsio, et Burmannus præterea versum hujus carminis 665 probandi causa adposuit: « Gens omne nostrum splendidum ducit diem », ubi tamen phrasis ista alium sensum habet.

556. *Qua pinifertæ stant Pyrenæ vertices*. Sic edidit Pith. versu claudicante. Sed *Qua pini fertæ stant* Ven. Emenda *pini fertæ*. Quis sciet illis scilicet: et istud elegantius. BARTH. Adv. p. 1335, et Abl. IV,

13. — *Lege pinifertæ*. A *fertus* enim, quo vocabulo usus quoque est Cicero, est *pinifertus*. Voss. — Idem probat Schrad. et recepit Hudson. Heinsius audacius mutavit: *Qua stant Pyrenæ vertices pinifertæ*. Amplius versum correxuit Schraderus: *Qua piniferto stat Pyrene vertice*, quum propter *premit* sequentis versus, quem huic conjungit, tum quod mons vertice maria premere dicitur, non autem vertices. Quod de Pyrene tradit, ipsa res, et antiqui scriptores firmant, ut P. Melas, II, 6, 1, qui legatur, et Plinius, Hist. Nat. III, 4: « Pyrenæi montes Hispanias Galliasque determinant, promontorii in duo diversa maria projectis ». SCHN. — Recte viri docti lectionem *pinifertæ* defendunt: nam simplex *fertus*, licet rarius, Avieno tamen in usu est. Vid. Descr. Orb. v. 1205. W.

557. *Et arva late et gurgitem ponti premit*. Hoc multi poetæ probant; in his Rutilius, I, 315: « Tenditur in medias mons Argentarius undas, Ancipitique jugo cœrula curva premit ». Seneca, Herc. fur. v. 663, et Phœn. v. 22, et quod præcipuum est, Avienus ipse, Descr. Orb. vs. 1061: « Libanus premit arduus arva »; et v. 222: « cautes tenta premit æquora fronte ». SCHN. — Add. supra v. 519.

558. *In Sordiceni cespitis confinio*. Agri Sordiceni nomine significari pagum Ruscionensem, movet Petr. de Marca, I, 7.

559. *Quondam Pyrenæ latera civitas diti flaris*? sic Ven. corrupto et

Stetisse fertur : hicque Massiliæ incolæ
Negotiorum sæpe versabant vices.
Sed in Pyrenen ab columnis Herculis
Atlanticoque gurgite et confinio
Zephyridis oræ cursus est celeri rati
Septem dierum : post Pyrenæum jugum
Jacent arenæ litoris Cynetici,

566

565

abundante versu. *Pyrenæ Latera civitas ditis laris* Pith. Dele vocem *Latera*, quæ irrepsit ex nota in margine adscripta, ut et Rascionis nomen. PITH. in Emendd. — *Castellum Latera* memorat Mela, II, cap. 5, in Gallia Narbonensi. Ad eum locum Vossius : Mirum, quomodo ejus castelli *Lateræ* nomen irrepsit in Rufi Festi *Oram mar.* idque loco adeo alieno. In *Sordice* enim prope *Pyrenæum* id collocat : *In Sordiceeni cespitis*, etc. Manifeste hoc versu delendum est alterutrum, vel *Pyrene*, vel *Latera*. Sed quum *Latera* longe ab hoc tractu absit, *Pyrenæ* vero civitatis mentionem fecerint antiquissimi Græci, quos plerumque in hoc scripto sequutus est *Avienus*, non dubito, quin altera ejecta, hæc retinenda sit. Voss. ad Mel. p. 180. — Et *Latera* ejecta *Hudsonus* edidit *Quondam Pyrenæ civitas ditis laris* ; sed rectius puto scribeudum *Pyrene*, *civitas ditis laris*. *Schraderus* in schedis, quæ apud me sunt, haud infelicitèr ad hunc versum conjecit *Quondam Illiberi civitas ditis laris*. Quæ civitas est ultra *Pyrenæum* in Gallia, *Eliberi* Melæ, *Illiberi* Plinio, *Straboni* Ἰνδριππίς, quæ urbs antiquitus insignis et dives, postea temporis injuria immuta est. Vid. *Cellar. Orb. Antiq.* vol. I, pag. 222. *Mela*, II, 5, 76 :

« vicus *Eliberi* magnæ quondam urbis, et magnarum opum tenuæ vestigium » : quæ bene conveniunt cum verbis *Avieni*. *Petrus de Marca*, I, cap. 10, insititio illo vocabulo *Latera* non offensus legit : *Quondam Pyrenæ* (ad) *latera civitas*, etc. atque inde docet, civitatem eam divitiis adfluentem, quam hic memoret *Avienus*, fuisse ad *latera* promontorii *Aphrodisii*. Sed falsum fuisse summum virum, non est dubium.

561. *Negotiorum sæpe versabant vices*. Elegans phrasis de commercii mutuis, quorum proprie est *negotari*. Supra vs. 200 : « *Negotiandi cura jugis omnibus* ». Et nota sunt *Horatii* « *Cybiratica* et *Bithyna negotia* », *Epist.* I, 6, 33.

562. *Sed in Pyrenen* Ven. Pith. 1, *Huds.* sed falso Pith. altera *Pyrenem*.

564. *Zephyris oræ* Ven. et Pith. *Zephyritis oræ* legit *Barth.* Adv. p. 1335, quem sequitur *Huds.* sed *Zephyridis* correxit *Heins.* quod malo, propter vs. 238 : « *Zephyridos arcem* ».

566. *Arenæ litoris Cynetici*. Videtur intelligi sinus Gallicus. *Cynetes* et *Cyneticum* promontorium in extremis Hispaniæ ad Oceanum occidentum vidimus ad vs. 201. Nonnulli Geographi hos *Cyuetas*, sicut et *Cempsos* ejusdem tractus, ad fines *Pyrenæis* proximòs traustulisse videntur, qui duo extrema Hispaniæ confundebant.

Easque late sulcat amnis Roschinus.

Hoc Sordicenæ, ut diximus, glebæ solum est.

Stagnum hic palusque quippe diffuse patet,

Et incolæ istam Sordicen cognominant;

570

Præterque vasti gurgitis crepulas aquas

(Nam propter amplum marginis laxæ ambitum,

Ventis tumescit sæpe percellentibus),

Stagno hoc ab ipso Sordus amnis effluit

567. *Sulcat amnis Roschinus*. Ita omnes vulgatæ. *Ruscinus* V. Fluvius ille existinatur, qui aliis Geographis est *Ruscino*. Strabo, lib. IV, p. 126, ubi de Pyrenæi et Gebennæ fluminibus agit: ἐκ μὲν τῆς Πυρήνης, ὅ τε Ρουακίνων, καὶ ὁ Λαυβέρης, πόλιν ἔχων ὁμαίνουσαν ἐκάτερως αὐτῶν, *E Pyrena fluvius Ruscino et Illiberis, uterque urbem habens cognominem*. Urbs tamen Ruscino celebratio amne. Mela, II, 5: «coloniam Ruscino: vicus Eliberri». Plin. III, c. 4: «Ruscino, Latinorum».

569. *Stagnum hic palusque vulgatæ*. *Stagnum hoc paludis* V. quod admitti non potest. Petrus de Marca, lib. I, cap. 6, pag. 26, demonstrat e Pomp. Melæ, Strabonis et Athenæi locis, ab Avieno hic indicari stagnum prope Ruscinonem, sive campum, uti Mela, II, 5, describit, minuta arundine gracili-que perviridem, stagno subeunte suspensum, et miraculo piscinum fossilium memorabilem, quod indigenæ vocant stagnum Leucatæ et Salsurarum. De piscatione istius stagni luculente Strabo, lib. IV, p. 182: Ruscinoni, inquit, stagnum est proximum, et locus aquosus plenus salinarum. Is etiam fossiles habet mugiles. Uhi enim duos aut tres pedes foderis, immisso in aquam limosam tridente, configere

licet piscem justæ magnitudinis. Is alitur limo, sicut anguilla.

570. *Istam Sordicen cognominant*: sic Ven. et Hudson. male *Fordicen* scripsit Pith.

571. *Gurgitis crepulas aquas* omnes vulgatæ. Opitins, p. 39, corrigi vult *creperas*, quod et Oddius censet; *tremulas* vel *patulas* Heins. Sed audiendus Christ. Daumius, de caus. am. Ling. Lat. rad. c. 30, pag. 129: *Crepulus* a *crepando*, legitur apud Avienum, Or. Mar. vs. 571: «Præterque vasti, etc.» Et formatur, ut a *lego legulus*, a *gero gerulus*, a *strido stridulus*. Non tamen probatur clarissimo Germaniæ vati, Opitio, var. lect. cap. 11, pag. 39, ideoque mavult legere *creperas*. Verum quid opus? Ita usus est idem Avienus in Arateis, v. 991: «crepuli succedens stagna profundi». (Grotius hic edidit *creperi*, pag. 106.) Ibid. vs. 325: «Sed crepula ut late vomeret convicia voce». Et ita utrobique legit editio Georgii Vallæ per Victorem Pisanum anno 1488 Venetiis procurata, quam Pitheus maxima ex parte expressit. Utitur eadem voce Sidonius, lib. IV, Epist. 15, et carmine Anacronitico, v. 80, inserto epistolæ 13 libri IX. Hæc DAUM.—Si quid mutandum, posset et legi *trepidas* vel *tumidas*. Ed.

573. *Sæpe cellentibus* vitiose ha-

Ru . . . effluentis ostiis

575

Sinuatur alto, et propria per dispendia
Cespes cavatur, repit unda longior,
Molesque multa gurgitis distenditur.
Treis namque in illo maximæ stant insulæ,
Saxisque duris pelagus interfunditur.

580

Nec longe ab isto cespitis rupti sinus
Alter dehiscit, insulasque quatuor
(At priscus usus dixit has omnes triplas)

het Ven. *sæpe* * *calentibus* V. *sæpe percellentibus* Pith. et Huds.

575. Prima editio cum lacuna hic repræsentat *Ru . . . effluentis ostiis*, et post eam lineam duorum versuum spatium reliquit, quod implere nemini facile in promptu erit. Mihi residua syllaba *Ru* indicare videtur, hic mentionem factam esse lacus *Rubresii*, vel, ut Plinius vocat, *Rubrensis*, quem his in regionibus memorant Geographi. Pomp. Mela, lib. II, cap. 5 : « Lacus accipit enim (Atacem fluvium) Rubresus nomine, spatiosus admodum, sed, qua mare admittit, tenuis aditus ». Hodie *Stagnum Rubinæ* vocant, ut adnotat Vossius.

576. *Propria per dispendia Cespes cavatur*, h. e. per circumflexus et amplexus sinuum. Sic in Descript. Orb. vs. 687 : « Multus ubi exesæ sinns est telluris ab alto, Ac latus omne soli procul in dispendia cedit Litoris ». — *Dispendia* contrarium est *compensum*. Nam viæ ambitus et flexus, eam dispendiosam faciunt. Videtur hæc vox proprie a *dispendendo* derivata. Lucan. VIII, 1 : « Jam super Herculeas fauces, nemorosaque Tempe, Hæmonis deserta petens dispendia silvæ ». Ed.

577. *Eripit unda longior* scribit prima Ven. cum eaque Pith. *serpit unda largior* edidit Huds. *repat* vult Schrad. in sched. *erepat* Heins. sed, *erepat* quia versus non patitur, dubitari potest, *repat* an *serpit* scribendum sit. Utrumque Avieno usitatum est. Descrip. Orb. v. 141 : « Alta petunt, raucos penitus repentina fluctu ». Ibid. v. 157 : « Inque Notum late vada ponti cæcula serpunt ». Præferam tamen *repat*, quia hoc minus ab ita prima scriptura. *Largior* errore, an consulto scripserit Hudsonus, ignoro. Ego *longior* primæ edit. tenendum esse arbitror, quia hoc convenit cum sequente *distenditur*. Conf. etiam v. 531.

578. *Multa gurgitis*. Heinsius placuit *gurgiti*.

581. *Cespitis rupti sinus*: forte melius sit *sinu*. Ad *dehiscit* conferatur vs. 530.

583. *Has omnis piplas* scribit Ven. *Piplas*, quasi hoc nomen sit, Pith. *omnes* volebat Heins. *has omnis triplas* emendavit Huds. Tot numero insulas hoc in sinu non agnoscunt veteres Geographi. Neque enim Stœchades possunt intelligi. Unam *Blaseonem* inter Pyrenæam et Rhodanum memorant, cujus

Ambit profundo: gens Elesycum prius
 Loca hæc tenebat, atque Narbo civitas
 Erat ferocis maximum regni caput.
 Hic salsum in æquor amnis Attagus ruit:

585

deinceps fit mentio vs. 599. Juvat tamen audire ad hunc locum Petrum Marcannm, lib. I, 8, 8, p. 38: Circa Narbonem sunt aliquot insulae, velut insula Licci seu Lecci, hodie *Lec*, quæ mari tunditur, ex alio latere stagnis cincta. — Est præterea illic insula Gruissani præcincta stagno, cujus ostia in mare irrunt, faciuntque, quam Græci vocant, Stomalimnam. — Succedit tertia iusula Cauchenæ mari et stagno inclusa, quam objectu parvæ molis, coercendæ aquæ Atacis causa constructæ, peninsulam effecere Narbonenses. Has omnes insulas olim vocatas fuisse Piplas, auctor est Festus Avienus his versibus, quibus comprehendit etiam Leucatam mari et stagno cinctam, ut numerum impleat quatuor insularum. Hæc Petr. Marc.

584. *Gens Elesycum prius*: sic Ven. et Pith. Huds. gentem obsoleti nominis esse scribit Petrus Marc. I, 7, 6. Hudsonus conjicit: An *Tholosatum*? Sed hoc nomen pristinum vix esse potuit. Verum Cellarius, lib. II, cap. 2, p. 221, citat *Gensque Bebrycum prius*, nulla emendationis facta mentione, quasi sic in libris repererit. Probabilem tamen lectionem hanc esse docent loca ab eo adducta. Tzetzes Lycophronis scholiastes ad vers. 1305: *ἑταροὶ Βίβρυκας ἔθνος Γαλατῶν, εἰ καλεῖσθαι Ναρβωννάσιοι*, *Alii Bebryces* (diversi ab Asiaticis in Mysia) *populus Gallo- rum sunt, qui Narbonenses vocantur*.

585. *Atque Naro civitas* habet

Ven. et Pith. Recte reposuit Hudsonus *Narbo*, quæ urbs caput est Galliæ Narbonensis.

586. *Ferocis maximum regni caput*. Respicit haud dubie antiquum et fabulosum Bebrycum populi regnum, cujus regis filia Pyrene ab Hercule vitata, et quum patrem, hominem sævissimum, partum enixa, fugeret, a feris in saltu Pyrenæo lacerata, huic monti nomen dedisse fingitur. Quippe sævam *Bebryciam aulam* memorant Veteres, et in sinibus Galliæ ultra Pyrenæos montes collocant. Vid. Sil. Ital. lib. III, v. 442. Ab antiqua ferociæ bellicosæ fama verins fortasse Narboni Martio nomen adhæsit, quam a militari colonia eo deducta. Ausonius etiam Narbonis quasi regnum describit, ejusque fines omnes designat, de Clar. Urb. carm. XII: «Nec tu, Martie Narbo, silebere: nomine cujus Fusa per immensum quondam Provincia regnum Obtinuit multos dominandi jure colonos».

587. *In æquor amnis Attagus ruit*. Sine dubio hic amnis Attagus est *Atax* ab aliis vocatus, hodie *l'Aude*, quem Mela, II, 5, dicit ex Pyrenæo monte digressum, Narbonem attingere, ibique navigabilem esse. Atacem etiam hoc Avieni loco intelligit Petrus Marc. p. 30, et Cellar. II, 2, p. 174. Avienus nomen per G. efferens, fortasse sequutus est Ptolemæum, qui Ἀταγὸς ποταμοῦ ἐκβολὰς dicit. Lucanus *mitem* vocat lib. I, 403: «Mitis Atax Latias gau-

Heliceque rursus hic palus juxta : dehinc
Besaram stetisse fama casca tradidit.
At nuncce Ledus, nunc et Orobis flumina
Vacuos per agros et ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priscæ meant.
Nec longe ab istis Thyrius alto evolvitur
. . Cinorus agmen . . .

590

det non ferre carinas ». A fluvio Atace Varroni Atacino nomen inditum esse scribit Porphyrius ad Horat. Serm. I, 10, 46.

588. *Hic palus juxta* Ven. et Pith. *juxta* V. quomodo edidit Huds. Forte *hanc palus instat*, ingeniose conjecit Heins. et ad hoc firmandum Bornmannus advocat Descript. Orb. v. 83a : « sinus istam Persicus instat ». Sed ibi *intrat* legendum esse ostendimus ad eum vers.

589. *Besarum stetisse*. Sic Ven. et Pith. *Besarum* edidit Huds. *fama casca tradidit* omnes vulgatæ. Vocabulum *cassum* revera frequenter apud hunc poetam invenitur, sed alio sensu, ut *cassum vulgus* pro ignobili, sine nomine. Descript. Orb. v. 72 : « Aret humus, cassæque solo torrentur arenæ », pro *frugum inopes*, et alibi pro *irritus*. *Cassa*, ut brevi dicam, erat vox satis librariis cognita, ita ut suspiciam Poetam scripsisse *Besarum stetisse casca fama tradidit*, id est, *fama anus*. Sic Auct. anonymus in Obs. Misc. vol. I, p. 388. — Sed editor A. addit : Ita in ora codicis sui Scriverius et N. Heinsius emendaverunt, qui et v. 491 legebant : « Ad usque cascæ Chersonesi terminos ». Ortelius distinguebat : « Helicæque rursus hic palus : juxta dehinc Besaram, etc. » Hactenus A. Jam dudum Opitius, pag. 39, correxit *casca*, verissime ;

sed in vs. 491 frustra sic corrigi, notavimus ad eum vers.

590. *At nunc Heledus, nunc et Orobus flumina*. Sic Ven. et Pith. *Orbus* V. Rectius *At nuncce Ledus, nunc et Orobis flumina* dedit Hudsonus ex mente Vossii, ad Mel. p. 179. *Ledum flumen* memoratur a Mela, II, 5. *Ledus* a Sid. Apoll. Paneg. in Major. v. 208, et Theodulfo Aurel. Paræn. ad Jud. v. 105. Respondet nomini haud procul a Montepessulano decurrens *le Lès*, sive *le Les*. *Orobis* fl. Melæ I. c. *secundum Bæterras fluit*, Ptolemæo *Orobis* est. Plinius nec *Ledum*, nec *Orobim* habet. Hic hodie vocatur *Orb*.

593. *Thyrius* amnis qui fuerit, non disquisitum a doctis est, certe longe alius a Tyrio, qui vs. 482 occurrit. Fortasse *Arauris*, vel *Liria*, Plinio, III, 4, memorata flumina, sub bujus, vel *Cinori*, qui sequitur, nomine quærenda. *Arauris* etiam a Mela descriptus, II, 5, *ex Gebennis demissus juxta Agatham fluit* : hodie Gallis *Airau* vel *Erhau*. (Wernsd. credo intelligere l'Hérault. Ed.) *Liria* nomen cæteris incognitum, adhuc mendo laborare putatur.

594. *Cinorus agmen*. Ita verum hunc capite pedibusque truncatum exhibet prima edit. Post eum sequitur vacuum duorum versuum spatium.

Nunquam excitentur fluctuum volumina,
Sternatque semper gurgitem Alcyonæ quies.

Vertex at hujus cautis e regione se
Illi eminenti porrigit, quod Candidum.
Dixi vocari. Blasco propter insula est,

395

595. *Num qua excitent fluctuum volumina*: sic Ven. et Pith. Huds. nus, ut metrum fulciat, e conjectura inserit *se*: *Num qua excitent se fluctuum* et Heinsius conjicit: *Num qua citentur*. Sed hæc emendationes parum convenire ad sensum versus sequentis videntur. Probabilius emendavit Opitius, p. 39: «Nunquam excitentur fluctuum volumina», quem sequor. Quod ad *volumina fluctuum* vid. notata ad Rutilii I, 540.

596. *Alcyonæ quies*, h. e. summa tranquillitas maris, dicta ab avi marina, quæ *alcyon* Græcis, Plauto *alcedo*. Servius ad illud Virgilii, Georg. I, 399, «Dilectæ Thetidi Halcyones», notat: Hæ aves nidos faciunt in mari media hieme, quibus diebus tanta est tranquillitas, ut penitus nihil in mari possit moveri: inde etiam *dies Halcyonii* vocantur. Plauto in Prol. Cas. v. 26, *Alcedonia*, i. e. tempora quieta et placida. Conf. Plin. lib. II, 47. Plautus, Pœn. Act. I, 2, v. 143: «nisi illam mihi tam tranquillam facis, Quam mare est olim, quum ibi alcedo pullos educit suos». Cf. notata ad Licentii carm. vs. 93. Avienus haud dubie hoc loco mutilo sinum aliquem maris aut portum ita inclusum et defensum rupibus descriperat, ut unda nullis commota fluctibus perpetuo staret immobilis. Qualem descripsit supra v. 540. seqq.

597. *Vertex ad hujus* Ven. et Pith.

at hujus correxit Huds. quod et Heinsius voluit.

598. *Illi eminenti vulgatæ*. Schrauderus in schedis conjecit *Ingi eminentis*, quæ sane elegans conjectura; sed vulgatam lectionem defendit, quod sequitur, relativum quod *Candidum dixi vocari*. Nam hoc significat, non novum aliquod jugum vel promontorium nominare auctorem, sed referre se tantum ad illud ante memoratum, quod se dicit *candidum* adpellasse. Sed locus ille, quo hoc dixit, fortasse e versibus est, qui detriti, atque a librario omissi fuerunt. Cæterum ex adellatione *promontorii Candidi* Danvilius de Gallia Narbonensi agens suspicatur significari ab Avieno *Leucata*, quam Mela, lib. II, c. 5, «litoris nomen et Salsulæ fontem» esse dicit, quamque hodie nominant *Cap de la Franqui*.

599. *Blasco propter insula est*. Blasco, hodie *Brescou*, inter Pyrenæum et Rhodannum jacet sub urbe Agatha (nunc *Agde*). Vicinam eam insulam monti Sigio, vel Sitio, qui est *Setius* Nostro, facit Strabo, lib. IV, p. 181. Super hoc loco sic verba facit Petrus Marcanus, lib. I, cap. 10, n. 6: Quod Blascensem insulam in vicinia Setii montis locat Strabo, consentit cum sitn loci, qui nobis hodie rupem *Brescou* dictam 2 mill. pass. a Setio, et totidem millibus ab urbe Agatha exhibet. Ea in rupe sive scopulo castrum est munitum cum presidio

Teretique forma cespes editur salo.
 In continenti et inter adsurgentium
 Capita jugorum, rursus arenosi soli
 Terga explicantur; seque fundunt litora
 Orba incolarum. Setius inde mons tumet
 Procerus arcem et pinifer: Setii jugum
 Radice fusa in usque Taphrum pertinet:

600

605

militum, etc. Festus Avienus eleganter et vere Blasconem, Setium montem, et stagnum Tauri jam tum ea tempestate sic dictum descripsit his verbis: *Blasco propter insula est*, etc.

604. *Setius inde mons tumet*. Sic Ven. et Pith. et in sequenti *Fecyi jugum*. Hudsonus ntrumque *Setius* et *Setii* secundum alios Geographos, et ex emendatione Vossii scripsit. *Setii* etiam V. habet. Ptolemæus *Segium* montem, sive *Setium* vocasse videtur, Strabo *Sigium*, contra insulam Blasconem. *Mesum*, quam Mela vocat *collem ineinetum mari pæne undique*; ac, nisi quod angusto aggere continenti adneetur, *insulam*, lib. II, cap. 5, p. 47, pro monte *Setio* habet Barbarus ad eum locum Melæ, et Is. Vossius, qui ita commentatur: *Mesina* vel *Mensua* collis is est, qui vulgo *Sette*, olim *Setius* vel *Segius* mons adpellabatur, nempe tota illa peninsula, quæ Volcarum litori usque Agatham et Blasconem insulam prætenditur. *Setium* vero promontorium est id, quod hodie *Cap d'Agde* dicitur, præjacente Blascone insula, vulgo *Breseau* dicta. Apud Strabonem male *Σήιον* pro *Σήιον* legitur. In manu exaratis Ptolemæi exemplaribus similiter *Σήιον* scribitur, non *Σήιον*. Meminit et Avienus in *Ora Marit.* qui postquam

Blasconem insulam recensuit, mox subdit *Setium* montem. — Hodie *Sette* (*Cette*) non totam peninsulam, sed collem tantum, nisi fallor, unicum, eumque arce munitum, adpellant. Hæc Voss. ad Mel. p. 180.

605. *Procerus arcem, et pinifer Fecyi jugum*, etc. Sic Ven. et Pith. item Hods. qui tantum *Setii* restituit. Sed Schraderus in sch. distinguendum recte monuit *Procerus arcem et pinifer. Setii jugum*, etc. *arcem* vero interpretatur *cæcumen*, et græcismum agnoscit. Pariter distinguit Burmannus, qui simul adlegat not. ad Lotich. lib. II, Eleg. 6, 20. Sed subjiciamus Petri Marcani adnotationem: Hunc montem ait Avienus fuisse procerum arcem et piniferum. Antiquæ illius arcis exstant etiamnum rudera, super quibus ante centum plus minus annos constructum fuit castrum, quod hodie ruinatum est. Piniferum fuisse certum est usque ad annum 1622, quo milites stationarii, in eo castro collocati ab Henrico Monmorancii Ducum ultimo, omnes arbores piniferas exciderunt. PETR. MARC. I, 10, 6, p. 47.

606. *Radice fusa*, i. e. producta vel extensa, ut paullo ante: « seque fundunt litora ». Ad eundem fere modum Noster de Tanro monte, Descr. Orb. v. 844: « Nunc directa solo tentus vestigia figit ». — *Inus-*

Taphron paludem namque gentici vocant
 Rhodani propinquam flumini : hujus alveo
 Ibera tellus atque Ligyes asperi
 Intersecantur: hic sat angusti laris
 Tenuisque censu civitas Polygium est.
 Tum Mansa vicus, oppidumque Naustalo,

610

que *Taurum* pertinet, et v. seq. *Taurum* paludem scribunt Ven. et Pith. sed pro *inusque* Oddio placuit *ad usque*, perperam. Nam *in usque* Avienus ponere solet, ubi progressum in aliquem locum, aera, lacum, fretum, notare vult, ut hic; vid. vs. 526, 641 : *ad usque*, ubi terminus indicandus; vid. v. 437, 469, 491, 533. Pro *Taurum* ambobus in locis Hudsonus *Taphron* et *Taphron* edidit, ex emendatione Vossii ad Mel. p. 180, quod etiam professus est Schraderus in comment. Mspt. ad Descr. Orb. v. 614. Sed ubinam, et quam auctoritate, Τάπρον hæc palus nominetur, neuter docuit, et Petrus de Marca, I, 10, p. 47, vulgatam lectionem *Taurum* non modo retinet, sed et confirmare prodito ejus stagni hodierno nomine videtur. Ejus autem, inquit (montis Setii, qui hodie vulgo dicitur *Cap de Sette*), licet humilioris, frontem et latera mare cingit, relicto omni genere variegatorum conchyliorum; altera vero ex parte adlabitur stagno, quod vulgo dicitur *de Tan*, quod quidem salsarum aquarum profunditate et piscium delicatorum copia refert vicem æquoris, etc. Hæc Petr. Marc. — Taphron quidem nominari potuisse stagnum vel fretum, quod instar fossæ esset, fateor, siquidem idem nomen freto est inter Sardiniam et Corsicam, apud Plin. III, 6, 13; sed tamen,

qui *Taurum* vel *Tauron* scripsit librarius, non aliud vocabulum expressit, quia literæ Υ et Φ, in nominibus propria præsertim, admodum frequens est permutatio.

608. *Orani propinquam flumini* scribunt Ven. et Pith. Paris. *Oram propinquam* Pith. Lugd. Valensius in Notitia Galliæ legit *Ori propinquam fluminis*; et intelligit de ore *Ledi* fluminis. Huds. — Sed *Rhodani propinquam* emendavit Voss. ad Mel. p. 180, quod edidit Huds.

609. *Hibera tellus adque Ligyes asperi*: sic Ven. *atque Ligyes* Pith. *atque Ligures* edidit Hudson. nulla causa. Nam *Ligyes* *Ligures*, et Αἰγύς *Ligurum* regio Græciæ sunt, quos exscribit Avienus.

610. *Intersecantur*. Rhodanus *Ligarum* verus terminus fuit, quamvis horum nomen olim usque ad Iberum flumen et ultra extensum fuit, qui tamen posterioriora Ἰβηρίας καὶ Αἰγύς μὴ ἔδωκε sunt nominati. — *Sat angusti laris* civitas, id est, exiguum ædificiis apertum occupans. *Larem* pro totius urbis ædificiis ponere solet. Vid. vs. 517, ubi *larem vastum* adpellat.

611. *Tenuisque censu* vulgatæ. *Tennique* V. quod fere præferendum.

612. *Oppidumque Naustalo* ignotum nomen aliis. Sed possis suspicari, Avienum eo nomine indicare *Forum Julii* ad flumen Argenteum,

Et urbs . . . hæsiæ gen sale

Ejusque in æquor Classius amnis influit.

At Cimenice regio descendit procul

615

Salso ab fluento, fusa multo cespite,

Et opaca silvis: nominis porro auctor est

quam coloniam Plinius in Narbonensis descriptione ait *Classicam* appellari, et Strabo, pag. 127, *ναύστατον*, *navale* Cæsaris Augusti. Quod cognomen non demum a classe Cæsaris accepisse, sed antiquitus habuisse videtur, quod ibi naves commode et frequenter adpellerent, et deinceps statio navium Cæsarij opportuna esset. Antiquum vero et Græcum nomen *Naustalon*, credibile est, in Latinum *Classica* transisse. Fortasse rectius apud Avienum legitur *Ναυτολόα*.

613. *Et urbs . . .* Sic lacunosum versum exhibet prima Ven. neque aliæ editiones integriorem reddere potuerunt. In residuis literis vel vocibus adparent vestigia nominum propriorum, quæ quia notitiam fugiebant librarij, et difficilius legebantur, has lacunas pepererunt. Et post eam versum trium linearum spatium vacuum est.

614. *Classius amnis.* Heinsius legit *Clasius*, quod fere metro convenientius. Et hic indictus Geographus amnis forte recentius aliud nomen accepit, *Dracus* aut *Druentia* (*la Durance*), qui in Rhodanum influit.

615. *Cimenice regio.* Et hujus nomen alibi non reperitur, et profectum illud a monte *celso* ejus nominis, mox indicat vs. 618. Quod recordari me facit montis et lacus *Cimini* in Etruria Italiæ, a quo saltus *Ciminius* et *Ciminiam* regionem vocare solent scriptores. Vid. Cel-

lar. Orb. Ant. lib. II, cap. 9, p. 725. Soleut autem haud raro ea loca, in quæ colonie Romanæ deductæ sunt, nomina accipere ab Italicis, e quibus conscriptæ legiones eo devecrant. Hiuc mihi nomen montis *Cimeni* et *Cimenicæ* regionis in Gallia explico. Schraderus in schedis coniecit *Cemmenice* a monte *Cemmenio*, quem ipsum tamen ubi repererit, nescio. Sed Plinius, III, c. 5, traus Varum amnem, finem Italiæ, in Vedianis, Ligurum populo, opipidum *Cemmelion* collocat, Ptolemæo *Cemeneleon*, nunc *Cimiez*, prope Nicæam. Hæc nomina certe antiquo illi Avieni *Cimenice* valde sunt adfinia. — *Descendit procul* vulgatæ: et sic V. *descendit* Ven. alij *discedit*. ORTEL. — Et sic coniecit Schrad. in sch. nec mihi dubium est, scribendum esse *discedit*. Innuvit ipsa Veueta, quæ *descendit* habet, et frequens hujus verbi usus Avieno in pari sententia est. Descr. Orb. v. 314: « At qua navigero tellus discedit ab æstu »; ibid. vs. 370: « Pars quæ cyaneo discedit ab æquore »; et supra vs. 549: « At quidquid agri cedit alto a gurgite ». Vid. not. ad vs. 483.

616. *Salso adfluente* Ven. ac fluento V. ab fluento scripsit Pith. et Huds. quæ indubitata lectio. *Salsum fluentum* vocat mare, ut supra v. 239.

617. *Et a prisca silvis* corrupte Ven. Pronum erat reponere *Et*

Mons dorsa celsus : cujus imos aggeres
Stringit fluento Rhodanus, atque scrupream
Molem imminentis intererrat æquore.

610

Ligures ad undam semet Interni maris,
Setiena ab arce et rupe saxosi jugi,
Procul extulere. Sed quasi exposcit locus,
Rhodani ut fluentum plenius tibi edisseram.
Styli immorantis patere tractatum, Probe:
Quippe amnis ortum, gurgitis lapsum vagi,
Quas iste gentes lambat unda fluminis,
Quantoque manet incolis compendio,
Et ostiorum fabimur divortia.

615

aprica, quomodo corrigunt Opitius, pag. 39, Pithæus in Emend. Ortel. Heins. et Schraderus in sch. Sed *aprica* minus convenire silvis videtur. Hinc Schraderus etiam *opaca* voluit, et Oddius *aprica cultis*. Ego fere probaverim *opaca silvis*, quia sic supra v. 309; sed magis tamen respondere literis primæ scripturæ videtur *operta silvis*, quomodo Ovid. Met. V, 612, «opertos arbore montes» dixit.—*Nominis porro auctor, omisso est*, Ven. quod reposuit Pith. cum sequentibus, item Heins. Vid. not. Schrad. ad Perieg. v. 875.

618. *Mons dorsa celsus*, si Cimenicæ regioni nomen dedit, forte *Cimenus* vocatus est.

619. *Stringit fluento* Pith. et Huds. *fluendo* Ven. laud melius. Sic v. 67: «Stringatque nemora ut unda cani gurgitis»; ibidem *scruposum verticem* habet, ut hic *scrupream molem*; v. 482: «Præstringit amnis oppidum».

620. *Imminentis* simpliciter dicit pro imminente monte, ut alibi *eminentem* et *prominentem*. Veneta vitiose *Molle imminentis*.

622. *Setyena* Ven. et Pith. ut v. 604 *Setrys*. Hudsonus dedit *Setyena*, sed scribendum *Setiena*.

623. *Procul extulere semet*, h. e. extenderunt, explicarunt. Alibi *se protulere* usurpavit, ut v. 259; 473, 523: *se porrigunt* v. 302.

624. *Rhodani in fluentum* Ven. *perperam: ubi disseram* vulgatæ: *edisseram* voluit Heins. adprobante Burmanno, quoniam supra v. 71: «Et si quæ in illo marmore insulæ timent, Edisserantur». Sed difficulter adparet, quomodo, ut Avienus affirmat, «locus exposcat, ut Rhodani fluentum plenius edisserantur», nisi hæc causa fuit, quam Avien. in vetustis Geographorum libris reperiebat, quod Rhodani tanta antiquis temporibus fama erat, ut pro limite orbis terrarum cogniti haberetur, qua de re inferius amplius exponemus.

625. *Patere tractatum, Probe*, Pith. et Huds. recte: corruptius cod. V. *pater tracta mi Probe*, et ed. Ven. *pater tractatu improbe*.

627. *Quis iste gentis lambat undas fluminis*: sic Ven.

Nivosum in auras erigunt Alpes jugum
 A solis ortu, et arva Gallici soli
 Intersecantur scrupeo fastigio,
 Et anhela semper flabra tempestatibus.
 Effusus ille, et ore semet exigens
 Hiantis antri, vi truci sulcat sola,
 Aquarum in ortu et fronte prima naviger.

61a

635

631. *Arva Gallici soli* Ven. et Pith. sed dubitandum non est, quin *soli* legendum sit, quomodo V. exhibet et Hudsonus edidit. Oddius hujus versus loco versum 633: «Et anhela semper», ponendum, et sic ordinandum totum locum ceuset: «Nivosum in auras erigunt Alpes jugum, Et anhela semper flabra tempestatibus. A solis ortu at arva, etc.» Omnino versus iste 633 non satis commode cohærere cum cæteris, et difficiliore intellectu esse videtur. Neque tamen, quem Oddius inducere tentat versum ordo, melior vulgato est. Nam ex ejus sententia «Alpes erigunt jugum in auras, et in flabra semper anhela tempestatibus»; qua ratione τρυφερά quædam enascitur. Tolerabilius autem est, si auctor e vulgato ordine scripsit, «scrupeo Alpium fastigio et arva Gallici soli intersecantur, et flabra semper anhela tempestatibus». Tritum poetis est, montium altitudine ventos et nubila secari, superari, transiri; hinc etiam Avienus potuit dicere intersecari flabra tempestatum. Sic Claud. de Cons. Mall. 206: «ut altus Olympi Vertex, qui spatium biemesque relinquit».

634. *Ore semet exigens*. Ovid. Her. II, 114: «exigit Hebrus aquas». HENRIS.—Male edit Madrit. *erigens*. Igitur in Alpibus oriri Rhodanum

prodit Avienus, ut alii Geographi.

635. *Hiantis antri*. Sic Deser. Orb. vs. 423: «tum cæruleum Padus evomit antro Flumen»; et de Danubio v. 437: «cadit Abnobæ hiatu Flumen». Lucil. Ætn. v. 117: «torrentem imo se emergere hiatu». *Vim trucem* tribuit Rhodano exorienti, ut subinde *feros amnes* vocat in Descript. Orb. v. 310, 343. Et Claud. de Cons. Mall. v. 53: «Lentus Arar, Rhodanusque ferox».

636. *Fonte primo naviger*. *Fonte primo* V. quod in *fonte* Schottus mutat. Sed ego putem (vid. infra v. 695) legendum *fonte primo*; nisi *primo* sit adverbium. *Frons fluvii* est caput fluvii: nihil vulgatus. Hæc vir erud. ad collat. cod. Ortel. notavit, forte Scriv. quem etiam hujus observationis auctorem prodit Anou. in Observ. Misc. vol. I, pag. 389. *Fonte primo naviger* habet Venet. *fonte primo* Pithæus, sed ejus secunda *noviget* pro *noviger*, perperam. *Noviges* volebat Oddius, quod improbat Auct. in Obs. Miscell. et contendit, vocabulo *noviger* significari, flumen ipso statim ortu navium patiens esse. Sed Casaubonus ad verba *fonte primo* adscriperat *salutem*. Nec dissileor incredibiliter et temere hoc dici a poeta, quod tamen probabilius fieri potest, si legatur *fonte prima*, nec de fonte ipso cogitetur. Defendi quodam-

At rupis illud erigentis se latus,
 Quod edit amnem, gentici cognominant
 Solis Columnnam; tanto enim fastigio
 In usque celsa nubium subducitur,
 Meridianus sol ut oppositu jugi

640

inodo fronte potest eo, quod fluviis cornua taurinae frontis solent tribui. Vid. Auson. Mosell. v. 471. Et similiter Noster supra v. 288 tria ora Beti fluvio tribuebat; quae non sunt ostia ejus, sed tres alvei, in quos statim a fonte dividitur Bætis. Hinc etiam *frons prima* fluminis non intelligenda de ejus fontibus, qui non possunt esse, nisi admodum exiles, sed de primo et superiore, quem a fontibus facit excursu; quemadmodum Noster de Euphrate, Perieg. vs. 1159: «caput exserit antro, Inque Notum primæ protenditur agmine molis».

637. *Ad rupis illud*: sic omnes edd. Sed dubitari non potest, legendum esse *At rupis illud*. Nempe non *ad latus rupis* esse columnnam Solis scribit auctor, sed ipsum latus rupis dici columnnam. Sic etiam citat Schrad. ad Descript. Orbis, v. 375.

638. *Quod de ditamine gentici*: sic Pith. e Ven. Non abs re suspicor editamen hoc loci portæ relictum; hoc pacto: «Quod de editamine gentici cognominant». *Genticos* eodem significatu et supra dixit: «Taurum paludem namque gentici vocant». BARR. Advers. p. 1335 seq. et Abl. IV, 13. — Barthius corrigit *Quod de editamine*, vel *altitudine*. Vox *gentici* apud Tacitum. *Editamen* vero nusquam, quod sciam, invenitur. Usque dum MSS nobis plus lueis adferant, sine damno legem. «Quod de cacumine gentici

cognominant». Auct. anon. in Obs. Misc. vol. I, p. 389. — *Lege Quod edit amnem*. Et sic Casaub. et Heins. BARR. — Sic etiam citat Schrader. ad Descript. Orb. v. 375. Et nihil verius. Ipsa Venetæ scriptura huic emendationi patrocinatur. Nam revera sic scribit *Quod dedit amne*, et Pithæus vocalis aliter dividendo, auxit mendum, et veram lectionem magis occultavit. Barthii et Observatoris conjecturæ non solum metro vim adferunt, sed et sententiam auctoris pervertunt. — *Cognominat* Ven. ed. reliqui *cognominant*, quod contextus poscit.

639. *Solis columna* superposita lineola Ven. ed. in meo exemplo representat, quod nulla causa Pith. et Huds. in *columnas* mutarunt: et recte *columnam* V. exhibet. Vocant autem *columnam* sive *metam Solis*, quoniam, ut e sequentibus patet, solem ad eam decurrere et circumflecti in alteram plagam orbis terræ credebant.

640. *In usque celsa nubium*. Eundem versum vide v. 508.

641. *Ut positu jugi* præbet ed. Ven. pro quo ad supplendum metrum ut *oppositu* dedit Pith. cum Huds. Ipsa res etiam poscit *oppositu*. Male autem Pith. et Hudsonus distinguunt «subducitur Meridianus sol, ut oppositu jugi Cospicius hand sit». Distinguendum est post *subducitur*. Meridianus sol hoc loco ille est, qui meridianam orbitam vel plagam peragravit, et nunc in se-

Conspicius haud sit, quum relaturus diem
Septemtrionum accesserit confinia.

Scis nam fuisse ejusmodi sententiam

Epicureorum; non eum occasu premi,

Nullos subire gurgites, nunquam oculi,

645

ptemtrionalem transit, non qui
medio die et alto cælo lucet. Vid.
Exc. II ad calc. huj. carminis. Ed.

643. *Relaturus diem.* Solenne poetis
Solem referre, reddere diem. Auctor Octaviæ, initio: «Surgit Titan
Radiante coma, mundoque diem
Reddit fugatum». Et referre usurpavit
Virg. Æn. XI, 183: «Aurora
... almas Extulerat lucem, referrens
opera atque labores». Ed.

643. Veneta sic habet: *Septemtrionum acer serit confinia.* Pithæus et
Hudsonus inde fecerunt *acer serit confinia*: quæ lectio non modo sensui
non officit, sed et elegantia quadam poetica nitere videtur, si forte
poeta hic de Solis equis cogitavit, eosque dicere voluit, ubi ad confinia
Septemtrionum altiora, tamquam obstacula quædam, pervenerint,
impatientia moræ acres et animosos ea ferire unguis, quem
admodum Ovidius, Met. II, 155, de Solis orientis equis ex Oceano
ascendentibus: «hinnitibus auras Flamiferis impleat, pedibusque
repagula pulsant». Sed tamen ejusmodi poeticus sermo hoc loco in-
tempestivus videtur, et primæ edit. scriptura *acer serit* admodum vicina
literis verbi *accesserit* est, idque ipsum tam opportunitum et planum
est, ut poetam vix credibile sit aliter scripsisse. Quin cod. V. hoc
ipsum *accesserit* præfert, idque verbum sæpius adfuit apud Nostrum,
v. 167 et 176. *Septem Trionum* scribi volebat Heins.

645. In prima ed. et Pithæana est *non occasu premi*, deficiente una syllaba metro necessaria. Pithæus insereudum putat *non eum occasu premi*; quod et sensus relatioue ad solem poscit, et Hudsonus expressit. Ob eam rationem minus commodum puto, quod Heinsius voluit, *non ab occasu premi*. Cæterum *occasu premi* h. l. notat solem deorsum ferri ex alto, dum occidit. Etenim Epicurei, qui sphaeram esse mundum negabant, solem statuiebant non secundum vulgarem opinionem in ortu ascendere, descendere occasu, sed orbitam tamquam in plano describere, et circumire terram. Equidem, qui talem solis ambitum circa orbem vel discum terræ, diserte inter sententias Epicuri referret, nullum adhuc locum veteris scriptoris inveni, leguntur tamen aliæ Epicuri, e quibus hoc facile consequatur: qualis hæc ipsa est, quod terram non globi, sed disci vel tympani habere figuram credidit (Lucret. lib. V, v. 538 seqq. Cic. de Nat. Deor. lib. II, cap. 18); et quod, ab experientia et legum naturalium notitia plane imparatus, res omnes secundum visum et adparentiam concipiendas existimavit, quippe qui pronuntiare adeo ausus est, tantillum esse solem, quantus adpareat, ut Cleomedes refert principio libri II; ne nunc alia brevitatis causa persequar.

646. *Nullos subire gurgites*, nempe Oceani, secundum vulgarem opi-

Sed obire mundum, obliqua cæli currere,
 Animare terras, alere lucis pabulo
 Convexa cuncta; et invicem regionibus
 Certis negari candidam Phæbi facem;
 Resistere alto nam jugum cacumine,
 Quod ab occidente quando sese ad extimos
 Septemtriones porrigit, mundi duo
 Latera atque solis dividit meta vias.]
 Meridianam quum secuerit orbitam.

630

nouem. Prima tamen ed. præfert *Nulla subire*, quod dignum erat servari, referendumque ad præcedens *occasa*, ut sensus sit, solem occasu suo neque deorsum ferri, neque etiam condi Oceano. — *Nunquam oculi*, ita scilicet, ut infra horizontem mergatur.

647. *Sed obire mundum*, h. e. circumire et oberrare, quam notionem firmavi ad *Descr. Orb.* v. 1320, et *conf.* v. 127. — *Obliqua cæli currere*, h. e. obliquo vel curvo tramite cursum tenere in cælo: et *cæli* dicit, ut cum cursum significet, qui non terram vel Oceanum subeat, sed supra terram in solo cælo conficiatur. *Conf.* v. 656.

649. *Convexa enneta*, i. e. totum cælum, ut supra v. 232: «*Nebulosa jure his incolis convexa sunt*»; et *Descr. Orb.* v. 1122: «*Convexaque pura tetendit Festa dies*».

650. Prima Ven. et Pith. editio cum lacuna exhibet *Cer* negari candidam*, etc. et in sequenti linea mutilam vocem *Resi** Temere hæc supplevit Hudsonus: «*et invicem regionibus Cerni, et negari candidam Phæbi faciem Residuis*», scil. regionibus. Multo probabilius Optius, pag. 39, rescribit *Certis negari*, idque ipsum eod. V. exhibet,

et Heinsius probat. Sequentis lineæ superstes vocula nullus dubito, quin reliqua sit ex *Resistere*, neque difficile est, quid eo versu scriptum a poeta fuerit, haurioliari. Scribo: *Resistere alto nam jugum cacumine l. fastigio*. Nempe hoc versu dicendum poetæ erat, quæ sit ratio, aut quod impedimentum, cur certis regionibus lumen solis negetur, atque hoc impedimentum esse altum montem jam significavit v. 641: «*sol ut oppositu jangi, etc.*» Et quia post versum illum lacerum, a me resartum, in prima ed. Ven. trium versuum spatium vacuum relinquitur, atque iis versibus haud dubie poeta montis illius modum et situm descripsit amplius, e quo adpareat, cur certis regionibus lumen solis interceptiatur; eos versus mea opera ita componere conatus sum in textu, ut, si non ipsa verba auctoris, certe sententia et connexio cum sequentibus restituta videri possit.

652. *Meridianam quum secuerit orbitam*. Significat eos, qui talem cursum solis statuant, omnem cæli, quem sol obeat, circum dividere in meridianam et septemtrionalem partem; per istum decurrere solem ab ortu ad occasum, et ab occasu per septemtrionem redire ad ortum;

Quum lumen axi Atlantico inclinaverit,
 Ut in supremos ignem Hyperboreos agat,
 Achæmenioque semet ortui ferat,
 Discreta in æthræ flectitur curvo ambitu,
 Metamque transit; quumque nostro obtutui
 Jubar negarit, tetra nox cælo ruit,
 Cæcæque nostra protinus tenebræ tegunt:
 Dies at illos clara tunc illuminat,
 Septemtrione qui superposito rigent:
 Quum rursus umbra noctis Arctos habet,
 Genus omne nostrum splendidum ducit diem.
 Meat annis autem a fonte per Tylangios,

655

660

media vero altitudine montium, quasi meta ab occasu versus septentriones porrecta, fieri, ut sol per alterutram partem transiens in altera umbras et noctem inducat. Amplius hoc exemplis et testimoniis declarat Excursus II.

653. *Quum lumen inclinaverit*, i. e. converterit ad axem Atlant. Supra vs. 202: «Qua sideralis lucis inclinatio est».

655. *Ac Hemoniaco qua Veu. Ac Hæmoniaco qua semet Pith.* Nec constat sensus, nec versus. Huns.—Oddius torquet se in reperiunda huic ulceri medela, atque vix reperit hanc minus aptam filo orationis: «At hac via qua semet ortui ferat, Discreta in æthræ flectitur, etc.» Sed facilis erat correctio adtentio styli Avieni observatori, qui Orientem appellare solet a præcipuis Orientis gentibus Achæmeniis, i. e. Persis et Assyriis. Sic Descr. Orb. vs. 474: «Spectat Achæmeniae lucis jubar»; et vs. 534: «Assyrium suspectant eminus axem». Et panilo correctus hic legit cod. V. *Achæmoniaco*, idemque notavit Schrad. in

sch. Sed tamen vocabulum illud metro non capitur. Igitur legendum *Achæmenioque semet ortui ferat*.

656. *Discreta in æthræ*, h. e. in partem illam cæli septentrionalem, quæ discernitur interjecto montium jugo, vel meta, quam mox nominat.

657. *Metamque transit.* Metam hic vocari extremitatem vel terminum montium altissimorum, qui solem transeuntem occultant, ex locis quorundam geographorum Excursu II prolatis demonstravi. Et *metæ* vocabulum haud dubie petiit a Circo, cujus spinam et metas quodammodo referunt montes continui, qui finguntur orbis duas plagas dividere.

661. *Sextentrione et superpositi* exhibuit V. quod probari vix potest. *Septemtrionis qui superposito Venet.* Sed uterque male. En.

664. *Annis aut fonte Ven. et Pith.* pro quo recte Hudsonus *annis autem*. Idem Pithæus vult in Emend. et Opit. p. 39; vel aucto Heins. Ego legendum puto *Meat annis autem a fonte*.

Per Daliternos, per Chabilcorum sata,
 Cemenicum et agrum (dura sat vocabula,
 Aureinque primam cuncta vulnerantia;
 Sed non silenda tibi met ob studium tuum
 Nostramque curam), pauiditur porro in decem
 Flexus recurso gurgitum, stagnum grave
 Plerique tradunt: inserit semet dehinc
 Vastam in paludem, quam vetus mos Græciæ

663

670

665. *Per Chabilcorum sata* Ven. sata Pith. per Chlachilorum V. Chabilcorum sata Huds.

666. *Temenicum* vulgatæ. *Cemenicum* conjicit Huds. quod probro, et convenire putocum *Cimenica* regione v. 615. Schrad. in sch. notavit a monte *Cemeno* esse.

669. *Nostramque cura* Ven. reliquæ curam.

670. *In decem Flexis recursum* Ven. et Pith. Temere Hudsonus correxit in *decem Passus*, inepta conjectura: nam quantum hoc spatium fluminis vel stagni, quod in decem nec amplius passus pauiditur! Magis audiatur Opitius, var. lect. p. 39, qui erudite emendat in *decem Flexus recurso gurgitum stagnum grave*: et addit locum Frontini de agror. qual. «Flexus, qui secundum locorum naturam curvantur, ut in agris arcifluvis solet». Nolim vero flexus hoc loco de agri quodam modo, quemadmodum Cangius in Gloss. explicat, accipere; sed sententia poetæ hæc est: Rhodanus porro pauiditur, explicat sese, in decem flexus, gurgite toties procurrente et recurrente. Quibus flexibus sæpius iteratis et complicitis plerique tradunt stagni alicujus gravis et lenti speciem effici. Quapropter post *gurgitum* distinguendum arbitror. Hæc cuius opinio convenit, quod Apol-

lonius libro IV, 535 seq. fingit, Argonautas e Rhodano in paludes pervenisse, per Celtarum terram diffusas.

671. *Plerique tradunt*. Male hoc eohæret cum antecedentibus, sed succurrit Opitius l. e. qui scribit: «Pauiditur in decem flexus stagnum grave, ut Plerique tradunt». Sed fere magis placet Heinsii correctio, qui distinguit: «recurso gurgitum: stagnum grave Plerique tradunt», i. e. pro stagno gravi habent. Non videntur verba Avieni intelligenda de Rhodano in stagnum expanso, quum statim sequatur, *inseri in vastam paludem*.—*Inserit semet*, h. e. ita influit, ut misceri paludis undis non videatur. Eodem verbo utitur Noster de Alpheo mare permeante, Descript. Orb. v. 1175: «pelago sic inserit undas, Illæsum optatæ flumen ducens Arethusæ». Heinsius hoc loco *ingerit* voluit legere, sed *ingerit* ex loco adducto facile adseritur.

672. *Vastam in paludem* Pith. et Huds. *Vasta* in habet Ven. Videtur intelligi lacus Lemanus, de quo Mela, lib. II, cap. 5: «Rhodanus non longe ab Istri Rhenique fontibus surgit. Deinde Lemano lacu acceptus tenet impetum, sequæ per medium integer agens, quantus venit, egreditur».

Vocitavit Accion, atque præcipientes aquas
 Stagni per æquor egerit: rursus effluus
 Arctansque sese fluminum ad formam, dehinc
 Atlanticos in gurgites, nostrum in mare
 Et occidentem contuens, evoluitur,
 Patulasque arenas quinque sulcat ostiis.
 Arelatus illic civitas adtollitur,

Conferri cum his meretur Tigris
 amnis transitus per lacum Thospiti-
 um, descriptus a Nostro, Perieg.
 v. 1169 seq.

673. *Quæ præcipientes aquas:* sic
 omnes vulgatæ. Sed improbat hanc
 lectionem, et inter vitia textus Avie-
 ni, metro contraria, et ab editori-
 bus uondum sublata, refert Schra-
 derus, præf. ad lib. Emend. p. 30.
 Legendum putat *atque præcipientes*
aquas. Cui noveram geram.

674. *St. per æquor egerit. Egerere*
de aquis bene dicitur, ut de simili-
bus. Ovid. Met. X, 136: « Jamque
per iumeos egesto sanguine fletus ».
In epigramm. de Læcretia:
« Quum foderet ferro castum Lu-
cretia pectus, Sanguinis et terrens
egereretur, ait », ubi male Scaliger
egrederetur. Ed.

675. *Arctans qua sese fluminum*
ac forma. Sic Ven. et Pith. sed
 facilis correctio fuit Hudsoni, qui
 edidit *Arctansque sese fluminum ad*
formam. Et prius illud *Arctansque*
 jam cod. V. habet, et Pithæus
 Heinsiusque sic rescribere jussit.

676. *Atlanticos in gurgites,* quod
 Rhodanum evolvi ait, plane ex an-
 tiqua et angusta geographia est,
 quæ Rhodanum fere terræ habitati-
 onis finem et Atlantico Oceano proxi-
 mum prodebat. Neque minus, quod
 addit *nostrum in mare,* ex eadem

explicandum. Nam ex Apollonio
 Rhodio videre est, Argonautarum
 tempore existimatum esse Rhoda-
 num tribus brachiis, altero ad Ocea-
 num, altero ad sinum Adriaticum,
 nempe per Eridanum, quocum
 conjunctus est, tertio in Sardoum,
 quod *nostrum mare* Avieno est, de-
 ferri. Vide Excursum nostrum II.
 Jam qui tales nugæ et vetusti orbis
 radi admodum notitia contra veri-
 tatem repetiit Avienus, meo judicio
 ineptissime fecit. Nam quæ absur-
 ditas est, ista æstate Avieni Probo,
 quem institere vult, præcipere,
 Rhodanum in mare Atlanticum præ-
 cipitari?

677. *Et occidentem contuens.* Hein-
 sius scripsit *conruens,* et Hudsonus
 conjicit *confluens,* sed vulgatum
 tneor. Dicit in nostrum mare simul
 et in Occidentem *contueri,* id est,
 spectare, converti; influere in no-
 strum mare, sed versus occidentem.

678. *Quinque sulcat ostiis.* Diodo-
 rum Sic. et Timæum in errore se-
 quitur Avienus, ut ostendit Vale-
 sius in Notitia Galliæ, pag. 476.
 Huns. — Septem ostiis in mare
 egredi prodit Apollonius Rhodius,
 lib. IV, 634.

679. *Arelatus illic.* Ita et Ausonio
 vocari scribit Hudsonus. Sed Aus-
 onii versus hic est, Clar. Urb.
 VII, 1: « Pande, duplex Arelate,
 tuos blanda hospita portus ». Ubi

Theline vocata sub priore sæculo,
Graio incolente. Multa nos Rhodano super
Narrare longo res subegerunt stylo.
At nunquam in illud animus inclinabitur,
Europam ut isto flumine et Libyam adseram

680

valde dubium est, an *Arelate* casu quinto ab *Arelatus* sit accipiendum. Nam *Arelaton*, neutrum et ἀρελῆτον frequenter dicitur a geographis; ab aliis *Arelas* et *Arelatum*. Et Heinsius, Adv. p. 449, dicto loco Ausonii nos legere jubet: «Pande, duplex Arelas, tutos blauda hospita portus». Avienus fortasse solus est, qui *Arelatus* dixerit. Heinsius maluit *Arelates* vel *Arelatis* civitas legere. *Arles* hodie Galli adpellant.

680. *Theline vocata*. Aliis *Mamillaria*, non *Mamiliaria*. Vid. egregie Jo. Is. Pontanus in notis ad Itiner. Gall. Narbon. pag. 68. BURN. — *Mamillariae* nomen, Arelati adtributum, in antiqui lapidis inscriptione, quæ apud Grut. p. 159, n. 8, exstat, reperire sibi visus est Scaliger, Auson. lect. lib. II, c. 30, eoque inducti Ortelius, Merula et Pontanus crediderunt; id nomen Latinum existimantes ejus Græci antiqui, quod Avienus hoc loco prodit, *Theline*. Nempe hoc a græco θηλή *mamilla* esse. Causam ejus adpellationis videri duplicem; fornam urbis, et rerum omnium, annonæ præsertim, singularem ubertatem. Lloydius adeo in Diction. geogr. in subsidium hujus opinionis vocat Ansonium, qui scribat: «Gallula Roma Arelas». Romani enim sonare mamillam, quasi *rumam*, a qua *roma* dicti Romulus et Remus. Sed hæc mera sunt somnia, et inscriptionem veterem, e qua *Mamillaria Arelas* ducitur, male

lectam et intellectam esse ostendit Reinesius, Var. Lect. lib. III, cap. 16, p. 609. Neque *Thelinen* a græco θηλή derivare licet ob syllabarum inordinum.

682. *Res subegerunt*, h. e. materia proposita invitavit, suasit, permovit. Alias verbum *subigere* de causa aliqua necessaria et cogente usurpatur, hic non item. Nam sic etiam supra vs. 366: «Sed si voluntas forte quem subegerit».

684. *Europam ut isto flumine et Libyam*. Stulta sententia eorum, qui Rhodanum faciebant ἔργον Εὐρώπης καὶ Λιβύης. CASAB. — Quis credat, accolæ Rhodani tale quid potuisse credere? Verum illi dicebant terminum Αἰγύπτου, nempe Liguriæ proprie dictæ, esse Rhodanum flumen. Istud vero vocabulum etiam apud antiquissimos Græcos semper fere corrumpebatur in Λιβύς, uti quoque Αἴγυς in Αἰβύς, Αἰγυπτιοὶ in Αἰβυπτιοὶ, Αἰγυπτίους in Αἰβυπτιούς. Quia vero vel Avienus in Philea, vel Phileas in alio auctore legisset, terminum Αἰγύπτου vel Αἰγύων esse Rhodanum fluvium, hinc nata fabella, flumine hoc dirimi Europam et Libyam, ex vitiosa nempe permutatione tertiæ elementis in secundum. Voss. in Mel. pag. 176. — Sed hanc fabellam ex alio errore Ligurum et inscitia geographiæ veteris ævi derivandum esse, neque adeo Αἰγύπτου et Λιβύης voces permutatas videri, demonstravi in Exc. II extr.

Disteterminari; Phileus hoc quamquam vetus

685

Putasse dicat incolas: despectui

Derisuique inscitia hæc sit barbara,

Et compete[nte denotetur nomine.]

Cursus carinæ biduo et binotio est:

Gens hinc Veragri, Bergineque civitas,

690

Salyes atroces, oppidum Mastramelæ

Priscum paludis, terga celsum prominens,

685. *Phileus* omnes edd. habent, et sic scripsisse Avienum, metri lex probat, quamquam vulgare hujus antiquissimi Geographi nomen *Phileus* est, a Nostro etiam usurpatum v. 43. Ejus περίπλους citat Stephanus in Ἀσπρα: librum de Asia Macroh. Saturn. V, 20. Vid. Voss. de Hist. Gr. lib. III, p. 401.

688. Hujus versus in editionibus hæc tantum reliquæ exstant: *Et compete*: nos supplevimus e conjectura: *Et competente denotetur nomine*.

690. *Gens hinc nearchi* Ven. et Pith. Vossius ad Melam, pag. 175, emendavit *Gens hic Veragri*, quem sequutus est Huds. hinc tamen primarum edd. temere in *hic* mutatum videtur. *Veragri* sunt populi Alpini, non procul a fontibus Rhodani, quibus nescio, an postea satis commode Salyes conjungantur, qui ab istis remotiores prope ad oram maritimam et Massiliam colebant. *Bergine* civitas ignota aliis; sed nomen illud restare e fabula et nomine Bergionis, Neptuni filii, videtur, quocum Hercules in campo lapideo, qui his in regionibus est, dimicasse ferebatur. Vid. Mela, lib. II, cap. 5, 24.

691. *Salyes atroces*, quomodo etiam Straboni vocantur, *Salyi* Flo-

ro, *Salvi* in Epitome Livii, *Salluvi* apud Plinium et in vetustis inscriptionibus. Omnem fere regionem maritimam tenebant ab Rhodano ad Lignariam et Italiæ fines, ut scribit Strabo, libri IV princ. *Atroces* hic vocantur, quia bellicosi et vicinis infesti. Florus, lib. III, cap. 2: «Prima trans Alpes arma nostra sensere Salyi, quum de incurionibus eorum fidissima atque amicissima civitas Massilia quereretur».

692. Corruptissimescribunt Ven. et Pith. *oppidum priscum Ramastrabalæ Paludes*. Quæ distracta et turbata rectius constituit Vossius ad Mel. p. 175: «oppidum Mastramelæ Priscum paludis»; quem sequutus est Huds. Plinius, lib. III, cap. 4: «Ultra, fossæ ex Rhodano C. Marii opere et nomine insignes: stagnum Mastramela: oppidum Maritima Avaticorum». Et oppidi et lacus nomen esse Mastramelam docet Stephanus. Eadem itaque est *Mastramela* et *Maritima*. Nunc *Martègue* vocatur oppidulum, et lacus, quem obstruit, *Lac de Martègue*. Voss. ad Mel. p. 175. — Harduius ad Plin. memorat lacum Mastramelam hodie vocari *l'étang de Berre, ou de Martigues*, oppidum Maritimam hodie *Marignano*. *Prominens* hoc verum substantivè accipiendum de

Quod iuolentes Citharistium vocant :
 Massilia et ipsa est; cujus urbis hic situs :
 Pro fonte litus præjacet; tenuis via
 Patet inter undas; latera gurgēs adluit,
 Stagnum ambit urbem, et unda lambit oppidum
 Laremque fusa: civitas pæne insula est :

695

promontorio, quomodo sæpius No-
 ster, ut vs. 94 et 334.

693. *Incolentes Ceylstrium vo-
 eant*: sic Ven. et Pith. sed optime
 emendavit Vossius: *Quod incolentes
 Citharistium vocant*. Alii hoc pro-
 montorium Κηφαριστίον et *Citharistam*
 nominant. Harduino teste ad Plin.
 III, 4, bodie vocatur *Cap Sisiat*, ou
 de Cerchiech. Contra Vossius ad
 Mel. p. 174 ait: Hodie nullum pro-
 montorium hoc nomen servat, sed
 locus aliquis haud procul a mari
Ceireste vocatur. Ipsum vero pro-
 montorium vulgo *Caput Aquilæ*.

694. *Massilia et ipsa est*. Sic lo-
 quitur, eminentem nobilissimæ urbis
 claritatem significans, more Græ-
 corum et Latinorum, qui voce *ipse*
 personam principem et excellentem
 designare solent, quæ de re alihi
 diximus. Nemo vero de Massilien-
 sium urbe, civitate, institutis et fa-
 lis copiosius scripsit, quam Conr.
 Rittershusius, comment. ad Sal-
 vian. de gub. Dei, p. 568 seqq.

695. *Pro fonte litus* offerunt Ven.
 et Pith. sed fronte exhibet V. idem-
 que edidit Huds. recte, ut puto:
 nam pari errore supra v. 636 Ven.
 ed. fonte eum fronte commutavit, et
 b. l. fronte requirit verbum præja-
 cet, requirunt opposita versu se-
 quente latera. Neque adeo admittere
 possum, quod magnus Heins. Adv.
 III, cap. 7, p. 449, legendum præ-
 cipit *Pro ponte*, cujus lectionis hoc

loco nulla adest necessitas. Idem
præjacens adscripserat, nescio qua
 caussa.

697. *Stagnum lambit urbem* Ven.
 et Pith. vitiose. Nullum vero nego-
 tium sit reducere *Stagnum ambit*,
 etc. Sonum autem captavit Avie-
 nus in ejusdem significationis ver-
 bis iteratis. Et mirum Pithæum
 conjectando saltem non tetigisse
 istuc. Ego vero suspicor et aliud
 quid latere. Nimirum stagnum ab
 urbe ambiri dici, quod in ea me-
 dia sit videlicet, mox ipsam urbem
 rursus unda seu flumine. Frivolum
 sane alioquin uno eodemque versu
 stagnum et undam pro eadem re
 dicere. Nec sane tam prodigus ver-
 bornum hic scriptor. Legam itaque:
 "Stagnum ambit urbs, et unda
 lambit oppidum". Videant docti.
 BARTH. Adv. p. 1336. — Non puto
 multos hujus suæ sententiæ sub-
 scriptores nacturum esse Barthium.
 Contextus, puto, ipse docet legen-
 dum esse *ambit urbem*. Sic voluit
 etiam Heinsius, et sic edidit Hud-
 sonus.

698. *Laremque fusa civitas pæne
 insula est*. Ego opinor, verba ultima
 hujus loci (v. 702 *Evicit arte*) hisce
 primis debere consonare; quum
 sermocinetur de urbe, quæ opere
 maundo in speciem ponisulæ
 antiquitus sit redacta. Itaque nec
 a voluntate litterarum longius absce-
 demus reponendo: "Artem sequuta

Sic æquor omne cespiti infudit manus,
 Labos et olim conditorum diligens
 Formam locorum et arva naturalia
 Evicit arte : si qua prisca te juvat

civitas peninsula est ». *Sequi dicitur quod facile sit. Ita naturalem locum ad opificum (forte oppidum scriptum fuit) aptum hac descriptione innuat, qui situ commodo artem humanam sequutus istud oppidum fecit.* BARRIUS, *Advers.* pag. 1336. — Frivola et inanis conjectura Barthii vel eo nomine est, quod falsam distinctionem sequitur, et verba hujus versus una constructione jungit. *Lateque fusa* volebant Heinsius et Oddius, haud dubie per eundem errorem, quod hæc conjungebant cum sequentibus *civitas pæne insula est*. Sed distinguendum est post *fusa*. Neque *larem* movere loco licet, quod solenne est *Avieno larem vel lares* urbibus vel civitatibus jungere. Vid. v. 517 et 559. Ad verba *pæne insula est* conf. Rutil. I, v. 528. *Peninsula est* exstat in V.

699. *Sic æquor omne* scribunt vulgatæ. Ego putem scribendum esse *Sic æquor omni cespiti infudit manus*; idque postulare præcedentia. Τὴν *Sic* eadem vis est, ac τὴν *namque*, vel *scilicet*, ut ego notavi ad versum 540. *Infundit præfert* V. et Ven.

700. *Labos et olim conditorum* : sic Pith. et Hudson. *Laboi et olim* Ven. Opitius emendat *Labos sed olim*, perperam : nam hic adversativa non locum habet, sed copulativa, quia *labos* idem significat, quod præcedens *manus*. Per ὅτιν scribendam esse *Olim ... conditorum* putat Barth. l. c. Pro *diligens* Heinsius voluit

dirigens, quod nescio cur præferre debeam.

702. *Evicit arte* exhibet Venet. *Evicit arte* Pithœi edit. prima, et Huds. quæ lectio recta et elegans, sed Pithœi edit. secunda Lugd. nescio quo facto et qua auctoritate expressit *Fuleit arte*. Quam lectionem considerans Barthius : Quale est τὸ *fuleit*? inquit, suspicor idem mendum, et videtur quidem, ab abbreviaturæ consideratione hinc protrudendum. Lege : *Fefellit arte*, hoc est, manu inducta specie pro naturali effugiavit in istam formam. Non absimilis locus apud Apollinarem Sidoninum : « Interiore loco simulavit Mulciber auro Exstantes late scopulos, atque arte magistra Ingenii cultu naturæ inculta fefellit ». Qui locus unicus est ad Avieni istum, prorsus enim et re et verbis par est. BARTH. Adv. p. 1336. — Emeddo : *Labos sed olim ... Fulsit per artes*. Æquor assiduis fluctibus adluens urbi Massiliæ et campis pæne vim intulit : sed conditorum industria et labore arva tutiora reddita, arteque in meliorem statum perducta fuerant. OPIT. Var. Lect. p. 40. — Sed Opitius sensum hujus loci non recte percepit, et omni emendatione supersedere possumus, qui lectionem primarum editionum sanam et genuinam habeamus, *Evicit arte*, l. c. superavit et perfecit. Pro *superare* usurpavit Noster *evincere*, Descr. Orb. v. 1319 : « gelsas evincunt æqnora ripas », sicut Virgil. Æu. II, 497. — *Si quæ prisca te ju-*

Hæc in novella nominum deducere.

* * * * *

vant : sic omnes edd. sed Heinsius corrigebat *si qua*, et Schraderus, præf. ad Emend. p. 30, plenius : « Si qua prisca te juvat Hæc in novella nominum deducere ». Auctor his verbis indicare videtur, sibi propositum fuisse, ut, quas hactenus gentes, urbes, regiones ex antiquis scriptoribus tradidisset, deinceps ostenderet, quibus novellis nominibus illæ hodie adpellentur. Quod

si perfecit Avienus, sane utiliorem operam Probo suo navavit, quam omni illa obsoletæ et fabulosæ geographiæ, quam hactenus persequutus est, enarratione; atque hoc magis dolendum est, eam partem operis periisse; nam inde plurima lux præcedentibus adfulgeret. Ed.

703. *Novella nominum pro novella*, i. e. recentiora, *nomina*, quæ dictio Nostro familiaris. Ed.

EXCURSUS I

AD AVIENI OR. MARIT. vs. 277-283.

Rex ut superbus, omniumque præpotens,
Quos gens habebat forte iuni Maurusia,
Octaviano principi acceptissimus,
Et literarum semper in studio Juba, etc.

INSIGNE et luculentum elogium, quo Avienus Jubam regem, præ multis aliis ævi veteris memorabilem, et in historia Romana celebratissimum, ornat, non dubito, quin lectores hujus poematis quodammodo invitet, ut, quæ de rege eo poeta prædicat, paullo copiosius sibi enarrari velint. Loquitur autem de Juba secundo, Jubaë primi, Numidiæ regis, filio, regis Hiempsalis nepote, regis Gaudæ pronepote, regis Masinissæ abnepote, quomodo genus ejus recenset antiquum monumentum, Carthagine Nova Hispaniæ inventum, et a Th. Reinesio, *Synt. Inscr. Class. III, n. 70*, item Jac. Sponio, *Misc. erud. antiqu. Sect. IV, p. 145*, propositum, qui integram ejus genealogiam, sive stemma regum Numidiæ adjunxit. Floruit sub Augusto, vixitque ad annum usque decimum Tiberii, sive A. U. 777, siquidem Strabo, qui anno circiter undecimo Tiberii opus suum absolvisse creditur, libro XVII, p. 828, eum nuper vita functum, et successorem habuisse Ptolemæum filium, ex Antonii et Cleopatrate filia natum, tradit; ex Tacito vero, *Annal. IV, 5*, adparet, nono Tiberii anno Jubam adhuc in vivis fuisse. Pater ejus Juba bello civili partes Pompeianas sequutus cum Scipione multas res adversus Cæsarem gessit, sed demum victus, et rebus omnibus desperatis, cum M. Petreio mutuis depugnans vulneribus occubuit. Memorant Hirtius de *Bell. Afric. c. 94*; Appianus, *Bell. Civ. lib. II, c. 100, p. 313* ed. Schw. Dio,

lib. XLIII; Florus, lib. IV, c. 2, 69. Juba filius admodum puer Romam perlatus, et a Cæsare in triumpho ductus est, quam ejus captivitatem fortunatam fuisse, Plutarchus in Cæsare, cap. 55, scribit, quod per eam studiis Romanorum eruditus, ex Barbaro et Numida scriptor evasit, eruditissimis Græcorum accensendus. Et sane omnis fortuna, omniaque decora, quibus postea exsplenduit Juba, ab hac Romana commoratione derivanda sunt. Avienus præcipua recenset, ac primum potentiam ejus et magnitudinem imperii, deinde amicitiam Cæsaris Augusti, denique studium literarum eruditionemque insignem laudat. Tanta ejus regni amplitudo et potentia fuit, ut Avienus merito adfirmet, fuisse *regem superbum et præpotentem omnium*,

Quos gens habebat forte tum Maurusia.

Mauritaniam divisam ante tenuerunt reges Bogudcs, et Bocchus, ille Tingitanam, hic Cæsariensem. His mortuis in utraque successit Juba beneficio Cæsaris Augusti, qui ad paternum regnum ei concessum hæc adjecit, ut memorat Strabo l. c. Et Plinius, lib. V, cap. 1 sub finem adfirmat, *Jubam Ptolemæi patrem primum utrique Mauritanie imperasse*. Ac primum quidem Augustus subacta Ægypto, et Antonio Cleopatraque mortuis, quum horum filiam Cleopatram Selenen Jubæ, qui suam militiam sequutus erat, in matrimonium dedisset, eum simul regno paterno, h. e. Numidia, vel Numidiæ parte, donavit, A. U. 724, ut refert Dio lib. LI. Quinto post anno, U. C. 729, quum confecto bello Cantabrico Tarracone hæreret Augustus, Jubæ partem quamdam Gætuliæ, quod pars ejus major provinciis Romanis adscripta esset, et Bocchi Bogudisque ditiones dedit. Dio, lib. LIII. Imperio quidem, quod certe ad Gætuliam adinet, non semper pacato gavisus est; siquidem Dione, lib. LV, memorante, Gætuli Jubæ regi infesti, et inique simul ferentes, non Romanos sibi præesse, contra eum insurgentes finitima vastarunt, multosque Romanos cum exercitu contra se profectos interfecerunt: denique adeo cre-

verunt viribus, ut propter ipsos subactos Cornelius Cossus triumphalibus honoribus et cognomento Gætulici ornatus fuerit. De cætero Juba, Numidiæ simul et Gætuliæ parte, tum utraque Mauritania potitus, multo latius regnavit in Africa, quam pater. Cui quidem Lucanus, lib. IV, 670, amplissimum imperium tribuit:

..... extremaque mundi
 Signa suum comitata Jubam: non fusior ulli
 Terra fuit domino: qua sunt longissima regna,
 Cardine ab occiduo vicinus Gadibus Atlas
 Terminat: at medio confinis Syrtibus Ammon.

Sed recte hæc improbat, qui Mauritaniam Jubæ majori non paruisse contendit, Norisius ad Genot. Pis. Diss. II, cap. 12, p. 235, et omnia hæc a Lucano falso scripta poetice licentiæ imputat. Mihi etiam errore lapsus Lucanus videtur, qui quum magnum imperium Jubæ junioris et Ptolemæi, suæ ætati proximorum, fuisse sciret, hujus opinionem deceptus etiam Jubæ senioris tantum fuisse putavit. Tot regnis et beneficiis aucto Juba, ultro adparet, quod Avienus ait, *Octaviano principi acceptissimum fuisse*. Cujus favoris vel maximum documentum est, quod eum Cleopatræ, Antonii filiæ, matrimonio junxit, eoque familiæ et cognationi Cæsarum inseruit. Plutarchus significat in vita M. Antonii, c. 88: Κλεοπάτραν μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰεβῆ, τῷ χαριστάτῳ βασιλεῖν, συνήκισεν. *Jubæ acceptissimo sibi regi collocavit*. Erat hæc Cleopatra gemella soror Alexandri, quos Antonius e Cleopatra regina susceptos, hunc quidem cognomento Ἡλίου. Cleopatram Σωλήνην adpellaverat. Plutarch. in Anton. cap. 36. Hinc Selene nominatur Cleopatra a Suetonio, Calig. c. 26. Eam ex Caio Cæsare natam fuisse, falso tradit Suidas in Juba. Per eam Juba in familiam Cæsaris pervenit, siquidem cæteri liberi Antonii, quos e priore uxore Octavia, Augusti sorore, susceperat, eam proxime adtingebant. E liberis Jubæ e Cleopatra Selene natis non alium, præter Ptolemæum, qui ei in regno successit, accepimus, ipsaque Cleopatra mature decessisse videtur, si verum narravit Jo-

sephus, Antiq. Jud. lib. XVII, cap. 15, alteram Jubæ regis uxorem fuisse Glaphyram, Archelai regis Cappadociæ filiam, atque antea nuptam Alexandro, filio Herodis regis, cuique liberos pepererat. Norisius l. c. in dubio relinquit, mortuane Cleopatra Glaphyram duxerit, an pariter cum ea uxorem habuerit. Quod autem Josephus adjicit, Glaphyram mortuo Juba apud patrem in Cappadocia viduam mansisse, donec ab Archelao, fratre Alexandri prioris mariti, denuo in matrimonium peteretur; in eo Norisius plane errare Josephum existimat, quandoquidem Juba A. U. 722, tertio fere et quadragesimo regni anno decesserit, Archelans vero Ethnarcha Judæorum jam A. U. 759 ab Augusto Viennam relegatus niemoretur. Immo accuratius calculos subducendo credo Jubam ultra quinquagesimum annum regnasse. Nam si, ut superius ostendi, A. U. 724, ab Augusto uxore Cleopatra et regno paterno donatus est, atque A. U. 776, nono principatus Tiberii anno adhuc in vivis fuit, plus quinquaginta annis eum regnasse conficitur. Accedit, quod in nummis Jubæ junioris frequentes characteres numerales, ut XXXVI, XXXX, XXXXII, XXXXV, præmissa plerumque littera R, i. e. regni, reperiuntur. Quos characteres licet ignorabiles existimet Sponius l. c. p. 146, Begerus tamen Thes. Brand. tom. I, p. 304, verisimiliter judicat annos regni significari, siquidem iidem numeri in quibusdam nummis Græcis literis exprimuntur, e. g. ΕΤΕΡ ΜΓ. Et quando in nummis istis non nisi majores annorum numeri leguntur, hoc indicio est, Jubam longitudine imperii sui lætatum, id voluisse publicis monumentis ad memoriam prodi. Itaque si Glaphyra nupta fuit Jubæ, et postea reversa ad patrem in Cappadociam, credibile est, divortio potius dimissam esse, quam a mortuo relictam. Cæterum de Ptolemæo, filio et successore Jubæ, hoc tantum notamus, eum a Caio Cæsare Caligula, cui consobrinus erat, evocatum e regno, et propter divitias necatum esse. Suet. in Calig. c. 26 et 35; Dio, lib. LIX. Accedimus ad tertium laudis ab Avieno tributæ momentum:

Et literarum semper in studio Iuba,

quod magno veterum scriptorum consensu et prædicatione celebratur. Plinius, lib. V, cap. 1, *studiorum claritate memorabiliorem fuisse, quam regno*, prædicat. Plutarchus in Sertor. c. 9: πάντων ιστορικώτατον βασιλείων, *regum omnium historicum præstantissimum* vocat. Athenæus, lib. III, p. 83, λέξαν τὸν Μαυρουσίῳ βασιλείᾳ, ἄνδρα πολυμαθέστατον. Et quam vasta variaque hujus regis doctrina fuerit, quantum præsertim historiæ, geographiæ et rerum naturæ studium, multitudo librorum ejus ostendit, qui passim ab antiquis scriptoribus, maxime vero a Plinio et Plutarcho citantur. Unde plurimorum titulos et argumenta recensuit Vossius, de Hist. Græc. lib. II, cap. 4, et Harduinus in Indice Auctorum, qui a Plinio in Historia Natur. adpellantur; tum vero accuratissime de Jubæ regis vita et scriptis egit Sevinus, dissertatione Memoriis sive Commentariis Academiæ Inscriptionum Regiæ Paris. gallice editis inserta, tom. IV, p. 457 seq. In historicis præcipue eminet opus ejus pluribus voluminibus explicatum, *de expeditione Arabica ad Caium Cæsarem*, Augusti filium, a Plinio, lib. VI, 27, et XII, 14, laudatum. Quod opus ille ob magnum in C. Cæsarem studium, adfinitatemque cum eo, quod Cleopatra, Jubæ uxor, amita Liviae, Caii Cæs. uxoris esset, et suscepisse et Caio ipsi dedicasse videtur. Laudari meretur Ῥωμαϊκὴ ἱστορία, sive, ut alias vocatur, Ῥωμαϊκὴ ἀρχαιολογία, cujus librum primum laudat Stephanus in Ἀεριογίνης, et Ὡστία, alium in Ἀρβέκη, secundum librum idem in Νεμαντία. crebro etiam respicere solet Plutarchus in Quæst. Romanis. Adfinis et conjuncti argumenti fuit liber, quem inscripsit ἐμοιότατες, *Similitudines*, ubi comparasse videtur ritus et nomina rerum, quæ Græci et Romani simili, aut diversa significatione usurparunt, uti colligere est ex loco Athenæi, lib. IV, p. 170. Magno usui ipsis Romanis fuerunt ejus *Commentarii de Libya*, συγγράμματα περὶ Λιβύης, ubi memorabilia multa regnorum et regionum Africæ persequutus videtur. Citat eorum librum tertium Plutarchus, Parallel. minor. cap. 23, tomo VII oper. ed. Reisk. pag. 237, ubi de Callirrhoe Lyci filia, Diomedis amore capta et sibi mortem consciscente narravit. Ex iis-

dem libris videntur esse, quæ Plutarch. de solert. anim. tom. X, oper. p. 49, Jubam refert narrasse de elephantorum societate et mutuo auxilio in venatorum insidiis superandis. Citat etiam Athenæus libro III, p. 83, et his libris Jubam narrat scripsisse, malum citri esse, quod apud Libyes vocetur Hesperidum malum, inde Herculem in Græciam transtulisse, aureaque vocata esse ejus arboris mala ob coloris speciem. Ubi quidem Democritus, unus ex disputantibus, auctoritatem Jubæ elevat, eumque valere jubet cum libris suis Libycis, æque ac Hannonis erroribus. Nam et Hannonis περὶ πλοῦς Juba in his libris adtigisse videtur. Multa horum commentariorum Juba dicitur ex libris Punica lingua scriptis hausisse, qui *Punici libri* citantur a Sallustio, Jug. cap. 20; Solino, cap. 34; Ammiano Marcell. XXII, 15, p. 363; et Hiempsalem regem, avum Jubæ, auctorem habere crediti sunt, teste Sallustio. Ad historica denique pertinent duo libri *de rebus Assyriorum*, quos Jubam scripsisse perlubent et a Beroso sumpsisse Tatian. orat. adv. Græc. c. 58, et Clemens Alex. Strom. I, p. 329, ubi ἱστορίαι pro ἱεράαι legendum est. Ab aliarum rerum, præsertim naturalium, amplissima scientia profecti sunt libri *Theatrica historiae* (θεατρικῆς ἱστορίας), quo opere egisse videtur de musica et instrumento omni theatri, tum de fabulis, et historiis, quæ tragædiis argumentum præbere solent. Quartum librum ejus operis adpellat Athenæus, lib. IV, pag. 175, decimum septimum Photius in Bibl. cod. CLXI, pag. 341. Et quæ ejus notitia, quod judicium fuerit de rebus theatralibus, optime probaverit Epigramma ejus, ab Athenæo libro VIII, pag. 343 prolatum, quo Leonteum Argivum, tragædum, et suum olim domesticum, sed avidum obsoniorum et voracem, deridet, quod Hypsipylum male egerat. Equidem optabam, ut celeb. Brunkius illud cura et ingenio suo castigatum Analectis Poet. Græc. intulisset. Nam tanta corruptione et obscuritate laborat, ut Sevinus in Memor. Acad. Inscript. id producere refugerit, et duo Athenæi interpretes, Natalis Comes et Dalechampius, qui diverse simul et perverse exponunt, ipsi non intellexisse

videantur. Quoniam vero hoc unicum Jubæ regis scriptum exstat, nolui equidem id a rerum ejus narratione abesse, et quoad facultas fuit, emendatum et latine conversum adposui, æquo libentique animo auditurus alium, qui melius exponat. Ambigua est sententia epigrammatis, nec satis adparet, Leonteus ipse de se, an Juba de eo loquatur. Natalis Comes illud, Dalechampius hoc sequutus videtur. Ego Jubam loqui existimavi :

Μὴ με Λεοντέος τραγικοῦ καὶ ἀρείφατος ἤχος (1),
 Τεύχων Ὑψιπύλης (2) ἐς κακὸν ἦθος, ἐρεῖ (3).
 Ἄν μὲν γὰρ περ' ἐγὼ Βάκχῳ φίλος, οὐδέ τις ἂν δῆ (4)
 Γῆρυν χρυσωτέροις (5) εὖσασιν ἠγάσαστο (6).
 Νῦν δέ με χυτρώποδες, κέραται, καὶ τίγanea ξερά
 Χέρωσαν (7) φωνῆς, γαστρί χαρίζομενοι.

Ne me amplius Martia vox Leontei tragici (vel tragædus declamans) in theatro videat, qui male adeo Hypsipyles mores effingit. Equidem fui aliquando amicus Bacchi (artificum Dionysiacorum), nec sane quisquam vocem aliquam (tragædi) benignioribus admiratus est auribus. Nunc autem me ollæ, et fictilia, et aridæ sartagine voce ista privaverunt, dum ventri gratificantur. Sed pergendum est ad reliqua Jubæ scripta. Celebratur inprimis volumen, quod Juba edidit de Euphorbia herba. Plinius eam laudat, lib. XXV, cap. 7 : « Invenit et patrum nostrorum ætate rex Juba, quam ad-

(1) Vulgatæ κεναρήφατον ἤχος, quod sensum non habet. Al. τὸν ἀρείφατον ἤχον. Cæterum ἀρείφατος ἤχος ἐρεῖ, pro eo, cujus ἤχος ἀρείφατος est, durius omnino dictum est. Sed simile illud inferius χρυσεβόλοις εὖσασιν.

(2) Vulg. Χρύσων Ὑψιπύλης. Al. Λεύσων. Velim potius Τεύχων ἐς κακὸν, male effingens mores Hypsipyles.

(3) Vulg. ἐς κακὸν ἦθος ἔρα, al. ἦθος.

(4) Sic scribendum putavi propter sequens ἠγάσαστο. Vulg. οὐδέ τινων δῆ. Al. τινός δῆ.

(5) Vulg. χρυσεβόλοις εὖσασιν, quod intelligi potest de auditore multum auri largiente tragædo bene agentī. Al. χρυσεβόροις, quod non intelligo.

(6) Pro ἠγάσαστο tentabam εἰργάσαστο, vel ἠγάγιστο, mutatis aliis : sed destitit.

(7) Vulg. χέρωσαν.

pellavit Euphorbiam medici sui nomine ». Petro Baylio, Dict. v. *Juba*, not. B, Plinius videtur minus accurate loquutus, qui dixerit, herbam a Juba esse inventam, quam nomine sui medici adpellaverit. Credibilis esse putat, quod Plinius alio loco, nempe libro V, cap. 5 sub finem, memorat, inventorem ejus herbæ medicum fuisse, ejusque causa Euphorbiam a Juba nominatam. Quem locum subjungimus, quia etiam virtutes ejus herbæ exponit : « Similia prodidit Juba, Ptolemæi pater, de Atlante : præterque gigni ibi herbam Euphorbiam nomine, ab inventore medico suo adpellatam. Cujus lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate visus, contraque serpentes, et venena omnia, privatim dicato volumine ». Præter Plinium laudarunt id volumen medici, ut adnotat Fabricius, Bibl. Gr. tom. XIII, p. 304; Galenus, lib. IX Pharmacorum κατὰ γένη, cap. 4, et Dioscorides, lib. III, qui inventionem Euphorbiæ Jubæ regi acceptam refert. Parvum librum περὶ ὀπίου de opio, sive papaveris succo, laudat Galenus, tom. II, pag. 297. Librum Jubæ octavum *de pictoribus*, περὶ ζωγράφων, laudat Harpocratio, verbo Παῖδάσιος; *de pictura*, περὶ γραφικῆς, in Πολύγνωτος, cujus operis librum alterum citat Photius in Bibl. cod. 161. Enumeratis Jubæ scriptis adponere etiam possumus adversarium quemdam Jubæ, Didynum Chalcenterum, Grammaticum Alexandrinum, quem eodem cum Juba tempore vixisse, et multa contra eum scripsisse tradit Suidas in λέξ.

Jubam regem ob beneficia in gentem suam post mortem a Mauris inter Deos relatum, et divinis honoribus cultum referunt Christiani scriptores. Minucius Felix, cap. 23 : « Nisi forte post mortem Deos fingitis : et pejerante Proculo Deus Romulus : et Juba Mauris volentibus Deus est ». Lactantius, Div. Inst. I, c. 15, 8 : « Privatim singuli populi gentis aut urbis suæ conditores.... summa veneratione colucrunt, ut Ægyptii Isidem, Mauri Jubam ». Possis hoc præcipue de Juba filio intelligere, cujus lenem et beneficum animum facile credas dignum honore et veneratione civium visum esse. Contra Juba pater crudelitate magis insignis fuit, et

extremo vitæ tempore ita odio habitus et destitutus a suis fuit, ut quum victus ad Thapsum a Cæsare esset, et salutem suam aliqua urbe regni sui tueri vellet, ad plures confugiens nusquam reciperetur, donec desperatis rebus omnibus in villa aliqua vitam voluntaria morte finire coactus est. Hirtius de Bell. Afr. c. 91 et 94; Dio, lib. XLIII. Neque Cellario in not. ad Minuc. l. c. credibile est, Jubam desperatione ultima sibi manus inferentem facile a Mauris consecratum fuisse. Sed rectius observare ad eundem locum Lindnerus videtur, Maurorum hunc animum fuisse, ut omnes suos sine discrimine reges pro Diis haberent, quocumque mortis genere periissent. Idque confirmant alii scriptores Christiani. Tertull. Apol. cap. 24 : « Unicuique provinciæ et civitati suus Deus est.... ut Africæ Cælestis, ut Mauritanæ reguli sui ». Cyprianus, de idol. van. c. 2 : « Mauri vero manifeste reges suos colunt, nec ullo velamento hoc nomen obtexunt ». Ipse Lactantius paullo ante loc. cit. « Hac ratione Romani Cæsares suos consecraverunt, et Mauri reges suos ». Hunc morem reges consecrandi ita receptum apud Mauros fuisse, ut ne quidem crudelitate eorum offenderentur, doceat Spartiani locus, ubi crudelitatem Imperatoris Severi notat, c. 13 : « Horum igitur tantorum ac tam illustrium virorum interfectores ab Afris ut Deus habetur ». Erat enim genere Afer. Ipsum nomen Jubæ tam venerabile apud Mauros fuit, ut qui regium inter eos imperium adfectarent, quo magis commendati et gratiosi essent, Jubæ nomen adsumerent. Tacitus, Hist. II, c. 58, narrat, bello civili Vitelliano famam fuisse, *Luceium Albinum*, Mauritanæ præfectum, *spreto Procuratoris vocabulo, insigne regis et Jubæ nomen usurpasse*. Sed consecrationem Jubæ senioris, de quo plus dubitationis esse potest, certiorē facere videntur nummi veteres, quorum unus, isque frequentissimus, a Laur. Begero, Jac. Sponio aliisque propositus, in aversa parte templum octo columnarum exhibet, haud aliud quam divinitatis signum. De Juba Juniore ejusmodi consecrationis inonumentum non reperitur. Nam quæ in nummo ejus apud Sponium conspicitur ara, in qua cygnus, avis Africæ familiaris, cum adpositis

utrimque ramis lauri, illa ara divi Augusti esse videtur, a quo omnia Juba accepit, et duæ lauri Sponio videntur referre lauros Cæsarum janitricēs, quæ foribus adstabant palatii. Vid. Ovid. Metam. I, 562, et quæ ipse commentatus sum Excursu III ad Calpurn. Ecl. IV (hujus nostr. op. tom. I, part. I, pag. 470. Ed.)

Jam de *Duumviratu* reipublicæ Gaditanæ videndum est, quem a Juba rege gestum perhibet Avienus. Id quidem non alio scriptoris veteris testimonio constat, potest tamen convenientibus quibusdam aliis monumentis illustrari. An verum usque sit, Jubam *illustriorem se urbis istius Duumviratu credidisse*, equidem non pertenderim, id saltem pro certo habeam, pro magno Gaditanorum, suoque ipsius, in Cæsarem Augustum studio, atque ad tuendam hujus in populis Hispaniæ potestatem, oblatum Duumviratus honorem non Gadium modo, sed et plurium civitatum Hispaniæ suscepisse libenter, gratumque habuisse. Erat enim urbs Gaditana in primis addicta Cæsari, quod a Julio Cæsare, pacata Hispania, civitatem Romanam acceperat, teste Dione Cass. lib. XLI, et propterea *Augusta urbs Julia Gaditana* adpellata (Plinius, IV, 22), propter opes autem insigni præsidio rei Romanæ esse poterat. Mos erat, ut gentes et civitates exteri viros e Romanis illustres, qui eas primum rei Romanæ adjecissent, aut civitate Romana donassent, patronos sibi adoptarent. Eam ob causam Gaditani generum Cæsaris Augusti M. Agrippam Patronum suum nuncuparunt, quod plurimi Gaditanorum nummi testantur, in quibus Agrippa PATRONUS vel PARENS Municipii Gadit. vocatur. Agrippa demortuo forte Gaditani, ut in eadem domus Cæsareæ tutela manerent, Jubam regem substituerunt: neque mihi dubium est, quum ei Duumviratus honorem detulissent, simul Patronum coloniæ suæ designasse. Certe utrumque ei contigisse in alia urbe Hispaniæ maritima, Carthagine Nova, demonstrat lapis antiquus ea in urbe repertus, cujus inscriptionem ex Reinesii Syntagm. p. 329, hic integram transcribam:

REGI. IVBAE. REGIS
 IVBAE. FILIO. REGIS
 HIEMPSALIS. N. REG. GAV.
 PRONEPOTI. REGIS. MASI
 NISSAE. ABNEPOTI. N. E. P. D. I.
 II VIR. QVINQ. PATRONO
 COLONIAE.
 COLONI. ET. INCOLAE
 LIBERTINI

Singularias literas, quæ versu quinto occurrunt, Reinesius in Indice interpretari tentat: *Nomini Ejus Ponendum Dicandumque Jusserunt*; Sponius: *Numini Ejus Plurimum Devoti Jusserunt*. Sed hæ formulæ minus videntur convenire verbis sequentibus, quibus tituli Jubæ continuantur. Itaque malo: *Nunc Etiam Publico Decurionum Jussu*. Quidquid id est, lapis hic dicatur *Jubæ Regi Duumviro Quinquennali, Patrono Coloniae*. Quod ipsum confirmat, qui plane idem præfert, nummus antiquus a Gesnero, Reg. min. gent. Tab. 3, fig. 18, et a Liebio in Goth. num. p. 41 propositus, et Carthagini Novæ haud temere adscriptus, qui in adversa parte florem loti exhibet cum inscript. IVBA REX LVBAE F. II V. Q. *Duumvir quinquennalis*; in aversa CN. ATELLIVS PONTI. II V. Q. *Pontifex, Duumvir Quinquennalis*, cum instrumentis pontificalibus quatuor. Ex quo intelligimus, Jubæ Regis in Duumviratu Carthaginis collegam fuisse Cn. Atellium, eumque Pontificem. Qui monumentum superius ei posuerunt, dicuntur *Coloni et Incolæ Libertini*. Frequens Libertinorum nomen per colonias Hispanicas est. Ortum eorum et primam coloniam tradit Livius, lib. XLIII, c. 3, qui memorat, homines super quatuor millia, qui se ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos profiterentur, ex Hispania per legatos Senatum orasse, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatum decrevisse, ut ex iis qui manumissi essent, Carteiam ad Oceanum deducerentur. Hanc coloniam Libertinorum, quæ Carteiæ subcrevit, haud dubie aliæ deinceps

sequuntæ sunt, quæ inarimas Hispaniæ urbes insederunt, fortasse etiam a colonis ex Africa missis, et pari conditione natis, subinde auctæ sunt. *Libertos Municipii Suelitani* in Hispania Bætica nominat inscriptio apud Reines. pag. 131, et Spon. Sect. V, p. 189, et Reinesius in comment. ad hanc inscript. p. 136, item in Epist. XXXI ad Hosm. monet, in alia inscriptione Antiquariæ Hisp. reperta, p. CCCXCV, n. 7, et CCCCXXVI, n. 8. Grut. item in Salernitana, p. CCCCLXXIII, n. 8, pariter Libertinorum mentionem fieri. Fortasse Gaditana colonia æque ac Carthaginiensis multos ejusmodi libertinos habuit, eosque e Mauritania Numidiaque traductos, unde ratio aliqua potuit esse, cur Jubam regem sibi Duumvirum et Patronum optarent. Gaditano Jubæ honori addere possumus alium, a peregrina gente ei exhibitum. Quippe Pausanias in Attic. c. 17, memorat, Athenis in gymnasio, quod Ptolemæum vocatur, *Jubæ Libyco* statuam fuisse positam.

EXCURSUS II

AD AVIENI ORAM MAR. vs. 637 seqq.

At rupis illud erigentis se latus,
Quod edit amnem, gentici cognominant
Solis Columnam; tanto enim fastigio
In usque celsa nubium subducitur,
Meridianus sol ut oppositu jugi
Conspicuus haud sit, etc.

Hic locus mihi maxime memorabilis, et documentum specimenque vetustissimæ et valde rudis geographiæ esse videtur, quem operæ pretium sit plenius accuratiusque exponere. Nam ex inscita opinione veterum gentium, accolarum Rhodani, cujus aliud specimen infra v. 684 adfert, memorat Avienus, in Alpibus, ad fontes Rhodani, esse ingentis fastigii montem, *Solis Columnam* vocatum, qui lucis noctisque vices dividat, ita quidem, ut, quando sol cursum diurnum confecerit, ad hujus montis, tamquam metæ, ingentem molem perveniat, ejusque oppositu obtectus lucem neget terris et noctem ingruere faciat. Ita enim intelligendam esse hanc Columnæ Solis adpellationem, abunde docent sequentia, quibus Epicureorum de cursu solis sententiam comparat, et luculente explicat ad versum usque 663. Nempe *meridianum solem* versu 641 dicit eum, qui *meridianam orbitam*, quam versu 652 nominat, cursu diurno confecto peragravit, et nunc in septemtrionalem transit. Nam vetustorum hominum, quam hoc loco respicit poeta, rudis opinio omnem cæli et orbis terræ, quam sol obiret, ambitum in duas divisit plagas, in meridianam, quam sol conficeret ab ortu ad occasum diei; et septemtrionalem, quam horis nocturnis, a vespera ad auroram. Hinc subjicit: *quum relaturus diem Septemtrionum accesserit confinia*. Et per *confinia Septem-*

trionum hunc ipsum montem intelligit, cujus oppositu solis radii auferuntur, et nox inducitur, quemque versu 657 *Metam* nominat. Ratio et fundamentum tam ineptæ de cursu solis existimationis fuit, quod orbem terræ non globosum, ut meliores philosophi, sed planum, disci vel tympani instar, sibi fingerent, quem circum et supra ferretur sol, et omnem simul planitiem terræ radiis perstringeret, quousque nempe montes illi ad plagam septemtrionalem non obstarent. Vetustiores quidem homines, doctos æque et Physicos, planam esse figuram terræ existimasse, atque alios ei formam quadrangulam cubi vel mensæ, alios oblongam, alios semicircularem tribuisse, testantur Cleomedes, κυκλικῆς θεωρ. μεταωρ. lib. I, cap. 8, p. 377 edit. Basil. 1561, et Agathemerus, γεωγραφ. ἐν ἐπτ. cap. I, tom. II Geogr. min. Huds. neque dubium est, qui sic de forma terræ statuerent, eos simul circuitum solis in plano factum adoptasse, qui discrimina dierum et noctium non aliter faceret, quam interjecto aliquo jugo montis, vel opposita altitudine in parte Septemtrionali. Sic enim satis clare sententiam eorum mox exponit Avienus, v. 645 :

..... non eum occasu premi,
Nullos subire gurgites, nunquam oculi,
Sed obire mundum, obliqua cæli currere, etc.

Neque vero e libris hodie superstitis veterum scriptorum mihi locus succurrit, qui planitiem eam terræ, et descriptum secundum eam ambitum solis ex opinione vetusta radiorum sæculorum describeret. Omnium potius libris et disputationibus confirmatur, quod Cleomedes dicto loco subjicit : οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ ἀπὸ τῶν μαθημάτων πάντες, καὶ οἱ πλείους τῶν ἀπὸ τοῦ Σωκρατικοῦ διδασκαλείου, σφαίρικόν εἶναι τὸ σχῆμα τῆς γῆς διεβεβαίωσαν. Quo magis memorabilis hic locus Avieni est, qui vetustissimorum Græcorum traditiones consecrari solet, et opinionem istam primi ævi de sole orbem terræ planum circumcunte forte solus descripsit. At recentioris ævi scriptores Christianos, et doctores veteris ecclesiæ plerosque, vetustam illam et obsoletam sententiam, quia dictis sacrarum literarum

accommodatam crederent, revocasse et adseruisse, satis constat. Memorari inprimis ineretur Cosmas, qui Indico-pleustes cognominari solet, Ægyptius monachus, scriptor sæculi sexti, qui in *Topographia Christiana* hanc, de qua loquimur, doctrinam summo studio defendit, sed et multis ineptiis implicuit, eoque nostrum Avieni locum ita illustrat, ut nihil supra. Edidit eum librum Bernhardus *de Montefalcon* tomo II Collectionis novæ Patrum et scriptorum Græcorum, a pag. 113, et præfationis capite II Cosmæ opinionem de mundo ita exponit: « Mundum esse planum, ac terræ superficiem quadram et oblongam.... Hunc vero parallelogrammum muris claudi; murosque a parte orientali et occidentali, ab imo ad fastigium rectos in semicirculum desinere; a parte vero septentrionali et meridionali erectos item muros esse, donec ad semicirculum pertingant.... Firmamentum porro, seu lacunar quoddam, ubi muri in semicirculum deflecti incipiunt, extendi.... Utque noctium, dierum et eclipsium rationem explicet, ad extrema septentrionis montem altissimum esse comminiscitur: et circa montem solem, lunam et astra cursum peragere pugnat; ita ut, quum sol adversam nobis montis partem respicit, tum nobis adpareat, diesque sit; quum autem pone montem cursum peragit, tum noctem efficiat ». Hæc Montefalconius. Eandem Cosmæ sententiam breviter proposuit, et quo melius intelligatur, schema ejus mundi, figura ære descripta adumbratum, adjunxit J. A. Fabricius, Bibl. Græc. lib. III, c. XXV, vol. II, p. 613. Qui quum dicto loco subjicit, nescire se, tota res an apud quemquam alium Veterum sit obvia, adparet, magnum virum, quem nihil fere veterum rerum scriptorumque fugeret, hunc tamen Avieni locum ignorasse, qui eam sententiam non e Christianis, sed veteribus Græcis repetit, et diserte Epicureis tribuit, cæterum plane gemina cum adsertis Cosmæ habet. Hoc ut cuique manifeste adpareat, adponemus nunc locum Cosmæ primum, quo, circuitus solis circa montem in medio positum quomodo dierum noctiumque vices efficiat, describit, eumque ut lector cum versibus Avieni a 653 ad 663 comparet,

rogabimus. Ita vero Cosmas libro IV, pag. 188, e versione Montefalconii: « Sol oriens, et meridiem secundum conversiones suas decurrens, semper altitudinem terræ, sive ipsam terram collustrans, ultra terræ altitudinem illam, versus Oceanum et ulteriorem terram, noctem efficit: ac rursus ad occidentem et aquilonem deveniens supra altitudinem terræ, hic noctem efficit, donec circumveniens ad demissiones orientis partes adpareat, ac rursum ad meridiem adscendens hoc universum illuminet ». Merito Cosmæ addimus alium scriptorem Geographiæ Christianum, anonymum Ravennatem, quem Abr. Gronovius cum Pomp. Mela edidit. Hic enim orbis terræ regna descripturus eum sibi omnino planum et patentem fingit, atque in meridianum et septemtrionalem marginem divisum, per quorum alterum sol vel diei vel noctis horas peragat. Hinc omnium gentium patrias (hoc ejus vocabulum est) et situm earum per duodecim diei horas describit, ita ut prima hora solem accipiant Indi, duodecima et extrema Britones et Scoti: pariter reliquas gentes ad septemtrionem per totidem noctis horas recenset. Idem contendit, quamvis in prima hora diei sol quasi super Indorum stet patria, attamen in eadem hora in totum respicere mundum (ipsius verbis utor); quod sane fieri aisi plano et æquali prorsus mundo non potest. Ex dictis auctoris etiam colligere necesse est, statuisset eum, ubi sol per meridianum marginem plures gentes et terras percurrerit, et ad septemtriones pervenerit, ut nox in terris peragratis consequatur, debere eum objecto aliquo impedimento lucis occultari. Et quidem de septemtrionali plaga dicturus primo adfirmat, solem sub profunditate Oceani Arctoam partem noctu exambulare; mox autem ex aliorum Philosophorum sententia subjicit, intra Oceani mare innumerabili spatio, investigabili itinere maximos montes esse, post quos, quando sol occasum accipit, totam perambulet noctem, usque dum rediens secundum suum tempus mane, post ipsos montes iterum hominibus adpareat. Hæc Ravennas ille pag. 745 Gronov.

Recitatis igitur Geographorum testimoniis, quibus vetus

illa ab Avieno prolata opinio, de sole orbem terræ planum peragrans, quasi revocata probatur, nunc eo revertimur, unde initio processeramus, ad *Columnam Solis*, seu rupem ingentem, quam inter Alpes et ad fontes Rhodani in nubes usque subduci adfirmabant veteres Galliæ populi Rhodanum adcolentes, præsertim Ligures. Hanc quia dicebant meridianum solem, ubi septentriones adit, occultare, plane mihi videntur istæ gentes ipsas Alpes, quibus includebantur, pro istis montibus habuisse, qui ex antiquissima superstitione plagam orbis terræ meridianam et septentrionalem, cum iisque dierum noctiumque spatia, dividere credebantur (1); partem autem eam Alpium, quæ sibi extrema videbatur, *Columnam Solis*, i. e. metam adpellasse, quia credebant, hunc terminum esse cursus solis meridiani, quo tacto in partes septentrionales flecteret. Etenim idem isti hac adpellatione significare voluerunt, quod alii, qui finem mundi occiduum Atlanta montem esse credentes, hunc columnam magnam, vel axem esse dixerunt, quem circum solis orbis verteretur. Avienus, Descr. Orb. v. 100 :

....., Hic tumet Atlas
Ardens, hic duro torquetur cardine cælum,
Et circumfusus vestitur nubibus axis.

Ubi *axis* idem ac columna est. De Artabro, extremo Hispaniæ promontorio, Plinius, haud dubie e vetustorum scriptorum sententia, scribit lib. IV, c. 21, illud *terras, maria et cælum determinare*. Quæ verba sic explicat Salmas. Exerc. ad Sol. p. 195 : « Finit Hispaniæ latus, sic terras dividit. Maria vero

(1) Insunt ejusdem opinionis vestigia in Argonauticis Orph. quorum auctor Cimærios Alpius a septentrione vicinos facit, et litem inter Oceanum Occidentalem et Chronium ponit promontorium in litore Acherontio ex Alpius ductum. Vid. C. T. G. Schœnemannii Geographia Argonaut. p. 29 et 38. Neque dubito, quin commentum poetarum, Cimærios perpetuis damnatis tenebris fingentium, ex antiqua illa opinione ducenda sit, quia, quum populos dimidii orbis esse crederent, apud quos sol ageret sub horis nocturnis, his etiam noctis et tehebrarum sedem adsignabant.

et cælum ita distinguit : ab una parte circuitus ejus incipit Septemtrio et Oceanus Gallicus; ab altera occasus et Oceanus Atlanticus. Similiter antiqui illi Celtæ et Ligures, quum ad extremam partem Alpium, tamquam ad metam, putarent cursum solis, terras illustrantis, deferri, atque ex meridiana plaga in septemtriones flecti, ultra quos nihil esset nisi ignotum mare, hinc eo monte terras pariter et cælum mariaque credebant disteminari. Atque ista divisio per Artabrum promontorium recentiorum temporum, et prolata ad Oceanum usque Atlanticum terrarum notitiæ est; hæc opinio, quæ columnam vel metam solis putabat partem Alpium, ad ætatem antiquiorem et angustissimam geographiam pertinet, quæ terram habitatam ad occasum flumine Rhodano finiebat, quæ ultra sunt, parum cognita habebat. Patet hoc maxime ex Apollonio Rhodio, qui ubi errores in reditu Argonautarum describit, speciem aliquam sistit veteris et angustæ notitiæ orbis. Huic Rhodanus cum Eridano Italiæ conjunctus (1) ab extremis terræ, adeoque noctis sedibus, ortum ducit (Apollon. IV, 630 seqq.), et tribus brachiis, altero ad Oceanum, altero ad sinum Adriaticum, per Eridanum puta, tertio in Sardoum mare diffunditur. Omnis terra Celtarum est : prope Sardoum mare ad Rhodanum Ligures, s. Ligyes. Ab occasu Rhodani terra lacubus repleta, qui cum Rhodano æque ac Oceano ex altera parte miscentur. A Septemtrione in primis prætenti montes et saltus Hercynii. Bene hæc omnia conveniunt ad demonstrandum, *Columnam Solis*, quam Avienus memorat, antiquissima opinione hominum pro meta solis orbem terræ obeuntis, et fine terræ cognitæ fuisse habitam. Si Rhodanus secundum Apollonium ab extremis terræ oritur, certe rupes illa, quæ ad fontes Rhodani, Columna solis ob eam ipsam rationem dicta est, quod in extremis terræ esset. Eodemque loco noctis sedem dicere poeta potuit, quod in ea rupe confinium

(1) Utor verbis cl. Schönemanni, qui mihi hac in parte vetustæ geographiæ ex Apollonio informanda otium fecit, in *Comment. de Geographia Argonaut.* pag. 59.

Septemtrionum esse crederetur, quæ sunt ipsæ noctis sedes, quando dies in meridiana et habitata parte terræ est. Jam qui a meta solis occasum versus profluebat Rhodanus, facillime pro fine terræ habitatæ haberi ab rudi populo poterat. Confirmant ea, quæ Apollonius prodit, ab occasu Rhodani terram lacubus repletam esse, eosque lacus cum Rhodano æque ac Oceano ex altera parte misceri. Hæc certe docent, de regionibus, quæ ultra Rhodanum essent, obscuram tantum famam habuisse Veteres, et quia sciebant, frequentes ibi lacus cum ipsoque Rhodano conjunctos esse, hinc credidisse, lacus istos aut principium esse Oceani terram finientis, aut certe terram inhospitam et inhabitabilem reddere. Mihi non est dubium, a vetusta illa opinione, de Rhodano terræ habitabilis fine, profectum esse, quod Virgilius, Homerum Iliad. XVIII, 576, imitatus, apud Inferos amnem Eridani superne per silvam volvi diceret, *Æn.* VI, 659:

..... unde superne
Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.

Nam Eridanum cum Rhodano, quem Homerus dicto loco nominare videtur, sæpe a Veteribus confusum esse, multis demonstravit Jan. Rutgersius, Var. lect. lib. VI, c. 4, et Cluv. Germ. ant. lib. III, c. 34, p. 635 (1). Quando denique

(1) Paria fere de Eridano ad Inferos labeute sentit, eumque ad extremos terræ cognitæ fines refert Jo. Henr. Vossius, V. C. in commentario ad versionem Germ. Georgicorum Virgillii, pag. 67 seq. in hoc tamen a me discedit, quod Eridanum, quem ego de Rhodano, ille de Rheno intelligendum putat. Rationem sententiæ suæ præcipuam petere videtur a Rheni in Oceanum Septemtrionalem excursu. A cujus ostiis quum oram Oceani Septemtrionalis ad extremos usque Scythas extenderent Veteres, ad eamque perpetuarum tenebrarum sedem et umbrarum regnum esse suspicarentur, hinc poetas, ait, in describendo heroum ad Manes descensu, Eridani mentionem facere, quasi in aditu Inferorum strepentis, aut plane ad Inferna regna devoluti. Equidem, quod sententiam ipsam adinet, qua Eridani apud Inferos mentio declaratur, viro eruditissimo libens adsentio, cætera tamen poetarum de Eridano commenta si dispicio, non ea videntur ejusmodi, ut Rhenus eo nomine spectari potuerit. Eridanum ita collocant, ut non tam Septemtrionem eo signari velint, quam

Apollonius prodit, a septemtrione Celtis et Liguribus prætendi montes et saltus Hercynios, hujus rei ipsa *Columna Solis* documentum est, quæ in extrema parte Alpium erat, et meta esse credebatur, ad quam sol in Septemtriones de-

Occidentem, et extremas Europæ partes, quas Hesperiam vel Iberiam vocant. Neque noctis et tenebrarum sedem solo Septemtrione definiunt, sed adsignant maxime Occidenti, ad Septemtrionem continuato. Quamquam igitur Herodotus, isque solus, Eridanum ex fabula antiqua refert in Oceanum Septemtrionalem effundi, eundem tamen partibus Europæ extremis adsignat, cæterum fabulam ipsam damnat aperte, atque ut errorem manifestum ex ipso Eridani nomine, Græco, non harharo, arguit. Corrigit quodammodo hunc errorem Apollonius, et Rhodanum, cum Eridano Italiæ conjunctum, dicit in extremis terræ, et sedibus noctis, b. e. in Hesperia oriri, atque nno brachio in Oceanum evolvi, non Septemtrionalem, sed Atlanticam, uti diserte exprimit Avienus, *Or. mar.* v. 678. Consentit Æschylus apud Plinium, et Eridanum in Iberia esse dicit, eundemque Rhodanum adpellari. Non igitur videtur in Eridani nomine fluvius spectari potuisse, qui ad Septemtriones in mare effluat, qualis est Rhenus: majori jure potnit alius, ad Occidentem magis vergens et Rhodano vicinus, Liger aut Garumna, quod Eridanus in Atlanticum mare delabi dicitur. Et antiquissimis temporibus non ea Rheii notitia fuit, ut Eridano significari potnerit. Rhodanus potius cum Alpibus, ut hactenus Avienum vidimus ex antiquis scriptoribus referre, a vetustis gentibus pro fine orbis habitati est habitus, unde limes Septemtrionalis plagæ et noctis confinia dncereutur; quæ ultra Rhodanum ad Septemtrionem esseut, fuerunt incognita. Hercynii quidem montis, qui ad Septemtrionem porrigitur, mentionem injicit Apollonius, e quo Junonem, ait, cælo delapsam Argonautas, e Rhodano ad Oceani rupes asperas delatos, de periculo monuisse. Quem Hercynium quum scriptores alii Germaniæ potissimum ulteriori adsignent, hinc clarius. Vossius ab Apollonio credit indicium Rheni fieri, per saltus Hercynios fluentia. At mihi quidem ex Apollonio, qui Argonautas diserte per Rhodanum navigare facit, nihil aliud liquet, quam Hercynios montes ab eo vicinos Rhodano poni, quos etiam Veteres alii cum Alpibus confundebant. Clarius hoc significat ille, ubi Argonautas, ex monte Hercynio monitos, et per Rhodanum ad Sardoum pelagus retroactos, dicit gentes Celtarum et Ligurum peragrasse. Sic enim Hercynios Celtis et Ligurihus præteudit, ad ulteriora Septemtrionis, ubi Rhenus, non ascendit. Atque ex hactenus disputatis mihi quidem adparere videtur, vetustiores historias sive fabulas, ubi Eridanum nominarunt, non alium magis, quam Rhodanum, significare potuisse, quam adpellationem etiam similitudo nominis sum-mopere juvabat.

flecteret. Saltus Hercynios longe dissitos non moror, qui Celtarum etiam nomen longe patuisse scio.

Ad opinionem illam veterem Celtarum de Rhodano, sine orbis habitati, referendum adhuc puto, quod Avienus haud multo post de Liguribus narrat, credidisse eos Europam et Libyam flumine Rhodano disteminari, v. 684. Ridet eam opinionem, ut inscitiam barbaram, Avienus, sed non majore jure, quam ridere istam de Columna solis debuisset, si ejus adpellationis causam, quam ipsi dedimus, perspexisset. Qui enim Rhodanum finem orbis esse, et misceri Atlantico Oceano putabant, quique mare, quod inter Europam et Africam est, quod ipsi nunquam tentassent, nec magnitudinem ejus explorassent, pro continuatione Rhodani inscite habebant, hi facile eo duci poterant, ut Rhodanum crederent Europam et Libyam disteminare; quemadmodum, qui postea orbe melius cognito fines terræ ad fretum Gaditanum et columnas Herculis proferebant, eodem freto dicebant Europam Libyamque disteminari. Non est igitur, ut sententiæ Is. Vossii ad Pomp. Mel. p. 176, qua absurdam Ligurum opinionem tollere conatur, accedamus, quando accolæ Rhodani, ait, eum annem Λιγύνης. nempe Liguriæ, terminum dixisse, non Λιβύνης, atque adeo apud Avienum *Ligyam* pro *Libyam* legendum existimat. Neque enim ea lectio vel hanc ob causam habere locum potest, quod sic Liguria, pars Europæ, male dicitur ab ipsa Europa dividi: et si Ligures nihil aliud, quam Rhodano finiri Liguriam, dixerunt, quod res est, et ab omnibus geographis agnoscitur, sane non erat, cur illud tamquam memorabile Ligurum antiquorum commentum referret Phileas, et tamquam absurdum reprobareret Avienus. Hæc igitur inepta persuasio Ligurum ex eodem fonte manavit, quo Rhodanum finem terræ, et Columnam solis ad fontes Rhodani, cum Alpibus ei conjunctis, duas mundi plagas, et lucis noctisque vices finire crediderunt. Quapropter has persimiles sibi et invicem conjunctas fabulas una exponere et declarare hoc Excursu tentavimus.

R. F. AVIENI
CARMINA MINORA.

RUFUS FESTUS AVIENUS V. C.
FLAVIANO MYRMECIO V. C. *

QUA venit Ausonias Austro duce Pœnus ad oras,
Si jam forte tuus Libyca rate misit agellus
Punica mala tibi, Tyrrhenum vecta per æquor,
Quæso aliquid nostris gustatibus inde relaxes.
Sic tua cuncta ratis plenis secat æquora velis,

* Editio Veneta, quæ hoc poematum reliquis Avieni præmittit, ex eaque Pithæus, inseribit: RUFUS FESTUS AVIENIUS V. C. FLAVIANO MYRMECIO V. C. SUO SALUTEM. Burmannus hanc inscriptionem nominibus Avieni et Myrmecii emendatius positâ castigavit, atque illud *suo salutem* recidit, quod ineptum est, et a librario adsutum. *Flavianus* ille qui fuerit, et unde ei cognomentum Myrmecii, exposuimus in præmio ad Avienum, ubi de Flaviano, amico Avieni. Nempe hoc cognomentum ab iis ipsis prædiis vel agellis, quos poeta hoc carmine laudat, accepisse, sibi ostendimus.

1. *Qua venit*, qua via vel regione. Formula enim tæ qua Nostro admodum familiaris est, ut ex ipso principio Periegesis videre est: *Qua protenta jacent*, etc. et mox v. 9. *Pœnus* sc. navita, ex Africa solvens.

2. *Tuus Libyca rate misit agellus*.

Indicat Flaviano prædium vel villam fuisse in Africa, quales multas Clodiorum et Aniciorum gentem in provinciâ imperii Rom. possedisse, dicta in præfat. ostendimus. (Huj. tom. p. 27, ubi citatur Amm. Marcell. Ed.) Et Flavianus hic Viçarius Africæ, ut pater ejus Proconsul fuerat.

3. *Tyrrhenum vecta per æquor. In-* vecta legebat Heins. et v. seq. *relaxes*: nam *relaxis* vitiose in ed. Pith. et Veneta Victoris Pisani. BURM.

4. *Nostris gustatibus inde relaxes*, h. e. inde separe vel detrahas aliquid, et nobis largiaris ad gustandum. Hac significatione verbum *relaxare* apud melioris ævi scriptores vix reperiâs. Sed *relaxare* pro *largiri* dicitur, quemadmodum *prolixus* pro *liberali*, et contra *adstrictus* vel *contractus* de parco vel avaro: *adstrictus* pater apud Propert. II, 23, 18.

Spumanti dum longa trahit vestigia sulco,
 Romuleæque Phari fauces illæsa relinquat.
 Sit licet illa ratis, quam miserit alta Corinthos,
 Adriacos surgente Noto qua prospicit æstus,
 Quamve suis opibus cumularit Hiberia dives;

6. *Spumanti dum longa trahit vestigia sulco*, quod iudicio est, navem ventis faventibus valide impelli et provehi. Virg. *Æn.* III, 268: «feri mur spumantibus undis». — *Spumanti cum Pith.* et Ven.

7. *Romuleæque Phari*, ita castigavi ex cod. Vossiau. quomodo etiam eonjecerat Heins. et cl. Schraderus: licet masculino genere *Alexandrinæ Phari* apud Suet. Claud. 20; ubi tamen *Alexandrinæ* ex libris emendationibus præfert Voss. de Anal. lib. I, 32. Sed quia *Romuleæque Phari* in eisdem vetustis editionibus, hinc *foci* etiam posset elici, ut apud Ovid. Met. XI, 393, legebat Heinsius, erat *ardua turris Arce focus summa*, pro Pharo; vel cum cel. Oudendorpio *Romuleæque Phari*: cui *Phari fauces* merito displicebant, et si *Scyllæique freti*, vel simile quid scripsisset auctor, clarius videbatur. BUAM. — De freto Siculo hic cogitasse videtur Oudendorpius. At *Romulea Pharos* est, quæ *Tyrrhena* dicitur Juvenali, *Pharos portus Ostiensis*, Sat. XII, 75 seq. Tandem intrat posita inclusa per æquora moles, *Tyrrhenamque Pharon*, porrectaque brachia rursum, Quæ pelago currunt medio, longæque relinquunt Italiam. Hunc portum Ostiæ, cum turri altissima, ad exemplum *Alexandrinæ Phari*, ingenti opere exstructum a Claudio Cæs. esse narrat Suet. Claud. 20 extr. Qui descriptionem illius portus legat, illi *fauces Phari* displicere

nequeunt. — *Fauces illæsa relinquat*. Sensus est: Tam feliciter navigationem peragat, ut portum Ostiensem adtingens, et fauces *Phari* transiens, plane illæsa reperiat.

8. *Quam miserit alta Corinthos*. Duas naues ait Flaviano servientes e diversis maris mediterranei partibus venire: unam e portu Corinthiaco, alteram e Libyco solvere: illam oneratam opibus Iberiæ, hanc Africæ.

9. *Adria consurgente Noto qua prospicit æstus*. Sic Ven. et Pith. et Rivinus. *Noto* corrigebat Schottus. Lege cum N. Heinsio: «Adriacus surgente Noto quam prospicit æstus». BUAM. — Sed mare prospicere urbem haud usitate dicitur; uti olim monui ad Nostri Perieg. vs. 137; sed urbs maritima prospicit mare. Ita lego potius: «Adriacos surgente Noto qua prospicit (Corinthos) æstus». Hæc lectio propius accedit ad scripturam primæ edit. versumque concinnat ad formam primi *Qua venit Ansonias*, etc. et portum Corinthi designat, qui est ad mare Adriaticum.

10. *Hiberia dives*. Manifestum est, Iberiam orientalem indicari, quæ fertilitate, coloniis et commerciis Romanorum tum temporis celebratissima erat, unde incolæ sigillatim γιωργι dicebantur, et hodiernum nomen Georgia est. Hic locorum, circaque Myrmecium in Chersoneso Taurica, Flavianum prælia habuisse, monui dicto loco

Solverit aut Libyco quam lætus navita portu.
 Sed forsan quæ sint, quæ poscam mala, requiras:
 Illa precor mittas, spisso quibus arcta cohæret
 Granorum fetura situ, castrisque sedentes,
 Ut quædam turmæ, socio latus agmine quadrant, ¹⁵
 Multiplicemque trahunt per mutua vellera pallam,
 Unde ligant teneros examina flammæ casses.
 Tunc ne pressa gravi sub pondere grana liquescant,

proemii mei. Navis Flaviani hinc merces deportabat Corinthum, et inde Ostiam.—*Iberia dives*. Quamvis hinc de Iberia orientali hoc epitheton possit intelligi, notandum tamen alias occidentalem Iberiam *dilectam* Nostro dici, Descr. O. v. 479: «tellus tibi dives Iliberum». Eo.

14. *Granorum fetura situ*. Sinu legit Heinsius in curis secundis ad Auctorem carminis de Phœnice, v. 125: et per *vellera*, v. 16, intelligit tegmina, quibus involuta sunt Punicorum malorum, quæ hoc carmine describuntur, *grana*, de quibus vide eundem ad Ovid. Met. X, 736: illud velius *Ciccum* vocari tradit Festus: «Ciccum, membrana tenuis malorum Punicorum»: ubi vid. Scalig. BURM. — Quod firmat Lidori Glossarium: «Ciccum, mali granati membrana»; sive ut in aliis Gloss. manuscriptis legitur: «Ciccum, cortex mali granati»: ab eo proverbium est «ciccum laud interduin», quod e Plauto adfert Varro, de Ling. Lat. lib. VI, p. 80: «Ciccum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Puniceo discrimen, a quo etiam Plautus dicit: «Quod volet densum ciccum non interduo». Gallice *un zeste*. En.

15 *Socio latus agmine quadrant*, ex Horatio, lib. I, Epist. 6, 35, «et quæ pars quadret acervum»,

desumptum putabat Oudendorpius, qui tamen *claudunt* hic legendum conjiciebat. BURM. — *Quadrari* dicuntur, quæ ex omni parte æqualiter apteque coagmentantur, eoque perfectam formam accipiunt, adludaturque ad furmam castrorum, quæ quum universa, tum singulis in divisionibus, erant quadrata. «Quadrantæ orationis industriam» dicit Cic. in Orat. cap. 58.

16. *Per mutua vellera pallam*. Heinsius conjiciebat: «Multiplicemque trahunt per mutua vellera telam». BURM. — Fortasse *pellem* legendum est, quasi tentorium, ut rursus adludatur ad castra et exercitum, qui hieme *sub pellibus agere* dicitur.

17. *Unde ligant teneros ex agmine flammæ casses*: sic Veneta Vict. Pisani, et Pithœi editio. *Et agmine* cod. Voss. lege *examina* cum Heinso, et Vlitio ad Nemes. Cyneg. 91, qui recte censet *exagmina* prius scriptum esse pro *examina*: et sic Reines. in Addendis Epistolarum ad Daum. *Sexangula* etiam conjecerat Heinsius. BURM. — Reposui *examina flammæ*, i. e. grana rutila, quemadmodum Columella, X, 243: «arbor Punica, quæ rutilo mitescit tegmine grani». *Calles* pro *casses* in textu Burmanni exstat, fortasse vitio operarum.

Divisere domos, et pondera partibus æquant.
 Hæc ut, amice, petani, cogunt fastidia longis 20
 Nata inalis, et quod penitus fellitus, amaraus
 Ora, sapor nil dulce meo sinit esse palato.
 Horum igitur succo forsân fastidia solvens,
 Ad solitas revocer meus redeuntibus escas.
 Nec tantum miseri videar possessor agelli, 25
 Ut genus hoc arbor nullo mihi floreat horto:
 Nascitur, et multis onerat sua brachia pomis,
 Sed gravis austerum fert succus ad ora saporem.

19. *Et pondera partibus æquant.*
Pastibus cod. Voss. et ed. Veneta
 Vict. Pisan. Burn. — *Partibus* du-
 dum ediderunt Pith. et Rivinus.

20. *Fastidia longis Nata malis.* Co-
 lumella, X, 180, de lactuca: «Tris-
 tia quæ relevat longi fastidia
 morbi».

21. *Et quod penitus fellitus am-
 rans Ora sapor:* ita scribendum. Ore
 ah aliis male adfertur: sensus enim
 est, *sapor fellitus*, seu felle imbutus,
amarans ora, sive ora amara red-
 dens, etc. Utraque vox *fellitus* et
amarans ævum auctoris agnoscit.
 Glossæ Philoxeni, p. 74, ed. Lah-
 bæi: *Fellitus*, *Χηλός*: sic *fellitum* et
venenosum poculum proferi Can-
 gius ex scriptore apud Baluz. tom.
 VI, Miscell. pag. 281: et *fellicius*,
 pro felle suffusus, ex Plinio Vale-
 riano Vossius, lib. III, de Vit. scrui.
 pag. 428: nisi illic *fellitus* substitui
 debeat, quia *fellitus* a felle, ut *mellitus*
 a melle: *amarizare* pro *amarare* ex
 eodem Plinio Medico adfert lib. IV,
 p. 653: sed hæc ætatem carminis
 hujus sequiorem produit; quem-
 admodum *succi vox* v. 23, 28 et
 31 recurrent, elegantiam ejus pa-
 ratur augere. Burn. — Distinguenda
 hæc verba, uti Rivinus fecit, — quod

penitus fellitus, amaraus Ora, sa-
 por».

23. *Forsân fastidia solvens*, b. e.
 levans, depellens fastidia e fellito
 sapore, ut *solvere jejunia* dicunt
 poetæ, pro famem depellere. Quod
 fecisse Proserpiam apud inferos fe-
 rehatur Punicæ mali gravis come-
 sis. Ovid. Met. V, 535: «quoniam
 jejunia virgo Solverat, et... Puni-
 ceum curva decerpserat arbore po-
 mum, Sumptaque pallenti septem
 de cortice grana Presserat ore suo».
 Scribonius Larg. etiam eos, quibus
 frequenter inacescit cibus, qui assi-
 due nanseant, vel inedia consu-
 muntur, inter alia succum malorum
 granatorum remediare scribit, Com-
 pos. 104. Et de mali Medici usu ad
 emendandum oris fetorem Maro,
 Georg. II, 134: «animas et olen-
 tia Medi Ora fovent illo, et senibus
 medicantur anhelis».

25. *Nec tantum miseri. Ne recte*
 cod. Voss. et vs. 27 et multis,
 ut in marg. ed. Pith. apud quem
 ex male in textu: et sic ed. Ven.
 et onerant. Burn. — Retinendum
 est *Nec*: et tantum pro adeo positum.
 Neque ego adeo miseri agelli posses-
 sor videri velim.

28. *Sed gravis austerum... sapo-*

Illa autem Libycas quæ se sustollit ad auras,
Mitescit meliore solo, cælique tepentis
Nutrimenta trahens succo se nectaris implet.

rem. Columella, malum Punicum si minus dulcem fructum ferat, quomodo emendari possit, docet lib. V, 10, 15.

29. *Libycas se sustollit ad auras*, h. e. crescit sub cælo Libyco. Virg. Georg. II, 80: « ingens Exiit ad cælum ramis felicibus arbor ». Mala granata, quæ in Africa, genitili solo, nascebantur, mitiore succo erant, et præstantiora habebantur iis, quæ in Italiam translata fere-

bantur. *Apyrina* vel *Apyrena* vocabantur, « quod iis nucleus lignosus abesset, sed candidior eis natura, et blandiores acini, minusque amaris distincti membranis », ut describit Plinius, XIII, 19. Præstantiam hanc granatorum Libycorum præ Italicis indicat Martial. XIII, 42: « Non tibi de Libycis tuberes, et apyrina ramis, De Nomentanis sed damus arboribus ». Vid. quoque Plin. Hist. Nat. lib. XV, c. 14. Ed.

RUFII FESTI AVIENI,

DE CANTU SIRENUM.

SIRENES varios cantus, Acheloia proles,

Et solitæ miros ore ciere modos.

Illarum voces, illarum Musa movebat

Omnia, quæ thymele carmina dulcis habet:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,

1. *Acheloia proles.* Hyginus, fab. 141, dicit, « Sirenes Acheloi fluminis et Melpomenes Musæ filias » esse. Alios ex Sterope, Parthaonis filia, et Acheloo ortas dicere, prodit Apollodor. I, 7, 11. Plures sententias vide in Heynii not. ad Apollod. p. 37 et 113.

2. *Et solitæ miros ore ciere modos.* In prima Scalig. ed. *miseros*; sed in marg. ex vet. cod. emendari jussit *miros*. *Miseros* quoque in Thuaneo, Petaviano et Vossiano: et sic Aldus. *Ac varios* in cod. Ambrosiano, unde Heins. *Aonios*: sequitur enim *illarum Musa movebat omnia*: sed *miros* non sollicitandum patet ex imitatione Lactantii de Phœnice, vs. 46: « Incipit illa sacri modulamina fundere cantus, Et mira lucem voce ciere novam, etc. » BURN.

4. *Quæ Thymele carmina dulcis habet.* *Thymile* Ambros. *Thymale* Petav. *habet* deest in Vossiano. Petav. Thuaneo, et ed. Venet. Legendum *amat*, ut edidit Aldus: et sic Scaliger. ed. et Vossianus Virgili

codex, in quo inscribitur *de cantu Sirenum*. *Thymele* famosa olim mîna saltatrix, nuda *thymelici* citharædi histrioues: de quibus vide ad Vales. lib. III, Eniend. cap. 10. Ausonius, p. 340, ed. Toll. « Seria contractis expende poemata rugis, Nos Thymelen sequimur »; ubi vid. Vinet. Forte tamen hic *thymele* ponitur pro theatro. Gr. θυμῆλξ. Erat enim *thymele* mensa, super quam stabant histrioues cantantes et fabulas agentes in scena. Vide Galei notas ad Phurn. de Nat. Deor. c. 30, p. 220. BURN.—Per *thymelen* intellige partem theatri, vel orebestram cum omni instrumento musico, cujus usus erat in ludis et saltationibus Bacchicis, quod deinceps singulatim recenset. *Thymele*, saltatrix famosa Domitiani tempore, quæ ipsa fortasse ἀπὸ τῆς θυμῆλξ nomen accepit, minime huc trahenda.

5. *Quod cornua rauca queruntur.* *Fuerunt* Voss. Thuan. et Ambros. et ed. Ven. unde Heins. *suerunt*: sed vulgata non videtur loco movenda. *Fuere* vet. cod. in marg. primæ ed.

Quodque foraminibus tibia mille sonat;
 Quodque leves calami, quod suavis cantat aedon;
 Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.
 Illectos nautas dulci modulamine vocis
 Mergebant avidæ fluctibus Ioniis:
 Sanguine Sisyphio generatus venit Ulysses,
 Ac tutos solita præstitit arte suos.

Scalig. sed male, ut addit. BURM.

7. *Quod suavis cantat aedon.* Aedonem hic Musici nomen esse putabat Mariang. Accursius, sed quæ recte refutavit Fortun. Licet. ad Aram Pyth. Publilii, p. 22: perpetuam quoque Barbius mollis aedon: scripti enim codices nihil variant, nisi quod edon in Vossiano et Petaviano. *Aedon* in Thuan. *Quod leves et calami* in Thuan. *Quod leves Petav. Iu* ed. Veneta antiquiss. *Quodque leves calami, suavis cantat et aedo.* Totum huic locum eleganter expressit Lactantius, sive quicumque auctor Phœnicis, v. 47: «Quam nec aedoniz voces, nec tibia possit Musica Cyrrhæis adsimulare modis. Sed neque olor moriens imitari posse putetur, Nec Cylleuæ fila canora lyræ, etc.» BURM.

9. *Illectos dulci modulamine vocis.* Vocam in cod. Thuan. unde vocum Heinusins. *Illector* ed. Venet. BURM.

10. *Mergebant avidæ fluctibus Ioniis.* Marcebant in cod. Ambros. *avide* ed. Ven. Heinusins legebat *rabidi fluctibus Ioniis*: eleganter enim Ionius dicitur mascul. gen. ut *Ægeus* et sim. pro *Ionium* mare vel *Ægeum*; vid. Rutgers. Venus. Lect. cap. 10, p. 287, vel neutro genere *Ionium* et *Ægeum* non addito mare vel sim. vid. Broekhus. ad Propert. Eleg. III, 5, 11, et patrui mei notas

ad Val. Flacc. lib. V, v. 715. Avienus, Descr. Orb. p. 264: «Ionii si quis rate sursum cæcula currat Æquora». BURM.

11. *Sanguine Sisyphio generatus magnus Ulyxes* hac tutos sola: sic edidit Aldus, Pithæus et Scaliger: in Petaviano ac Thuanæo codice *venit Ulysses Et tutos solita*: quomodo etiam ex vet. cod. margo Pithæi, et prima Scaligeri editio. *Venit* etiam in cod. Ambros. pro quo *ventus* in Vossiano. *Fectus Ulyxes Et tutos solida* ed. Venet. *Et toto solida* Voss. cod. Barthius ad Claudian. pag. 1039 legebat: «Sanguine Sisyphio generatus donec Ulyxes Insolita tutos præstitit arte suos», non male, si a vetusto codice firmaretur. BURM. — Prætulit lectionem tot codicibus firmatam, *venit Ulysses, Ac tutos solita*, etc. Illud *venit* vim magnam hac in narratione habet. *Venisse* dicitur Ulysses, qui post multos alios nautas, a Sirenibus perditos, ultimus venit, et solus, qui Sirenas perderet. *Solita arte* usum Ulyssem scripsit auctor, quia *sanguine Sisyphio generatum* dixerat, respexitque verba Ovidii, Metam. XIII, 31: «Et sanguine cretus Sisyphio, furtisque et fraude simillimus illi». Nempe *solita* Ulyssi ars et fraus erat, quod eam quasi paterno e genere et hereditario jure acceperat, quia Sisy-

Illeivit cera sociorum callidus aures,

Atque suas vinclis præbuit ipse manus.

Transiluit scopulos et inhospita litora classis; 15

Illæ præcípites desiluere freto.

Sic blandas voces nocituraque carmina vicit:

Sic tandem exitio monstra canora dedit.

phi, dolis et sceleribus noti latronis, filius habebatur, quem fama erat cum Anticlea matre ejus, quum ad Laertem duceretur, clam concubuisse. Vid. Servius ad Virg. *Æn.* VI, 528.

13. *Illeivit cera sociorum callidus aures.* In *levi* Thuaneus. In ed. Ven. *In lævi cæra sociorum callida Circes Atque suas unctis præbuit ipsa manus. Inde suas vinclis* Heinsius: sed vulgata scriptura recte se habet. Ovid. *Art. Am.* III, v. 311: « Monstra maris Sirenes erant: quæ voce canora Quamlibet admissas detinere rates. His sua Sisyphides auditis pæne resolvit Corpora; nam sociis illita cera fuit ». *Burm.*

15. *Transiluit scopulos et inhospita litora classis.* Recte *Transiluit* Voss. Ambros. Thuan. Ald. et Ven. ed. — Sed *Transiluit* hoc in versu, et sequenti *desiluere* merito offendeat Heinsium, ut nihil dicam de insolita locutione, qua *classis transiluisse scopulos* dicatur sine exemplo. Itaque cum eo lege, *Transiit ut scopulos*, etc. *hospita litora* vitio operarum in utraque Pithæi editione,

Parisina ac Genevensi: sed in notis monuit corrigendum *inhospita*, ut res ipsa et metrum jubent: *unospita* in Thuaneo: *classi* legebat Barthius. *Burm.*—Non audio *Burmannum*, qui *Transiluit scopulos* damnat, et sine exemplo dici putat. At Horatius, *Carm.* I, 3, 24: « si tamen impiæ Non tangenda rates transiliunt freta ». Et similitudo oppositioque verborum *Transiluitque et desiluere* non inelegans est.

16. *Illæ præcípites desiluere freto.* *Disiluere* Voss. *dissiluere* Thuaneus et ed. Ven. in qua illi. *Burm.*

17. *Sic blandas voces nocituraque carmina vicit*, ita in Pctaviano ac Thuaneo cod. et editione Pithæi. Aldus et Scaliger ediderunt: « Sic blandas vocisque notas et carmina vicit »; in edit. Veneta, « vocis notas ac carmina vicit »; et ult. versu *canore*. *Burm.*

18. *Exitio monstra canora dedit.* Simile illud Horatii de Cleopatrá, *Carm.* I, 37, 20: « daret ut catenis Fatale monstrum ». Et *Sirenas monstra maris* adpellat Ovid. *Art. Am.* III, 311.

AVIENI V. C.

AD AMICOS DE AGRO*.

RURÆ morans quid agam, respondeo pauca, rogatus.
Luce Deos oro, famulos post arvaque viso,
Partitusque meis justos indico labores.

* Avieno nostro merito tribui, pluribusque in codicibus inscribi hoc epigramma, ex relatione Petri Burmanni sec. intelliges, quam præmio meo in Avienum inserui. Suffragantur etiam nonnulla ex ipso hoc carmine petenda indicia, ut quum studium suum poetices assiduum v. 4, seque animo gaudentem et fenore liberum v. 6 prædicat, quæ plane conveniunt cum elogio, quod ei tribuitur in monumento a filio posito, v. 5. Et villam agrumque Avieno fuisse, e carmine de malis Punicis v. 25 patet. Est in Epistolis Plinii 36 libri IX, qua, quam vitæ et studiorum rationem in secessu seu villa teneat, querenti amico exponit; cujus ad formam sensumque hoc fere epigramma compositum videtur. — Istud epigramma jam in Martialis oper. tom. I, pag. 487 retulimus, et nobis omnino Martiale indignum videri adnotavimus. Ep.

1. *Respondi pauca rogatus.* Sic Pithecius et Burmannus ediderunt: *respondis* Voss. et Vaticanus Martialis codex: *respondeo* Wittian. et ed. Scriv. Quam lectionem alteri præfero, quia sic bene convenit ultimo versui. Nam se hoc carmine

breviter respondere iis profitetur, qui se de rusticatione sua rogaverant.

2. *Mane Deum exoro. Luce Deos oro* Vossianus ab Heinsio collatus, Wittian. et ed. Scriv. *Mane Deos oro* Excerpta Heinsiana: dein *famulos post: arva reviso* quintus Vossianus: *famulos post arva reviso* in Vossiano ab Heinsio collato, Wittiano, et edit. Scriv. *famulosque arva reviso* cod. Leid. Burm. — Si post adverbium censebimus, hic erit sensus: Famulos reviso, deinde arva; sin autem præpositionem: Famulos reviso, postquam arva revisi. Prior sensus mihi placet magis; et Poetam puto primum famulis in domo sua suas quibusque partes distribuere, deinde egressurum, ut distribuat villicis. De lectione, quam ipse hoc loco usurpo, vid. quæ dudum monui (huj. op. tom. III, pag. 460, in nota ad hunc versum. Ed.)

3. *Partitusque meis*, ita in Vatican. Voss. et Excerptis Heins. *Partibus atque meis* Wittian. et ed. Scriv. *Partitusque meis* cod. Leid. *Partibus; atque meis* distinguitur in primo Voss. Burm. — Sic *partiri laborem* dicit Virg. *Æn.* lib. I, de Di-

Inde lego, Phœbumque cio, Musantque lacesso.

Tunc oleo corpus fingo, mollique palæstra

Stringo libens, animo gaudens, ac fenore liber :

Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cœuo, quiesco.

done : « Jura dabat legesque viris, operumque laborem Partibus æquabat justis » ; et lib. XI, 510. « Partitus opus utrique », sc. manui, auctor Moreti, v. 24. Tale est Horatii, Carm. I, 15, 15 : « grataque feminis Imbelli cithara carmina divides », h. e. singulis carmina tecum canenda propones. — Hic autem Horatii locus parum aptus, nec bene expositus videtur. En.

4. *Inde lego, Phæbumque cio. Deinde lego* Excerpt. Heins. qui *Phæbumque acuo* conjecerat ; postea codici adscripserat et *Phæbum cio*, ut apud Auctorem Phœnic. v. 46 : « Et mira lucem voce ciere novam ». Sic in Sirenum Allegoria ejusdem Festi Avieni : « Et solitæ miros ore ciere modos ». Idem tamen Heinsius lectionem a Pithæo et Scriverio hic expressam *Phæbumque cio* probat in notis ineditis ad Culicem, v. 251, loco vexato, quem sic constituit : « Quarum vox cit Ityn, etc. » Sic apud Valer. Flaccum, VI, 527, corripbat Baptista Pius, « qualem roseis cit Lucifer alis », et Barth. apud Statium, Silv. II, 1, vs. 65 : « septem per culmina montes Cit fragor ». Firmabat cel. Oudendorp. locis Apuleii, de Mundo, p. 735, ut in MSS legitur : « ventorum prælia ciuntur », et in Florid. N. 17 : « voces quas infesta rabies vel propitia voluntas ciant » ; et Metam. lib. VIII, p. 157, ed. Pric. « fratrem cire ». BURM.

5. *Tunc oleo corpus fingo. Hinc oleo corpusque frico* editiones Martialis vulgatæ, et Scriveriana. *Tunc*

oleo Vatic. *corpus frico* tres Vossiani et Wittian. *corpus fingo* cod. Leid. alius Vossian. et Modian. ut edidit Pithæus : quod probat Heins. ad Ovid. Epist. XIX, 44. BURM. — *Mollique palæstra*, etc. Uctione laxatam cutem mox lucta adstringo. *Palæstra* autem est luctatio, seu quælibet exercitatio corporis. En.

6. *Stringo libens, animo gaudens, ac fenore liber. Scribo libens* in Leid. *Stringo* Wittian. sed optime se habere vulgatam *mollique palæstra Stringo libens*, patchit ex Gronovii Diatr. Stat. pag. 145. *Animi gaudens, ac fenore liber* Wittian. ut edidit Scriver. *gaudensque* apud Pithæum, quod in nullo cod. MS legitur : a *fenere* cod. Leid. et *fenere libens* Vossian. BURM. — *Fenore se liberum* dicit, qui faciles reditus, expeditas opes et nullis adtritris usuris, atque hinc curis vacuus, habeat. Nam, ut Lucanus dicit I, 181 : « usura vorax, avidumque in tempora fenus ». Pariterque Petronius Bell. civ. v. 52, de plebe Rom. « Fenoris ingluviens ususque exederat æris ». Similiter in epigr. de vita tranquilla, Anth. Lat. III, 60 : « Est mihi rus parvum, fenus sine crimine parvum », ubi fenus est pecunia credita, quæ domino usuram non injustam parit. — *Fenore liber*, Adposite Horat. Epod. II, 4 : « Beatus ille qui procul negotiis, Ut prisca gens mortalium, Paterna rura bobus exercet suis, Solutus omni fenore ». En.

7. *Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, etc. Pondero* Wittian. et ed. Scriver.

Dum parvus lychnus modicum consumat olivi,
Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camenis.

aliæque vulgatæ. *Prandeo* etiam in cod. Leid. et *lavo, laudo*. BURM.—*Prandeo*. Non sæpe quidem, attamen aliquando senes et pueri, immo et sani prandeabant. ED.—Notes hic, e pluribus singulariisque vocibus integrum versum constipari, quem morem geniumque sequioris ævi poetarum esse, dudum notavi ad Pentadii epigr. (huj. op. tom. III, p. 325. ED.) Unde etiam, Martialis hoc epigramma minime esse, facile agnoscas.

8. *Dum parvus lychnus*, etc. Hos duos addidi versus, qui apud Pithæum desiderantur, ex eodice Vossiano ab Heinsio collato, Wit-

tiano, et duobus aliis Vossianis: qui etiam in Scriverii et aliis Martialis editionibus subjunguntur.

Consumit in Wittiano et Voss. *nec dat* in eodem, et primo ac tertio Vossian. *elucubrata* in Thuan. Vatie. et Voss. BURM.—Ad hunc versum conferantur *vigiles lychni* (huj. op. tom. III, p. 405, not. 4. ED.); et *nocturnum olivum* in Cassii Parm. Orph. (huj. op. tom. I, p. 667. ED.)

9. *Hæc dat nocturnis*. Interpretor: Hæc autem, ut rogantibus respondeam, scribo noctu, quoniam præter actus diurnos paulum temporis et olei impendere nocturnis studiis soleo.

R. FESTUS V. C.

DE SE AD DEAM NORTIAM*.

FESTUS Musoni suboles prolesque Avieni,
Unde tui latices traxerunt Cæsia nomen,
Nortia, te veneror, lare cretus Vulsiniensi,
Roman habitans, gemino Proconsulis auctus honore,

* Exstare hanc inscriptionem Fabrettus dicit in Villa Cæsarina, olim in ecclesia S. Nicolai de Forthoribus. Ediderunt Sponius in *Miscell. erud. ant. Sect. II*, p. 99; Fabrettus in *Inscript. ant. cap. 10*, n. 507, p. 742; Fleetwood in *Syll. Inscr. p. 153*; Almeloventius inter *Epigr. vett. a se collecta*, pag. 34; Fabricius, *Bibl. Lat. lib. III*, c. 11; J. N. Funccius de *veg. ling. Lat. sen. III*, 53, p. 221; P. Burmann. *Anthol. Lat. lib. I*, ep. 79; Canuegieterus, *dissert. de Fl. Avieno*, cap. 2.

1. Fabricius *soboles* edidit.

2. Recouditum hujus versus sensum, quoad licuit, aperuimus in *Proœmio ad Avien.* ubi et multa alia hujus carminis illustravimus.

3. *Nortia, te veneror.* Deam Nortiae nomine Sortem ac Fortunam significari, tradit Martianns Capella in libro de *Nupt. Philol. c. 9*, cujus ut *magnum esse vin* dixit in *utramque partem, vel ad secundas, vel adversas* Cicero, lib. II de *Offic.* ita hæc Florentina inscriptio: *MAGNE DEÆ NORTIÆ*, magnam forte

Deam hanc adpellat. FABRETT. —

Etiam Deæ Nortiae Magnæ Sanctæ dicatus lapis, Vulsiniis inventus, exstat ap. Donium, Inscr. ant. Cl. I, u. 149, p. 52. Eam localem et patriam Deam Vulsiniensium fuisse memorat Livius, lib. VII, cap. 3: qui apud ipsos meminit ejus templi, in quo mos erat clavos figere annorum indices; tum Tertullianus, *Apolog. cap. 24*. Sed ut Florentinorum etiam numen ostendit marmor Florentinum, ita commune Etruriæ et præcipuum fuisse, ex loco Juvenalis, X, 74, facile colligas: «Si Nortia Tusco Favisset, si oppressa foret secunda senectus Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora Augustum». Et Livius l. c. Etruscam Deam nominat. Festus hoc carmine Deam Nortiam veneratur, h. e. venerabundus ei, ut vitæ suæ rectrici, et fortunarum auctori, gratias agit, plurimas in vita suas res secundas expertus, quas deinde enumerat. — *Lare cretus Vulsiniensi*, h. e. urbe Vulsin. quomodo larem ab ipso Avieno usurpari notavimus, ad *Or. mar. v. 517* et 698. Atque

Carmina multa serens, vitant insons, integer ævom,
 Conjugio lætus Placidæ, numeroque frequenti
 Natorum exsultans, vivax et spiritus ollis:
 Cætera composita fatorum lege trahentur.

SANCTO PATRI FILIUS PLACIDUS:

Ibis in optatas sedes, nam Jupiter æthram
 Pandit, Feste, tibi, caudidus ut venias.
 Jamque venis, tendit dextras chorus inde Deorum,

hoc debebat abs me in Proœmio ad R. F. Avienum inter argumenta referri, quibus munimentum hoc de eo ipsu Avieno agere, qui auctor Descriptionis Orbis esset, vincere studebam.

5. *Carmina multa serens*: ut *serere* verba, sermones, querelas, colloquia, et disserere dicunt Latini. Vid. N. Heins. et Drakenb. ad Silium Italicum, VIII, 266. Exprimitur eo verbo facilis, expedita et frequens carminum compositio. *Vitam insons*, qui de se prædicat, non videtur esse Festus ille, Proconsul Asiæ sub Valente, quem multis immanitatis et sævitiae exemplis insignem memurat Amm. Marcell. XXIX, 2, et Zosimus, IV, 5: ævom antiquæ: ævum habent cæteri.

6. *Placidæ* cum majuscula litera recte exhibuerunt Fleetwoodus et Burmannus, ut sit nomen proprium uxoris. Hinc enim filius ejus Placidus nomen, pro frequenti illorum temporum more.

7. *Exsultans* dedit Fabrett. Fabric. et Caneg. Male hoc *exsultans*, amisso cummate, cum sequente *spiritus* conjungunt Spon. Fabrett. et Almel. — *Vivax* et *spiritus ollis* indicat, illos bene sanos esse, et vitam

longævam promittere. Fabricius scribit *illis*. Burmannus legend. conjicit «vivax sit spiritus illis», ut sit votum vel formula faustæ acclamationis, similis illi: «vivite, felices», vel quod apud Petron. cap. 63 legitur: «salvum sit quod tangu». — Sic in Inscrip. apud Fabrett. cap. 2, pag. 73: «Innocenti cum Engratin vivas», et inter vota clientium dominis et patronis ubi incolamitatem posita, sæpe subscriptum VIVAS aut VIVATIS; vid. Lips. lib. I, Saturn. pag. 57; Barth. ad Stat. Theb. IX, 894, et egregie Gerart. lib. III, Elect. c. 8. Sic VIVATIS in annulo nuptiali duorum conjugum apud Sponium, *Recherch. des Antiq. Diss. XI*, pag. 179, et sæpe græco vocabulo ζῶντας. Similiter in adclamatione conviviali *vivas et vivamus*; de qua vid. Vales. ad Amm. Marcell. lib. XVI, cap. 8. Servius ad Virg. Æn. III, 493, notat hæc bene precantium vota melius optativo efferri quam imperativo: quod tamen nunc semper observant Veteres. Ed.

8. *Trahentur*. Male apud Sponium, Fleetw. Almelov. et Fabric. *trahuntur*.

11. *Tendit dextras chorus inde*

Et toto tibi jam plauditur ecce polo.

Deorum. Formula hæc exprimendæ consecrationis, vel defunctorum inter Cælites receptionis, Avieni ævo pluribus usitata est et in hoc maxime Eumenii Rhetoris loco, plane simili, conspicua, Paneg. in Constantin. cap. 7: « Vere enim

profecto illi Superum templa patuerunt, receptusque est consessu Cælitum, Jove ipso dextram porrigente ».—Pluribus de ea egit Wernsd. in dissertatione Stocchii Museo Critico inserta vol. I, cap. 2, pag. 339 seqq. Ed.

RUFII FESTI AVIENI
PHÆNOMENA ARATEA

ET

PROGNOSTICA

EX RECENSIONE TH. BUHLII

DENUO CASTIGATA

ET PERPETUA ADNOTATIONE ILLUSTRATA

PRÆMONITIO NOVI EDITORIS.

Duo hæc poemata, ab omnibus commentatoribus hactenus neglecta, et fere typis intacta, quæ Wernsdorfius promissa quidem, fato præreptus, non edidit, nos paucis, quas conferre licuit, editionibus ac manuscriptis adjuti prodire jubemus. Eorum auctor Græcus Aratus est. Natus in urbe Ciliciæ, dicta Solæ, quæ deinceps Pompeiopolis vocata est. Vixit temporibus Ptolemæi Philadelphi, et Antigono Macedonum regi qui regnum suscepit circa centesimam quintam olympiada, familiaris fuit. Quare quod quidam dictitant illum vixisse eodem tempore, quo Nicander Colophonius Theriacorum scriptor, et utrumque alteri sua scripta examinanda exhibuisse, hunc illi sua Theriaca, et illum huic sua Phænomena, manifeste falsum est. Nican- drum enim duodecim totis olympiadibus posteriorem fuisse adparet. Aratus quidem quadraginta circiter Græcorum inter- pretum scholiis auctus est: Romanorum vero, inter quos Germanicus Cæsar et M. T. Cicero, denique ipse Ovidius et Avienus noster, diligentissimis curis Latio donatus. Hæc quidem Metaphrasis doctissimi viri Th. Buhlii judicio præ- stantissimum Avieni carmen recte æstimatur, et videtur etiam postremo loco ab eo elaborata esse. Distinguit se Avienus a Cicerone et Germanico primum maxime eo, quod Aratum fidelius expresserit; quare non solum paraphrasten, sed etiam interpretem Arati agere eum Jos. Scaliger ad Manilium, pag. 51, vere judicavit. Porro quæ Aratus, atque etiam Cicero et Germanicus leviter tantum strinxerunt, paucisque verbis adumbrarunt, ea fusius exponuntur et clariori in luce ab Avieno proferuntur. Persequutus est

idem quasi ex professo fabulas, Arato aut plane intactas, aut non nisi verbo indigitatas. Omnino diligentius explicuit et ditavit materiem ab Arato et Germanico tractatam. Consuluit ipse quoque scriptores astronomicos et mythicos; diserte enim laudavit Eudoxum, Metonem, Mythen, Panyasin et Harpalum; adiit præterea commentatores in Aratum Græcos et interpretes ejusdem Latinos: petiit adeo nonnulla ad argumenti sui ornatum ex Philosophia Pythagorea et Alexandrina, necnon ex religionibus Ægyptiacis. In dictione poetica non comparandus est quidem cum Cicerone aut Germanico; excellit tamen inter poetas Latinos seriores puritate et elegantia sermonis. Cæterum minorem fortunæ injuriam experta sunt Avieni quam Germanici carmina; nam illa non solum integra servata, sed etiam minus corrupta sunt. Phænomenon hoc argumentum est. Initio Poeta præfatur Jovem. Deinde percenset fixorum seu inerrantium siderum dispositionem in tres partes eam distribuens: unam, quæ arctico concluditur circulo: e reliquis vero, alteram Boreiam, alteram Austrinam. Absoluta inerrantium dispositione mentionem facit quinque Planetarum, coaptatos singulorum orbes tantum enumerans: plenior eorum traditionem, ut difficiliorem, non ausus suscipere. Quatuor circulos maxime necessarios dicit, duos tropicos, unum æquatorem, quartum zodiacum. Obiter adjicit circulum lacteum. Post hæc singulorum ortus et occasus edisserit, eo modo ut singula zodiaci signa recenseat, cum illis simul orientia et occidentia, incipiens a Cancris ortu vespertino. Deinde recenset signa a Jove proficiscentia, ut vocant, præmissoque procemio, exponit signa tempestatis turbidæ et serenæ, primum quæ Luna dat, deinde quæ Sol, tertio quæ sidus quod Præsepe nominatur. Post docet signa quæ ad pecudes et arationem adtinent, existentia in sublimi, in terra, in plantis, in animalibus, aliaque his similia; quædam graviora, quædam leviora. Bene autem nominavit Phænomena, i. e. adparentia, primum quia tradit

stellas, quæ in circulo arctico sunt, non partes cæli absconditas, quæ nobis ignotæ sunt, sed solummodo stellas nostris oculis manifestas inter Arcticum et Boreium polum. Secundo quia nihil de earum magnitudine vel distantis disserit; tertio quia de planetis subter firmamentum currentibus eorumque orbibus haud curiose laborat, sed excusat se, v. 925:

..... non illas animis audacibus ergo,
 Carmine non cæco tentavimus: hoc satis unum,
 Musa, mihi, satis hoc longi labor egerit ævi,
 Si defixarum cursus et signa retexam.

Restat ut de paucissimis quæ Aratea Avieni separatim exposuerunt editionibus dicamus. Primæ quidem memorandæ sunt quæ in Bibliotheca Regali Gallica exstant: *Paraphrasis Phænomenorum Arati cum ipso Arato*, annis 1488, 1540, 1589, et Venetiis apud Aldum, 1499, in-fol. 2º Phænomena sive poema bipartitum de Siderum natura et motu et de tempestatum præsignificationibus ex interpretatione Rufi Festi Avieni; eadem versa et commentariis illustrata a Germanico Cæsare; Ciceronis versio Arati, Venetiis, Anton. de Strata, 1488, in-4. 3º Eadem, ex interpretatione Ciceronis, Rufi Festi Avieni et Germanici Cæsaris et cum commentariis, Parisiis, Gul. Morolius, 1559, in-4. 4º Nominandæ quoque duæ editiones a Wernsdörffio prætermisæ: Avienus a Pulmanno editus, Antwerp. Plantin. 1572, in-16. Idem cum *Æsopi Fabulis*, Hanov. 1603, in-12. 5º Inseruntur Aratea Avieni collectioni Astronom. script. vet. quæ prodiit in officina Sanctandreana, in-8, 1589. 6º Denique inserta est Avieni interpretatio tomo secundo operum Arati, curante Theophilo Buhle, Professore Goettingensi, quam sub oculis assidue habuimus, et cujus fidem quam plurimum sequuti sumus. Prodiit Lipsiæ ex officina Weidmannia anno 1801. Optimas ejus notas et lectionis varietates integras servavimus, et paucissimas nostras animad-

versiones, ne in nimium pondus hoc volumen cresceret¹, adjecimus (1).

(1) Non e loco erit aliquot epigrammata ad Phænomena pertinentia hic memorare. Unum quidem C. Helvii Cinnæ, quo hic videtur ejusdem operis interpretationem conscripisse; quod quidem sed depravatum protulit Grotius initio notarum ad Arati Phænomena. Edidit Burmann. Anth. Lat. tom. I, pag. 440 :

Hæc tibi Arateis multum vigilata lucernis
Carmina quis ignes movimus aërios,
Lævis in aridulo malvæ descripta libello
Prusiaca vexi munera navicula.

Duo alia a Callimacho et Leonida Tarentino græce conscripta ediderunt cel. Ernesti in editione Callimachi, tom. I, p. 333, et Burmann. in Mantissa adnot. ad Anth. loc. cit. Denique in Grotio præter memoratum Callimachi epigramma, sequebatur aliud Ptolemæi in eadem Arati Phænomena, quod raro editum est:

ΗΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

εἰς Φαινόμενα Ἀράτου.

Πάνθ' ἠγχοιόναξ τε καὶ Ἑρμῆππος τὰ κατ' αἶθρην
Τεῖρεα καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα,
Βίβλους ἐγκατέθεντο· ἀποσκόπιοι δ' ἀφάρμαρτον.
Ἀλλὰ τὸ λεπτολόγου σκῆπτρον Ἄρατος ἔχει. Εἶδ.

RUFI FESTI AVIENI PHÆNOMENA ARATEA.

CARMINIS inceptor mihi Jupiter; auspice terras
Linquo Jove; excelsam reserat dux Jupiter æthram;
Imus in astra Jovis monitu; Jovis omine cælum,
Et Jovis imperio mortalibus æthera pando.

Hic statio, hic sedes primi patris; iste paterni
Principium motus, vis fulminis iste corusci,
Vita elementorum, mundi calor, ætheris ignis,

1-14. Paullo uberius landes Jovis persequutus est in præmio Avienus, quam Germanicus et ipse Aratus, ita tamen, ut rhetorem declamatorem sentias, philosophorum de rerum principio placita poetici pigmentis exornantem. In primis quatuor versibus una eademque sententia in quovis versu, mutatis tantum verbis, iteratur. In verbis: « excelsam reserat dux Jupiter æthram », eodem sensu *æthrâ* dicta est, quo ab aliis *cælum* dici solet *arx Jovis*, quam nemo, nisi adnuente Jove, intrare possit. Quæ sequuntur maximam partem ad Pythagoreorum doctrinam de *æthere*, ut principio ignis, calor, lucis, vitæ, et motus in rerum natura, adumbrata sunt. Cæterum in versu primo pro « Carminis inceptor mihi Jupiter » Schraderus in Wernsd. Poet. Lat. Min. (vid. supra hoc tom. pag. 273. Ed.) ad Avieni

Perieg. vs. 896, mavult *incentor*, adsensiente Wernsdorfio. Lectioni huic pondus quidem addit Paulinus Nolanus (Carm. XV, 30), qui hunc versum ab Avienoumpsit: « Non ego Castalidas, vatum phantasmata, Musas, Nec surdum Aonia Phæhum de rupe ciebo: Carminis inceptor Christus mihi ». Potest tamen vulgata lectio defendi ex ipso Arateo *Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα*. Deinde apud Avienum, Perieg. vs. 896, *Incentore eanum Phæbo* lectio est incerta, et dubitari potest, an non apud ipsum Paullinum pro *incentor* legendum sit *inceptor*.

5. *Hic statio, hic sedes primi patris, iste paterni Principium motus.* Hic et iste ad *ætherem* referendi sunt; est hoc Avieno solenne, ut hic et iste de eodem usurpet. Sic infra vs. 25: « Hic digestorum speciem dedit, iste colorem Imposuit rebus ». — Et vide supra Descrip-

Astrorumque vigor; perpes substantia lucis,
 Et numerus celsi modulaminis; hic tener aer,
 Materiæque gravis concretio; succus ab alto
 Corporibus cælo; cunctarum alimonia rerum;
 Flos et flamma animæ, qui discurrente meatu
 Molis primigenæ penetralia dura resolvens
 Implevit largo venas operatus amore,
 Ordinis ut proprii fœdus daret; iste calorem,
 Quo digesta capax solidaret semina mundus,
 Inseruit. Rite hunc primum, medium, atque supremum
 Vox secreta canit sibi; nam permixtus utrimque,

tionem Orbis, vs. 265 et sqq. Ed.

9. *Et numerus celsi modulaminis.* Numerus sensu Pythagorico pro principio sive causa. Adludit Avienus ad concentum sphaerarum, qui secundum Pythagoreos motu earum, per æthereis certis legibus et numeris adstricto, efficiebatur.

13. *Qui discurrente meatu Mentis primigenæ penetralia dura resolvens Implevit largo venas operatus opere.* Vix sanus sensus in his inest. Quid enim hoc sibi vult: « florem et flammam animæ mentis primigenæ penetralia dura resolvere? » Quid sunt hoc loco: « penetralia dura mentis? » Conjicio itaque legendum: « qui discurrente meatu Molis primigenæ penetralis dura resolvens Implevit largo venas operatus amore ». *Moles* est materia rudis. Pro *molis primigenæ* possit etiam legi *Materia prima*; sed melior altera lectio; nam de materia prima sensu philosophico Avienus non cogitavit. Ovid. *Metam. init.* « Ante mare et tellus, et, quod tegit omnia, Cælum, Unus erat toto Naturæ vultus in orbe. Quem dixerat Chaos; rudis indigestaque mo-

les ». Cæterum cf. Barthii *Advers. LVII, 15.* — Collectio Astr. op. habet *Mundi primigeni*. Ed.

15. *Ordinis ut proprii fœdus daret, iste calorem.* Male in antiquioribus edd. distinguitur: « ordinis ut proprii fœdus daret iste; calorem ».

17. *Inseruit; rite hunc primum, medium atque supremum Vox secreta canit sibi.* Sic distinxit et emendavit Grotius. Vid. Casp. Barthii *Advers. XXXVI, 2.* Vulgo male: « Inseruit rite hunc primum, medium, atque secundum. Vox secreta canit sibi ». *Vox secreta canit sibi* poetice dictum pro: Mens interna meditatione concipit et adorat. Fœnere inter philosophos, qui internas cogitationes mentis sermonem quasi internum, vocem secretam, dicerent. Conf. Wernsdorffii *Comment. de Rnf. Festo Avieno in Poet. Lat. min.* (huj. tom. pag. 10. Ed.), ubi refutatur Nicolaus Antonius, in versibus illis adlusionem Avieni ad dogma Trinitatis reperisse sibi visus Bâbl. vet. Hispan. lib. II, c. 9, pag. 158.

18 - 20. *Nam permixtus utrimque*

Et fultus sese geminum latus, unus et idem est
 Actor agendorum, propriique patrator amoris, 22
 Et mundi vere pastor sacer. Hic chaos altum
 Lumine perrumpit; tenebrarum hic vincula primus
 Solvit, et ipse parens rerum fluitantia fixit.
 Hic dispersa locis statuit primordia justis.
 Hic digestorum speciem dedit; iste colorem 25
 Imposuit rebus, sexuque immixtus utroque,
 Atque ævi pariter gemini, simul omnia lustrans
 Sufficit alterno res semine. Rerum opifex hic,
 Hic altor rerum, rex mundi, celsa potestas
 Ætheris atque Erebi; rapida inclinatio cæli; 30
 Insociabilium discretio justa Deorum;
 Cujus et extremum tellus opus; ignea cujus
 Lumina sunt late, sol, et soror; ille diei

Et fultus sese geminum latus, unus et idem est Actor agendorum. Vulgo: *Auctor agendorum*; quod licet ferri quidem possit, melius tamen cum Grotio legas: *Actor agendorum*, πρακτῆς (non ut in Grotii notis impressum πραχτῆς) τῶν πραχθῆσομένων. Sensus est: Isle primum et supremum, ergo duo extrema (*permixtus utrinque, fultus sese geminum latus*) una comprehendens, unus tamen et idem est actor agendorum.

31, 32. *Hic chaos altum Lumine perrumpit.* Legendum *perrumpit*; nam sequuntur *solvit, fixit, dedit*, etc. Verum *perrumpit* est præteritum ἀρχαῖον, et adlectat archaismum Avienus. Sæpius occurrit *ruptum* pro *ruptum*.

24. *Hic dispersa locis statuit primordia justis.* Sensus est: Nondum definita et ad ordinem et leges revocata erant rerum primordia et vicissitudines. Ovid. *Metam.* I, vs.

24: « Quam postquam evoluit, cæoque exemit acervo, Dissociata locis concordia pace ligavit ».

26. *Sexuque immixtus utroque Atque ævi pariter gemini.* Æther vitam simul agit maris et feminæ, quum principium sit vitæ omnino.

30. *Rapida inclinatio Mundi*, ex emendatione Grotii. *Infra* v. 85: « trahit inclinatio cælum »; et alibi: « teres inclinatio mundi ». Vulgo: sine sensu: « pigra inclinatio nodi ». Aliam vulgatæ lectionis emendationem proposuit Casp. Barth. *Adv.* XXXVI, 2: « bigrada inclinatio nodi ». *Nodum* interpretatur fatalem necessitatem insolubili velut catena omnia continentem. Hæc quum frangi non possit, duobus modis inclinari dicitur, ut orta obeant, orientur defuncta. Non adsentior.

33. *Ignea cujus Lumina sunt late, sol, et soror.* Putat Grotius, hæc ab Avieno desumpta esse ex Moese, *Genes.* I: « Fecitque Deus duo lu-

Tendat ut infusi rutilum jubar; altera noctis
 Ut face flammanti tenebrosos rumpat amictus. 35
 Nec deficit genitis pater ullo in tempore rebus.
 Istius ille anni pulcher chorus, alta ut hebescat
 Terra gelu, ver ut blandis adrideat arvis,
 Pulverulenta siti tellurem et torreat æstas,
 Et gravis autumnus redeat fetura parentis. 40
 Hoc duce per tumidi ferimur freta gurgitis; isto
 Præceptore solum gravibus versamus aratris;
 Iste modum statuit signis; hic rebus honorem
 Infundit; tenebris hic interlabitur æthræ,
 Viscera et æthereos animans genitabilis artus. 45
 Denique ne longum marcentia corda jacerent,
 Mundanique ortus mens immemor, omnia sensim
 Vilia conceperet, neque se subduceret unquam
 Fontis in æterni primordia, quo velut amnis,
 Quem festina citis urget Natura fluentis, 50

minaria magna: Luminare majus, ut præset diei; Luminare minus, ut præset nocti. Probari ergo hinc quoque possit, Avienum fuisse Christianum. Verum eandem sententiam sæpius poetæ et Græci et Latini expresserunt, et est ea ita quoque comparata, ut in describenda origine rerum cuius occur- rat. In cætera descriptio ortus mundi, qualem Avienus dedit, a Mosaica maxime diversa est. Vid. Wernsdorffii Comment. de Avieno (huj. op. tom. III, pag. 467. Ed.)

34. *Tendat ut infusi rutilum jubar.* Burm. ad Anth. Lat. V, 8, legendum arbitratur *Reddat ut infusus*, et ita jubere putat vs. 1 dicti epigr. « Exoritur Phœbus perfundens luce nitenti Et maria et terras »; et eodem lib. ep. 2, v. 3: « Luce polum nitida perfudit candidus orbis ». Pro

tendat Heinsius Didat. Corrigendum reddat. Reddere enim de sole frequens. Senec. Octav. I, 2: « surgit Titan Radiante coma, mundoque diem Reddit clarum ». *Restituere diem* dixit Prudent. Cathem. Hymn. V, 132: « Major sole novum restituens diem ». Ed.

36. *Nec deficit genitis.* Forsitan legendum *Nec deficit*. Vulgata lectio ex scripturæ in codd. abbreviatione orta videtur. Supra dixerat Avien. 28: « sufficit alterno res semine ». — *Deficit* non mutandum. Vid. Propert. I, 1, 34, et Senec. ep. 56: « non enim excisa deficit ». Cæterum τὸ deficit repugnat metrum. Ed.

41. *Hoc duce per tumidi ferimur.* Edit. Grot. male *ferimus*.

45. *Viscera et æthereos animans genitabilis artus.* Ita emendandum censuit Grot. Vulgo: « Viscera, et

Lapsu continuo ruituræ in corpora nostra
 Prorumpunt animæ, seriemque per æthera nectunt,
 Hic primum Cnidii radium senis intulit astris,
 Mortalemque loqui docuit convexa Deorum:
 Cur Hyperionios Nepa circumflecteret ignes? 55
 Autumni reditu cur sub gelido Capricorno
 Bruma pruinosi juga tristia solveret anni?
 Cur spatium lucis madidæ cum tempore noctis
 Libra celerque Aries dimenso pondere Olympi
 Æquarent? Qua parte polus sublimior alto 60
 Cardine cæruleas Thetidis non tangeret undas?
 Quis polus umbrifero lateat declivis in axe,
 Et vaga palanti cur signa errore ferantur?
 Quæ rursum ingenio numerisque Solensibus idem
 Jupiter efferri melius dedit incola Tauri, 65
 Musa ut Cecropios superaret et Aonas agros.

æternos animat genitabilis artus. In lectione Grotiana *ætherei artus* haud dubie intelligendi sunt pulmones, et cor, quæ æthere infuso spirant et vigent.

53. *Hic primum Cnidii radium senis intulit astris.* Senex Cnidius est Eudoxus, a quo Phænomenorum argumentum accepit Aratus, cuius vestigia legit Avienus. Infra v. 102: « sic astrum dici Cnidius dedit ». Conf. Jos. Scaliger ad Manil. Astron. not. p. 54.

55. *Cur Hyperionios Nepa circumflecteret ignes.* Autumni reditu cur sub gelido Capricorno Bruma. Ita recte distinxit Grotius. Nam enunierat Avienus solstitia et æquinoccia; itaque necesse est per *Nepam* hic *Cancrum* intelligamus; *Cancr* autem æquinoccium in ipsa æstate, non in autumno est. Male vulgo distinguitur: « Cur Hyperionios

Nepa circumflecteret ignes Autumni reditu; cur sub gelido Capricorno Bruma, etc. »

58. *Cur spatium lucis madidæ cum tempore noctis Libra celerque Aries dimenso pondere Olympi Æquarent,* ex Grotii emendatione, quam sensus necessario exigit. Vulgo: « cur spatium lucis, madidæ cur tempora noctis Libra celerque Aries demerso pondere Olympi Æquarent, etc. »

64, 65. *Quæ rursum ingenio numerisque Solensibus idem Jupiter efferri melius dedit incola Tauri.* Spectat hoc ad Aratum, Solis, Ciliciæ urbe, oriundum. Taurus est mons in Cilicia. Similiter in gratiam Arati de Cilicibus Manil. Astron. I, 392: « Montis ab excelso speculantur vertice Tauri Eventus frugum varios, et tempora dicunt ».

66. *Musa ut Cecropios superaret*

Me quoque nunc similis stimulat furor, edere versu
 Tempora, quum duris versare ligonibus arva
 Conveniat; quum velivolo dare carbasa ponto;
 Et quum viticomo crinem tondere Lyæo. 70
 O mihi nota adyti jam numina Parnassei!
 O, per multa operum mea semper cura, Camœnæ!
 Jam placet in superum visus sustollere cælum,
 Atque oculis reserare viam per sidera; major,
 Major agit mentem solito Deus, ampla patescit 75
 Cirrha mihi, et totis se Helicon inspirat ab antris.

ARCTOS.

Omnia quæ flammis pingunt radiantibus æthram,
 Nox agit, et verso ceu fixa trahuntur Olympo.
 At non cuncta tamen signorum in lege putanda;
 Nam numeris et honore carent; micat omnibus ignis, 80
 Et rutilo cunctis flagrat coma flammea crine;

et *Aonas agros*. Sic reposui cum Grotio, quum utique ex vulgata lectione, *raperetur et Aonas agros* commodus sensus elici vix possit. Avienus, Descr. Orb. v. 5: « Aoniis perget stylus impiger orsis ». — *Me quoque nunc similis stimulat furor edere versu* Jo. Schraderus in not. ad Avieni Periegesin. (Wernsdorf. Poet. Lat. min. hujus tom. supra pag. 144. Ed.) conjiciebat legendum « *Me quoque nunc Latio stimulat furor edere versu* ». Verum nihil mutandum est.

70. *Viticomo crinem tondere Lyæo*. Male vulgo *viticomo*.

72. *O. per multa operum mea semper cura, Camœnæ! Multa operum dixit græco more pro multa opera*. Sic supra vs. 23, *rerum fluitantia pro res fluitantes*. Indicat Avienus, sese ante Arateorum paraphrasin alia

poemata edidisse. Conf. Wernsdorf. Comment. de Avieno.

75. Cf. Avieni Perieg. v. 6 sq. et not. Schrad. ad h. l. apud Werns. l. l. Barth. Advers. XLVI, cap. 16.

77. *Omnia quæ flammis pingunt*. Heinsius hic legebat *cingunt*; sed *pingunt* non sollicitandum videtur. Hoc verbum in simili re poetis usitatum. Auson. Epist. ad Hesper. III, 15: « Iricolor vario pinxit quam pluma colore »; et in Anthol. Lat. V, epigr. 21, 3: « Iris picto spectabilis arcu ». Ed.

78. *Nox agit, et verso*. Ita, notante Morellio, codd. antiqui. Recte. Vulgo *perperam*: « Nox et agit, verso ».

80. *Nam numeris et honore carent*, ex emendatione Grotii. Codd. antiqui caret. Vulgo *carenti*.

82, 83. *Sed quia non certa for-*

Sed quia non certa formarum luce notantur
 Omnia sideribus; cassum fit cætera vulgus.
 Mobilis en etiam mundi se machina versat,
 Ponderis et proprii trahit inclinatio cælum;
 Sed non axis item curvi vertigine fertur
 Ætheris, ut stylus instabili convolvitur orbi,
 Ipse manens tenuisque procul sacra viscera cæli
 Perforat, et mediæ molem terræ tenet; illum
 Non prolixa dies, non incumbentis Olympi
 Cursus agit, motatve loco labor, ut semel hærens
 Constitit, et ferri se circum cuncta remisit.

Terminus extremo dispar polus. Oceano pars
 Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas
 Pars Erebum, et nigri jacet hæc ut conscia Ditis:
 Hic Notus; horrifera aquilonibus illa rigescunt,
 Ac teres in gemina stridit vertigine cardo.
 Alter in obtutum facilis latet; alter et alto

marum luce notantur Omnia sideribus, cassum fit cætera vulgus. Male vulgo legitur et distinguitur: « formarum in luce notantur Omnia, sideribus, etc. » Fulgur cassum vocat Avienus stellas ἀνορωτους, de quibus alibi: « ignoti vice vulgi semet in æthram Protollunt ». Manilius, I, 470: « quum Luna couditur omne Stellarum vulgus, fugiunt sine nomine signa ». Conf. Jos. Scaliger. not. ad h. l. pag. 62.

87. Ut stylus instabili convolvitur orbi. Edd. antiquiores in stabili. Correxerit jam Morellius.

88. Ipse manens tenuisque procul sacra viscera cæli Perforat. Vulgo sine sensu: « Luce manente tenuisque procul ». Uti nos dedimus, rescripsit Grotius, qui etiam monet, procul, late, super, aliaque similia in Avieno saepe reperiri πλεονάζοντα.

91. Ut semel hærens Constitit. Aratus, Phæn. v. 22, ἀρρηκν. Manilius, I, 284: « Perque ipsum terræ directus constitit orbem ».

93. Terminus extremo dispar polus; Oceano pars sublime erigitur. Sic maluit Grotius. Extremo axi terminus est dispar polus. Arat. Phæn. vs. 84: Καί μιν περιβαίνουσι δύο πόλοι ἀποτίρωθιν. Potest tamen vulgata quoque lectio « Nec minus extremo dispar polus », quodammodo defendi. Pars h. l. eodem sensu dicitur, quo apud Germanicum, vs. 22: « Quem Graii dixere polum; pars mersa sub undas Oceani, pars celsa sub horrifero Aquilonæ »; ubi vide Bubl.

97. Ac teres in gemina. Ita recte edd. antiquiores. Edd. Morel. et Grot. in textu (quamvis improbaute Grotio) Hac teres.

Deprimitur barathro. Sed qua sublimior axis
 Tethyos undosæ linquit cetosa fluenta, 100
 Contemplare sacras ut mundus subjicit Arctos.
 Sic astrum dici Cnidius dedit; Ausone easdem
 Voce feras Ursasque et Plaustra vocare solemus:
 Fabula namque, ursas; species dat, plaustra videri.
 Has pater omnipotens nemorosi in valle Lycei 105
 Adsuetas duris quondam venatibus, æthræ
 Intulit, et raptō genitricis flore sacravit.
 Vel, ceu fama dehinc docet altera, Creta ubi fluctu
 Tunditur insanis late circumsona Cauris,
 Jupiter has idem rerum memor indultarum, 110
 Et custodiæ referens pia dona salutis,
 Quum puer agrestes inter Curetas, et inter
 Dictæ longum latuit crepitacula rupis,
 Scandere flaminigerum victor permisit Olympum,
 Nescia signa salis, nocturnique inscia casus, 115
 Hospita et insanis aquilonibus: haud tamen ollis
 Ora vel adverso sunt obvia pectora motu:
 Versa Lycaoniis sed suspectatur in ursis
 Forma super, pariterque polo vestigia librant,
 In spinam et flammis ardentia dorsa jacentes. 120
 Sic Jovis altrices teretem prope cardinis axem,
 In caput, inque humeros Helice Cynosuraque versæ
 Præscia venturis dant semper signa procellis.
 Namque Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum
 Parva regit; non ulla facem succenderit umquam 125
 Stella prior, neque flammigeros eduxerit ortus
 Ante alia, immerso quum jam Titanius orbe

101. *Sacras ut mundus subjicit Arctos.* Vulgo *subiit*. Recepi emendationem Morellii.

107. *Rapto genitricis flore.* Vulgo *genitricis*. Ed. Ald. *raptor genitricis*, et in v. pr. *venantibus* pro *venatibus*.

126. *Neque flammigeros eduxerit ortus.* Dedi hunc versum et sequentes, quemadmodum Grotius eos constituit. Conf. Arati Phænomen. vs. 40 seq.

127, 128. *Immerso quum jam*

Imbuerit tremulo Tartessia terga rubore,
 Cressia quam flammas inter primordia noctis
 Major agat, vultusque sacros ostendat Olympo. 130
 Illa licet parvo jaceat Temone per æthram,
 Verior in fidem tamen est currentibus æquor.
 Cardine nam certo convertitur; huic, mora longos
 Pigra tenet gyros, quæ, ceu remorata, parumper
 Flectitur, ac tardo cohibet cunctamina lapsu; 135
 Sed quia Sidoniis dux est Cynosura carinis,
 Rectior undoso cursus sulcatur in æstu.

DRACO.

Inter utramque dehinc præclari nominis Arcton,
 Ceu circumflexo sinuantur flumina lapsu, 139
 Squameus agmen agens *Draco* volvitur, atque obit ambas
 Spirarum curvis anfractibus. Hunc quoque ubi artus
 Longius effusum spatiosa volumina tendunt,
 Compta Lycaoniis includunt Plaustra choreis.
 Qua caput est Helices, fundunt sese ultima monstri
 Agmina, et hac cæli vix cauda in parte quiescit. 145
 Altera qua spiræ sinus est, sublime reponit
 Verticis, et curvo ceu circumclusa Dracone,

Titanius orbe Imbuerit tremulo Tartessia terga rubore. Vulgo: « Imbuit et tremulo Tartesia terga rubore ». *Titanius* dicitur pro *Titan*, ut *Bacchius* (Βάκχιος) apud Euripidem, *Mavortius* apud Petronium, pro *Bacchus* et *Mavors*. Confer Nostrum, *Descript. Orb.* vs. 62.

129. *Cressia quam flammas.* Vulgo: *flammas*.

131. *Illam licet parvo jaceat.* Sub illa intelligitur *Cynosura*.

133. *Huic, mora longos Pigra tenet gyros.* Huic spectat *Heliceu*. Restituit huic Grot. pro vulg. *haud*.

— *Quæ, ceu remorata, parumper Flectitur.* Vulgo sine sensu: « neque, ceu mollita, parumper Flectitur ».

136. *Sed quia Sidoniis.* Vulgo: « Denique Sidoniis ».

138. *Inter utramque dehinc præclari nominis Arcton.* Edit. Aldin. vitiose: « pro clari nominis Arcto ».

141. *Hunc quoque, ubi artus.* Vulgo: « hunc quoque, ut artus ». Nescio an recte Schraderus ad Avien. *Perieg.* 417 contenderit, ut sæpius ab Avieno poni pro ubi; nam exemplum ab eo adlatum, quum sit lectio dubia, nil probat.

In dorsum alterius dorso jacet Anguis; ab ore
 Vertitur, ac longe postremam lapsus in Arcion,
 Rursum majoris repetit confinia signi. 150
 Nec quæ stella caput flammarum insignit honore,
 Sola micat, solave rubent incendia crista;
 Sed setosa duplex adolet duo tempora fulgor,
 Et duo sub geminis oculi fulgoribus ardent.
 Unicus ignis item mento æstuat, ipsaque forma 155
 Verticis in nutum veluti curvata parumper,
 Qua per dimensos demittitur ordo meatus,
 Flectitur, atque Helices caudam spectare videtur,
 Cujus in extremum spatio propiore per æthram,
 Sibila protenti succedunt ora Draconis. 160
 Quin super illa etiam summæ confinia caudæ
 Stella subit, dextri quæ temporis igne coruscans,
 Æmula vicinis accendit lumina flammis;
 At declive caput vertexque obliquior astris,
 Hac in parte sacri procumbere cernitur axis; 165
 Qua pater Oceanus rutili reparator Eoi,
 Occasus ortusque salo moderante coerces,
 Et gemina alternæ miscet divortia metæ.

ENGONASIS.

Inde pruinoso si lumen ab usque Dracone
 In convexa feras, oculosque in proxima mundi 170
 Declines, qua parte globo tumet altior ortus,

161. *Quin super illa etiam summæ confinia caudæ Stella subit.* Vulgo *cauda*. Perperam.

166. Conf. Virg. Georg. I, 141. *Pater Oceanus rutili reparator Eoi.* Vulgo: «reparatus Eoi». Avieno *reparare* est ἀποκαθιστάσθαι. Infra: «absolvit totos reparabilis anno». In Catalect. Pithæi: «Phœnix re-

parabilis ales». Eoam quoque dixit Avienus suo more, ut vs. 924: «Mundus ab Eoo trahitur reparabilis alto». In Catal. «Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous».

167. *Occasus ortusque salo*, ex emendatione Grotii. Edd. antiquiores *perperam solo*. Edd. Morel. Grot. in textu *solo*.

Illa laboranti similis succedet imago
 Protinus, expertein quam quondam dixit Aratus
 Nominis, et cujus latuit quoque caussa laboris;
 Panyasi sed nota tamen, cui longior ætas 175
 Eruit excussis arcana exordia rebus.
 Nam dura indomiti memorat sub lege tyranni
 Amphitryoniaden primævo in flore juventæ,
 Qua cedunt medii longe secreta diei,
 Hesperidum venisse locos, atque aurea mala, 180
 Inscia quæ lenti semper custodia somni
 Servabat, carpsisse manu; postquam ille novercæ
 Insaturatæ odiis serpens victoris ab ictu,
 Spirarumque sinus et fortia vincula laxans,
 Occubuit, sic membra genu subnixa sinistro 185
 Sustentasse ferunt, sic insedissee labore
 Devictum, fama est; ac tum Tirynthius æthra
 Inclytus et solio fultus sublime paterno est.
 Jupiter hanc speciem, miseratus acerba laborum,
 Reddidit, et talem cerni permisit Olympo. 190
 En manus ipsa Dei violenta in verbera pendens
 Erigitur, dextræque dehinc impressio plantæ

173. *Illā laboranti similis.* Male in edd. antiquioribus distinctum: « Illa laboranti similis succedet imago: Protinus ». — Hyginus hoc signum vocat Cetea, sed alii Herculem, quæ videtur Avieni opinio esse, et quam refert Panyasis in Heraclea. Arato Ἐν γένεσιν. Manil. I, 315: « Nixa venit species genibus, sibi conscia causæ ». Firmicus latine vertit *ingeniculum*. Cf. Cic. de Natura Deor. lib. II, 108. Ed.

175. *Panyasi sed nota tamen.* Non addigit fabulam in versibus sequentibus ab Avieno additam Aratus, Phænom. vs. 64 sq. unde colligere licet, esse eam aliasque similes a

recentioribus adjectas. Avienus fabulam, ut ipse dicit, ex Panyasi hausit. Vid. Schol. German. ad vs. 65; Hygin. Astron. poet. II, 6; conf. Schaubach. ad Eratosth. Catasterism. p. 76. Dedi cum Grotio cui longior ætas pro ceu longior ætas, ut vulgo legebatur.

177. *Nam dura indomiti.* Sic Grotius. Vulgo: *immodici*.

187. *Ac tum Tirynthius æthra.* Vulgo: *æthra*.

191. *Manus.... in verbera pendens Erigitur.* Ita rescripsit Morelius. Antea legebatur *Exigitur*; non male; quamvis melior sit Moreliana lectio. Conf. infra vs. 246.

Tempora deculcat maculosi prona Draconis.

CORONA.

Poplite succidui qua sideris ampla fatiscunt
 Terga dehinc, mersumque jacet sublime humerorum, ¹⁹⁵
 Aspice ceu rutilis vibret lux Gnosia flammis:
 Hæc quondam Bacchi monumentum fulget amoris;
 Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.
 Trina ter illustrent hanc lumina; parsque Coronæ
 Serpentem vicina subit, qua sibila in Arcton ²⁰⁰
 Ora Draco inclinans stridet flabris Aquilonis;
 Post tergum Nixi pars volvitur, ac velut hærens
 Rursum defessi reseratur nuntia signi.

OPHIUCHUS.

Istius extremo sub vertice, vertice quippe
 Sideris Innixi, clarum nosces Ophiuchum. ²⁰⁵
 Tricæi sidus stat nominis, et cui pingui
 Thure Epidaureæ fumant altaria sedis.
 In Styga decursis Parcarum ab origine fuis
 Merserat Hippolytum sors ultima; jamque, per imas
 Cocyti tenebras et stagna nigrantia Ditis, ²¹⁰
 Portitor ille Charon Thesidæ fata vehebat.
 Hic immaturi sed enim miseratus acerbum
 Læti supplicium, Neptunique aspera jussa,
 Argentes artus Erebo procul intimo ab usque
 Suscitât, atque animæ rursum tepefacta calore ²¹⁵
 Viscera mundanas revocat medicator in oras.

193. *Tempora deculcat.* Germ. 69:
 • *Serpentis capiti figit vestigia* •. Ed.

194. *Qua sideris ampla fatiscunt*
Terga dehinc. Vulgo *patescunt*, quod
 ferri potest; sequor tamen Grotium.

206. *Tricæi sidus stat nominis.*

Ed. Ald. *perperam Tricari. Tricca*
urbs fuit Thessaliæ, ubi colebatur
Æsculapius, uti quoque in Epi-
dauro. Conf. Hygin. Astron. II,
 14; Schol. German. ad vs. 72, c1
 Heyn. ad Apoll. III, 10, 3, p. 103.

Non tulit Omaipotens, ortu cuiquam generato
 Deucalioneo fas esse, novissima fata
 Vincere, et incassum decurrere pensa Sororum;
 Moxque trisulca polo jaculatus fulmina celso, 220
 Et super aeriae vibrans incendia flammæ,
 Morte repertorem medicinæ audacis in umbras
 Dejicit; at gnati reparans solatia Phæbo,
 Asperaque extincti miseratus fata nepotis,
 Surgere nocturno jubet inter sidera motu. 225

Hic ergo insignes ardens venas Ophiuchus,
 Hic rigidos artus formæ Anguitenentis honore
 Arduus, hic tantos humeris vibrantibus ignes
 Evomit, ut pleno quum Luna nitescit in orbe,
 Menstruaque ingenti jam tempora dividit ortu, 230
 Nequaquam lentis obscurior ex humeris lux
 Marceat; at manibus non compar flamma rubescit:
 Nam suffusa levi resplendent ultima luce;
 Sed cerni sunt prompta tamen, postremaque parco
 Igne micant. Ille angue manum consertus utramque 235
 Erigitur, serpensque dehinc elabitur ambas
 Flexilis, et medium cingit spiris Ophiuchum;
 Quem super hærentem plantarum mole duarum
 Scorpios in geminas effusus viscera parteis,
 Adflctusque oculos, maculosaque pectora pressus, 240
 Sustinet. Attiguas evolvitur Anguis in auras,
 Agmine non æquo, neque tanta volumina compar.
 Nam qua dextra manus sinuoso adfigitur Angui,

222. Sic Virg. *Æn.* VII, 773: «Ipse repertorem medicinæ talis, etc.» Ed.

223. *At gnati reparans solatia Phæbo.* Ita legere maluit Grotius. Melius tamen forsitan vulgatum tuereimur *gnato reparans*, scilicet *Phæbo*, quum sequenti versu *nepotis* ad *Æsculapium* spectet. *Ac*

gnati vulg. equidem malo *at gnati*.

229. *Nitescit in orbe.* Ed. Ald. *nitescet*; sed sequitur *dividit*, nisi forte et hoc in *dividet* mutandum.

236. *Elabitur ambas.* Conf. Manil. I, 330 seqq. Ed.

242. *Neque tanta volumina compar.* Ed. Ald. vitiose *tenta*.

Parcius ab domino terga explicat, altera porro
 Plurimus, ac multo per lævum pondere lapsus 245
 Funditur, et rutilo qua lux sedet ignea mento,
 Usque Ariadnæ sese vicina coronæ
 Lubricus inclinat. Post spiram brachia quondam
 Formidata truci suspexeris Orioni:
 Heic concessa etenim curvis minitatio Chelis. 250
 Huc falcata Chii repserunt cornua monstri,
 Sidereæ nimium facis iudiga; namque hebes ollis
 Ignis, et obtuso marcent incendia crine.

BOOTES.

Callisto rutilat stellis, quibus usque ferina
 Prona fit effigie, quo cardine torquet et axem 255
 Semper inocciduis adtollens lampada flammis
 Arctophylax, sive, ut Veteres cecinere, Bootes,
 Famosa Arcadici testans commenta tyranni.
 Et licet instanti similis, similisque minanti
 Terga Helices juxta premat arduus, haud tamen unquam
 In picturatæ plaustrum procurrere matris 261
 Fas datur, antiqui quoniam contagio in illo

244. *Altera porro plurimus.* Phra-
 sis Avieno usitata, ad Græcorum
 imitationem: τὰ δ' ἐστὶν μέγιστος.

248. *Post spiram brachia quondam*
Formidata truci suspexeris, etc. Ele-
 ganter utique hi versus a Grotio
 restituti sunt. Conf. Arati Phæn.
 vs. 89. Vulgo corrupte: « post spreta
 brachia quondam Formidata truci
 suspexeris Orioni; Hæc concessa
 etenim curvis mercatio velis. Huc
 falcata Hiodii repserunt cornua
 monstri ». Grammatica postulat,
 Chius, quum locum designat, cor-
 rumpi, quum adjectivum, produci.
 Sed regulam hanc poetæ negligunt.
 Nam et pro loco Cicero produxit,

et pro adjectivo corripuit Avienus.
 Infra quoque v. 1146: « Curva Chii
 cælo quum surgunt brachia signi ».

254. *Callisto rutilat stellis, quibus*
usque ferina, etc. Hos quoque ver-
 sus a Grotio emendatos dedi, vulgo
 corruptissimos ita: « Callisto rutilat
 stellis, quibus utque ferinam Prona
 fit effigiem, quo cardine torqueat
 axem, Semper in occiduis adtollens
 lampada flammis ».

257. *Arctophylax.* Cf. Eratosth.
 Catasterism. cap. 1 et 8, et Schau-
 bach. not. p. 67, 82; Schol. Ger-
 man. ad vs. 89, et Hygin. II, 4.

261. *In picturatæ.* Ed. Ald. vitiose
Impicturatæ.

Criminis, et veterum prohibetur culpa malorum.
 Nec minus in membris lux olli maxima vibrat
 Omnibus, ardet apex capiti, micat ignea late 165
 Dexterâ flammam, humeri flammam movet* instar
 Inter utrumque feniur, qua se confinia lucis
 Diducunt pedibus, major qua luminis aura
 Verberat, et rutilo sidus magis æstuat astro.
 Nam locus Arcturo sacer* adscribitur, illic 170
 Aurea qua summos adstringunt cingula amictus,
 Ebria flammanti consurgit stella rubore.

VIRGO.

Qua protenduntur vestigia summa Bootis,
 Quaque per immensum circumflagentibus astris
 Circulus obliquo late jacet Astriger orbe, 175
 Contemplare sacros subjectæ Virginis artus.
 Quam, te, quam memorem? Sive est genitor tibi summus
 Jupiter, ex Themide in terras demissa parente;
 Seu patris Astræi clarum es genus, aurea cujus
 Sidera sunt proles, et qui pro munere morum 180
 Inculpabilium nomen dedit omnibus astris;
 Aut Pelusiaci magis es Dea litoris Isis,
 Digna Poli, consors et cura latrantis Anubis;

264. *Lux olli maxima vibrat.* Vulgo *lux olim*, male.

265-270. Mutila hæc sunt et corrupta, nec medela, nisi e melioribus codicibus Mssptis, illis adferri potest.

268. *Aura repono pro antras.* Ed.

282. Conf. Jo. Schrad. ad Avieni Perieg. not. (supra hnj. tom. p. 103, ad vs. 24. Ed.)

283. *Digna Poli, consors et cura latrantis Anubis.* Ita distinguendum. Male vulgo: « Digna Poli consors, et cura latrantis Anubis ». *Digna poli*, ἀξία πόλου. Fateor interim, me

non adsequi, quo sensu Avienus Isidem dixerit *dignam poli*. — Sed conferatur infra vs. 443. Ed. — Arbitror potius, legendum esse: « Digna coli consors et cura latrantis Anubis ». Eratosth. Calasterism. cap. 9: εἰ μὲν γὰρ αὐτὴν φασὶν εἶναι ἀνέμωσαν, διὰ τὸ ἔχειν σάχυν· εἰ δὲ ἴσιν· ubi non adsentior docto Eratosthenis editori, verba εἰ δὲ ἴσιν a Grammaticis adposita pntanti, quod Græci contenderunt, Cererem ab Ægyptiis Isin vocari. Docet noster Avieni locus, verba illa ab ipso

Seu tu diva Ceres, sic nam tibi flagrat arista,
 Et ceu Siriaco torretur spica calore 185
 Protentata manu; seu tu pernicipibus alis,
 Nec sat certa gradum, viduatæque vertice summo
 Fluxa polo vertis vestigia, lubrica ut ævum
 Sors agat, et subitis obrepat mobile fatum
 Temporibus; precor, in terras procul æthere ab alto 190
 Flecte oculos, placidamque meis venerabilis, oro,
 Pande sacris aurem. Tu quum sincera priorum
 Vita hominum nullis ageret sub legibus ævum,
 Aureaque innocuos servarent sæcula mores
 Sponte sua, nec criminibus via prompta pateret, 195
 Inter confusos populorum libera cœtus
 Versabare libens, nullique obnoxia culpæ
 Corda inhibens, medias casto res more tenebas.

Eratothene esse profecta. Confer schol. German. ad vs. 95; Hygin. II, 25.

286. *Protentata manu, seu tu pernicipibus alis*, etc. ex emendatione Grotii. Varias de Virgine refert Avienus fabulas eum suis rationibus. Dixerat, eam esse Astræam, Isidem, Cererem; nunc adpellat Fortunam, quia alas habet et capite obscura est. Schol. German. l. I. « Quidam vero Fortunam, pro eo quod sine capite astris infertur ». Hyginus l. I. « Sed hanc alii Fortunam, alii Cererem dixerunt; et hoc magis non convenit inter eos, quod caput ejus nimium obscurum videtur ». Vulgo legitur sine sensu : « Protentata manu ter quæ pernicipibus alis, Nec sat certa gradum, viduatæque vertice summo Fluxipedæ vestis vestigia, lubricum ut ævum Sors agat ». Paullo aliter restituit hos versus Casp. Barth. Advers. XXXVI, c. 2 : « Protenta

apta manu, tu quæ pernicipibus alis Nec sat certa gradum, viduatæque vertice summo Fluxa pilæ vertis vestigia, lubricum ut ævum Fors agat ». In qua Barthii emendatione mihi magis adridet *Fluxa pilæ*, quam, quod Grotius maluit *Fluxa polo*.—D. Heinsius, Introd. ad Hesiod. p. 237, emendat *Flexipedæ vertis*, vel *Flexibilis*. N. Heins. legebat *fluxa pilæ insistis*, vel *credis*. Ed.

289. *Mobile fatum*. Sic in epigr. in Alexandrum Magnum, Anth. lib. II, 16, vs. 1 : « Fortunæ mobile regnum », et « puerum mobilis horæ » de rerum vicissitudine Horat. Epist. II, 2, 172. Seneca in Hippolyto, v. 1142 : « Volat ambiguus mobilis hora, nec ulla præstat velox Fortuna fidem ». Ita *mobilis nexus*, *fatalis mobilitas*, et *mobilis fati series stabili providentiæ* opponitur apud Boeth. Consol. Philos. lib. IV, pros. VI. Fn.

298. *Corda inhibens, medias casto*

Nullus telluri limes datus, indice nullo
 Culta secabantur, neque jam discretio campum 300
 Metiri in dominos monstraverat: omnia rerum
 Usurpantis erant; promiscua rura per agros:
 Præstiterat cunctis communia cuncta videri.
 Denique quum placidas crebro Dea viseret urbes,
 Tectaque justa virum passim succederet, illa 305
 Ferventis late pelagi natura, salumque
 Fluctibus instabile, et glauci vada turgida ponti,
 Qua senior cano nutrit sub gurgite Nereus
 Delphinos virides, et physeteras anhelos,
 Ignorata suo seclusaque fine jacebant. 310
 Nulla fides undis; tumido commercia fluctu
 Nulla petebantur: neque longis navita terris
 Insinuare ratem consueverat, exsul ut oris
 Omnibus externas veheret per inhospita gazas
 Æquora, et insano penderet sæpe profundo. 315
 Omnia sed cunctis nasci dabat aurea terris
 Justitia, et nullo discreverat aere regna.

At postquam argento deformis viluit ætas,
 Rarius in terras os inclinabat honestum
 Jam Dea, vix summos adlabens denique monteis, 320

res more tenebas. Vulgo: « Corda inhibens media, casto res more tenebas ». Possit hæc lectio tolerari mutata distinctione: « Corda inhibens, media casto, etc. » ut dedit Coll. Astron. et ipse Th. Buhl.; repugnattamen metrum. Barthius l. l. emendavit: « Corda inhibens, vidualu astu res more tenebas », i. e. regebas rem publicam bona morum consuetudine absque astutia et ambitione.

302. Promiscua rura per agros. Vulgo: « promiscua thura »; sed perperam.

305. Passim succederet, illa Ferventis late pelagi natura. Ita distinguendum est. Male vulgo: « passim succederet illa, Ferventis, etc. »

313. Insinuare ratem consueverat. Vulgo: « ratem jus fecerat ». — Manil. I, 87: « Et vagus in cœcum penetravit navita pontum ». En.

315. Et insano penderet sæpe profundo. Pessime distinguebatur olim: « et insano penderet sæpe profundo Omnia; sed cunctis ». Mallet Buhl. pro insano legere in solo, sed metrum adversatur. En. — Neque tamen omnino spernenda est vulgata

Quum cedente die Phœbus sub nocte propinqua
 Occiduus pronos urgeret in æquora currus,
 Usurpandam oculis sese dabat adcurrentum:
 Non ut fessa virûm repararet gaudia vultu,
 Sed crepula ut late vomeret convicia voce : 325
 « Parcite, vile genus, lacrymis, aiebat, obortis!
 Causa querelarum vestrum est scelus, aurea quondam
 Iudice me vestri vixerunt sæcla parentes.
 Degener in vobis animus; solertia vobis
 Pervigil; arte nova vitam traducere mos est. 330
 Omne ævum studiis excuditis. Hinc quoque rursum,
 Proh pudor atque dolor! nascetur vilior ætas;
 Et lacerata genas ibit Bellona per urbes
 Saucia, ut infidas agitant certamina mentes ».
 Hæc ubi permæsto rauco congesserat ore, 335
 Alite procursu sese in convexa ferebat
 Protinus, atque oculos fugiens exosa sequentum
 Linquebat cœtus hominum. Ruit hæc quoque rursum
 Vivendi series, ac successere pudendo
 Ærea sæcla habitu: fraus ilicet, et furor ardens, 340
 Atque cruentus amor chalybis, segnisque libido,
 Et malesuada lucri rabies subit; omnia terror
 Degener, ac mæstæ facies formidinis implet.

lectio. *Pondere* h. l. est, monente Grotio, περισσότης, jactari, periclitari, ut sæpe apud Manilium.

323. *Oculis sese dabat*. Vulgo: *oculis se dabat*.

325. *Sed crepera ut late vomeret convicia voce*. Sic rescribendum conjecit Grotius. Vox *crepera* a *crepando* deducitur, unde et *increpare* dicimus. Avienus infra vs. 1001: « creperi succedens stagna profunda ». Proposuit Grotius aliam conjecturam: *pulchra* pro *crepula*, ut vulgo legitur. Vix autem ferri po-

test, *Virginem pulchra voce convicia vomere*. Ergo aut vulgatum *crepula*, aut *crepera* retinendum erit.

326. *Lacrymis aiebat obortis*. Ed. Ald, vitiose *ab ortis*. Eadem perperam vs. 336: « Alite pro cursu sese inconconvexa ferebat ».

328. *Iudice me*. Male vulg. *Indice*. Ed.

342. *Et malesuada lucri rabies subit*. In vulgatis male distinguitur: « rabies subit omnia; Terror Degener, ac mæstæ facies formidinis implet ».

Secreti indomitus vada gurgitis ultima versat
 Tiphys; Agenoreo color hinc mentirier ostro 345
 Incipit, Assyriumque bibunt nova vellera succum,
 Ebria ut externo splendescat lana veneno.
 Sic justa in populos mox Virginis inculpatæ
 Exarsere odia, et cælum pernicipibus intrat
 Diva alis, spatiumque sibi subvecta per auras, 350
 Unde procul terras summa vix cerneret æthra,
 Propter anhela libens late capit astra Bootis.

Istius extremis humerorum partibus urget
 Stella faciem, qualique rubent incendia flamma,
 Quæ subjecta procul caudam majoris ad Ursæ 355
 Vertice brumalis circumvolvuntur Olympi:
 Talis utrique modo simul et fulgore micat lux
 Plurima; quippe procul clare fax ardet in Arcton.
 Nec contemplandi labor anxius; omnia prius
 Obvia ceu vibrant obtutibus; unus ab ore 360
 Quæ sunt prima fere vestigia, præminet ignis;
 Altera, qua pedibus regio est clunalibus, ardet
 Stella itidem, genibusque dehinc se tertia promit,
 Æmula qua rutilæ flagrant confinia caudæ.
 Non tamen his species, non sunt cognomina certa, 365
 Sed permixta simul vulgi vice convolvuntur.

344. *Secreti indomitus*. Vulgo *immodicus*, quod nescio cur Grotius mutaverit, quemadmodum etiam supra vs. 177.

345. *Agenoreo color hinc mentirier ostro Incipit*. *Mentirier* passive hoc loco pro *simulari*, et *mentirier incipit* pro *mentitur dictum*; ut et sæpe Manilius.

346. *Nova vellera succum*. *Vellere* dedit Buhl. sed hic error typographi videtur, nam nihil est, quo referatur nova. Ed.

347. *Ebria ut externo splendescat*

lana veneno, ex emendatione Grotii. Vulgo: *extremo*. *Levier* esset mutatio, si *extrema* legeres, scilicet lana, ut summa lana splendescat purpura.

357. *Utrique*. Alii *utrumque*... *Fax ardet in Arcto*. Vulgo: *Arcton*.

359. *Nec contemplandi*. Ed. Ald. *perperam*: *Ne contemplandi*.

359, 360. *Omnia primis Obvia ceu vibrant obtutibus*. Grotius conjecit *convibrant* pro *cei vibrant*. Sed vulgata lectio bene se habens servanda est.

GEMINI.

Illa quidem supero conserta relabitur axe,
 Inscia piscosi semper salis. Ipsius autem
 Subjectos capiti Geminos tibi cernere fas est,
 Spartanam, Geminos, sobolem, prolemque Tonantis ³⁷⁰
 Egregiam, et patrio post reddita numina cælo.
 Nam Lacedæmoniis Mars quum caluisset Aphidnis,
 Castora Cecropii tulit inclementia belli.
 At frater, lucemque et fata superstitis ævi
 Exosus, sortem lacrymis efflagitat æquam: ³⁷⁵
 Protinus alternæ germanos tempore vitæ
 Jupiter adtollit, cælique in celsa receptans
 Æternæ flagrare facis jubet ignibus ambo.

CANCER.

Alvo Helices Cancer subvolvitur; astraque Cancro
 Juno novercales ut semper proderet iras, ³⁸⁰
 Præstitit. Hic etenim, Lernæi gurgitis Hydram
 Ureret Alcides quum flammiger, ausus in ipsum
 Repere victorem; qua duro concava dorso
 Tegmina curvantur, geminus micat ardor in auras:
 Hos dixere Asinos ortos Thesprotide terra, ³⁸⁵
 Et sidus, Lenæe, tuum. Distingminat aer
 Crassior hos. Itidem qualis præsepibus esse
 Forma solet, dispar Chelarum flamma coruscat.
 Namque tribus stellis adoletur dextera Cancro;
 Læva duas pigro succendit fomite flammæ. ³⁹⁰

371. *Et patrio post reddita numina cælo. Vulgo: et proprio. Non male.*

372. *Lacedæmoniis Mars quum caluisset Aphidnis. Dixit Avien. Aphidnas Lacedæmonias, ut distingueret ab Aphidnis in Attica. Cf. Schol.*

German. ad v. 145; Hygin. Astron. II, 22.

386. *Et sidus, Lenæe, tuum. Pessimè vulgo distinguitur: = Et sidus Lenæe tuum distingminat aer Crassior. Hos itidem qualis = Cf. schol. German. ad vs. 145; Hygin. II,*

LEO.

Qua postrema pedum rutilant vestigia in Arcto,
 Maxima flammigeri mundus trahit ora Leonis.
 Membra dehinc, longi qua sese semita cæli
 Plurima protendit, torrentur fomite acuto
 Singula, et assiduis ardet Leo viscera flammis. 395
 Hic Hyperionii flagrat via solis, et isto
 Se duce cærulei referunt momenta caloris.
 Tunc succisa Ceres strati cum mergite culmi
 Construitur, flavos tondentur semina crines
 Omnia, et advectas late coquit area messes. 400
 Tunc et Threicii repetunt animosa Aquilones
 Flabra polo; tunc Oceanum stata flamina cæli
 Propellunt pelagus; longis hoc tempore in anni
 Otia sunt remis; pontus vehit ipse carinas.

AURIGA.

Aurigatorem par sit quoque cura videre; 405
 Namque tuas aures implebit fabula solers
 Cretæi pecoris. Hæc lac memoratur alumnio
 Infudisse Jovi Capra, nutrix dicta Tonantis:
 Stelligero subvecta polo est. Ille impiger autem
 Pulcher Erichthonius currus et quatuor olim 410
 Junxit equos, pronus qui non procul in Geminorum
 Læva jacet, fusoque super se corpore tendit
 Plurimus, adque Helices caput inclinatur ab ore.
 Ille quidem in spatium membra explicat; at Capra lævo

23; Schaubach. ad Eratosth. Cast.
 tast. pag. 85.

398. *Strati cum mergite culmi*. Omnes
 et ipse Bubl. habent *statim*,
 quod non tolerari potest. En.

402. *Oceanum... pelagus*. Sic in-
 fra: « surgunt Oceano jam gurgite »;

et v. 440: « æquore surgit Oceano ».

413. *Adque Helices caput inclina-
 tur ab ore*, ex emendatione Morellii
 Vulgo *atque*. Confer Apollod. III,
 14, 6, et Heynii not. Schol. Ger-
 man. ad vs. 155; Hygin. Astron.
 II, 13.

Fixa humero clare sustollitur; ipsius autem 415
 Fine manus parvas Hædorum suspice flammas.
 Qui postquam Oceano sese expediere sonoro,
 Sæva procellosis immittunt flabra fluentis,
 Ut spumosa truci pulsantur litora fluctu,
 Et vaga cæruleas involvant æquora puppes. 420

TAURUS.

Nec minus Aurigæ qua sunt vestigia curvi,
 Cornigeri late tenduntur pectora Tauri.
 Illic setosam pecoris perquirere frontem
 Esto memor: flexo jacet illic crure, minaces
 In terram figens oculos; tum cætera signa 425
 Flammæ similem procul inter sidera formam
 Ostentare valent: gemino sic cornua ductu
 Erigit ætherii vigor ignis, et ignis utrimque
 Sic camuris ardet protractibus; haud tibi signis
 Perquirenda aliis pecoris frons æquore surget 430
 Oceano; proprio Taurum deprenderis ore:
 Cornua sic vera sub imagine curva dehiscunt:
 Sic mediam creber pecori frontem asperat ignis:
 Sic Hyades Tauri toto procul ore coruscant.
 At Boream lævo qua Taurus acumine pulsat, 435
 Desuper Aurigæ dexter pes imminet astro.
 Una pedem Aurigæ dextrum, cornuque sinistrum
 Stella tenet pecoris; simul in convexa feruntur:

427-431. *Gemino sic cornua ductu*
Erigit ætherii vigor ignis, ... pecoris
frons æquore surget Oceano. Ita dedi
 et distinxi enim Grotio, sensu exi-
 gente. Vulgo male: «gemino sic
 cornua ductu Erigit ætherii rigor
 ignis et ignis utrinque. Sic camuris
 ardet protractibus, haud tibi signis
 Perquirenda aliis pecoris frons
 æqua resurgel; Oceano proprio

Taurum deprenderis ore». *Camurus*,
Camorus, *Camor* est *curvus*; vid. Fe-
 stus. Derivatur vox ἀπὸ τῆς καμπύλης.
 — Taurus fingitur tanquam bos
 ingeniculatus, unde cum interpres
 Ptolemæi κερτὸν vocat et Lucanus
curvatum, Arato πίπτως. Manilius
 item *flexum* vel *nixum* dicit. En.

433. *Sic mediam creber.* Vulgo:
sic media.

Sed prior occidui Taurus subit æquoris undas.

CEPHEUS.

Nec mea Musa senem tacitum Cephea relinquet: 440
 Iasidem quoque summa poli Cephea revolvunt;
 Illum quin etiam rutilæ pater intulit æthræ,
 Donavitque polo. Tergum Cynosuridos Ursæ
 Post habitat, geminasque manus a pectore tendit.
 At diducta pedes tantum hinc mensura seniles 445
 Dividit, extremo quantum pede distat ab Ursa:
 Non eget hujus enim sedes sacra luminis hilum.

CASSIEPEIA.

Rursum declivi si visum tramite vergas,
 Prima tibi ut flexi linguatur spira Draconis,
 Infortunatam spectabis Cassiepeiam. 450
 Sed nec multa tamen, quum cælum lumine toto
 Luna replet, tetram ut superet fax aurea noctem,
 Occurret genitrix oculis quærentibus. Absunt
 Lucida mœrenti; tenuis rubet ignis, et ægræ
 Lux hebes est matri: vix qualem Caria quondam 455
 Noverat intrantem per claustra tenacia clavem.

440. *Nec mea Musa senem tacitum Cephea relinquet.* Tacitum h. l. passivo sensu dixit. Non silebit mea Musa senem Cephea.

445-448. *At diducta pedes tantum hinc mensura seniles Dividit*, etc. ex emendatione Grotii. Conf. Arati Phænom. vs. 183. *Sedem* Avienus dixit sidus, ut Aratus vs. 692, *ὁρίζου θύρασις ἰσθμὸς ἰδῆα*. (Sed Felli editio habet ἰδῆα. Ed.) Germanicus, vs. 255, «in sede notarit». Vulgo: «At diducta pedes tamen huic mensura seniles Dividit, extrema quantum pede distat ab Ursa. Non eget hujus enim sedes sacra

luminis hilum». In ed. Ald. versui primo deest *huic*.

448. *Declivi si visum tramite vergas.* Recte vulgatam hanc lectionem retinendam censet Grotius, quamvis malit aliquis *vertas pro vergas*. Manil. Astron. I, vs. 303: «utraq; caudam Vergit in alterius rostrum».

450. *Infortunatam... Cassiepeiam.* Hanc matrem dolentem dicit Manil. II, vs. 28, et infra Noster *ægram matrem*.

453. *Absunt lucida mœrenti.* Vulgo: *adsunt*. Perperam.

454. *Et ægra lux hebes est ma-*

Formatur stellis distantibus; inque humeros vix
Tenditur angustos; natæ fera fata retundunt.

ANDROMEDA.

Namque subest, teretisque poli simul orbe rotatur
Andromeda, ingenti quæ semper luce coruscans 460
Sponte oculos in membra rapit; face denique vertex
Ardet anhelanti, geminamque per aera fundunt
Lucem humeri, et summis lux æstuat ignea plantis.
Ignea quin etiam per cælum cingula flagrant
Andromedæ, et toto vibrant in corpore flammæ. 465
Sed tamen hic etiam vivax est pœna dolenti;
Nam diducta ulnas magna distendit in æthra,
Vinculaque in cælo retinet quoque; tenuia quippe
Brachia contortis adstringunt vincula nodis.

EQUUS.

Rursus odorato qua vertex crine tumescit, 470
Andromedæ capiti succingitur indiga pleni
Alvus Equi, summo qua fax in vertice vibrat
Virginis, inque auras cornu vice surgit acuti.
Ipsa sub abscisso late micat aurea ventre

tri. Vulgo : *ægra*. Male. Confer Schol. German. ad vs. 189; Hygin. II, 10.

459. *Teretisque poli simul orbe rotatur*. Vulgo: *notatur*. Male. Arat. Phæn. vs. 197, καλίνδεται.

460. *Ingenti quæ semper luce coruscans*. Vulgo vitiose : "incendi, quæ semper luce coruscans".

464. *Ignea quin etiam per cælum cingula flagrant Andromedæ*. Ita jam correxit Morellius, adprobante Grotio. Vulgo *singula flagrant*. Arat. Phæn. vs. 201, ζώματα.

468, 469. *Vinculaque in cælo retinet quoque*, etc. ex Grotii emen-

datione. Corrupte vulgo : "Vinculaque in cælo retinent quoque tenuia, quippe Brachia contortis adstringunt nubila nodis".

470. *Qua vertex crine tumescit*. Vulgo *quæ*. Perperam. Sic etiam versu 472 restitui cum Grotio *qua fax* pro vulgato *quam fax*.

474. *Ipsa sub abscisso late micat aurea ventre Cornipedis*. Correxi distinctionem vulgatam vitiosam : "Ipsa sub abscisso late micat aurea ventre, Cornipedis simul hunc lax indiscreta renectit". *Micat* pro *jacet*, ut Grotius nualuit, melius fortissimè. — Conf. Manil. I, 350, de

Cornipedis; simul hunc lux indiscreta renectit; 475
 Communique rubent duo semper sidera flamma.
 Treis latus atque armos aliæ pecoris pinxere,
 Et spatio disjuncta pari fax æmula flagrat.
 Plurimus ignis inest, vasto globus æstuat orbe.
 Sed non et capiti similis rubor, ipsaque cervix, 480
 Quamvis procero surgat juba maxima collo,
 Languida marcenti vix est spectabilis igne.
 Ultima quæ mento sese explicat, haud minor illa
 Quatuor est primis, quæ formam lumine claro
 Cornipedis simulant. Non hic Equus integer artus, 485
 Non quadrupes cælo sustollitur; at tenuis alvo
 Erigitur media; nam cætera pone negantur,
 Et quatit ætherias primis modo cruribus auras.
 Namque hunc Aonio quondam memorant Helicone,
 Inclyta post Lyciæ redeuntem bella Chimæra, 490
 Mystica qua rupes doctis obmurmurat antris,
 Herbarum carpsisse comas, et gramine odoro
 Explevisse famem; sed quum sitis arida fauces
 Ureret, ac nullo manaret gurgis hiatu,
 Illisise pedem, cornuque excita repente 495
 Lympha camœnalem fudit procul Hippocrenen.
 Aones hoc latitæ posuerunt nomen equino
 Pastores. Strepit hæc placido inter saxa susurro,
 Atque Heliconæ cadens sese sitientibus herbis
 Inserit, Ascræas donec vaga gurgite valles 500

Equo: "Et finitur in Andromeda"; ubi vid. not. Hygin. de hac dicit stellam esse in umbilico Equi, quæ caput Andromedæ vocatur. Ed.

485. *Non hic Equus integer artus.* Aratus, vs. 214, Οὐδ' ἐστὶ τέτραπτος. Igitur legendum hic, non hinc, ut vulgo.

486. *At tenuis alvo Erigitur media; nam cætera pone negantur.* Sic recte

emendavit Grotius. Vulgo: "at tenuis alvo Erigitur, media jam cætera pone negantur".

489. *Namque hunc Aonio quondam memorant Heliconæ.* Non bene vulgo: *Nunc hunc.* Vid. Schol. German. ad versum 204; Hygin. II, 18; Eratosth. Cataster. c. 18, et Schaubach. not. p. 95; Heyn. ad Apollod. II, 3, 1.

Vivificet. Rigat hac animas et Thespia pubes
Semper, et in latices inhiat gens fontis alumni.
Ast Equus alterno redit inter sidera motu,
Oceanique salo caput exserit. Haud tibi magni
Cura laboris erit cælo spectare sereno
Cornipedem; micat ille procul flagrantibus astris,
Et perfusa recens educit pectora ponto.

516

ARIES.

Tunc celer ille Aries, longi qui limitis orbe
Æthera percurrens, nunquam Cynosuridos Ursæ
Segnior ablapsu convertitur, haud procul astro
Visus Equi, magno celsum secat aera motu.
Parcior hic rutilæ semper facis, indigus ignis
Spectatur justi. Nam quanti luminis astra
Esse solent, aciem quibus aurea Luna retundit,
Marcida Lanigeri tantum se forma sub auras
Exserit; in tenui quamquam primordia Phæben
Orbe habeant, nullumque decus Dea proferat ore.
Sed licet hunc oculis frustra sectere per æthram,
(Nam semper propriis caret ignibus) en tibi propter
Andromedæ claro rutilantia cingula in astro
Suspectanda patent. Vocat ingens Balteus ultro
Quærentem, non longa Aries statione remotus,
In convexa redit; parvo se tramite subter
Distinet, et medio cælum citus ordine currit,
Ultima Chelarum qua brachia, quaque corusco
Circulus axe means rutilum secat Oriona.

520

515

520

525

501. *Rigat hac animas.* Vulgo: "rigat has animas", male.

512. *Parcior hic rutilæ semper facis.* Ed. Ald. vitiose *Partior*.

517. *Nullumque decus, ex emendatione Grotii.* Vulgo: *nulloque*.

522. *Non longa Aries statione remotus.* In *convexa redit; parvo se tra-*

mite subter Distinet. Aratus, Phæn. vs. 230: ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐσθί-
ονται. Vulgo: "non longa Aries
statione locatus, In convexa redit
parvo se tramite; subter Distinet".

524. *Distinet, διαίρειν,* ut apud
Lucretium, V, 204: "Et mare,
quod late terrarum distinet oras".

DELTOTON.

Est etiam Graio quod semper nomine nostri
 Deltoton memorant. Simile est latus; istud utrimque
 Porrigitur; summum signo caput angulus arctat,
 Et geminum suprema jugum vicinia mordet. 534
 Tertia, quæ stantes sustentat linea ductus,
 Parcior, haud simili sese sub limite tendit,
 Et contracta modum gemina face flammigerarum
 Stellarum superat. Quin et qua subter in astro
 Lanati marcent pecoris, pluvioque tepescunt 535
 Jam vicina Noto, minor istic linea luce
 Et fulgore facis prævertitur; at locus olli
 Post tergum Andromedæ: sic se tulit ordo dicatus.

PISCES.

Hinc si vicino flectaris lumina visu,
 Inque Notum sensim Boreali ab cardine ductus, 540
 Inclinare oculos, proles tibi Dercia, Pisces
 Surgent Bambycii; sedes data quippe duobus
 Piscibus, ingenti qua celsam circulus æthram
 Orbe secat; tendit qua pennæ extrema sinistræ
 Ales equus; mundo qua pectora Laniger alto 545

528. *Simile est latus; istud utrimque Porrigitur.* Sensus est: Latera, i. e., lineæ duæ, quæ basi insistent, sunt similes, i. e. æquales, et in angulum coarctantur. Videtur itaque Avienus latera vocare crura, ἀκροπόδες. Vulgo: « simile est latus istud utrumque... Et gemini suprema jngi vicinia mordet ».

531. *Stantes... ductus.* Stantes male, quum inclinari debeant invicem latera, uti angulum efficiant. Ep.

534. *Quin et qua subter in astro.* Ita legendum est; nam designatur locus. Conferantur Arati Phænomen.

V.

versu 235. Vulgo: *quin et quæ.*

540. *Boreali ab cardine ductus.* Vulgo *ductus, perperam.*

541, 542. *Proles tibi Dercia, Pisces, surgent Bambycii.* Recepti in textum Grotii emendationem. Vulgata lectio sensum idoneum non parit: « proles tibi tertia Pisces surgent Bombycii ». Ed. Ald. « pisces surgit ». Conf. schol. German. ad vs. 235; Hygin. II, 30; Eratosth. Catast. cap. 21, Jos. Scaliger ad Manil. I, 428.

544. *Tendit qua pennæ extrema sinistræ.* Perperam vulgo: *penna.*

Urget, et adverso surgentem corpore Taurum
 Respicit: hic medio signantur sidere Pisces.
 Quorum alius rigida consurgit in aera forma
 Celsior, et Borean propior subit, alter aquarum,
 Troicus haurit aquas, funditque ubi Ephebus ab urna,⁵⁵⁰
 Pone avidus, jacet in notialia nubila pronus.
 Sed tamen hi late stellis ex ordine fusis
 Nectuntur caudas, et lenta trahuntur utraque
 Vincula, per cælum coeunt quæ singula rursus,
 Et rutilo confixa quasi super igne tenentur,⁵⁵⁵
 Cælestem memorat quem solers Græcia Nodum.
 Ex humero Andromedæ lævo quoque noscere Piscem,
 Qui rigidum celsi suspectat eardinis axem,
 Perfacile est; ulnæ nam proximus iste sinistrae
 Cærulæ erigitur.⁵⁶⁰

PERSEUS.

Quin et vestigia propter
 Persea sub volueri par est tibi quærere forma.
 Iu caput inque humeros rotat ægram machina mundi
 Andromedam; Thracii nam sub flabris Aquilonis
 Nititur alato vindex pede, maxima ejus
 Dexteræ mærentis solium prope Cassiopeie⁵⁶⁵
 Tenditur, ingentique dehinc vestigia passu
 Pulverulenta quasi cano procul aerë pandit.

547. *Illic medio signantur sidere Pisces.* Vulgo *hinc*, male.

549-551. *Borean propior subit; alter aquarum.* Ita cum Grotio legendum et distinguendum. Vulgo: « Borean propior sapit alter aquarum, Troicus haurit aquas, funditque ephebus ab urna; Pone avidus jacet in notialia nubila pronus ». — Adposite Manil. Astron. I, 431: « Alterius capiti conjungit Aquarius undas Amnis, et in medium

coeunt, et sidera miscent ». Eb.

554. *Per cælum coeunt quæ singula rursus.* Male vulgo *cingulo*. Supra quoque *cingula* et *singula* male permutata vidimus.

556. *Cælestem memorat quem solers Græcia Nodum.* Imitatus est Avienus Ciceronem: « Quem Veteres soliti Cælestem dicere Nodum ».

563, 565. *Thracii; vulgo Threici.* — *Solum prope Cassiopeie.* Edit. Grot. vitiose *soliam*.

PLEIADES.

Pleiades femoris pariter sub fine sinistri
 Perseus protollit. Locus has habet arctior omnes
 Connexas. Lentæ facis haud procul istas 570
 Ostentat rutili lux sideris; ægra sororum.
 Lumina; nec claro flagrat rubor aureus astro.
 His genitor, vero si fluxit fabula fonte,
 Pænus Atlas, subiit celsæ qui pondera molis
 Cæliger, atque humero magnum super æthera torquet.
 Fama vetus septem memorat genitore creatas 576
 Longævo; sex se rutila inter sidera tantum
 Sustollunt. Septem fert fabula prisca sororum
 Nomina; sex sese tenui sub lumine reddunt:
 Electra, Alcyoneque, Celæno, Taygeteque, 580
 Et Sterope, Meropeque simul, famosaque Maia
 Prole Deo: cerni sex solas carmine Mynthes
 Adserit; Electram cælo abscessisse profundo
 Ob formidatum memorat prius Oriona.
 Pars ait Idææ deflentem incendia Trojæ, 585
 Et numerosa suæ lugentem funera gentis,
 Electram tætris mœstum dare nubibus orbem,
 Sæpius obscuris caput ut sit cincta tenebris;

570. *Lentæ facis haud procul istas.* Versus est mutilus.

580. *Electra, Alcyoneque, Celæno.* Vulgo hi versus paullo aliter distinguuntur. In ultimo rescripsi *Prole Deo* pro *Prole Dei*. Nominat Avienus *Mynthes*, astronomici carminis auctorem, cæteroquin ignotum; nisi forte sit scriptura nominis vitiosa et pro *Mynthes* legendum *Aratus*. Hic enim, Phænom. vs. 157: ἑντάπητοι δὴ ταί γεμαί' ἀνδρῶν τεύχος ὁδῶνται, ἔξ οἱ αἱ περιούσαι ἐπὶ φάει ἐφθαλμασίην. Corrigere in mentem venit Grotio in schol. ad hos versus φάει δὲ ὁ

Μύνθης pro vulgato φάει δὲ οἱ μῦθοι in quo tamen ei non adstipulor. Cf. Eratosth. Galast. c. 23, et Schaubach. not. p. 101; Hygin. II, 21; Apollod. III, 10. — Alia de Pleidibus fabula eas Lycurgi filias, ex Naxo insula, Bacchi altrices, et pro eo a Jove inter sidera relatas, memorat. Musæus vero eas Atlantis, ut Noster, filias dicit, cujus fabulam referi Schol. German. ad vs. 154. Ed.

587. *Mæstum dare nubibus orbem.* Vulgo *mæstam*, itæut ad Electram referatur. Minus bene.

Nonnumquam Oceani tamen istam surgere ab undis
 In convexa poli, sed sede carere sororum, 590
 Atque os discretum procul edere, detestatam,
 Germanosque choros sobolis lacrymare ruinas,
 Diffusamque comas cerni, crinisque soluti
 Monstrari effigie. Diros hos fama cometas
 Commemorat tristi procul istos surgere forma, 595
 Vultum ardere diu, perfundere crinibus æthram,
 Sanguine sub pingui rutiloque rubere cruore.
 Quin Meropen alii, postquam Sisypheia vincla
 Et thalamos sævo sortita est omine Divum,
 Indignam aëria credunt mage sede fuisse. 600
 Sic anceps numeri fit fabula, sexque per æthram
 Vergilias cerni tenet usus; sed simul omnes
 Arctavere globum; ter in auras angulus exit
 Flammiger, et mixtis Atlantides ignibus ardent.
 Nec tamen est famæ similis vigor; ampla sorores 605

591. *Atque os discretum procul edere, detestatam* . . . *Monstrari effigie*. Sic recte emendavit Grotius. Schol. Germ. l. l. « Voentamque Electram, quæ non sustinens videre casum pronepotum fugerit. Unde et illam dissolutis crinibus propter luctum ire adserunt, et propter comas quidam Cometen adpellant ». Hyginus l. l. « Alii dicunt, Electram non adparere, ideo quod Pleiades existimentur choream ducere in stellis. Sed postquam Troja fuit capta, et progenies ejus a Dardano (sc. quam ex Dardano susceperat) fuit eversa, dolore permotam ab his se removisse, et in circulo, qui Arcticus dicitur, constituisse, ex quo tam longo tempore lamentantem capillo sparso videri. Itaque e facto Cometen esse adpellatam ». Ovid. Fast. IV, 177 : « Sive quod Electra

Trojæ spectare ruinas Non tulit; ante oculos opposuitque manum ». In vulgato textu legebatur sic : « Atque os discretum procul edere destitutam, Germanoque choro sobolis lacerata ruinis, Diffusamque comas cerni, crinisque soluti Monstrare effigiem ».

597. *Sanguine sub pingui*. Maluit N. Heinsius *subpingui*. Verum vulgatum tuetur Schrad. ad Avieni Perieg. vs. 80 : nam *sub* in compositione fere minus significat, hoc autem non vult Avienus. Conf. Phænom. vs. 154, et Progn. vs. 284.

598, 599. *Quin Meropen alii, postquam tua, Sisyphe, vincla*, etc. ex emendatione Grotii. Vulgo : « Quin Meropen addit postquam Sisypheia vincla Et thalamos ». — Buhl, scævo. En.

602. *Vergilias cerni tenet usus*. Ed.

Fabula nobilitat; modus ollis parcus, et ignis
 Vix tenui longe face fit spectabilis; istas,
 Alterno redeunt quum bina crepuscula mundo,
 Seu nox astrales adolet quum cærula flammæ,
 Seu matutinus quum sidera disjicit ortus, 610
 Convolvi cælo summæ pater adnuit æthræ.
 Nec minus arenti quum crine adtollitur æstus,
 Et quum cana comas redit anno bruma rigenti,
 Tempora designant. Nam si se gurgite tollunt
 Vergiliæ, curvas in flava novalia falces 615
 Exercere dies; si condunt æquore flammæ,
 Tellurem presso proscindere tempus aratro.

LYRA.

Est Chelys illa dehinc, tenero qua lusit in ævo
 Mercurius, curva religans testudine chordas,
 Ut Parnaseo munus memorabile Phœbo 620
 Formaret nervis opifex Deus. Hanc ubi rursum
 Conventus superi complevit pulcher Apollo,
 Orphea Pangæo docuit gestare sub antro.
 Hic nam fila novem docta in modulamina movit,
 Musarum ad speciem Musa satus; ille repertor 625
 Carmina Pleiadum numero deduxerat. At quum
 Impia Bassaridum carpsisset dextera vatem,
 Et devota virum tegeret Libethra pereemptum,

Ald. vitiose cernit.— *Vergiliæ* latine dicuntur Pleiades, quod vere exotiantur. Ed.

609. *Seu nox astrales adolet quum cærula flammæ.* Male vulgo *austiales*.

612. *Quum crine adtollitur æstus.* *Æstas* bene corrigit Vliſius ad Grat. Cyneg. v. 59. Potest tamen *æstus* hic capi de calore æstatis vehementissimo: unde *æstifer Leo* in epigr.

Maximiani de XII signis, et Virg. Georg. II, 353: « ubi hiuleca siti findit Canis æstifer arva », et *æstiferum Cancrum* bene vindicavit Silio Drakenb. lib. I, 194. En.

614. *Tempora designant.* Ed. Grot. *Tempore*, operarum peccato.

624. *Docta ad modulamina movit.* Vulgo: « docta in modulamina », non male. Conf. Eratoſth. Cataſt. cap. 24; Schol. Germ. vs. 258;

Intulit hanc cælo miseratus Jupiter artem
 Præstantis juvenis, pecudes qua et flumina vates 630
 Flexerat. At Nixi qua semet sidera porro
 Sustollunt, lævum propter Chelys hæc femur adstat.
 Advolat ast aliud latus Ales, et ore canoros
 Tenditur ad nervos: media est Lyra sede dicata
 Cycneo capiti, et curvo contermina signo. 635

CYCNUS.

Namque et sidereis Cycnus secat æthera pennis
 Donatus cælo, non claro lucidus astro;
 Sed tamen os flagrans, et guttura longa coruscans.
 Grandibus haud equidem stellis, non his tamen atris
 Obscurisve micat; trahit in convexa volatum 640
 Perfacilem, et dextro late Cepheida dextram
 Radens remigio, summa ad vestigia lævam
 Declinatur Equi. Sic magno præpes Olympo
 Subvehitur; subit occidui sic marmoris undas.

AQUARIUS.

Nam post Cornipedem flagrant duo sidera Pisces, 645
 Pisces Bambycii. Caput autem subter equinum
 Laomedontiadæ se dextera tendit Ephebi.
 Ipse dehinc longos insignis Aquarius artus,
 Adstat ad hirsuti caudam pulcher Capricorni.

CAPRICORNUS.

Imus ubi australi descendit circulus axe 650
 Signifer, inque Notum rutili cadit orbita solis,
 Hispida setosi marcet species Capricorni.

Hygin. II, 7. De Lyra et Orpheo
 vide quoque Manil. Astron. I, 324;
 V, 319.

630. *Pecudes qua...* Flexerat. Vulgo
pecudes qui. Ed. Ald. *pecudesque*
... At Nixi. Alii adnixi.

639. *Grandibus haud equidem stel-*
lis. Ed. Ald. aut pro *haud*.

646. *Pisces Bambycii*. Vulgo *Bom-*
bycei. Vid. supra v. 542.

650. *Imus ut australi descendit*
circulus axe. Legendum est ut *au*

Hic jam Threicio veniens a cardine Phœbus
 Vertit iter, pulsusque Deum, mirabile dictu,
 Brumalis redigit; non tum mihi longa phaselis 655
 Æquora tententur; non tum freta turbida pinu
 Quis petat; angusto decurrit tramite namque
 Parva dies, vastoque dehinc deprensus in alto,
 Nequidquam pigræ clamarit sidera lucis.
 Interea totis Notus acer sæviet undis, 660
 Excitumque salum verret Notus. Aurea solis
 Quum nota cornigeri sidus pepulit Capricorni,
 Tum dirum cælo frigus redit; aspera nautis
 Tunc sunt fluctivagis; tamen isti sæpe malorum
 Immemores agitant totos in fluctibus annos, 665
 Mergorum et phocæ similes; trahit unda paventes,
 Ac retrahit; quærunt oculis distantia longe
 Litora, et in pontum reagunt lucra semper hiantes.

SAGITTARIUS.

Par metus ex pelago tibi sit quoque, sole Sagitta
 Quum levis adflatur; quum lux in arundine flagrat 670
 Ignis mundani; quum tela extrema coquantur;

strali, nisi Avienus ut pro ubi posnerit, quemadmodum supra, 141: «nt arctos Longius effusum spatiosa volumina tendunt». Ed. Ald. pro australe habet australi.

653. *Hic jam Threicio veniens a cardine Phœbus*. Revocavit Grotius pristinam lectionem, quam etiam ed. Aldina agnoscit. Ed. Morel. «Hinc cum Threicio».

654. *Pulsusque Deum, mirabile dictu, Brumalis redigit. Deus est Sol. Pulsus*, ἢ τροπικῶν Τρίτων inter alia est pellere, unde τροπικῶν, et Tropici circuli, quia, ut Hyginus ait, ultra eus Sol non transit, sed statim re-vertitur, aut ibi quasi repellitur;

unde τὴν τροπικὴν Astronomi Latini *Pulsum* transtulere.

657. *Angusto decurrit*. Ed. Ald. *decurrat*, male.

659. *Clamarit sidera lucis*. Eadem Ald. *clamavit*.

666. *Mergorum et phocæ similes*. Aratus mergos tantum nominat; Avienus recte his phocas conjungit. Utrique enim quum possint in terris versari, aquam præferunt; nam et phocas nonnunquam in terris esse, ibique spirare, dormire, parere, tradit Plinius. Latini vitulos mariuos vocant.

670; 671. *Quum lux in arundine flagrat*. Male vulgo: «quum lux in

Quinque Sagittiferi torret vapor aureus Arcus.
 Tum quoque si piceam spectaris surgere noctem,
 Informem tetrīs tellurem ut vestiat alīs,
 Litus ama, fuge solers cæcula tegmina noctis, 675
 Exitiumque salī, rabidique pericula ponti
 Anteveni, jam solve memor vaga carbasa malo,
 Jam prolixarum jaceat rigor antennarum.
 Mensis at infausti vel duri sideris index
 Scorpius exoriens sit tempore noctis adultæ. 680
 Hic matutino veniens procul æquore telum
 Exigit e pelago, telum trahit ultima cauda.
 Cunctatur pigro post tergum sidere juxta
 Arcitenens, tardos et gurgite liberat artus.
 Tum Cynosura et jam maturæ in tempore noctis 685
 Altius in Boream sustollitur; abditur autem
 Orion redeunte die; tum brachia Cepheus,
 Protentasque manus, mediamque immergitur alvum.

SAGITTA

Quin norunt aliam Superum convexa Sagittam;
 Sed tamen hæc arcu tereti caret; inscia nervi, 690
 Inscia nam domini est; telum super advolat ales,
 Ales Olor; sed Threicio conterminus axi
 Cana pruinosas extendit colla sub Arctos.

arundine flagrat, Ignis mundani quum tela extrema coquuntur ».

673. Si piceam spectaris. Ed. Ald. vitiose specteris.

674. Bulb. terris vitio typogr. aperte legendum tetrīs. Ed.

681, 682. Hic matutino veniens procul æquore cælum Exigit e pelago, telum trahit ultima cauda. Grotius ad h. l. « Si Chelam leges (pro cælum), ad ipsum Scorpionem referretur; si Telum ad Arcitenentem; et non inepte erit eadem vox repetita,

quod familiare Avieno ». Exigit est ἀγγειν, ni malis Erigit.

686. Abditur autem Orion redeunte die. Vulgo: « abditus autem ».

689. Quin norunt aliam Superum convexa Sagittam. Vulgo alia Superum, male.

690. Inscia nervi. Ed. Ald. nervis.

691. Telum super advolat ales. Perperam vulgo: « cælum super advolat ales ».

692. Threicio conterminus axi. Ed. Ald. « conterminat axi ».

AQUILA.

Armiger hanc etiam Jovis advolat, armiger ignis
 Ætherii, sed membra minor. Procul hic tamen alto ⁶⁹⁵
 Quum redit a pelago, et movet in convexa volatum,
 Fine tenebrarum, summæque in margine noctis,
 Spumosum late mare subruit; omnia cæli,
 Omnia terrarum mox flabra procacia verrunt.

DELPHIS.

Tum curvus caudam subit inter sidera Delphis, ⁷⁰⁰
 Dux, Neptune, tui quondam super æquor amoris.
 Hic nam detrusæ in latebras procul Amphitrites,
 Arduus occiduos humeris ubi sustinet axes
 Pleiadum genitor, perruperat hic vagus omni
 Gurgite dilectam domino maris ultimo ab orbe. ⁷⁰⁵
 Mollis dorsa tulit. Breve signo corpus in astris,
 Et super hirsutum ponto surgit Capricornum.
 Hic medios artus teter stupet; altera porro
 Quatuor illustrat facibus rubor aureus, atque
 Bis gemino discreta situ micat ignipotens lux. ⁷¹⁰
 Omnia quæ Soli et rigido interfusa Aquiloni,
 Ætheris incurvi moles rotat, inque frequentes
 Occasus ortusque trahit moderator Olympi,
 Sunt digesta mihi; quæ rursum limite abusque
 Sese Hyperionio, pluvialis concava in Austri ⁷¹⁵

694. *Armiger hanc etiam Jovis advolat, armiger ignis Ætherii.* Recepti Grotii emendationem lectionis vulgatæ: « arbiter ignis Ætherii ». Utitur enim sæpe ea figura Avienus, ut eandem vocem repetat, quod sæpe iniquis exscriptoribus mutandi dedit occasionem.

702. *Hic jam detrusæ* citat Buhl. sed melius vulg. « Hic nam ». Cf.

Schol. Germ. ad vs. 295; Hygin. II, 17.

707. *Et super hirsutum ponto surgit Capricornum*, ex emendatione Grotii. Vulgo *auritum*; sed non adparet, Avienus cur Capricornum *auritum* adpellaverit. Alibi autem eundem vocat *hirsutum*.

708. *Altera porro*, h. e. *alteram partem*, ut de Serpente = altera

Demittunt, tetram donec Notus ambiat æthram &
Dicere Romuleo connitor carmine solers.

ORION.

Subtrahit obliquo qua sese circulus orbe
Signifer a Borea, inque australes se gerit umbras:
Sub medii jam mole poli fera pectora Tauri 720
Suscipit Orion. Neque quisquam nocte serena
Transierit; celso late se cardine pandit,
Auratumque rubens dimittit balteus ensem.

SIRIUS.

Talis et ipse virum gemina ad vestigia custos
Insequitur. Sic flammigero distinguitur astro 725
Ætheriæ Canis ille plagæ, cui plurimus ardor
Æstuat in mento; multus rubor imbuit ora;
Stridit anhelanti face pestifer, aera motu
Torret, et immodici terras coquit ignibus astri.
Hic varios ardet stellis rutilantibus artus; 730
Sed non est similis cunctis vigor, undique quippe
Alvus cœanea est; mento gravis effluit ardor,
Qui formidato sub nomine Sirius æthram

porro plurimus ». Conf. not. ad Avieni Perieg. vs. 373.

718-721. *Subtrahit obliquo qua sese circulus orbe Signifer a Borea, inque australes se gerit umbras, Sub medii jam mole poli fera pectora Tauri Suscipit Orion.* Ita hos versus restituit Grotius. Corruptissime vulgo: « Subtrahit obliquo qua sese circulus orbe Signifer, in Borean australes egerit umbras; Ut medii jam mole poli fera pectora Tauri, Suscipit Orion ». In vulgata hac lectione ut medii potest ferri, ut sensus sit: « mole poli velut medii ». Cætera tolerari nequeunt.

728, 729. *Stridit anhelanti face pestifer; aera motu Torret, et immodici terras coquit ignibus astri.* Iterum ex emendatione Grotii. Male vulgo legitur et distinguitur: « Stridit anhelanti face pestifer aera motu, Torret et immodicis terras coquit ignibus astri ». Ed. Ald. habet et immodici. Conf. Avien. Perieg. vs. 70.

732. *Alvus cœanea est.* Sic legendum. Ed. Ald. « Alveus Oceana est ». Hinc Morellius dedit « Alveus cyanea est ». Recte. Verum Y græcum antiqui æ diphthongo reddere solebant, ut hic, *caruleo* colore *alvus*. Ed.

Urit: huic rutilos si sol adflexerit axes,
 Quantus corporibus, quantus labor imminet agris! 735
 Marcebunt sata cuncta diu; namque indiga succi
 Si qua jacent, cedunt valido penetrata calori,
 Ac decoctorum languebunt germina florum.
 Illa autem, interno quæ sunt animata vigore,
 Sirius adtollit, blandusque illabitur herbas, 740
 Sirius et dulci nutrit tepefacta sereno.
 Hunc hunc flammanti quum primum vibrat ab ortu,
 Auribus atque animo capimus procul; altera si qua
 Stellarum fulgent rutila, ut quæ plurima longo
 Bellua fert lateri, neque multa luce coruscant, 745
 Et designandis tantum sunt addita membris.

LEPUS.

Parvulus in stellis Lepus est quoque; namque ubi magnus
 Emicat Orion gemina ad vestigia subter
 Urgetur cursu rutili Canis; ille per æthram
 Effugit instantem, premit igneo Sirius ore. 750
 Auritum primis emittit gurgēs ab undis;
 Ille minax pavidum supereditur, et procul idem
 Quum Lepus occiduum sese inclinavit in æquor,
 More latebrarum repetens freta, Sirius alto
 Defluit ab cælo, mersumque per humida quærit. 755

ARGO.

Magnus Iasoniam cauda Canis extrahit Argo

738. *Languebunt germina florum.*
 Ed. Ald. *gemina*. Perperam.

740. *Sirius adtollit.* Male vulgo:
 « si prius adtollit ». Legendum *Sirius*. Vocis hujus repetitio, quæ
 versu sequenti est, ut ter supra,
 et rorem præbuit.

743, 744. *Altera si qua Stellarum*
fulgent rutila, ut quæ plurima longo
Bellua fert lateri, ex emendatione

Grotii. Vulgo: « altera si qua Stel-
 larum fulgent, rutilant quæ plu-
 rima, longi Bellua fert lateris ». Ed. Ald. vitiose *fulcent*. Dubitat
 tamen Grotius, an Canis recte Bel-
 lua dicatur. Propinat itaque etiam
 lectionem hanc: « longi Regula fert
 lateris ».

750. *Premat igneo Sirius ore.* Ita
 legitur in Mss. Germanici Grotiano,

Puppe refulgentem. Neque enim se Thessala cymba
 Solenni in faciem monstrat more. Extima puppis
 Surgunt Oceano: velut alto a gurgite nautæ
 Quum portum tenere, avidi volitantia raptim 760
 Sipara convertunt; tergumque in curva remulco
 Litora certatim subeunt simul. Illa marinas
 Jam defuncta vias procul imi litoris algas
 Pone subit, terramque tenens secura quiescit.
 Sic Argo rutilam tantum inter sidera puppim 765
 Ducit, et occultat rigido tenus altera malo.
 Sponte gubernaculum puppis dimittit in undas
 Celsior, ac merso descendit in æquora clavo.

CETOS.

Distantem Andromedam prolixi tramite mundi,
 Perterret Cetos. Nam Threicii prope flabra 770
 Andromedam Boreæ celso rotat æthere cardo:
 Bellua dira Noto vehitur; trahit Auster in Arcton
 Ora inimica salo; nam qua se laniger alto
 Cælo Aries tollit, qua Piscibus astra duobus

in quohi versus Avieni inserti sunt.
 Vulgo: « premit autem Sirius ore ».

757. *Neque enim se Thessala cymba Solenni in faciem monstrat more; extima puppis Surgunt Oceano, velut. Sic Grotius locum constituit.* Vulgo: « neque enim se Thessala cymba Solenni in faciem monstro movet extima puppis. Surgunt Oceano velut alto a gurgite nautæ ». Ed. Ald. *solenne*, non male. Ita Ovidius in *mare* pro in *mari* posuit.

760. *Avidi volitantia raptim Sipara convertunt. Siparum* est id, quod velis adnectitur, græce σίφαρον. Lucanus, *Pharsal. V*, 429: « imaque pandens Sipara velorum perituras colligit auras ». *Stat. Silv. III*, 2, 27:

« Vos summi adnectite siparæ veli ». Cicero de *prov. cons. c. 60*, pro velo mimico sumpsit, et ita quoque Festus interpretatus est. Cf. Turnebi *Adv. XXI*, 4.

761, 762. *Tergoque in curva remulco Litora certatim subeunt simul.* Dubitat Grotius, quomodo dixerit Avienus *tergo remulco*, quum *remulco* si substantivum. Ed. Ald. habet « tergumque in curva remulco ». Recte, ut sensum sit: « Litora subeunt certatim tergum navis remulco ». Trahi remulco dicitur, quum navis magna scaphæ remis ducitur, monente Festo.

772. *Trahit Auster in Arcton.* Vulgo in *Areto*.

Augentur, rutilat subter Nereia Pistrix,
 Efflua percurrens non multi fluminis astra.
 Illa memor longæ formidinis, illa suorum
 Inter signa tenax, horret squalentia monstri
 Terga procul, pavidumque super caput inserit undis.

FLUMEN.

Quin et cæruleo Flumen quoque gurgite manans⁷⁷⁵
 Astra inter sedesque Deum. Pars æquor id esse
 Credidit; Ausonii namque hunc dixere priores
 Eridanum, Venetos late qui lapsus in agros
 Alpino Adriacos impellit gurgite fluctus.
 Hic fusum cælo quondam Phaethonta sub undas⁷⁸⁵
 Excepit senior, leve quum sensere jugales
 Ætherii rectoris onus, quumque ignifer axis
 Tramite sub mundi mortales spreuit habenas.
 Disdata tum late texere incendia terras:
 Astra vorax ignis, flammæ sola cuncta coquebant;⁷⁹⁰
 Donec fata sui miseratus Jupiter orbis
 Redderet ætherii Phæbo moderamina cursus.
 Illum prolixis duræ Phaethontides ulnis
 Planxerunt; rediit supero pax aurea mundo;
 Eridanumque senem nutu Jovis omniparentis⁷⁹⁵

775. *Nereia Pistrix*. Sic Cicero et alii Ceton vocant. *Pistrix* enim pro *Pistis* ut diceretur usus obtinuit. Vera scriptura est *πιστις*. Ed.

777. *Illæ suorum inter signa tenax*, ex emendatione Grotii. *Sui* intelliguntur pater, et mater et sponsus. Vulgo *illa duorum*.

780-782. *Quin est cæruleo Flumen quoque gurgite manans Astra inter sedesque Deum*, etc. Sic præclare versus hos restituit Grotius. Nonnulli putarunt, Flumen sidus esse Oceanum; neque tamen omnes;

nam veteres Itali Padum tradidere. Hygin. II, c. 32: « Complures autem Oceanum esse dixerunt ». Conf. Eratosth. Catast. cap. 37, et Schaubach. not. p. 117; Schol. ad Germ. vs. 321. Vulgo: « Quin et cæruleo Flumen quoque gurgite manans Astra inter sedesque Deum, pars æquoris esse Credidit Ansonii; neque hunc dixere priores Eridanum ».

789. *Disdata tum late texere incendia terras*. *Disdata* ex antiqua scriptura pro *Didita*. Vulgo: « Diis data ».

Astra receperunt. Pharium pars altera Nilum
 Commemorat, largo segetes quod nutriat annui,
 Arentesque locos unda fecundet alumna;
 Vel quod de medii prolapsus parte diei
 Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas. 800
 Iste pedem lævum rutili subit Orionis,
 Fusaque quæ geminos adstringunt vincula Pisces,
 Eridani coeunt amfractibus; hic procul ille
 Tenditur effusi vi gurgitis; hic quoque cristæ
 Cedit apex, summa qua lux Pistrice coruscat 805
 Desuper, et flamma caudarum cingula figit.

PISCIS MAJOR.

Inter demissum procul in vada cærulea clavum
 Puppis Iasoniæ, depictaque terga carinæ,
 Et Pistrim undicolam, Leporis qua tenditur alvus,
 Stellarum creber rutilat rubor. Haud tamen istis 810
 Vel lux multa micat, vel fit memorabile nomen.
 Nulla etenim forma flammæ Jupiter ignes
 Discrevit, nullos simulant hæ corporis artus.
 Qualia digesto mundus sacer ordine volvit
 Semper in antiquum retrahens iter omnia secum 815
 Sæclorum serie longa, istas denique signant
 Intervalla faces; similis quoque lux habet omneis,
 Par modus; occasu pariter referuntur et ortu,
 Ne spectanda forent ponto quod sola carerent.
 Cætera descriptis aptantur singula membris 820

798. *Unda fecundet alumna.* Nam sequitur *inferat*. Vulgo: *fecundat*.

799. *Vel quod de medii prolapsus parte diei.* Schol. German. l. l. « ideo inter astra collocatus (scil. Eridanus), quod a meridianis partibus cursum dirigat ».

803, 804. *Eridani coeunt amfractibus; hic procul ille Tenditur effusi*

vi gurgitis; hic quoque cristæ Cedit apex, ex emendatione Grotii. Vulgo: « Eridani coeunt amfractibus, ut procul ille Tenditur effusi vi gurgitis; huc quoque cristæ Cedit apex ».

819. *Ne spectanda forent ponto quod sola carerent.* Vulgo: « Ne exspectanda forent ».

820, 821. *Cætera descriptis aptan-*

Formarum; flagrans Leporem qua Sirius urget,
 Languida, nec certo sub nomine cuncta feruntur:
 Ultra setosi rursum speciem Capricorni,
 Cardinis immersi qua sunt australia flabra,
 In Pistrim horrificam conversus viscera piscis
 Subvehitur. Notium vocat istum Græcia piscem.
 Stellæ aliæ mundo, qua pulcher Aquarius instat,
 Et qua cristato consurgit bellua dorso,
 Usque sub aerii rutilantia sidera Piscis,
 Sunt mediæ flammæ, steriles, ac lucis egenæ.
 Nam passim ignoti vice vulgi semet in æthram
 Protollunt; dextram sed tantum propter Ephebi,
 Pocula quem Divum mensis gestare loquuntur,
 Efflua se species liquidarum fundit aquarum
 Partes in geminas. Lux illic clara duabus
 Est solum facibus; non hæ spatiosa per æthram
 Intervalla tenent, neque lumen lumine forte
 Collidunt; uni Phrygium nam subter Ephebum
 Ardet apex; alii, qua curvam bellua caudam
 Terminat insignis, lato vomitur globus igni:
 Cunctis nomen Aqua est. Stellæ quoque denique propter
 Ora Sagittigeri, qua se vestigia prima
 Cornipedis simulant, circumvolvuntur Olympo,
 Queis face sub tenui tenebrosus marceat ignis.

A R A.

Ecce venenatæ qua Scorpius agmine caudæ

tur singula membris Formarum; flagrans Leporem qua Sirius urget, Languida, nec certo sub nomine cuncta feruntur. Male hæc vulgo distincta ita legebantur: « Cætera descriptis aptantur singula membris, Formarum flagrans leporem, qua Sirius urget Languida ».

838. *Phrygium Ephebum.* Conf.

supra vs. 550. Hunc Ganymeden quidam esse volunt. En.

841, 842. *Cunctis nomen Aqua est,* etc. Emendavit Grotius. Vulgo sine sensu: « Cunctis nomen Aqua est, quæ stellæ denique propter Ora Sagittiferi, quo se vestigia prima Cornipedis simulant ».

844. *Queis face sub tenui tenebro-*

Plurimus erigitur, tepidumque supermicat Austrum,
 Parvulus hic Aram locus exprimit. Hanc satis arcto
 Tempore suspicies mundo rutilante referri.
 Nam polus adverso qua tollitur axe Bootes,
 Quantum suspenso vada linquit turbida cælo 850
 Oceani, tantum in sibimet contraria tendit.
 Arcturum vertex levat Arcticus, imbrifer Austri
 Aram cardo premit; brevis olli semita cæli,
 Occasusque celer; tamen isto luciparens nox
 Fata hominum miserata prius, miserata labores, 855
 Certa procellarum statuit producere signa.
 Ne tibi, quum denso conducitur aere cælum,
 Inter nimbiferas nubes spectabilis exstet
 Ara poli, longa ut glomerent circumque supraque
 Feta pruinarum se vellera, qualia tristi 860
 Coguntur vento, terraque excita per æthram
 Nubila conceptos effundunt desuper imbres.
 Non Aræ, non sit tali sub tempore vertex
 Clarior; hoc nam sæpe Notum prænoscere signo
 Nox docuit; noctis si quis præcepta sequatur, 865
 Incassum Zephyri volvunt mare; si quis at ista

*sus marceat ignis. Queis marceat pro
 Queis marceat. Ita supra: « Quibus
 usque ferina Prona sit effigie » pro
 prona est. Infra: « similis quibus
 haud sit imago ».*

847. *Hanc satis arcto Tempore
 suspicies. Hanc restituit Grotius.
 Subintelligendum Aram. Perperam
 vulgo hoc.*

849. *Nam polus, adverso qua tol-
 litur axe Bootes. Vulgo: « Nam po-
 lus adverso qui tollitur axe Bootis ».
 Potest etiam ex conjectura Grotii
 ita legi: « Nam poli ab adverso qui
 tollitur axe Bootes ».*

852. *Arcturum vertex levat Arcti-
 cus, ex emendatione Grotii. Vulgo*

*levat arduus, i. e. vertex levat su-
 blimis, quæ quidem lectio ferri
 etiam poterit. Melior tamen nostra.*

856. *Certa procellarum statuit pro-
 ducere signa. Claudicabat versus in
 vulgato textu: « Certa procellarum
 statuit prodere signa ».*

858. *Inter nimbiferas nubes specta-
 bilis exstet Ara poli longe, ut glome-
 rent circumque supraque Feta pruina-
 rum se vellera. Ita locum constituit
 Schraderus ad Avieni Perieg. vs.
 249. Vulgo: « exstet Ara poli, longa
 ut glomerent ».*

863-865. *Non Aræ, non sit tali
 sub tempore vertex Clarior; hoc nam
 sæpe Notum prænoscere signo Nox*

Respuat, incautas percellent flabra carinas.
 Vix, si sera Jovem subeat miseratio rerum,
 Pigra salus nautis redeat fluitantibus alto.
 Certior ast ollis veniet spes, axe supremo
 Si Boreæ stringat rutili coma fulguris auras.
 His signis Austri raptabunt flabra fluentum,
 Donec de Boreæ rutilum jubar emicet axe.
 At si Centaurum medio sub tramite cæli
 Videris, ut fluctu tantum discedat Eoo,
 Quantum adit occasum, sit tectus desuper autem
 Nube humerum, et cælo sint omnia signa priora,
 Euris erit, verret salsi vada gurgitis Euris.

CENTAURUS.

Contemplator enim geminæ rutilantia formæ
 Viscera, quæ signis subtexit membra duobus.
 Nam qua parte hominem quadrupes sustollit equino
 Ventre superstantem, versatur Scorpis ingens;
 At qua cornipedem media vir fundit ab alvo,
 Curva venenati se tendunt brachia signi.
 Ille autem dextram protendere visus ad Aram
 Cælicolum, justæ persolvit munera vitæ,
 Agrestemque manu prædam gerit. Illic ubi celso
 Pelion adsurgit dorso, nemorosaque late
 Inserit aeris juga nubibus, arbiter æqui
 Degerat Alcide legum post bella magister.

docuit. Ita Grotius restituit. Male vulgo legitur et distinguitur: «Non Aræ, non sit tali sub tempore vertex Clarior hoc; nam sæpe novum prænoscere signo Nox docuit».

868. *Vix, si sera Jovem subeat miseratio rerum.* Vulgo: «Vix, scis, sera Jovem». Lectio aperte corrupta.

879. *Contemplator enim.* Omnes et

ipse Buhl. etiam, sane perperam. En.

884. *Curva venenati se tendunt brachia signi.* Recepi præclaram Grotii conjecturam. Vulgo *sunt tantum*.

890. *Degerat, i. e. habitarat.* Vulgo *Egerat*, nullo sensu. Schol. German. «habitasse Chironem in Pelio monte». — *Legum, sc. cælestium*, nam Astrologiam Herculem docuit. En.

HYDRA.

Desuper ingenti sese agmine porrigit Hydra,
 Quæ prolata salo longe latus explicat æthra,
 In Cancrum protenta caput, caudamque feroci
 Centauro inclinat, transit spatiosa Leonis
 Viscera, et ingenti sub Virgine summa quiescit. 895
 Quinetiam spirare putes, sic agmina cælo
 Lubrica convolvit, sic spiras pendula torquet,
 Sic et flammigero linguam jacit ore trisulcam.
 Spirarum medio gestat Cratera coruscum,
 Ultima cæruleum sustentant agmina Corvum, 900
 Ales ut intento fodiat vaga viscera rostro.

PROCYON.

Ultimus est Procyon, Geminorum subditus astro,
 Ore micans rutilo, trina face viscera lucens.
 Ista volutatos cernuntur cuncta per annos;
 Hæc vehit Oceanus pater omnia, mersaque rursus 905
 Hauriet Oceanus; trahit ingens machina cæli
 Cuncta super. Pingunt rutilam sua sidera noctem.

PLANETÆ.

Quinque itidem stellæ, similis quibus haud sit imago,
 Nec quas formarum ductus notet adfixarum,
 Per bisseña poli volitant rutilantia signa. 910
 Nullus eas aliquo pacto deprendere certet:

907. *Cuncta super. Pingunt.* Vulgo vitiose *cuncta, superpingunt. Super* αλεονάξ, ul supra v. 118: * Versa Lyeaoniis sed suspectatur in Ursis Forma super ».

908. *Quinque itidem stellæ, etc.* Ita jam dedit Morellius, nisi quod pro *ductus* cum edd. antiq. legat *doctus*. Prius a Grotio rescriptum.

Ed. Ald. *similes*, et vs. seq. *Ne. — Quinque.* Quinque tantum planetas nominat, quia Solem et Lunam omittit, quibus cursum magis exactum adsignabant Veteres. Ed.

910. *Per bisseña poli volitant rutilantia signa.* Mauil. I, 309: * Per bisseña volant contra nitentia signa ». Ed.

Tam vaga per totam cunctis via defluit æthram,
 Semper et adverso referuntur tramite mundi.
 Mundus ab Eoo trahitur reparabilis alto,
 Pronus Atlantei procul in vada cærule ponti. 915
 Illæ in subjecti cogunt iter ætheris orbem,
 Nitentes in summa poli, motuque feruntur
 Adverso Solis radiis: ceu quum vada cymbam
 Prona vehunt, si quis prora nitatur ab alta
 In puppim proferre pedem, via carpitur olli 920
 Cursibus inceptis contraria. Vis tamen istis
 Obvia labentis semper sustollitur æthræ,
 Unicaque in Solis adolent incendia flammis.
 Longa volutandis tamen ollis tempora currunt,
 Pigraque se referunt, sedes sortita priores, 925
 Omnia. Non illas animis audacibus ergo,
 Carmine non cæco tentabimus. Hoc satis unum
 Musa mihi, satis hoc longi labor egerit ævi.
 Si defixarum cursus et signa retexam.

CIRCULI.

Quatuor aërios Zonæ cinxere meatus; 930

918. *Ceu quum vada cymbam.* Illustrari potest hic locus ex Hygino, II, 42: « Ut si quis in naviculæ rostro sedens inquirat ad puppim transire, et nihilominus ipsa navis iter suum conficiat, ille quidem videbitur contra naviculæ cursum ire, sed tamen eodem pervenit, quo navis ».

921, 922. *Vis tamen istis Obvia labentis semper sustollitur æthræ.* Ita dedit Grotius, monens simul ad h. l. « Per æthram suo more Avienus æthera intelligit. Duo ponit axiomata philosophica. Prius est, quod cælum primum sustineatur, quominus ruat occursu motus secundi.

Empedocles dicebat: διὰ τὴν δινησιν θάπτοντος τυγχάνοντα φορᾶς τῆς οὐκείας ῥοπῆς ἐστὶ σώζεσθαι τοσοῦτον χρόνον τὸν οὐρανόν. Οὐκεία ῥοπὴ est motus peculiaris. Posterius est, quod experientia docetur in primo mobili multas esse stellas, in aliis sphaeris singulas. Aristoteles: ἐν μὲν τῇ πρώτῃ φορᾷ τοσοῦτον ἀστέρων πλήθος, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐν χωρὶς ἑκάστον ». Vulgo legitur: *labenti æthræ.*

927. *Carmine non cæco tentabimus.* Vulgo *tentavimus.*

930. *Quatuor aërios Zonæ.* Progressit ad quatuor circulos, nempe Æquinoctialem, Eclipticam, et duos Tropicos. En.

Quatuor has cursus et tempora nosse volentem
 Scire sat est. Quin signa etiam sunt quatuor istis
 Plurima, quæ zonis hærentia convolvuntur.
 Ipsæ inconcussa retinentur sede per annos,
 Mutuæque implexæ sibimet consortia mordent. 935
 At modus in binis protenditur. Aurea pepli
 Sidera nocturni si suspectare libebit,
 Nec scindunt medium Phœbeia lumina mensem,
 Languet ut stellis species hebes, omnia cali
 Illustrante Dea, ac flammæ superante minores; 940
 Orbe sed haud pleno sinit igni fervere acuto
 Sidera; candentis speciem super inspicere Lactis
 Protendi cælo; color olli nomen ab ortu
 Primigeno statuit; sic Zonam Græcia solers
 Concelebrat, nostro sic Baltens ore vocatur. 945
 Non isti forma similis, similisve colore
 Circulus est alius; modus et mensura duobus
 Est compar solis; alios duo parciore arcuat
 Linea, nec multa trahit istos ambitus æthra.
 Horum alius duri qua solvunt flabra Aquilones, 950
 Et qua præcipitant borealia flamina sese,
 Axe Lycaonio jacet obvius. Hic Geminorum
 Sunt capita; hic genua Aurigæ defixa quiescunt.
 Circulus hic idem retinet pede Persea lævo,

935. *Sibimet consortia mordent*. Sic supra dixit Avienus: «jugum vicina mordet». Græce δάκναι *reprimere* significat. Vulgo *implexæ*.

936. *At modus in binis protenditur*, i. e. duo, nempe Equator et Zodiacus potentiores sunt duobus alteris. Clarius Aratus, vs. 468. Ed.—*Aurea pepli*. Vulgo *area*. P.p.

939. *Languet ut stellis*. Vulgo: «Languet ut in stellis».

940. *Ac flammæ superante mino-*

res. Edil. Ald. *flammas*, vitiose.

944. *Primigeno statuit; sic Zonam Græcia solers Concelebrat*. Dicit Avienus *Græcia solers*, ut v. 556: «Cælestem memorat quem solers Græcia nodum». Vulgo *Primigeno statuit se, Zonam...* sic *Baltens ore* notatur.

950. *Horum alius*. Intellige tropicum Cancræ. Ed.—*Duri qua solvunt flabra Aquilones*. Vulgo: *quum pro qua*. Sic quoque in v. sequenti *Et qua pro Et quum*.

Atque sinistro humero cubito tenus; hic quoque dextram
 Sustinet Andromedæ, manns extima desuper acri 956
 Subrigitur Boreæ, cubito inclinatur in Austrum
 Mærens Andromeda; hic celeris vestigia summa
 Perstringuntur Equi, perstringitur Ales ab ipso
 Verticis extremo; secut hic humeros Ophiuchi 960
 Circulus, et secum flagrantia dorsa revolvit.
 Erigone tepidum sese submittit in Austrum,
 Virgineusque pudens Zonæ superimminet artus.
 Sed Leo, sed Cancer Borealis tramite cæli
 Viscera protendunt, at circulus ima calentis 965
 Pectora perque alvum procul in postrema Leonis
 Succedit: secat ast alius per viscera plana,
 Et medio subter cava tegmina dividit orbein,
 Lumina recludens altrinsecus. Orbita porro
 Ista poli partes si discernatur in octo, 970
 Quinque supervolvit se partibus; at tribus alti
 Intrat stagna sali; sol istinc flammiger æthram
 Jam relegit, pulsusque Deus semel ordine facto
 Flectitur æstivo, neque celsum semita in axem
 Sideris erigitur, via rursum nota jugales 975

955, 956. *Hic quoque dextram Sustinet Andromedæ manus extima.* Male vulgo sic distinctum: «Hic quoque dextram Sustinet Andromedæ manus extima, desuper, etc.» — *Dextram*, i. e. dexterum brachium, cujus manus ad Boream, et cubitus ad Austrum spectat. Aratus, vs. 485: *Δεξιτέρῳ ἐνίχρῳ*: ubi Cicero: «Andromedæ dextra de parte tenetur». Ed.

958. *Hic celeris vestigia summa Perstringuntur Equi, perstringitur Ales ab ipso.* Vulgo præstringuntur et præstringitur.

967. *Secat ast alius.* Ordina: Ast

circulus persecat viscera alius signi, i. e. Cancr. Male Buhl. alius pro aliter. Ed.

969. *Lumina recludens altrinsecus*, i. e. inter duo lumina transit, ita ut alterum intus, alterum extraque sit. Ed.

971. *Quinque supervolvit se partibus.* Hæc Eudoxus ante Aratum, sed inexacte, præsertim Eudoxus qui sub latitudine 37 grad. computabat: Nam tantum sub 41 vel 42 grad. latitud. ista proportio locum habet. Ed.

973. *Pulsusque Deus.* Conf. supra not. ad vs. 654.

Suscipit, inque Notum rutili dedit orbita solis.
 Circulus iste quidem Cancro tenus adjacet axe
 Semper in occiduo. Procul alter cardine in Austri
 Dividit imbriferi corpus medium Capricorni,
 Idæiquē pedes pueri, postremaque caudæ 980
 Cæruleæ Pistris; brevis hic Læpus; hic Canis artus
 Conditur extremus; hic Thessala cernitur Argo;
 Hic Centaureæ fera molis terga secantur;
 Iste venenatæ disjecta volumina caudæ
 Amputat; hic arcu protenditur ampla Sagitta. 985
 Ultimus hic Phæbo locus est, ubi lapsus in Austrum
 Pellitur, albenti quum canent tempora bruma:
 Sideris hic meta procul istuc cælite cursu,
 Axe sereniferi descendit Sol Aquilonis.
 Partibus iste tribus tantum se circulus effert; 990
 Quinque latet, creperi succedens stagna profundū.

Inter utrumque dehinc quantus jacet ambitus illi
 Zonarum cani specie quæ lactis in æthra
 Cernitur, ingenti se tramite linea tendens
 Dividit ima Noti, discernit et alta Aquilonis. 995
 Hic luci inodus et tenebris sub læge magistra
 Pensatur; nox æqua diem subit æmula; Phœbus
 Lumina substituit paribusque revolvitur horis,
 Vel quum summa æstas coquit agri viscera hiantis,
 Vel quum floricomu jam tellus vere movetur. 1000

977. *Cancro tenus adjacet Axe.* *Axe* pro *Axi*. Supra p. 952: « *Axe* Lycaonio jacet obvisus ».

980-492. *Postremaque ... Pistris*, etc. Ita supplevit versum mutilum Grotius: vulgo deest *Pistris*, seu *Pistris*; et legitur *extremus* pro *extremus*.

988. *Sideris hic meta.* Vulgo *metæ*.

989. *Sereniferi descendit sol Aquilonis.* *Sereniferi*, ἀδρυγνέρου. — Aratus, vs. 507: χαλάρεις Βορέας. Ed.

991. *Creperi succedens stagna profundū.* Vulgo *succedens*. Conf. not. ad vs. 335. Nostram lectionem adprobavit quoque Schrad. ad Avieni Perieg. 329. — Sed hanc quoque jam dederat Grot. et ed. Ven. Vid. huj. op. hoc tomo supra p. 164. Ed.

993. *Canis quæ specie lactis.* Ita legendum est; sive: « in cani speciem quæ lactis ». Vulgo: « cani speciem quæ lactis ». — Ciceroni

Ast isti celsæ qua tramite panditur æthræ
 Indicium est Aries; hunc totum linea quippe
 Sustinet; hic Tauri curvantur crura minacis,
 Et rutilat stellis hic balteus Orionis.
 Spira Anguis levis hic, Craterque; tenacia Corvi 1005
 Ora inhiant; hic sunt flexarum denique flammæ
 Chelarum; genua hic rigidi vibrant Ophiuchi.
 Nec Jovis armigero caret Alite; namque per ipsum
 Fulvæ Aquilæ est caput; hic Equus eminet, hicque comanti
 Cervice erigitur claræ dator Hippocrenes. 1010
 Treis omnes recto contentos tramite cæli,
 Distantesque pari spatio sibi transigit axis,
 Omnibus et mediis ut circumfunditur idem.

Desuper obliqua est aliis via. Quartus at iste
 Striugitur arcatus Zonarum mole duarum, 1015
 Quas ab diversa mundi regione locatas
 Cîte repercussi momentum diximus astri.
 Hunc alius in medium medius secat. Haud Dea Pallas,
 Vel licet hæc cunctos præcellat acumine Divos,
 Compingat parili sic lubrica plaustra meatu, 1020
 Implicet ut spatiis sibimet distantibus orbes,
 Qualia devexo nectuntur ab ordine cuncta,
 Urgenturque viam similem noctesque diesque
 Lucis ab exortu procul in vada Calpetana.
 Nam Tithoneo quum sunt elata profundo, 1025

quoque Equator dicitur tantus quantus lacteus orbis, Phæn. v. 536. Ed.

1011. *Tres omnes recto contentos tramite cæli.* Perperam vulgo recte.

1017. *Cîte repercussi momentum diximus astri.* Græce κινῶν τὸν καὶ τὸν τοῦ ἄστρου τροχὸν. Vulgo: « Scire repercussu, etc. »

1024. *In vada Calpetana,* ex emendatione Grotii, qua tamen fit versus spondaicus. Vulgo *Calpeti-*

tana. Sic infra Progn. vs. 296: « si Phœbus... Calpetauo tranquillum gurgite lumen Tingal ». Calpe est promontorium in ora maritima meridionali Hispaniæ, quo hodie celeberrimum castellum Gibraltar superstructum est.

1025. *Nam Tithoneo quum sunt elata profundo.* Sic apud Germani- cum « Tithonius ortus ». Vid. Grot. ad Germ. p. 21. Vulgo: « Namque

Rursus in occiduos merguntur singula fluctus
 Ordine partito. Similis nascentibus ortus:
 Scandendi lex una movet. Par denique lapsus
 Omnibus, et simili conduntur sidera casu.
 Ille autem Oceani tantum descendit in æquor, 1030
 Quantum ab cæruleo distat Cancro Capricornus;
 Et quam multus item est, ubi gurgite protulit ortum,
 Tantus in adversas itidem est, quum labitur undas
 Signifer. In spatium, quantum deducitur oræ
 Ambitus extremæ, puncti vice terra locanda est; 1035
 Unde acies oculis quum tenditur, hæc quoque puncti
 Sedem habet. Hoc signo procurrit missa per auras
 Signiferi in summum, medio de tramite si quis
 Dirigat obtutus agiles procul, hosque locorum
 Defessos longo spatio tener amputet ær; 1040
 Id, quod contenti visus abscinditur, ultro,
 Si qui in signiferi patulum circumferat orbem,
 Sex olli partes magnæ dabit ambitus oræ.
 Ast hæc dimensa spatii sic legē locantur;
 Binaque decisis includunt partibus astra. 1045
 Olli Cancer inest, Leo flammifer, Attica Virgo;
 Brachia sunt itidem Chelarum, et Scorpius ipse;
 Arcitenens; setosa dehinc species Capricorni
 Volvitur; auratam protendit Aquarius urnam.
 Tum duo sunt Pisces, Aries, Taurus, Geminique. 1050
 His se bisseis sol admovet, hisque recurrens
 Omnibus absolvit totos reparabilis annos.

Titaneo », invito metro. Ed. Ald.
Tithoneo. Nic. Heins. ad Dir. Cat.
 vs. 40 corrigendum pronuntiavit:
 « Namque ea cyaneo quum sunt »;
 sed bene correctionem refutavit
 Schr. ad Avieni Perieg. 368, ex Arati
 Phæn. 534. Pejor adhuc ejusdem
 Heinsii conjectura in notis ineditis
 ad Avienum: « Namque Atlanteo ».

— Vid. quæ notantur supra hoc
 tomo, p. 172 et 173. Ed.

1044. *Ast hæc dimensa spatii sic
 lege locantur*. Ed. Ald. vitiose: « Ast
 Hedi mensa ». Eadem male vs. seq.
includant. — Hæc paullo intricata
 sunt. Clarius et exactius hæc in-
 terpretatur Manilius, I, vs. 553,
 ubi vide notas. Ed.

Quem quum signiferi graditur sol aureus orbem,
Singula frugiparos adtollunt tempora vultus.

Illius Oceano quantum submergitur alto, 1055
Tantum telluris supereminet. Omnibus iste
Noctibus illabens pelago sex inserit astra,
Sex reparat. Tanto nox humida tempore semper
Tenditur, extulerit quantum se circulus undis.

At si scire velis, mora lucem quanta retentet, 1060
Et quanto nox atra sibi trahat otia lapsu,
Quæ procul Oceano consurgunt signa notato,
Horum semper enim comes est Titanus uni.
Horum prima oculis memor incunabula quære;
Luminis ipsa vagi captans venatibus ipsa; 1065
Ipsa notans mundo. Quæ si se nubibus abdent,
Aut si non surgent, ut tellus sæpe tumescit,
Occultata jūgo prætentæque rupe latebunt,
Prompta via est, aliis venientum tempora signis
Noscere. Namque ipso deprnderis indice cuncta 1070
Oceano, magnam qui circumplectitur undis
Tellurem, curvet celando ut litora mundo,
Latius atque sinu patuli salis hauriat astra.
Istius indicium præbebunt cornua semper,

1053. *Quem quum signiferi graditur sol aureus orbem.* Perperam vulgo: « Quæ quum ».

1064. *Horum prima oculis memor incunabula quære.* Suo more idem variis vocibus exprimit Avienus et ταυτολογῶν. Male vulgo distinguitur: « Horum prima oculis memor incunabula quære Luminis ipsa, vagi captans venatibus ipsa, Ipsa notans mundo ».

1067. *Aut si non surgent.* Vulgo: « Aut si consurgunt », male.

1071. *Magnam qui circumplectitur undis Tellurem, curvet celando ut*

litora Mundo. Ita maluit Grotius, Avien. *Perieg.* vs. 95: « loca circumplectitur æstu ». Conf. *ibid.* vs. 1202. Vulgo: « magnum qua circumamplectitur undis Tellurem, curvet celando ut litora mundo ». Tuetur vulgatam lectionem Schraderus, quoniam etiam *circumampectu* inveniat, ubi divisus vocibus aliquid interponitur. *Virg. Ecl.* III, vs. 45: « Et molli circum est ansas amplexus acantho ». *Maui.* I, 305: « Has interfusus circumque amplexus utramque ». *Mundum* vocat Avienus non cælum, ut sæpe, sed

Vel matutino qua perstrepat aere fluctus, 1075
Acer Atlantei vel qua furit æquoris æstus.

Nam non obscuræ, quum Cancer commovet ortum,
Oceano stellæ circumvolventur utroque

In freta labentes, aut quæ se rursus Eoi 1080
Parte ferunt mundi. Minuæ clara Coronæ
Serta cadent; Austri tergo cadet incola Piscis.

Hunc medium pendere tamen, mediumque sub undas
Cedere per spinam, rutila labente Corona,
Semper suspicies; at tergi plurima versum
Ventre tenuis summo supera inter sidera cernes; 1085

Os et colla dehinc et pectora vasta per æquor
Mersantur; premit ab genibus celsos Ophiuchum
Usque humeros Cancer; Cancer premit ortus et Anguem,
Agmine qua vasto fluitat caput, aspera cervix
Qua tumet, et spiris qua turgent pectora primis. 1090
Parte nec Arcturus distabit multus utraque;

Jam minor in superis, jam viscera plurimus alto
Conditur; huic etenim consortem quatuor astris
Oceanus recipit. Satur hic vix luminis almi
Cedit, et incipiens tandem convexa relinquit. 1095

Tum jam plus mediis nox inclinabitur horis,
Quum labente die Phæbo comes ibit in undas.

cælestia sidra». — Ideo legendum celando, namque Avieno sidera mari conduntur. Ed.

1075. *Vel matutino qua perstrepat aere fluctus. Male vulgo aera fluctus.*

1079, 1080. *In freta labentes, aut quæ se rursus Eoi Parte ferunt mundi.* Versus olim legebatur inutilis sic: « In freta labentes, aut quæ rursus Eoi ». Supplevit eum Grotius.

1089, 1090. *Agmine qua vasto fluitat caput, aspera cervix Qua tumet, et spiris qua turgent pectora primis, ex emendatione Grotii. Vulgo*

perperam legitur et distinguitur: « Agmine qua vasto fluit ad caput aspera cervix: Qua tumet et spiris, qua turgent pectora, primis ».

1091. *Arcturus distabit multus utraque.* Ed. Ald. vitiose inultus pro multus.

1094, 1095. *Satur hic vix luminis almi Cedit, et incipiens tandem convexa relinquit.* Vulgo: « satur hic vix luminis Amni Cedit, et incipiens tandem convexa relinquit ». Notabilis locutio: « incipiens relinquare » pro « incipit relinquare ».

Ista quidem vasti conduntur gurgitis alto :

Contra autem illius concedit sideris ortu

Orion rutilans ardentia cingula late,

1106

Et flagrans humeros, et splendens ense corusco,

Eridanumque trahens alio se litore promit.

Adveniente dehinc villosa colla Leone,

Omnia quæ Cancro sese emergente per æthram

Extulerant, abeunt. Quin et Jovis Ales in undas 1105

Conditur, et totis raptim petit æquora pennis.

Sed Nixus genibus, replicato in se ipse residens

Poplite, jam superi celatur corporis artus.

Non tamen iste genu, non lævam gurgite plantam

Occulitur, non Oceanus vorat omnia signi.

1110

Proserit Hydra caput, claro Lepus exsilit ortu,

Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.

Erigone salsis quum vultum exegerit undis,

Aeris ut patuli jam conscia permeet æthram,

Astrorum numerosa premit. Nam Virgine Eoo 1115

Consurgente freto, cedit Lyra Cyllenæa,

Cedit Delphinus pelago, ceditque Sagitta,

Primaque pennarum pars canum condit Olorem;

Vix jam cauda salum superat; vix lumine parco

Eminet Eridanus, ponti procul efflua tingit.

1120

1099. *Contra autem illius concedit sideris ortu.* Vulgo nulli pro illius, male. — *Illius sideris*, scilicet Cancri. Ed.

1107. *Sed Nixus genibus replicato in se ipse residens Poplite.* Sic emendavit Grotius. Vulgo: « Sed Nixus genibus replicato luce residens Poplite ». Jam supra pro luce manente eadem reposuit Ipse manens.

1111. *Proserit Hydra Caput, Proserit est propellit, exserit.* Sæpius utitur hoc verbo Avienus in Perieg. ut vs. 342, 580, 702, 995.

1115. *Astrorum numerosa premit,* i. e. *premit*, pellit cælo astra numerosa. Locutio Avieno familiaris. Ed. — *Nam Virgine Eoo Consurgente freto, Cedit Lyra Cyllenæa,* Pessime vulgo legitur et distinguitur: « nam Virgine Eoa consurgente, freto cedit Lyra Cyllenæa ». — *Lyra Cyllenæa* inf. vs. 1227, *Mercurialis Lyra* dicitur. Ed.

1120. *Ponti procul efflua tingit.* Sic Avienus supra v. 384: « Efflua se species liquidarum fundit aquarum ».

Cclatur Sonipes caput impiger, ardua cervix
 Tethyos ina petit salsæ, juba tota madescit.
 Hydra superpositum procul in Cratera movetur
 Parte alia, et liber vestigia Sirius ardet
 Ultima, cæruleo producens æquore puppim.
 Illa micat, maloque tenus sese exserit Argo,
 Quum jam virgineos æther veluit altior artus.

1125

Nec quum flagratas emittunt marmora Chelas,
 Sideris expertes et clara luce carentes,
 Non est nota dies, aut est ignobilis ortus.

1130

Namque his indicium proprio fert ore Bootes
 Plurimus exoriens, Arcturumque eminus alto
 Cardine succendit. Jam celso Thessala puppis
 Æthere subvehitur; jam mundo funditur Hydra
 Longior, extremæque polum subit indiga caudæ,
 Curva Chii cælo quum surgunt brachia signi.

1135

Inspice ccu dextra referatur ab æquore planta,
 Inque Genu tantum nixus pede proferat ortum.
 Iste Lyræ rutilat conterminus, atque sub undis
 Hic tenebris petit occidui vaga cærulea ponti,

1140

Et mox Oceano reparatur clarus Eoo:
 Cum Chelis igitur pede tantum promitur uno.
 Ipsc dehinc versus procul in caput, ultima monstri

1122. *Juba tota madescit*, ex emendatione Grotii. Vulgo: «jubar ora madescit», sine sensu.

1123-1125. *Hydra superpositum procul in Cratera movetur parte alia*, etc. Ita hi versus distinguendi sunt. Male vulgo: «Hydra superpositum procul in Cratera movetur: Parte alia et liber vestigia Sirius ardet: Ultima cæruleo».

1127. *Quum jam virgineos æther veluit altior artus*. Supra vs. 963: «Virgineosque pudens Zona superimminet artus».

1128. *Nec quum flagratas emittunt marmora Chelas*. Sic melius Grotius. Vulgo *flagratas*.

1136. *Curva Chii cælo quum surgunt brachia signi*. Vulgo *consurgunt*.

1139, 1140. *Iste Lyræ... Hic tenebris*. Iste et Hic de eodem. Vide supra not. ad vs. 5. — *Hic tenebris petit*. Nixum eadem nocte sæpè extingui et exoriri dicit Aratus, quia parvum orbem sub horizonte describit. Ed.

1142. *Pede tantum*. Sed Aratus *femore dicit*. Ed.

Terga manet; manet Arcitenens, dum spicula cælo
 Exserat, et supera vibret bellator in æthra. 1145
 Hoc sidus revelunt Chelæ, crus Scorpins ipse,
 Cætera quum medio, lævam, et caput, oraque sursum
 Arcus agit. Tribus hic tandem remorantia membra
 Partibus erigitur; tria totum denique signa
 Absolvunt pelago. Mediæ tumserta Coronæ, 1150
 Et quæ Centauro diffunditur extima cauda,
 Prima venenati quum repunt brachia monstri,
 Surgunt Oceano jam gurgite, et ultima Cycni;
 Et caput acris Equi premit æquora. Jam procul ista
 Marmoris occidui penitus petiere profundum, 1155
 Hausta salo. Caput Andromedæ freta vasta receperant;
 Ac formidatam devexi cardine mundi
 Fluctigeni speciem monstri superinvelit Auster.
 Sed Boreæ de parte trucidis velut aggere ab alto
 Prospiciens superi subjectus verticis axe, 1160
 Intentusque procul specie, vaga brachia Cepheus
 Exserit, et sævam pelagi monet adfore pestem.
 Illa tamen versa in fluvium postrema profundum
 Tingitur ab spina capiti quæ proxima summo est;
 Undis succedens Cepheus et verticem et ulnas 1165
 Mersatur patulus. Quin et quum Scorpins acer
 Nascitur Oceano, quidquid per sidera aquarum

1147. *Sursum Arcus agit.* Vulgo *rursum*, perperam.

1148. *Remorantia membra.* Vulgo *memorantia*.

1151. *Et quæ Centauro.* Correxerit Grotius. Vulgo *Ex qua*.

1160. *Superi subjectus verticis n.ee.* Vulgo *subjecto*. Buhl. in notis citat *subrectu*. Ed.

1161, 1162. *Vaga brachia Cepheus Exserit, et sævam pelagi monet adfore pestem.* Theon ad Arati Phæn.

vs. 630: Παικνιεύεται, καὶ φέρει ἐκ-
 τείναι τὸν Κηφία τὴν χεῖρα, ὡς περ
 παρακλινομένοις (lege παρακλινομέ-
 νων) τῷ (lege τῇ) παιδί ἐκκλίνειν τὸ
 κῆτος.

1163. *Illam postrema profundum Tin-
 gitur.* Fluvium dixit Avienus pro
 mari, ut et alibi. Vulgo: *postrema
 profundo, Tingitur.*

1165, 1166. *Undis succedens.* Alii
undique. Ed.—*Quia et quum Scorpins
 accr.* Vulgo *tampro quam*.

Ad speciem Eridanus pater expuit, abditur alta
 Tethye, et occidui tegitur Padus æquore ponti.
 Scorpius ingentem perterritat Oriona 1170
 Proserpens pelago. Vetus, o Latonia virgo,
 Fabula, nec nostro struimus mendacia versu
 Prima; neque obduri compagem germinis ætas
 Prima dedit populis. Cæcus mos mentis acerbæ,
 Immodicusque furor sceleris penetraverat cæstro 1175
 Impia corda viri; tabuerunt dira medullis
 Protinus in mediis incendia; plurimus ardor
 Pectore flagravit. Tenet improbus ille, procaxque,
 Te, Dea, te dura valuit contingere dextra?
 Quum sacrata Chii nemora, et frondentia late 1180
 Brachia lucorum, quum silvæ colla comasque
 Devotæ tibimet manus impia demolita est,
 Audax ut facinus donum foret OEnopioni: *
 Digna sed immodico merces stetit ilicet ausu.
 Nam Dea nubiferi perrumpens viscera montis, 1185
 Dirum antris animal sævos vomit hostis in artus.
 Ergo ut falcatis monstrum petit Oriona
 Morsibus, et totas in membra ferocia chelas
 Intulit, ille mali pœnas luit. Ista furori
 Præmia debentur; sunt hæc contermina læsis 1190
 Semper numinibus. Metus hic, metus acer in astro
 Permanet, et primo quum Scorpius editur ortu,

1172, 1173. *Nec nostro struimus mendacia versu Prima*. Locus hic est mutilus et corruptus. — *Compagem* repono pro *conpegi*, quod omnes dant, unde paullo major sit lux. Ed.

1174. *Cæcus mos mentis acerbæ*. Fd. Ald. vitiose *Cætus*, et in versu sequenti «penetraverit» pro «penetraverat».

1183. *Audax ut facinus donum*

foret OEnopioni. Vulgo male: «Audax hand facinus».

1187. *Ergo ut falcatis monstrum petit Oriona*. Avienus supra: «Huc falcata Chii repercutunt cornua monstri».

1189. *Intulit ille mali*. Buhl. *Intulit ille male mali*, vitiosissime. Ed.

1190. *Sunt hæc contermina læsis Semper numinibus*. Vulgo perperam: «sunt hæc commercia».

Orion trepido terræ petit extima cursu.
 Nec minus Andromedæ quidquid volitabat in æthra,
 Et si quid Pristis reliquum convexa vehebant, 1195
 Hoc oriente ruunt. Omnes procul in vada terror
 Ingerit, et cunctos pavor unus in æquora cogit.
 Cepheus ipse caput distentaque brachia vasto
 Induitur ponto; tellurem cingula radunt
 Extima, et Oceano mersantur pectora rauco 1200
 Sola senis; reliquum polus ast a litore versat
 Semper in occiduum. Genitrix quoque Cassiopeia
 Sidera præcipitis sequitur labentia natæ,
 Deformemque trahit procul in vada cæca ruinam,
 Prona caput, solaque, et solio vestigia ab alto 1205
 Sustollit miseranda super; quatit ira furorque
 Doridos et Panopes post fata novissima matrem;
 Ac memor has pœnas dolor exigit. Omnia fluctus
 Hæc simul occiduos subeunt. Tamen altera mundus
 Sufficit, inque vicem lapsorum multa reportat. 1210
 Tempore namque isto reliquæ se sarta Coronæ
 Expediunt pelago; postremique agminis Hydra
 Erigitur caudam; caput et turgentia membra

1194-1196. *Nec minus Andromedæ.* Grotius pro *vehebant* habet *ferabant*. Sensus est: Occidunt residua Andromedæ et Pristis; nam *Pristis* est genitivus. Vulgo: « in æthram... Pistrix ». Ed. Ald. « Nec minus Andromeda est ».

1202. *Semper in occiduum.* Cætera Cephei sunt *adûra* unde *in occiduum* scribo, quod male separat Buhl. Ed. — Vulgo: « Semper in occiduo », male.

1205. *Prona caput, solaque et solio.* Præclare hunc locum restituit Grotius. *Sola* sunt vestigia, unde illud: « Nullius unquam Trita so-

lo ». In *matrem* subintelligendum *Cassiopeiam*. Pessime vulgo lectum et distinctum: « Prona caputque solo, solio vestigia ab alto Sustollit miseranda: superquatit ira furorque, Doridos et Panopes post fata novissima matrum ». — Illic versus etiam post Grotium retractandus. Etenim si *sola* sunt idem ac *vestigia*, quis hæc eodem versu ferat? Vellem quidem: « Prona caput, solioque sedens vestigia ». Ita enim pingitur hoc signum. Ed.

1209. *Tamen altera mundus Sufficit,* ex Grotii emendatione. *Sufficit* est *ἀντιστατάτω*. Virg. Georg. II,

Centauro exsuperant; manus effert dextera prædam
 Silvarum; nam prima feræ vestigia in ollis, 1215
 Arcum sera manent; Arcu redeunte per æthram
 Protolli incipiunt; reliquum Serpentis et artus
 Anguitæ item fert primis fluctibus Arcus.
 Amborum capita, et palmas geminas Ophiuchi,
 * Ac primam rutili spiram Serpentis Eoo 1220
 Scorpius Oceano surgens agit. At pede Nixi,
 Quem procul aversum semper salis altera mittunt,
 Tunc artus medii, tum pectora vasta humerusque,
 Dexteraque ulnarum spumosi gurgitis æstu
 Procedunt. Pariter caput et manus altera porro, 1225
 Tota Sagittiferi quum vibrant astra, feruntur.
 Mercurialis item Lyra volvitur; altaque Cepheus
 Cardine sustollens vestigia, gurgite nondum
 Pectora liber agit, sed pectora mersus in undas,
 Plaustra Lycaoniæ pulsat pede desuper Ursæ. 1230
 Tempore non alio magni Canis ignea cedunt
 Sidera; protentum freta jam procul Oriona
 Hauscrunt pelago; toto Læpus occidit astro,
 Tum quoque et Oceano fugientem Sirius urget.
 Sed non Aurigam, quum gurgitis ille profundi 1235

65: « Atque aliam ex alia gene-
 rando suffice prolem ». Vulgo male:
 « Iamen altera in undis sufficit ».

1215. *Nam prima feræ vestigia
 in ollis.* Ingeniose emendavit Gro-
 tius: *In ollis* (illis), id est, mani-
 bus et membris est Fera. Vulgo:
 « vestigia mollis ».

1216. *Arcum sera manent; Arcu
 redeunte per æthram*, etc. Sic est
 legendum et interpungendum. Vul-
 go: « Arcum sera manent: Arcu
 redeunte per æthram Protulit, iuci-
 piunt reliquum Serpentis et artus
 Anguitæ; item fert primis
 fluctibus Arcus amborum capita et

primis geminas Ophiuchi ». In pri-
 mo versu ed. Ald. habet: « At
 quum sera manent »; in tertio et
 ultimo *primos* pro vulgato *primis*,
 vitiose.

1221. *Scorpius Oceano surgens
 agit; at pede Nixi. Pede Nixus est
 δ ἰσχυράν.* Vulgo: « Scorpius Ocea-
 no surgens agit: pede Nixi ».

1222. *Altera mittunt.* Sic omnes
 et ipse Bulh. sed mihi videtur scri-
 bendum *alta remittunt.* Ep.

1223. *Tunc artus medii, tunc pec-
 tora.* Vulgo *tum*. Sed rescribendum
 est *tunc*, quoniam *tunc* præcessit.

1235. *Quum gurgitis ille profundi*

Ima petit pedibus, Capra mox Hædive sequuntur;
Ista polo rutilant, illum vada livida condunt;
Hæc membris discreta aliis, exstantiaque alte
Iævum humerum et summæ sese adtollentia palmæ
Cernuntur, donec labenti congrada soli, 1240
Sidre devexo freta late cærule turbent.

Namque manum Aurigæ reliquam, celsumque corusci
Verticis, et dorso quæ spina adtollitur alto,
Deprimit hirsuti sidus surgens Capricorni:
Membra Sagittigero cedunt postrema revector. 1245
Jam non alatus remoratur sidera Perseus
Aeris in spatiis; neque clavum vindicat Argo
Adlutione sali; Perseus pede denique dextro
Atque genu liber, mersatur cætera ponto.
Argo quod curvis puppim, superadtrahit oris, 1250
Tingitur, et duro tangit vada cærule dorso.
Ipsa dehinc manet exortum Cilicis Capricorni;
Totaque tum pelago cælo descendit ab alto;
Æquora tum Procyon, gressum sectatus herilem,
Intrat, et Oceano permutat celsa profundo. 1255

Ima petit pedibus, Capra mox, Hædive sequuntur. Perperam vulgo distinguitur: « Ima petit, pedibus Capra mox ».

1242. *Namque manum Aurigæ reliquam, etc.* Sic recte emendavit Grot. *Manum reliquam* respondet Arateo ἄλλην χεῖρα. Vulgo: « Namque manum Aurigæ, reliquam celsumque corusci Verticis, et dorso quæ spina, etc. »

1247. *Neque clavum vindicat Argo Adlutione sali; Perseus pede denique dextro, Atque genu liber mersatur cætera ponto.* Supra: « Pectora liber... vestigia liber ». Vulgo male: « neque clavum vindicat Argo. Adlutione sato Perseus pede deni-

que dextro, Atque genu libero, etc. »

1251. *Duro tangit vada cærule dorso.* Vulgo *tingit*. Indicare videtur Avienus, Argo tingi eam partem, qua puppis adtrahitur. — Mallet hic *Mergitur, et duro tangit*. Ed.

1252. *Manet exortum Cilicis Capricorni.* Ed. Ald. *Cilici*. Est autem Capricornus *Cilix* idem quod *hirsutus*, ut alibi nominatur; nam Græci κίλικα et κίλικον vocant omne hirsutum, unde κίλικοι στρατηγοί, et κίλικοι τράγοι, et *Cilicia vela*.

1253. *Totaque tum pelago descendit.* Vulgo *cum*. Similiter in versu sequenti legendum « Æquora tum Procyon » pro vulgato « Æquora quum Procyon ».

Hæc habet occidui plaga gurgitis; ista sonoro
 Supprimat unda salo. Rursum procul erigit æthra
 Cynum, Aquilamque Jovis. Surgunt flammata Sagittæ
 Sidera, perque Notum rutila cum numinis Ara
 Delphinum patulas promit Capricornus in auras. 1260

Sed matutino quum surgit Aquarius orbe,
 Os Equus atque pedes novus exserit. Ecce cadentis
 Parte poli trahit occiduum nox atra sub æquor
 Centaurum cauda; sed non caput, aut humerorum
 Vasta simul recipit: persistit pectore celso 1265
 Cornipedis species, et cælum vertice fulcit.
 Ora dehinc Serpens et prima volumina tantum
 Conditur; ingentis late tamen agmina caudæ
 Pone trahit. Subit ista salum; subit æquora rursum,
 Integer Oceani, quum se Centaurus in undas 1270
 Jecerit, atque novo vibrarint sidere Pisces.
 His in summa poli surgentibus, ille per Austrum
 Piscis item, planta quem pulcher Aquarius urget,
 Redditur; haud toto tamen hic se corpore promit;
 Sed manet alterius venientis tempora signi; 1275
 Parte latet, partem supera in convexa sonoris
 Fluctibus absolvit pelagi; sic brachia mœstæ
 Andromedæ, sic crura dehinc humerique nitentes
 Paullatim recavo redeunt maris, aurea cælo

1259, 1260. *Perque Notum rutila cum Numinis Ara Delphinum patulas promit*, etc. Vulgo: « rutila tum... Delphinum parvas promit ».

1261. *Sed matutino quum surgit Aquarius orbe*. Vulgo *Et matutino*. Scriptum forsitan olim fuit *Set*; deinde litera prima, ut fieri solet, omissa. Ed. Ald. *consurgit pro quum surgit*.

1269. *Subit ista salum, subit æquora rursum*. Ita recte rescripsit Grotius. Vulgo: « subit ista solum, subit æ-

quora rursum Integer Oceani, quum se Centaurus in undas Jecerit ».

1271. *Atque novo vibrarint sidere Pisces*. Avienus supra similiter de Equo: « Os Equus atque pedes novus exserit ». Ed. Ald. *Pisces*, *perperam*.

1272. *Ille per Austrum Piscis item, planta quem pulcher Aquarius urget*. Male vulgo distinctum: « ille per Austrum Piscis item planta, quem pulcher, etc. »

1279. *Paullatim recavo redeunt*

Postquam adolent Pisces incendia, denique Pisces
Quum rutilant, mundo dextram hæc adtollitur ulnam,
Lævaque virginei rursum se corporis edunt.

Phrixæi et postquam pecoris proruperit ortus,
Australem hic Aries Aram procul admovet undis
Gurgitis occidui. Qua lux redit, excitat idem
Persea proceri sustollere verticis astra,
Et claros fulgere humeros: at cætera nondum
Sunt exempta salo. Quia totum hoc invida veri
Natura ambigua rerum ratione reliquit,
Extimus an reliquos Aries produceret artus
Perseos, an Tauro freta pelleret adsurgente.
Hoc una cælum subit integer; haud super ulla
Viscera, nascentis neque Tauri deserit astra.
Quippe hujus flammis Aurigæ sidus inhæret;
Nec tamen hunc totum sustollit Taurus in æthram.
Aurigam salsis evolvunt fluctibus omnem

maris, aurea cælo Postquam adolent
Pisces incendia. Recavo maris, i. e.
τῷ κοίλῳ τοῦ ὠκεανοῦ. Adolere dixit
Avienus suo more pro urere. Virg.
Ecl. VIII, 65: « verbenasque adole
pingues »; et Æu. VII, 71: « Ado-
let quum altaria tædis ». Perperam
vulgo legitur ac distinguitur: « Paul-
latim recavo redeunt maris aurea
cælo. Postquam adolent Pisces in-
cendia, denique Pisces Quum ruti-
lant, mundo dextram hæc adtollet
in ulnam ».

1287, 1288. At cætera nondum
Sunt exempta salo. Vulgo: « ac cæ-
tera nondum Sunt exempta solo ».

1290. Extimus an reliquos. Hæc
vix Astronomis dubia videri pos-
sunt: sed Endoxus, quem sequitur
Aratus, in duobus operibus hoc et
illud declaraverat. Ed.

1292. Hoc una cælum, græcismus

ἀμ' αὐτῷ. Aratus, vs. 714: Σὺν τῷ.
Ed.

1293. Viscera. Intelligit Avienus
membra. Servius ad Virg. Æn. III,
574: « avulsæque viscera montis:
Viscera, hoc est, partes ». Haud su-
per est græcismus pro haud super-
sunt. Græci dicerent οὐδὲνα μέρη
περί pro περιγίναται, sive περίσσι,
ut ἐν pro ἐνσσι, πάρα pro πάρισσι,
et similia translato accentu. — Nas-
centis neque Tauri deserit astra, ex
emendatione Grotii. Ultima respon-
dent Arateis: οὐδ' ἔστι Ταύρου Αἰ-
πυται ἀντιόλεντος.

1296. Aurigam salsis evolvunt flu-
ctibus omnem Surgentes Gemini. Tau-
ro Capra, etc. Ita legendum et
interpungeudum. Vulgo: « Sur-
gentes Gemini, Tauro, Capra, plan-
taque læva Nempe hædi evadit,
quum primam ».

Surgentes Gemini. Tauro Capra, plantaque læva,
 Atque Hœdi evadunt. Tum primum rursus ab undis
 Cetosa in superum referuntur viscera cælum.
 Nam caudæ et cristæ rigor arduus aera celsum 1300
 Tunc repetunt; diri quum sidera gurgite monstri
 Volvit præcipitis teres inclinatio mundi,
 Eminus ingentem condit pars prima Bootem.
 Quatuor hic etenim signis surgentibus altum
 Vix penetrat pelagus, neque summa totus ab æthra 1305
 Labitur Arcturus, manus olli quippe sinistra
 Juge manet, celsisque super subducitur Ursis.
 At quum jam pedibus repetit fluctus Ophiuchus,
 Ut genua Oceanus vasto procul æquore condant,
 Signum erit Eoa Geminos procedere parte. 1310
 Nec lateri Pistrix cuiquam vicina videtur,
 Sed jam tota super sustollitur: exspuit atram
 Jam pelagus speciem, nec adhuc membra extima sorbet.
 Quid ni nascentis suspectat navita ponto
 Agmina prima Padi cælo tum fervere aperto? 1315
 Vicinasque faces rutili manet Orionis,

1297. *Plantaque læva*, nempe Aurigæ, quem versu præcedenti nominat. Ed.

1299. *Referuntur viscera*. Hic iterum *viscera* sunt μέρη sive μέλη. Non accurate satis interpretatus est Wernsdorf. ad Avieni Perieg. vs. 781, « *Cetosa viscera* pro Ceto, astro celesti. » Vid. supra p. 252. Ed.

1311. *Nec lateri Pistrix cuiquam vicina videtur*. Mirum, si quis hæc intelligat. Pingræus pro *lateri* suspicatur *lati*, sed sic versus hic cum sequenti non coheret. Nam si Cetus non vicinus est horizoni, manifestum nimis est, cum supra totum sustolli. Cæterum Pingræus non ineluciter versus Arati interpretatur :

« Non jam prima patet, latitat pars altera Ceti; Totus surrexit. Nunc et fluvii agmina prima In medio veniunt ». Ed.

1313. *Nec adhuc membra extima sorbet*, ex Grotii conjectura. Vulgo: « nec adhuc tamen extima sorbeant ».

1314. *Quid ni nascentis suspectat navita ponto*. Buhlius hoc versu pro *suspectat* vult *suspectet*, quod quidem huic interrogationi est aptius. *Nascentis*, sc. Padi, h. e. orientis, nisi malis *scandentis* per literarum transpositionem; ἐξανίστασθαι enim hoc loco dixit Aratus. In vs. etiam sequenti pro vulgato « manet Orionis » Buhlius dicit legendum « maneat », sed metrum repugnat. Ed.

Curricula ut solers vero mox indice discat
 Certa tenebrarum, possitque fideliter astro
 Explicare Notis et tuto carbasa ponto?
 Credo, ni desit magnorum congrua cura, 1320
 Prompta via est ipso cognoscere talia semper
 Præceptore Jove, et cælo tibi signa magistro
 Omnia ducentur; monet alta Jupiter æthra
 Singula nos; facilis veram dedit arbiter artem,
 Ne tempestatum primordia cæca laterent. 1325

1320. *Magnorum congrua cura.*
 Est hellenismus pro « cura congrua
 rebus magnis ».

1322. *Et cælo tibi signa magistro*
Omnia ducentur. Poterit quoque legi
e cælo. Infra Progn. vs. 249 occur-

rit: « certa hoc ducentur signa ma-
 gistro »; et ibid. 169, Lunam dixit
 monitorem: « Hanc perpende oculis
 illa monitore dierum Signa tene ».
 Ed. — Vulgo: « et cælo tibi signa
 magistri Omnia ducentur ».

RUFII FESTI AVIENI
ARATEA PROGNOSTICA.

NONNE vides, primum quum Phœbe in cornua surgit
Tenuia, et angusto lumen jacet ore per æthram,
Decedente die, pronoque ab tramite solis,
Promat ut ingressi solers tibi tempora mensis?
Namque facem quarti sibimet profitebitur ignis, 5
Corpora quum primo perfundens lumine nostra,
In subjecta soli tenuem porrexerit uubram.
Ast orbis medii si cedat Cynthia forma,
Octavos ortus, octavaque plaustra docebit.
Denique quum toto Dea jam surrexerit ore, 10
Integer ut magni resplendeat ambitus orbis,
Effluxisse sibi medii jam tempora mensis,
Monstrabit cælo. Pleni quum rursus egena
Oris eat, tanto procedens lumine formæ,
Inserit aeris quantum Dea nubibus ignem, 15
Esse senescentis sibimet dispendia mensis

4. *Promat ut ingressi solers tibi tempora mensis.* Sic maluit Grotius. *Ingressi mensis*, ἀιζήμενος μηνός. *Infra v. 128*: « Ingressientis erit plene tibi nuntia mensis ».

5. *Quarti ignis*, i. e. quarti diei, loculiō alias Avieno usurpata. *Ed.*

6. *Primo perfundens lumine.* *Arat.* πρώτη ἀπὸ τοῦ κέντρου αὐτῆς.

8. *Ast orbis medii si cedat Cynthia forma.* Vulgo *formam*. Sæpe in Avie-

no accusativus positus pro ablativo; inde putat Grotius, scribas eodem signo circumflexum accentum, qui ablativis adjungitur, et litteram *m* designasse hoc modo: *formā*.

15. *Inserit aeris quantum Dea nubibus ignem.* Reponit ignem Buhl. ut respondeat τῷ quantum. — Posset etiam legi *ignis* minus a vulgata recedens. *En.*

Illa docet, quibus in rutili confinia fratris
 Tertia vix mundo superest via. Quum minus autem
 Umbrarum excludit, sunt tales quatuor ortus
 Marcentis Lunæ, quales sub mense renato
 Quatuor exsurgunt languentis luminis umbræ;
 Atque his octonas includunt ordine lucas.
 Interjectorum numerum quoque nosse dierum,
 Prompta via est; proprio semper Dea proditur ore,
 Scandat quanta polum, quoties temone jugales
 Strinxerit, et quanto jam tramite liquerit undas.

At decedentis postrema crepuscula noctis,
 Bis sex signa tibi quæ versat signifer orbis
 Monstrabunt; cursu nam Phœbus singula mutat
 Semper, et alterno succedit in omnia lapsu
 Conficiens iter ætherium. Nunc igneus istud
 Astrum adolet flammis; alii non aurea Titan
 Lumina miscetur, vel quum flevekus in undas
 Labitur, et rebus formam absumpsere tenebræ;
 Vel matutino redit incunabula linquens
 Quum pelago, et rebus suffudit luce colores.
 Sic diversa diem comitantur sidera semper.
 Non ego nunc longo redeuntia sidera motu
 In priscas memorem sedes; habet ista priorum
 Pagina, et incerta rerum ratione feruntur.
 Nam qui Solem hiberna novem putat æthere volvi,
 Ut Lunæ spatium redeat, vetus Harpalus, ipsam
 Ocius in sedes moimentaque prisca reducit.
 Illius ad numeros prolixa decennia rursum
 Adjecisse Meton Cecropia dicitur arte;

29, 30. *Monstrabunt; cursu nam Phœbus singula mutat Semper, et alterno succedit in omnia lapsu.* Male vulgo interpungitur: = *Monstrabunt cursu; nam Phœbus singula mutat,*

Semper et alterno succedit in omnia lapsu.

40. *Incerta rerum ratione.* Conf. Phleg. v. 1289. Ed.

41-43. *Nam qui solem hiberna*

Inseditque aninis, tenuit rem Græcia solers,
 Protinus, et longos inventum misit in annos.
 Sed primæva Meton exordia sumpsit ab anno,
 Torreret rutilo quum Phæbus sidere Cancrum,
 Cingula quum veheret pelagus procul Orionis, 50
 Et quum cæruleo flagraret Sirius astro.

Hoc ex fonte velut deduxit tempora Lunæ
 Navita, quo longum facili rate curreret æquor,
 Et quo ruris amans telluri farra parenti
 Crederet; ingenti petat hæc indagine semper 55
 Seu qui vela salo, seu qui dat semina terræ.
 Nec mora discendi, brevis hic labor, et breve tempus
 Poscitur; innumeros habet autem industria fructus.
 Utilitas te certa manet, prænoscere motus
 Si libet aërios, et tempestatibus ipsis 60
 Edere principium. Te primum sponte procellis
 Arcebis rabidis; te rursum principe fluctus
 Vitabunt alii, si certis singula signis

novem putat æthere volvi, etc. Ita emendavit hos versus Scaliger, de Emend. Temp. lib. II, p. 74, adprobante Grotio. Vulgo legitur: "Nam quæ solem... monumentaque prisca".

46, 47. *Tenuit rem Græcia solers Protinus, et longos inventam misit in annos. Vulgo inventum.*

48. *Sed primæva Meton exordia sumpsit ab anno.* Hic Avienus non satis intellexit Arat. Dios. vs. 21. Conf. Grotii not. ad Arat. p. 15, et Balhii not. vol. I, p. 443. *Exordia ab anno* dicuntur Avieno pro *Exordia anni*, ut *fulgor ab auro* pro *fulgor auri*, et similia plura. — De Metone, quem hic nominat Avienus, omnino tacet Aratus, quamquam Salmasius, ad Solin. p. 822,

putaverit non Eudoxum (ut omnes putant et nos adserimus supra pag. 595, ad Phæn. 1290), sed Phainon vel Metonem fuisse cujus vestigiis institerit Aratus. Sed hanc opinionem refellit Petavius, in auctario operis, de Doctrina Temporum, VI, 9. Et nos diximus in Præmonit. ad Avienum, illum plures, quam Aratus, scriptores astronomicos consuluisse. Ed.

52. *Hoc ex fonte velut deduxit tempora Lunæ Navita, quo longum, ex emendatione Grotii.* Sensus est: Ex Metoneis Parapegmatis derivantur *παραγνῶσεις*. Corrupte vulgo: "Hoc ut fons est, unde et duxit tempora Lunæ". Ed. Ald. *Hoc ut fontem.*

54. *Et quo.* Sic repono. Omnes *Æquora*, nullo sensu. Ed.

Tempora discernas. Nam mundi cardine verso,
 Ut stata, raucisoni redit indignatio ponti. 65
 Sæpe etenim, quamquam tranquillæ noctis amictu
 Mitia protenti requiescant terga profundi,
 Doctus securam subducit ab æquore classem
 Navita, et actæa retinet statione phaselum,
 Quum matutinæ præsensit signa procellæ. 70
 Namque alias cælo quum tertia lumina Phœbus
 Exserit, ille sali furit implacabilis horror,
 Adfore quem pelago comitem sibi dixerat astrum.
 Crebro quinta dehinc lux commovet Amphitriten;
 Sæpe inopina mali clades ruit. Omnia certis 75
 Indiciis tibi Luna dabit, seu lucis utrimque
 Cæsa facem, seu quum teretem concrescit in orbem.
 Sol quoque venturas aperit tibi sæpe procellas,
 Sidera producens, et quum sale sidera condit.
 Nec minus ex aliis aderit cognoscere motus 80
 Æquoris, et magnos cæli callere tumultus,
 Quos det certa dies, qui longi tempore mensis,

65. *Ut stata, raucisoni redit indignatio ponti.* H. e. tamquam condicto die redit. Ita stata sacra dicuntur, et status dies cum hoste, Ciceroni et Plauto.

69. *Et actæa retinet statione phaselum.* Est statio actæa nihil aliud quam statio in litore, ab ἀκτὴν, ἀκταῖος, litus, litorale. Vocabatur Attica etiam propterea Actæa; sed hoc loco de Attica non cogitandum. Laudat Grotius ad versum hunc Virgil. Elog. II, 24: «Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho»; additque: «cave Atticam intellexeris; nam Aracynthus nullus in Attica». In quo tamen fallitur vir doctissimus; erat utique mons hujus nominis in finibus Bæotiæ et Atticæ,

sicut quoque alius Aracynthus in Acarnania sive Ætolia, ubi tamen Amphion fuisse nusquam legitur, quum potius tota de eo fabula Bæotiam spectet. Vid. Heyn. ad Virg. l. l.

72. *Ille sali furit implacabilis horror.* Male vulgo: «ille sali fuit implacabilis horror».

73. *Adfore quem pelago comitem sibi dixerat astrum.* Sensus est: Horror sali, quem astrum sibi comitem dixerat pelago adfore. Recte dixit Avienus horrorem astri comitem, συγκατακτῆς. Possit etiam legi «tibi dixerit» pro «sibi dixerat».

80. *Aderit cognoscere.* Est hellenismus: ἔσται sive πάσεται γινώσκειν, licebit cognoscere.

Astrorumque vice et mundi ratione trahantur.

Aeris immadidum quiddam tellure creatum

Spiramenta vomunt, vis hoc quum fundit in auras 85

Venarum, occulte patulo prætexitur agro

Insubjectum oculis, terramque supernatat omnem,

Multaque materia est, quam quum calor ignicomantum

Hausit stellarum, superas subducit in auras,

Et concreta diu compingit nubila mundo. 90

Si minor hæc madidi substantia cespite ab imo

Subrigitur, tenues nebulae caligine fusa

Tenduntur cælo. Vis autem siccior olli

Quum fuit, in celeres dissolvitur undique ventos,

Vicinumque sibi flabris dominantibus ultro 95

Aera propellit. Si major protinus humor

Consurrexit humo, pluvias quoque nubila fundunt,

Et pluviis late calor est pater. Hic super imbres

Exprimit; eductum fervoris at obijce mundus

Respuit humorem. Si moles magna utriusque 100

84. Init Avienus disputationem physicam de principiis meteororum secundum philosophos et Arati interpretes Græcos, non secundum Aratum ipsum. *Immadidum* vero dicit, non τὸ ἀνυγρον, sed τὸ ἐνυγρον.

87. *Insubjectum oculis*. Græcissat iterum Avienus. *Insubjectum* est ἀνοπτάκτον τοῖς ὀφθαλμοῖς.

88. *Multaque materia est*. Vulgo: „Multaque materies“.

92. *Tenues nebulae caligine fusa Tenduntur cælo*. Grotius ad h. l. (ex Aristot. Meteorol. I, 9): Nubium et nebularum eadem materia; ἀραιαί, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ὑγρὸν καὶ θερμὸν· sed nubium materia copiosior. Nebula est ὁμίχλη. ὁμίχλη Peripateticis νεφέλη ἄγνοος. Si vero humor sit maximus, fit pluvia.

94. *In celeres dissolvitur undique*

ventos. Vulgo *dissolvit*. Ventī sunt ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως, τοῦτ' ἐστὶ, τοῦ θερμοῦ καὶ ξηροῦ.

98-100. *Hic super imbres Exprimit; eductum fervoris at obijce mundus Respuit humorem*. Sensus est: Calor adtrahit pluviae materiam; sed cælum adtractam ob fervoris sui obstaculum et frigoris illius deprimi. Aristoteles, Meteorol. I, 9: ἀναγομένου δὲ τοῦ ὑγροῦ καὶ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ δύναμιν, καὶ πάλιν φερόμενου κάτω διὰ τὴν ψύξιν πρὸς τὴν γῆν ὑπὲρ καλεῖται. Vulgo: „hic super imbres Exprimit, et ducta ferventis ut obice mundi Respuit humorem“.

101-102. *Oceurset sibi met velut obvia cominus, agris Compultu aerio fragor intonat*. Tonitruum et fulmina, ex Veterum sententia, fiunt ex oc-

Occurset sibimet velut obvia cominus, agris.
 Compulsu aerio fragor intonat, amplaque late
 Murmura discurrunt pariter crepitantibus auris.
 Hic inflictus item, diversorumque per æthræ
 Sæpe superna furor illisos fulguris ignes 105
 Excludit rutilis, totamque volantibus æthram
 Præstringit flammis, et cælum sulphure odorat.
 Omnibus his genitrix tellus, et cespitem ab imo
 Ducuntur superi motus; ipsa ignea mundi
 Lumina, flammigero Phæbus temone coruscans, 110
 Et quæ noctivagos adtollit Luna jugales,
 His peperere malis exordia. Namque deorsum
 Movit humum quum forte calor, laxata repente
 Spiramenta soli venas procul, altaque pandunt
 Viscera telluris; bibit imum terra colorem 115
 Desuper, et inadidum tepefactus cespes anhelat.
 Aeris hos motus, rabiemque volubilis undæ,
 Flabra procellarum, mundani tramitis iras,
 Præsentire decet. Cape solers singula mente,
 Præceptisque virum sitientia pectora pande. 120
 Cynthia quum primum cælo nova cornua proinit,
 Cautus utrimque Deam circumspice; namque revectæ
 Nequaquam semper similis lux inbuit ortum;
 Sed species diversa trahit, varioque notatur

cursu ἀναθυμιάσεων καὶ ἀγρίδος. La-
 cretius, VI, 95: « Principio tonitru
 quatiuntur cœcula cœli Propterea,
 quia concurrunt sublime volantes
 Ætheriæ nubes contra pugnantibus
 ventis ». Perperam vulgo legebatur
 et distinguebatur: « si molles,
 magna utriusque Occurset sibimet
 velut obvia, cominus agris Com-
 pulsa aerio fragor intonat ». Jam
 Morellius correxit *Compulsu* pro vul-
 gato *Compulsa*.

104, 105. *Diversorumque per æthræ
 Sæpe superna furor*. Vulgo: « diver-
 sorumque per æthram Sæpe su-
 perna furens ».

106. *Excludit rutilis*. Buhl. distin-
 guit post *excludit*, male.

112. *Hic peperere malis*. Ed. Ald.
 vitiose *perpere*. — Eadeu v. 115 *tel-
 luri*. Ed.

124. *Varioque notatur formarum*.
Vario formarum pro *variis formis*.
 Sic versu 126 *major sideris dictum*

Formarum, primi quum surgit luminis igne, 125
 Tertia quum rutilat; quum major sideris æthram
 Scandit, et aerias quarta face luminat oras,
 Ingredientis erit plene tibi nuntia mensis.
 Hæc castigato si tertia fulserit ortu,
 Pura sit ut fœdis ab sordibus, adfore dicet 130
 Clara serena diu. Tenui surrexerit autem
 Si face, et ignito subpinxerit ora rubore,
 Turbida certantes converrent æquora Cauri.
 Luminis ista dehinc si crassior, atque retusis
 Cornibus ingreditur, si quarti sideris ortu 135
 Percussi tenuem prætendat corporis umbram,
 Imbribus aut Zephyris hebetabitur, arguet ultro
 Flabra Noti, aut pluvias; nam crassus desuper aer
 Cornua cæca premit, Notus uvidus aera cogit.
 Tertia si rursum protollens Cynthia currus, 140
 Sit subrecta faces et acumina tenta coruscans,
 Ut nec curva quasi declinet cornua, nec tum
 Fusa supinatum diducat lumen in auras,
 Occiduo Zephyrum prædicet surgere mundo,
 Aut Libyæ de parte Notum. Sin quatuor autem 145
 Cynthia curriculis cælum subit, atque coruscous
 Cornibus immodice prostantibus exserit ignes,

pro *major sidere*, et infra « Luminis crassior » pro « Lumine crassior ».
 — Et vid. not. ad Phæn. 1115. ED.

130. *Pura sit ut fœdis ab sordibus, adfore dicet Clara serena diu.* Serena hoc loco, ut et alibi, substantive sumitur. Male vulgo interpungitur et legitur: « Plura sit, ut fœdis ab sordibus adfore dices, Clara, serena diu ».

136. *Percussi tenuem prætendat corporis.* Vulgo: « Percussi ut tenuem ». Apud Aratum, v. 54: *πρῶτος ἀπενκνόν ἔχουσα* interpretatus est

Avienus cum Theone *σικάν πέμ-
 πουσα*.

137. *Imbribus aut Zephyris hebetabitur.* Immo Noto. Non recte hic Avienus Aratum expressit. Buhl. — Sed Avienus *περιεργάζετο*, et vs. seq. *Notum* diserte nominat. ED.

140, 141. *Tertia si rursum protollens ... Sit subrecta faces, etc. Tenta,* ut alibi: *tenta volumina compar.* Vulgo: « si rursum protollat ».

145. *Aut Libyæ de parte Notum.* Aratus nihil habet de Noto.

146. *Atque coruscous, etc. ex emen-*

Vis prolixa salum ciet, ocus omnia Cauri
 Marmora convolvent, fera verrent flabra profundum.
 Istius in Boream quod se sustollit acumen, 150
 Si curvum specie velut adnuat, adfore caelo
 Sæva procellosi prædicet flabra Aquilonis:
 Namque hoc urgeri sese adserit atque gravari.
 Indice rursus eo veniet Notus, hanc ubi partem
 Pone supinari conspexeris, inque reclinem 155
 Sponte habitum pandi; nam subrigit Auster acumen
 Inferiore plaga. Si Lunam tertius ortus
 Proferat, atque Deæ convolvat circulus ora
 Suffusus rutilo, mox tempestate sonora
 Spumosum late pelagus canescere cernes. 160
 Major et hæc rauci versabit gurgitis undas,
 Ipsa quoque immodice si vultum Luna rubescat.

Contemplator item, seu plenum luminis orbem
 Quum Dea distendit, seu quum teres ambitus olli
 Ceditur, et mediæ velut indiga lucis utrimque 165
 Sustinet obductæ sibimet dispendia formæ.
 Cornua prima replens, et cornua fissa dehiscens

latione Grotii. Vulgo corrupte:
 « atque coruscis... usserit ignes,
 Vix prolixa, etc. »

153. *Atque gravari.* Ita melius.
 Vulgo: « hocque gravari ». Post
gravari interpungi debet. — *Hoc*,
 scil. Aquilone. Ed.

155. *Inque reclinem Sponte habi-*
tum pandi; nam subrigit Auster. Male
 vulgo distinguitur: « inque reclin-
em Sponte habitum; pandi nam
subrigit Auster »; nullo sensu.

157. *Si Lunam tertius ortus.* Hæc
 et sequentia fere ad verbum ele-
 gantissime translata. Vid. Arat.
 Dios. 64. Ed.

158. *Deæ convolvat circulus ora.*
 Vulgo *ornas*, perperam.

161. *Major et hæc*, scil. tempestas.

163. *Contemplator item.* Formula
 Virgilio familiaris. Georg. I, 187:
 « Contemplator item, quum se nux
 plurima silvis »; et Noster, v. 494:
 « Contemplator item, si longo plu-
 rima ponto Agmina festinant volu-
 crum ». En. — *Seu plenum luminis*
orbem Cynthia distendit, etc. Sic
 omnes. Verum desideratur in priori
 membro *Quum*, quod patet ex altero
seu quum teres. Ingeniose igitur con-
 jecit Grotius « *Quum Dea* » pro
 « *Cynthia* ». Dea est Luna, ut Deus
 supra Sol. Sic supra vs. 158 dixit
 Avienus: « atque Deæ convolvat
 circulus ora ».

167. *C. fissa dehiscens.* Vulgo *fessa*.

Induerit qualem procedens ore colorem,
 Hanc perpende oculis, illa monitore dierum
 Signa tene, ac totum discerne in tempora mensem. 170
 Non unum deprensa diem tibi signa loquuntur,
 Nec vulgo in cunctis adsunt præcepta diebus;
 Sed quæ signa novo dederit nox tertia motu
 Quartave, sustollat medios dum Cynthia vultus,
 Durabunt cælo. Medio quæ edixerit ore, 175
 Ignes in plenos, hinc in dispendia rursus
 Altera, provisæ signantur tempora Lunæ.
 Illa dehinc, donec germani luminis ignis
 Accedat Phœbæ, mensis postrema notabunt.
 Hoc quod protento vehit ingens mundus inani, 180
 Aera nomen habet; quod spirat cespite tellus,
 Nubila dicuntur; cælum super aula Deorum
 Axi compactum convolvitur. Hic sua certis
 Sunt loca numinibus. Borealis verticis alta
 Regia Saturni. Qua siccior annus anhelat 185
 Æstatis rutilus calida stat Jupiter æthra.
 Immodicus terram qua desuper ignis adurit,
 Gradivo incolitur. Brumalis pulsus habenas

168. *Induerit qualem.* Vulgo: « Induit, et qualem, etc. » Similia errata frequenter occurrunt.

169. *Hanc perpende oculis, illa monitore dierum.* Hanc, sc. Lunam. Possit etiam melius legi: « Hunc perpende oculis, ipso monitore dierum », ut ad colorem Lunæ referatur. Vulgo « Hinc perpende oculis, ipso, etc. »

173. *Quæ signa novo dederit nox tertia motu Quartave,* etc. Ita interpungendum. Male vulgo: « nox tertia motu, Quartave sustollat. »

180. Hic Avienus rursus facit excursionem. Ut enim ostendat

Lunam nubibus esse proximam, singulis planetis suos locos assignat: sed poetice magis, quam astronomice. Circulo enim Arctico Saturnum, Tropico Canceri Jovem, Æquinoctiali Martem, Tropico Capricorni Venerem, Antaretico circulo Mercurium imponit; quum tamen hi circuli omnibus æque sint communes.

183. *Cælum super aula Deorum Axi compactum convolvitur.* Vulgo: « Axea compactum ».

186. *Rutilus* Buhl. *rutilo.* Ed.

188. *Brumalis pulsus,* i. e. solstitium brumale, ἢ χειμερινὸν τροπικόν.

Qua Solis redigit, pulchro Venus obnit et astro.

Ast ubi demerso latet ater circulus orbe,

190

Cessit Mercurio locus imbrifer. Has super amplas

Quinque tenens Zonas certo via fervida Solis

Limite decurrit. Tum Lunam nubila propter,

Exhalantis humi qua spiramenta madescunt,

195

Ima vehunt cæli. Lux it dum fusa frequenter,

Desuper in nubes rutilantis lampade Lunæ

Pascitur humore, et varias Dea lumine formas

Exprimit incerto; sic crebro denique Phæbe

Nubibus ambiri, quum subsint nubila Lunæ,

Creditur. Hanc quoties includere circulus ergo

200

Spectatur, proprio succedunt ordine signa:

Ille alias trino convolvit tramite Lunam,

Et geminus plerumque meat; solet unicus idem.

Cingere. Si simplex circumversabitur orbis,

205

Signa procellarum certissima, signa sereni

Præferet; abruptus subito prænuntiat Euros;

Marcescens tenui sensim caligine, et æthra

Digestus patula, docet undis adfore pacem.

Si duo se Lunæ circumfudere, repente

Maxima vis pontum, vis verret maxima terras;

210

189. *Pulchro Venus obnit et astro.* Vulgo *obtinēt*. Aliam lectionem proponit Grotius: «pulchrum Venus obtinet astron». Sensus eodem redit.

191. *Has super amplas.* Male vulgo *his*. Avienus Soli omnes zonas adscribit.

193. *Limite decurrit. Tum Lunam nubila propter.* Vulgo: «Limite decurrit, quum Lunam nubila propter», male.

195. *Lux it dum fusa frequenter,* ex emendatione Grotii. Vulgo: «luxit dum frustra frequenter».

197. *Varias Dea lumine formas*

Exprimit inserto. Maluit Grotius *inserto* pro vulgato *incerto*; nescio an melius. Ait Avienus, τὴν ἄλων ἐσσε οὐ τῶν καθ' ὑπόστασιν, οὐδὲ τῶν μικτῶν, ἀλλὰ τῶν κατ' ἔμψασιν. Nimirum lucem Lunæ in nubes descendentem circulum talem nobis offerre. Græcorum nonnulli ita definiunt: ἄλως ἐστὶν ὑγρὸς τοῦ αἵρος ὑποκαυμένου, καὶ παχύς ὄντος, φαντασία φωτὸς κυκλοειδὲς περὶ τὴν αἰκτῆν ἢ τὴν ἥλιον συνισταμένη.

202. *Ille alias trino convolvit.* Vulgo: «quum volvit».

203. *Et geminus plerumque meat.* Vulgo *geminis*.

Majoresque dehinc agitant stagna procellæ,
 Si trinus rutilum constrinxerit ambitus orbem;
 Et magis immodica formidine sæviet Auster,
 Zonarum teter fuerit si tractus in æthra,
 Denique disrumpant si sese cingula Lunæ,
 Ultima tempestas ruet imi gurgitis æstum.

215

Solis quinetiam, Solis tibi cura videndi
 Sit potior, Solem melius prævisa sequuntur,
 Astrorumque duci monstrata tenacius hærent:
 Sive ille occiduas vergat declivis in undas,
 Seu se luciferis reparabilis exserat oris,
 Istius ingentes radii, caliginis atrum,
 Et nebulosarum tractus piceos tenebrarum
 Lumine disjiciunt, quum per chaos umbriferum vis
 Flammea pervasit, quum se per noctis amictus
 Inserit aeris fulgor facis; ille calore
 Pigra movet, stimulat rutilis torpentia flammis;
 Sol sopita animat, Sol dura obstacula primus
 Curru adamanteo reserat pater; efflua Phœbus
 Igne inhibet; Phœbus radiis densata relaxat.
 At quum flammigeri cedit vis inclytæ Solis
 Lucis egens, crassæque Deus latet objice nubis,

220

225

230

211, 212. *Majoresque dehinc agitant stagna procellæ, Si trinus rutilum constrinxerit ambitus orbem.* Male vulgo distinguitur: « Majoresque dehinc agitant stagna procellæ. Si trinus rutilum constrinxerit ambitus orbem ».

216. *Ruet imi gurgitis æstum. Ruet pro eruet*, ut et alibi.

220. *Sive ille.* Male in editione Grot. illæ.

223, 224. *Tractus piceos tenebrarum Lumine disjiciunt.* Vulgo: « Lumine dispicunt », perperam.

225, 226. *Quum se per noctis ami-*

ctus Inserit aeris fulgor. Vulgo: « quum semper noctis amictus, etc. » Pro *aeris* Grotius maluit *ætheris*.

226-228. *Ille calore Pigra movet; stimulat rutilis torpentia flammis; Sol sopita animat, ex emendatione Grotii.* Vulgo corrupte: « ille colore Pigra animat, simulat rutilis torpentia flammis Sol sopita animet ».

229. *Reserat pater.* Vulgo *referat*, male.

232. *Crassæque Deus latet objice nubis.* *Objicem* dixit Avienus pro obstaculo, ut supra v. 99: « objice mundus ».

Et cælo et pelago magnos ait adfore motus.
 Non hic, quum primos educet gurgite vultus,
 Ceu picturato diversos ore colores, 135
 Proferat; haud etenim, tali tibi Sole revector,
 Mitia jam cæli fas expectare serena.
 Et si tranquillo convexa cucurrerit astro,
 Indideritque facem ponto Deus integer, atra
 Nube carens, purusque coma, et splendidus orbe, 140
 Convenit Eoæ faciem præsumere lucis.
 Sed non ora cavo similis, medioque recedens
 Ore quasi; vel si radios discingitur ultro,
 Figat ut australem porrecto sidere partem,
 Ac Borean rigidi jaculetur luminis igne, 145
 Et vento et pluviis reparata luce carebit.

Denique per flammæ procul atque incendia Solis
 Ipsa Dei cedunt blandi si lumina, solers
 Tendē oculos, certa hoc ducentur signa magistro.
 Et ne sanguineus late rubor induat ora, 150
 Quali pro tractu vaga nubila sæpe rubescunt;
 Aut ne labentem piccus color abdat amictu
 Lampada, quære diu. Si retro crassior orbe est,
 Uvescet pluviis tellus, inflataque celsas
 Aggere devicto superabunt flumina ripas. 155
 Ignea si fulgor præcurrit plurimus ora,

138. *Et si tranquillo convexa cucurrerit astro.* Convexa currere, h. e. cælum. Sæpe Avienus convexa vocat cælum. *Currere cælum* alibi quoque dixit, ut Græci τρέχων τὸ οὐρανόν. Pro astro male vulgo legitur *Astro*.

143, 143. *Sed non ora cavo similis, medioque recedens Ore quasi.* Ita voluit Grotius. Vulgo: « Sed non ora cavo similis medioque recedens Orbe, quasi vel ». Comparationis

notam postposuit Avienus, ut Græcus poeta λέγει ὅς.

145. *Ac Borean rigidi jaculetur luminis igne.* Vulgo: « Aut Borem ».

146. *Reparata luce carebit.* Vulgo: « reparata in luce ».

147. *Per flammæ procul atque incendia solis Ipsa Dei cedunt.* Sic interpungendum. Male vulgo post *incendia* comma positum.

152. *Aut ne labentem piccus color abdat.* Vulgo *labenti*.

Flamina crebra salis quatient vada, flamina terras
 Converrent omnes, et duri flabra Aquilonis
 Silvarumque comas et celsa cacumina flectent.
 Vis simul amborum si vultum Solis oberret,
 Cuncta Noti quatient, imbres procul arva rigabunt.

Ecce alias primo nascentis Solis in ortu,
 Vel quum præcipites pelago Deus inserit ignes,
 Ut coeunt radii nebuloſe; cætera quippe
 Pars Hyperionis rutilat facis, hæcque comarum
 Vis confuſa micans mundo ſua lumina præſtat.
 Sic globus ater item liventia nubila cogit,
 Nonnumquam crasso nebularum tectus amictu
 In convexa redit, tum cælo rursus aperto

257. *Flamina terras*. Sic repono pro *flumina*, quod habet Buhl. Ed.

259. *Silvarumque comas*. Eleganter crines vel comæ adtribuuntur arboribus. Jam supra Aviculus, Phæn. vs. 1181: Quum silvæ colla comasque Devotæ tibimet manus impia demolita est. Statius, Silv. IV, 5: Nunc cuncta veris frondibus annis Crinitur arbor; et in Pervig. Ven. Et nemus comam resolvit de maritis imbribus. Quemadmodum autem silvæ τρυγες dicuntur, sic vice versa erines silvescere. Arnobius, lib. III: Capillos imminuant silvescentium crinium velleribus involutos.

261. *Arva rigabunt* ita corrigendum. Omnes et ipse Buhl. aqua. Ed.

263. *Pelago Deus inserit ignes*. Possit quis legere *ingerit*, uam *inserit* magis proprie de lumine per ramos aut similia interlucente. Sic in Reposiani concubitu Martis et Veneris, vs. 136: ramisque inserta tremiscunt Lumina, ut quidem legit codex Leidensis, probante Burmanno, sed resistente

Wernsdorfio, cujus notam vide, huj. op. tom. III, p. 338. Virgil. Æn. III, 152: multo manifesti lumine, qua se Plena per insertas fundebat Luna fenestras; ubi Servius: quasi lumine suo Luna inseruerat, ab inserendo, quod se per rimas insereret. Ipse Noster, supra vs. 225: quum se per noctis amictus Inserit aeris fulgor facis. Sed *ingerere ignes pelago* inusitata locutio, quod *ingerere ignes*, ut *fulgura, tela*, et similia absolute et sensu alio dicatur. Sic Virgilius, Æn. IX, 763, et XII, 330: raptas fugientibus injicit hastas, ejusque imitatione Valerius Flaccus, VI, 230: Fulmineumque viris proturbans ingerit ensem. Denique possit et tentari *injicit*, quod motum rapidum exprimere videtur, solis videlicet in occasum ruentis. Ed.

264. *Ut coeunt radii nebuloſe*. Vulgo *nebuloso*.

265, 266. *Hæcque comarum Vis confuſa micans*, Vulgo *hecque*.

267. *Sic globus ater*. Vulgo: Illic globus ater.

Quum ruit, opposita vultum caligine condit: 274
 Omnibus his signis in terram defluit imber
 Plurimus. Interdum tenuis prævertere nubes
 Visa Deum. Hæc celeri si præsurrexerit ortu,
 Ipseque pone sequens radiorum luce carere
 Cernatur, nimbis ingentibus arva madebunt. 275
 At matutini si Phœbum litoris acta
 Majorem solito produxerit, atque per æthram
 Marcenti similis defluerit extimus orbis,
 Alta dehinc scandens minuat jubar igniferum Sol,
 Pura serena aderunt; namque olli gurgitis aer 280
 Crassior in modicum surgens diffuderit orbem;
 Et jam se tenero sustollens tramite cæli
 Oblitum justi jubar adtrahit. Hic quoque magnis
 Quum madefacta dies sub tempestatibus horret,
 Pallidus ora cadens, promittit pura serena; 285
 Displosis etenim per apertam nubibus æthram
 Ora laboranti similis languentia pallet;
 Et disjectarum moles late nebularum
 Indicat exsuti faciem clarescere mundi.
 Quin nascente die venturos convenit imbres 290
 Noscere, quum proni procul ad confinia cæli
 Deferri piceo spectaris nubila tractu:
 Et quum declinant radii se partem in utramque,
 Lucis in occasu, nox ut ferat algida rores,
 Imber erit. Puras si Phœbus condat habenas, 295

273. Hæc celeri si præsurrexerit
 ortu, ex Grotii emendatione. Vulgo:
 "hæc celeris si præsurrexerit or-
 tum".

276, 277. At mat. si Phœbum litoris
 acta Majorem solito produxerit. Acta
 h. l. est ἀκτῆ, casu nominativo. Male
 itaque vulgo legitur: "Phœbum
 in litoris acta".

281. Diffuderit, Buhl. diffud erat,

et vs. seq. sustollent, utrumque
 male. Ed.

283, 284. Adtrahit. Hic quoque
 magnis Quum madefacta dies, etc. Ita
 rescripsit et interpunxit Grot. Vulgo:
 "adtrahit, hic quoque magnis Quum
 madefacta die sub tempestatibus.
 horret Pallidus hora eadens pro-
 mittet pura serena".

295. Si Phœbus condat habenas

Et Calpetano tranquillum gurgite lumen
 Tingat, ac in lapsu nubes ignita sequatur,
 Noxque diesque dehinc venturi rursus Eoi
 Nimborum expertes sine tempestatibus atris
 Durabunt. Sed quum radiis marcentibus ardor 300
 Languet, et in tenui tenduntur acuminè frustra
 Phœbei crines, nimbos aget atra procella.
 Talis et obducti cernetur forma diei,
 Qualem fraternos subtexens Luna iugales
 Lucem hebetat; subit hæc superi sacra iumina Solis 305
 Inferior, mediæque interstans lampadis orbe
 Arcet flammigeræ radium facis; haud tibi rursum,
 Quum matutinos molitur Lucifer ortus,
 Ebria sanguineæ subvolvunt vellera nubes.
 Namque gravis cælo fundetur protinus imber. 310

Nec si Sole procul rutila inter stagna morante
 Emineant radii, radios quoque crassior umbra
 Contegat, ille dies pluviis ventoque carebit.
 Quin erit imber item, si Solem circulus ater
 Ambiat exortum; major se denique nimbus 315
 Urgebit cælo, inajor sola perluct imber,
 Circumfusa adeo si cingula nescia solvi
 Servarent tetraë speciem torpentia molis.

Sæpe etiam Phœbo nubes percussa rubescit,
 Atque imitata Dei formam, procul igne recepto 320

Legendum est *condat*; nam sequitur *Tingat*. Vulgo *condit*.

299, 300 *Nimborum expertes sine tempestatibus atris Durabunt*. Vulgo: « Nimborum expertes et tempestatibus atris ». — Sic Buhl. in notis. Nescio tamen cur in textu det « Nimborum expertes et tempestatum atrarum ». Ed.

307. *Haud tibi rursum*. Vulgo *ant*, perperam.

311, 312. *Nec si Sole procul rutila inter stagna morante Emineant radii*. Ita supra quoque Avienus Oceanum vocat. Virgil. *Æn.* I, 125: « Emisamque hiemem sensit Neptunus, et imis Stagna refusa vadis ».

320. *Atque imitata Dei formam*. Sic legendum coniecit Grotius. Vulgo: « Et meditata Dei formam », i. e. *amplexa*; quæ lectio non est plane rejicienda, quum Græci quo-

Concipit effigiem, simulato luminis orbe.
 Id qua parte poli spectaveris, adfore ab ipsa
 Parte tene ventos; tamen hæc, tamen omnia semper
 Decedente die melius ventura docebunt.

Convenit hic etiam parvum Præsepe notare; 325
 Id nubi nomen, quæ Cancro obvolvitur alto,
 Græcia docta dedit; duo propter denique Asellos
 Suspice, quorum alius Septem vicina trioni
 Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum.
 In medio quod nube quasi concrescit adacta, 330
 Id Præsepe vocant. Porro hoc Præsepe repente
 Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
 Congruus aerii late rubor ignis Asellis,
 Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.
 At si sideribus similis lux duret, et illi 335
 Tetra sit effigies, cadet altis nubibus imber
 Lenior, et parco mox tellus rore madebit.
 Sed Boreæ si parte trucis velut indiga justæ
 Stella facis lento marcescere cernitur igne,
 Et procul alterius juba late flagrat Aselli, 340
 Protinus Æthiopum surget convallibus Auster.
 At regione Noti si lucens stella senescat,
 Ingens Riphæis Aquilo crepitabit ab oris.

Quin et terrenis cape rebus certa frequenter
 Signa procellarum; nam quum traxere tumorem 345
 Æquora prolixum, quum litora curva resultant

que usurpent eodem sensu *μαλιτῶν*. doctior tamen, quam ut ab Avieno expectetur.

326, 327. *Id nubi nomen, quæ Cancro obvolvitur alto, Græcia docta dedit.* Male vulgo post *alto* interpungitur; jungenda hæc sunt.

332, 333. *Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem Congruus aerii late rubor ignis Asellis.* Vulgo: «pro-

cul auferet» et «aeris», ita ut ad *Asellis*, non ad *ignis*, referatur.

341. *Protinus Æthiopum surget convallibus Auster.* Dubitat Grotius, an recte Avienus Austrum ex Æthiopia deducat; nam Æthiopes sunt in plaga orientali et occidentali; non in meridionali.

342, 343. *At regione Noti si lucens stella senescat Ingens Riphæis*

Sponte procul, neque cæruleus colliditur æstus,
Aut quum proceris vertex in montibus ultrò
Perstreptit aerium, ventos instare docebunt.

Et quum parva fulix trepido petit arva volatu, 350
Stagna sinens, longasque iterat clangore querelas,
Indicat insanis freta mox canescere ventis.
Denique quum cælo tenduntur pura serena,
Sævitura polo sunt flamina, primus in ipsa
Mox picturati convertit pectoris artus 355
Sturnus edax, premat ut tenues vis obvia plumas,
Et ne post terguin pateat penetrabilis Euro.

Latipedemque anatem cernes excedere ponto
Sæpius, et summa nebulam se tendere rupe;
Jamque super latices florum volitare senectam, 360
Stellarumque comas rumpi procul æthere celso,
Decidere in terras, rutilarum spargere crines
Flammarum, et longos a tergo ducere tractus:
Inde etiam ventos mox adfore præmonet usus.

Quod si diversis se passim partibus ignes 365
Excutiant, verret pelagus sine fine modoque
Turba procellarum, si duri limite ab Euri,
Si regione Noti, si lenis parte Fayopi,
Aut de Bistonio mundi procul axe coruscat.

Si repetunt veterem ranæ per stagna querelam; 370
Vellera si cælo volitent; si discolor Iris
Demittat gemino se fornice; circulus albam
Si stellam teter velut ambiat; æquora propter

Aquila crepitabit ab oris, ex emendatione Grotii. Recte Avienus Scythiæ Borean adscribit, idque usitatum. Vulgo: « lucem stella. Signis Riphæis », sine sensu.

355. *Picturati convertit pectoris artus. Vulgo convertit.*

370. *Si repetunt veterem ranæ per*

stagna querelam. Imitatur Avienus Virg. Georg. I, 378: « Et veterem in limo ranæ cecinere querelam ». Adludere autem uterque poeta videtur ad fabulam, quæ apud Ovidium, Met. VI, 316, de rusticis a Latona in ranas mutatis narratur. Confer tamen Heyn. ad Virg. l. l.

Si crepitem volucres, si gurgite sæpius alto
 Pectora mersentur; si crebro garrula hirundo 375
 Stagna adeat; rutilæ quum sunt primordia lucis,
 Si matutinas ululæ dant carmine voces;
 Improba si cornix caput altis inserit undis,
 Flumine terga rigans, si sævit gutture rauco,
 Plurimus abruptis fundetur nubibus imber. 380

Imber erit, totis quum bucula naribus auras
 Concipit, et late pluviis sola cuncta nadebunt,
 Quum proprias solers sedes fornicula relinquens,
 Ova cavis effert penetralibus, aspera quippe 385
 Tempestas, gelidusque dies, et frigidus æther,
 Inserit internis terrarum. Redditur æstus,
 Pectora quum curvo purgat gallinula rostro;
 Agmine quum denso circumvolitare videtur
 Graculus, et tenui quum stridunt gutture corvi;
 Quum procera salum repetit clangore frequenti 390
 Ardea; quum parvæ defigunt spicula muscæ;
 Et si nocturnis ardentibus undique testis
 Concrecant fungi; si flammis emicet ignis
 Effluus, aut lucis substantia langueat ultro,
 Convenit instantes prænoscerè protinus imbres. 395
 Denique quum patulum torrens Vulcanus ahenum
 Scintillas flamma circumlabente relinquit;
 Si Notus humentes Libyco trahit æthere nubes,
 Sive imum ad montem nebularum crassus amictus

376. *Rutilæ quum sunt primordia lucis.* Vulgo *sint*.

386-388. Male hæc in vulgatis sic distinguuntur: *Inserit internis terrarum redditus æstus. Pectora quum curvo purgat gallinula rostro. Agmine quum denso*, etc. Itaque vero, ut danius, interpungendum. Monendi vero sunt lectores, Avienum hic multa Aratea, ut et alibi, omisisse.

392, 393. *Et si... concrecant fungi.* Sequitur: « emicet ignis... luci substantia langueat ». Vulgo *concrecant*. — Sed utramque formam adfectat Avienus. Vid. v. 371 ad 380. Ed.

397. *Scintillas flamma circumlabente relinquit.* Vulgo *relinquit*.

399. *Sive imum ad montem nebularum crassus amictus Tendatur*,

Tendatur, summo nudentur vertice saxa;
 Et qua pontus item freta per distenta quiescit,
 Nubila si longo se procumbentia tractu
 Diffundunt cælo, Thetidi terrisque supinis
 Pax aderit, nusquam mundo ruet effluus imber.

400

Sed quum tranquillo tenduntur crassa serena
 Sub Jove, venturæ prænoscerè signa procellæ
 Convenit; et rursum quum perfurit aeris horror,
 Inspice quam referant terris pelagoque quietem.
 Inter prima tamen parvum Præsepe notatur,
 Arduus excelso quod Cancer cardine volvit.
 Hoc quum concretus tenuari cœperit aer,
 Discutit impositæ late sibi molis amictum.
 Namque sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis
 Cominus, et primo purgatur flamine venti
 Tempore, tum proprium modulatur noctua carmen,
 Tum vespertinum cornix longæva resultat;
 Tum corvi crepitant, et ovantes gutture rauco
 Agmina crebra vocant, tum nota cubilia læti
 Succedunt pariter, tum pennis corpora plaudunt.

405

410

420

Tunc et Strymonias circumvolitare repente
 Suspicias per aperta grues, ubi mitior annus

ex emendatione Grotii, quam esse verissimam docent sequentia: «summo nudentur vertice saxa». Vulgo: «Si nimiam ad montem, etc.»

403. *Diffundunt cælo, Thetidi terrisque supina Pax aderit.* Pax supina, græce ὑπτιος, i. e. quieta, ἀπραγγος. Vulgo et *Thetidi* (quam copula utique delenda est) *terrisque supinis*. Lectio *supinis* potest tolerari, et forsitan Grotianæ præferenda est. — Ideo nihil mulo. ED.

413-415. *Namque sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis Cominus, et primo purgatur flamine venti Tem-*

porc. Male vulgo distinguitur: «Namque sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis, Quum minus et primo purgatur flamine venti Tempore».

415. *Tum proprium modulatur noctua carmen.* Vulgo *tum propior*. In MSto Germanici Grot., in quo pauci aliquot Avieni versus leguntur hinc et inde consarcinati, legitur *proprio*. Reponendum est *proprium*, ut ad carmen referatur.

417. *Tum corvi crepitant, et ovantes gutture rauco.* Ita melius in Msto. Vulgo *ovantia*. — Non male con-

Sponte procellosum disjecerit aera cælo.
 Tunc quoque quum stellis hebes est lux omnibus ultro,
 Nubila nec crassos circumduxere meatus,
 Ut jubar occulerent flagrantibus obvia flammis; 435
 Nec caligo inhibet rutilantis lampados ignes,
 Orbe nec expleto sacra sidera Luna retundit;
 Sed jam sponte sua stellarum lumina marcent:
 Convenit hibernæ prænoscere signa procellæ.
 Nubila si cælo consistere, nubila ferri 436
 Sique superfundi sibimet suspexeris, ultro
 Gramina si carpit semesa petacius anser;
 Si nocturna tibi cornix canit, hesperus æthræ
 Quum redit; innumero si cantu graculus instat;
 Si matutino fringuilla resultat ab ore; 435
 Si fugiunt volucres raptim freta turbida Nerei,
 Orchilos infestus si floricomis hymenæis
 Ima petit terræ; si denique parvus Eritheus
 Succedit trepidus scruposæ concava rupis;
 Cecropias si pastus apes vicinus ad ipsa 440
 Castra inhibet, florumque simul libamina mœstæ
 Proxima decerpunt; si Threiciæ per aperta

jici posset, hic quoque pro *crepitant* scribendum *croccitant*. Nempe in Glossar. Leid. = Corvi crocciant, vel croccant, ubi Burmannus et Wernsd. lege *croccitant*. Plautus de corvo, Aulul. IV, 3, 2, verbum *croccire* usurpavit. Apud Papiam et in Salemonis Glossar. = Corvos craxare vel croccitare. Eo.

432. *Procellosum disjecerit aera cælo*. Ità MS. Vulgo *cæli*, minus bene.

437. *Orbe nec expleto sacra sidera Luna retundit*, ex Mito. Supra: = aciem quibus aurea Luna retundit. Vulgo *recondit*.

430-432. *Nubila ferri Sique su-*

perfundit sibimet suspexeris, ultro Gramina si carpit semesa petacius anser. Ordo verborum est: Si nubila ferri, superfundique sibimet suspexeris. Recte MS *si que* pro *si qua* in vulgatis. Non bene etiam in his distinguitur: = Si qua superfundi sibimet suspexeris ultro: Gramina si carpit. — *Petacius*, i. e. avidius, vox obsoleta. En.

435. *Si matutino fringuilla resultat ab ore*. Est locutio Avieno solemnis = resultat ab ore = pro = resultat ore.

438, 439. *Ima petit terræ; si denique parvus Eritheus Succedit trepidus scruposæ concava rupis*. Male

Sponte grues trepidant, nec sese audacibus æthræ
 Committunt pennis, ut longos sæpe volatus
 Formavere super; si solvit aranea casses, 445
 Tenuia si toto velit Auster licia cælo,
 Mox tempestates, et nubila tetra cientur.

Quid? majora canam: cinis en, cinis ipse repente
 Quum coit, albenti nix terras vestit amictu.
 Nix operit terras, rutilus ubi lumina prunis 450
 Summa rubent, errantque brevi caligine crassæ
 Interius nebulæ, et denso jam fomes in igni
 Marcescit penitus. Pluvios mox arguet Austros,
 Induit immodicis quum semet floribus ilex
 [Indiga nam succi ligno natura rigenti est]: 455
 Et quum flore novo, quum brachia glande gravantur
 Uventis cæli sibi nutrimenta latenter
 Sponte parata docet. Quin et lentiscus amara
 Indicium est pluviis. Ter fetum concipit arbos;
 Terque novos genitrix fructus alit; ipsaque trino 460
 Flore renidescens tria tempora prodit arandi.
 Ter prorumpentis scillæ teres erigitur flos,
 Sulcandique solum ter monstrat tempus adesse.

Sic et crabronum rauca agmina si volitare
 Fine sub autumni conspexeris æthere longo, 465
 Jam vespertinus primo quum commovet ortus
 Vergilias pelago, dices instare procellas.

vulgo: «Ima petit; terræ si denique
 parvus Eritheus Succedit trepidæ
 scruposæ conserua rupis».

443 - 445. *Nec sese audacibus
 æthræ Committunt pennis, ut longos
 sæpe volatus Formavere super.* Vulgo:
 «nec sese audacibus æthræ Commit-
 tant, pennis ut longos sæpe volatus
 Formavere super».

448. *Quid? majora canam? Cinis
 en, cinis ipse repente.* Ita dedit Gro-

tius. Vulgo versus legitur mutilus:
 «Quid? majora canam: cinis cinis
 ipse repente».

451, 452. *Errantque brevi caligine
 crassæ Interius nebulæ.* Vulgo *crassa*.

457, 458. *Uventis cæli sibi nutri-
 menta latenter Sponte parata docet.*
 Ita legendum mihi videtur. Vulgo:
 «Uventis cæli sub nutrimenta la-
 tenter Sponte operata docet»: quam
 quidem vulgatam lectionem Gro-

Sique sues lentæ, si lanæ sedula nutrix,
 Si capra dumosis errans in saltibus, ultro
 In venerem pergat (quippe ollis uvidus aer 470
 Excitat internum per viscera mota furorem),
 Et tempestates et nubila protinus atra
 Adfore præcipies. Quin et gaudebit arator,
 Quique solum justis versabit mensibus anni,
 Plebe gruum prima; gaudebit tardus arator 475
 Agmine pigrarum: sic quadam lege Deorum
 His comes est imber. Pecudes si denique terram
 Ianigeræ fodiant, caput at tendatur in Arcton,
 Quum madidus nondum per marmora turbida condit
 Pleiadas occasus, quum brumæ in frigora cedit 480
 Frugifer autumnus, ruet æthra concitus imber.
 At ne perruptis terrarum dorsa lacunis
 Infodiant pecudes; si vasto viscera hiatu
 Discutiant terræ, veniet vis æthere toto
 Dira procellarum; nix omnes vestiet agros; 485
 Nix herbas lædet teneras, nix uret aristas.
 At si contigerit plures ardere cometas,
 Invalidas segetes torrebit siccior aer.
 Namque prorumpunt naturæ legibus ultro
 Spiramenta soli, si justus defuit humor, 490
 Arida per cælum surgentia desuper æthræ
 Ignescunt flammis, mundique impulsa calore

tius sic interpretatur: *Sponte et ultro*
 et multa alia Avieno *παιονάζουσι*.
Operata docet est græca phrasis. Ita
 Virgilius: "sensit medios delapsus
 in hostes". — Sed nostra lectio
 clarior videtur: *Sponte docet* nutri-
 menta cæli uventis, sc. pluvias immi-
 nentes, parata sibi esse latenter. ED.

470. *Quippe ollis uvidus aer Exci-
 tat internum per viscera mota furo-
 rem*. Hæc parenthesis non ab Avie-

no profecta, sed a Grotio addita
 est; quare etiam numerus versuum
 textus Avieni in aliis editionibus
 non cum Grotiano convenit.

478. *Caput at tendatur in Arcton*.
Vulgo caput aut.

479, 480. *Quum madidus nondum
 per marmora turbida condit Pleiadas
 occasus*. Supplevit versum Grotius;
 vulgo enim legitur mutilus, omissio
 nondum.

Excutiunt stellas, et crebro crine rubescunt.

Contemplator item, si longo plurima ponto
 Agmina festinant volucrum, solidamque frequentes 495
 Succedunt terram, sterilis desæviet æstus,
 Ac sitient agri; nam qua circumflua tellus
 Adluitur pelago, coquit altam siccior aer
 Cespitis arentis ventis, citiusque calorem
 Sentit humus succincta salo; fuga protinus ergo 500
 Est avium in terras; pavet hos ut viderit æstus
 Agricola, et sicco jam deflet mergite culmos.
 Sed si tum modicum producant agmen ab undis,
 Nec trepido passim versent convexa volatu,
 Lætitia est duris pastoribus; adfore parcos 505
 Præsumunt imbres. Sic in contraria semper
 Vota homines agimur, nostrique cupidine fructus
 Poscimus alterius dispendia. Denique et ipsa
 Solers natura, et rerum genitabilis ordo,
 Certa suis studiis adfixit signa futuri. 510
 Namque et ovis cupido si gramina toudeat ore
 Insaturata cibi, decerpens lætius agros,
 Pastor id indicium pluvialis frigoris edet.
 Et si persultans aries lascivius herbas

495, 496. *Solidamque frequentes Succedunt terram.* Solidam vocat Avienus terram continentem, τὴν ἡπείρου.

499, 500. *Citiusque calorem Sentit humus succincta salo,* ex Plutarchi opinione, qui ait, ξηρότης τὰς νύκτας τῶν ἡπείρων τυγχάνει· forte ideo, quia insulæ sublimiores esse solent. Unde dixit Avienus: « coquit altam siccior aer ».

502. *Sicco jam deflet mergite culmos.* Sic Avienus Phæn. v. 398: « Tunc succisa Ceres strati cum mergite culmi ».

503, 504. *Sed si tum modicum producant agmen ab undis Nec trepido passim versent Convexa volata.* Vulgo: « modico producant agmina..... versant ». — Ego minore mutatione vellem *modico producant agmine pro sese producant*, quod solet Noster. Ed.

505, 506. *Lætitia est duris pastoribus, adfore parcos Præsumunt imbres.* Non cepit hic Avienus Arati mentem. Conf. Diosem. vs. 362 sq.

512. *Decerpens lætius agros.* Sic melius, quia Aratus lusum exprimit. Vulgo: « decerpens latius ».

Adpetat, aut sese sustollant saltibus hædi; 515
 Vel si iuge gregi cupiant hærerere, nec usquam
 Matribus abscedant, et si sine fine modoque
 Pabula delibent, quum tutas vesper adire
 Compellat caulas, monstrabunt adfore nimbos.

Bubus arator item trahit atræ signa procellæ, 520
 Lambere si lingua prima hos vestigia forte
 Viderit, aut dextrum prosternere corpus in armum;
 Vel si prolaxis auras mugitibus implent,
 Pascua linquentes vix vespere. Dat capra moti
 Rursum signa poli, quum spinis ilicis atræ 525
 Multa inhiat. Docet hæc eadem sus horrida cæno,
 Gurgitis illuvie si sæpius involvatur.

Martius ipse lupus villarum proxima oberrans,
 Adfectansque locos hominum, lectumque laremque
 Sponte petens, crasso consurgere nubila cælo 530
 Præmonet. Id parvi commonstrant denique mures,
 Quum gestire solo, quum ludere forte videntur.
 Protendit tibimet canis id præsentia, multam
 Tellurem fodiens. Tamen hæc, tamen omina rerum
 Adfore vel primo nimbos mox sole docebunt, 535
 Vel quum curriculis lux ibit cœpta secundis,
 Tertius aut verso quum venerit ortus Olympo.

Non spernenda tibi sunt talia, sed memor uni
 Adde aliud semper; si tertia denique signa
 Proveniant, firmo venturum pectore fare; 540

516. *Vel si iuge gregi cupiant hærerere.* Avienus, Phæn. 1306: «manus ulli quippe sinistra Juge manet». Plautus dixit *Jugiter*.

526. *Docet hæc eadem sus horrida cæno, Gurgitis illuvie si sæpius involvatur.* Male vulgo distinctum: «sus horrida, cæno Gurgitis illuvie si sæpius, etc.»

531. *Id parvi commonstrant denique mures.* Vulgo: «id parvi quum stringunt». Alia est Grotii conjectura: «id parvi quum stridunt». Sed scriptum olim fuit *commonstrant*. Postea literæ, quæ deesse videbantur, injectæ; hinc enata vulgaris lectio.

534. *Tamen hæc, tamen omina*

Et transactorum solers componere mensum
 Signa laborabis, si confluxere reperta.
 Nequaquam trepidare pudor persuadeat ullus.
 Astrorum lapsus, astrorum protinus ortus
 Discute, si casus similes ea stella per æthram
 Prodidit: exacti jam summa crepuscula mensis,
 Et surgentis item primordia, conscius artis
 Fare sacræ. Mensum confinia summa duorum
 Cæca latent; luces hæc semper semet in octo
 Inscia lunaris tendunt facis; ipse fideli
 Perquire studio; et si quid tibi forte repertum,
 Pluribus indiciiis solere fulcire memento.

545

550

rerum. Frequens Avieno hujusmodi repetitio. Vid. supra v. 323 et 448. Ed.—*Omina rerum suot περιγνώσις πραγμάτων.*

541. *Mensum pro mensium*, ut infra vs. 548; vel scribe *mensium*, ut sit versus dactylicus. Ed.

542. *Si confluxere reperta.* Vulgo: « si sic fluxere reperta ». Error ex repetitis literis natus.

543. *Pudor persuadeat ullus.* Vulgo *ullos*.

545. *Si casus similes ea stella.*

Vulgo *et stella*. Non recte hoc loco Avienus intellexit Aratum. Nam posterior non dicit, ex signorum concordia terminos mensium iudicandos; sed, terminos quoque observandos esse. Decepit Avienum vox ambigua περιγνώσις.

551. *Perquire studio.* Ita in Msto, recte; nam sequitur *memento*. Græco autem more, quem plerumque sequitur Avienus, produxit brevem in fine vocis ob sequentes consonas. Vulgo: « Perquires studio ».

ASTRONOMICA VETERA
EPIGRAMMATA

10 11 12 13 14

15 16 17 18 19

21

ASTRONOMICA VETERA

EPIGRAMMATA*.

I. DE SIGNIS CÆLESTIBUS.

PRIMUS adest Aries obscuro lumine labens,
Inflexique genu projecto corpore Taurus,
Et Gemini clarum jactantes lucibus ignem.
Æstifer est pandens ferventia sidera Cancri,
Hunc subter fulgens cædit vis torva Leonis, 5
Quem rutilo sequitur conlucens corpore Virgo,
Exin projectæ claro cum lumine Chelæ,
Ipsaque consequitur lucens vis magna Nepai,
Inde Sagittipotens dextra flexum tenet arcum,
Post hunc cornifero Capricornus sidere pergit. 10

* Hoc et sequentia epigrammata, ex Anthol. Lat. Burmanni sec. excerpta, Arateis Avieni subijci digna visa sunt. Exstant Anth. lib. V, ep. 40 et seqq. Ed.

2. *Inflexique genu.* Genus in margine codicis sui notaverat Heins. Vellem *Inflexoque genu projectus.* O in us sæpe mutandum ob veterem abbreviationem. *Corpore* tunc emendandum *corpora.* Avien. Phænom. 424, de Tauro: « flexo jacet illic crure ». Burm. vult *Inflexusque genu,* non male. Ed.

4. *Æstifer.* Silius quoque Ital. I, 194, *Cancerum æstiferum* vocavit, ut bene vindicavit Drakenh. pro *Pesti-*

fero. Stat. Theb. IV, 693: « Æstifer Erigones spumat canis ». Ed.

5. *Cædit vis torva.* Posset legi *cedit*: Heinsius conjecerat *se dat*: Burm. cum Schrad. præfert *sævit*: durum ob sequens *vis.* Ed.

7. *Exin projectæ.* Chelæ projectæ, ut supra laurus, i. e. externæ, quam significationem illustrat Heins. ad Virg. X, 587.

8. *Vis magna Nepai.* In codice Leid. *vis maxima Libræ*: sed Nepa scorpius est. Vide notas ad Columell. X, 57, tom. sept. et ultimo hujus operis. Ed.

10. *Pergit.* Absurdissima lectio, pro qua in operibus Bedæ

Humidus inde locum conlucet Aquarius urbem,
Exin squammiferi serpentes ludere Pisces.

editum est *lumine pergit*: Heinsius conjecerat *sidere pergit*, cui Burm. adsentit. Ego, si fas esset post tales viros, darem *vertice*. Ed.

11. *Humidus inde locum*. Melius apud Bedam: « Humidus at lato collucet Aquarius orbe ». Heinsius: « inde loci conlucet Aquarius urna ». Quid si legatur *Humidus hinc longos collucet Aquarius artus*. Sic enim

Avienus, Phœnom. 448: « Ipse dehinc longos insignis Aquarius artus ». Ultimos duo versus sic Burm. refingit: « Humidus urceolo conlucet Aquarius, orbem Exin flammigerum supremi cludere Pisces ». Ed. — *Exin squammiferi*. Heinsius *flammifero vergentes sidere*; sed *squammifero non mutandum*. Forte *squammifero surgentes sidere*. Ed.

II. MAXIMIANI DE IISDEM.

NUBIGENÆ juvenis vector, Taurique trucidis frons,
Et proles duplex Jovis, et Nepa torrida flammis.
Æstifer inde Leo justa cum Virgine fulgens.
Quam sequitur Libra, et violenta cuspide sævus.
Semifer Arcitenens subit et Capricornus aquosus,
Et cui nomen aquæ faciunt, Piscesque gemelli.

1. *Nubigena juvenis*. Phrixus intelligitur. Columell. X, 155: « Mox ubi nubigenæ Phrixi ». German. in Arat. Phœn. vs. 527: « Nobilis hic aries aurato vellere, quondam Qui tulit in Tauros Phrixum », ubi per Tauros intellige Pontum. Ed.

3. *Æstifer*, cod. Pet. *Astrifer*; sed vid. not. præced. epigr. v. 4. Ed.

6. *Semifer Arcitenens*. Legendum *Semivir*, et Chiron qui *arcitenens* est, etiam *semivir* dicitur Ovidio, Fast. V, 380: « prodet sua sidera Chiron Semivir, et flavi corpore mixtus equi ». Apud Statium, Silv. II, 1, 89: « Semifer Æmonium vincebat

Pelea Chiron ». Apud Ovid. Ep. IX, 141: « semivir occubuit in letifero Eveno Nessus », ubi Nessus centaurus biformis recte *semivir* dicitur. Merito dubitare licet an *semifer* a *ferus* pro equo, proba latinitate sit, pro *semiferus*, quum adjectiva illa in *fer* desinentia, *letifer*, *mortifer*, *salutifer*, et sim. a verbo *ferre*, non a *ferus*, deriventur. Errat Oudendorpius, qui semiferos dici centauros vult, quia semiviri dicuntur Ennichi: quum tamen semivir etiam de Minotauro apud Ovid. Art. Am. II, 24: « Semibovemque virum, semivirumque bovem ». Ed.

III. Q. CICERONIS DE XII SIGNIS*.

FLUMINA verna cident obscuro lumine Pisces;
 Curriculumque Aries æquat noctisque diique;
 Cornua quem comunt florum prænuntia Tauri;
 Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt;
 Longaque jam minuit præclarus lumina Cancer;
 Lauguificusque Leo proflat ferus ore calores.
 Post modicum quatiens Virgo fugat orta vaporem.
 Autumni reserat portas, æquatque diurna
 Tempora nocturnis dispenso sidere Libra;
 Et fetus ramos denudat flamina Nepai.
 Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris:
 Bruma gelu glacians jubare spirat Capricorni.

* Hos versus se in Lugdunensi libro tantum legisse adserit Burm. Certe constat M. T. Ciceronem, multa conscripsisse carmina quæ interciderunt, sed Q. ejus fratrem in poetica fuisse versatum, ex his tantum versibus adparet, qui hactenus Ausonio false adscripti erant. Ed.

2. *Diique*. Male in exemplari *dieia*. *Dieque* legebat Heinsius, sed Ausonius in Eclogario, de Ratione dierum, vs. 7: « æquatæ tempora noctis atque dii », ubi vide Tollii notas. Ed.

3. *Comunt*. Scaliger vult *condunt*, quia Aries veniente Tauro conditur. Ed.

5. *Præc. lumina Cancer*. N. Heinsius margini ed. Tornæs. Ausonii legendum scripsit *prolatus* vel *prævarus*, et de varis Canceri brachiis intellexit. Ed.

6. *Lauguificusque*. *Lauguificos* Heinsius et Pithæus, bene. Ed.

7. *Post modicum quatiens*. *Modicum* quid hic sit, non videt Vineus, et melius convenire putat *modium* vel *spicum*. Virginem quippe cælestem nonnulli Cererem, frugum Deam, esse existimant. Eadem Virgo in summa sinistra manu habet stellam claram, quæ Στάχυς, hoc est, *spica*, cognominatur. *Spicum* neutro genere Veteres quoque dixisse quondam Nonius Marcellus scripsit. Ed.

9. *Dispenso sidere*. Emendandum *dispensam*, ex noto illo Virgilii: « Libra dii somnique pares ubi fecerit horas », Ed.

10. *Et fetus*. Tullius malit *Effetos*, namque jam decerpti sunt vel deciderunt; certe qui viribus careant ad alenda folia. Ed.

12. *Bruma gelu glacians*. Scaliger legit *spirans*: sed sic versus non mendo vacat. Optime Heinsius: « Bruma gelu glaciente jubar spirat Capricorni ». Denique Janus Hel-

Quam sequitur nebulas rorans liquor altus Aquari,
 Tanta supra circaque vigent ubi flumina! Mundi
 At dextra lævaque ciet rota fulgida Solis 16
 Mobile curriculum; et Lunæ simulacra feruntur.
 Squamma sub æterno conspectu torta Draconis
 Eminent: hunc inter fulgentem sidera septem
 Magna quatit stellans: quam servans serus in alta
 Conditur Oceani ripa cum luce Bootes. 20

vetius, referente Burmanno: «Bruma Getas glacians jubar expirat Capricorni». Ed.

14. *Tanta supra circaque vigent.* Pacuvius apud Varronem de Ling. Lat. lib. IV: «Hoc vide circum supraque, quod complexa continet terra». Heins. emendabat «circaque vigent hunc flumina»; hunc, nempe Aquarium.

17. *Squamma sub æterno.* Scaliger vult *Arctoo*, Heinsius *alterno* vel *ætherio*. Ed.

18. *Hunc inter fulgentem.* Hæc sic refingenda sunt: «Hunc inter fulgentes æthere septem Magna quatit stellas». Ed.

20. *Conditur Oceani.* Olim male: «Conditur Oceani ripas cum luce Bootes», corrupte. Ed.

IV. GERMANICI DE PLANETIS ET SIGNIS ZODIACI.

UNA via est Solis bisseus lucida signis;
 Hac rapitur Phœbe, per idem Cythereius ignis
 Fertur iter, per idem cristatus vertice Mavors,
 Mercuriusque celer, regno cæloque verendus
 Jupiter, et tristi Saturnus lumine tardus. 5
 Omnibus his gemini motus, quorum alter ab ipsis
 Nascitur, et proprios ostendit sidere nisus,
 (Tunc mundum subeunt lento pede) concitus alter

2. In Msto Grotii, unde hoc fragmentum desumptum, his erat *Phæbe* duplici e notatum, quæ antiqua est literæ græcæ et apud Latinos scriptura. Habebat idem liber *circumnotat* pro *circumrotat*, et nam

qua anno pro namque anno. Deinde versus, antepenultimum præcedens, ita erat exaratus: «Hoc peragit spatio brevior citatior orbe». Item *Contempta* pro *Contenta*, et *Annus* pro *Annus*, et si quæ similia. Ed.

Invitus rapit, et cæli circumrotat orbem.
 Annua Sol medius designat tempora; Phœbe 10
 Menstrua; namque anno Solem remeare videbis,
 Moverit unde suos currus per signa volantes.
 Hoc peragit spatium brevior citatior orbe
 Mensem expleturis Phœbe contenta diebus.
 Annuus est Veneri cursus; neque tardior illa 15
 Mercurius, binos Gradivus perficit orbes.

V. DE PLANETIS *.

Sortitos celsi replicant amfractibus orbes,
 Vicinum terris circumvolat aurea Luna,
 Quam super invehitur Cyllenius, alma superni
 Nectareum ridens late splendet Cytherea.
 Quadrijugis invectus equis Sol igneus ambit 5
 Quartus et ætherias metas; quem deinde superne
 Respicit Omnipotens; sextus Phaethontius ardor
 Suscipit excelsum brumali frigore sidus.
 Plectricanæ cytharæ septem discriminibus quos
 Adsimilans genitor concordi examine junxit. 10

* Ineditum hoc epigramma ex vet. cod. addiderat Pet. Pithæus exemplari suæ editionis in Biblioth. Paris. et titulum præfixerat Alexandri, aut potius Anaximandri Milesii, ex ejus sphaera, cujus Diogenes Laertius meminit. Conferri meretur hoc epigr. cum alio Græco de septem Planetis in Anthol. Græcæ Mantissa, ep. 2, p. 3, ed. Obsop. quod quia prolixius est, illud tantum adferam ex Hugou. Grotii interpretatione: « Orbis in ætherii texto septena vagantur Sidera, quæ longum pariter convolvitur ævum: Saturni sidus grave, Solis dulcæ,

Dianæ Noctivagum, Veneris fax pronuba, Mars Deus audax, Mercurius volucer, nascendi Jupiter auctor. Divisere homines stellæ quoque, ut omnibus insint. Saturnus, Sol, Luna, Venus, Mars, Jupiter, Arcas. Ætherio nobis namque hæc a semine manant Ortus, vox, lacrymæ, risus, sopor, ira, cupido: Saturnus lacrymæ, Mars ira, Diespiter ortus, Mercurius vox, Luna sopor, Cytherea cupido, Sol risus; nam Sole simul mortalia sæcla, Omnis et immensi lætatur machina mundi. Arcas pro Mercurio in his optimis vs. notetur. Ed.

VI. DE TEMPORIBUS ANNI *.

ME legat, annales cupiat qui noscere menses,
 Tempora dinumerans ævi, vitæque caducæ;
 Omnia tempus agit : cum tempore cuncta trahuntur.
 Alternant elementa vices, et tempora mutant.
 Accipiunt augmenta dies, noctesque vicissim. 5
 Tempora sunt florum, retinet sua tempora messis.
 Sic iterum spisso vestitur gramine campus.
 Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi,
 Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis.
 Tempus et hora volat : momentis labitur ætas. 10
 Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus;
 Ver, æstas, autumnus, hiems, redit annus in annum.

* Carmen hoc et duo sequentia, ex veteri scheda Jacobi Cujacii, produxit Scaliger, *Lectio. Auson. lib. II, cap. 39.* In cod. Leid. titulus erat de Compoto, i. e. computo. Hoc vero carmen Columbanus inseruit sum ad Sethum Epistolæ II, 61, hoc modo : « Pulchre veridici cecinit sententia vatis, Tempora dinumerans, etc. » Ed.

3. *Tempora sunt florum* : male Scalig. *vicissim Tempora* : sed *florens*. Ed.

6. *Olim flores* male correxit Scaliger. Ed.

7. *Dolendi*. Sic bene edidit ex

cod. Leid. Burmannus, quum Scaliger male dedisset *canendi*. Ed.

11. *Volatile tempus*. Malit Burmannus *volubile tempus*, ut apud Maximian. Eleg. I, v. 103 : « Cuncta trahit secum, vertitque volubile tempus », unde hæc desumpta videntur. Ita apud Ovid. Am. I, 8, 49, et Metam. X, 519, meliores membranæ præferunt « Labitur occulte fallitque volubilis ætas ». Ed.

12. *Ver, æstas, autumnus*. Hic versus paullo immutatus legitur in B. Hieronymo, Comment. in Ezech. unde patet satis antiquos esse hos versus. Ed.

VII. DE XII SIGNIS ADVERSIS IN ZODIACO*.

EXSURGENS Chelas Aries demergit in ima,
 Scorpion aurati submergunt cornua Tauri,
 Dum subit Arcitenens, Geminis surgentibus, æquor.
 Dum surgit Cancer, Capricornus mergitur undis.
 Portitor urceoli formidat terga Leonis.
 Virgo fugat Pisces: redit et victoria victis.

* Hoc exstat in Glossis ad Bedæ librum de Tempor. rat. tom. II, oper. p. 74, ed. Col. Ed.

1. *Exsurgens*. Ed. Colon. *Exn-riens*, et vs. 5 *signa Leonis*. Ed.

5. *Portitor urceoli*. Hæc referunt

lectionem a Burmanno conjectam ad Ep. I, vs. 11, ubi vide notam. Aquarius sic conspicitur in imaginibus signorum cælestium in Arateorum syntagmate Grotiano et Hygini poetico Astronomico. Ed.

VIII. DE PLANETIS ET EARUM CIRCULIS*.

Bis sex signiferæ numerantur sidera sphæræ,
 Per quas planetæ dicuntur currere septem.
 Pollucis proles ter denis volvitur annis.
 Flumina dispergens duodenas lustrat aristas.
 Bellipotens genitor mensem pensare bilibri.
 In medio mundi fertur Phaethontia flamma.
 Tercentum Soles, bis denos, adde quadrantem:

* Hoc epigr. ex schedis Cajacianis produxit Scalig. sed in vet. cod. Catalectorum Petaviano desiderantur aliquot versus. Ed.

1. *Signiferæ*. Sphæra sic dicitur, quia circulus Zodiacus ab his XII signis passim apud poetas *Signifer* dicitur: vid. Demster. ad Claudian. Ruf. I, 364. Ed.

2. *Planetæ*. *Palantes* Scalig. Ed.

3. *Pollucis proles*. Animadvertendum est Saturnum dictum Pollucis

prolem. Quod explicatur a Fulgentio, doctissimo Mythologo, lib. I, cap. 2: « Pollucis, inquit, filius, sive a *pollendo*, sive a *pollucibilibitate*, quam nos humanitatem dicimus. Unde et Plantus in comœdia Epidici (Mostell. I, 1, 23) ait: *Bibite, pergræcamini pollucibiliter* ». Ed.

4. *Duodenas*. *Duodenis aristis* cod. Petav. et Scalig. in Ansonianis. Ed.

5. *Mensem*. *Mensum* apud Scalig. et *bilibre*. Ed.

Ter senas partes plus his, Cytherea, retorques,
 Lustrando totum præclaro lumine mundum.
 Terque dies ternos puro de vespere tollens
 Sermonis domini completur circulus anni.
 Horas octo, dies ternos servato novenos,
 Proxima telluri dum curris, candida Phœbe.

11. *Sermonis domini*. Scalig. in margine correxerat *semihominis* Divi, vel Semonis Dii ut in Ausonia-
 nis edidit, et per Semonem Mercurium intelligendum ex Fulgentio notavit; quemadmodum Semouem Saecum Sabini coluerunt. De quo

numine vid. interpretes ad Ovid. Fast. VI, 214; et Liv. VIII, 20, t. II, p. 475, nost. Ed. Semo autem Mercurius, quia fere in infimis collocatus est; quemadmodum Semones vocabant Deos infimos, majores scilicet hominibus, minores Diis. Ed.

IX. ASTRONOMICA*.

Tu forte in luco lentus vaga carmina gignis,
 Argutosque inter latices et musica flabra
 Pierio liquidam perfundis nectare mentem:
 At nos congeries obnubit turbida rerum,
 Ferratæque premunt milleno milite curæ,

* Fulgentia hoc carmen ex conjectura adscriptum dicit Pithæus. Certe vetusta exemplaria Astrologiæ Isidori, nullius auctoris titulum præferunt. Sed in indice editioni Pithæonæ præfixo habetur: Incerti Auctoris de defectu Lunæ, sive Astronomiæ, Fragmentum. Varro-
 nis Atacini id esse codici suo adleverat Scriberius. Sed verisimilius putat Burmannus id adtribuendum regi cuidam Flavio Sisibuto, Visigothorum in Hispania regi, de quo testimonia plura colligit. En.

1. *Vaga carmina gignis*. Vellet Burmannus in luco, vel lucu sub fagi, ul respiciat hoc ad primam Vir-

gili Eclogam, sub tegmine fagi; sed inera conjectura. Ed.

3. *Pierio liquidam perfundis nectare mentem*. Sic apud Petron. Sat. cap. 5 in fine: « flumine largo Plenus Pierio defundes nectare verba ». Nectar Pierium, ut ros, favus Pierius, mel Cecropium. Apud Saleium Bassum, Paneg. ad Pison. vs. 78: « Quin etiam facilis Romano profluit ore Græcia, Cecropiæque sonat favus æmulus urbi », ut legebat Heinsius contra sententiam Wernsdorfii, quem lege, hujus op. t. III, p. 254. *Pierium laticem* dixit Virg. in Calice, v. 18; sed vid. Var. Lect. nost. Edit. tom. V, p. 20. Ed.

Legicrepi tundunt, latrant fora, classica turbant,
 Et trans Oceanum ferimur: porro, usque nivosus
 Quum teneat Vasco, nec parcat Cantaber horrens.
 En quibus indicas, ut crinem frondea Phœbi
 Succingant, hederæve comas augustius umbrent. 10
 En quos flammantem jubcas volitare per æthram.
 Quin mage pernices aquilas vis pigra eleplantum
 Præcurrat, volucrumque pigens testudo molossum,
 Quam nos rorifluam sectemur carminc Lunam.
 Sed tamen, incurvus per pondera terrea nitens, 15
 Dicam cur fesso livescat circulus orbe,
 Purpureumque jubar nivei cur tabeat oris.
 Non illam, ut populi credunt, nigrantibus antris
 Infernas ululans mulier prædita sub umbras
 Detrahit altivago e speculo: nec carmine victa 20

6. *Legicrepi*. Glossarium *legiserepa*, νομαδικοῦ. — *Tundunt*. *Obtundunt* correxerat Heinsius. Sic *Helium caussidicum clauantem semper et agentibus obstrepentem* describit Martialis. I, 95. — *Latrant fora*, ut apud Ovid. in *Ibin*, 14: « Latrat et in toto verba canina foro ». Ed.

7. *Ferimur: porro, usque nivosus*. Hæc refigenda ex meliore exemplari Dorvilliano: « Et trans Oceanum vehimur, portusque nivosos ». Forte tamen præstaret *saltusque*, ut sæpe apud Veteres *saltus Pyrenæi* dicuntur. Meermannus emendabat *montesque nivosos*. Ed.

9. *Ut crinem frondea Phœbi Succingant*. Non cohærent hæc verba, et *frondea* voce carent, cum qua iungantur. Heinsius emendaverat: « ut criuem fronde Daphnæa Succingant, hederæve ». Prima in *Daphnæa* correpta, ut in Petr. c. 141: « Et baccis redimita Daphne », et paullo post: « Atque urbana Procne ». Ed.

12. *Quin mage pernices*. Male Scal. *præveniens*: inconcinnum enim *præveniens* præcurrat, et elegantius *pernicibus aquilis* opponitur *vis pigra elephantum*. Ed.

13. *Pigens testudo*. Quia præcessit *pigra* Heins. mallet *rigens*, vel forte *repens*. Ed.

14. *Rorifluam sectemur carmine Lunam*. Cur *roriflua* hic dicatur Luna, recte explicat Turnebus, quia nocte ros cadit, qui Lunæ filius poetis fingitur. Hinc in fragm. ex Ovidii *Phænomenis*, apud Lactantium, lib. II, cap. 5: « Clara priusnoxi jussit dare lumina nocti ». Ed.

17. *Purpureumque jubar*. Hæc de igneo vel aureo colore capiebat Barthius, quo refer illud Tibull. III, 4, 30, de Sole: « Candor erat, qualem præfert Latonia Luna, Et color in niveo corpore purpureus ». *Purpureum quoque vultum Lunæ* dat Ovidius, Am. I, 8, 12. Ed.

20. *Detrahit altivago e speculo*.

Vel rore Stygias * * * * *
 Vincibilemque petit clangorem. Quippe per æthram,
 Qua citimus limes dispescit turbida puris,
 Inviolata meat. Sed vasto corpore Tellus,
 Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris 25
 Detinet umbriferis metis: tum sidere casso
 Pallescit teres umbra rotæ, dum transeat axem
 Aggeri velox tumuli, speculoque rotanti
 Fraternas reparet per cælum libera flammæ.
 Sed qua mira putas, cur, quum vis maxima Solis 30
 Bis novies major clueat, quam terreus orbis,
 Non circumcingat terrestres lumine metas.
 Sume ratum rationis opus: namque adspice Phœbum,
 Quam sublimis eat convexa per aurea mundi;
 Quàmque humilem terram collustret curribus altis. 35
 Hic ingens utcumque libet vel desuper ignes

Proprie Luna deduci dicitur: ut saga mulier, hujus op. tom. III, p. 303: « Luna descendit imago Carmiuis deducta meis », ubi vid. citata. Ovidius tamen, *Metam.* VII, 207: « Te quoque, Luna, traho ». Statius *avelli* dixit, *Theb.* VI, 685: « adtonitis quoties avellitur astris Solis opaca soror ». — *E speculo.* Veteres Lunam, quoddam solis speculum, vultumque in ea nigricantem et liventem, magni maris imaginem crediderunt, ut ex Plutarcho expouit Turuebus. En.

21. *Vel rore Stygias.* Barthius hanc lectionem mendosam iudicat, et reponit *Lethæo*, vel *Hæmonio*, quod ultimum probat Burmannus. Sic ergo versus refingatur et hiatus expleatur: « Hæmonio Stygias sanie despumat in herbas ». Imitatio Lucani, VI, 506, de Luna carminis magico ex cælo deducta:

« Et patitur tantos cantu depressa labores, Donec suppositas propior despumat in herbas ». Apuleius, *Metamorph.* I, pag. 3 Pric. « magico susurramine amnes agiles reverti, ... Solem inhiberi, Lunam despumari ». En.

22. *Vincibilemque petit clangorem.* Solebant pagani laborante Luna æra percutere, sic putantes ejus deliquio succurrere; unde æra illa labores Lunæ minnere dicuntur Ovidio, *Met.* VII, 208. Quo respicit Tibull. *Fl.* I, 9, 22: « Cantus et e curru Lunam deducere tentat, Et faceret, si non æra repulsa sonent ». *Vincibilis clangor* est qui vincere potest et iuaves reddere magicas iuocationes. En.

30. *Sed qua mira putas.* Melius *Sed quia* edidit Scaliger. En.

36. *Hic ingens utcumque libet*, i. e. ut maxime. En.

Sparserit, obliquo vel quum radiaverit axe,
 In terram radii franguntur. Cætera Solis
 Lumina, qua major jaculis radiantibus exit,
 Nil obstante globo, tendunt per inania vasta;
 Donec pyramidis peragat victa umbra cacumen.
 Per quam quum Phœbe validos agit uda jugales,
 Infima vicinis nonnunquam decolor umbris
 Fratre caret, vacuoque exsanguis deficit ore.
 Cur autem sola spoliatur lumine Luna,
 Nil vero mirum est: quippe illam lucis egentem
 Lux aliena fovet: quam quum pars proxima metæ
 Invidet, exspectat radios male cæcula fratris.
 At chorus astrorum reliquus non tangitur umbris:
 Et proprium cunctis jubar est, nec Sole rubescunt.
 Sed sudum * * * * *
 Porro ultra Solem rapitur cum vertice cæli.
 Jam cur semestri non semper palleat orbe,
 Inflexi præstant obliquo tramite cursus.
 Nainque vagans errore rato quum devia tortos
 Colligit amfractus, metam Sol eminus exit,
 Intorquetque peplum noctis, radiatque sororem.

37. *Quum radiaverit axe.* Sequenti versu radii, et post jaculis radiantibus, et infra 57, radiat sororem, valde offendunt. Ed.

41. *Ficta umbra.* Præstiterit saue recta. Ed.

42. *Phæbe validos agit uda jugales.* Turnebus dedit *gelidos*. Ed.

49. *At chorus astrorum.* Sic in Eleg. in obit. Mæcen. vs. 129: «Quæsiwere chori juvenem», nempe stellarum chori; et ita Varro dixit *cæli choreas astricas*. Ed.

55. *Nainque vagans errore rato.* Sic bene Turnebus. Alii *rotat*, vel *rotat*. Sic supra v. 33: «sume ratum rationis opus». Martianus Ca-

PELLA, lib. IX, p. 308: «Quo gemmata poli volvere sidera Suevit lege rata sacra recursio». *Solis cursus ratos* dixit auctor Octaviæ, vs. 387. Ed.

57. *Intorquetque peplum.* Hoc Martian. *Capella astrificum peplum* dixit, lib. VI, p. 191, edit. Grot. Fulgentius, *Mythol. lib. I*: «Tum nox stellato mundum circumlita peplo». In Vomani epigr. *Anthol. V, 6*: «Nox abit astrifero velamine cincta». — *Radiatque sororem.* Activo nimirum sensu radiare Lunam Sol dicitur pro illustrare, seu lumine suo perfundere. Sic passive *radiatus* Lucretio, de Natura re-

Hæc eadem ratio est, subitis cur frangitur umbris
 Augusti Solis rutilum jubar, indiga lucis
 Quando inter terram et Solem rota corporis almæ 60
 Luna meat fratrem rectis objectibus arcens.

rum, V, 464: « Matutina rubent radiati lumina solis ». Ed.

59. *Indiga lucis*, etc. Horum ultimorum versuum sensum hunc facit Barth. in Advers. XXXVI, 20: « Intervent Luna, corpus indigum lucis, inter terram et solem, facitque ne solis radii terram tangere possint, sed ea parte obscura ejus species adpareat ». — *Rota corporis*

indiga lucis, h. e. Luna inter terram et solem meat, *almæ* (nempe *lucis*) objectibus rectis solem arcens. Sed *corporis almi*, v. 60, correxit Heinsius. Cæterum pulavit Barthius huic carmini plura deesse: et ex Præfatione conjici posse censebat, longius fuisse de singulis tractatum: in quo forte a vero non aberravit. Ed.

X. RATIO DIERUM ANNI VERTENTIS *.

NONAGINTA dies et quatuor ac medium, Sol
 Conficit, a tropico in tropicum dum permeat astrum,
 Octipedem in Cancrum Phrixæo ab ariete pergens.
 Hoc spatio æstivi pulsusque et meta diei.
 Semediemque, duosque dies, deciesque novenos, 5
 A Cancro in Chelas æquatæ tempora noctis
 Atque dii, cursu peragit Sol aureus altero,
 Autumni æstatisque simul confinia miscens.
 Unde autumnales transcurrans ordine menses,
 Ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni, 10
 Octo dies decies octonis insuper addens,
 Quadrantemque dii. Quinto qui protinus anno
 Mense Numæ extremo nomen capit embolimæi.
 Inde ad Agenorei festinans cornua Tauri,

* Hi versus quidem Ausonio ascribuntur, et in ejus Eclogario exstant. Ed.

3. *Phrixæo ab ariete*. Conf. supra Epigr. II, not. 1, ubi German. vs.

527. Avien. Phænomen. vs. 1283, *Phrixæum pecus dixit*. Ed.

6. *Æquatæ tempora noctis*. Conf. notata supra ad Epigr. III, vs. 2 et 9. En.

Scandit Lanigeri tropicum Sol aureus astrum,
Nonaginta dies decreto fine coercens.
Hic tibi circus erit semper vertentibus annis,
Tercentum ac senis decies et quinque diebus.

XI. ANNI DIVISIO *.

Bis duo tempora sunt anno, menses duodeni,
Hebdomadæ decies quinque duæque simul.
Tercentum decies senos cum quinque diebus
In se collectos quilibet annus habet.
Horæ sunt centum per septem, mille per octo,
Sex per denarium si numerando probes.

* Editum fuit hoc a solo Pithæo, Epigr. vet. lib. IV, p. 172, et invenit illud Burmannus sec. in veteri codice membranaceo, carmina varia post Ivouis et Metelli opera edita atque inedita continente. Ed.

5. Horæ, etc. Per singulos annos

sunt 4 tempestates, 12 menses, 52 hebdomadæ, 365 dies, 8760 horæ; quas sic invenies numerando,

$$7 \times 100 = 700$$

$$8 \times 1000 = 8000$$

$$6 \times 10 = 60$$

Horarum summa.... 8760 Ed.

XII. DE QUATUOR TEMPORIBUS ANNI *.

Ver, æstas, autumnus, hiems, sunt quatuor anni
Tempora, quæ currus lustrat, Apollo, tuus.
Ver sua grana serit, fovet æstas semina, feta
Colligit autumnus, feta recondit hiems.

* Epigramma similia fere argumenti VI dedimus. Hoc vero legitur apud Pith. lib. IV, p. 172. Ed.

1. Ver, æstas, autumnus, etc. Non dissimile est initium Epigrammatis, in carminibus Manfredi Epigr.

V, inter Bedæ opera, tom. I, pag. 520: « Ver, æstas, autumnus, hiems, sunt quatuor anni Tempora, quæ certo numero divisa patescunt, Cuique dedit ternos sua contemplatio menses ». Ed.

XIII. ALIUD DE HISDEM*.

Æstatis Maius Tauro primordia prodit,
 Junius æstivo Geminorum cardine surgit,
 Julius æstivas Cancro secat alter aristas.
 Autumni caput Augustus parat ore Leonis.
 Autumnus uvas September Virgine curat. 5
 Libra sub Autumno Octobri dat semina sulco.
 Scorpius innectit tempus brumale Novembris,
 Arcitenens hiemis Capricorni sidere frigens.
 Inducit Februo ver udum * Aquarius arco.
 Mars flores vernos nemori sub Piscibus edit. 10
 Aprili vernante novans Aries micat annum.

* Ineditum hoc ex veteri codice Virgilio Mediceo descripserat Heinsius. Edidit Burmann. Anthol. V, 67. Ed.

1. *Primordia pandit*. Supra in Epigr. III, v. 4: «Æstatis Gemini primordia pandunt». Ed.

9. Mendosus hic versus; forte

scribendum: «udus Aquarius urna». Apud Manil. I, 273: «inflexam defundit Aquarius urnam». Et Auson. Epist. XXIV, vs. 102: «Effusamque hiemem contristat Aquarius urna». Ed.

10. *Flores vernos*. In MS *vernīs*, male. Correx. Burmannus. Ed.

TABULA

RERUM

QUÆ IN HOC QUINTO VOLUMINE CONTINENTUR.

<u>DE Rufo Festo Avieno et de ejus carminibus eorumque editoribus</u>	1
<u>De familia et cognatione Avieni</u>	23
<u>De Probo et Flaviano amicis Avieni</u>	25
<u>De Flaviano Myrmecio</u>	26
<u>De carminibus Avieni</u>	30
<u>De scriptis Avieni dubiis et spuris</u>	49
<u>De editoribus Avieni</u>	52
<u>De editoribus et interpretibus Avieni</u>	60
<u>Editiones operum Rufi Festi Avieni præsertim geographicorum</u>	65
<u>De Rufo Festo Avieno testimonia auctorum et judicia</u>	79
<u>Præfatio ad Descriptionem orbis terræ</u>	91
<u>Rufi Festi Avieni Descriptio orbis terræ cum J. Schraderi notis ineditis et aliorum excerptis</u> .	97
<u>Excursus I ad Descriptionem orbis terræ, vs. 116 et 117</u>	36

Excursus II ad Descriptionem orbis terræ, v. 140-143.....	373
<u>Excursus III ad Descriptionem orbis terræ, v. 346-348.....</u>	<u>375</u>
Excursus IV ad Descript. orbis terræ, vs. 378	379
<u>Excursus V ad Descriptionem orbis terræ, vs. 589 et 590</u>	<u>381</u>
Excursus VI ad Descript. orbis terræ, vs. 705-709 .	383
Excursus VII ad Descript. orbis terræ, v. 723-729.	388
<u>Excursus VIII ad Descript. orbis terræ, vs. 1084 et 1085.....</u>	<u>392</u>
Ad R. F. Avieni Oram maritimam præfatio	397
Rufi Festi Avieni Oræ maritimæ liber primus.....	405
Excursus I ad Avieni Oram maritimam, vs. 277-283.....	493
<u>Excursus II ad Avieni Oram inar. vs. 637 seqq...</u>	<u>505</u>
R. F. Avieni carmina minora.	
<u>Rufus Festus Avienus V. C. Flaviano Myrmecio V. C.</u>	<u>514</u>
<u>Rufi Festi Avieni, de cantu Sirenum</u>	<u>519</u>
<u>Avieni V. C. ad amicos de agro.....</u>	<u>522</u>
<u>R. Festus V. C. de se ad Deam Nortiam.....</u>	<u>525</u>
<u>Præmonitio novi editoris</u>	<u>531</u>
<u>Rufi Festi Avieni Phænomena Aratea.....</u>	<u>535</u>
<u>Rufi Festi Avieni Prognostica.....</u>	<u>599</u>
<u>Astronomica vetera Epigrammata.</u>	
<u>I. De signis cælestibus</u>	<u>627</u>
<u>II. Maximiani de iisdem</u>	<u>628</u>
<u>III. Q. Ciceronis de XII signis</u>	<u>629</u>

IV. Germanici de Planetis et signis Zodiaci	630
V. De Planetis	631
VI. De temporibus anni	632
VII. De XII signis adversis in Zodiaco	633
VIII. De Planetis et earum circulis	<i>Ib.</i>
IX. Astronomica	634
X. Ratio dierum anni vertentis	638
XI. Anni divisio	639
XII. De quatuor temporibus anni	<i>Ib.</i>
XIII. Aliud de iisdem	540

F I N I S Q U I N T I V O L U M I N I S.

